Петър Кърджилов, Ирина Китова, Зорница Кръстева

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ
(1896-1933)

Културен Център G8

Петър Кърджилов **Ирина Китова** **Зорница Кръстева**

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

(1896–1933)

София ● 2022

Културен Център G8

Книгата е създадена по проект „Каталог на ранната история на кинематографа в София. Разкази в архиви.”, финансиран по Направление „София – творчески град на киното” към Столична програма „Култура”, (Дог. Рег. № СОА22-ДГ56-372/ 08. 04. 2022 г.).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ (1896–1933)
© 2022 Петър Кърджилов, Ирина Китова, Зорница Кръстева

Графичен дизайн
© 2022 Ива Велева

Дизайн на корицата
© 2022 Зорница Кръстева

Снимка на корицата
© 2022 Симеон Киров

Фотоколажи
© 2022 Стела Кърджилова

Предпечат
© 2022 Ирина Китова, Руслан Грудев

Печат
© 2022 АВ Дизайн Груп

Издател
© 2022 Културен Център G8

ISBN 978-619-92296-0-6 (print)
ISBN 978-619-92296-1-3 (online)

Влакът на киното пристига

Най-ранната поява на киното е винаги вълнуваща, романтична, тайнствена. Навсякъде по света то пристига отнякъде – на някаква гара (железопътна или морска). С изключение на онези държави, които основателно претендират, че то е сътворено на тяхна територия: САЩ (1890), Франция (1895), Англия, Германия... У нас кинематографът прави своя прощъпалник по абсолютно същия начин, по който сторва това из цялата планета Земя – донесен отвън от първоапостол, почти винаги чужденец и най-често забулен в анонимност, странстващ от град на град, понесъл голямата си надежда и един малък, ала магически фенер, чийто светлик озарява с лъчите на разума греховната людска същност, прогонва мрака на невежеството и предразсъдъците, възпява силата на човешкия дух, възвестява рождеството на нова ера…

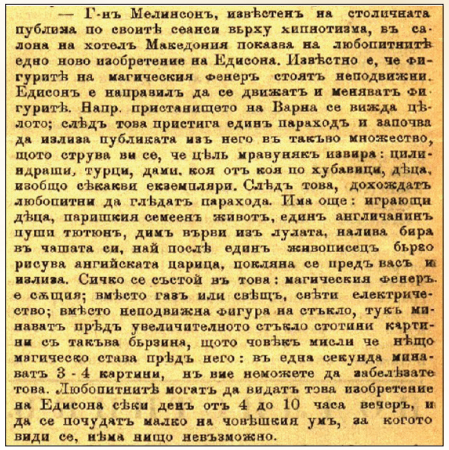

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Първата кинопрожекция в България – София, 8.XII.1896

За дохождането на кинематографа в България пръв свидетелства софийският в. „Народни права”, публикувайки обявление, според което на 8.XII.1896 в салона на столичния хотел „Македония” вече са се показвали филми (незнайно откога). Оказа се, че страната ни е една от цивилизованите държави, посетени от кинематографа още през 1896 година!

Според „Народни права” прожекциите, осъществени в хотел „Македония” посредством „едно ново изобретение на Едисона”, са били дело на някой си **Мелинсон**, който, за съжаление, остава в историята на ранното кино в България само с това си (навярно фамилно) име. Той пристига в София още на 12 октомври, изнася няколко (минимум пет) представления „по хипнотизма” и „сеанси по спиритизма”, поради което бива охарактеризиран от печата като „всемирно-известния професор”, „знаменития хипнотизатор”, „придворен магнетизатор на Английската Кралица”. Нито един от вестниците обаче не обелва и дума за присъствието на кинематограф в тези спектакли. Които изведнъж секват – от 2 ноември до 7 декември името на пришълеца не се споменава в пресата!? Най-неочаквано на 8 декември „Народни права” хвърля бомбата, призовавайки „любопитните” в хотел „Македония”. Възможно е тъкмо в този промеждутък, проточил се повече от месец, Мелинсон да се е снабдил с прожекционна машина. Тя не ще да е била произведена от американския изобретател Томас Алва Едисон (1847–1931), а от братята французи Огюст (1862–1954) и Луи (1864–1948) Люмиер, защото в рекламите за следващото представление на Мелинсон, състояло се на 11 декември „в салона на кафене „България”, появилият се тайнствено апарат бива наречен и „киноматограф или жива фотография”, и само „киноматограф”. Показът е бил успешен, добре посетен, „професор” Мелинсон се е радвал на всеобщ интерес, готвел се е „тези дни” да „даде представление за учиничките от гимназията”… И тъкмо тогава неговите сеанси приключват, името му не се появява повече във вестниците, самият той сякаш потъва вдън земя – заминал навярно за някъде и то завинаги!

— Г-нъ Мелинсонъ, извѣстенъ на столичната публика по своитѣ сеанси върху хипнотизма, въ салона на хотелъ Македония показва на любопитнитѣ едно ново изобретение на Едисона. Извѣстно е, че фигуритѣ на магическия фенеръ стоятъ неподвижни. Едисонъ е направилъ да се движатъ и менятъ фигуритѣ. Напр. пристанището на Варна се вижда цѣлото; слѣдъ това пристига единъ параходъ и започва да излиза публиката изъ него въ такъво множество, щото струва ви се, че цѣлъ мравунякъ извира: цигани, турци, дами, коя отъ коя по хубавици, дѣца, изобщо сѣкакви екземпляри. Слѣдъ това, дохождатъ любопитни да гледатъ параход. Има още: играющи дѣца, паришкия семеенъ животъ, единъ англичанинъ пуши тютюнъ, димъ върви изъ лулата, налива бира въ чашата си, най послѣ единъ живописецъ бързо рисува английската царица, покляна се предъ васъ и налива. Сичко се състои въ това: магическия фенеръ е слѣпия; вмѣсто газъ или свѣщъ, свѣти електричество; вмѣсто неподвижна фигура на стъкло, тукъ минаватъ прѣдъ увеличителното стъкло стотини картини съ такъва бързина, щото човѣкъ мисли че нѣщо магическо става прѣдъ него: въ една секунда минаватъ 3 - 4 картини, нъ вие неможете да забѣлѣзате това. Любопитнитѣ могатъ да видатъ това изобретение на Едисона сѣки денъ отъ 4 до 10 часа вечеръ, и да се почудатъ малко на човѣшкия умъ, за когото види се, нѣма нищо невъзможно.

Най-ранното (известно засега) обявление в родния периодичен печат, свидетелстващо за провеждането на кинопрожекция в България, поместено в рубриката „Вътрешни новини” на в. „Народни права” (1896, VI, 141: 4)

— Тая вечеръ извѣстний професоръ Мелинсонъ ще даде въ кафенето на хотелъ България голѣмо прѣдставление въ 4 дѣйствия. Програмата е: Хипнотизиране; непостижими сеанси по спиритизма; вокаленъ концертъ отъ Госпожици Мелинсонови, а въ заключение на прѣдставлението — киноматографъ или жива фотография. Начало точно въ 9 часътъ вечерьта. Входъ 2 лева.

Обявлението за предстоящото представление в кафене „България” отпечатва в. „Мир” (1896, III, 326: 3)

Мелинсон осъществява първата кинопрожекция в София, а и в България, в салона на някогашния хотел „Македония” – сграда, разположена на „най-оживения пункт” в града, на ъгъла между бул. „Княгиня Мария Луиза” и площад „Бански”, на чието място днес зее част от археологическия комплекс, разкрит при строежа на метрото пред източната фасада на ЦУМ.

Столичният хотел „България” и едноименното му кафене в началото на XX в. Тук на 11.XII.1896 са представени „пет хубави картини из живота, предадени много добре от киноматографа, въпреки всичките неудобства, които представляваше салонът”

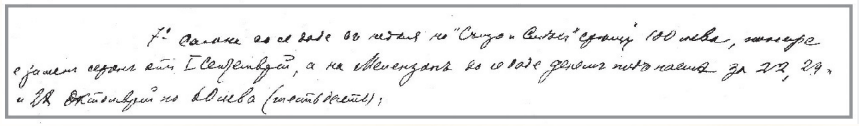
— Прѣдставлението, което професоръ Мелинсонъ даде на 11 того вечерьта, въ салона на кафене „България“, съ участието на госпожицитѣ *Анета* и *Олга* Мелинсонъ, излѣзе извънредно сполучливо. Жалното е, че салонътъ се оказа малъкъ и много отъ посѣтителитѣ, по нѣмание на мѣста, бѣхж принудени да се върнатъ. Въ това прѣдставление, за пръвъ пжть отъ като г. Мелинсонъ прѣдставлява въ София, хипнотизираната госпожица Олга упорно отказваше да отговори на единъ въпросъ, който ѝ се задаваше отъ баща ѝ. Слѣдъ повторна настоятелна заповѣдь на хипнотизйора, тя продължи отговоритѣ си на всички послѣдующи въпроси съвършенно сполучливо. Прѣдставлението се завърши съ петь хубави картини изъ живота, прѣдадени много добрѣ отъ киноматографа, въпрѣки всичкитѣ неудобства, които прѣдставляваше салонътъ. Тѣзи дни г. Мелинсонъ ще даде прѣдставление за учиничкитѣ отъ гимназията.

Че кинопрожекцията в кафене „България” се е състояла, потвърждава на 13.XII.1896 в. „Мир” (III, 327: 2)

Всички дати на събития, станали на Балканския полуостров (включително и в България), са посочени в книгата според актуалния в страната календар – Юлианския (т.н. стар стил), действал до 31 март 1916, докато датите, свързани с живота във Великобритания, Западна Европа и Съединените щати (включително и тези на тамошните периодични издания) са според Григорианския календар (т. н. нов стил). Разликата между двата календара през XIX век е 12 дни, а през XX – 13.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Два от своите сеанси „по хипнотизма” Мелинсон изнася в обширния салон на дружество „Славянска беседа”, в чийто архив се съхранява единственият официален документ на български език, споменаващ името на „професора” (като Мелензон) – протокол (XXV) от заседанието на дружественото настоятелство, проведено на 23.X.1896 (ЦДА, 1318К, оп. 2, а. е. 15: 141–141г)

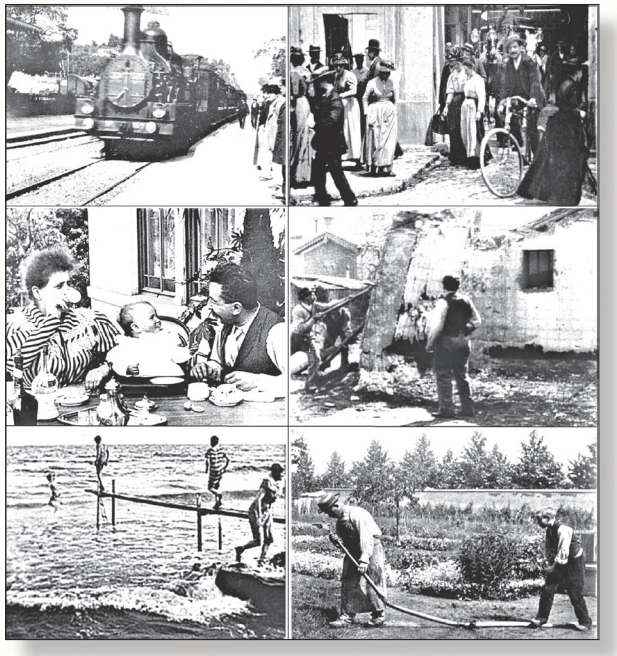
Варненското пристанище в края на XIX век

Репертоарът на Мелинсон

Съдържанието на демонстрираните от Мелинсон „картини” бива преразказано накратко върху страниците на „Народни права”. Макар и лаконични, тези „анотации” позволяват поне един от филмите да бъде уверено идентифициран. Живописецът, който „бързо рисува английската царица, покланя се пред вас и излиза”, най-вероятно е главният герой на „**Художникът (Кралица Виктория)**” („Dessinateur (Reine Victoria)”) – 20-метрова лента, която при тогавашната „кинематографична” скорост от 16 кадъра за секунда се е прожектирала върху екрана за около 1 минута, режисирана от французина **Жорж Мелиес** (1861–1938) и произведена през 1896 от неговата фирма „Стар филм” (Georges Méliès. Star Films Catalogue).

Възможно е „създателят на филмовия спектакъл” (определението е на киноисторика Жорж Садул) да е авторът и на останалите кадри, показващи „играещи деца”, „паришкия семеен живот” и „един англичанин” (Садуль 1958: 204, 210). Но също така е напълно вероятно зад побългарените титули да надничат филми на компанията „Люмиер” (от 1895–1896): „**Игра на деца на улицата**”, „**Деца с играчки**”, „**Деца, играещи на топчета**”, „**Каращи се бебета**”, „**Епизод с деца**”, „**Игра на карти**”...

Кадри от първите филми на **братя Люмиер**, в чието фамилно име има нещо символично – в превод то означава „светлина”

Първият филм, заснет в България, а и на Балканите

„Напр. пристанището на Варна се вижда цялото – **уверява рекламата в „Народни права”, поднасяйки поредната сензация** – след това пристига един параход и започва да излиза публиката из него в такъво множество, щото струва ви се, че цял мравуняк извира: цилиндраши, турци, дами, коя от коя по хубавици, деца, изобщо секакви екземпляри. След това, дохождат любопитни да гледат парахода”.

Удивителна, смайваща, стъписваща информация, според която през лятото (най-вероятно) на 1896 някой е въртял манивелата на кинокамера у нас, оставил е дори целулоидна диря! Най-ранното съобщение в периодичния печат, отнасящо се за кинопрожекции в България, се оказа и най-ранното свидетелство за съществуването и демонстрирането на първия филм, заснет не само в България (Варна), но и на Балканския полуостров! Заснет от кого? От самия Мелинсон или от някой друг тайнствен жрец на Десетата муза? В каталозите на фирмите, произвеждащи филми по онова време – „Люмиер”, „Стар филм”, „Паté фрер” („Pathé Frères”), „Едисон”, не присъстват топонимите България, Варна или Галата. Но пък се знае, че на 27 май 1896 Букурещ бива озарен от лъчите на кинопрожекционна машина. Сред екипа, изпроводен от братя Люмиер в северната ни съседка, е и **Луи Жанен** (Louis Janin) – прожекционист, но и кинооператор-снимач, който скоро след осъществяването на първите сеанси в румънската столица се отправя към Истанбул с намерението и там да организира прожекции с кинематограф. Но след като в продължение на „няколко месеца” безуспешно се опитва да убеди официалните турски власти да му разрешат това, той е принуден да си тръгне. Така французинът преминава разстоянието между Букурещ и Цариград два пъти – и на отиване, и на връщане. И двата пъти един от най-вероятните му маршрути, предлаган от параходната линия, свързваща пристанищата Констанца и Истанбул, е минавал през Варна, където Луи Жанен е имал възможността да остане за ден или два. И няколко часа са му били необходими, за да заснеме както „цялото” пристанище, така и акостирането на поредния пасажерски параход, от който „започва да излиза публиката”…

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Поредната „сенсационна новост”

През пролетта на 1897 българската столица бива посетена за втори път от пътуващ кинематограф. „Благата вест” за появата на тази „сенсационна новост” бива огласена и на български, и на немски език посредством рекламно каре, публикувано в навечерието на Благовещение (25 март) от в. „Български търговски вестник”. За място на провеждането на предстоящото „представление на живущи изображения” бива посочена „Пълзенската пивница” на „булевард Дондуков”. Но дали тя се е оказала третият „салон” в София (след тези на хотел „Македония” и кафене „България”), приютил поредния киновоаяжор, останал (за разлика от Мелинсон) анонимен? Основание за подобно съмнение предлага отново „Български търговски вестник”, отпечатал на 28 март рекламен текст, който „премества” показа на „картини из живота в естественно състояние” на „площад Александр, срещу двореца”. Едва ли обаче представленията са се провели под открито небе – и то през март. Едва ли някой би позволил тъкмо „срещу двореца” разпъването на голяма шатра или дори на малък брезентов навес, под който да се подслонят и прожекционният апарат, и белият екран, и публиката... Най-вероятно сеансите с възхвалявания като „Чудо на XIX век” апарат са били осъществени в някоя от ограждащите площад „Александър I” многоетажни здания, по-голямата част от чиито приземни етажи по това време са ползвани за хотелски салони, гостилници, пивници, кафенета...

СЕНСАЦИОННА НОВОСТЪ!

Утрѣ, въ сѫбота 22 Мартъ, 8½ часа вечерта

въ Пълзенската пивница, булеваръ Дондуковъ

ще има прѣставление съ

Кинематографъ

съ интересна и голѣма програма (прѣдставление на живущи изображения)

SENSATIONELLE NEUHEIT!

Morgen, Samstag den 3. April, ½9 Uhr Abends

in der Pilsner Bierhalle, Bouleward Dondukow

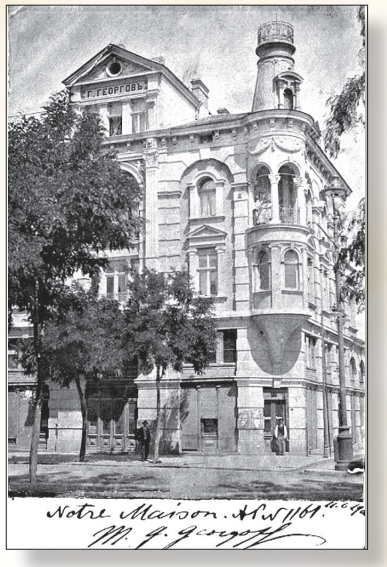
Vorstellung mit dem

Cinematograph

(Darstellung lebender Photographien) mit reichaltigem interessantem Programm.

Първото рекламно каре в „Български търговски вестник” (21.III.1897)

Зданието на търговеца и общественика Георги Георгов, в което се е помещавала „Пилзенската пивница” (или „бирария”)

Площад „Александър I”, срещу Двореца – в една от тези сгради ще да са се провели кинопрожекциите през 1897

ГОСТИЛНИЦА И ПИВНИЦА

„АЛЕКСАНДРЪ I“

(бивша „2-й Февруарий“)

Прѣзъ коледнитѣ праздници ще има всѣкидневно

ФАМИЛИЯРЕНЪ КОНЦЕРТЪ

отъ 6 часа вечерьта, на познатия ромжински струненъ оркестръ подъ управлението на капелмайстора Г. Файгесъ.

Бърза и чиста прислуга.

Ефтини цѣни.

Елегантно мобилиранъ фамилияренъ салонъ.

Прѣвъсходна източна и европейска кухня.

Абонаменти въ гостилницата и извънъ нея се приематъ съ 25% отстѫпка отъ цѣнитѣ на листа за ядение.

Съ почитание:

Панайотъ Балисъ.

RESTAURANT und BIERHALLE

Реклама за гостилница и пивница „Александър I” – най-вероятното място, където са се състояли сеансите с „Чудото на XIX век”

Този текст излиза в „Български търговски вестник” от 28 март до 3 април 1897 – цели шест пъти (впечатляваща за времето си бройка)

НОВО! КИНЕМАТОГРАФЪ. НОВО!

Чудо на XIX вѣкъ.

Виденъ отъ Т. В. Германския и Австрийския Императори, които изразихъ особеното си удоволствие. Картини изъ живота въ естественно състояние.

Площадъ Александръ, срѣщу двореца.

Цѣна за входъ: I мѣсто 1 левъ. II мѣсто 50 ст.

Neu! CINEMATOGRAPH Neu!

WUNDER DES XIX JAHRHUNDERTS.

Besucht von I. M. dem Deutschen und Oesterreichischen Kaiser, die Ihre höchste Zufriedenheit ausgesprochen haben. Bilder aus dem Leben in Natur wiedergegeben.

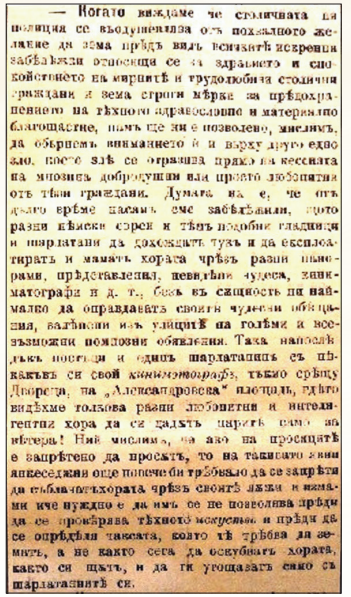
Alexanderplatz, gegenüber dem Fürstl. Hote.

Entré: I Platz 1 franc. II Platz 50 ct.

Отзивът в „Отзив”

Визитата на кинематографа в София през пролетта на 1897 не остава незабелязана – благодарение навярно и на неговата „интересна и голяма програма”. Доказателство за това е анонимният материал във в. „Отзив” (издание, проявяващо вкус към сензацията), чието публикуване на 8 април безспорно потвърждава факта на осъществяването на втората поредица от кинопрожекции в полите на Витоша (а и конкретното място на провеждането им).

„Думата ни е – **пише неизвестният автор** – че от дълго време насам сме забележили, щото разни немски евреи и тям подобни гладници и шарлатани да дохождат тук и да експлоатират и мамат хората чрез разни панорами, представления, невидени чудеса, киниматографи и д. т., без в същност ни най-малко да оправдават своите чудесни обещания, залепени на улиците на големи и всевъзможни помпозни обявления. Така напоследък постъпи и един шарлатанин с някакъв си свой кинимотограф, тъкмо срещу Двореца, на „Александровска” площад, гдето видяхме толкова разни любопитни и интелигентни хора да си дадът парите само за ветера! Ний мислим, че ако на просяците е запретено да просът, то на такивато явни янкеседжии още повече би трябвало да се запрети да съблачат хората чрез своите лъжи и измами и че нуждно е да им се не позволява преди да се проверява тяхното искуство и преди да се определя таксата, която те трябва да земат, а не както сега да оскубват хората, както си щът, и да ги угощават само с шарлатаниите си”.

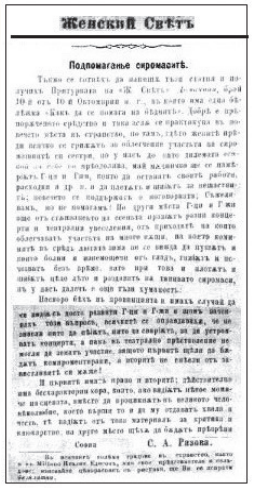
— Когато навсѣкаме че столичната полиция се въодушевлява отъ похвалното желание да зема прѣдъ видъ всичкитѣ искренни забѣлѣжки относящи се за здравието и спокойството на мирнитѣ и трудолюбива столични граждани и зема строги мѣрки за прѣдохранението на тѣхното здравословие и материално благощастие, нѣмъ що да ни е позволено, мислимъ, да обърнемъ вниманието ѝ и върху друго едно зло, което зѣе се отразява пряко на кесията на многоброенъ добродушни или просто любопитни отъ тѣзи граждани. Думата ни е, че отъ дълго врѣме насамъ сме забѣлѣжили, щото разни нѣмски еврей и тѣмъ подобни гладници и шарлатани да дохождатъ тукъ и да експлоатиратъ и мамятъ хората чрѣзъ разни панорами, прѣдставления, невидѣни чудеса, киниматографи и д. т., безъ въ същность ни най-малко да оправдаватъ своитѣ чудесни обѣщания, залѣпени изъ улицитѣ на голѣми и всевъзможни помпозни обявления. Така напоследъкъ постъпи и единъ шарлатанинъ съ нѣкакъвъ си свой *кинимотографъ*, тъкмо срѣщу Двореца, на „Александровска” площадъ, гдѣто видѣхме толкова разни любопитни и интелигентни хора да си дадатъ царитѣ само за ветеръ! Ний мислимъ, че ако на просящитѣ е запрѣтено да просятъ, то на такивато явни янкеседжии още повечеби трѣбвало да се запрѣти да съблачатъ хората чрѣзъ своитѣ лъжи и измами и че нуждно е да имъ се не позволява прѣди да се проверява тѣхното *искуство* и прѣди да се опрѣдѣля таксата, която тѣ трѣбва да зематъ, а не както сега да оскубватъ хората, както си щятъ, и да ги угощаватъ само съ шарлатанитѣ си.

в. „Отзив” (I, 50: 3)

Пожарът на Благотворителния базар в Париж – едно от най-прословутите, ала ала и най-зловещото събитие в историята на ранното кино

В 10 часа на 4 май 1897 по Григорианския календар (22 април у нас) на улица „Жан Гужон” в парижкия квартал Сен Жермен е открит традиционният благотворителен базар. На празно място срещу хотел „Ротшилд” бива издигната палата, състояща се от десетки павилиони, построени от дърво, картон или брезент, в които аристократки излагат за продан бонбони и шоколади, цигари и пури, вина и ликьори... откъм павилиона на фирмата „Жоли-Норманден”, в който се провеждали кинематографически представления, се чул силен взрив.

Експлозията води до подпалването на горяемата филмова лента, избухва пожар, който бързо се разпространява из базара. Настъпва паника – тълпата се втурва към единствения изход. След час остатъците от дървената палата рухват. Под развалините биват погребани 124 души. В 19 часа пожарът е потушен...

Женскій Свѣтъ

Подпомаганье сиромасите.

Тъкмо се готвѣхъ да завършъ тъзи статия и получихъ Програмата на „Ж. Свѣтъ” [illegible], Брой 10 и отъ 10 и Октомврий и. г., въ което има една обявѣжка „Какъ да се помага на общността”. Бидѣйки е предметътъ сродственъ и тѣсно всъкъ се пристъпствува въ поменатъ въпросъ въ странството, по тамъ, гдѣто женскій прѣдъ нѣщо се грижатъ за облекчение участьта на сиромашкитѣ си сестри, но у насъ до сега подобенъ отношенъ [illegible] се проявлява, най напротивъ же се нахвърлятъ Гици и Гици, щото да оставатъ своитѣ работи, разходи и др. п. и да плетатъ и шиятъ за нещастните, повечето се поддържатъ и поспомагатъ. Сѣкашъ, нѣ не помислимъ! Но другъ въпросъ Гици и Гици още отъ сѣдналитѣ да основатъ нѣкакви разни концерти и контрапанъ увеселения, отъ приходитѣ на които облекчаватъ участьта на които нѣкои. На много нѣкакъвъ въпросъ да сѣдатъ дамитѣ имъ не се вижда да пушатъ и пиятъ бонбони и живописни отъ газъ, гилзъ и нещастъ безъ врѣме. Хатъ при това и плетатъ и шиятъ цѣли дни и родятъ на пѣкакво сиромаси, ять у насъ дадатъ е още тъзи хуманность.

Послѣдно бѣхъ въ провинцията и имахъ случай да чуя нѣкои много разни [illegible] отъ нѣкои [illegible] тѣзи нѣщости, всичкитѣ се оправдавали, че нѣмали [illegible] да обѣдатъ, нито за сюрпѣкъ, нито за устройватъ концерти, а нѣмъ въ театрално представление не могли да имать участие, защото първитѣ цѣли да бѣдатъ поматериални, а вторитѣ не гѣлели отъ запознатитѣ си жалѣ!

И първитѣ имать право и вторитѣ; убѣдителенъ нѣмъ безспорнъ примѣръ, щото, ако видятъ нѣкои момичета нѣщастни, нѣмъсто да проявяватъ нѣкакво человѣколюбие, което първи то и да ну отдаватъ хвала и честь, тѣ падятъ отъ тѣзи материали за критика и намѣрятъ, на другитѣ мѣста щѣли да бидатъ прѣбрани

Софія С. А. Ризова.

Статията на **С. А. Ризова** в сп. „Женский свят”

Статията в „Женский свят”

На фона на тесногръдите и ксенофобски възгледи, изложени в злословния текст на в. „Отзив”, още по-ярко изпъкват достойнствата на написаното от **С. А. Ризова** в сп. „Женский свят”.

В своята статия, публикувана към края на годината в това варненско издание под титула „Подпомаганье сиромасите”, който точно съответства на съдържанието, авторката развива „темата” за милосърдието, споделяйки същевременно и мнението си за възможностите на кинематографа да служи на тази благородна кауза. Изумителното е, че не къде да е, а в България още през 1897 една жена размишлява върху потенциала, който почти непознатото техническо изобретение притежава не само като средство за развлечение, но и като инструмент за благотворителна дейност. Така в едно провинциално българско издание за първи път у нас се появява материал, споменаващ кинематографа извън сферата на комерсиалното му битие. С. А. Ризова не само заема гражданска позиция, съзвучна с тогавашната действителност, но и се опитва да надникне в бъдещето на новата медия – интелектуално усилие, което малцина нейни съвременници и сънародници си позволяват. Няколкото реда в „Женский свят” са не само най-ранното у нас предложение за използването на „живата фотография” за добродетелни цели, но са и първите крачки към осмислянето на социалния аспект на движещите се изображения, който в по-широк смисъл би могъл да се изразява в деятелност възпитателна, образователна, обществена. Авторката усеща способността на киното да твори добро, предусеща (навярно интуитивно) дори неподозираната му до този момент същност на изкуство.

Остаткитѣ отъ пожарътъ на Парижкия благотворителенъ базаръ.

Грозната картина след пожара на Благотворителния базар в Париж (Илюстрация Светлина, VII, № 5 (V), май 1897, с. 16)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Загадъчният „експлоататор” Кратохвил

На 12 май в. „Мир” известява, че „някой си Кратохвил е донесъл да показва на столичната публика едно от най-остроумните изобре¬тения на Едисона – кинематограф”. В края на XIX век из Европа шетат пътуващи кинематографи, произведени най-вече или от фабриката на Братя Люмиер в Лион, или от лабораторията на Едисон в Ню Джърси. Но има и апарати, изобретени и конструирани от малки фирми и дори от частни лица. Дали в случая наистина не става дума за „някакъв друг уред” – „собствено произведение” на споменатия „експлоататор” Кратохвил? Къде точно се е състоял сеансът (или сеансите)? Какво е било съдържанието на програмата от филми, привлякла не само „софийската публика”, но и репортера на „Мир”, останал анонимен? Не се знае. Знае се единствено, че попадналият на журналистическата мушка „кинематограф” е възпроизвеждал „само трептяща мъгла и нищо повече”…

— Нѣкой си Кратохвилъ е донесълъ да показва на столичната публика едно отъ най-остроумнитѣ изобрѣтения на Едисона — кинематографъ. Имахме случай да видимъ този кинематографъ и трѣбваше да се убѣдимъ, че г. Кратохвилъ, вѣроятно, смѣта софийската публика за нѣкакви прѣселенци отъ централна Африка, та е дошълъ да ù показва не кинематографъ, а нѣкакъвъ другъ уредъ, навѣрно негово собствено произведение, който възпроизвежда само трѣптяща мъгла и нищо повече. Ний мислимъ, че полицията би трѣбвало да взема мѣрки противъ подобни невѣжи — експлоататори.

Някой си Кратохвил (навярно чех по народност) посещава столицата през месец май 1898 със своя кинематограф, но „възпроизвежда само трептяща мъгла и нищо повече”

Основано е „**Любителско фотографско дружество**” от комитет в състав: В. Златарски, Ст. Георгиев и Ив. Ст. Андрейчин (Български търговски вестник 1898, VI, 267: 2).

ИЗВѢСТИЕ.

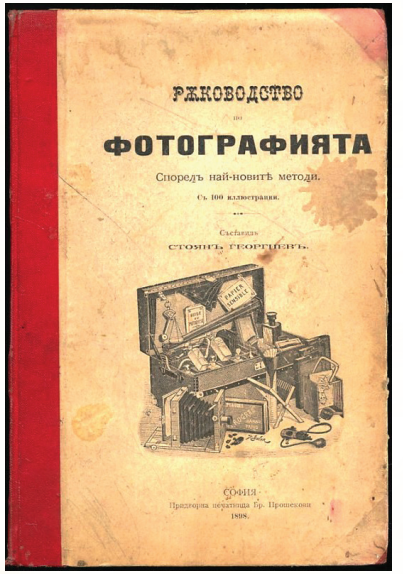
Въ магазина на Стайко Илиевъ, ул. „Търговска,“ има: Stereoscopes разни и картини за тѣхъ, изработени твърдѣ живо, особенно сж интересни Fêtes Franco-Russes по случай отиването на тѣхни Импер. Русски Величества въ Парижъ, както и Voyage du Président de la Republique Française en Russie, и други разни.

Съ почитание:
Стайко Илиевъ

26—5—1

Рекламното каре във в. „България” (30.I.1898)

Корицата на ръководството по фотография на **Стоян Георгиев**

През годината:

Стайко Илиев предлага в магазина си на ул. „Търговска” разни стереоскопи („stereoscopes”) и „картини за тях, изработени твърде живо”.

През март в София пристига „**Еденов театр**”, чиято програма включва и демонстрирането на „картини с магически фенер” (Български търговски вестник 1898, VI, 57: 2; Мир 1898, IV, 510: 3).

През май на площад „Бански” гастролира със своята „панорама” **Йосиф Брако**. На същото оживено място впоследствие отсядат и други мобилни атракции, а и подвижни кинематографи (Български търговски вестник 1898, VI, 92: 4).

Излиза от печат „Ръководство по фотографията, според най-новите методи, с 100 илюстрации”, съставено „с голяма вещина” от **Стоян Георгиев** – „отличен столичен фотограф-любител”.

В летния театър „Люксембург”

През юни в. „Нов век” (1899, I, 53: 3) огласява в рубриката си „Хроника”, че „в скоро време” в градината на хотел „Люксембург“ ще се даде „голямо представление с американски кинематограф”, „имал голям успех” във „всичките европейски градове”, които досега е посетил. Негов притежател е **А. Ливада**, а секретар – **П. Балати**.

Софийският хотел „Люксембург” се е намирал на ул. „Алабин”. „Пред хотела имаше летен театър – пише Георги Каназирски-Верин в мемоарната си книга „София преди 50 години” (Каназирски-Верин 1947) – в който операта на Масини често гостуваше, и често артистите пееха на една публика от 50 до 100 души”. „На източната страна на тая опера, до самата сцена, на ъгъла на улица „Цар Калоян” бе прилепен най-страшният тогава (по Стамболово време) полицейски участък, в който недоотробували българи налагаха по цели нощи свои събратя” – допълва поетът Кирил Христов в своите мемоари (Христов 1996: 169). Навярно затова в разказа си „Травиата” Иван Вазов вплита музиката на Верди и стенанията на изтезаваните в Трети полицейски участък през лятото на 1891 (Вазов 1956: 238).

За разлика от апарата на Кратохвил, който възпроизвеждал „само трептяща мъгла и нищо повече”, този на А. Ливада и П. Балати е „нов”, „американски” и „усъвършенстван”. Но пък не се знае дали с него е бил осъществен рекламираният сеанс. Защото имената на двамата поданици най-вероятно на Австро-унгарската империя не биват споменати повече в родния периодичен печат, те не оставят документална следа и в пресата на някой от „всичките европейски градове”, където са имали „голям успех”.

— Въ лѣтния театръ „Люксембургъ“ въ София, въ скоро врѣме ще се даде голѣмо прѣдставление съ американски кинематографъ, послѣдно усъвършенствуване, който изображава прединѣтитѣ въ естествена голѣмина.

Тоя новъ апаратъ еималъ голѣмъ успѣхъ въ всичкитѣ европейски градове.

Прѣдставлението въ София ще се даде подъ управлението на притежателя *А. Ливада* и секретаръ П. Балати.

Съобщението за предстоящите сеанси на **А. Ливада** и **П. Балати**

— Нѣкой си професоръ Бенке еималъ честьта тѣзи дни да яви на почитаемата столична публика съ единъ видъ безплатни програми, че слѣдъ обикновенниѣ прѣдставления на живи картини чрѣзъ своя кинематографъ, ще показва и пикантни картини само за възрастни мъж , като напримѣръ: въ банята, най-сетнѣ сами сме, угрѣшенъ туалетъ и др. Какви ще бѫдатъ вече тѣзи пикантни картини *само за възрастни мъже*, и до колко тоя професоръ ще пощади чувствата на учащата се младежь и ще й откаже, въпрѣки своитѣ материални интереси, удоволствието да види тѣзи пикантни картини, всѣки благоразуменъ человѣкъ може да сѫди и да прѣдвиди. За това, най мислимъ, че нѣма да бѫде злѣ за обществения моралъ, ако столичного градоначалство се замоленне най-напрѣдъ съ пикантнитѣ картини на професоръ Бенке, който по всѣка вѣроятность знае много добрѣ, че колкото повече се зап ѣщава едно нѣщо, толкова то по-силно се желае.

Единственото доказателство за гастролите в София на „професор Бенке”, прожектирал пред „почитаемата столична публика” първите еротични филми (Нов век 1899, I, 97: 3).

Кадър от еротичния филм „**След бала**” (Apres le bal, 1897) на **Жорж Мелиес**, осмелил се да покаже първата „чисто гола сцена” в киното

Кой сте вие, професор Бенке?

„Някой си професор Бенке – **известява на 25.X.1899 „Нов век”** – е имал честта тези дни да яви на почитаемата столична публика с един вид безплатни програми, че след обикновените представления на живи картини чрез своя кинематограф, ще показва и пикантни картини само за възрастни мъже”. **Така на бял свят се появява най-ранната информация относно демонстрирането на еротични филми у нас. Хитър е бил този Бенке, сръчен в занаята, но и пестелив – не е публикувал нито една реклама за своите прожекции в София и поради това днес не се знае дори мястото на тяхното провеждане.**

Набеденият от „Нов век” за смутител на обществения морал и добрите нрави „професор” е роден като **Мор Щайн** през 1849 в град Орадя (тогава в Австро-Унгария, днес в Румъния), но през 1899 променя името си на Мор Бенкьо (Mor Benkö), което се среща и като понемченото Бенке, и като послявянченото Бенко. Със своето мобилно кино „Едисонов театър” обикаля както обширната Хабсбургска империя – Унгария, Хърватия, Войводина, Трансилвания, така и Балканите – преди София гостува във Вршац, Бечей и Сремска Митровица, придружаван от сина си Миклош Бенкьо. Сръбският проф. Деян Косанович ги квалифицира като „една много активна двойка пътуващи прожекционисти”. Навярно уморен от скиталчествата, Мор Бенкьо (вече именит средноевропейски дистрибутор на филми) оставя „този странен занаят” и се отдава на търговията с вино. Издъхва на 2 май 1925 в Будапеща (Косанович 2003: 79; Kosanović 2000:27, 155; Knežević 1992: 160, 181).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„Пикантните картини на професор Бенке”

Зад словосъчетанието „в банята” навярно наднича 20-метровото филмче „**Банята на светската дама**”, заснето от френския изобретател Анри Жоли през октомври 1895 (три месеца преди официалната рождена дата на кинематографа). Второто „заглавие” препраща към филма „**Най-после сама**” (1896), показващ младоженец, който тайно (скрит зад параван) наблюдава своята млада съпруга, докато тя, леко облечена, оправя тоалета си. Негов продуцент е виенчанинът Йозеф Щилер. През същата година в парижкия мюзикхол „Олимпия” се играе пантомимата „**Младоженката си ляга**”, в която актрисата Луиз Вили прави „истински стриптийз” – оставайки по корсет и прозрачна блузка, тя навлича дълга нощница и си ляга в леглото. „Екранизиран” от Йожен Пиру и Алберт Кирхнер, известен като Леар, спектакълът се превръща във филма „**Младоженката си ляга**”, съхранен до наши дни. Премиерата на тази гигантска за времето си триминутна постановка препълва салона на „Кафе де Пари”, където филмът е показан повече от триста пъти – рекорд за онова време! Заглавието се среща и като „**Тоалетът на младоженката**”, който макар и да не е „утрешен”, ще да е бил част от „менюто”, с което професор Бенке е гощавал гладните за еротика софиянци.

Еротиката – жанр като всеки друг

Днес тези филми са известни като „еротични”, тогава са ги наричали „галантни” или „пикантни”, „smoking room” или „smoking parlors” (пушалнята е място, където дамите не се допускат и където може да се каже нещо „нецензурно” и дори „неприлично”). Прожекциите са рекламирани като „само за мъже” или „само за възрастни мъже”, като „демонстрации на „sex-appeal”, „smoking concert”, „ергенско парти”, „парижки нощи” (френската столица всякога се е славела като „блуден” град), „черни вечери”, „мъжки вечери” или „evenings for gentlemen” – макар че сред публиката (според очевидци) е имало и много жени… (Uai 2005: 525-526; Grgić 2022). Този род филми, които постепенно се обособяват в киножанр, не навсякъде са били показвани. Дори в напредничав град като Любляна местната цензура забранява прожектирането им. Българската публика се е оказала „готова”, за да „преглътне” подобна интелектуална провокация – факт, засвидетелстващ степента на нейната цивилизованост!

Hotel Nitsch „zum gold. Hirschen“.

ALHAMBRA-THEATER

Nur noch einige Tage. Heute Sonntag, 5 Uhr und 8 Uhr Nur noch einige Tage.

2 grosse Vorstellungen

Gastspiel Mister Robens, Gastspiel

Musikal-Clown und Konzertmaler.

Montag und Dienstag, 7/9 Uhr abends

HERREN-ABEND nur Herren über 18 Jahre haben Zutritt.

Mittwoch, 8 Uhr abends

PARISER-ABEND nur für erwachsene Herren und Damen.

Preise der Plätze: 1. Platz 1 Krone, 2. Platz 80 Heller, 3. Platz 60 Heller, Stehplatz 40 Heller. Kinder zahlen nur in den Nachmittags-Vorstellungen halbe Preise.

Karten-Vorverkauf täglich von 1—3 Uhr nachmittags.

Um zahlreichen Zuspruch bittet KARL JUHASZ, Direktor.

В края на XIX век Австро-Унгария се утвърждава като център на целулоидната еротика

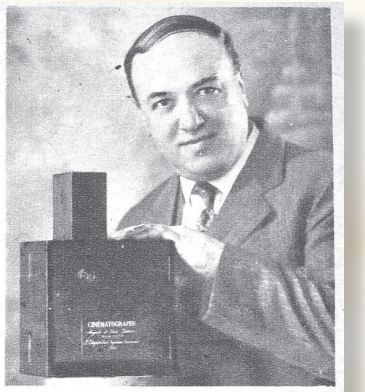

Кадри от еротичните филми „**Светска дама в банята**” на „Пате фрер” и „**Младоженката си ляга**”, в който кинокамерата надниква в поредната съпружеска спалня

Франсис Дублие (1878–1948)

Според Жак Рито-Ютине, директорът на центъра за изследване на киното към университета в Лион –града, в който Огюст и Луи Люмиер изобретяват кинематографа, през 1899 техният кинооператор **Франсис Дублие** осъществява „истинско околосветско пътешествие”, започнало от Одеса и включващо в своя маршрут градовете Константинопол, Букурещ, София, Атина, Кайро, Бомбай, Шанхай, Пекин, Йокохама, след което се завръща в Париж...

Франсис Дублие е един от тримата прожекционисти, осъществили историческия първи публичен платен сеанс с кинематограф на 28 декември 1895 (съботата след Рождество Христово) в „Индийския салон” на „Гран кафе”, находящо се на парижкия „Булевард на капуцините” № 14. Впоследствие става един от най-изявените снимачи на фирмата, обикаля целия свят, среща се с монарси, държавници и политици... (Rittaud-Hutinet 1985: 151, 158). Някои дори му приписват авторството на **„Полетият поливач” – първият игрален филм** в историята на човешката цивилизация.

За съжаление, в каталозите на „Люмиер” липсват каквито и да са доказателства за пребиваването на Дублие в България, липсват каквито и да са резултати от евентуалната му снимачна дейност у нас!

Francis Doubiier et la camera avec laquelle il a enregistré les premières actualités.

Франсис Дублие. Снимал ли е в България през 1899?

Български празник в Германия

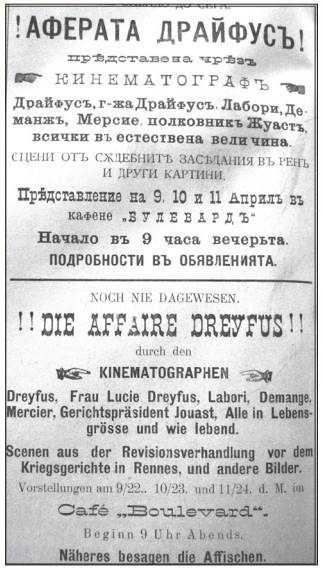
И все пак през 1899 е бил заснет филм, който може да се нарече „български“. Според всекидневника „Hamburger Fremdenblatt” на 21 май 1899 в Хамбург е показан документалният „**Български празник**” („**Bulgaria-Feier**”). Негов продуцент е фирмата „Люмиер (Лион)”, в чиито каталози обаче такова (или подобно) заглавие не фигурира. За празника се знае, че е бил български, но не се знае дали филмът е бил заснет в България? Това по-скоро ще да е станало в Германия (Кърджилов 2020в).

Аферата „Драйфус”

В навечерието на Великден (9 април) „Български търговски вестник” известява софиянци, че могат да видят „**Аферата „Драйфус**”, „представена чрез кинематограф” – от 21.00 ч. на 9, 10 и 11 април в кафене „Булевард”.

Като „Аферата „Драйфус” става известен шумният съдебен процес срещу френския офицер от еврейски произход Алфред Драйфус, обвинен, че е предавал тайна информация на германците. През 1894 той е осъден за „държавна измяна” и изпратен на доживотна каторга във Френска Гвиана, откъдето през 1899 е върнат, за преразглеждане на делото му. Скандалът, разтърсил френското общество, съвпада с първите стъпки на киното, което не пропуска възможността да вземе участие в „суматохата”.

Преди още процесът да приключи, Жорж Мелиес заснема инсценираната хроника „**Аферата „Драйфус**” („**L'Affaire Dreyfus**”). Не закъснява и версията на „Пате́ фрер”. Кой от двата едноименни филма е впечатлил софиянци през април 1900? Трудно е да се каже със сигурност.

!АФЕРАТА ДРАЙФУСЪ!
прѣдставена чрѣзъ
КИНЕМАТОГРАФЪ
Драйфусъ, г-жа Драйфусъ. Лабори, Демажъ, Мерсие, полковникъ Жуастъ, всички въ естествена величина.
СЦЕНИ ОТЪ СЪДЕБНИТѢ ЗАСѢДАНИЯ ВЪ РЕНЪ И ДРУГИ КАРТИНИ.
Прѣдставление на 9, 10 и 11 Априлъ въ кафене „БУЛЕВАРДЪ”
Начало въ 9 часа вечерьта.
ПОДРОБНОСТИ ВЪ ОБЯВЛЕНИЯТА.
NOCH NIE DAGEWESEN.
!! DIE AFFAIRE DREYFUS !!
durch den
KINEMATOGRAPHEN
Dreyfus, Frau Lucie Dreyfus, Labori, Demange, Mercier, Gerichtspräsident Jouast, Alle in Lebensgrösse und wie lebend.
Scenen aus der Revisionsverhandlung vor dem Kriegsgerichte in Rennes, und andere Bilder.
Vorstellungen am 9/22., 10/23. und 11/24. d. M. im
Café „Boulevard”.
Beginn 9 Uhr Abends.
Näheres besagen die Affischen.

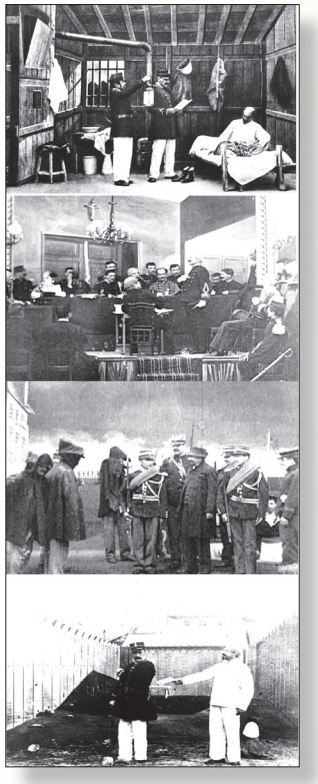
Рекламата за филма „**Аферата „Драйфус**” във в. „Български търговски вестник” (№№ 74 и 75)

Евреина Драйфусъ
(Прѣдатели и смутители на Франция)

Графичен портрет на капитан Алфред Драйфус (1859–1935), придружен от текст, характерен за онова време

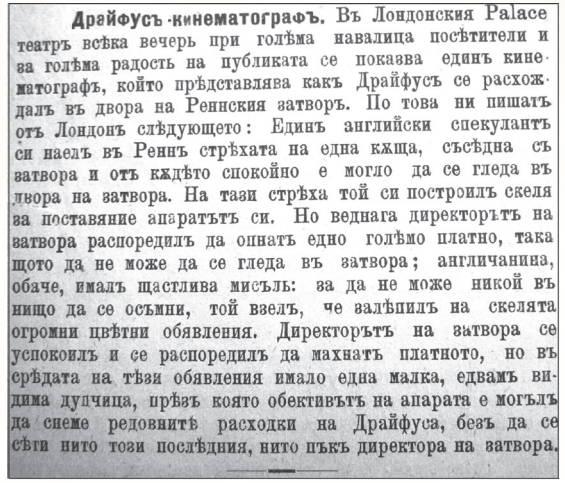
Гранд-хотел „Булевард” – първата сграда до купола на тогавашната Българска народна банка, отляво е Градската градина

Кадри от филма „**Аферата „Драйфус**” (1899) на Жорж Мелиес, „бащата на кинематографичния спектакъл”

Обгазявания в гранд-хотел „Булевард”

Доказателство, че софиянци са били впечатлени от филма предлага съобщението „Смърдящи Драйфус“, поместено във в. „Поща”, известен с пошлия си антисемитизъм: „Един полски евреин през Великденските празници бе залепил шарени реклами, като еврейска рокля, в които се съобщаваше на Софийската публика, че на 9, 10 и 11 того, през Великден – ще представи с кинематограф делото на мъченика Драйфус. Стекли се бай Ганювци, натъпкали ги в кафене „Булевар”, подпушили ги с разни газове, затворили вратата и едва що ги не издушили. Избягалите ни се оплакват, че Драйфус много смърдял. Най-после и нашите юдофилски глупци имаха възможността да се убедят, че Драйфусовата афера е една гнъсна подигравка с законите и чувствата на християнското общество, и че гнъсний шпионин Драйфус и в кинематографа смърди, като всеки чифутин”.

Драйфусъ-кинематографъ. Въ Лондонския Palace театръ всѣка вечерь при голѣма навалица посѣтители и за голѣма радость на публиката се показва единъ кинематографъ, който прѣдставлява какъ Драйфусъ се расхождалъ въ двора на Ренпския затворъ. По това ни пишатъ отъ Лондонъ слѣдующето: Единъ английски спекулантъ си наелъ въ Реннъ стрѣхата на една кжща, съсѣдна съ затвора и отъ кждѣто спокойно е могло да се гледа въ двора на затвора. На тази стрѣха той си построилъ скеля за поставяние апаратътъ си. Но веднага директорътъ на затвора распоредилъ да опнатъ едно голѣмо платно, така щото да не може да се гледа въ затвора; англичанина, обаче, ималъ щастлива мисъль: за да не може никой въ нищо да се осъмни, той взелъ, че залѣпилъ на скелята огромни цвѣтни обявления. Директорътъ на затвора се успокоилъ и се распоредилъ да махнатъ платното, но въ срѣдата на тѣзи обявления имало една малка, едвамъ видима дупчица, прѣзъ която обективътъ на апарата е могълъ да снеме редовнитѣ расходки на Драйфуса, безъ да се сѣти нито този послѣдния, нито пъкъ директора на затвора.

Поредното доказателство за интереса на киното към съдебното дело, известно като Аферата „Драйфус” – кореспонденцията от Лондон, озаглавена „Драйфус-кинематограф” (Български търговски вестник 1899, VII, 162: 2).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Нов век, нови амбулантни търговци на целулоидни сънища

Българската народна банка в началото на XX век. Вляво от трамвая, движещ се по ул. „Алабинска", се е намирало мястото, водещо се под № 60. Вдясно от сградата на банката, съхранена до наши дни, се е намирал хотел „Булевард", в чието кафене през април 1900 е демонстриран филмът „**Аферата „Драйфус**"

Словакът Георги Кузмик

Минал-неминал и месец от гастролите на Стоян Нанич, а „Български търговски вестник" отново „превключва" на „кинематографична вълна", известявайки, че кинематограф „от най-новия модел" се е настанил в „бившия цирк Витали". Оскъдността на информацията бива компенсирана от безбрежно рекламно каре, разстлало се върху четвъртата страница от същия брой на вестника. Сеансите в цирк „Витали", разпънал шатрата си срещу хотел „Конкордия" на бул. „Княгиня Мария Луиза" или ул. „Пиротска", се оказват дело на живеещия у нас словак **Георги Кузмик**, апаратът (навярно vitascope) и филмите – на Томас Едисон, заснети от „кинетографския отдел" на неговата „Edison Manufacturing Company" и отразяващи три войни – Испано-американската (1898), Филипино-американската (1899–1902) и Англо-бурската (1899–1902).

Кинематографъ. Отъ нѣколко дни насамъ на ул. Алабинска № 60, срѣщу Народната банка се даватъ отъ 5 до 10 часа вечерь крайно интересни прѣдставления съ единъ пристигналъ отъ Парижъ кинематографъ, който работи безупрѣчно. Кинематографа има 42 много интересни живи картини, раздѣлени на 3 серии. Входъ за лице и серия: I мѣсто 50 ст., II мѣсто 30 ст., за ученици и войници 20 ст. Прѣдставленията сж много забавителни и сполучливи и посѣщението имъ може да бѫде най-добрѣ прѣпорѫчано.

Kinematograph. Seit einigen Tagen finden in der Ulitza Alabinska No. 60, gegenüber der Nationalbank, täglich von 5 bis 10 Uhr Abends überaus interessante Vorstellungen mit einem tadellos functionirenden aus Paris eingetroffenen Kinematographen statt. Der Kinematograph hat 42 in 3 Serien eingeteilte sehr interessante Bilder. Der Eintrittspreis beträgt per Person und Serie: I. Platz 50 cts., II. Platz 30 cts., für Schüler und Soldaten 20 cts. Die Vorstellungen mit dem Kinematographen sind sehr unterhaltend und gelungen, können desshalb für den Besuch bestens empfohlen werden.

Кинематографъ. Находящия се на ул. „Алабинска" № 60 срѣщу народната банка кинематографъ получилъ нова серия картини. Кинематографа, който ще бѫде посѣтенъ отъ вѣнски ученици въ столицата, а така сѫщо ще бѫде прѣдставенъ и въ казармитѣ, ще се бави въ София още само 4—5 дни.

Kinematograph. Der in der Ul. Alabinska No. 60, gegenüber der Bulgarischen Nationalbank befindliche Kinematograph hat eine neue Serie von Bildern erhalten. Der Kinematograph, welcher von allen Schülern der Hauptstatt besichtigt und auch den Soldaten in den Kasernen vorgeführt wird, bleibt nur mehr 4—5 Tage in Sofia.

Двете съобщения в „Български търговски вестник" (№№ 84 и 93) за кинематографа, установил се срещу Народната банка

Сърбинът Стоян Нанич (1854–1904)

От 20 април докъм 7 май „срещу Народната банка" се заседява „кинематограф, който работи безупречно", давайки своите представления – „крайно интересни" и „много забавителни и сполучливи". Той едва ли е „пристигнал от Париж" – по-скоро от Белград, защото се предполага, че негов собственик е сърбинът **Стоян Нанич**, когото проф. Косанович, от една страна, охарактеризира като „първият нашенец, притежател на пътуващ кинематограф", а от друга, уверява, „че през април 1901 той е бил и в България" (Косанович 1995: 156-157). Нанич (родом от Зайчар) най-вероятно е отскочил до нашата страна за Великденските празници (през 1901 Възкресение Христово е на 1 април), посетил е Пловдив (в. „Пловдив", № 1102, 31.III.1901, с. 2), а на връщане е отседнал в столицата на княжеството – „на ул. Алабинска № 60".

Така изглежда началото на ул. „Пиротска" в първите години на XX век, започваща от бул. „Княгиня Мария Луиза", който преминава покрай площад „Бански"

Прѣдставление съ кинематографъ. Отъ днесь татъкъ въ бившия циркъ Витали ще се дава всѣка вечерь въ продължение на една седмица прѣдставление съ кинематографъ. Кинематографа е отъ най-новия модель. Между антрактитѣ ще се изсвирятъ отъ фонографа разни парчета. Програмата е твърдѣ разнообразна. Цѣнитѣ умѣрени: канапе 1·50, I м. 1 л. II м. 50

Kinematograph. Von heute ab wird im ehemaligen Circus „Vitali" jeden Abend ein Kinematograph mit sehr reichhaltigem Programm vorgeführt. In den Zwischenpausen wird das Publicum von einem Phonographen mit der Wiedergabe von Musik und Liedervortragen unterhalten. Entré: Fauteuille 1 frc. 50 cts., I. Platz 1 frc., II. Platz 50 cts

САЛОНЪ ЦИРКЪ ВИТАЛИ

Прѣдставление съ кинематографъ отъ 20 картини, оркестръ отъ двоенъ фотографъ

Още за три вечери

Въ Недѣля прѣдставление подиръ пл. отъ часа 4, за семейства съ дѣца.

Дойдете да видите новость невидѣна и нечувана до сега.

Салонъ циркъ Витали.

Още за една седмица всекидневно прѣдставление съ кинематографъ и фонографъ. Начало въ 9½ часа вечерь. Въ недѣля и дневно отъ ч. 5. п. обѣдъ.

Обявленията в „Български търговски вестник" (№№ 118, 121, 128 и 130), свидетелстващи, че представленията с кинематограф в столичния „Салон цирк Витали" са продължили повече от 20 дни (от 5 до поне 27 юни 1901)

Подпалилъ се кинематографъ.

Кинематографа на Георги Кузминъ въ София снощи се подпалилъ въ градината „Съединение". Публиката се изплашила. Пожара билъ ограниченъ.

В. „Мир" (№ 2170) свидетелства, че словакът е обикалял България със своя пътуващ кинематограф поне до лятото на 1907

Георги Кузмик е първият киновоаяжор, публикувал в българския периодичен печат толкова подробна програма за кинопрожекции (Български търговски вестник, № 118)

Салонъ „Циркъ Витали" въ София.

Всѣка вечерь фамилярно прѣдставление, което ще почне **отъ вторникъ 5 юни 1901 год.** въ продължение само на една недѣля

СЪ КИНЕМАТОГРАФЪ

Отъ най-новия модель тази год. получень направо отъ

Едисонъ.

Както и нови картини отъ голѣмо чудо до сега още невидено

ЕДИСОНОВА ЖИВА ФОТОГРАФИЯ

Която изобразява човѣка и животнитѣ въ натуралната краска и голѣмина разни картини отъ сраженията между американцитѣ и филипинцитѣ.

Начало въ 9 часа вечерьта.

По слѣдующата програма:

1. Парада на Ню-Йоркскитѣ доброволци прѣди тръгването имъ за войната.
2. Нападане въ гора.
3. Атака на американцитѣ въ стрѣлковъ строй
4. Атаку на „Хухъ-Ридеритѣ" (американска кавалерия).
5. Морската кубинска артилерия въ сраженето.
6. Американцитѣ въ отбрана
7. Сядене на единъ испанецъ — шпионинъ на полесраженето.
8. Разстрелянето му.
9. Дуель на двѣ любовници и падане на едната отъ тѣхъ мъртва.
10. Въстанницитѣ защитаватъ единъ мость на желѣзницата (филипинско-амер. бой).
11. Въстанницитѣ бѣгатъ (филипинско-амер. бой).
12. Тамашнитѣ обитатели бѣгатъ " " "
13. Атака на въстанницитѣ " " "
14. Санитарна команда при работата си на полесраженето (филипинско-амер. бой).
15. Пристигане трена на станцията.
16 Руския Царь на конь и царицата въ файтонъ.
17. Тържественото посрѣщане на президента Крюгера въ Марсилия.
18. Американска и испанска флота въ атака.
19. Ловецъ на риба и нещастието му.
20. Бадеть отъ 4 моми (maulin rouge).

Между антрактитѣ ще свири най-новия „двоенъ фонографъ" разни маршове и песни отъ военната музика, сащо и пѣсни на разни езици.

Цѣни на мѣстата: канапе 1·50, I мѣсто 1 л., II мѣсто 50 ст., за ученици и войници, водени подъ команда, се прави 50% отстѫпка.

Като ще прѣстои въ тоя градъ твърдѣ кратко врѣме, честь имамъ да поканя най-учтиво почитаемата публика да ме удостои съ многобройното си посѣщение и да види нѣщо не бивало до сега.

Билетитѣ ще се продаватъ при касата.

Съ почитание: Георги Кузминъ.

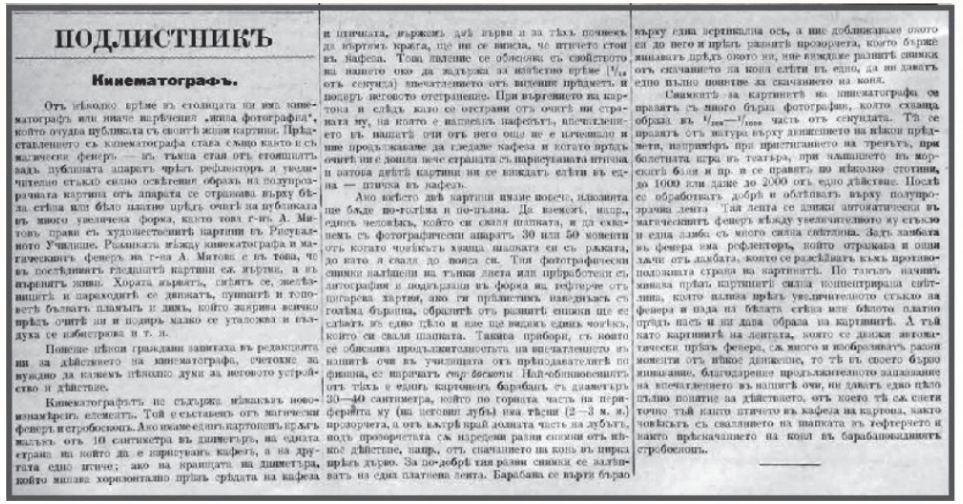
Забѣлѣжка. Имаме на почитаемата публика, които ще посѣтятъ прѣдставлението, че ще остане извѣстно доволна, понеже нашия апаратъ е най-усъвършенствуванъ отъ досега видени отъ прѣдставляващи кинематографи.

Печатница Ив. П. Дасковъ и С-ие — София.

„Живи картини” в лятна София

„От няколко време в столицата ни има кинематограф или иначе наречения „жива фотография”, който очудва публиката с своите живи картини” – само тези два реда, публикувани във в. „Пряпорец” през лятото на 1902, свидетелстват за пребиваването на **пътуващо кино** в София през споменатата година. Откъде се е взело то, къде е отседнало, откога е започнало прожекциите си, кой е бил неговият собственик, с какво толкова „очудва публиката”? Не се знае. Но пък се знае, че появата му предизвиква появата на статията „Кинематограф” – компетентна „лекция” на тема „Устройство и действие на кинематографа”.

Статията във в. „Пряпорец” (№ 22)

ПОДЛИСТНИКЪ

Кинематографъ.

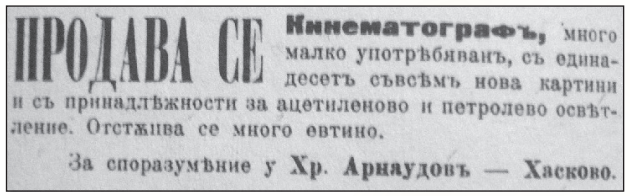
От нѣколко врѣме въ столицата ни има кинематографъ или иначе наречения „жива фотография”, който очудва публиката съ своите живи картини. Представлението съ кинематографа става сѫщо както и съ магическия фенеръ — въ тъмна стая отъ стѣпилить задъ публиката апаратъ чрѣзъ рефлекторъ и увеличителне стъкло силно осѣтления образъ на полупрозрачната картина отъ апарата се отражава върху бѣла стѣна или бѣло платно прѣдъ очитѣ на публиката въ много увеличена форма, както това г-нъ А. Митовъ прави съ художественитѣ картини въ Рисувалното Училище. Разликата между кинематографа и магическиятъ фенеръ на г-на А. Митовъ е въ това, че въ послѣднитѣ гледнитѣ картини сѫ мъртви, а въ първитѣ живи. Хората въ първитѣ, сѣкътъ се, желѣзницитѣ и параходитѣ се движатъ, пушатъ и тогова̀ть бълватъ пламъкъ и димъ, който зарѣва всички прѣдъ очитѣ ни и подиръ малко се уталожа и въздуха се избистрюва и т. н.

Поне нѣкои граждани запитаха въ редакцията ни за дѣйствието на кинематографъ, счетохме за нуждно да кажемъ нѣколко думи за неговото устройство и дѣйствие.

Кинематографътъ не съдържа нѣкакъвъ новоизмаренъ елементъ. Той е съставенъ отъ магически фенеръ и стробоскопъ. Ако имаме единъ картонѣнъ кржгъ малъкъ отъ 10 сантиметра въ диаметъръ, на едината страна на който да е нарисуванъ кафеенъ, а на другата едно птиче; ако на крайщата на диаметъра, който минава хоризонтално прѣзъ срѣдата на кафеена и птичката, държимъ дѣ̀ръвца и за тѣхъ почнемъ да въртимъ кржга, ще ни се виждатъ, че птичето стои въ кафеена. Това явление се обяснява съ свойството на нашето око да задържа за извѣстно врѣме ($^1/_{16}$ отъ секундата) впечатлението отъ видѣния прѣдметъ и подиръ неговото отстранение. При въртенето на картона и слѣдъ като се отстрани отъ очитѣ ни стръната му, на която е направенъ нафеенътъ, впечатлението въ нашитѣ очи отъ него още не е изчезнало и ние продължаваме да гледаме кафеена и когато прѣдъ очитѣ ни е донѣла вече стръната съ нарисуваната птичка и затова дѣйтѣ картини ни се виждатъ сѣдѣли въ единъ — птичка въ кафеенъ.

Ако вмѣсто дѣ̀ картини имаме повече, изказаната ще бѫде по-голѣма и по-ясна. Да имаме, напр., единъ человѣкъ, който си сѣкла шапката, и да сѣкнемъ съ фотографически апаратъ 30 или 50 момента отъ когато человѣкътъ хвана шапката си съ ржката, до като я сѣкла до нозѣ си. Тия фотографически снимки наѣдени на тънки листа или прѣработени съ литография и подържани въ форма на нефтерче отъ цигарени картии, ако ги прѣлистимъ наведнѣжъ съ голѣма бързина, обрѣщитѣ отъ разните снимки ще се сѣдятъ въ едно цѣло и ние ще видимъ единъ человѣкъ, който си сѣкла шапката. Такива прибори, съ които се обяснява продължителностьта на впечатлението въ нашитѣ очи въ умѣщата отъ прѣподавателитѣ по физика, се нарѣчатъ сир: весели (Belvebilmaschine) отъ тѣхъ е единъ картонѣнъ барабанъ съ диаметъръ 30—40 сантиметра, който по горната часть на периферията му (на неговии зѫби) има тѣнки (2—3 м. м.) прозорчета, а отъ вѫтрѣ край долната часть на зѫбътъ, подъ прозорчатата сѫ наредени разни снимки отъ нѣкое дѣйствие, напр., отъ сѣкването на конь въ цирка прѣзъ дърво. За по-добрѣ тия разни снимки се залѣпватъ на една платнена лента. Барабана се върти бързо върху една вертикална ось, а ние доближаваме окото си до него и прѣзъ разните прозорчета, които бързо минаватъ прѣдъ окото ни, ние виждаме разните снимки отъ скачването на конь сѣдѣли въ едно, да ни даватъ едно цѣло понятие за скачването на конь.

Снимкитѣ за картинитѣ на кинематографа се правятъ съ много бързи фотографии, които сѣкнатъ образа въ $^1/_{200}$—$^1/_{1000}$ часть отъ секундата. Тѣ се правятъ отъ натура върху движението на нѣкои прѣдмети, напримѣръ при пристигането на трѣнъ, при болестната игра въ театъра, при плуването въ морскиятъ бѣлъ и пр. и се правятъ по нѣколко стотини, до 1000 или даже до 2000 отъ едно дѣйствие. Послѣ се обработватъ добрѣ и обтѣпватъ върху полупрозрачна лента. Тая лента се движи автоматически въ магическиятъ фенеръ мѣжду увеличителното стъкло на фенера и пада на бѣлата стѣна или бѣлото платно прѣдъ шесть и ни дава образа на картинитѣ. А тъй като картинитѣ на лентата, които се движи автоматически прѣзъ фенера, сѫ много и изобразяватъ разни моменти отъ нѣкое движение, то тѣ въ своето бързо движение, благодарение продължителното запазване на впечатлението въ нашитѣ очи, ни даватъ едно цѣло сѫщо понятие за дѣйството, отъ което тѣ сѫ снети точно тъй както птичето въ кафеена на картона, както човѣкътъ съ свалението на шапката въ тефтерчето и както прескачването на конь въ барабанвидимитѣ стробоскопъ.

ПРОДАВА СЕ **Кинематографъ,** много малко употрѣбяванъ, съ единадесетъ съвсѣмъ нова картини и съ принадлѣжности за ацетиленово и петролево освѣтление. Отстѫпва се много евтино.

За споразумѣние у Хр. Арнаудовъ — Хасково.

Това кратко обявление се появява от 26 септември до 10 октомври 1902 в три последователни броя на излизащия тогава в София „Работнически вестник” (№№ 2, 3 и 4).

Рекламите за **мутоскопа** започват в „Български търговски вестник” в средата на ноември (№ 250) и продължават до края на годината

БЪЛГАРСКИ ТЪРГОВСКИ ВѢСТНИКЪ

За първъ пѫть въ България.

Най-голѣмото чудо на деня:

МУТОСКОПЪТЪ.

Послѣдното изобрѣтение на науката.

ЖИВИ КАРТИНИ.

Гледки комически и хумористически, разни типове.

Може да се видятъ въ магазинитѣ на Гаки Трифоновъ, улица „15-й Ноември“, срѣщу „Червенъ Ракъ“.

Входъ свободенъ.

През годината:

Христодор Арнаудов от Хасково обявява във в. „Работнически вестник”, че „продава кинематограф”.

В. „Дневник” (№№ 140 и 142) рекламира кинематограф на „Société Générale des Cinématographes & Films”, който всеки българин може да си купи „само за няколко стотини лева”. Апаратът се препоръчва на „големите кафенета, бирарии, салони, магазини”.

Търговецът **Гаки Трифонов** предлага в своя магазин апарата мутоскоп – „най-голямото чудо на деня”.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Голям кинематограф в „Търговското кафене”

И през 1903 София не остава непосетена от бродещ екранен магьосник и неозарена от светлика на неговия вълшебен фенер. За събитието известява в. „Нов дневник”.

Кинематографъ.

Въ салона на „Търговско кафене“ (бившя „Одеса“) се намира единъ голѣмъ кинематографъ съ 50 разни картини. Прѣдставленията сѫ почнати вчера и ще се повторятъ утрѣ.

Съобщението във в. „Нов дневник” (№ 312)

Адресът на „Търговското кафене” е № 5 на ул. „Трапезица”, съществуваща и днес между бул. „Княгиня Мария Луиза” и ул. „Джордж Вашингтон”. Макар да е една от най-късите в града, тя смогва да приюти в началото на XX век бирарията „Сан-Стефано”, хотелите „Братя Иванови”, „Солун” и „Одеса”, а и площад „Трапезица”, който се вижда на снимката

По инспекционната обиколка на военния министъръ.

Отъ Самоковъ ни съобщаватъ, че на 14 т. м., пристигналъ военния министъръ г-нъ полковникъ Савовъ, придруженъ отъ свитата си, състояща отъ майоритѣ Переловъ и Стояновъ, ротмистръ Ганчевъ тримата отъ свитата на Н. Ц. В. Княз. полковникъ Визовъ, личния адютантъ на военния министъръ капитанъ Черневяковъ, окадрова на подполковникъ Радуловъ и кореспондента на английския илюстрованъ вѣстникъ „Blach and white“ г. Noble.

Г. Noble съ кинематографическия апаратъ, снелъ много хубави картини отъ дѣйствието на батареитѣ, особено отъ тревогата.

Вечерьта военния министъръ е далъ вечеря на всички офицери, въ знакъ на своето задоволство отъ Самоковската войска, а на войницитѣ заповѣдалъ да се даде пилаф, почнака на 16, като праздникъ.

Част от текста във в. „Вечерна поща” (№ 811)

Първото директно свидетелство за направата на киноснимки в България

На 20 октомври 1903 в. „Вечерна поща” помества кореспонденция, изпратена от Самоков. От нея става ясно, че на 14 октомври военният министър Михаил Савов е пристигнал в града, а на 15-и е извършил „инспекционен преглед на квартирующото там планинско отделение”. След обявяването на тревога, се е „направило едно малко учение”, три батареи изкачили Доспейския баир, откъдето „открили огън”. „На връщане батареите минали церемониален марш, поздравени от военния министр с „отлично”. Според съобщението сред „свитата” на полковник Савов е бил „и кореспондента на английския илюстрован вестник „Blach and white”] [„Black and White”] г. Noble”. Същият този „г. Noble, с кинематографическия апарат, снел много хубави картини от действието на батареите, особено от тревогата”. Така се ражда уникалният директен репортаж от мястото на събитието, пръв засвидетелствал осъществяването на киноснимки по нашите земи и по този начин отразил най-значимото събитие в кинематографичния живот на България през 1903.

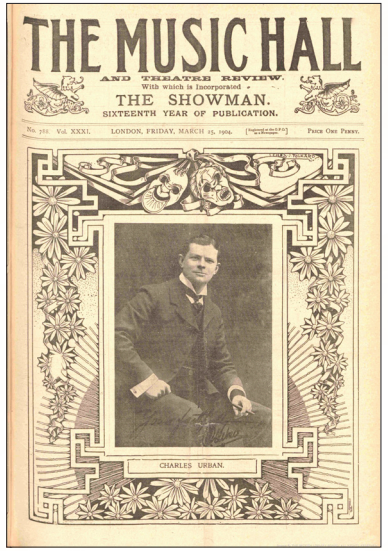
Друг операторъ пъкъ билъ изпратенъ въ България, за да отрази страданията на угнетените българи. Турскитѣ войници категорично отказали да го пуснатъ да мине презъ границата и освенъ това заплашили да счупятъ апарата му. Това обаче не успѣло да го обезкуражи и той си намерилъ конъ, съ който успѣлъ да избѣгне патрулитѣ и благополучно да прекоси границата, въпреки риска да бъде застрелянъ.

Another operator has gone to Bulgaria, to illustrate the sufferings of the oppressed Bulgarians. The Turkish soldiers peremptorily refused to let him cross the frontier, and threatened, moreover, to destroy his apparatus. Nothing daunted, he took to horse, managed to evade the patrols, and successfully crossed the frontier, though at risk of being shot. His pictures will most likely be seen in the West-End music halls next week.

След повече от две седмици, чак на 7 ноември по Юлианския календар, продуцентът Чарлс Търбан споменава в интервю за сп. „Мюзикхол”, че е изпроводил у нас свой кинооператор (The Music Hall and Theatre Review 1903: 331).

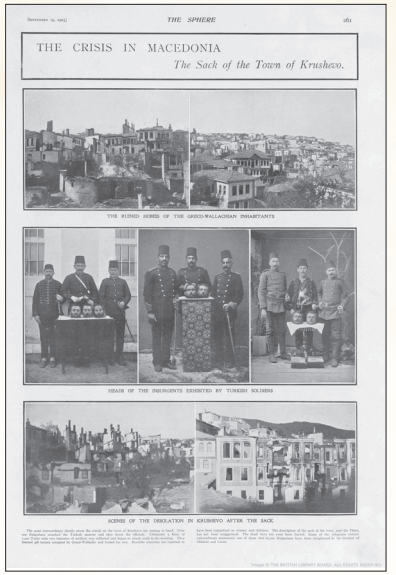
Светлопис за Илинден

През лятото на 1903 българите, населяващи две от областите на Османската империя - Македония и Одринска Тракия, се вдигат на въоръжено въстание, известно като Илинденско-Преображенското, което американският филмов продуцент **Чарлс Ърбан** (Charles Urban, 1867–1942), базирал компанията си в Лондон, решава да отрази. За целта той изпраща в България свой кинооператор – англичанина **Чарлс Райдър Нобъл** (Charles Rider Noble, 1854–1914), който обаче пристига у нас, когато бунтът е вече потушен. Въпреки закъснението пришълецът се отправя към българо-турската граница. Сновейки по нея от средата на октомври до средата на ноември, той успява да заснеме в Бараково, Кочериново, Самоков, Рилския манастир, Дупница и околностите на Кюстендил 17 кратки филма (с времетраене от 1 до 4 минути), които софийският печат назовава „кинематограми". Чарлс Нобъл смогва да реконструира (инсценира) мигове от епопеята – с помощта на чети, които среща край Рилския манастир и Кюстендил, да документира неволята на хилядите бежанци, да реализира няколко етнографски епизода… В крайна сметка британецът сполучва да направи най-ранните киноснимки в София и околностите на града, отразявайки откриването на XIII обикновено народно събрание (ОНС) на 2 ноември, полеви учения на Българската армия, осъществявайки няколко фолклорни кинокадъра в село Горна баня…

Американецът **Чарлс Ърбан** – продуцентът на първата поредица от филми, заснети в България през 1903. Неговите оператори кръстосват планетата, реагират на световни събития, заснемат военни конфликти, официални церемонии и екзотични обекти, дебнат като ловци диви зверове в джунгли и савани, отразяват спортни мероприятия, изкачват върхове и планини, надникват в подводния свят, а и в царството на микроорганизмите

Англичанинът **Чарлс Райдър Нобъл** – операторът, който осъществява най-ранните кинокадри в Града на мъдростта със снимачна камера, наречена „Биоскоп" и произведена от компанията на Чарлс Ърбан

Вниманието, което британският илюстрован печат отделя на Илинденското въстание, обяснява и интереса на киното към събитието

Заглавията на „кинематограмите", заснети от **Чарлс Нобъл** в София през 1903 (според каталозите на „Чарлс Ърбан Трейдинг Къмпани")

1164 ... OPENING OF THE BULGARIAN PARLIAMENT BY PRINCE FERDINAND OF BULGARIA, at Sofia, Nov. 15th, 1903
Who granted us special permission and facilities to Bioscope the event.

1232 ... THE NATIONAL DANCE OF MACEDONIA AND BULGARIA
The young people are dressed in their best, and continue the same dance for hours together, on Sunday afternoons or any holiday occasions. Their attire is most picturesque.
This picture was taken in the village of Gornia Bania, about half-an-hour's drive from Sofia. 50 feet

1441 ... GENERAL SAROFF, WAR MINISTER, Entertaining Staff and Garrison Officers at Lunch after a big mornings sham Fight.
We get a good likeness of the General making his speech, after which all the officers break into the national dance, "The Horah." 75 feet

1442 ... SOFIAS GARRISON INFANTRY ON THE MARCH
An interesting picture. Men setting out to take part in a big field day in the Sofia district. They are of splendid physique, and seem to thoroughly enjoy the hard work of a long march. 75 feet

1443 ... BULGARIAN INFANTRY, ARTILLERY AND CAVALRY
Here we see the joint forces on the march, just before going into action on sham fight and manœuvre day, Sofia district, and can easily be seen they are made of the right sort of stuff. 100 feet

При първото си гостуване в София **Чарлс Нобъл** ще да е отседнал най-вероятно в хотел „България"

Прозорците на хотел „България" гледат към източния вход на княжеския дворец, „биоскопиран" от **Нобъл** в кадър, описан като „сменяването караула в Двореца" (Вечерна поща, № 922), който вероятно е присъствал в репортажа, отразил откриването на парламента

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Първият филм, заснет в София

На 2.XI.1903 (по Юлиански календар) започва работа поредното XIII ОНС. Предшестващите го церемонии очевидно са привлекли вниманието на Чарлс Нобъл, защото в каталозите на Ърбановата компания фигурира заглавието „**Откриването на Българското народно събрание от княз Фердинанд Български, в София на 15-и ноември 1903**" („OPENING OF THE BULGARIAN PARLIAMENT BY PRINCE FERDINAND OF BULGARIA, at Sofia, Nov. 15th. 1903", № 1164), последвано от пояснението: „Който ни предостави специално позволение и условия да заснемем [биоскопираме] събитието". Има и „Забележка": „Тези кадри ще добият изключителна стойност при евентуалното обявяване на война между България и Турция, защото на това парламентарно заседание бе решено България да подкрепи македонците в тяхната борба за свобода". Следва съдържанието: „Действието в този филм показва пристигането на войската, авангардната охрана, личните телохранители на княза и каретите, подредени покрай стъпалата, водещи към входа. По тях се изкачват княз Фердинанд, военният министър [Михаил Савов] и други официални лица, [имената на] които по всяка вероятност ще станат известни за света през пролетта, когато се очаква начеването на сериозни военни действия. Изключителни, уникални кадри".

Със заснемането на тези 125 фута (40 м, около 2 минути) Чарлс Нобъл не само става първият кинооператор, осъществил филм в София, но и поставя началото на традиция, продължаваща дори в съвременната дигитална епоха – да се документират началните мигове на всеки български парламент.

Откриване на XIII Обикн. Народно Събрание.

PRINCE FERDINAND AND HIS PARLIAMENT.

Sofia, Sunday.

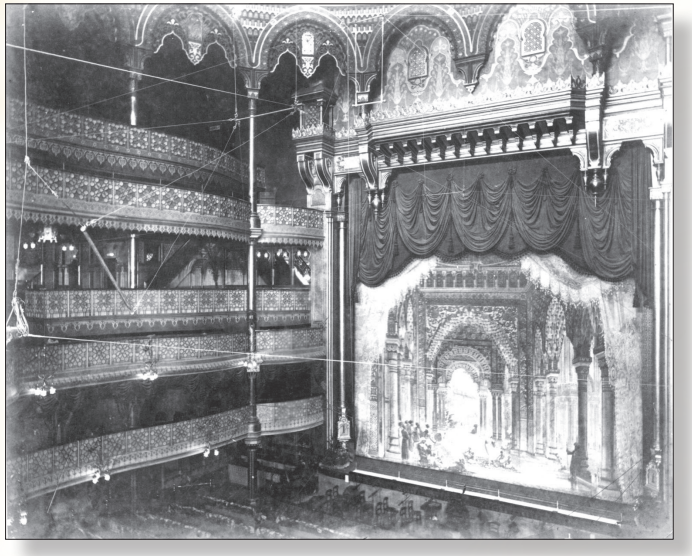
The new Sobranje was opened by Prince Ferdinand at noon, his Highness receiving a great ovation all along the route from the Palace to the Chamber, and in the Chamber itself. The speech from the Throne urged upon the Deputies the desirability of being seriously and usefully active in establishing durable order in the administration of the State, and in giving a strong impulse to the economic and social improvement of Bulgaria. —Reuter.

Царя чете приветствената си рѣчь.

Новината както за откриването на XIII ОНС (Светлина, януари 1904), така и за съдържанието на княжеското „тронно слово", стига чак до в. „The Western Times", излизал от 1829 до 1950 в град Екситър (областта Девън, Югозападна Англия)

Прожекциите в „Алхамбра”

От 4 до 10 януари 1904 продуцентът Ърбан показва заснетото в България от Чарлс Нобъл в лондонския мюзикхол „Алхамбра”, който по това време е най-популярното развлекателно заведение в столицата на Великобритания. Ето защо представянето на поредицата от 17 „биоскопически картини” (заснети с биоскоп филми), озаглавени „**С въстаниците през България**” или „С въстаниците през Македония”, може да се сравни с днешно излъчване по БиБиСи в „прайм тайма”! Отзвукът е гръмогласен, няма лондонско периодично издание, което поне да не спомене сеансите, а специализираната преса квалифицира кинохрониките като „забележителни”, „оригинални”, „автентични”, „уникални”… Впоследствие те биват демонстрирани из Острова, Европа, Щатите, пораждат отзиви в чуждестранния печат, отразяващи отношението на тамошното общество към България и българите.

Интериорът на лондонския мюзикхол „**Алхамбра**” (1897)

The Chas. Urban Trading Company, Limited, have on at the Alhambra a series of interesting Bioscope pictures of Bulgaria. Owing to the refusal of the Turkish Government to grant passports, the Urban expedition had to get through the Turkish lines as best they could at great personal risk, and join issue with the Bulgarians, swearing allegiance to King Ferdinand I.

ALHAMBRA. JOHN BULL'S STORE.
This Stirring Patriotic Song
Will be Sung, EVERY EVENING, by
Mr. GEORGE WHITEHEAD.

ALHAMBRA. WITH THE INSURGENTS THROUGH BULGARIA.
An entirely new and unique series of animated pictures will be exhibited by the Charles Urban Trading Company, on the IMPERIAL BIOSCOPE. EVERY EVENING, at 8.50.

ALHAMBRA. TREMENDOUS PROGRAMME.

Overture	7.55	Orchestral Selection	9.30
Ada Florence	8. 0	Willis Hale and Frances	9.45
Bert Woodward	8.10	John Bull's Store	9.50
Ferrari Duo	8.20	Les Kineto-Moulin	10. 0
Schützenlies'le Quartette	8.30	Carmen	10.10
Mlle. Zelia	8.40	Earle and Earle	11. 5
Imperial Bioscope	8.50	Rinaldo Trio	11.15
Charlres and Charlene	9.15		

Box-office, 10.0 to 10.0; doors, 7.45. Telephone, 5065 Gerrard.
Manager, Mr. DOUGLAS CUT

EMPIRE THEATRE VINELAND.

THE ALHAMBRA.

One of the most interesting series of pictures which has yet been seen at the Alhambra was presented last night by means of the Imperial Bioscope. The subject dealt with was the disturbances which have occurred in Bulgaria and Macedonia, and Mr. C. Rider Noble, who took the original photographs, must have been at considerable difficulty and in some personal danger to obtain them. All facilities were refused by the Turkish Government, and Mr. Noble had to join the Bulgarians, and the incident of his taking the oath to King Ferdinand I. is thrown on the screen. First of all comes the opening of the Bulgarian Parliament at Sofia on November 15 of last year, and then follow a number of typical scenes of life in the Near East. Military pictures follow, and these are particularly interesting. A review of Bulgarian troops by M. Savoff, the Minister of War, is depicted, and the physique and bearing of the men, as far as can be judged, leave nothing to be desired. One of the best things shown is a famous Macedonian band of insurgents on the march, the features and varied attire of the members being easily distinguishable. Finally, there is a skirmish between the insurgents and a detachment of Turkish troops, the irregulars advancing through bush and then in open order across exposed ground. The casualties which take place when the firing commences in earnest are almost too realistic. Several other new "turns" were also introduced yesterday evening, and assist to make up a strong programme for the present week. Mlle. Zelia, with her thoroughbred Arab horse, gives a charming display of *tableaux vivants*. Her steed, which is white, is a magnificent specimen of his kind, and his steadiness throughout speaks volumes for his training. Lady Godiva, Mazeppa, and Napoleon at Moscow are among the most striking of the representations. Bert Woodward, coon cyclist; Earle and Earle, banjoists; Miss Ada Florence, contralto vocalist; the Ferrari Duo, dancers; and the Schützenlies'le Troupe of Tyrolean Singers all deserve favourable mention.

Реклами в лондонската преса, съпътствали прожекциите на „българската серия” в „Алхамбра”. Според програмата на мюзикхола, публикувана всекидневно във вестниците „Стандард” и „Дейли Телеграф”, прожекциите с „Имперския биоскоп” („Imperial Bioscope”) са продължавали 25 мин. (от 20.50 до 21.15), което означава, че е било показано почти всичко, заснето у нас от Чарлс Нобъл.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Завръщането на Чарлс Райдър Нобл

На 9.II.1904 Чарлс Нобъл се появява повторно в България и показва в София заснетите от него предишната година филми – посредством шест прожекции, осъществени „в един салон на хотел „Ориент” (13 февруари), в големия салон на Военния (Офицерския) клуб (22 и 25 февруари), в „Славянска беседа” (1 и 3 март) и в цирк-театър „България” (8 март). На 13 март англичанинът предприема обиколка из България, прекосява цялата страна и на 6 юли се завръща в София с нови 21 „кинематограми”. Филмира „военна прогулка” до Горубляне (20 юли), на 28 юли (сряда) дава кинематографическо представление „в чест на г. г. офицерите” във Военния клуб, което се оказва последно у нас, заснема „поездка на столичната полиция” (1 август). След тази дата името на Нобъл престава да се споменава в родната преса, самият той напуска България и повече никога не се завръща в нея.

Англ. асистенти на военната прогулка.

При завчерашната военна прогулка до Горубляне сж присжтствували покрай другитѣ: англійското военно аташе, артилерійския полковникъ Дикенсъ и кореспондента на в. „Daily Chronicle“, Сѫръ Ноблъ, който е направилъ много снимки за кинематографъ отъ нашата армия, маневрирующа покрай Искъра.

Свидетелството за киноснимачната дейност на **Чарлс Нобъл** край София във в. „Вечерна поща” (№ 1076)

Заснетите от **Чарлс Нобъл** през 1903 и 1904 у нас филми са безвъзвратно изгубени по думишата на времето, но информацията за тях бива съхранена в каталозите на „Чарлс Ърбан Трейдинг Кънпани” (The Charles Urban Trading Co., Ltd. Catalogue 1904; 1905)

BULGARIA AND MACEDONIA.

Photographs by C. Rider Noble. These pictures were secured at great expense and risk, and are the only Animated Pictures of Macedonian and Bulgarian Scenes in existence.

1154 ... REFUGEES AT RILO MONASTERY

1155 ... THE FEAST OF ST. JOHN AT RILO MONASTERY

1156 ... REFUGEES AT SAMOKOVE

1157 ... OUTSIDE THE FRONTIER TOWN OF SAMOKOVE

1158 ... TYPICAL STREET OF DOUBNITZA, BULGARIA

1159 ... A TOBACCO FARM AT CRAPITS

1160 ... H.E. MINISTER OF WAR, M. SAVOFF, OF BULGARIA HIS STAFF AND BODYGUARD

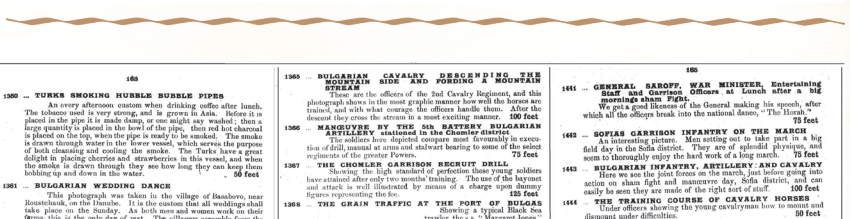
1161 ... BULGARIAN MOUNTAIN INFANTRY IN THE BALKANS

1162 ... BULGARIAN INFANTRY PATROLLING THE FRONTIER AT DOUBNITZA

1163 ... THE BULGARIAN FRONTIER AT BARACOVO

1164 ... OPENING OF THE BULGARIAN PARLIAMENT BY PRINCE FERDINAND OF BULGARIA, at SOFIA, Nov. 15th, 1903

1228 ... AN INSURGENT BAND IN COVER

1232 ... THE NATIONAL DANCE OF MACEDONIA AND BULGARIA

1233 ... INITIATING A NEW MEMBER INTO AN INSURGENT BAND

1358 ... RAILROAD PANORAMA OF THE PASS OF TIRNOVO

1359 ... MILITARY GARDEN PARTY

1360 ... TURKS SMOKING HUBBLE BUBBLE PIPES

1361 ... BULGARIAN WEDDING DANCE

1362 ... VILLAGE FESTAL SCENES

1363 ... BULGARIAN VILLAGE DANCE

1364 ... TYPES OF BULGARIAN PEASANT BEAUTIES

1365 ... BULGARIAN CAVALRY DESCENDING THE MOUNTAIN SIDE AND FORDING A MOUNTAIN STREAM

1366 ... MANŒUVRE BY THE 5th BATTERY BULGARIAN ARTILLERY stationed in the Chumbo District

1367 ... THE CROWLER GARRISON RECRUIT DRILL

1368 ... THE GRAIN TRAFFIC AT THE PORT OF BULGAS

1369 ... THE GRAIN TRAFFIC AT THE PORT OF BULGAS

1640 ... INFANTRY MESS IN CAMP, Stara Zagora district

1641 ... GENERAL SAROFF, WAR MINISTER, Entertaining his Staff and Garrison Officers at Lunch after a BIG morning sham Fight.

1642 ... SOFIAS GARRISON INFANTRY ON THE MARCH

1643 ... BULGARIAN INFANTRY, ARTILLERY AND CAVALRY

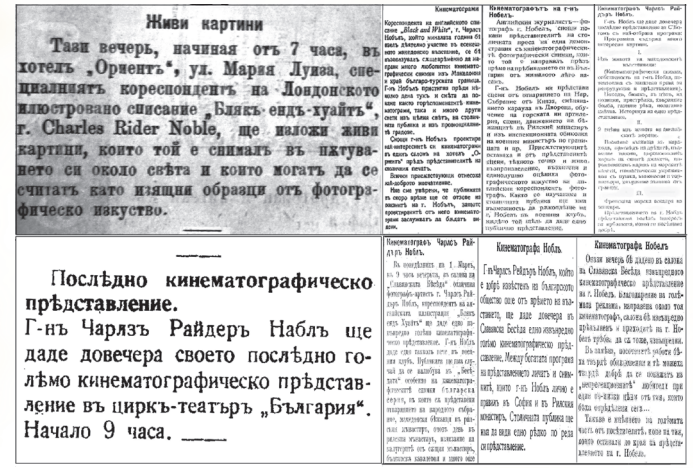
1644 ... THE TRAINING COURSE OF CAVALRY HORSES

1645 ... BULGARIAN MOUNTED GENDARMERIE ON THE MARCH

1646 ... CAVALRY ON THE MARCH

1647 ... 1st CAVALRY REGIMENT ON MANŒUVRE DRILL

1648 ... HARVESTING–Blossoms in the Valley of Roses

Живи картини

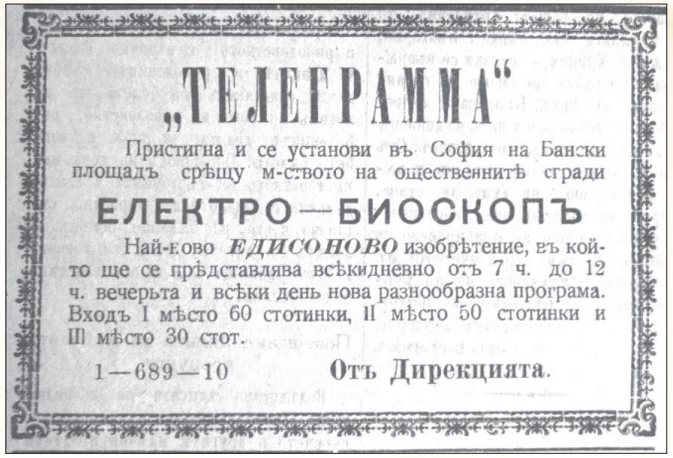
Тази вечерь, начиная отъ 7 часа, въ хотелъ „Ориентъ“, ул. Мария Луиза, специалният кореспондентъ на Лондонското илюстровано списание „Блякъ-ендъ-уайтъ“, г. Charles Rider Noble, ще наложи живи картини, които той е снималъ въ пжтуването си около свѣта и които могатъ да се считатъ като изящни образци отъ фотографическо изкуство.

Послѣдно кинематографическо прѣдставление.

Г-нъ Чарлзъ Райдеръ Наблъ ще даде довечера своето послѣдно голѣмо кинематографическо прѣдставление въ циркъ-театъръ „България“. Начало 9 часа.

Софийските вестници огласяват и шестте прожекции, осъществени в града от **Чарлс Нобъл** в периода 13 февруари – 8 март 1904 (България №138; Вечерна поща №№ 922, 930, 936; Ден № 93; Дневник №№ 612, 621, 628, 63, 634, 635 и др.).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„ТЕЛЕГРАММА“

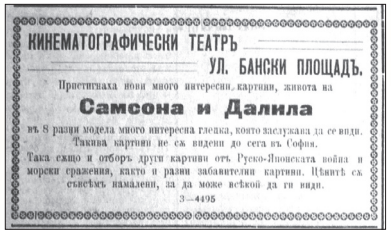
Пристигна и се установи въ София на Бански площадъ срѣщу м-ството на обществennитѣ сгради

ЕЛЕКТРО—БИОСКОПЪ

Най-ново *ЕДИСОНОВО* изобрѣтение, въ което ще се прѣдставлява всѣкидневно отъ 7 ч. до 12 ч. вечерьта и всѣки день нова разнообразна програма. Входъ I мѣсто 60 стотинки, II мѣсто 50 стотинки и III мѣсто 30 стот.

1—689—10 Отъ Дирекцията.

От 4 до 16 септември 1904 тази „телеграмма” се появява 11 пъти във в. „Дневник” (№ 809 – 821), за да породи една от многобройните загадки в историята на ранното кино в България

КИНЕМАТОГРАФИЧЕСКИ ТЕАТЪРЪ

УЛ. БАНСКИ ПЛОЩАДЪ.

Пристигнаха нови много интересни картини, живота на

Самсона и Далила

въ 8 разни модела много интересна гледка, която заслужава да се види. Такива картини не сж видени до сега въ София.

Така сжщо и отборъ други картини отъ Руско-Японската война и морски сражения, както и разни забавителни картини. Цѣнитѣ сж съвсѣмъ намалени, за да може всѣкой да ги види.

3—4495

Две рекламни карета, в които личи „почеркът” на семейство **Лифка**

ПЛОЩА-БАНЯ

Първо и най-голѣмо прѣдприятие отъ тоя родъ съ електрическо освѣтление произвеждано съ собственъ паренъ динамо-локомобилъ отъ 20 конски сили.

Електро-биоскопически театръ

за живи сензационални прѣдставления по най-усъвършенствуванъ начинъ.

ПРОГРАМА:

1. Коронясването на английската краляска двойка конвоирана отъ кавалерия и военнитѣ аташета; 2. Изгледъ на парижското колоездачно д-ство; 3. Единъ полкъ казаци кжпятъ конетѣ си въ рѣката Волга; 4. Германски модерень валсъ (една дама и кавалъ.); 5. Ромжнско народно хоро; 6. Французски запасенъ войникъ; 7. Убийството на краль Александъръ и кралица Драга; 8. Най-голѣмъ риболовецъ; 9. Японски шпиони отъ руситѣ уловени и ескортирането имъ; 10. Японцитѣ изхвърлятъ руситѣ отъ Кинчъ-Чау и сами окупиратъ града; 11. Живота въ новия свѣтъ, пжтуването до мѣсечината; 12. Любовницитѣ въ желѣзницата при пжтуването прѣзъ единъ тунелъ; 13. Скандалъ на кола.

Прѣдставлението въ 7, 8 и 9 часа вечерьта. Въ недѣлни и празднични дни прѣдставленията се почватъ въ 4 часа слѣдъ обѣдъ.

Цѣни за входъ: I мѣсто 60 ст., II мѣсто 50 ст. и III мѣсто 30 ст.

Тъй като картинитѣ най-добрѣ се виждатъ отъ по-далечъ, то най-добритѣ първитѣ мѣста сж разпрѣдѣлени отзадъ.

Сеанси на пътуващи кинематографи

Англичанинът Чарлс Райдър Нобъл си тръгва от България в началото на август. Но екранният шоубизнес не търпи вакуум. Още на 4 септември в „Дневник” лъсва рекламно каре, уверяващо, че „пристигна и се установи в София на Бански площад” ЕЛЕКТРО–БИОСКОП – „най-ново ЕДИСОНОВО изобретение”…

На границата между двата века (XIX и XX) се появяват големите подвижни кина, приличащи на тогавашните (а и на днешните) циркове. Тяхната огромна брезентова шатра се поддържала от сложна дървена конструкция. Били обширни, побирали около 500 зрители, предлагали поне три категории места: скамейки, кресла и ложи. Наричали ги „кинематографически театри” – интериорът им наподобявал този на истинските храмове на Мелпомена. Повечето разполагали с електрическо осветление, добивано чрез локомобил – парен генератор на ток, с вентилация, отопление, фонографи, грамофони или малки оркестри… Инвентарът се пренасял с фургони. Много от мобилните кина впоследствие се трансформират в стационарни, явявайки се „свързващото звено” между две „епохи” в ранната история на филморазпространението. От този тип били кината на австро-унгареца **Ференц Ешер** (1866–1936) и чеха **Франтишек Прохазка**, за чието пребиваване в България се знае единствено от спомените на работилите за тях двама български прожекционисти – **Драгия Енев** и **Стефан Болчев**. Предполага се също, че у нас е гастролирал и поне един от братята **Александър** (1880–1952) и **Карел Лифка**, едни от най-популярните притежатели на пътуващи кина в Средна Европа през първото десетилетие на миналия век.

Подвижното кино „Електробиоскоп” на фамилия **Лифка** – вдясно се вижда локомобилът, захранващ съоръжението с електричество

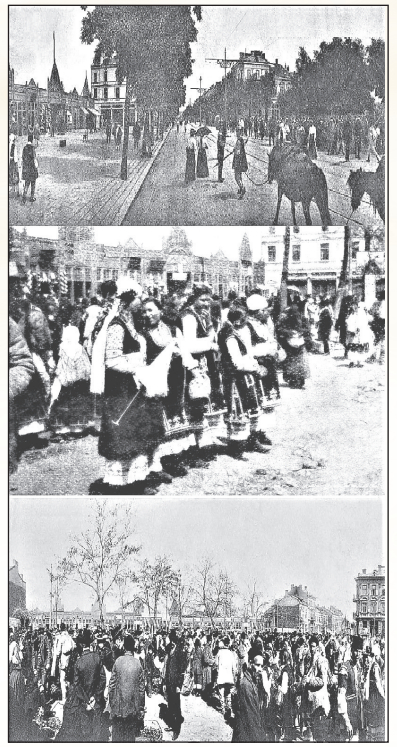
„Биоскоп” и до него „Фотография” – чие ли е било киното?

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Антал Янзен в цирк-театър „България”

От 1900 до 1907 покритата с брезент дървена конструкция на цирк-театър „България” заема мястото, на което днес се извисява сградата на софийските Централни хали.

Охарактеризирана като един от „културните институти на столицата”, дъсчената постройка приютява оперни, театрални и циркови трупи. Освен като културно-развлекателен център, цирк-театър „България” се обособява и като обществено-политическо средище – свои събрания и конгреси там провеждат почти всички тогавашни партии. За времето си помещението е приемано като най-голямото в столицата, побиращо „2500–3000 души”. Там през 1904 **Чарлс Нобъл** демонстрира своите „кинематограми”, там от 1 докъм 20 октомври същата година се застоява прочутият кинематограф на **Антал Янзен (Antal Janzen)** – австро-унгарски поданик, „немец от Войводина”, собственик на пътуващ кинематограф, истинска „звезда” в своя „странен” и странстващ занаят.

Цирк-театър „България” на бул. „Княгиня Мария Луиза”

Кинематографъ въ столицата.

Въ столицата е пристигналъ г. А. Ясенъ, който съ своя прочутъ кинематографъ е направилъ една обиколка изъ цѣлия свѣтъ. Утрѣ вечерь, петъкъ, той ще даде въ „Циркъ-Театръ България“ първото си прѣдставление, което обѣщава голѣмо развлечение на столичани. Г. Ясенъ ще се бави нѣколко дни въ града ни, за да даде и други прѣдставления.

Кинематографъ. Тази вечерь въ циркъ-театръ „България“ г. Язекъ ще прѣдстави кинематографически картини, съ единъ кинематографъ, първъ по своята голѣмина отъ сѫществующитѣ до днесъ въ свѣта апарати, който е снабденъ съ голѣмо количество картини отъ руско-японската война, и много други интересни сцѣни изъ случки и събития въ цѣлия свѣтъ. Г-нъ Янзенъ, управляющъ самъ апарата ще прѣдстои само нѣколко дни въ столицата и ще даде само нѣколко такива кинематографически картини.

Киномотографъ.

Отъ нѣколко врѣме насамъ, въ циркъ театръ „България“, всѣка вечеръ се даватъ разни кинематографически картини, съ единъ особено голѣмъ кинематографъ.

Картинитѣ, които този кинематографъ дава, — особено онія по руско-японската война, сѫ много ясни, и столичанитѣ въ тоя циркъ могатъ да видатъ, какго преминаването на рѣката Ялу отъ японцитѣ, така и много епизоди и сражения отъ тая война, и много други разни картини.

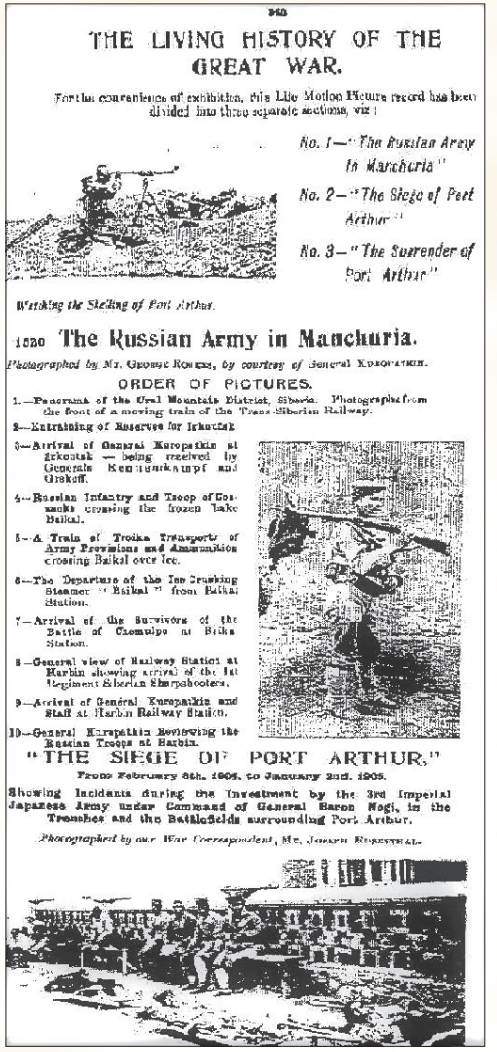
Циркъ „България“.

Кинематографическитѣ картини, които се даваха до сега въ циркъ България, прѣставатъ вече, като за послѣденъ пѫть, довечера ще се дадатъ всичкитѣ кинематографически картини.

Утрѣ, трупата на А. Бенлиана, за първъ пѫть, въ сѫщия циркъ, ще даде много смѣшната комедия „Леблебеджи хоръ-хоръ-ага“.

Четири вестникарски обявления за кинематографа на **Антал Янзен** (Вечерна поща №№ 1144, 1158, 1163; Ден №295)

„**Руската армия в Манджурия**”, заснет за Чарлс Ърбан от американския кинооператор Джордж Хенри Роджърс (1874–1912) по време на Руско-японската война (1904–1905), най-вероятно е бил филмът, прожектиран у нас и от Чарлс Нобъл, и от Антал Янзен, и от Владимир Петков

THE LIVING HISTORY OF THE GREAT WAR.

For the convenience of exhibition, this Life Motion Picture record has been divided into three separate sections, viz:

No. 1—"The Russian Army in Manchuria"

No. 2—"The Siege of Port Arthur"

No. 3—"The Surrender of Port Arthur"

Watching the Shelling of Port Arthur.

1520 The Russian Army in Manchuria.

Photographed by Mr. George Rogers, by courtesy of General Kuropatkin.

ORDER OF PICTURES.

1.—Panorama of the Ural Mountain District, Siberia. Photographed from the front of a moving train of the Trans-Siberian Railway.

2.—Entraining of Reserves for Irkutsk.

3.—Arrival of General Kuropatkin at Irkoutsk — being received by Generals Kontzenkampf and Orskoff.

4.—Russian Infantry and Troop of Cossacks crossing the frozen Lake Baikal.

5.—A Train of Troika Transports of Army Provisions and Ammunition crossing Baikal over ice.

6.—The Departure of the Ice Breaking Steamer "Baikal" from Baikal Station.

7.—Arrival of the Survivors of the Battle of Chemulpo at Baikal Station.

8.—General view of Railway Station at Harbin showing arrival of the 1st Regiment Siberian Sharpshooters.

9.—Arrival of General Kuropatkin and Staff at Harbin Railway Station.

10.—General Kuropatkin Reviewing the Russian Troops at Harbin.

"THE SIEGE OF PORT ARTHUR."

From February 8th, 1905, to January 2nd, 1905.

Showing Incidents during the Investment by the 3rd Imperial Japanese Army under Command of General Baron Nogi, in the Trenches and the Battlefields surrounding Port Arthur.

Photographed by our War Correspondent, Mr. Joseph Rosenthal.

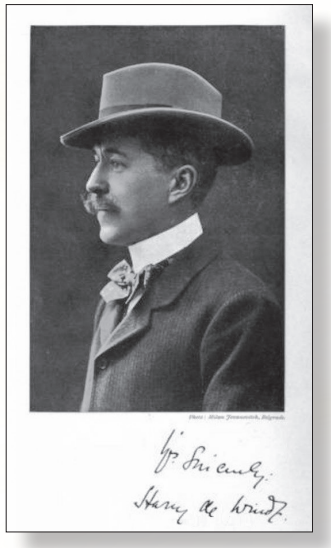
Шотландец в Шоплука

В ранната пролет на 1905 двама британци прекосяват Балканския полуостров – от Триест (тогава в Австро-Унгария) до Яш (Румъния). Единият е англичанинът **Хари де Уинд** (Harry Willes Darell de Windt, 1856–1933) – журналист, писател, „безразсъдно смел" околосветски пътешественик, а другият - шотландският кинооператор **Джон Маккензи** (John Mackenzie, 1861–1944). Тандемът, изпроводен от Чарлс Ърбан, успява да прекоси територите на шест държави (според меродавния днес географски атлас): Черна гора, Хърватска, Босна и Херцеговина, Сърбия, България и Румъния. Своите впечатления от тази „експедиция" Де Уинд споделя в книгата си „През Дивата Европа" (1907), две от главите на която – „**Смутна земя**" и „**Плевен и проходът Шипка**", са посветени на България, където поданиците на крал Едуард VII престояват от 21–22 март докъм края на месеца. Пътеписът е илюстриран със 100 фотографии – всички дело на Де Уинд, от които 19 са направени у нас. Дирята, която Джон Маккензи оставя, е целулоидна – осем филма с общо времетраене от над един час, заснети от него (с кинокамера – марка „Биоскоп"), ала впоследствие завършени „под режисурата и ръководството" на Хари де Уинд. Половината от заглавията са посветени на отечеството ни: „**България и нейните жители**", „**Македония и въстаниците**", „**Българската пехота**" и „**Българската кавалерия и артилерия**". Метражът им е 660 м (36 мин.), докато за всички останали пет държави той е 580 м (32 мин.).

От информацията в каталога на „Чарлс Ърбан Трейдинг Къмпани" (1907) става ясно, че и в четирите филма, „произведени в България", са включени с помощта на монтажа епизоди, заснети от Чарлс Нобъл през 1903 и 1904.

Не случайно слоганът на Чарлс Ърбановата компания е „Ние разстиламе света пред вас" – тъкмо той е организаторът на „дръзката Балканска експедиция"

Хари Уилс Даръл де Уинд, авторът на книгата „През Дивата Европа" (1907)

Джон Маккензи на път за България – тъкмо с биоскопа, чиято кутия държи в ръка на сръбската гара Лапово, кинооператорът заснема 8 пътешественически филма, обединени (по регионален признак) в обособения с търговска цел каталожен раздел „**През балканските страни**"

Биография на **Джон Маккензи**, отпечатана през октомври 1915 в авторитетното американското седмично филмово списание „The Moving Picture World" (1907–1927)

John Mackenzie, Cameraman I.

Veteran Photographer, Writer, Globe-Trotter, All-Around Interesting Personality, Returns from Visit to Old Home in Scotland.

STOPPING over in New York on his way back to resume his duties at the Balboa studio in Long Beach, Cal., John Mackenzie favored the staff of The Moving Picture World with a call on Tuesday. With him was his second son, Ian (Jack) Mackenzie, Biograph cameraman. His older son, Gerald, is a cameraman at the Selig Edendale studio at Los Angeles. Mr. Mackenzie had just returned from a visit to his old home in Scotland. His stay in the British Isles lasted five weeks.

It is a many-sided personality, that of Mr. Mackenzie's, and an all-around interesting one. For twenty years he has operated a motion picture camera—for fourteen of these in the continuous employ of Charles Urban—in the course of his professional work he has traveled all over the world; he has met men of all kinds and in all conditions. He has been a keen observer. Added to the gift of observation he is blessed with a wide vocabulary, a "fine pick" of descriptive language. He has written of his experiences in books and in magazines. Among the former is "Rambles in Many Lands."

It was twenty years ago, when Mr. Mackenzie was in business in Inverness as an optician and a photographer, that a juggler came to the Scotch town with one of the primitive "blinkers" showing Loie Fuller in a skirt dance. Mr. Mackenzie admitted he was hopelessly inoculated with the cinematographic virus on the first contact. Undeterred by the possession of a growing family and uninfluenced by the ominous shaking of heads of his older relatives he raised what funds he could and started out to secure a projector. In his search he went as far as Brussels. Finally in London he purchased what he was after. When he returned to Inverness he caused it to be known he was going to give a show. His fellow-townsmen rallied around him with a unanimity that bespoke their pride in a pioneer. On his first night's exhibition he took in a sum sufficient to recoup him for his outlay in London. On his second night he was money ahead.

Реклами в сп. „Мюзикхол" за **„През балканските страни"**

* * *

THE URBAN CO. advise us that they are preparing for publication an exhaustive series with the title "Across the Balkans," including one or two films which have already been issued, with a much larger number of previously unpublished views of Herzegovina, Bosnia, Bulgaria, Roumania, and various other parts of "Savage Europe." The films were taken by an Urban expedition, under the direction of the famous traveller, Harry de Windt, who has written a book on the trip, and, judging from such of the subjects as we have seen, the series should prove not the least successful of the Urban travel pictures. A feature is to be made of pictures showing the life of the inhabitants of the various countries, views being also given of the soldiery of the various states, so that they should have a greater variety than would attach to pictures of scenery pure and simple.

* * *

* * *

ONE'S admiration for the versatility of the Urban people increases when such a series as that mentioned is contrasted with another which they have issued this week—"Across the Balkans," a set of eight films of varying lengths, which between them cover the various phases of life in "Savage Europe" pretty completely. The subjects are entitled respectively "Herzegovina, Bosnia, and Dalmatia," "Montenegro and the Albanian Alps," "Life and Scenes in Servia," "Macedonia and the Insurgents," "Bulgaria and its Citizens," "Bulgarian Infantry," "Bulgarian Cavalry and Artillery," and "Roumania; its Citizens and Soldiers."

* * *

WE have been enabled to inspect the first and fourth of these, and if the qualities which are notable in them obtain throughout the whole series, it should be as great a success as previous travel pictures by the same firm, which is saying a good deal. The views of Macedonia are particularly interesting and convincing, and the views given of a brush between the insurgents and the Turks are, we should imagine, almost unique in the living picture history. This section opens with an insurgent band gathered round their camp fire. The Urban operator is then shown in the act of taking the necessary oaths as a member of the band, a ceremony which the leader insisted upon before allowing him to accompany them. After this we have a series of views of the band going into action; several fall, and the film concludes with a picture of the final stand. The opening of the subject gives interesting views of ploughing with oxen, a native wedding celebration (including a delightful national dance), and of the refugees at Silo Monastery.

* * *

SEND FOR DESCRIPTIVE PAMPHLETS (GRATIS) OF

"ACROSS THE BALKAN STATES."

"FIJI AND THE SOUTH SEA ISLANDS."

"DIABOLO."

THE NEW GAME DEMONSTRATED.

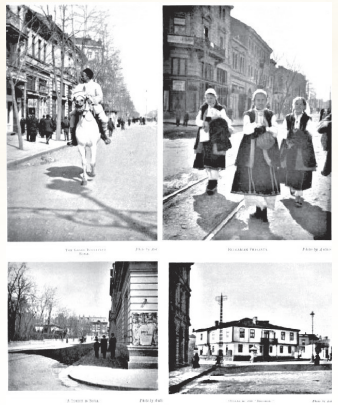
"BILLIARDS ON THE ARC-OVAL TABLE AT THE NATIONAL SPORTING CLUB."

"SS. 'MAURETANIA' LEAVING THE TYNE ON HER STEAM TRIALS."

Своята фотография „Български селянин" **Хари де Уинд** използва и като илюстрация в книгата си „През Дивата Европа" (1907), и за оформлението на нейната корица

Четирите фотографии на **Хари де Уинд**, направени в столицата на България – подобни на тях ще да са били и кинокадрите на Джон Маккензи, изграждали епизода „един изглед към улиците на София"

After a lively Servian chorus on the gramaphone, the lecturer conducted his audience into Bulgaria, the country of unrest and intrigue. "I consider the Bulgarian soldier to be infinitely superior to the Servian soldier," said Mr De Windt, "and I have little doubt that if it came to a trial of arms on that point the Bulgarians would win." A pretty dance was played on the gramaphone, and then came a bioscopic street view in Sophia.

Чак до Суиндън (Swindon), град в Югозападна Англия, достига изгледът, показващ „улиците на София" (Swindon Advertiser № 2614)

Хроника

Лични. Бившиятъ министръ-прѣдсѣдатель г. д-ръ С. Даневъ отпжтува за Русе.

— Пристигнали сж въ столицата нднщи отъ Лондонъ г. Ж. Маленци и г. Х. де Виндтъ, кореспонденти на английски вѣстници.

Лични. *Пристигнали* сж въ столицата вчера: г. г. генералитѣ Бочевъ отъ Царибродъ, Папрпковъ и Винаровъ отъ Плѣвенъ; Т. Тодоровъ, бив. министръ, отъ Търново; архимандритъ Софроний отъ Пловдивъ. *Отпжтували* сж вчера: г. г. генералъ Папрпковъ и Ст. Заимовъ за Плѣвенъ; Х. де Виндтъ и Жонъ Макензи, английски кореспонденти, за Търново; Станишевъ, инжинеръ, за Лнежъ; полковникъ Теневъ за Свищовъ.

Столичният всекидневник „Ден" (№№ 449, 453) отбелязва както пристигането на **Хари де Уинд** и **Джон Маккензи** в София, така и отпътуването им от града

"Bulgaria and its Citizens."

GENERAL SCENES.

Delightful, varied, novel, unusual, these Scenes of Bulgarian Life and character, in street, market, town and country; these views of Nature's beauties of mountain, valley and gorge; **types of feminine beauty** charmingly ornamented and picturesquely clad; traces of comparatively recent uncivilised conditions blending romantically with present-day civilisation; **quaint customs by ages established** jostling with modern methods; panoramas of Tirnova following **fascinating scenes of railway travel** through wilds little known—all these form a sum of wonderful actuality and enthralling interest which **will captivate** the audiences of the world.

Order of Pictures:

1. **Panorama outside Tirnova,** showing the Noah's Ark appearance of the houses.
2. **The Grain Traffic of Bulgaria.** Large quantities of grain are shipped from the Balkan States to other parts of the world, and this panorama, taken from the side of a ship, shows the quaint old Turkish town and quays of Bulgas, with huge stacks of grain awaiting shipment.
3. **Loading grain for export at Bulgas,** one of two ports owned by Bulgaria. This picture illustrates the method of loading grain —Turkish labour being chiefly employed. The sacks are removed from the vast piles, run along the gangways, and their contents shot into the hold of the waiting vessel.
4. **Bulgarian Home Life.** Tobacco leaf in long strings being shaken by a farmer and his sons during the process of drying. Other members of the family are engaged in carding and spinning wool, etc.

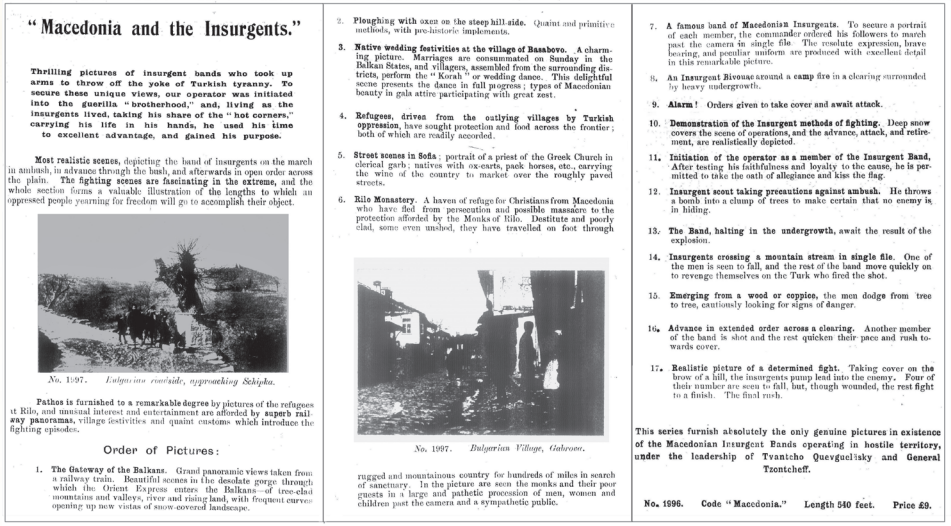

No. 1995. Railway Station, Krupnitze, Servia.

5. **A quaint procession of children at Drenova.** Once a year, in this old Turkish town, the children are taken in procession to Schipka Pass for a lesson in forestry—tree planting. The march of several hundreds of juveniles through the crooked streets is most interestingly depicted, each child equipped with a spade and carrying a young tree.
6. **Ascent of the Schipka Pass.** A village at the foot of the Pass. Bulgarian children, wearing several suits of clothes as a protection against the rigour of this snowy region, and members of the police force which guards the approaches, form a delightful picture of out-of-the-way peasant and official life.
7. **Refugees at Samokove,** an important post near the Turkish frontier. Monks leaving church after prayer. **Exiles** who have fled from Macedonia to escape from Turkish oppression are shown in great numbers. These poor refugees have travelled far and endured many hardships by the way, and are cared for by the monks at Samokove. A pathetic picture.
8. **Market scenes in Sofia,** the present capital of Bulgaria. Deeply interesting views of the merchants and their wares, the native buyers and the beasts of burden.
9. **"Otto of Roses"**—Harvesting blossoms in the Kazaulak Valley. Bulgarian peasant girls, picturesquely clad, leave home for the harvest fields.
10. **The fair harvesters at work**—a sweet occupation. Bulgarian beauties fill their huge baskets of fragrant roses, which are carried thence to the distillery, to be converted into the celebrated perfume.
11. **The streets and traffic of Sofia.** Variously laden bullock wagons are drawn in leisurely manner through the tortuous streets, peasants lounge and gaze with stolid demeanour at the camera; nobody seems to hurry, and nothing seems worth while.
12. **Gabrova**—the most Turkish of any Bulgarian town now remaining. Scenes in the market place depict the natives buying, selling and bartering, with, if possible, more than Turkish indifference.
13. **Leather tanners at work** in the river at Gabrova.
14. **Procession of the Greek Church.** Strange to Western eyes are the robes and hats of the bearded priests and other dignitaries, while the varied costumes of women, girls, children, soldiers and sailors lend a pleasant variety to the scene.
15. **A bevy of Bulgarian Beauties** in picturesque gala attire.
16. **Railway Run through Bulgaria.** Sublime scenes of mountains, streams, mighty rocks, verdant valleys, tumultuous rivers and silent gorges.
17. **Railway panorama through the Valley and Pass of Tirnova,** showing the wonderful approach to the picturesquely-disposed town.
18. **Tirnova,** the ancient and historic capital of Bulgaria, with the beautiful bridge spanning the river. Built in the shape of a horse shoe, the town rises in tier above tier of houses from the river bed to a height of many hundreds of feet on the mountain side.

No. 1997. Code "Bulgaria." Length 800 feet. Price £13 6s. 8d.

Според Ърбановия каталог от 1907 филмът **„България и нейните жители"** съдържа два епизода, заснети в полите на Витоша: „Сцени от пазар в София, днешната столица на България. Изключително интересни кадри на търговци и на техните стоки, местни купувачи и товарни добичета" (№ 8) и „Софийските улици и движението по тях. Волски коли с най-различен товар се тътрят мързеливо по усуканите улици, селяни се размотават пред камерата, втренчвайки се в нея с тъпо изражение; няма никой, който да изглежда забързан, няма нещо, за което си струва да положиш усилие" (№ 11)

"Macedonia and the Insurgents."

Thrilling pictures of insurgent bands who took up arms to throw off the yoke of Turkish tyranny. To secure these unique views, our operator was initiated into the guerilla "brotherhood," and, living as the insurgents lived, taking his share of the "hot corners," carrying his life in his hands, he used his time to excellent advantage, and gained his purpose.

Most realistic scenes, depicting the band of insurgents on the march in ambush, in advance through the bush, and afterwards in open order across the plain. The fighting scenes are fascinating in the extreme, and the whole section forms a valuable illustration of the lengths to which an oppressed people yearning for freedom will go to accomplish their object.

No. 1997. *Bulgarian roadside, approaching Shipka.*

Pathos is furnished to a remarkable degree by pictures of the refugees at Rilo, and unusual interest and entertainment are afforded by superb railway panoramas, village festivities and quaint customs which introduce the fighting episodes.

Order of Pictures:

1. The Gateway of the Balkans. Grand panoramic views taken from a railway train. Beautiful scenes in the desolate gorge through which the Orient Express enters the Balkans—of tree-clad mountains and valleys, river and rising land, with frequent curves opening up new vistas of snow-covered landscape.
2. Ploughing with oxen on the steep hill-side. Quaint and primitive methods, with pre-historic implements.
3. Native wedding festivities at the village of Baasbovo. A charming picture. Marriages are consummated on Sunday in the Balkan States, and villagers, assembled from the surrounding districts, perform the "Korah" or wedding dance. This delightful scene presents the dance in full progress; types of Macedonian beauty in gala attire participating with great zest.
4. Refugees, driven from the outlying villages by Turkish oppression, have sought protection and food across the frontier; both of which are readily accorded.
5. Street scenes in Sofia; portrait of a priest of the Greek Church in clerical garb; natives with ox-carts, pack horses, etc., carrying the wine of the country to market over the roughly paved streets.
6. Rilo Monastery. A haven of refuge for Christians from Macedonia who have fled from persecution and possible massacre to the protection afforded by the Monks of Rilo. Destitute and poorly clad, some even unshod, they have travelled on foot through

No. 1997. *Bulgarian Village, Gabrovo.*

rugged and mountainous country for hundreds of miles in search of sanctuary. In the picture are seen the monks and their poor guests in a large and pathetic procession of men, women and children past the camera and a sympathetic public.

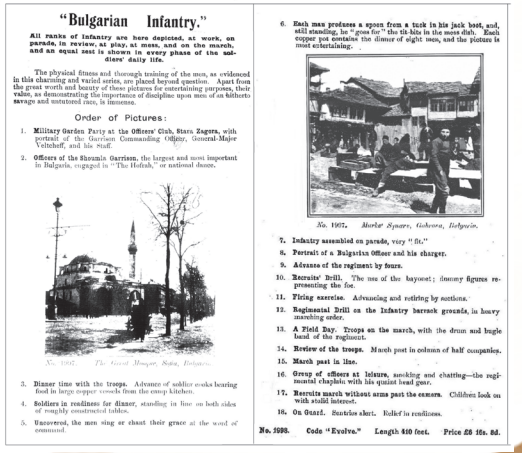
7. A famous band of Macedonian Insurgents. To secure a portrait of each member, the commander ordered his followers to march past the camera in single file. The resolute expression, brave bearing, and peculiar uniform are produced with excellent detail in this remarkable picture.
8. An Insurgent Bivouac around a camp fire in a clearing surrounded by heavy undergrowth.
9. Alarm! Orders given to take cover and await attack.
10. Demonstration of the Insurgent methods of fighting. Deep snow covers the scene of operations, and the advance, attack, and retirement, are realistically depicted.
11. Initiation of the operator as a member of the Insurgent Band. After testing his faithfulness and loyalty to the cause, he is permitted to take the oath of allegiance and kiss the flag.
12. Insurgent scout taking precautions against ambush. He throws a bomb into a clump of trees to make certain that no enemy is in hiding.
13. The Band, halting in the undergrowth, await the result of the explosion.
14. Insurgents crossing a mountain stream in single file. One of the men is seen to fall, and the rest of the band move quickly on to revenge themselves on the Turk who fired the shot.
15. Emerging from a wood or coppice, the men dodge from tree to tree, cautiously looking for signs of danger.
16. Advance in extended order across a clearing. Another member of the band is shot and the rest quicken their pace and rush towards cover.
17. Realistic picture of a determined fight. Taking cover on the brow of a hill, the insurgents pump lead into the enemy. Four of their number are seen to fall, but, though wounded, the rest fight to a finish. The final rush.

This series furnish absolutely the only genuine pictures in existence of the Macedonian Insurgent Bands operating in hostile territory, under the leadership of Tvantcho Quevguelisky and General Tzontcheff.

No. 1996. Code "Macedonia." Length 540 feet. Price £9.

„Македония и въстаниците" също предлага сегмент (№ 5) с идентично съдържание: „Кадри от софийските улици; портрет на духовник от православната църква със свещенически одежди; местни хора с волски каруци, товарни коне и др. пренасят вино от провинцията за пазара по грубо павираните улици"

Информацията за филма **„Българската пехота"** е онагледена с фотографията „Голямата джамия, София, България", направена най-вероятно от Хари де Уинд

"Bulgarian Infantry."

All ranks of infantry are here depicted, at work, on parade, in review, at play, at mess, and on the march, and an equal zest is shown in every phase of the soldiers' daily life.

The physical fitness and thorough training of the men, as evidenced in this charming and varied series, are placed beyond question. Apart from the great worth and beauty of these pictures for entertaining purposes, their value, as demonstrating the importance of discipline upon men of an hitherto savage and untutored race, is immense.

Order of Pictures:

1. Military Garden Party at the Officers' Club, Stara Zagora, with portrait of the Garrison Commanding Officer, General-Major Veltcheff, and his Staff.
2. Officers of the Shumla Garrison, the largest and most important in Bulgaria, engaged in "The Hofrah," or national dance.

No. 1997. *The Grand Mosque, Sofia, Bulgaria.*

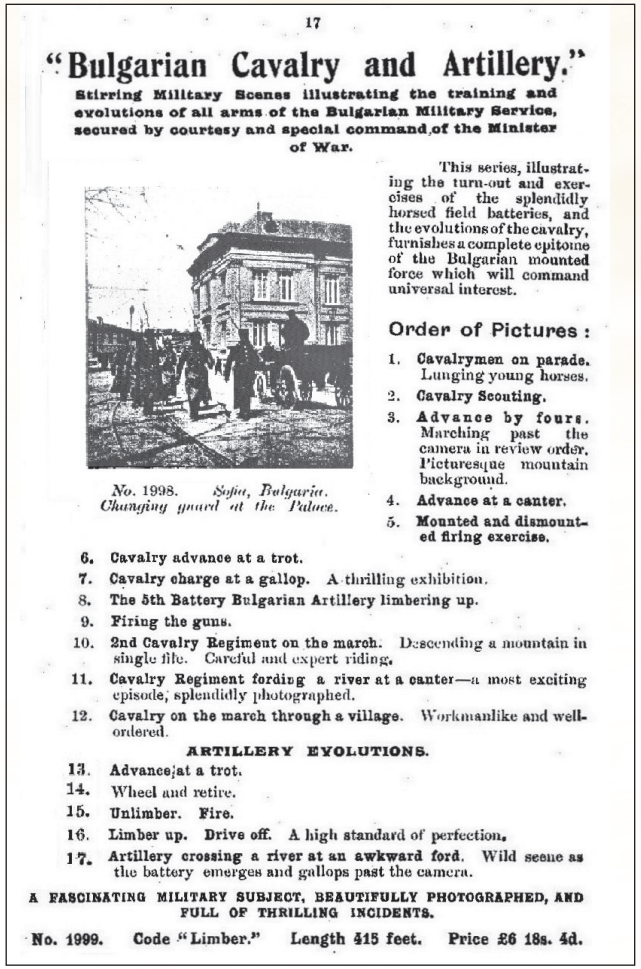
3. Dinner time with the troops. Advance of soldier cooks bearing food in large copper vessels from the camp kitchen.
4. Soldiers in readiness for dinner, standing in line on both sides of roughly constructed tables.
5. Uncovered, the men sing or chant their grace at the word of command.
6. Each man produces a spoon from a tuck in his jack boot, and, still standing, he "goes for" the tit-bits in the mess dish. Each copper pot contains the dinner of eight men, and the picture is most entertaining.

No. 1997. *Market Square, Gabrova, Bulgaria.*

7. Infantry assembled on parade, very "fit."
8. Portrait of a Bulgarian Officer and his charger.
9. Advance of the regiment by fours.
10. Recruits' Drill. The use of the bayonet; dummy figures representing the foe.
11. Firing exercise. Advancing and retiring by sections.
12. Regimental Drill on the Infantry barrack grounds, in heavy marching order.
13. A Field Day. Troops on the march, with the drum and bugle band of the regiment.
14. Review of the troops. March past in column of half companies.
15. March past in line.
16. Group of officers at leisure, smoking and chatting—the regimental chaplain with his quaint head gear.
17. Recruits march without arms past the camera. Children look on with stolid interest.
18. On Guard. Sentries alert. Relief in readiness.

No. 1998. Code "Evolve." Length 440 feet. Price £6 16s. 8d.

Страницата, отредена за **„Българската кавалерия и артилерия"**, също е визуализирана с фотос от „София, България" – „Смяната на караула пред двореца"

17

"Bulgarian Cavalry and Artillery."

Stirring Military Scenes illustrating the training and evolutions of all arms of the Bulgarian Military Service, secured by courtesy and special command of the Minister of War.

This series, illustrating the turn-out and exercises of the splendidly horsed field batteries, and the evolutions of the cavalry, furnishes a complete epitome of the Bulgarian mounted force which will command universal interest.

No. 1998. *Sofia, Bulgaria. Changing guard at the Palace.*

Order of Pictures:

1. Cavalrymen on parade. Lunging young horses.
2. Cavalry Scouting.
3. Advance by fours. Marching past the camera in review order. Picturesque mountain background.
4. Advance at a canter.
5. Mounted and dismounted firing exercise.
6. Cavalry advance at a trot.
7. Cavalry charge at a gallop. A thrilling exhibition.
8. The 5th Battery Bulgarian Artillery limbering up.
9. Firing the guns.
10. 2nd Cavalry Regiment on the march. Descending a mountain in single file. Careful and expert riding.
11. Cavalry Regiment fording a river at a canter—a most exciting episode, splendidly photographed.
12. Cavalry on the march through a village. Workmanlike and well-ordered.

ARTILLERY EVOLUTIONS.

13. Advance at a trot.
14. Wheel and retire.
15. Unlimber. Fire.
16. Limber up. Drive off. A high standard of perfection.
17. Artillery crossing a river at an awkward ford. Wild scene as the battery emerges and gallops past the camera.

A FASCINATING MILITARY SUBJECT, BEAUTIFULLY PHOTOGRAPHED, AND FULL OF THRILLING INCIDENTS.

No. 1999. Code "Limber." Length 415 feet. Price £6 18s. 4d.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„Американски биоскоп” в „Славянска беседа”

В първите години на XX век салонът на дружество „Славянска беседа” (или само Беседата) е най-обширният, най-представителният и най-интелектуалният в София. Ползва се за сказки, беседи, вечеринки, събрания, заседания, в него се организират музикални концерти и театрални представления. Там на 1 и 3 март 1904 Чарлс Нобъл демонстрира своите „кинематограми”.

Там през април 1905 французите **Делон** и **Бенита** смайват софиянци както със своите спиритически сеанси, така и с „картини с кинематограф” или „кинематографически сцени”, показани с помощта на „американски биоскоп”. Там през октомври 1905 австро-унгарецът **Геза Енгелман** провежда пет кинопрожекции – също с „The American Bioskop”, една от които (на 28-и) е „само за мъже”.

Фантастическо представление. Пристигнали сж въ столицѫ г. Делонъ и г-ца Бенита, които, споредъ както се вижда отъ напечатанитѣ програми, ще дадатъ въ салона на „Славянската Бесѣда“ въ сѫбота и недѣля, на 23 и 24 т. м., голѣмо представление, състоящо отъ разни фокуси, медиумически сеанси и други., а тъй сѫщо ще показватъ картини съ кинематографъ.

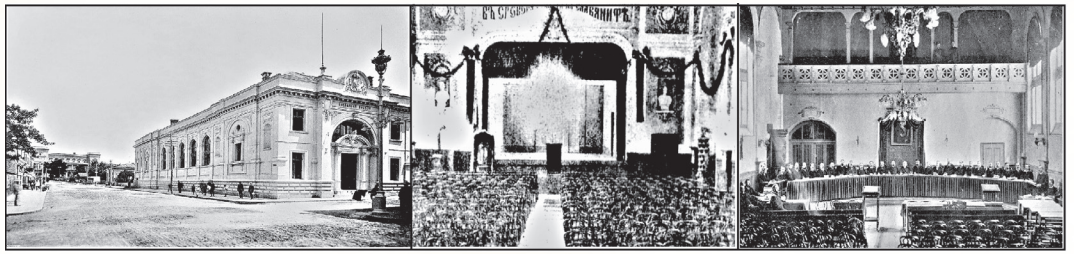
Фантастически театръ. Г-нъ Делонъ и г-ца Бенита, европейски артисти, ще дадатъ въ сѫбота, на 23 тек. вечерьта, въ салона на Славянска бесѣда“, „фантастически театръ“ съ програма, въ която влизатъ опити отъ тауматургията безъ апарати, чудотворни картини, спиритизъмъ, хипнотизмъ и магнетизмъ, феноменални опити по прѣдаване на мислитѣ, американски биоскопъ и пр. и пр.

Г-нъ Делонъ за жен. бл. д-во.

Знаменитий френски фарсьоръ г. Делонъ съ г-ца Бенита, които снощи очудиха столичната публика съ своитѣ спиритомагнетически опити, сеанси по пневмоника и четене чужди мисли на разстояние, индийски фокуси и кинематографически сцени, е рѣшилъ да даде въ вторникъ едно прѣставление въ полза на женското мак. благотворително дружество въ столицата.

Три доказателства, че „Фантастическият театър” на **Делон** и **Бенита** е включвал и „кинематографически сцени” (Дневник № 1020, Ден № 476, Вечерна поща № 1333)

Сградата и интериорът на „**Славянска беседа**”

8. – Литературата се салона на г. Чарлс Райдеръ за кинематографическия представления на 1. Мартъ с. г. въ Беседата. –

9. – Да се абонира читалищата на Беседата за в. „Le Matin“. –

10. – По поставения въпросъ отъ тутакси „Сила и Светъ“ ще се вземе решение въ бждущето заседание, за дали пущать въпроса. –

Председатель: С. Д. [illegible]

Секретарь: [illegible]

Тези три реда от т. 8 в протокол от заседанието на настоятелството на Беседата са първите и единствените в български официален документ, съхранил името на **Чарлс Райдър Нобъл**

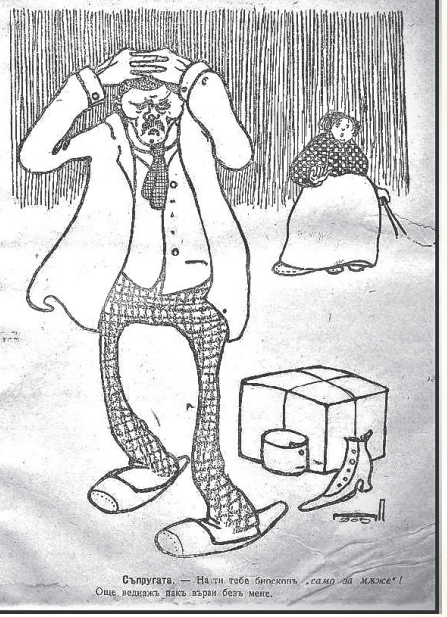
По вкуса на публиката.

То е извънредно куриозно, да се разправи . . . Снощи Славянската Беседа бѣше окупирана отъ грамадна една публика, невиждана по сега. Едно буйно чѣтливо жоре книгѣше, плуване въ салона, въ коридоритѣ и приливане дори на улицата . . . Десетъ хиляденъ народъ, — кога въ Софія е ставало такова чудо, — бѣше нахлулъ по единъ вандалски начинъ въ сградата на Славянската Бесѣда, разграбилъ бѣше до единъ билетитѣ отъ касата и се бѣше натискалъ противъ всѣкакъвъ редъ, противъ всѣкакви правила, изпълнилъ бѣше буквално всички хатове на помѣщението . . . По своята психология тази небивала публика представляваше една огромна тълпа, която не признаваше никаква дисциплина, и въ срѣдата на която владѣеше едничкото настроение: необузданостьта... Ние видѣхме застъпени въ тази тълпа всички съсловия на столичното обществе: генерали притискаха гърди въ опърпани работници и занаятчии; писатели, журналисти се бъдзаха въ ученици; офицери се душеха съ студенти и чиновници; доктори и висши магистри пѣшкаха въ унисонъ съ пѣтели и улични хлапета.

Стр. 7. „Българанъ“ Брой 75.

Горкитѣ съпрузи!

(Карикатура отъ Л. Пеневъ).

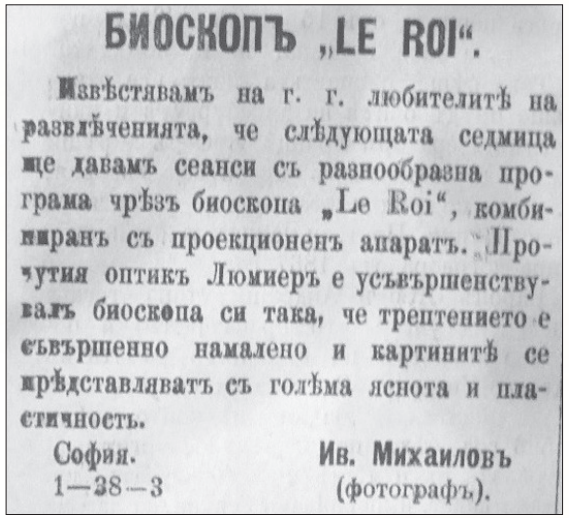
Съпругата. — Нали тебе биоскопъ „само да мжже“! Още недѣжъ пакъ въ̀ви безъ мене.

Два вестникарски отзвука от „скандалиозното” представление „само за мъже” – дописката „По вкуса на публиката” в „Дневник” (№ 1201) и карикатурата „Горките съпрузи!” в сп. „Българан” (№ 75)

Фотографът Иван Михайлов и неговият „Биоскоп „Le roi”

На 14.II.1906 в. „Ден” известява: „Биоскоп „Le roi” [Льо роа]. Тези дни е бил донесен в столицата така нареченият „цар на биоскопите”, един от най-съвършените биоскопи на парижкия оптик Люмиер. С тоя биоскоп на скоро щели да се дават ред сеанси с най-голяма релефност и яснота. Възпроизвежданите картини в увеличен вид щели да обемат исторически, научни, религиозни и др. събития и портрети от забележителни художници”. На другия ден софийският фотограф **Иван Михайлов** известява в „Нов век”, че ще дава „сеанси с разнообразна програма чрез биоскопа „Le Roi”. За съжаление, столичната преса повече не обелва и дума за разгласените сеанси. Състояли ли са се те? Къде? Не се знае.

В гъст информационен мрак тъне и личността на Иван Михайлов, не оставил впоследствие друга следа в историята на киното ни.

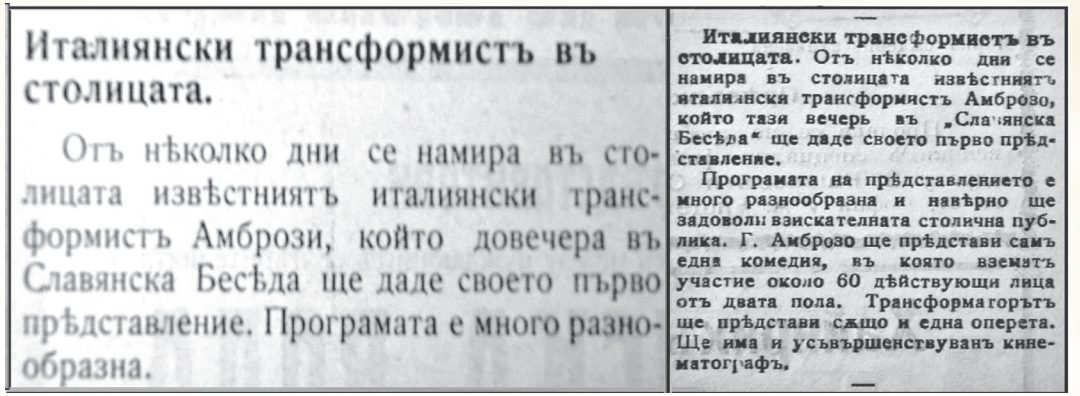
БИОСКОПЪ „LE ROI“.

Извѣстявамъ на г. г. любителитѣ на развлѣченията, че слѣдующата седмица ще давамъ сеанси съ разнообразна програма чрѣзъ биоскопа „Le Roi“, комбиниранъ съ проекционенъ апаратъ. Прочутия оптикъ Люмиеръ е усъвършенствувалъ биоскопа си така, че трептението е съвършенно намалено и картинитѣ се прѣдставляватъ съ голѣма яснота и пластичность.

София. Ив. Михаиловъ
1—38—3 (фотографъ).

Рекламното каре във в. „Нов век” (№№ 992 и 993)

Така италианският „трансформист” **Армандо Амбрози** огласява появата си в българската столица (Балканска трибуна № 4; Ден № 1048)

Италиянски трансформистъ въ столицата.

Отъ нѣколко дни се намира въ столицата извѣстниятъ италиянски трансформистъ Амбрози, който довечера въ Славянска Бесѣда ще даде своето първо прѣдставление. Програмата е много разнообразна.

Италиянски трансформистъ въ столицата. Отъ нѣколко дни се намира въ столицата извѣстниятъ италиянски трансформистъ Амброзо, който тази вечерь въ „Славянска Бесѣда“ ще даде своето първо прѣдставление.

Програмата на прѣдставлението е много разнообразна и навѣрно ще задоволи взискателната столична публика. Г. Амброзо ще прѣдстави самъ една комедия, въ която взематъ участие около 60 дѣйствующи лица отъ двата пола. Трансформаторътъ ще прѣдстави сѫщо и една оперета. Ще има и усъвършенствуванъ кинематографъ.

Армандо Амбрози в „Славянска беседа”

На 3.XII.1906 в салона на „Славянска беседа” дава представление „известният италиянски трансформист” Армандо Амрозио/Амбрози/Амброзо – актьор, превъплъщаващ няколко роли в една пиеса. Подгряващата реклама уверява, че само в една от комедиите той изпълнява ролите на „60 действующи лица от двата пола”. По-важното в случая е, че изнесеният от него спектакъл е бил съпътстван от прожекция на филми, осъществена посредством „усъвършенствуван кинематограф”!

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Съврѣменъ театъръ.

Тази вечерь на 7 т. м. г. Стефанъ Поповъ, модеренъ прѣстидижиаторъ ще прѣдстави въ циркъ-театъръ „България“ за пръвъ пѫть „Ноевъ-Ковчегъ“ модерна илюзия отъ врѣме на всемирния потопъ.

Илюзионни прѣдставления. Били сме зрители на много магици, фокусници, илюзионисти и пр. повечето чужденци, които сж посѣщавали столицата. Посѣтихме сѫщо и прѣдставлението на българина отъ М. Търново г-на Стефане Поповъ въ салона циркъ театъръ „България“ и трѣбва да признаемъ, че останахме възхитени отъ експериментитѣ съ спиритизъмъ, карти, а особено „*Ноевия ковчегъ*“, който е върха на илюзията. Стефанъ Поповъ е свършилъ магическата школа въ Хамбургъ почти безъ съперникъ и е игралъ съ голѣмъ успѣхъ. въ повечето европейски столици. Много интереснитѣ му опити сж съпроводени съ обяснения, които ги извършва на чисто материя си езикъ (български) и заслужава да бѫде посѣтенъ отъ столичната публика Тази вечерь ще даде голѣмо прѣдставление за послѣденъ пѫтъ съ разнообразна програма.

Кинематографъ. Отъ нѣколко дена насамъ въ циркъ-таетръ „България“ г. Ст. Поповъ дава ежедневна изложба на картини чрѣзъ кинематографъ.—Излаганитѣ картини сж твърдѣ разнообразни и заслужватъ да се видятъ отъ любителитѣ на разни събития, пейзажи и др.

Снощното илюзионно прѣдставление. Г. Поповъ, извѣстниятъ магикъ-илюзионистъ снощи даде въ салона на циркъ-театъръ „България“ своето прѣдставление, въ което очарова зрителитѣ съ своята магическа ловкость и игра. „Ноевиятъ ковчегъ“ отъ врѣмето на потопа бѣ върха на неговото изкуство, което смая публиката съ чудни изненади. По желанието на публиката, утрѣ вечерь, вторникъ, г. Поповъ ще даде послѣдното си прѣдставление.

Послѣдно илюзионно прѣдставление въ столицата. Тази вечерь въ салона на циркъ театъръ „България“ илюзионистътъ г. Ст. Поповъ ще даде послѣдното си илюзионно прѣдставление съ разнообразна програма и единъ спиритически сеансъ, който ще се изпълни отъ г-жа Попова съ участието на нѣколцина души отъ публиката

Въ сѫбота ще повтори сѫщото прѣдставление за ученичитѣ отъ столичнитѣ гимназии съ много намалени цѣни.

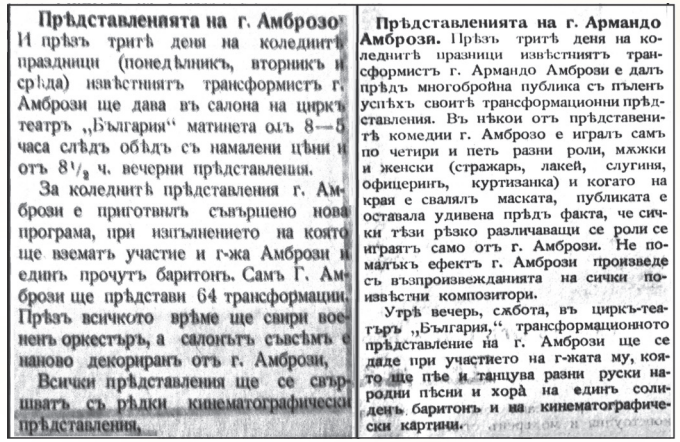
Български „модерен престидижиатор” и италиански „трансформист” под купола на цирка

През ноември в цирк-театър „България” българският „магик” **Стефан Попов** в продължение на три седмици (от 7 до 29) омайва зрителите със своите „спиритически сеанси и фокуси”, но и посредством „ежедневна изложба на картини чрез кинематограф”. Илюзионистът се оказва нашенец от Малко Търново, „свършил магическата школа в Хамбург почти без съперник и играл с голям успех в повечето европейски столици”, в една от които най-вероятно се е сдобил с прожекционния апарат.

През декември мястото на българина бива заето от **Армандо Амбрози**, който впечатлява столичани със своите удивителни и разностранни таланти – на художник (декорирайки „съвсем наново” салона на цирк-театър „България”), на музикант (възпроизвеждайки творби на „сички по-известни композитори”), на актьор – изпълнявайки „сам по четири и пет разни роли, мъжки и женски (стражар, лакей, слугиня, офицерин, куртизанка)”… „И през трите деня на коледните празници (понеделник, вторник и сряда)” (25–27 декември) трансформистът изнася по 5–6 представления на ден – „пред многобройна публика с пълен успех”, осъществявайки сам „64 трансформации”, завършващи винаги с „редки кинематографически представления”, демонстриращи „кинематографически картини”. В първите дни на 1907 Амбрози предприема турне из страната, посещавайки вероятно Пазарджик и със сигурност Пловдив.

Илюзионните представления на **Стефан Попов** са били съпровождани от прожекцията на „твърде разнообразни” филми, показващи „разни събития, пейзажи и др.” (Ден № 1041)

Армандо Амбрози също е придружавал своите „трансформации” с „кинематографически картини” (Ден №№ 1068, 1071)

Прѣдставленията на г. Амброзо

И прѣзъ тритѣ деня на коледнитѣ праздници (понедѣлникъ, вторникъ и срѣда) извѣстнятъ трансформистъ г. Амбрози ще дава въ салона на циркъ театъръ „България“ матинета отъ 8—5 часа слѣдъ обѣдъ съ намалени цѣни и отъ 8½ ч. вечерни прѣдставления.

За коледнитѣ прѣдставления г. Амбрози е приготвилъ съвършено нова програма, при изпълнението на която ще взематъ участие и г-жа Амбрози и единъ прочутъ баритонъ. Самъ Г. Амбрози ще прѣдстави 64 трансформации. Прѣзъ всичкото врѣме ще свири воененъ оркестъръ, а салонътъ сѫщѣмъ е наново декорираны отъ г. Амбрози,

Всички прѣдставления ще се свършватъ съ рѣдки кинематографически прѣдставления.

Прѣдставленията на г. Армандо Амбрози. Прѣзъ тритѣ деня на коледнитѣ праздници извѣстнятъ трансформистъ г. Армандо Амбрози е далъ прѣдъ многобройна публика съ пъленъ успѣхъ своитѣ трансформационни прѣдставления. Въ нѣкои отъ прѣдставенитѣ комедии г. Амброзо е игралъ самъ по четири и петь разни роли, мъжки и женски (стражарь, лакей, слугиня, офицеринъ, куртизанка) и когато на края е свалялъ маската, публиката е оставала удивена прѣдъ факта, че сички тѣзи рѣзко различаващи се роли се играятъ само отъ г. Амбрози. Не помалъкъ ефектъ г. Амбрози произведе съ възпроизвежданията на сички по-извѣстни композитори.

Утрѣ вечерь, сѫбота, въ циркъ-театъръ „България,“ трансформационното прѣдставление на г. Амбрози ще се даде при участието на г-жата му, която ще пѣе и танцува разни руски народни пѣсни и хора на единъ солиденъ баритонъ и на кинематографически картини.

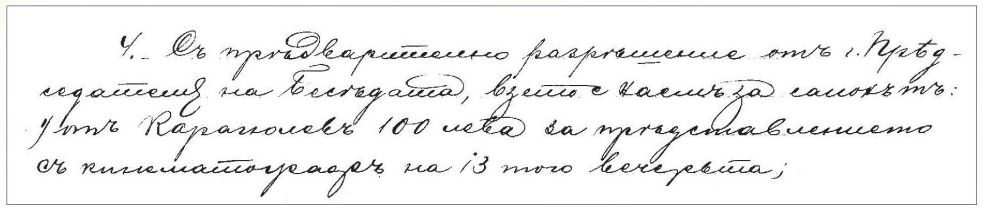

Първите години на XX век – по бул. „Княгиня Мария Луиза” цари традиционното оживление, участниците в което сформират публиката, посещавала най-често цирк-театър „България”

Най-сетне славянин в „Славянска беседа”

На свое извънредно заседание от 8 март 1907 настоятелството на дружеството, основано през 1880 с цел „да развива славянската взаимност помежду членовете си”, отстъпва салона на „г. Виктор Иванович, Русин по народност, за да дава своите кинематографически представления през всички свободни дни на м. Април т. г. и първата седмица на м. Май. Наемът се определи за вечерните представления по 80 лева и за дневните по 40 лева. Отстъпва му се без наем пияното на Беседата за всички представления. Да си заплати и електрическата енергия, която ще изразходва за машините на кинематографът си” (ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 263г).

Безценна е информацията за националността на наемателя, спестена по отношение на всички останали пътуващи кинематографисти, гастролирали в „Славянска беседа”. Важна подробност е и фактът, че **Виктор Иванович** е трябвало да заплати изразходвания от него ток – убедително свидетелство, че прожекционният му апарат е бил **електрически**. За съжаление, в по-сетнешните протоколи не бива посочено дали планираните няколко представления са били осъществени. Столичните вестници също мълчат по въпроса.

Част от протокола, с който председателят на „Славянска беседа” разрешава на **Александър Карагюлев** да изнесе „представление с кинематограф” в салона на дружеството (ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 266г)

Екстериорът и интериорът на „Славянска беседа”. Едноетажната постройка, проектирана от архитект Хайнрих Майер и изградена през 1891, бива разрушена по решение на дружественото настоятелство и през 1935 на нейно място, благодарение усилията на строителния предприемач Яким Цветанов и скулптора Георги Киселинчев, е въздигната съществуващата и до днес многоетажна сграда.

„Славянска беседа”

В първите години на XX век салонът на Беседата се обособява като място, където сравнително редовно се организират кинематографически представления. Сеансите на гастролиралите там чужденци, били те професионалисти или аматьори, популяризират новото техническо изобретение, загатват за художествените възможности, които киното потенциално притежава, предизвикват вниманието на обществеността, провокират периодичния печат, активизират филмовата реклама…

Само за няколко години помещението се превръща в **първия софийски киносалон**, в дом на седмото изкуство. Но приносът на „Славянска беседа” към киноживота у нас се определя най-вече от факта, че упоменатите прожекции запалват неколцина по-събудени нашенци да се захванат с „този странен занаят”. Дружеството дори дава възможност за изява на тези инициативни българи, които пристъпват (плахо, боязливо, колебливо) в храма на Десетата муза. Някои от тях не оставят ярка следа в летописа на ранното кино у нас, но се нареждат сред неговите първопроходци и пионери; други пък се оказват сред призваните от Провидението да превърнат историята на киното в България в история на българското кино.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Българите Александър Карагюлев и поручик Зографски

На 13 април 1907 софийският фотограф **Александър Т. Карагюлев** гастролира със своя кинематограф в салона на „Славянска беседа", заплащайки 100 лева наем. След седем месеца в. „Балканска трибуна" съобщава, че на 17 ноември в „Концертен Салон „Нови-Свят" ще се даде „фамилиярно представление", в което участие взема и кинематографът на г-н Н. Карагюлев. Седмица по-късно същият вестник обявява в два последователни броя пълната вечерна програма на „Нови-Свят", чийто последен и десети по ред номер включва показа на „нови картини", осъществен с „прочутия афтоматически кинематограф" на Ал. Карагюлев. **„Нови свят"** се оказва бирария, намираща се на софийската улица „Св. Кирил и Методий" (на ъгъла ѝ с бул. „Княгиня Мария Луиза"), разполагаща с обширен салон, в който освен традиционните за този тип заведения „мероприятия" се провеждат още другарски срещи, заседания и събрания на обществени организации.

През седмицата от 19 до 25 септември цели четири реклами в „Дневник", убеждават софиянци, че в салона на „Славянска беседа" предстоят демонстрации „с най-усъвършенствувания кинематограф от прочутата фабрика в Париж на Братия Пате". Първото представление (на 19 септември от 21.00 ч.) е излязло „отлично", второто е било на 22 (събота вечер), третото на 23-ти („тоже в Беседата"), а четвъртото (на 26-и) – предназначено „само за мъже" и осъществено „с много хубави картини". Препоръчвайки прожекциите и на възрастните, и на децата, „Дневник" подчертава тяхното добро качество, удостояването им „с многобройна публика", отбелязва факта, че „няколко семейства бяха довели и децата си".

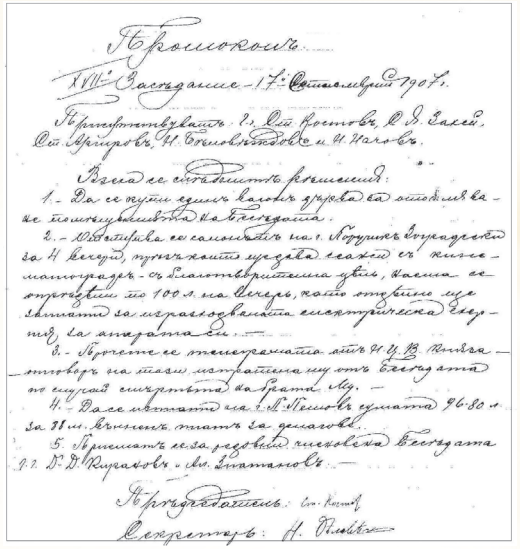

Концертенъ Салонъ
Нови-Свѣтъ
Днесъ 17 т. г.
сѫбота, ще се даде фамилиярно представление отъ
Ново-пристигналитѣ артисти
Ще вземе участие извѣстната за столичната публика, съ своитѣ отлични игри ТРУПА
СТОЯНОВЪ.
Съ **КИНЕМАТОГРАФА** ще се покаже за пръвъ пѫть и нови доста интересни картини отъ
Г-нъ Н. КАРАГЮЛЕВЪ.
СЛѢДЪ 12 ЧАСА ЩЕ ИМА
БАЛЪ ПАРЕ
Бюфетъ добрѣ уреденъ.
Бърза и чиста прислуга.
Ще свири музика „ШОПЪ".
НАЧАЛО 8 ЧАСА ВЕЧЕРЬТА.
Съ почитание: **М. ИОСКОВЪ.**

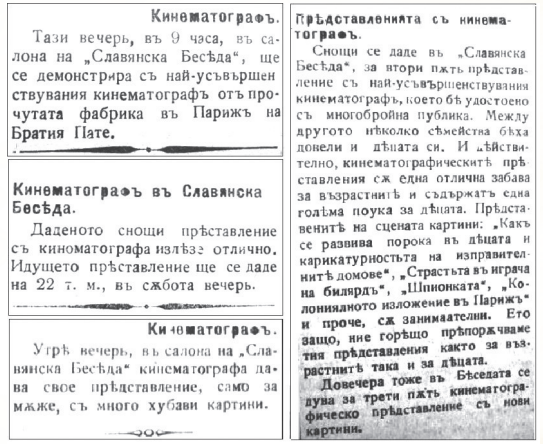
Концертенъ Салонъ
„НОВИ-СВѢТЪ"
Днесъ 23 ноември
ще се даде фамилиярно представление отъ
НОВО-ПРИСТИГНАЛИТѢ АРТИСТИ.
ПРОГРАМА:
1. Трупата Анжело, трио танцъ акробать.
2. Шпаньоли трио итал. пѣвици.
3. Кварттетъ Стояновъ, пѣние и гръцки танцъ.
4. Ирма и Илонка, маджар. дуетъ,
5. Софи Велеско, интернационална пѣвица.
6. Илонка Кашай, маджар. пѣвица.
7. Фоска Малка, нѣмска пѣвица и танцюрка.
8. Роза Стояновъ интернационална танцюрка и пѣвица.
9. Елза Стояновъ интернационална танцюрка.
10. Ал. Карагюлевъ съ прочутия афтоматически кинематографъ всѣки день нова програма съ нови картини.

Всѣка сѫбота слѣдъ 12 ч. ще има БАЛЪ ПАРЕ.
Ще свири музика „ШОПЪ".
НАЧАЛО 8 ЧАСА ВЕЧЕРЬТА.
Съ почитание: **М. ИОСКОВЪ.**

Освен в „Славянска беседа" **Александър Карагюлев** гастролира с „прочутия афтоматически кинематограф" и в „Нови свят" (Балканска трибуна №№ 339, 345)

Протоколът, с който салонът на Беседата се отстъпва на Зографски за четири вечери, „през които ще дава сеанси с кинематограф" (ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 274г)

Кинематографъ.
Тази вечерь, въ 9 часа, въ салона на „Славянска Бесѣда", ще се демонстрира съ най-усъвършенствувания кинематографъ отъ прочутата фабрика въ Парижъ на Братия Пате.

Кинематографъ въ Славянска Бесѣда.
Даденото снощи прѣставление съ киномотографа излѣзе отлично. Идущето прѣставление ще се даде на 22 т. м., въ сѫбота вечерь.

Кинематографъ.
Утрѣ вечерь, въ салона на „Славянска Бесѣда" кинематографа дава свое прѣдставление, само за мжже, съ много хубави картини.

Прѣдставленията съ кинематографъ.
Снощи се даде въ „Славянска Бесѣда", за втори пѫть прѣдставление съ най-усъвършенствувания кинематографъ, което бѣ удостоено съ многобройна публика. Между другото нѣколко сѣмейства бѣха довели и дѣцата си. И наистина, кинематографическитѣ прѣставления сж една отлична забава за възрастнитѣ и съдържатъ една голѣма поука за дѣцата. Прѣдставенитѣ на сцената картини: „Какъ се развива порока въ дѣцата и карикатурностьта на изправителнитѣ домове", „Страстьта въ играча на билярдъ", „Шпионката", „Колониялното изложение въ Парижъ" и проче, сж занимателни. Ето защо, ние горѣщо прѣпорѫчваме тия прѣдставления както за възрастнитѣ така и за дѣцата.
Довечера тоже въ Бѣседата се дуна за трети пѫть кинематографическо прѣдставление съ нови картини.

Поручик **Зографски** съсредоточава рекламната си кампания в най-четения тогава софийски вестник – „Дневник" (№№ 1859, 1860, 1863, 1865)

От протоколните книги на „Славянска беседа" пък се узнава името на организатора на тези сеанси – поручик **Георги Зографски**, който очевидно не е забогатял от тях, защото на 8 октомври все още не се е разплатил с дружественото настоятелство, което му забранява да „изнесе от Беседата" своята „машина-кинематограф", „докогато не доплати наема за салона, който той дължи за дадените представления" (ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 276).

Репертоарът на Зографски

Част от заглавията на филмите, показани на 19 и 22 септември и споменати от „Дневник", могат да бъдат идентифицирани с помощта на каталозите на „Патé фрер":

„**Колониалното изложение в Париж**" („Exposition de Paris 1900") по всяка вероятност е кинохроника от проведеното през 1900 Парижко изложение, на което свои павилиони са имали и тогавашните френски колонии Алжир и Мароко;

„**Шпионката**" („L'Espionne", № 1556) е историческа драма, заснета от Люсиен Нонге за „Патé фрер" в края на 1906, появила се по екраните на Франция през януари 1907, а в Щатите и България през септември 1907;

Зад заглавието „**Как се развива порока в децата**" е възможно да наднича комедията „**Ужасното дете в пансиона**" („L'Enfant terrible au pensionnat", № 1368), също произведена през 1906.

Кадър от филма „**Шпионката**". Източник: YouTube

Събитието на годината: „Кинематограф от В. Петков" в „Нова Америка"

На 14.XI.1907 в „Балканска трибуна" се появява първото съобщение за прожекция на филми във вариете „Нова Америка", гласящо лаконично: „Кинематограф от В. Петков". Оттогава „можем да говорим" за „редовен кинематографски живот в София, сиреч за вече непрекъснати ежевечерни кинопредставления" – пише през 1983 киноисторикът Александър Александров. Като част от програмата на „Нова Америка" словосъчетанията „Кинематограф от В. Петков", „Кинематограф, Вл. Петков" или само „Кинематограф" се появяват в 63 броя на „Балканска трибуна" – цели четири месеца (от 14 ноември 1907 до 14 март 1908). В началото киносеансът е само един сред около дузината номера. Когато общият брой на изпълненията нараства, прожекцията минава на последно място. От 2.XII.1907 кинематографът на Владимир Петков вече участва на два пъти в програмата, състояща се от 17–18 номера – първият показ на филми я е разполовявал, а вторият е завършвал представлението.

Едни от най-ранните свидетелства в „Балканска трибуна" (№№ 335, 447) за появата на кинематографа в програмата на „Нова Америка"

Театраленъ Салонъ „Нова-Америка"

отъ днесъ 15 ноември и всѣки день ще се дава

ДЕБЮТЪ

отъ новопристигналитѣ въ салона „Н.-Америка" най добри и отбрани артистки и артисти съ слѣднята

ПРОГРАМА

1. Г-жа ТИЛИ КАЙЗЕРЪ, прочута герм. жонглеристка.
2. Г. ДУСАНОСЪ, съ своитѣ отлично дресирани кучета
3. Тр. БИЯНКИНИ, екцен. тан. и пѣсни.
4. Г-жа КАРОЛА ТОКЪ, игри на челъ.
5. М. ПЕТРОВИЧЪ подраж. на животни.
6. „ДОНИЗЕТИ", екцен. муз. пантомима.
7. М. МАРЧЕЛО, италиянскитѣ дуетисти.
8. Кинематографъ отъ В Петковъ.
9. Бр. КОЗАРОВИ, гладиат. на въздушни стремена.
10. Г. МАРИО, трансформисть-пѣвецъ.

Дирекцията си запазва правото да измѣня програмата. – ПАРНО ОТОПЛЕНИЕ.

ЦЕНИ НА МѢСТАТА: ложа 5 стола 10 л. резервир. мѣсто 2 л. I м. 1 л. II м. 50 ст.

Собств. оркестръ. Прѣвъзх. бюфетъ.

Начало точно 8½ ч. вечерьта.

Съдържатель: Гр. Петровъ. Капелмайсторъ: Алфедъ Карбашъ.

Билети се продаватъ прѣзъ цѣлия день и вечерьта при касата на „Нова-Америка. 28 767

Театраленъ Салонъ „Нова-Америка"

ДЕБЮТЪ

отъ новопристигналитѣ въ салона „Н. - Америка", първостепенни и атракционни нумера, отъ артистки и артисти спец. за праздницитѣ.

ПРОГРАМА

1. ОРКЕСТЪРЪ.
2. 3.
4. ЕЛА БРАЗЕЛИ, виенска пѣвица.
5. ВАС, КОЗАРОВЪ, гимн. на стремена.
6. Г-ца СИКВЕРНА, международ. танцов.
7. „ОТО и ХЕМА", акробатичн. танцъ.
8. Г-ца ИВО, френцуска пѣвица.
9. „ДУСАНОСЪ", bal des chiens.
10. КИНЕМАТОГРАФЪ, Вл. Петковъ.
11. Мисъ Лучие, конц. Америк. пѣвица.
12. „ДУСАНОСЪ", chiens mousieaux.
13. ТИЛИ КАЙЗЕРЪ, герман. жонглерка.
14. — !! ХАШНО!! — фантастиченъ танцъ изъ оп. „Саломе", отъ Рихардъ Щрвусъ, послѣдния успѣхъ на музикалното изкуство.
15. „СМИДТЪ и БЕЛА ЧЕКСОНЪ" дуетисти на американски танцове и отъ Америка.
16. ДЕПФОРДЪ, шведски еквилибристъ.
17. КИНЕМАТОГРАФЪ.
18. Мѣршъ до виждане.

Дирекцията си запазва правото да измѣня програмата. – ПАРНО ОТОПЛЕНИЕ.

ЦЕНИ НА МѢСТАТА: ложи № № 1, 8, 9, 10, 11, 12 и 16 съ по 5 стола 15 л. ложи № 2, 3, 4, 5, 6, 7, 14 и 15 съ по 5 стола 10 л.; резервир. мѣсто 2 л.; I. м. 1 лв. 50 ст.; II м. 1 лв. и III м. 80 ст.

Собств. оркестръ. Прѣвъзх. бюфетъ.

Начало точно 8½ ч. вечерьта.

Съдържатель: Гр. Петровъ. Капелмайсторъ: Алфредъ Карбашъ

Билети се продаватъ прѣзъ цѣлия день и вечерьта при касата на „Нова-Америка.10 10040

Театраленъ Салонъ „Нова-Америка"

ДЕБЮТЪ

отъ новопристигналитѣ въ салона „Н.-Америка", най-добри и подбрани артистки и артисти съ сѣщ

ПРОГРАМА

1. 2. 3. ОРКЕСТЪРЪ.
4. ЛОРЕДЪ де ЛОРМЪ, chant. excentrik.
5. ЕЛА БРАЗЕЛИ, виенска пѣвица.
6. ВАС. КОЗАРОВЪ, гимн. на стрѣмена.
7. СЕСТРИ СПАНИОЛИ, гимн. на стр.
8. ЖУАНИТА де ФАЧЕТА танцъ изъ...
9. КИНЕМАТОГРАФЪ, Вл. Петковъ.
10. „СЕСТРИ СПАНИОЛЪ.
11. Бр. ШАНТРЕЛЪ, клонъ музикалъ.
12. ЛОНА РЕВЕЕ! Искуствени пластични картини отъ велики художници прѣдставлява:
I. ЖАНА Д'АРКЪ отъ Габр. Макъ.
II. СИЛФИДЕ отъ Таулъ Тумань.
III. ЗИМА.
IV. ЛОРЕЛЕИ отъ ШВИНЪ.
V. САМО ЕДНА ЦАЛУВ. отъ Шмитцъ.
VI. СЛѢПАТА, отъ Пиглхаймъ.
VII. ТАНЦОВАЧКА САЛОМЕ отъ Шмитцлеръ.
VIII. СЛЪНЧЕТО, отъ Лона Регее.
IX. БЪЛГАРИЯ.
13. ТРИО ФЛАЙТЪ, екцентр. акробат. музикална и комична.
14. КИНЕМАТОГРАФЪ Вл. Петковъ.
15. Мѣршъ до виждане. 48 нов.

ФИРМЕНИ РЕКЛАМИ

за първи пѣтъ ще прѣдставлява кинематографа на Вл. Петковъ, между антрактитѣ. Желающитѣ да дадатъ рекламата си чрѣзъ кинематографа, да се отнасятъ до дирекцията на сал. Н.Америка.

ПРИСТИГНАХА НОВИ КАРТИНИ ИНТЕРЕСНИ 10 ХИЛ. МЕТРА; КОИТО ОТЪ ДНЕСЪ ПОЧВАТЪ ДА СЕ ИГРАЯТЪ.

Въ Сжбота дебютъ на нови артисти за първи пѣтъ въ София. — Атракционни.

ЦЕНИ НА МѢСТАТА: ложи № № 1, 8, 9, 10, 11, 12 и 16 съ по 5 стола 15 л. ложи № 2, 3, 4, 5, 6, 7, 14 и 15 съ по 5 стола 10 л.; резервир. мѣсто 2 л.; I м. 1 лв. 50 ст.; II м. 1 лв. и III м. 80 ст.

Собств. оркестръ. Прѣвъзх бюфетъ.

Начало точно 8½ ч. вечерьта.

Съдържатель: Гр. Петровъ. Капелмайсторъ: Алфредъ Карбашъ

Билети се продаватъ прѣзъ цѣлия день и вечерьта при касата на „Нова Амер ка".

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„Нова Америка”

Наименованието се споменава в печата още през 1881 – тогава „Нова Америка” бива наричана тревна площ, разположена в западната част на София. На това място през 1896 възниква „градината „Нова Америка”, разположена между бул. „Фердинанд” (днешния бул. „Христо Ботев”) и ул. „Софроний”. В началото на XX век притежателите Янко и Григор Петрови разширяват своето „питейно заведение”, като построяват („по проект на архитект Богдан Рамаданов”) „масивна” сграда, която и сега се извисява на площад „Възраждане”, макар през годините да е многократно преустройвана (за пръв път от арх. Никола Лазаров през 1910). Тя бива известна и като „Нова Америка”, и като театър „Ренесанс” (между Първата и Втората световна война – ПСВ и ВСВ), служи и за кино – „Ренесанс” (в началото на 30-те), „Георги Димитров” (в епохата на социализма), „Възраждане” (през 90-те), и за развлекателен комплекс „Син Сити” (XXI век)... Днес тъне в разруха!

Нов театраленъ салонъ въ Ючъ-Бунаръ. Довечера ще се освѣти и открие тържествено новиятъ голѣмъ театраленъ салонъ въ Ючъ-Бунаръ, който е окончателно привършенъ. Салонътъ е частно притежание.

Театърът „Нова Америка“

Едно отъ най-забавителнитѣ и елегантно по обстановката си заведение въ столицата е новопостроения театъръ „Нова Америка“.

По програмата и по обстановката си този театъръ не отстжпва въ нищо на извѣстнитѣ театри — концерти като Ранахеръ въ Виена, Жолибержеръ въ Парижъ и Винтергартенъ въ Берлинъ.

Между многото извънредно занимателни и артистически номера въ програмата е и този на г-жа Иоана Лилиянъ, която въ една чудна феерична обстановка прѣдставлява всичкитѣ видове серпантинови танци и плавване въ вода.

Салонътъ се прѣпълва всѣка вечерь съ добра публика.

В края на 1906 една най-обикновена кръчма в квартал „Ючбунар” се превръща в театрален концертен салон, вариете, локал (Ден, № 1026). След около 2 месеца тя вече бива охарактеризирана като „единствено място за забавление в София” и сравнявана със знаменитата парижка зала „Фоли Бержер” (Дневник, № 1630)

„**Нова Америка**” е наистина вариете – с разнообразна програма, различни функции и разнородна публика

Потайноститѣ въ „Нова Америка“.
Трагичния край на една актриса

Драмата въ Нова-Америка.
Едно пасионелно убийство. — Хубавата Луиза Смитъ

Пожаръ въ „Нова Америка“.
Избухването на пожара. — Подпалване на кинематографическата лента. — Паниката. — Изгасянето на пожарътъ.

По убийството въ „Нова-Америка“.

Развръзката на трагедията въ „Нова Америка“.
Самоубийството на Лупулакис.

Столичната полиция прѣдставлява въ „Нова Америка“

Единъ скандалъ въ градината „Нова Америка“.

НАРОДНЯШКОТО СЪБРАНИЕ ВЪ „НОВА АМЕРИКА“.

Прѣдизборни агитационни събрания.

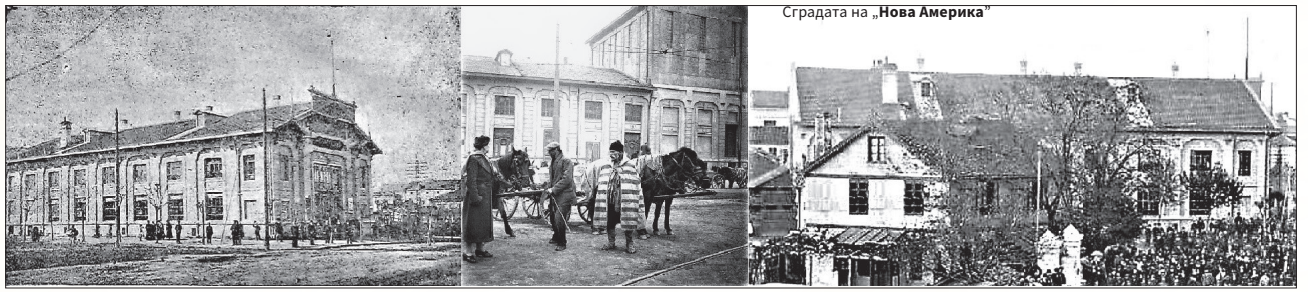
Партиенъ конгресъ.

Събранието въ „Нова Америка.“ — Изъ кой пжть?

Нова Америка

Четвъртък, 25 септ. Четвъртък, 25 септ.
Продължение състезателната борба на международния борецъ
Корнрайцъ
Българския шампионатъ

Нова Америка. Дамския шампионатъ въ „Нова Америка“ продължава. Ежедневно всѣка вечерь боркинитѣ даватъ своитѣ прѣдставления. Както и при миналитѣ борби, сегашнитѣ се слѣдятъ съ най голѣмъ интересъ отъ столичната публика. На стрѣна на нѣкои боркини сж се образували партии отъ публиката, участието на които толкова повече прави борбитѣ интересни. Тия интересни прѣдставления, между останалата отбрана програма, ще продължатъ още нѣколко дни.

Сградата на „**Нова Америка**”

Интериорът на „**Нова Америка**”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Владимир Петков

Съвременници на **Владимир Петков** (1875–1921) твърдят в своите мемоари, че той „сполучва да се сдобие с един кинематографически апарат и филми" във Виена, където няколко години е работел в цирк, „връща се в България през 1903, и още същата година почва да дава представленията си". Така Петков се оказва първият българин, превърнал се по волята на Провидението в собственик на мобилно кино, с което започва дейността си на пътуващ филмов дистрибутор. През 1921 сп. „Кинопреглед" („Кино-Преглед") го обявява за „първия човек, който въведе кинематографа в България". През 1943 журналистът Стефан Димитров Гендов (1889–1951) го охарактеризира като „създател на българския кино-театър", прогласява неговия „Гранд-Биоскоп" за прародител на „днешните театрални сгради". Родният периодичен печат споменава името на Владимир Петков, свързано с филморазпространителска дейност, за пръв път на 1.X.1904, когато пловдивският в. „Санстефанска България" възвестява, че в града са „пристигнали чудовищни забавления", че са „построени големи платнени театри, притежател и управител на които е г. Владимир Петков", че в единия от тях може да се види „електрически кинематограф-биоскоп". Любопитна подробност е фактът, че на същата дата (1.X.1904) в софийската „Вечерна поща" се появява както последната реклама за електробиоскопа, пребивавал близо месец на площад „Бански", така и известието за пристигането на Антал Янзен в столицата!

Графичен портрет на **Владимир Петков** – човекът, „който въведе кинематографа в България"

След като понатрупва няколкогодишен опит из провинцията, Владимир Петков се появява със своя кинематограф в средата на месец ноември 1907 в софийския театрален салон „Нова Америка", за да промени не само неговата вариететна програма, но и ритъма на целулоидния живот в града. Рекламирайки едновременно и неговите прояви, и тези на „прочутия афтоматически кинематограф" в „Нови свят", в. „Балканска трибуна" се превръща в първото родно периодично издание, публикувало в един и същи брой (№ 345) информация за дейността на двама български кинаджии – Владимир Петков и Александър Карагюлев!

Скоро бившият циркаджия отваря свое кино и става първият българин, който започва не само да си вади хляба, но и да печели от професионалното служение на Десетата муза. Нещо повече – за Владимир Петков киното се оказва не толкова средство за препитание, колкото житейска мисия, смисъл на съществуването му, доживотна съдба. Скоро по пътя на първоапостола на кинематографичната ера у нас тръгват и други нашенци…

С този биоскоп най-вероятно **Владимир Петков** е сновял из родината години наред. Архив: Колекция Георги Мъндев

„Убийството на португалския крал” в „Нови свят”

В периода 10–19 февруари 1908 „Балканска трибуна” помества четири еднотипни реклами, уверяващи, че в програмата на концертния салон са включени „нови” филми, сред които е и „картината за убийството на Португалския Крал и престолонаследника”. Името на Александър Карагюлев не се споменава, но след като мястото на действието отново е „Нови свят”, би било логично да се допусне, че и този път той е лицето, осъществило прожекциите. Той ще да е бил този, който е успял да влезе във връзка с някоя чуждестранна кинокомпания; да поръча филмите, които освен „нови”, са и „пристигнали” отнякъде; да осигури доставянето им в България и в крайна сметка да ги експлоатира…

Споменатата „картина” е документалната 130-метрова лента, фигурираща в каталозите на „Патé фрер” под № 2114 и с оригиналното заглавие „Les obsèques du roi du Portugal”, подсказващо, че филмът не е отразявал „убийството”, а погребението на крал Карлуш I Португалски (1863–1908) – потомък на аристократичната фамилия Сакс-Кобург-Гота, известен с прозвището си Мъченика. На 1.II.1908 (събота) откритата карета, с която кралското семейство се завръщало от резиденцията си, прекосявала лисабонския площад „Терейру-ду-Пасу”, когато по нея откриват огън двама терористи републиканци. Владетелят е убит на място, престолонаследникът Луиш Филипе издъхва след минути, похитителите са застреляни от охраната. Отървалият се с лека рана в ръката по-малък син се възкачва на престола под името Мануел II. Две години по-късно монархията в Португалия бива премахната.

Заснет от анонимен оператор на „Патé фрер”, филмът е показан в Париж на 10.II.1908. На същата дата, но по Юлианския календар, той бива представен в София. Разликата между премиерните дати е само 13 дни – експедитивност, доказваща професионалните умения на Александър Карагюлев, чиято дистрибуторска дейност неочаквано прекъсва след 19 февруари.

ТЕАТРАЛЕНЪ И КОНЦЕРТЕНЪ САЛОНЪ „НОВА-АМЕРИКА“.

Търговци! Индустриялци!

Желаете ли да имате успѣхъ отъ рекламитѣ си?

Давайте тогава рекламитѣ си въ столичниятъ театраленъ и концертенъ салонъ:

„НОВА АМЕРИКА“

първиятъ и единственятъ най-голѣмъ фамиляренъ показъ, гдѣто се излагатъ рекламитѣ чрѣзъ кинематографъ всѣка вечерь прѣдъ многобройна и отбрана публика.

Забѣлѣжка: Желающитѣ да иматъ рекламата си по този най модеренъ начинъ отъ столицата, както и отъ провинцията, нека се отнесатъ за свѣдения до дирекцията на салона: „*Нова-Америка*“.

За първи пѫть въ България „Рекламографъ“.

ФИРМЕНИ РЕКЛАМИ

за първи пѫть ще прѣдставлява кинематографа на Вл. Петковъ, между антрактитѣ. Желающитѣ да дадатъ рекламата си чрѣзъ кинематографа, да се отнасятъ до дирекцията на сал. Н.Америка.

Пристигнаха нови картини, интересни, 10 хиляди метра, които наскоро ще се прѣдставятъ.

Обяви за „Рекламограф”-а във „Вечерна поща” (№ 2307) и „Балканска трибуна”, предлагала текста „Фирмени реклами” чак до 14 март

САЛОНЪ

„Нови Свѣтъ“

Особено за фамилии, който иска да види чудесни и невидени до сега въ София, нови пристигнали картини за кинематографъ и мѣжду туй има картината за убийството на Португалския Кралъ и прѣстолонаслѣдника и прочутата серия миньонъ.

Отъ съдържателя.

2 1154 3

Текстът, който „Балканска трибуна” помества от 10 до 19 февруари 1908 в четири свои броя

„Рекламограф” в „Нова Америка”

На 17.I.1908 в. „Балканска трибуна” споменава за първи път нещо важно и дори уникално за разглеждания период: „Фирмени реклами за първи път ще представлява кинематографа на Вл. Петков, между антрактите. Желающите да дадат рекламата си чрез кинематографа, да се отнесът до дирекцията на сал[он]. Н. Америка”. Оказва се, че „Чудото на XIX век” не само разширява дейността си във вариетето (а то ще рече – в обществото), но и своите функции, прекрачващи от територията на развлечението в тази на рекламата.

Едва ли случайно „Балканска трибуна” отпечатва същия текст в още 32 броя! Оказва се, че от 17 януари до 14 март 1908 Владимир Петков не само възнамерява да „представлява” в „Нова Америка” заснети на филмова лента „фирмени реклами”, но и „излага” в края на януари „рекламите чрез кинематограф” (и то „всяка вечер”). Възможно ли е тъкмо Петков да е произвеждал тези рекламни филми? Днес не се знае дали те изобщо са били осъществени, не се знае дали са били показани. Но пък се знае, че в началото на 1908 идеята за създаване на български филми (макар и рекламни) е напълно реална, а и технологично реализуема!

Neu! Kino-Apparat Neu!

MAXIM Nr. 3.

In Frankreich und anderen Ländern in vielen großen Theatern im Gebrauch.

Vollständig: Verlässlich! Feuersicher! Flimmerfrei!

Preis: Komplett nur K 800.—

Реклама за киноапарата „Maxim № 3" в австрийското сп. „Кинематографически преглед" („Kinematographische Rundschau")

Sophia Im Saale „Neu-Amerika" werden seit einigen Tagen Kinematographen-Vorstellungen gegeben, welche beim Publikum größten Beifall finden. Allabendlich ist der Saal ausverkauft. An jedem vierten Tage wechselt das Programm. Die prächtigen Reproduktionen des „Maxim-Biograph" verdienen in jeder Hinsicht das Interesse und die Aufmerksamkeit des Publikums.

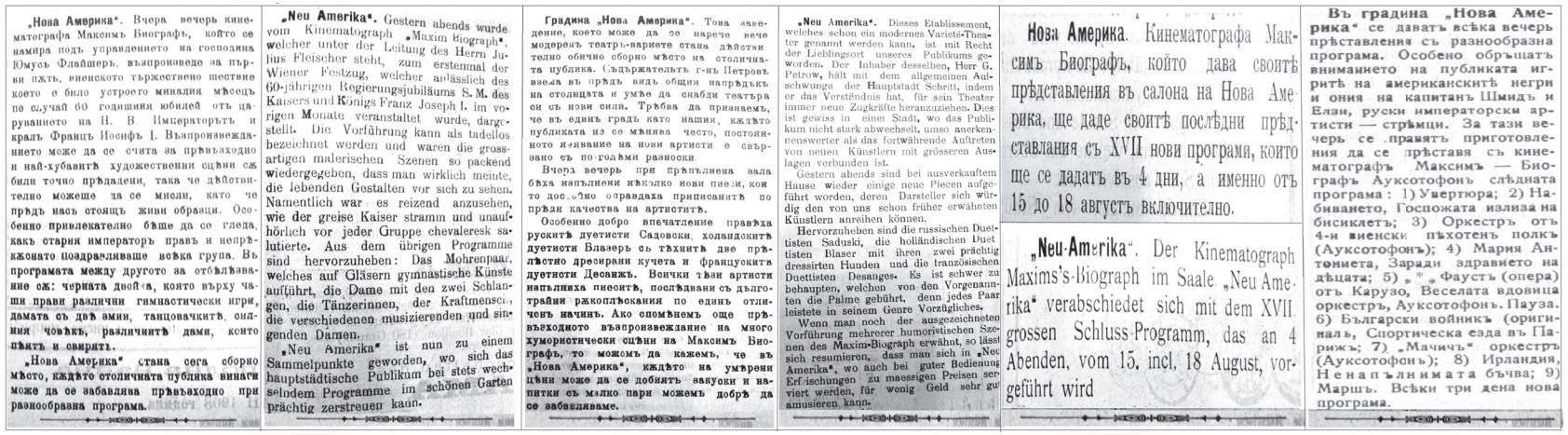
Вестта за появата на „Максим биограф" в „Нова Америка" достига и до страниците на виенския „Кинематографически преглед" (№ 35)

„Максим биограф" в „Нова Америка"

На 14 март 1908 обявленията в печата за кинематографа в „Нова Америка" секват, което означава, че след тази дата Владимир Петков се е оттеглил от екрана на вариетето, който обаче не остава тъмен задълго.

На 1, 7 и 8 юни вестниците „Мир", „Вечерна поща" (Шангова) и „Реч" информират за „новопристигналия в столицата съвършено модерен кинематограф", наречен „Максим биограф" и управляван от г. **Юлиус Флайшер** (Julius Fleischer), който представя „чудни сцени", „чудесни гледки", „14 големи номера", „много хумористически сцени"… Вестта за появата на „Максим биограф" в столицата на България достига и до страниците на виенското списание „Кинематографически преглед", което на 1 юли (18 юни у нас) известява: „София. В зала „Нова Америка" от няколко дни се дават кинематографически представления, които се посрещат с най-голямо одобрение от публиката. Всяка вечер местата в залата са разпродадени. Всеки четвърти ден програмата се сменя. Разкошните репродукции [филми] на „Maxim-Biograph" заслужават във всяко отношение интереса и вниманието на публиката". Юлиус Флайшер възпроизвежда (и то „за първи път") „виенското тържествено шествие", устроено по случай 60-годишнината от възкачването на престола на австрийския император Франц Йосиф I (1830–1916), станало на 20.XI./2.XII.1848. Ала най-впечатляващата информация изскача от в. „Мир", който на 1 юни представя заглавията от предстоящата същата вечер филмова програма, всред които се оказва „**6) Български войник (оригинал)**"! Последните си кинопрожекции „Максим биограф" осъществява от 15 до 18 август, след което следите му се изгубват…

Реклами за „Максим биограф" в „Български търговски вестник" и „Мир" (№ 2431)

„Нова Америка". Вчера вечерь кинематографа Максимъ Биографъ, който се намира подъ управлението на господина Юлиусъ Флайшеръ, възпроизведе за първи пътъ, виенското тържествено шествие което е било устроено миналия мѣсецъ по случай 60 годишния юбилей отъ царуването на Н. В. Императоръ и кралъ Францъ Иосифъ I. Възпроизвеждането може да се счита за първохождно и най-хубавитѣ художествени сцѣни сж били точно предадени, така че дѣйствително можеше да се мисли, като че предъ насъ стоящъ живи образи. Особенно привлекателно бѣше да се гледа, какъ стария императоръ правъ и непрѣкъснато поздравляваще новата група. Въ програмата между другото за отбѣлѣзване сж: черната двойка, която върху чаши прави различни гимнастически игри, дамата съ двѣ змии, танцовачкитѣ, силния човѣкъ, различнитѣ дами, които пѣятъ и свирятъ.

„Нова Америка" стана сега оборно мѣсто, кждѣто столичната публика винаги може да се забавлява първохождно при разнообразна програма.

„Neu Amerika". Gestern abends wurde vom Kinematograph „Maxim Biograph", welcher unter der Leitung des Herrn Julius Fleischer steht, zum erstenmal der Wiener Festzug, welcher anlässlich des 60-jährigen Regierungsjubiläums S. M. des Kaisers und Königs Franz Joseph I. im vorigen Monate veranstaltet wurde, dargestellt. Die Vorführung kann als tadellos bezeichnet werden und waren die grossartigen malerischen Szenen so packend wiedergegeben, dass man wirklich meinte, die lebenden Gestalten vor sich zu sehen. Namentlich war es reizend anzusehen, wie der greise Kaiser stramm und unaufhörlich vor jeder Gruppe chevaleresk salutierte. Aus dem übrigen Programme sind hervorzuheben: Das Mohrenpaar, welches auf Gläsern gymnastische Künste aufführt, die Dame mit den zwei Schlangen, die Tänzerinnen, der Kraftmensch, die verschiedenen musizierenden und singenden Damen.

„Neu Amerika" ist nun zu einem Sammelpunkte geworden, wo sich das hauptstädtische Publikum bei stets wechselndem Programme im schönen Garten prächtig zerstreuen kann.

Градина „Нова Америка". Това заведение, което може да се нарече вече модерень театръ-вариете отвна дѣйствително обично оборно мѣсто на столичната публика. Съдържательтъ г-нъ Петровъ вижа въ предъ видъ общия напрѣдъкъ на столицата и умѣе да снабди театъра си съ нови сила. Трѣбва да признаемъ, че въ единъ градъ като нашия, кждѣто публиката на се мѣнява често, постояното появяване на нови артисти е свързано съ по-голѣми разноски.

Вчера вечерь при препълнена зала бѣха изпълнени нѣколко нови пиеси, които до голѣмо оправдаха приписаните по предъ качества на артиститѣ.

Особено добро впечатление правѣха руситѣ дуетисти Садовски, холандкитѣ дуетисти Блазерь съ тѣхнитѣ две прѣлѣстно дресирани кучета и французкитѣ дуетисти Десанжъ. Всички тѣзи артисти напълниха пиеситѣ, послѣдвани съ дългогрѣйни ржкоплѣскания по единъ отличенъ начинъ. Ако спомѣнемъ още прѣвъзходното възпроизвеждание на много хумористически сцѣни на Максимъ Биографъ, то можемъ да кажемъ, че въ „Нова Америка", кждѣто на умѣрени цѣни може да се добиятъ вакуоки и напитки съ мѣлко пари можемъ добрѣ да се забавляваме.

„Neu Amerika". Dieses Etablissement, welches schon ein modernes Variété-Theater genannt werden kann, ist mit Recht der Lieblingsort unseres Publikums geworden. Der Inhaber desselben, Herr G. Petrow, hält mit dem allgemeinen Aufschwunge der Hauptstadt Schritt, indem er das Verständnis hat, für sein Theater immer neue Zugkräfte heranzuziehen. Dies ist gewiss in einer Stadt, wo das Publikum nicht stark abwechselt, umso anerkennenswerter als das fortwährende Auftreten von neuen Künstlern mit grösseren Auslagen verbunden ist.

Gestern abends sind bei ausverkauftem Hause wieder einige neue Piecen aufgeführt worden, deren Darsteller sich würdig den von uns schon früher erwähnten Künstlern anreihen können.

Hervorzuheben sind die russischen Duettisten Saduski, die holländischen Duettisten Blaser mit ihren zwei prächtig dressirten Hunden und die französischen Duettisten Desanges. Es ist schwer zu behaupten, welchen von den Vorgenannten die Palme gebührt, denn jedes Paar leistete in seinem Genre Vorzügliches.

Wenn man noch der ausgezeichneten Vorführung mehrerer humoristischen Szenen des Maxim-Biograph erwähnt, so lässt sich resumieren, dass man sich in „Neu Amerika", wo auch bei guter Bedienung Erfrischungen zu maessigen Preisen serviert werden, für wenig Geld sehr gut amusieren kann.

Нова Америка. Кинематографа Максимъ Биографъ, който дава своитѣ прѣдставления въ салона на Нова Америка, ще даде своитѣ послѣдни прѣдставления съ XVII нови програми, които ще се дадатъ въ 4 дни, а именно отъ 15 до 18 августъ включително.

„Neu-Amerika". Der Kinematograph Maxims's-Biograph im Saale „Neu Amerika" verabschiedet sich mit dem XVII. grossen Schluss-Programm, das an 4 Abenden, vom 15. incl. 18 August, vorgeführt wird

Въ градина „Нова Америка" се даватъ всѣка вечерь прѣставления съ разнообразна програма. Особено обрѣщатъ вниманието на публиката игритѣ на американскитѣ негри и онія на капитанъ Шмидъ и Елзи, руски императорски артисти — стрѣмци. За тази вечерь се правятъ приготовления да се прѣставя съ кинематографъ Максимъ — Биографъ Ауксотофонъ слѣдната програма: 1) Увертюра; 2) Набиването, Госпожата излиза на бисиклетъ; 3) Оркестръ отъ 4-и виенски пѣхотенъ полкъ (Ауксотофонъ); 4) Мария Антонията, Заради здравието на дѣцата; 5) „Фаустъ (опера) отъ Карузо, Веселата вдовица оркестръ, Ауксотофонъ. Пауза. 6) Български войникъ (оригиналъ, Спортическа езда въ Парижъ; 7) „Мачичъ" оркестръ (Ауксотофонъ); 8) Ирландия, Ненапълнимата бъчва; 9) Маршъ. Всѣки три дена нова програма.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„Говорящ Биограф” или „Гранд Биограф Електрик”

Въпросът „Защо през пролетта на 1908 (най-вероятно през март) Владимир Петков изнася кинематографа си от „Нова Америка?” – намира своя отговор на 26 юни, когато във вестниците „Дневник” и „Реч” се появяват първите реклами за „Говорящ биограф“. Става ясно, че „новопостроеният павилион” е на Владимир Петков, че той и „Нова Америка” са се разделили – след четири месеца сътрудничество. През които кинаджията се е убедил, че сеансите му не само пораждат интерес сред софийската публика, но и носят печалба. Която е решил да не дели с другиго. Затова и се е сбогувал с Григор Петров и е започнал (най-вероятно през май) „строежа” на новото кино – срещу хотел „Батемберг” на бул. „Княгиня Мария Луиза”. „**Говорящ биограф**” разтваря врати на 5 юли и просъществува до 26 октомври 1908 (114 дни), като в средата на септември неочаквано сменя наименованието си на „**Гранд биограф електрик**”, в който се прожектират „големи”, „говорящи”, „певящи” картини и такива „в колори” (оцветени на ръка посредством метода „патеколор”). За пръв път бива огласено както ценовото диференциране на зрителските места, така и категоризирането им (I, II, III и галерия).

Показаните там заглавия „**Аферата на капитан Драйфус**” („L’Affaire Dreyfus”, 1908, № 2237) на французите Люсиен Нонге и Фердинанд Зека, режисьорските звезди на „Пате фрер”, „**Париж от 800 м. височина**”, „**Прочутата Айфелова кула**”, „**Утринните парижки разходки**”, „**Добрият дух**”, двете „феерии” на „Пате” и испанеца Сегундо де Шомон „**Интересни дяволски игри**” („Fantaisies endiablées”, 1907, № 1712) и „**Магически албум**” („L’Album magique”, 1908, № 2297) ще да са били част от филмовата програма и в „Нова Америка”, защото за по-малко от четири месеца кинаджията едва ли е смогнал да обогати чувствително своя репертоар.

Реклами за „**Говорящ биограф**”

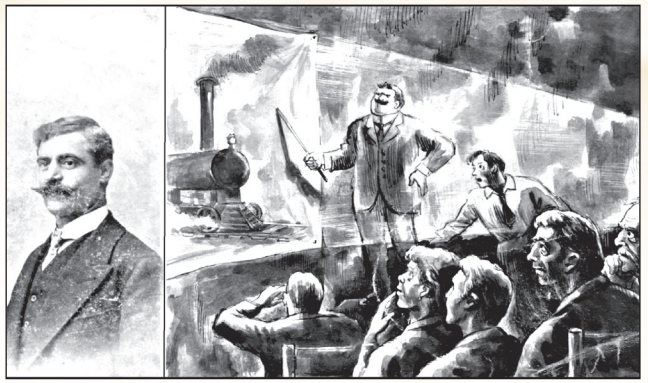
Първите „подгряващи” реклами за „**Говорящ биограф**” във вестниците „Дневник” (№ 2126), „Реч” (№ 319) и „Вечерна поща”

Хотел „Батенберг” на бул. „Княгиня Мария Луиза” № 48 – срещу него Владимир Петков издига първата си софийска шатра

В средата на септември 1908 „Говорящ биограф” неочаквано сменя наименованието си на „**Гранд биограф електрик**”

Драган/ Драгия Димитров Енев служи при Владимир Петков като „рекомандьор" (лицето, което преди представлението осъществявало устната реклама, приканвало публиката, обявявало програмата и съдържанието) и „репрезентатьор" (коментиращия пред зрителите развитието на действието по време на сеанса)

„Нови Неапол"

Случайно или не, но по същото време, когато „Максим биограф" приключва дейността си в „Нова Америка", конкурентният „концертен салон", именуван „Нови Неапол", започва да предлага представления с кинематограф! „Притежателката на театъра", спомената тъкмо по този анонимен начин от „Български търговски вестник", ще да е била прочутата Баба Цора, която (според мемоарите на Георги Каназирски-Верин) заедно с дъщеря си Хермина „дълги години държаха кафе-шантана „Нови Неапол" на ул. Сердика, а по-късно вариетето „Аполо" на площад Бански".

„**Звуковата революция**" у нас започва още през януари 1908, когато софиянецът Жак Шпетер предлага последното американско изобретение „**Театрофон**" – „най-прецизния кинематограф с грамофоново съединение чрез колпримиран [компресиран] въздух" (Балканска трибуна, № 387)

И „Нови Неапол" се оказва „концертен салон", и „Нови Неапол" бива рекламиран върху страниците на „Балканска трибуна" (№ 339) – редом с „Нова Америка" и „Нови свят" (в началото на XX век всичко е „ново" и „модерно")

И в „Нови Неапол" функционира кинематограф – през лятото на 1908
(Български търговски вестник, № 176)

„Новия Неаполъ". Въ този театръръ „Вариете" се събира всѣка вечерь една отбрана публика, за да се забавлява съ артистическитѣ прѣдставления. Притежагелката на театъра се старае да привлече все нови способни сили, за да достави интересно промѣнение. Прѣзъ послѣдно врѣме се явяватъ на сцѣната освѣнъ прѣдишнитѣ пѣвачки и танцовачки още една руска двойка за танцуване, единъ французки комикъ пѣвецъ и госпожица Мирка съ своитѣ двѣ дресирани грамадни змии Не трѣбва да испуснемъ да спомѣнемъ още и за кинематографа, който винаги съ нови хумористически образи възбужда смѣхъ и веселие у публиката.

Лятно кино в Градската градина

През лятото на 1908 в Градската градина са осъществени поне две прожекции с помощта на кинематограф – на 22 май (Възнесение Господне, Спасовден) по време на благотворително увеселение „за в полза на института за слепите" (под покровителството на княгиня Елеонора) и „срещу Петровден" (навярно на 28 юни) във връзка с „голямо градинско забавление на „Червения Кръст". Сеансите са се състояли под открито (лятно) небе. Обрисувайки „обстановката в градината" по време на първото „мероприятие", „Реч" (№ 285) споменава, че „на площадчето в средата на голямата алея е определено място за кинематографа". Но е възможно (поради изсипалия се дъжд) те да са били преместени в „новия бюфет" на Градската градина, открит тъкмо „по случай увеселението" на 22 май – дата, оказала се рождена за бъдещото Градско казино.

Най-ранното споменаване на театър „Аполо" във връзка с неговата филморазпространителска дейност – в. „Дневник" (№ 2269)

Влизането на Царя въ столицата.

Въ театръ „Аполо", дето италиянската трупа на Гарлано съ голѣмъ успѣхъ дава своитѣ оперетки се прѣдставятъ много сполучливо кинематографически картини за влизането на Царя въ столицата. Снощи въ тоя театръ е билъ адютанта на Негово Величество, генералъ Марковъ, комуто се много харесали картинитѣ. Генералътъ ангажиралъ салона за тая вечеръ. Може да се прѣдполага, че възпроизвия театръ ще бѫде удостоенъ тая вечеръ съ прѣсѫствието на Царя, Князетъ и свитѣ.

Княжеският дворец и Градската градина

Свидетелства както за гостоприемността, оказвана от Градската градина на кинематографа, така и за водещата му роля в благотворителната дейност, поради което дори княгиня Елеонора често е прибягвала към неговите услуги

Днешното увеселение.

Приготовленията. — Княгинята въ градската градина.

Днесъ на обѣдъ приготовленията за днешното градинско увеселение бѣха почти привършени.

Градината е въ симфонията на своитѣ пъстри цвѣтя, свѣжи трѣвници, електрически лампички окачени по дърветата и яркитѣ бои на трикольора на княгинята, съ който сѫ украсени повечето павилиона.

Днесъ кѫдѣто 10 ч. посѣти градината самата княгиня Елеонора и постоя около ½ ч., поздравена отъ г-жи Моллова, Николаева и др.

— Благотворителността на Царицата. На първия день на коледа Н. Величество прадружена отъ г-ца Хаинова и г-нъ Драндаровъ, направи традиционното посѣщение на сиротопитателното „Княз. Борисъ Търновски", гдѣто на нейни срѣдства бѣ даденъ обѣдъ на питомцитѣ. Н. В. присѫтствува на послѣдното дѣйство, при което сиропитѣ изпѣха нѣколко хубави пѣсни, слѣдъ това раздаде донесенитѣ подаръци на дѣцата и ги прадружи на обѣдъ. При особено хубаво настроение Н. В. бесѣдва върху благотворителнитѣ задачи, които прадлежатъ на столичани; Н. Величество отнесе голѣмъ интересъ за хода на новата сиропитателищна постройка, която до нѣколко ще бѫде вече готова; на 1 часъ Н. В. напусна сиротопитателището, напрадено отъ настоятелството на дружеството „Милосърдие", начело съ прѣдседателката г-жа Т. Цанкова.

Сѫщия день слѣдъ обѣдъ Н. Величество посѣти безплатното ученическо трапезарие, гдѣто раздаде на шестъ питомци подаръци отъ бомбони, орѣхи, сконски и по една писалка, гума, молив и книжки за прочитъ.

Въ дивизионната болница Н. Величество е посѣтила болнитѣ, запасла имъ е подаръци, дала имъ е дрехи и е бесѣдвала съ тѣхъ.

На глухонѣмитѣ Нейно Величество е подарила единъ кинематографъ, на сѣмитѣ тя е раздала много подаръци. Тѣ я сѫ подарили една ранишна дървена ваза.

Лотария

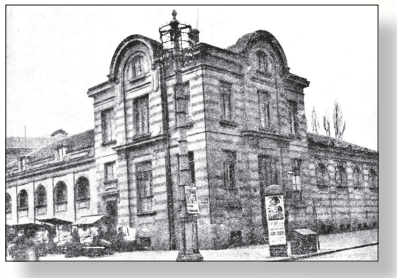
3 прѣдмети подарени отъ Н. Ц. В. княгинята и 3 отъ Н. Ц. В. княза.

Г-жи Добри Петкова, Петкова-Ризова, Ив. Д. Гешова, инж. Михайловска, Подполк. Кжнчева Г-да Д. Ценовъ, Д-ръ Русевъ, Г. Стоевъ, Г-ца П. Димитрова, г-нъ Г. Петровъ, г-ца Л. Шишманова, Пор. Едеровъ.

Кинематографъ. Конфети слѣдъ 8 ч.

Продажба на фотографии на Н. Ц. В. Княгинята и на Т. Ц. В. Князетъ и Княгинитѣ.

Концертъ въ 6 часа. Балъ шамотръ въ 9 часа.

Малката баня, разрушена при бомбардировките по време на ВСВ, се е издигала върху триъгълника, заключен между днешните улици „Сердика", „Искър" и „Екзарх Йосиф". Тя разтваря врати през 1908 и затова тогава бива наричана „новата баня". Тъкмо срещу нейната сграда се е намирал театър „Аполо".

ТЕАТЪРЪ АПОЛЛО

срѣщу новата баня

Имаме честта да съобщимъ на почитателитѣ Софийска публика, че ний прѣправихме на ново локала „НОВИЙ НЕАПОЛЪ" и тамъ даваме ежедневно

ПРѢДСТАВЛЕНИЯ

съ сѣмейна програма.

Съ контракти съ 5 отъ най-голѣмитѣ фабриканти на континента ний сме въ приятното положение да покажемъ на публиката винаги най хубавото и най новото отъ областьта на кинематографа.

Нашата програма е раздѣлена на три отдѣля и обхваща ежедневно около 2000 метра картини! Винаги най-новото и най-хубавото!

Всѣка сряда и сѫбота нова програма

Цѣни на мѣстата: Ложа 1·50, I мѣсто 1, II мѣсто 0·60, III мѣсто 0·30.

НАЧАЛО 9 ЧАСА ВЕЧЕРЬ.

Всѣка недѣля и праздникъ подиръ обѣдъ дѣтски прѣдставления.

Като молимъ за честото посещение на нашето първокласно заведение увѣряваме почитаемата публика, че ний винаги ще се стараемъ да му доставимъ тамъ нѣколко много приятни часове.

Съ високо почитание: **МОРТЕО & Со.**

Кинематографическо прѣдприятие за Италия, България и Турция.

Първото известие в „Български търговски вестник" (№ 278). До края на месеца изданието отпечатва (все на първата си страница) още четири идентични (и като съдържание, и като оформление) рекламни карета

„Аполо театър"

Първата целулоидна следа в печата, водеща към „Аполо театър", тръгва на 21.XI.1908 от няколкото реда във в. „Дневник", уверяващи, че „в театр „Аполо" [...] се представят много сполучливо кинемотографически картини". Връзката между „Нови Неапол" и „Аполо театър", подхвърлена от Верин, се изяснява на 14 декември, когато „Български търговски вестник" огласява, че загадъчното кинематографическо предприятие „МОРТЕО & Со." е „преправило" локала „Нови Неапол" в театър „Аполо". Само едно не става ясно от петте еднотипни рекламни карета, които вестникът отпечатва до края на годината – кои са конкретните личности, основали и ръководили споменатото „кинематографическо предприятие", носещо доста претенциозното наименование „МОРТЕО & Со.". Вероятно са били чужденци, възнамеряващи не само да установят своята дейност в България, но и да я разпростират по-нашироко, щом включват в нейния ареал Италия и Турция. Интернационалното предприятие, ако е било такова, започва наистина амбициозно – с реновирането на локала, с публикуването на реклами, с подписването на „контракти с 5 от най-големите фабриканти на континента", позволяващи му да показва на публиката „винаги най-хубавото и най-новото от областта на кинематографа", с изготвянето на програмация, „обхваща ежедневно около 2000 метра картини" (близо 110 минути!)...

Театръ Аполло. Кинематографическитѣ прѣдставления, които се даватъ всѣка вечеръ въ голѣмия салонъ на театра намиратъ най добра оцѣнка и дирекцията се старае винаги да прѣдставя най новото и интересно. Картинитѣ сѫ ясни и безъ пятна и правятъ приятно и забавително прѣдставление. Естественитѣ пейсажи възпроизвеждатъ на публиката най забѣлѣжителнитѣ мѣста на свѣта, а комическитѣ сцени причиняватъ голѣмо веселие. Понеже входа е евтинъ и въ салона се намиратъ добри напитки и ястия на умѣрени цѣни, Аполло театръ прѣдставлява едно мѣсто за забавление, кѫдѣто слѣдъ дневната работа може да се прѣкаратъ нѣколко приятни часа.

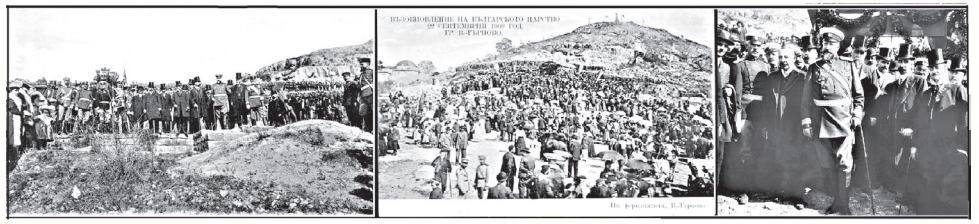
Appollo-Theater Die kinematografischen Vorstellungen, welche in dem geräumigen Saale jeden Abend gegeben werden, erfreuen sich des besten Zuspruches und ist die Direktion bemüht, immer neues und interessantes zu bringen. Die Bilder sind klar und flimmerfrei und machen ebenso einen guten, wie amusanten Eindruck. Die Naturaufnahmen versetzen das Publikum in die sehenswertesten Gegenden der Welt und die komischen Szenen lassen dasselbe nicht aus dem Lachen herauskommen. Da das Entrée billig ist und im Saale selbst, gute Getränke und Speisen zu mässigen Preisen verabreicht werden, bildet das Appollo-Theater einen Zerstreuungsort, wo man sich nach den Tagesmühen einige Stunden vergnügen kann.

Последното за 1908 рекламно съобщение относно театър „Аполо" (Български търговски вестник, № 280)

„Влизането на царя в столицата”

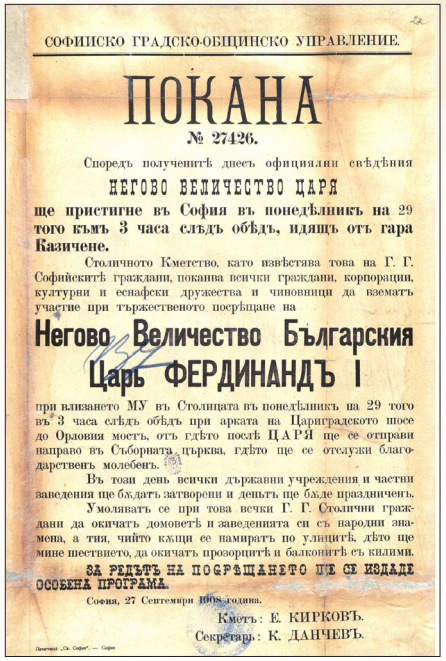
Още в съобщението на в. „Дневник” от 21 ноември, засвидетелствало най-рано провеждането на кинопрожекции в театър „Аполо”, се споменава заглавието на една от картините – „**Влизането на царя в столицата**”, харесала се толкова много на царския адютант ген. Петър Марков, че той решил да ангажира салона за вечерта, когато се очаквало „въпросния театр” да „бъде удостоен” с „присъствието на Царя, Князете и свитите”. След две седмици, на 4 декември, „Дневник” отпечатва дописка от Варна, възхваляваща театрално представление, дадено на 2 декември от флотски подофицери. „На театра присъствува – подхвърля кореспондентът – и началникъ на флота г. Димитриев [Станчо Димитриев, дългогодишен капитан на крайцера „Надежда”], който **внесе в касата 20 лева за кинематографа, с условие да бъде пусната лентата по посрещане царя в София**”. Щедър жест, като се знае, че най-скъпите билети за тогавашните кина са стрували 1 лев! Изглежда зрелището си е заслужавало. С какво? Какво толкова е имало да се види? Откъде всъщност се завръща цар Фердинанд I, кое е това място, където е бил, какви чутовни подвизи е сътворил там, че и „влизането” му в столицата (навярно триумфално), и устроеното му „посрещане” (навярно всенародно) да са привлекли вниманието на обектива на кинокамерата?

Прогласяването на независимостта на България – 22 септември 1908, Велико Търново

Тези четири графики проследяват маршрута на царското шествие през София на 29 септември 1908

СОФИЙСКО ГРАДСКО-ОБЩИНСКО УПРАВЛЕНИЕ

ПОКАНА

№ 27426.

Споредъ получените днесъ официални свѣдѣния

НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ

ще пристигне въ София въ понедѣлникъ на 29 того къмъ 3 часа слѣдъ обѣдъ, идящъ отъ гара Казичене.

Столичното Кметство, като извѣстява това на Г. Г. Софийскитѣ граждани, поканва всички граждани, корпорации, културни и еснафски дружества и чиновници да взематъ участие при тържественото посрѣщане на

Негово Величество Българския Царь ФЕРДИНАНДЪ I

при влизането МУ въ Столицата въ понедѣлникъ на 29 того въ 3 часа слѣдъ обѣдъ при арката на Цариградското шосе до Орловия мостъ, отъ гдѣто послѣ ЦАРЯ ще се отправи направо въ Съборната църква, гдѣто ще се отслужи благодарственъ молебенъ.

Въ този день всички държавни учреждения и частни заведения ще бѫдатъ затворени и денътъ ще бѫде праздниченъ.

Умоляватъ се при това всички Г. Г. Столични граждани да окичатъ домоветѣ и заведенията си съ народни знамена, а тия, чийто къщи се намиратъ по улицитѣ, дѣто ще мине шествието, да окичатъ прозорцитѣ и балконитѣ съ килими.

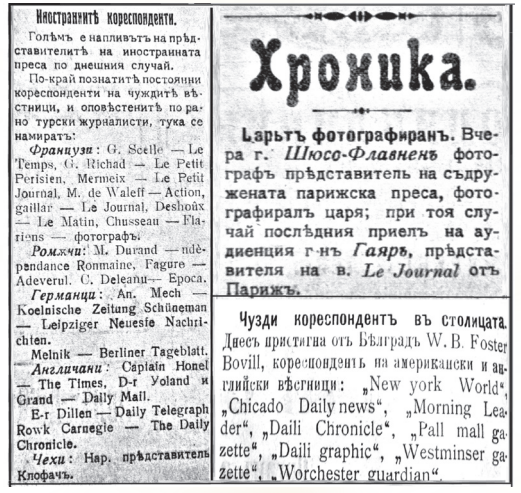
ЗА РЕДЪТЪ НА ПОСРѢЩАНЕТО ЩЕ СЕ ИЗДАДЕ ОСОБЕНА ПРОГРАМА.

София, 27 Септември 1908 година.

Кметъ: Е. КИРКОВЪ.
Секретарь: К. ДАНЧЕВЪ.

След триумфалния тур из провинцията, Фердинанд се завръща (вече като цар) в София. По този повод кметът на града Евстати Кирков отправя към столичани тази покана – своеобразен сценарий на кинохрониката

На **22.IX.1908** (дата, чествана днес като официален празник) във Велико Търново подчинената дотогава на султана България прогласява своята **независимост**, княжеството бива обявено за царство, а **княз Фердинанд I** приема титлата „**цар на българите**”. На 24-ти той предприема „тур за овации” из страната, откъдето се завръща в София – на 29 септември/12 октомври. Към столицата той пътува с влак, теглен от два локомотива, върху единия от които е поставен транспарант с надпис: „**Независима България**”.

Иностраннитѣ кореспонденти.

Голѣмъ е напливътъ на прѣдставителитѣ на иностранната преса по днешния случай.

По-край познатитѣ постоянни кореспонденти на чуждитѣ вѣстници, и оповѣстенитѣ по рано турски журналисти, тука се намиратъ:

Французи: G. Scelle — Le Temps, G. Richad — Le Petit Perisien, Mermeix — Le Petit Journal, M. de Waleff — Action, gaillar — Le Journal, Deshoux — Le Matin, Chusseau — Flariens — фотографъ.

Ромжни: M. Durand — ndépandance Ronmaine, Fagure — Adeverul. C. Deleanu — Epoca.

Германци: An. Mech — Koelnische Zeitung Schüneman — Leipziger Neuesfe Nachrichten.

Melnik — Berliner Tageblatt.

Англичани: Captain Honel — The Times, D-r Yoland и Grand — Daily Mail.

E-r Dillen — Daily Telegraph Rowk Carnegie — The Daily Chronicle.

Чехи: Нар. прѣдставитель Клофачъ.

Хроника.

Царьтъ фотографиранъ. Вчера г. *Шюсо-Флавненъ* фотографъ прѣдставитель на съдружената парижска преса, фотографиралъ царя; при тоя случай послѣдния приелъ на аудиенция г-нъ *Гаярь*, прѣдставителя на в. *Le Journal* отъ Парижъ.

Чужди кореспондентъ въ столицата. Днесъ пристигна отъ Бѣлградъ W. B. Foster Bovill, кореспондентъ на американски и английски вѣстници: „New york World“, „Chicado Daily news“, „Morning Leader“, „Daili Chronicle“, „Pall mall gazette“, „Daili graphic“, „Westminser gazette“, „Worchester guardian“.

Три свидетелства за наплива от представители на иностранната преса в София

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Братя Патé с право се самовеличаят като „най-големите производители на филми в света”. Те се оказват и най-експедитивните. Защото въпреки строгата секретност, съпътствала подготовката на „Търновската завера”, французите успяват да изпроводят свой оператор в България, който не сколасва да отрази тържествата в Търново, но пък увековечава „влизането в София”, оказало се световна сензация.

Триумфалната арка, въздигната на Орлов мост

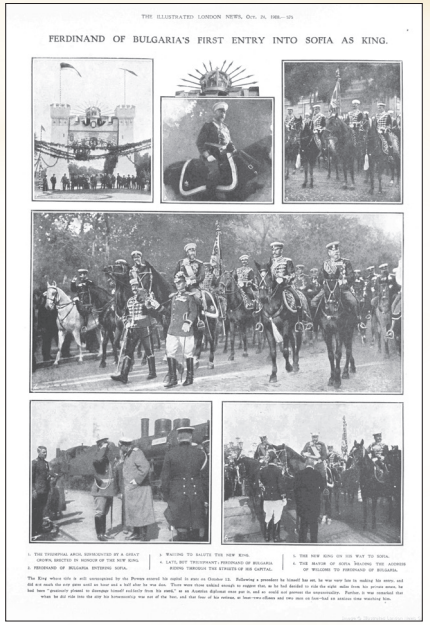
THE SPHERE 65

A NEW KING ENTERING HIS CAPITAL

King Ferdinand of Bulgaria at Sofia.

Новият цар Фердинанд Български влиза в своята столица – корицата на популярното лондонско списание „Сфера” („The Sphere”, 11/24 октомври 1908)

Миговете, уловени от тези фотографии, отпечатани в „The Illustrated London News” на 11/24 октомври 1908, ще да са присъствали и в кинокадрите, изграждащи филма „**Влизането в София на принц Фердинанд, цар на България, на 12 октомври**” (29 септември) на „Патé фрер”

FERDINAND OF BULGARIA'S FIRST ENTRY INTO SOFIA AS KING.
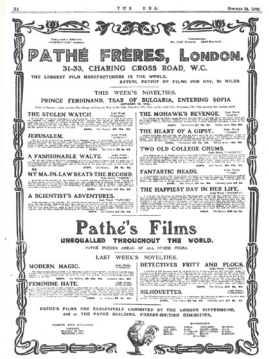

PATHÉ FRÈRES, LONDON.

31-33, CHARING CROSS ROAD, W.C.

per foot. 4 D. nett.

PRINCE FERDINAND, TSAR OF BULGARIA, ENTERING SOFIA. (Oct. 12th, 1908.)

FROM Pathé Frères may now be had a series of interesting pictures on the Bulgarian crisis, such as Prince Ferdinand entering Sofia, the clergy awaiting the Tsar at the Cathedral, the Tsar saluting his subjects and so forth.

PATHÉ FRÈRES, LONDON.

31-33, CHARING CROSS ROAD, W.C.

THE LARGEST FILM MANUFACTURERS IN THE WORLD.

THIS WEEK'S NOVELTIES.

PRINCE FERDINAND, TSAR OF BULGARIA, ENTERING SOFIA

THE STOLEN WATCH. THE MOHAWK'S REVENGE.

JERUSALEM. THE HEART OF A GIPSY.

A FASHIONABLE WALTZ. TWO OLD COLLEGE CHUMS.

MY MA-IN-LAW BEATS THE RECORD. FANTASTIC HEADS.

A SCIENTIST'S ADVENTURES. THE HAPPIEST DAY IN HER LIFE.

Pathé's Films

UNEQUALLED THROUGHOUT THE WORLD.

LAST WEEK'S NOVELTIES.

MODERN MAGIC. DETECTIVES FRITT AND FLOCK.

FEMININE HATS. SILHOUETTES.

Рекламни карета за кинохрониката в сп. „Мюзикхол” и в. „Ера” (октомври 1908)

На 10/23 октомври сп. „Мюзикхол” съобщава: „Патé фрер вече притежават една поредица от интересни картини от Българската криза, като влизането на принц Фердинанд в София, духовенството, очакващо царя при катедралата, царят поздравява своите поданици и така нататък”. В същия брой на същото издание същите рекламодатели („Патé фрер, Лондон”) поместват и обширно рекламно каре, от което се узнава заглавието на „сериала”: „**Принц Фердинанд, царят на България, влиза в София (12 октомври 1908)**”, („Prince Ferdinand, Tsar of Bulgaria, Entering Sofia (October 12, 1908)”. Следва съдържанието на репортажа: „Заглавия на картините: – София празнува – Духовенството в очакване на царя пред Софийската катедрала – Царят и неговата свита – Шествието – Царят поздравява ентусиазираната тълпа”. Представяйки „Новостите на тази седмица” (19–25 октомври), в. „Ера” („The Era”) отпечатва на 24 октомври подобно каре, информацията в което, отнасяща се за „българския” филм, е идентична с тази в „Мюзикхол”. Този път операторът на „Патé” се оказва на точното място по точното време. Доказателството за това предлага каталогът на компанията, където сред произведеното през октомври 1908 фигурира (под № 2581) заглавието „**Влизането в София на принц Фердинанд, цар на България, на 12 октомври**” („Entrée à Sofia du Prince Ferdinand Tsar de Bulgarie le 12 Octobre” – датата е по Григорианския календар). Репортажът бива прожектиран и по екраните на Австро-Унгария.

Посредством кореспонденция от Будапеща сп. „Кинематограф" (Дюселдорф) удостоверява на 25.XI.1908, че репортажът е показван и в Австро-Унгария

St. Budapest. Das jüngste Programm, welches geradezu als vorbildlich betrachtet werden kann, ist wieder famos aus bestgewählten Films, fast ausschliesslich von der Firma Pathé Frères stammend, zusammengestellt. Erwähne u. a. nur: „Die Arlesierin" „Herzog von Guise", Severin in der Pantomime „Das Gewissen", „Venedig", „Im Zululand" „König Ferdinands Einzug in Sophia" etc. Bei solchen Darbietungen ist es leicht erklärlich, wenn das Publikum in diesen Theatern den Vorzug vor allen anderen gibt.

В броя си от 17 октомври 1908 „Сфера" включва „Триумфалното влизане на цар Фердинанд в София" сред осемте „чуждестранни събития на седмицата"

A British squadron entered Turkish waters
The Balkan difficulty has distinctly cleared, but it created a fall in stocks
Servia remains rather bellicose, voting £640,000 for war
King Ferdinand entered Sofia in triumph
The King of Italy was slightly injured in a motor accident
The Gordon Bennett balloon race started from Berlin
The International Road Congress was held in Paris
The Unification of South Africa Convention was held at Durban

Events of the Week Abroad

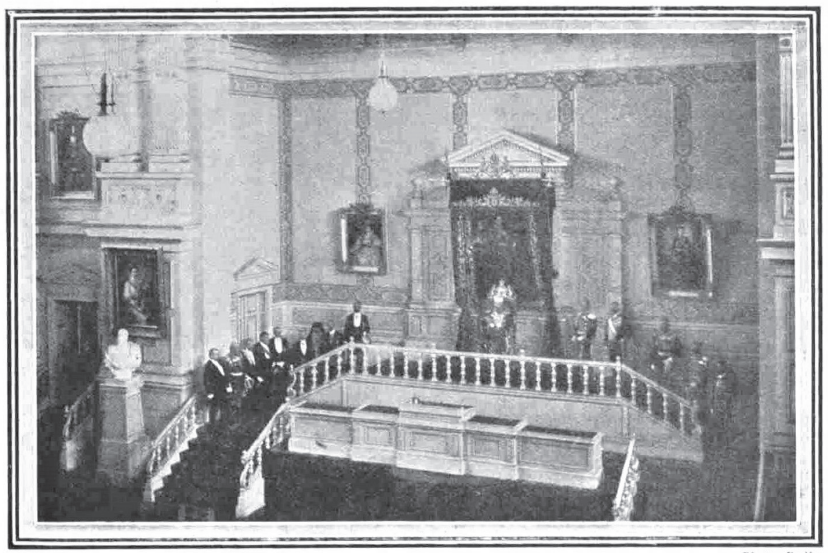

Photo. Bulla.

A FATEFUL DECLARATION: KING FERDINAND OF BULGARIA ANNOUNCING THE INDEPENDENCE OF BULGARIA TO THE SOBRANJE.

15.X.1908, 16.00 ч. Тронното слово на **цар Фердинанд I** при откриването на първата редовна сесия на XIV ОНС, по време на която бива „регистриран" акта от 22 септември 1908

Само тези пет вестникарски обявления скъпернически свидетелстват, че филмът, отразил на 29 септември 1908 тържественото завръщане на българския владетел в София, е бил демонстриран и у нас

Hippodrome.—Joint Managing-Directors, Messrs. F. Mouillot and W. de Frece; Resident-Manager, Mr. C. F. Bawtree.—The current week's programme has again been a varied one, contributed to by the Max Milan Trio, equilibrists and balancers; the Rosana Quartette, in their novelty dancing creation; De Lilo and Metz, comedy specialists; Gus Earle, hurricane dancer; London and Barrett, in *The Dutch Flirtation*; and Walter Wade in his scena *Patsy Burke*. This week's pictures represent The Czar of Bulgaria and The Auto Heroine.

В началото на март 1909 в. „Ера" свидетелства, че в Англия е прожектирана кинохрониката „**Българският цар**"

Влизането на Царя въ столицата.

Въ театръ „Аполо", дето италианската трупа на Гарлано съ голѣмъ успѣхъ дава своитѣ оперетки се прѣдставятъ много сполучливо кинематографически картини за влизането на Царя въ столицата. Снощи въ тоя театръ е билъ адютантъ на Негово Величество, генералъ Марковъ, комуто се много харесали картинитѣ. Генералътъ антажиралъ салона за тая вечеръ. Може да се прѣдполага, че въпросния театръ ще бѫде удостоенъ тая вечеръ съ присѫствието на Царя, Княгинѣ и синтитѣ.

Воененъ театъръ и вечеринка

Снощи въ зала „Съединение" подофицеритѣ отъ флота надоха театъръ съ вечеринка. Прѣдставиха пиесата „х. Димитръ и Ст. Караджата", твърдѣ добрѣ изиграна. Н театра присѫствуваха и началникъ в флота г. Димитриевъ, който внесъ въ касата 20 лева за кинематографа съ условие да бѫде пуснатъ лентата по срѣщане царя въ София. Театъръ бѣ много добрѣ посѣщенъ. Ние поз валяваме инициативата на г. г. подофицеритѣ, особено на скромнитѣ фелдфебелъ Ченковъ, защото по добни театри имать много голѣмо полза, особно тукъ, гдѣто гледа се състои отъ разни народности и на цивилизания елементъ се почти губи

— **Театъръ Аполо**, срѣщу банитѣ, притежава единъ много добъръ кинематографъ, гдѣто се стича ежедневно твърдѣ отбрана публика, да гледа картинитѣ. Тукъ се вижда: прогласяване царството въ Търново и тържественното влизане на царя въ столицата. Нѣколко снимки отъ софийския пѣтченъ пазаръ, отъ с. Княжево, и отъ околноститѣ на София сѫ твърдѣ интересни. Начало на прѣставленията е 9 часа.

Войската и кинематографа

Поради интереснитѣ картини отъ воененъ характеръ, които се прѣдставляватъ отъ клоша на софийския модерния театръ въ залата „Съединение", сама часть отъ войницитѣ за вчерашната гарнизонъ, на 24 того, на чело съ военната музика, бѣха заведени на кинематографа, прѣдъ които се прѣдставиха интересни военни картини. Войницитѣ бѣха въ възторгъ, а мнозина се прѣдадоха паричната стойностьтѣ покупката на които *Фердинанда* и *Софии*, всички възкликваха уви, а отъ тамъ заведоха „Щурѣ Марица". Такива посѣщения на кинематографа отъ войската, щото се научимъ, нѣщото ще се правятъ.

II. Кинематографъ отъ Гн Гайдушекъ, който ще прѣдста ви слѣдните подбрани и хуб ви картини. 1. Изъ българския животъ, 2. Влизането на цар Фердинандъ въ София, 3. Цирк съ куки. 4. Цѣръ за коса, 5 Лотаде Виний, 6. Москва и пр Комедията „Съмойне спокой сетне" изпълнената Кирчева и г-жа Хѣбарова.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Откриването на „Модерен театър” – първото стационарно кино в България

На 3 юли 1908 „Вечерна поща” (Наумова) публикува информацията, че „известния столичен търговец-предприемач г-н Вакаро в съдружие с големи капиталисти, щял да построи едно здание Театр-Опера срещу строящите се сега Хали, което ще струва повече от 1 милион лева. Постройката ще се почне още тази година”. Речено-сторено. В началото на декември в. „Реч” пръв обявява, че „Софийския Модерен Театър” на ул. „Мария Луиза” № 34 се открива утре четвъртък [4.XII.1908] 6 часа вечерта с кинематографическо представление”.

„Модерен театър” така и не се превръща в театър, но си остава действащо кино – чак до 2003.

С няколко такива листчета бива регистрирана фирмата „**Модерен театър**”

Рекламни текстове, възвестяващи раждането на „**Модерен театър**” на 4.XII.1908

Направа на Театръ-Опера. Извѣстния столиченъ търговецъ-прѣдприемачъ г-нъ *Вакаро* въ съдружие съ голѣми капиталисти, щѣлъ да построи едно здание *Театръ-Опера* срѣщу строящитѣ се сега Хали, което ще струва повече отъ 1 милионъ лева. Ще има постоянна оперна трупа, и ще се допущатъ да прѣдставляватъ и други трупи, които случайно минаватъ прѣзъ столицата. Постройката ще се почне още тази година.

— „Софийския Модеренъ Театръ“ на ул. „Мария Луиза“ № 34 се открива утрѣ четвъртъкъ 6 часа вечерьта съ кинематографско прѣдставление.

— *Модеренъ театръ*. Въ столицата (ул. Мария-Луиза, подъ окр. сѣдъ) е открито ново театрално здание подъ името „Модеренъ театъръ“. Наистина модеренъ театъръ, вече по вкуса на своето вѫтрѣшно разпрѣдѣление, деликатна декорация и възъ̀ще тѫрдѣ уютна обстановка. Може да се каже, че даже въ голѣми западноевропейски градове рѣдко се срѣща такова красиво и при това толкова практично здание, което ще бѫде много удобно не само за театрални прѣдставления, а особено за концерти и сказки. За сега въ „Модерния театъръ“ ще се даватъ *кинематографически прѣдставления*, на първото отъ които сноши присѫтствуваха кржжокъ отъ специално поканени гости.

„Модерния театъръ“ прѣдстави най-новитѣ образи изъ областьта на комичния животъ, на величествената природа, на военнитѣ науки и пр. Зрителитѣ нескѫсѣваха своитѣ шумни похвали.

Сигурни сме, че кинематографътъ на „модерния театъръ“ ще стане особна „attraction“ на ежедневния животъ на софиянцитѣ.

— **Модерния театъръ**, построенъ на ул. Мария-Луиза, вчера биде открытъ за едно ограничено число граждани, повечето журналисти. Вѫтрѣшността на театъра е елегантна. Салонътъ побира 600 души, а на западната страна, срѣщу сцената, се намиратъ нѣколко ложи и два реда подъ тѣхъ съ столове. Почесността на партера (салона) е наклонена, за да даде възможность на задните столове да се по-издигнатъ.

Театърътъ е специално приготвенъ на първо врѣме за кинематографъ. Прѣдставени бѣха десетина-петнадесетъ картинки, между които имаше нѣколко твърдѣ интересни. Особенъ наборъ, обаче на пейзажи и сцени изъ живота, не е направенъ; знаната съ която възпроизвежда картинитѣ е усъвършенствувана, тъй че ясько трептение въ картината е избѣгнато — което е едно много вѣчно обстоятелство, защото не уморява окото. Единъ голѣмъ недостатъкъ — ако и за въ бѫдаще бѫде като опитенъ — е гѫсто антрактитѣ сж голѣми и отнимителни. — Къмъ 7½ ч. на присѫтствующитѣ бѣха подѣсени сладки и по чаша вино.

— Надѣваме се, че дирекцията на нощния театъръ ще използува нуждата отъ единъ нанетния модеренъ театъръ и ще направи приятна и разнообразена програмата му.

„Modernes Theater“ Sofia ist mit einer Sehenswürdigkeit und einem Kunstinstitut reicher. Herr Alador Oesterreicher hat das Verdienst für sich, mit einem grossen Kostenaufwande in der Hauptstadt ein Theatergebäude errichtet zu haben, welches selbst einer Grossstadt zur Zierde gereichen würde. Das Aeussere und Innere des Theaters sind im secessionistischem Style gehalten und harmoniert alles durch die splendide und geschmackvolle Ausführung. Das elektrische Licht ist vorzüglich verteilt und funktioniert ausgezeichnet. Zur Berubigung der Theaterbesucher sei hervorgehoben, dass im Saale, welcher für zirca 1000 Personen Sitzplätze bietet, zu jeder Seite vier hohe und breite Ausgänge vorhanden sind, die ein rasches Austreten des Publikums vermitteln.

Gestern hat die erste Vorstellung in diesen kinomatografischen Theater vor einem geladenen Publikum, worunter fast alle hiesigen Journalisten waren, stattgefunden. Es wurden prachtvolle Nummern der neuesten Aufnahmen vorgeführt, welche den grössten Beifall fanden. Namentlich waren es die Soldatenübungen über einem Flusse, und die Vorführungen von Seefahrten und Meerbilder, welche grosse Bewunderung hervorriefen. Die komischen Szenen erregten grossen Beifall und amüsieren immer.

Die Vorführungen waren tadellos und haben wir zum erstenmal in Sofia eine kinomatografische Vorstellung gesehen, welche als Spezialität in der vollkommensten technischen Ausführung auf einer für dieselbe eigens aufgebauten geräumigen Bühne gegeben wurde.

Das Orchester executierte während der Vorstellung den jeweils vorgeführten Bildern entsprechende Weisen und trug das seine zum ausgezeichneten und fröhlichen Verlauf des genüssreichen Abends bei.

Wir sind überzeugt, dass unser Publikum diese Kunststätte recht fleissig besuchen wird, um den rührigen Unternehmer, welcher keine materiellen Opfer scheute, auch weiterhin zu encouragieren.

— **Модеренъ Театръ.** Завѣдението е отъ най-добрѣ уредитѣ въ града ни. Прѣзъ врѣме на праздницитѣ ще дава извънредно хубави прѣдставления съ кинематографа, съ специални картини за Коледа.

Програмата за праздницитѣ е много разнообразна и всѣки день нова, тъй щото всѣки може да намѣри картина по вкуса си. Театъра е сега добрѣ уреденъ, съ нови най-модерни машини, така щото картинитѣ ще се виждатъ като живи и публиката ще се чувствува като при театрални прѣдставления. Музикалния оркестръ на г-на Ротшилдъ свири прѣзъ цѣлото прѣдставление и ще увеличава удоволствието на публиката. Прѣдставленията прѣзъ праздницитѣ се даватъ прѣди обѣдъ отъ 11 до 12 и слѣдъ обѣдъ отъ 2 до 11½ непрѣкъснато.

С отпечатването на това каренце в края на 1908 се поставя началото на редовната вестникарска реклама, осъществявана от кино „**Модерен театър**” десетилетия наред

Двама от основателите – италианецът **Карло Алберто Вакаро** (1846–1933) и унгарецът **Аладар Оттай (Остерайхер)**. Третият собственик на „Модерен театър” също е маджарин – **Сигмунд Силаги**

Външният вид на „**Модерен театър**” по времето на неговото основаване и след последвалите реконструкции

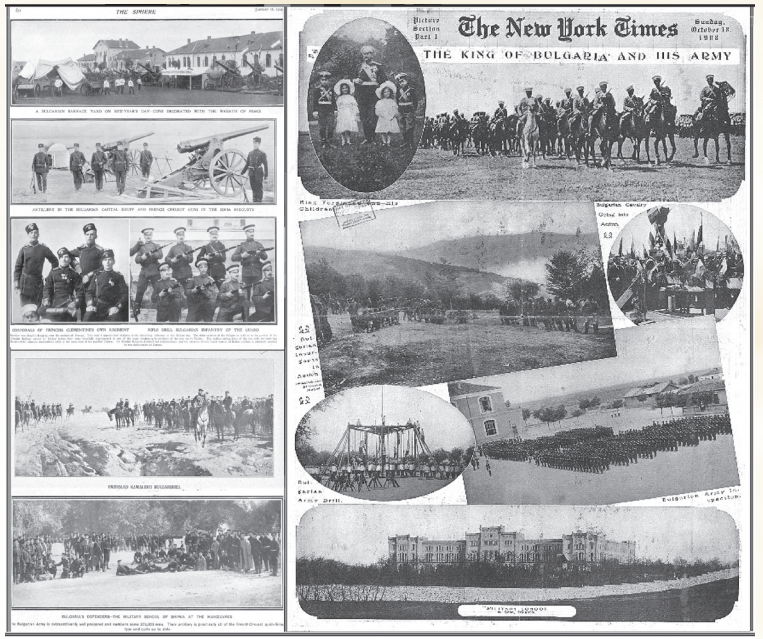
THE THEATRE MODERNE, SOPHIA.

През годината:

На 5/18 януари сп. „The Moving Picture World” споменава филма „**Българската армия**” („The Bulgarian Army”), през октомври това прави и лондонското издание „Kinematograph and Lantern Weekly”. На 26 септември (9 октомври във Великобритания) специализираното лондонско списание „Мюзикхол” известява: „Във вторник вечерта [23.IX.–6.X.1908], веднага след обявяването на независимостта на България, г-н Чарлс Ърбан добави към прекрасната „Ърбанора” – филмовата част от програмата на театър „Палас”, една великолепна и изключителна поредица от анимирани картини, снимани в протежение на месеци и показващи Българската армия по време на полеви учения. От тях може да се види, че […] кавалерията е отлична – не случайно още от VII век българите биват специално споменавани във връзка с тяхната майсторска езда”.

Оказва се, че по повод на събитието Чарлс Ърбан сваля от рафтовете военните кинохроники, заснети от Чарлс Нобъл и Джон Маккензи през 1903–1905 у нас, които с помощта на монтажа превръща в „**Българската армия**”. Продуцентът вдъхва нов живот и на други кратки репортажи, осъществени от двамата му оператори, създавайки от тях два „нови” монтажни документални филма: „**Търново, столица на България**” и „**Изгледи и лица от България**”, анонсирани през октомври 1908 във Великобритания както от специализираните издания „Сцена” („The Stage”), „Мюзикхол” („The Music Hall”) и „Ера” („The Era”), така и от местната преса (Норич, Кингс Лин). През годината пътеписите биват показани и във Франция – под титулите „L’Armée bulgare”, „Tirnovo, Capitale de la Bulgarie” и „Scènes et types bulgares”, и в Германия – като „Die Bulgarische Armee”, „Die Krönungsstadt Tirnowo” и „Land und Leute in Bulgarien”. Редом с „**Българската армия**”, британският печат представя още две „български” хроники: „**Животът на циганите в България**” („Bulgarian Gypsy Life”, 95 м., 5 мин.) и „**Българският цар**” („Czar of Bulgaria”, 70 м., 4 мин.).

На 31 март („след вечеря”) някой прожектира „хубави картини” пред питомците на Военното училище в София – с „кинематограф”.

Чуждестранните журналисти всякога са проявявали интерес към българската армия

URBAN FILMS, 4d. per ft. net.
FILM SUBJECTS OF THE MOMENT.
MR. WILBUR WRIGHT'S AEROPLANE FLIGHTS AT LE MANS, FRANCE.
No. 3367. Code "Wright." Length 490 feet.
THE BULGARIAN ARMY IN THE FIELD.
No. 2275. Code "Ferdinand." Length 600 feet.
TIRNOVA: THE ANCIENT CAPITAL OF BULGARIA.
No. 2276. Code "Capital." Length 200 feet.
GENERAL SCENES IN BULGARIA.
No. 2277. Code "Sofia." Length 305 feet.
HERZEGOVINA, BOSNIA AND DALMATIA.
No. 1993. Code "Bosnian." Length 710 feet.
SALVING OF THE "GLADIATOR."
No. 2260. Code "Calsaon." Length 450 feet.
URBANORA AT THE PALACE THEATRE, LONDON,
CHARLES URBAN TRADING CO., Ltd.,
Kinematograph Specialists and Film Publishers,
Urbanora House, Wardour Street, London, W.
DISTRIBUTING BRANCHES IN EVERY COUNTRY.

Urban Film Subjects of the Moment. 4d. per ft. net.
MR. WILBUR WRIGHT'S AEROPLANE FLIGHTS AT LE MANS, FRANCE.
THE EASTERN CRISIS.
THE BULGARIAN ARMY IN THE FIELD.
TIRNOVA: The Ancient Capital of Bulgaria.
HERZEGOVINA, BOSNIA AND DALMATIA.
GENERAL SCENES IN BULGARIA.
SALVING OF THE "GLADIATOR."
URBANORA AT THE PALACE THEATRE, LONDON.
CHARLES URBAN TRADING COMPANY, Ltd.
Kinematograph Specialists and Film Publishers.
URBANORA HOUSE, WARDOUR STREET, LONDON, W.

Urban Film Subjects of the Moment. 4d. per ft. net.
THE BALKAN CRISIS.
THE BULGARIAN ARMY IN THE FIELD.
TIRNOVA.
BOSNIA, HERZEGOVINA, and DALMATIA.
GENERAL SCENES IN BULGARIA.
URBANORA AT THE PALACE THEATRE, LONDON.
CHARLES URBAN TRADING COMPANY, Ltd.
Kinematograph Specialists and Film Publishers.
URBANORA HOUSE, WARDOUR STREET, LONDON, W.

Norwich.
ASSEMBLY ROOMS.—The great boxing contest between Gunner Moir and Tommy Burns heads the bill, and the remainder is well up to the usual standard of excellence, including Life on the Zambesi River and Bulgaria and its Inhabitants.
Sacred Concert at King's Lynn.
On Sunday afternoon last there was a large audience at the sacred concert at St. James' Hall. The films shown by Mr. W. Winch included Bulgaria and its Citizens, Riding School at Samur, and Shipowner's Daughter. These were highly appreciated, as were the illustrated solos by Mr. W. H. Deacon.
West's Pictures—Australia.
The great Melbourne show of Mr. T. J. West is still drawing crowded houses. The reports of Mr. West's thousands of patrons are his best advertisement. We will merely state facts, and our readers will be able to judge from a recent bill whether or not his almost phenomenal success is deserved. The pictures were:—Poor Doggie, Bulgaria's Citizens and Army, Tragedy of the Pyrenees, Motor Boating, Trouville, James has been Eating Garlic, Lake Como, Sunshine After Storm, Mr. Henpeck's Adventure with a Burglar, Fantastic Airship, Every Age has its Troubles, Aunt Sally's Outing, The Sheep Stealer, Gorges of Tarn, Living Flowers, Nick Carter, and Impossible to Lunch.

Société générale des Cinématographes "ECLIPSE"
25, RUE DE LA MICHODIÈRE, PARIS
ECLIPSE
Kinematographen- und Films-Fabrik
URBAN TRADING Co.
Berlin SW. 68
Wien VI.
BULGARIEN!!
EINE BILDER-SERIE.
Wilbur Wright und seine Flug-Maschine
Der Kugelläufer
Ende gut, alles gut.
Die Geschichte einer Tuschenuhr
Am Como-See
Campagne und Umgebung

Чарлс Ърбан прожектира с успех „актуализираните” ленти в САЩ, Великобритания, Франция, Германия и дори Австралия (дописката оттам е поместена в лондонското сп. „Биоскоп” (“Bioscope”)

Славата на България...

Кино „Модерен театър” идва на бял свят, от една страна, за да задоволи нуждите от забавление на близо стохиляден вече столичен град, но, от друга, то се ражда и прохожда в конкурентна среда – факт, с който би могло да се обясни неговото бързо развитие. На 7 януари 1909 (Ивановден) в. „Реч” помества едно над друго три съобщения, отнасящи се за редовни кинопрожекции, провеждани едновременно в три софийски развлекателни заведения – „Модерен театър”, театър „Аполо” и „Нова Америка”. В края на месеца в. „Време” публикува фейлетона „България”, чийто анонимен автор сравнява тези три „атракциона” с Народния театър и ги охарактеризира като „Славата на България”!

Населението на София

— **Модернъ театъръ.** — Въ скоро открития модеренъ театъръ, специално за кинематографъ, се даватъ ежедневно картини, много разнообразни и интересни. Въ празницитѣ представленията започватъ отъ 4 часа, а дѣлницитѣ отъ 5 часа, и траятъ до 8 часа, по 1 часъ.

— **Театъръ Аполо,** срѣщу банитѣ, притежава единъ много добъръ кинематографъ, гдѣто се стича ежедневно твърдѣ отбрана публика, да гледа картинитѣ. Тукъ ее вижда: пристигането царството въ Търново и тържественото влизане на царя въ столицата. Нѣколко снимки отъ софийския нетъченъ пазаръ, отъ с. Княжево, и отъ околноститѣ на София сж твърдѣ интересни. Начало на представленията е 8 часа.

— **Нова Америка,** театралния салонъ въ квартала Юч-бунаръ, е единственото мѣсто въ столицата, гдѣто играятъ на сцената отлични артисти изъ странство. Програмата на театъра — варнѣте съдържа 20 номера, между които 2 кинематографъ. Отекоро тукъ играятъ и заслужва да се видятъ заради искуството си: г-нъ и г-жа Куцияръ, които сждачи на велосипедъ играятъ въ единъ конусообразенъ кошъ отъ летви, въ който тѣ седатъ единъ до другъ, или единъ срѣщу другъ, не по модѣ, а по пръчкитѣ (летвитѣ) на коша, полухоризонтално съ земята.

Ивановденският брой на в. „Реч” (№ 506)

„България“.

(Писмо отъ единъ провинциалистъ до провинциалния си приятель).

Сливний ми Дичко,

Наричамъ те тъй, защото азъ имамъ намѣрение да ти пиша за славата на България. Това добрѣ да запомнишъ. — Слушай сега! Отидохъ въ модерния театъръ, видѣхъ чудни работи. Тоя кинематографъ билъ, наистина, нѣщо разкошно. Почти сжшитѣ фантастични работи видѣхъ въ Аполоновия театъръ, за който ти ми толкова много приказваше тамъ, отидохъ и въ „Нова Америка“! (Не можахъ да посѣтя Баба Цора, както ме съвѣтваше, защото фалирала вече), отидохъ най сетнѣ и въ Народния Театъръ. Всичко хубаво, всичко всичко, но това, което видѣхъ въ кафене „България“—то надмина и всичкото. Не помня да съмъ челъ дори подобно нѣщо нѣкждѣ. Бѣхъ заедно съ Симо, който сега е голѣмецъ, та си пие кафето въ кафене „България“.

Част от фейлетона „България” (Време № 372)

„Модерен театър”

През 1909 „Модерен театър” се налага на целулоидния пазар у нас и с богат, и с добре селектиран репертоар (през годината върху екрана на киното биват прожектирани 664 заглавия), с професионално подредени програми, чието съдържание започва да се появява редовно в софийските периодични издания от 11 април, с разумна медийна политика и регулярна реклама, със стабилни международни контакти, с благотворителна и просветителска дейност (сказки, лекции), с публични изяви, с уважение към „негово величество” зрителя... Това утвърждаване се осъществява в среда, белязана от остра конкуренция, която достига своята кулминация на 24 октомври 1909, когато върху една и съща страница на в. „Ден” (№ 2002) за първи път се „сблъскват” (за радост само върху лист вестникарска хартия) „Модерен театър” и „Модерен биограф”...

Програми на „**Модерен театър**”

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪР

ПРОГРАМА

за Недѣля на 7 юни.

1. Фабрикация на шекеръ отъ Габровъ сокъ.
2. Въ пансиона.
3. Борба противъ алкохола.
4. Хитрия полицай.
5. Чрѣзъ Божия рака.
6. Въ гардероба на единъ комикъ.
7. Наполеонъ I й.
8. Иванчо се бие.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪР

ПРОГРАМА

за петъкъ 5/VI

1) Ще прѣдстави днесъ историческата картина изъ живота на Наполеона I. Първата часть: Славата на Наполеона I отъ 9—10½ ч.; и втората — падането на Наполеона I — отъ 10½—12 ч.

Наполеонъ играе г-нъ Шарли, отъ театра Ателъе въ Парижъ: 2. Изгледи отъ Стокхолмъ; 3. Апостолството въ Галия; 4. Четири стрѣли на Амура; 5. Шпионажъ; 6 Кихането; 7. Римлянка на единъ старъ съзвѣрчъ на парцали; 8. Лоля Кора; 9. Избѣгалото куче.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪР

ПРОГРАМА

за срѣда, 28/VII.

Въ романтичната Баскийска земя. — Изгледъ.

Морскиятъ капитанъ Брингкеръ и шпионка, нов. драма.

Писмо за обогатяване. К-чна.

Напалеонъ и малкия гавинетъ. — Истор. драма.

Новия надпись на хотелъ „Земно кълбо“. — Комична.

PATÉ JOURNAL. (Паръ Фердинандъ при погребението на Херцогъ фонъ Алзисонъ. Намаляването на Амурайса. Японска миноносецъ. Кой ще ми каже 100 лева? Комична.

Забавления.

Петъкъ, 10 априлъ.

Модеренъ Театръ за 10 того съ слѣдната програма: Селски пазаръ, Ирландски разказъ, Ватерло, Венецианската пѣвица. Проклетия на калкия дяволъ. Японска трагедия, Чизинтѣ на дявола, Анонимното писмо, Легендата на св. Елизабета и Добрия коминъ.

Апало Театръ — Говорящъ кинематографъ.

„Родопи“ — Концертъ, оркестра на Халии.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ

БЛАГОТВОРИТЕЛНО ГАЛА ПРѢДСТАВЛЕНИЕ, за въ полза на Безплатнитѣ ученически трапезарии.

ПРОГРАМА за вторникъ 9/II.

1) Ловъ на моржи въ Сѣверитѣ страни. — Наслѣд.
2) Романтични мечъ. Бенгалъ.
3) Димитри Донски. — Драма
4) Заловѣсть въ реклами картини. Бенгалъ.
5) Живота на микробитѣ. Нѣмска.
6) Капрали на Наполеонъ. Комична.
7) Благодарния просякъ. Драма.
8) Това произлиза отъ кашлянето-ранетъ. — Комична.

Цѣнитѣ на мѣстата съ 50% повишение.

Реклами на „**Модерен театър**”

Модерния Театръ въ София

продава и наема всѣкакви кинематографически уреди и картини отъ фирмата ПАТЕ ФРЕРЪ, който театръ притежава единичното прѣдставителство за цѣла БЪЛГАРИЯ.

Сѫщо по желание се поставятъ цѣли инсталации по най-точенъ начинъ.

Модерен Театръ.

ОФЕРИРА НАЙ-УСЪВЪРШЕНСТВУВАНИ КИНЕМАТОГРАФИЧЕСКИ АПАРАТИ, ГАРАНТИРАНИ ОРИГИНАЛНИ ПОСЛѢДНИТѢ МОДЕЛИ ОТЪ ПАТЕ ФРЕРЪ, ГОМОНТЪ И МАТОДОРЪ.

МНОГОБРОЙНИТѢ ПЪЛНИ ИНСТАЛАЦИИ, ИЗВЪРШЕНИ ВЕЧЕ ВЪ ЦАРСТВОТО, СВИДѢТЕЛСТВУВАТЪ ЗА АКУРАТНОТО И СОЛИДНОТО ИСПЪЛНЕНИЕ НА ПОРЪЧКИТѢ.

Модерния Театръ доставлява, следователно, прочутитѣ си програми, състоящи се отъ сензационнитѣ картини на най-реномираната въ свѣта фабрика: Нордискъ Компани, Копенхагенъ, (Данія), както и на другитѣ добри фирми: Амброзио, Итала, Пате Фреръ, Гомонтъ, Еклеръ и Американски.

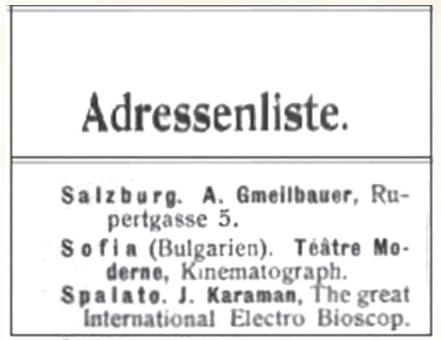
Модерния театръ—София

продава и дава подъ наемъ всѣкакви

КИНЕМАТОГРАФИЧЕСКИ УРѢДИ И КАРТИНИ ОТЪ ПРОЧУТАТА ФИРМА ПАТЕ ФРЕРЪ

който театръ притежава единичното прѣдставителство за цѣла България и Македония. Сѫщо по желание се поставятъ цѣли инсталации по най-точенъ начинъ.

6—2531—10

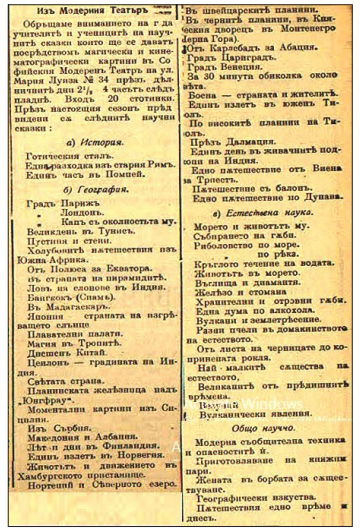
Adressenliste.

Salzburg. A. Gmeilbauer, Rupertgasse 5.

Sofia (Bulgarien). Théâtre Moderne, Kinematograph.

Spalato. J. Karaman, The great International Electro Bioscop.

Наименованията „**Модерен театър**”, София и България присъстват в рубриката „Adressenliste” на сп. „Кинематографически преглед” от 18 март до 18 ноември 1909 (включително)

Изъ Модерния Театръ

Обрѣщаме вниманието на г.да учителитѣ и ученицитѣ на научнитѣ сказки които ще се даватъ посрѣдствомъ магически и кинематографически картини въ Софийски Модеренъ Театръ на ул. Мария Луиза № 34 прѣзъ дъ-нитѣ дни 2½ 4 часътъ слѣзъ пладнѣ. Входъ 20 стотинки. Прѣзъ настоящия сезонъ прѣдвидени сж слѣднитѣ научни сказки:

а) История.

Готическия стилъ.
Единъ разходка изъ стария Римъ.
Единъ часъ въ Помпей.

б) Географія.

Градъ Парижъ
„ Лондонъ.
„ Капъ съ околностьта му.
Великденъ въ Тунисъ.
Цитения и стени.
Хлъзгавитѣ пътешествия изъ Южна Африка.
Отъ Полюса за Екватора.
Съ страната на пирамидитѣ.
Ловъ на слонове въ Индия.
Бангкокъ (Сиамъ).
Въ Мадагаскаръ.
Японія — страната на изгрѣващето слънце
Плавателни палати.
Магия въ Тропитѣ.
Двѣсти Китай.
Цейлонъ — градината на Индия.
Свѣтата страна.
Планинската желѣзница надъ „Юнгфрау“.
Моментални картини изъ Сицилия.
Изъ Сърбия.
Македония и Албания.
Дни-и дни въ Финландия.
Единъ пазаръ изъ Норвегия.
Животъ и движението въ Хамбургското пристанище.
Нортенвй и Онеорното езеро.
Въ швейцарскитѣ планини.
Въ черните планини, въ Кнеческия дворецъ въ Монтенегро (черна Гора).
Отъ Карлебадъ за Абация.
Градъ Цариградъ.
Градъ Венеция.
За 30 минута обиколка около вѣта.
Война — страната и жителитѣ.
Единъ изветъ въ южнитѣ Тиолъ.
По високитѣ планини на Тиолъ.
Прѣзъ Далмация.
Единъ день въ живачнитѣ подсои на Индия.
Едно пътешествие отъ Виена за Триестъ.
Пътешествие съ балонъ.
Едно пътешествие по Дунава.

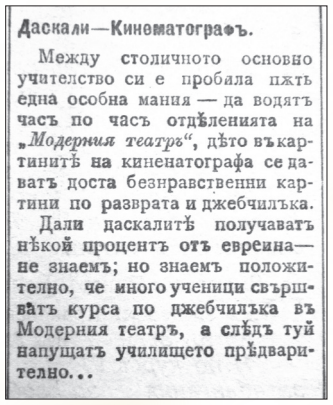
в) Естествена наука.

Морето и животъ му.
Събирането на гъби.
Риболовство по море.
„ по рѣка.
Кръгото теченне на водата.
Животъ въ морето.
Вулкана и динамита.
Жълъдо и стомана
Хранителни и отровни гъби.
Една дума по алкохола.
Вулкани и землетръсенне.
Разни нрави въ домакинството на естеството.
Отъ листа на черницате до копринената рокля.
Най-малкитѣ същества на естеството.
Великанитѣ отъ прѣдишнитѣ врѣмена.
Вулканически явления.

Общо научно.

Модерна съобщителна техника и опасноститѣ ѝ.
Приготовяване на книжни пари.
Жената въ борбата за същестуването.
Географически изкуства.
Пътешествия едно врѣме и днесъ.

Вестникарско свидетелство за научно-популяризаторската дейност на „**Модерен театър**”, а и за богатия репертоар на киното (Софийски новини, № 44)

Даскали—Кинематографъ.

Между столичното основно учителство си е пробала пѫть една особна мания — да водятъ часъ по часъ отдѣленията на „*Модерния театръ*“, дѣто въкартинитѣ на киненатографа се даватъ доста безнравствени картини по разврата и джебчилъка.

Дали даскалитѣ получаватъ нѣкой процентъ отъ евреина—не знаемъ; но знаемъ положително, че много ученици свършватъ курса по джебчилъка въ Модерния театръ, а слѣдъ туй напущатъ училището прѣдварително...

Оценката на периодичния печат за първите девет месеца на „**Модерен театър**”

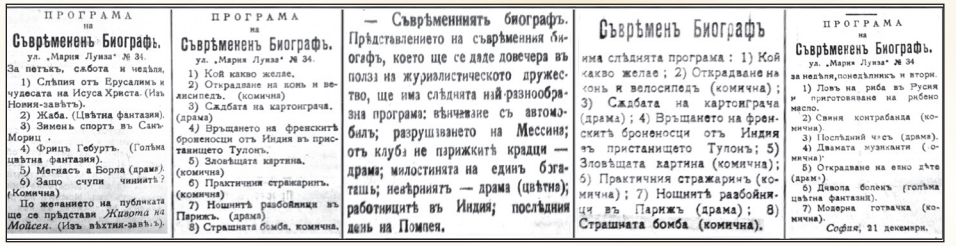
Година след откриването си „**Модерен театър**” се превръща в „особна мания” (Вечерна поща (Шангова), № 80)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Киното с шестте наименования и неговият репертоар

Най-ранната информация за поредния „нов театър в столицата" се появява на 6 октомври, а „тържественото му откриване" става на 23 октомври (Вечерна поща (Наумова), № 2918). През това време се разбира, че става дума за втория софийски „биограф" на Владимир Петков, който той инсталира на бул. „Княгиня Мария Луиза" № 43 – под носа на „Модерен театър". Наименованието на полустационарното кино е **„Модерен биограф"**, но печатът го анонсира в още пет различни варианта: **„Съвременен театър-биограф"**, **„Съвременен софийски биоскоп"**, **„Съвременен биограф"**, **„Съвременен софийски биограф"** и театър **„Биограф"**. От 25.XI.1909 Петков започва да рекламира ударно (цели 42 дни) във „Вечерна поща" (Наумова). На 6.I.1910 бива отпечатана последната (навярно) реклама за „биографа" – дата, която се приема за края на социокултурното му битие.

Програми на кино **„Съвременен биограф"** с адреса на **„Модерен театър"**

ПРОГРАМА на **Съвременень Биографъ.** ул. „Мария Луиза" № 34.

За петъкъ, сѣбота и недѣля,

1) Слѣпия отъ Ерусалимъ и чудесата на Исуса Христа. (Изъ Новия-завѣтъ).
2) Жаба. (Шѣстна фантазия).
3) Зимень спортъ въ Сенъ-Мориц .
4) Фрицъ Гебуртъ. (Голѣма цвѣтна фантазия).
5) Мегнасъ а Борла (драма).
6) Защо счули чинията? (Комична)

По желанието на публиката ще се представи „Животъ на Мойсея. (Изъ вѣхтия-завѣтъ).

ПРОГРАМА на **Съвременень Биографъ.** ул. „Мария Луиза" № 34.

1) Кой какво желае.
2) Откраднатъ на конь и велосипедъ. (комична)
3) Сѣдбата на картографча. (драма)
4) Връщането на френскитѣ броненосци отъ Индия въ пристанището Тулонъ.
5) Зловѣщата картина. (комична)
6) Практичния стражаринъ. (комична)
7) Нощнитѣ разбойници въ Парижъ. (драма)
8) Страшната бомба. комична.

— Съвременнятъ биографъ. Прѣдставлението на съвременния биографъ, което ще се даде довечера въ полза на журналистическото дружество, ще има слѣдната най-разнообразна програма: вѣнчаване съ автомобилъ; разрушаването на Мессина; отъ клубъ не парижкитѣ кражби — драма; милостинята на единъ богаташъ; неварнятъ — драма (цвѣтна); работницитѣ въ Индия; послѣдния день на Помпея.

Съвременъ Биографъ има слѣдната програма : 1) Кой какво желае ; 2) Откраднатъ на конь и велосипедъ (комична) ; 3) Сѣдбата на картографча (драма) ; 4) Връщането на френскитѣ броненосци отъ Индия въ пристанището Тулонъ; 5) Зловѣщата картина (комична); 6) Практичния стражаринъ (комична) ; 7) Нощнитѣ разбойници въ Парижъ (драма) ; 8) Страшната бомба (комична).

ПРОГРАМА на **Съвременень Биографъ.** ул. „Мария Луиза" № 34.

за недѣля,понедѣлникъ и вторн.

1) Ловъ на риба въ Русия и приготовяване на рибено масло.
2) Свѣня контрабанда (комична)
3) Послѣдний чѣсъ (драма).
4) Двамата музикални (комична)
5) Откраднатъ на вѣно дѣте (драма)
6) Дявола боленъ (голѣма цвѣтна фантазия).
7) Модерна готвачка (комична).

София, 21 декември.

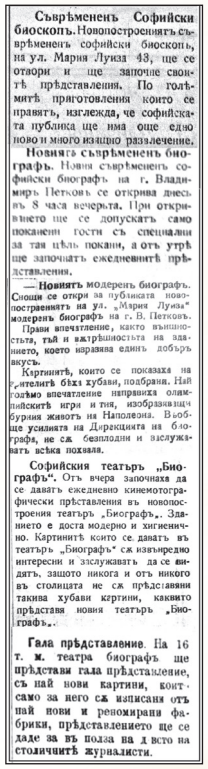
Часът от огласените в печата заглавия на „Модерен биограф" са трудни за идентифициране, но има и такива, които лесно се откриват в каталога на „Патé фрер": суперпродукцията **„Наполеон"** („Napoléon", 1909, № 2963, 660 м), библейският **„Животът на Мойсея (Из вехтия-завет)"** („La vie de Moïse", 1905, № 1276), евангелският **„Слепия от Ерусалим и чудесата на Исуса Христа (Из Новия-завет)"** („Vie et Passion de N. S. Jésus Christ", 1907, № 1604), режисиран от Фердинанд Зека и заснет (включително с триковете) от оператора Сегундо де Шомон, дело на когото са още „големите колорирани фантазии" **„Дяволът болен"** („Le fils du diable", 1906, № 1403) с Андре Дид и **„Жаба"** („La grenouille", 1908, № 2030). Представители пък на два от приоритетните за фирмата жанрове – криминалната драма и фарсовата комедия са **„От клуба на парижките крадци"** („Les apaches de Paris", 1905, № 1309) и **„Страшната бомба"** („En bombe", 1909, № 3225), в който грее другата актьорска звезда на „Патé" – Макс Линдер.

Нов театръ въ столицата. Театра, който се строеше срѣщу „Модерния театръ" на улица „Мария Луиза", е вече готовъ и ще се именува *„Съвременень театръ—биографъ"*. Голѣми приготовления се правятъ за най-тържественото му откриване, на което ще бъдатъ поканени всички г. г. настоящи и бивши министри, дипломатическитѣ прѣдставители и повиднитѣ граждани. Специална ложа ще има отредена и за пресата. По своитѣ декорации и уредба, театъра обѣщава да бѫде пръвъ въ столицата. Сѫдържателъ̀тъ му, г-нъ *Владимиръ Петковъ*, извѣстния пръвъ директоръ на кинематографи въ Балканския полуостровъ, е заминалъ на западъ, гдѣто ще посѣти градоветѣ Римъ, Будапеща, Виена, Берлинъ, Парижъ и Лондонъ, за подбиране на най-добритѣ картини отъ извѣстнитѣ *„Театръ-Програмъ"*.

Заслужава похвала г-нъ Петковъ за голѣмитѣ трудове, които е положилъ въ разстояние на 10 години по популяризирането на това изкуство въ своето отечество България, особено напослѣдъкъ, слѣдъ снабдяването вече на столицата съ истински модеренъ театръ.

Най-ранното съобщение за новостроящото се кино (Вечерна поща (Наумова), № 2901)

Съвременень Софийски биоскопъ. Новопостроеният съвременень софийски биоскопъ, на ул. Мария Луиза 43, ще се отвори и ще започне своитѣ прѣдставления. По голѣмитѣ приготовления които се правятъ, изглежда, че софийската публика ще има още едно ново и много изящно развлечение.

Новиятъ съвременень биографъ. Новия съвременень софийски биографъ на г. Владимиръ Петковъ се открива днесь въ 8 часа вечерьта. При откриването ще се допускатъ само поканени гости съ специални за тая цѣль покани, а отъ утрѣ ще започнатъ ежедневнитѣ прѣдставления.

— Новиятъ модеренъ биографъ. Спори се откри за публиката новопостроеният на ул. „Мария Луиза" модеренъ биографъ на г. В. Петковъ.

Прави впечатление, както външностьта, тъй и вътрѣшностьта на здането, което наранява единъ добъръ вкусъ.

Картинитѣ, които се показаха на зрителитѣ бѣха хубави, подбрани. Най-голѣмо впечатление направиха олимпийскитѣ игри и тия, изобразяващи бурния животъ на Наполеона. Въобще усилията на Дирекцията на биографа, не сѫ безплодни и заслужаватъ всѣка похвала.

Софийския театръ „Биографъ". Отъ вчера започнахъ да се даватъ ежедневно кинематографически прѣдставления въ новопостроения театръ „Биографъ". Здането е доста модерно и хигиенично. Картинитѣ които се даватъ въ театръ „Биографъ" сѫ извънредно интересни и заслужаватъ да се видятъ, защото никога и отъ никого въ столицата не сѫ прѣдставяни такива хубави картини, каквито прѣдстави новия театръ „Биографъ".

Гала прѣдставление. На 16 т. м. театра биографъ ще прѣдстави гала прѣдставление, съ най нови картини, които само за него сѫ изписани отъ най нови и реномирани фабрики, прѣдставлението ще се даде за въ полза на д вото на столичнитѣ журналисти.

Киното просъществува от 23.X.1909 до 6.I.1910 (76 дни), но не издържа конкуренцията на **„Модерен театър"** и се отправя към провинцията

Кадри от филми, прожектирани от **Владимир Петков**

По-актуална се оказва хроникално-документалната продукция, доставяна от компанията: **„Олимпийските игри"** („The Stadium", 1908) – пет серии, 1010 м, **„Зимен спорт в Сан-Мориц"** („Concours de ski à St-Moritz", 1907), показващ състезания по ски, бобслей и тобоган (шейни), състояли се през февруари 1907 в прочутия швейцарски зимен център. **„Разрушаването на Месина"**, запечатал последиците от земетресението, сринало сицилианския град на 28.XII.1908, може и да е на „Патé", но и на италиански оператори. Същото важи и за **„Лов на риба в Русия и приготовляване на рибено масло"**. Италиански е игралният **„Последният ден на Помпей"** („Gli ultimi giorni di Pompeii", 1908) на фирмата „Амброзио" (Торино), а комедията **„Венчавка в автомобил"** („A Marriage by Motor Car") е заснета още през 1903 от англичанина Алфред Колинс за британския клон на „Гомон" („Gaumont-British")… (Bousquet 1993; Bernardini 2002).

„Аполо театър”

Новата 1909-а започва за „Аполо” постарому – с продължението на „сериала” от реклами на „МОРТЕО & Co.”. До 17 януари те се появяват пет пъти в „Български търговски вестник” (като общият им брой нараства на 10).

След тази дата названието на това „кинематографическо предприятие” никога и никъде повече не бива споменато!? То потъва в забвение, но не и наименованието „Аполо”.

Филмите в „**Аполо**”

Кинематографъ-опера. Съдържателя на Аполло-театръ въ София г. инжинеръ Гайдушекъ е доставилъ апарати, които най-удачно импровизиратъ опери, давани въ най-прочутитѣ свѣтски театри. На сценатa зрителя гледа играта на сцената, а сѫщеврѣменно той слуша изпълнението ѝ. Операта-кинематографъ се отваря отъ днесъ. Аполло-театръ съ представленията си, безспорно, доставя едно отъ най хубавитѣ развлечения на столичани, които отъ Аполло театръ излазатъ съ възхищата, че сѫ гледали Фаустъ, Карменъ и други опери на парижката или виенска сцени.

Въ Аполо Театръ
(Срѣщу новитѣ бани)
ПРОГРАМА
за Четвъртъкъ на 16/29 априлъ 1909 г.
1) Пѣтуване около Марсилия.
2) Кючтекъ (турски танцъ).
3) Подигравка на лошото момче.
4) Colinette de Alary. Пѣе г-ца Egreanss.
5) Случката съ една крава.
6) Надбягване.
7) Lakme Dans la foret. (Пѣе г-ца Korcaff).
8) Разбойникъ.
9) Пристигането на Германската наслѣдница въ Берлинъ.
10) Le Petits michû.
11) Мечта сѫвсѣмъ е ангелъ.
12) Неприятна баня.
13) Гримаси.
14) Carmen Duo du 4-me dete. (Пѣе г-ца Mariété de L'Isle и г-нъ Beyle).
15) Сѫонове въ Индия.
16) Обѣдъ на пеене.
Съ почитание: И. ГАЙДУШЕВЪ. (Инженеръ).

Програма въ Аполло театръ
Въздушни балони въ служба на армията. Разковничене на шастието. Каменодѣлецътъ. Жертвата на бѣщата. Воденичарить въ упадка. Пушанието въ водата на кораба Рома. Развоѝ невъзможенъ. Охъ, тия свекърви и други
пѣющи-говорящи картини.
Hérode, Grandfir, пѣе г-ца Mary Boyer. Les Dragons de Villars, Espoir Charmant, пѣе г-ца Marie de l'Isle, отъ opera Comique въ Парижъ. Larme, въ гората, пѣе госпожица Корсовъ отъ парижката опера. Au pays du soleil, пѣе г. Увардъ отъ Еллолало Парижъ.

Програма въ Аполо Театръ.
Въздушни балони въ служба на армията.
Разковничене на шастието.
Каменодѣлецътъ.
Жертвата на бѣщата.
Воденичарить въ упадка.
Пращението въ водата на кораба Рома.
Развоѝ невъзможенъ.
Охъ, тия свекърви и други.
Пѣющи говорящи картини.
Herorde, Grandfir, пѣе г-ца Mary Boyer.
Les Dragous de Villars, Espoir Charmant, пѣе г-ца Marie de l'Isle, отъ opera Comique въ Парижъ.
Larme, въ гората, пѣе г-ца Корсовъ, отъ Парижката опера.
Au pays du colliel, пѣе г-нъ Увараъ, отъ Еладо-разо, Парижъ.

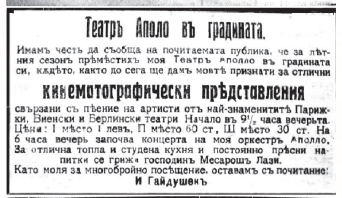
Apollo Theater. Heute, Donnerstag, den 16./29. April, ganz neues Programm. Es wird vorgeführt: Die Reise um Marseille; Kjotschek (türkischer Tanz); Ein unartiges Mädchen; Colinette de Alary, gesungen von Fräulein Eureams; Die begebenheiten mit einer Kuh; Wettrennen; Die „Wald“, Szene gesungen von Fräulein Korcow; Die Räuber; Rückkehr des deutschen Kronprinzen nach Berlin; Le petit Michu; Meine Schwiegermutter ein Engel; Ein unangenehmes Bad; Grimassen; Carmen, Duett aus dem 4. Akt, gesungen von Frau Mariete de L'Isle und Herrn Beyle; die indischen Elefanten und Trinkwette.

Въ Аполо Театръ (срѣщу новитѣ бани).
най-разумно можете да прѣкарате свободнитѣ часове отъ врѣмето си въ кинематографическия оперенъ театръ „АПОЛО„, гдѣто поврай многото разнообразни весели сцени и картини се даватъ и такива съ най-богато, идейно и поучително съдържание. Опери съ всемирна извѣстность като :
„FAUST“, „GOLGOTA“, „FRA-DIAVOLO“ и др.
се даватъ въ снимка отъ знаменити Парижки и Берлински театри: при това хармонията между музика и картина е тъй съвършена, и дава пълна илюзия на дѣйствителность. Салонътъ е снабденъ съ всички необходими приспособления за чистота на въздуха и ясность на картинитѣ.
Съ почитание: И. Гайдушекъ (Инженеръ).

Театръ Аполло въ градината.
Имамъ честь да съобща на почитаемата публика, че за пѣтния сезонъ прѣмѣстихъ моя
ТЕАТРЪ АПОЛЛО
въ градината си, кждѣто, както до сега, ще дамъ, моитѣ признати за отлични
КИНЕМАТОГРАФИЧЕСКИ ПРѢДСТАВЛЕНИЯ
Свързани съ пѣение на артисти отъ най-знаменититѣ Парижки, Виенски и Берлински оперни театри.
Начало въ 9½ часа вечерьта.
Цѣни: I мѣсто 1 левъ, II м. 60 ст., III м. 30 ст.
На 6 ч. вечерь започва концерта на моя оркестръ
„АПОЛЛО“.
За отлична топла и студена кухня и постоянно прѣсни напитки се грижи господинъ Месарошъ Лази.
Като моля за многобройно посѣщение, оставамъ съ почитание: И. Гайдушекъ.

Театръ Аполо въ градината.
Имамъ честь да съобща на почитаемата публика, че за пѣтния сезонъ прѣмѣстихъ моя Театръ „Аполо въ градината си, кждѣто, както до сега ще дамъ моитѣ признати за отлични
кинематографически прѣдставления
свързани съ пѣение на артисти отъ най-знаменититѣ Парижки, Виенски и Берлински театри Начало въ 9½ часа вечерьта. Цѣни: I мѣсто 1 левъ, II мѣсто 60 ст., III мѣсто 30 ст. На 6 часа вечерь започва концерта на моя оркестръ Аполло. За отлична топла и студена кухня и постоянно прѣсни напитки се грижи господинъ Месарошъ Лази.
Като моля за многобройно посѣщение, оставамъ съ почитание:
И Гайдушекъ

Apollo-Theater (gegenüber dem städtischen Badehause).
Hier kann Jedermann an angenehmsten seine freie Zeit bei den kinematografischen Opernvorstellungen und den darauffolgenden verschiedenartigen kinematografischen humoristischen und belehrenden Vorführungen verbringen
Es werden Szenen aus den weltberühmten Opern
„FAUST“, „GOLGOTA“, „FRA-DIAVOLO“ u. s. w.
dargestellt welche von den Künstlern der grössten Theater von Paris und Berlin stammen. Dabei harmonisirt die Musik mit den Bildern so prächtig, dass man meint die Künstler fühlbar zu sehen und zu hören.
Das Theater, welches eben rekonstruirt wurde, besitzt die vollkommensten Einrichtungen hinsichtlich klarer Ansicht der Bilder und Ventilation des Saales.
Hochachtungsvoll: I. GAIDUSCHEK. Ingenieur.

Реклами за кинематографическите представления в „**Аполо**”

Sofia. Das frühere Now-Neapel, hier, ist von Herrn Jg. Geiduschek gepachtet und unter dem Namen „Apollo-Theater“ in ein Kinematographen-Theater umgewandelt worden.

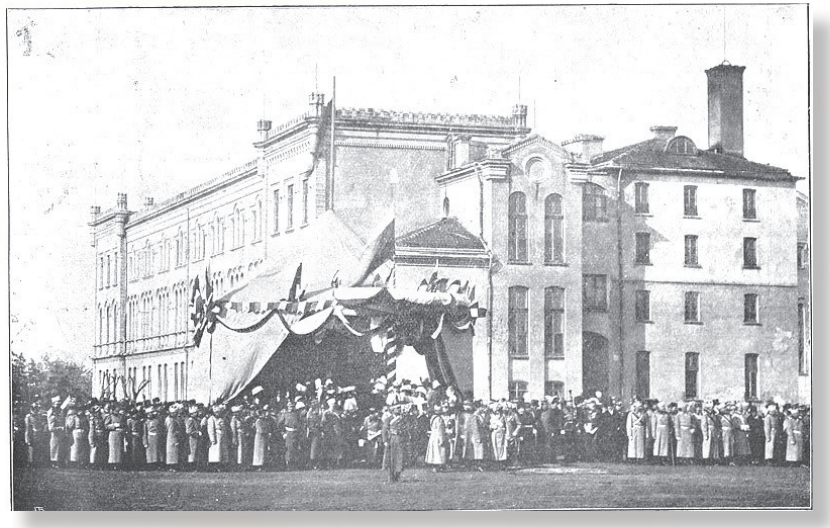
Славата на Аполоновия храм стига чак до страниците на сп. „Кинематограф” (Дюселдорф), което на 31.III.1909 известява: „София. Тукашното бивше вариете Нов-Неапол сега е взето под наем от господин Иг. Гайдушек и превърнато в кинематографически театър под наименованието „Аполо-Театър”.

На 1 март във „Вечерна поща” (Наумова) излиза съобщението „Кинематограф-опера”, в което името на „инжинер” **Игнац (Игнат) Гайдушек** за първи път се споменава във връзка с филморазпространителската дейност на „**Аполо театър**”. Оказва се, че този живеещ от дълги години в България унгарец е „съдържател” на Аполоновия храм, който превръща в „говорящ кинематограф”, след като доставя „апарати, които най-удачно импровизират опери”. С тяхна помощ върху екрана на „Аполо” преминават „опери с всемирна известност”: „**Фауст**”, „**Кармен**”, „**Фра Дяволо**”, „**Голгота**”, „**Лакмé**”... През лятото заведението се настанява в градината си, където продължават „признатите за отлични кинематографически представления, свързани с пеение на артисти от най-знаменитите Парижки, Виенски и Берлински театри”, където свири оркестър и се предлага отлична кухня. Продължават и рекламите за „Аполо” – до 1 август, след което секват. Заведението на Игнац Гайдушек престава да съществува като кино, най-вероятно поради решението на градския съвет да обложи с такси „кинематографическите театри в София”. Приключва „Златният век” на „Аполо театър”, продължил, за съжаление, едва 5 месеца, ала белязан от над 170 рекламни обявления, публикувани в поне 8 столични вестника: „Балкански дневник”, „Български търговски вестник”, „Вечерна поща” (Наумова), „Време”, „Дневник”, „Поща”, „Реч” и „Софийски новини”.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Български сюжети в „Аполо театър”

Филмовият репертоар на „Аполо театър” е бил не само богат, но и сензационен. Доказателство за това предлага споменатият вече брой на в.„Реч”, който на Ивановден’1909 уверява: „Театър Аполо, срещу баните, притежава един много добър кинематограф […] Тук се вижда: прогласяване царството в Търново и тържественото влизане на царя в столицата. Няколко снимки от софийския петъчен пазар, от с. Княжево, и от околностите на София съ твърде интересни”. Оказва се, че освен с „**Влизането на царя в столицата**”, театър „Аполо” разполага с поне още три „картини”, заснети в България най-вероятно през есента на 1908: „**Софийският петъчен пазар**”, „**Село Княжево**” и „**Околностите на София**”! Три, а не четири, защото „прогласяване царството в Търново” едва ли е било документирано с кинокамера – подобно филмово заглавие не се споменава нито преди, нито след това, нито у нас, нито по света. Но дори показът „сàмо” на четири репортажа с български сюжети е уникален за времето си факт, отреждащ на „Аполо театър” първенствуваща роля в тази област. Има и друго – по-съществено. Приемът, оказан от публиката на тези ленти, ще да е бил радушен и тъкмо това обстоятелство най-вероятно е породило идеята за създаването на „чисто” български „картини”. Факт е, че именно **Игнац Гайдушек** продуцира първите български филми!

На 2 май 1909 неизвестен кинооператор прави „многобройни снимки” със „специални фотографически апарати” върху плаца на днешната Военна академия в София, превръщайки го в снимачната площадка на първия български филм

Освен че показва чуждестранни филми с български сюжети, **Гайдушек**, продуцира и първите български филми – в. „Реч” (№ 621)

— Кинематографътъ прави голѣмъ прогресъ въ настоящето врѣме. Лека полека той си пробива пжть и у насъ. На 2 того въ военното училище станаха голѣми тържества, за праздника на прѣстолонаслѣдника. По този случай столичният инжинеръ Игнатъ Гайдушевъ отъ дружеството „Пате" който има свой кинематографъ въ театъра „Аполо", въ София е направилъ съ специални фотографически апарати многобройни снимки на юнкерскитѣ игри и отъ увеселението въобще, както и отъ околноститѣ на града, които снимки ще бждатъ възпроизведени и прѣдставени чрѣзъ кинематографа му подиръ 14 дена.

Първите български филми

На 2 май Българската православна църква почита паметта на Св. цар Борис-Михаил, покръстителят на българското племе (издъхнал на 2 май 907). На тази дата се чества и патронният празник на Военното училище, и именният ден на престолонаследника княз Борис Търновски (бъдещият български цар Борис III), който още 12-годишен бива зачислен като поручик в списъците на училището. „По този случай" на 2 май 1909 във Военното училище се появява нает от Игнац Гайдушек чуждестранен (най-вероятно) кинооператор, който отразява събитието – „юнкерските игри" и „увеселението въобще", но също така прави снимки „и от околностите на града". След 54 дни в „Аполо" пристига отнякъде „една голяма картина" – „**Тържествата на 2 май във Военното училище**", която се дава заедно с „другите интересни картини", някои от които се оказват „**из нашия живот**"! След още 86 дни – общо 140 от 2 май, на 21 септември, когато в Западна Европа е 4 октомври, в Париж се появяват филмите „**L'Ecole des Cadets de Bulgarie**" („Училището за кадети в България"; „Тържествата на 2 май във Военното училище") и „**Voyage à Sophia**" („Пътуване до София"; навярно онези кинокадри „из нашия живот", осъществени в „околностите на града"). Авторитетното парижко списание „Cine-Journal" (1908–1937) ги представя за продукция на френската фирма „Теофил Пате". „**Пътуване до София**" ще да е бил показван и на Острова – озаглавен „**Journey to Sofia**", защото именно под този прокатен титул фигурираше във фонда на Югославската кинотека. Откъдето, благодарение на отзивчивостта на сръбските колеги, се завърна в края на 2009 „у дома".

Театръ „Аполо".

Въ модерния театръ „Аполо" между другитѣ интересни картини пристигнала е една голѣма картина, прѣдставляюща тържествата на 2 май въ Военното училище. Картината е доста интересна и заслужава да се види.

ЗАБАВИТЕЛНИ.

Военното училище на сцената въ Аполо Театръ.

Отъ нѣколко вечери въ градина Аполо Театръ се даватъ картини изъ нашия животъ. Особено интересна е картината за упражненията и раздаването на наградитѣ въ Военното училище която е снета и приготвена отъ съдържателя на Аполо Театръ г-нъ Гайдушекъ. Тази картина заслужава да се види отъ всѣкой българинъ.

Аполло театръ. Въ хубавата градина на този добрѣ управляванъ кинематографически театръ се даватъ ежедневно нѣколко прѣдставления, които се радватъ на многобройно посѣщение. Особено привлекателни сѫ картинитѣ, които възпроизвеждатъ празднеството на втория май въ тукашното юнкерско училище. Образитѣ сѫ много сполучливи и поневѣ възпроизвеждането имъ е безупрѣчно, то публиката вѣрва да гледа прѣдъ себе си много познати почти въ сѫщность да се движатъ. Парада и другитѣ упражнения на юнкеритѣ даватъ нѣщо забавително и релефенъ нагледъ за отличното обучение, което бъдещитѣ офицери на българската армия добиватъ въ това заведение.

Apollo-Theater. Im schönen Garten dieses gut geleiteten Kinematographen-Theaters finden täglich mehrere Vorstellungen statt, welche sich eines zahlreichen Zuspruches erfreuen. Die Hauptanziehungskraft sind eben die Bilder, welche die Feier des zweiten Mai in der hiesigen Junkerschule darstellen. Die Aufnahmen sind äusserst gelungen und da auch die Darstellung tadellos ist, so glaubt das Publikum, die vielen guten Bekannten beinahe lebendig schalten und walten vor sich zu sehen.

Der Defilirmarsch, die Exerzizien und sonstigen Uebungen der Junker geben ein amüsantes und anschauliches Bild über die vorzügliche Schulung, welche die künftigen Officieren der bulgarischen Armee in dieser Anstalt erhalten.

Три вестника съобщават за показите на кинохрониката „**Тържествата на 2 май във Военното училище**" в театър „Аполо" – „Софийски новини" (№ 61), „Вечерна поща" (№ 2803) и „Български търговски вестник" (№ 143)

Compagnie des Cinématographes Théophile PATHÉ
99, rue de Richelieu, Paris

Egarée	157
Sous la douche	166
Voyage à Sophia (plein air)	112
Ecole des Cadets de Bulgarie	121
Punition d'Hercule	130
Une journée à Alger	90

ECHOS

LES SOUVERAINS DE BULGARIE EN FRANCE

On sait que le roi et la reine de Bulgarie sont en ce moment les hôtes de la France. Rappellons, à cette occasion, que l'actualité impose aux théâtres cinématographiques, deux films, édités par la Société *Iris*, rue Favart, 8 : *l'Ecole des Cadets de Bulgarie* et *Sofia*, capitale de la Bulgarie.

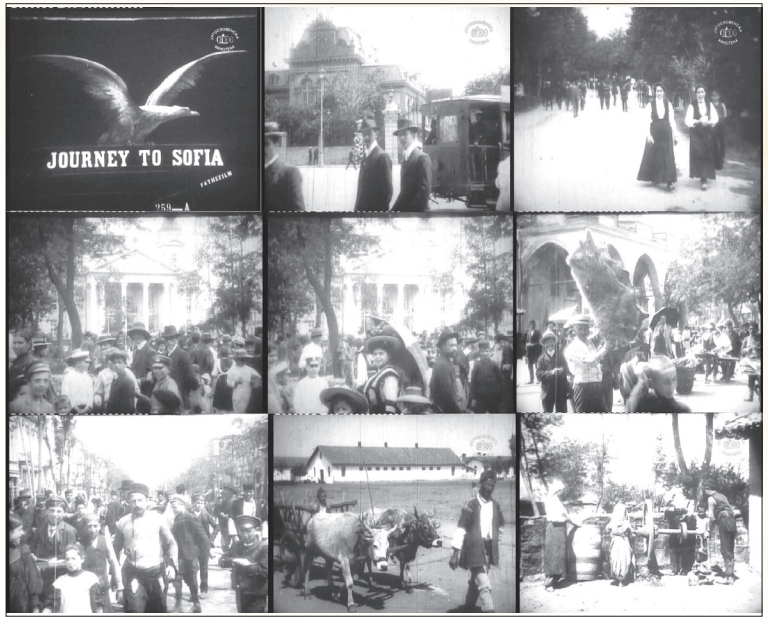
Il faut demander cette semaine :

L'ECOLE DES CADETS DE BULGARIE, à la Société des films *Th. Pathé*;

L'Affreux Devoir, d'après une nouvelle de Prosper Mérimée, à la Société *Lux*.

Les Mystères de Paris, à l'*Eclair*.

Чак през октомври 1909, когато кино „Аполо" вече не функционира, филмът „**Училището за кадети в България**" се появява в Париж, съпътстван от „**Пътуване до София**" или „**София, столицата на България**" („Sofia, capitale de la Bulgarie") – според информацията на сп. „Cine-Journal"

Кадри от филма „**Пътуване до София**", онагледяващи всеки от шестте му епизода: „Царският дворец", „Промената на София" – централната алея в Борисовата градина, „Народният театър и градината на Казиното" – Градската градина, „Пазарът и главната улица на София" – тържището около джамията „Баня баши" и бул. „Княгиня Мария Луиза", „Околностите на София" и „Циганин – точилар на ножове", също заснет в Княжево или Горна баня

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

На 2 май по време на тържествата във Военното училище „към 10 ½ часа [вечерта] един кинематограф” **започва** „да дава разнообразни картини и сцени”, **някои от които развеселяват публиката** (Вечерна поща (Наумова), 4.V.1909, с. 2).

Градската градина продължава да приютява летни забавления, включващи кинопрожекции в програмата си. На 31 май Студентският клуб организира празненство, в което участва и кинематограф, чийто притежател и този път остава неизвестен. Но не и следващият, който бива споменат във връзка с увеселението, подготвяно за 6 юни от Червения кръст и предлагащо „атракциони”, сред които: „Кинематограф на г. Гайдушев, който ще представи най-подбрани и хубави картини”. В. „Мир” потвърждава тази информация, допълвайки я със списък на филмовите заглавия, всред които фигурират „**Из българския живот**” и „**Влизането на цар Фердинанд в София**”.

Голѣмо нощно градинско увеселение на Червения кръстъ. Отъ нѣколко дни, настоятелството на дружеството Червенъ кръстъ въ София, съвмѣстно съ една специална комисия прави усилени приготовления за градинско забавление, което ще се даде на 6 юни вечерьта въ градината „Александръ I“. Забавлението обѣщава да излѣзе, както всѣка година, единствено по своята разнообразна програма. На първо мѣсто ще свирятъ три военни музики — на 6 п. Търновски полкъ, Лейбъ Гвардейския и 1-ви Александровски полкове. Живо участие ще вземе граждански хоръ, съвмѣстно камерното дружество подъ управлението на г. Добри Христовъ. Ще има нѣколко №-ра соло, изпълнявани отъ госпожици, свирене и пр. Кинематографъ на г. Гайдушекъ, който ще прѣдстави най подбрани и хубави картини. Голѣма лотария съ скѫпи прѣдмети. Малка лотария съ разни сюрпризи. Пазаръ, кѫдѣто ще се продаватъ хубави цвѣтя, конфети и сладки. Лѣтенъ театръ, кѫдѣто ще се прѣдстави една малка комедия, танци и пр. Всичко това ще направи най-приятно и разнообразно увеселението на Червения Кръстъ, което всѣки ще може да посѣти, поради нискитѣ цѣни и ще изпита истинско удоволствие. Съ това Червения Кръстъ има за принципъ неговото увеселение да бѫде посѣтено отъ всички граждани на столицата. Гърмежитѣ сѫ изхвърлени. Ето и самата програма за увеселението:

I. Концертна часть: 1) Fogel „Цигани“ хоръ и соло Изпълнява „Гражд. хоръ“ на д-вото „Родна пѣсень“ съ г. П. Райчевъ въ соловата часть. 2) Habay — Фантазия — Карменъ. Изпълнява на цигулка г. В. Ласло. 3) Бизе — Ария на „Донъ Жозе“ отъ операта Карменъ. Пѣе г-ца К. Радославова. 5) Д. Христовъ. „Кинисало моме“ (македонска пѣсень). Изп. граждан. хоръ „Родна пѣсень“.

II. Кинематографъ отъ г-нъ Гайдушекъ, който ще прѣдстави слѣднитѣ подбрани и хубави картини: 1. Изъ българския животъ, 2. Влизането на царь Фердинандъ въ София, 3. Циркъ съ куки. 4. Цѣръ за коса, 5. Лотаде Виний, 6. Москва и пр. Комедията „Семейно спокойствие“ изпълняватъ Кирчевъ и г-жа Хѣбарова.

Голѣма лотария отъ скѫпоцѣнни прѣдмети, а именно: 1. разкошенъ сервизъ за маса, 2. сребърненъ сервизъ за сладко, 3. изященъ персийски килимъ, 4. елегантенъ стѣненъ часовникъ съ музика, 5. етажерка, 6 разкошно изработена коприн. покривка за маса и пр.

Малка лотария съ разни сюрпризи, фейерверкъ, танци, пазаръ, бой съ конфети и пр.

Само входъ ще се взема 1 лв., а цѣтята даромъ. Начало къмъ 8 часа вечерьта.

„Вечерна поща” (Наумова) от 5.VI.1909 и „Мир” от 6.VI.1909 не само споменават името Гайдушеково, но и изреждат заглавията на прожектираните от него филми, два от които се оказват снимани у нас

„Модерен театър”

През годината върху екрана на киното преминават 822 чуждестранни филма, от които три са заснети у нас: „**Българската армия**” (април) на Чарлс Ърбан, „**Столица София**” (юни) и „**Български селски живот**” (август) – и двата на датската кинокомпания „Нордиск”. Но изключителният принос на столичния ас за родното кинематографично битие се изразява най-вече във факта, че тъкмо през 1910 неговата управа подхваща системна изработка на хроникално-документални ленти, които превръщат „Модерен театър” в стабилно продуцентско и филмопроизводствено средище, в „най-старото ни и солидно филмово предприятие” (Александър Янакиев), в киноцентър. Началото е поставено със „**София и околността ѝ**” – най-ранния „изглед”, който с основание може да бъде обявен за продукция на „Модерен театър”, анонсиран като негови „последни собствени снимки” и показан в края на август. Филмът „**Българската армия**” (нямащ нищо общо с едноименната английска лента) бива заснет по време на големите войскови маневри, проведени от 1 до 3 септември между Стара Загора и Сливен. Рекламиран и като „специална”, и като „собствена снимка” на „Модерен театър”, и като „собственост на същия театър”, той е премиерно прожектиран на 11 септември.

Появата на „**Българската армия**” ражда първата обширна „рецензия” за български филм, озаглавена „Акламации за българската армия” и поместена във в. „Дневник” (№ 2912, 16.IX.1910)

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ
ПРОГРАМА
за недѣля, 12/IX.

Ловъ на миди во Канкале. — Изгледъ.
Палавия амуръ дебне. — Фантастична.
Храброто братче. — Драма.
Добрия стомахъ всичко понася. — Комична.
Иоханъ Щраусъ: Персийскій маршъ. — Изпълнява оркестра на мод. театръ.
Българската армия. — Собствена снимка на Модрния театръ.
Романътъ на единъ войникъ въ централна Африка. — Драма.
Когато човѣкъ има само единъ чифтъ обуща. — Комична.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ
ПРОГРАМА
за понедѣлникъ 13/IX.

Ловъ на миди въ Канкале — Изгледъ.
Измѣнената вѣщица. — Фантастична.
Храброто братче. — Драма.
Добрия стомахъ понася всичко. — Комична.
Мелодия на Лудвигъ XIII Гавать. — Изпълнява оркестра на мод. театръ.
Българската армия. — Специална снимка на Модерния театръ.
Романътъ на единъ войникъ въ централна Америка. — Драма.
Завистливата. — Комична.

Българската армия. Специална снимка, се дава въ Модерния театръ.

Акламации за българската армия.

Снощи въ Модерния театръ бѣхме свидѣтели на единъ неописуемъ ентусиазмъ. Когато се представяваше картината българската армия, когато засвири музиката „Шуми Марица“ отъ всички мѣста, безъ разлика, се понесоха бурни акламации, щомъ се появиха войницитѣ, пѣхота, артилерия и кавалерия.

Завръщане у дома – „**Животът на циганите**”, „**Българската армия**”, „**Столица София**” (чиито жители тогава вече надхвърлят 100 000) и „**Български селски живот**”

Програма
на Модерния театръ за днесъ

1) Испанския кралъ на ловъ.
2) Баранъ Холмъ съ кучето си.
3) Обикновена история.
4) Крадецътъ на опиумъ.
5) Подивялата гаска.
6) Честностьта.
7) Мишъ машъ.
8) Живота на циганитѣ.
9) Краля и тинцовачката.
10) Хапове на любовьта.

Модеренъ театъръ. По общо желание днесъ и утрѣ ще се повтори въ Модеренъ театъръ „Посѣщението на царь Фердинандъ въ Парижъ“ и картината „София“.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ
ПРОГРАМА
за понедѣлникъ 5/IV.

Българската армия. — Изгледъ.
Пѫтя къмъ Рая. — Фантастична драма.
Хитростьта на съпругатъ. — Комична.
Прѣгледъ на 1909 год. — Изгледъ.
Грѣцката на по-старата сестра. — Драма.
Бай Ганьо винаги хладнокръвенъ. — Комична.
Постоянния шумъ на морето. — Изгледъ.
Арестуването на хвърлогията Берн. — Истор. драма.
Полицейския комисаръ любитель на музиката. — Комична.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ
ПРОГРАМА
за недѣля, 27/VI.

Показуването на единъ Воинъ. (Индо-Китай) — Изгледъ.
2. Сустата на полицейската. — Комична.
3. Отмъщението на контрабандиста. — Драма.
4. Слугинята. — Комична.
5. Ротшилдъ: „Славия“. — Музикална обиколка изъ славянскитѣ земи, въ честь на славянскитѣ гости на София. — Изгледъ.
6. Столица София. — Изгледъ.
По общо желание:
7. Посѣщението на Н. В. Ц. Фердинандъ въ Парижъ. — Изгледъ.
8. Дѣцата на кралъ Едуардъ IV. — исторична драма.
9. Бай-Ганю играе билярдъ. — Комична.

Модеренъ Театъръ. — Програма за днесъ.

Българския оперенъ хоръ — Изгледъ.
Пѫтя краѣ изъ земя — Изгледъ.
Подземния пѫтъ — Американска драма.
Г-ца Добрина Цанкова като [illegible] — Комична.
Полицаятъ Квартетъ. Българския оркестра на Модерния театръ.
[illegible] VIII — Илюстрация [illegible]
[illegible] — Драма.
Ветрогонния въ бизнесъ [illegible] — Комична.

През октомври **Сигмунд Силаги** решава да покаже и „на своята сцена” части от играещата се по същото време с огромен успех в Народния театър пиеса на Иван Вазов „Борислав”, като „с тая цел” се обръща към управлението на националната институция „за разрешение да направи нуждните снимки” – за първия български игрален филм! На Силаги ще да е бил и проектът, останал нереализиран, „да бъде снета” с „кинематографически” апарат „целата церемония” при откриването на третата редовна сесия на XIV ОНС в София на 15 октомври, след което хрониката да бъде „разпратена из целия свят, за да се види как царя на българите открива своя парламент”. „Собствена снимка”, този път успешно реализирана, е и „**Излетът на авиатора Масленников в София**”, осъществена от „фотографа на Модерния театр”, работещ „под личното ръководство на притежателя г. Силаги”, и документирала полетите на руския авиатор Борис Семьонович Масленников (1887–1947), осъществени на 15 ноември 1910.

От 23 юни върху екрана на киното започва редовно да се появява всемирно известният седмичен кинопреглед „Пате журнал”, но под побългареното заглавие „Модерен вестник” – „илюстрация на седмичните приключения в целия свят” или „преглед на събитията”. До края на годината са прожектирани 40 негови випуска.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ
ПРОГРАМА
за Недѣля 29/VIII.

Срѣдиземно морски сцени — Изгледъ.
Планътъ за отмащения. — Комедия.
София и околностьта ѝ. — Послѣдни собствени снимки на Мод. Театръ.
Другари по окови. — Драма.
Оператора на мазали. — Комична.
Чермакъ: *На здравъ маршъ.* Изпълнява оркестра на Модерния Театръ.
Модеренъ Вѣстникъ X. — Илюстрация на седмичнитѣ приключения въ цѣлия свѣтъ.
Честьта на войника. — Драма.
Бай Ганьо се отчаялъ. — Комична.

В края на август 1910 „Вечерна поща” (№№ 3216, 3217, 3218), „Дневник” (№№ 2895, 2896) и „Реч” (№ 1089) огласяват появата на „**София и околността ѝ**”

Обявленията за две от неосъществените инициативи на **Сигмунд Силаги** във вестниците „Реч” (№ 1138, 17.X.1910 и № 1131, 10.X.1910) и „Русенско ехо” (№ 100, 17.X.1910)

Царя въ кинематографъ. По желанието на царя вчера при откриването на Народното Събрание е билъ поставенъ кинематографически апаратъ, за да бъде снета целата церемония и разпратена изъ цѣлия свѣтъ, за да се види какъ царя на българитѣ открива своя парламентъ.

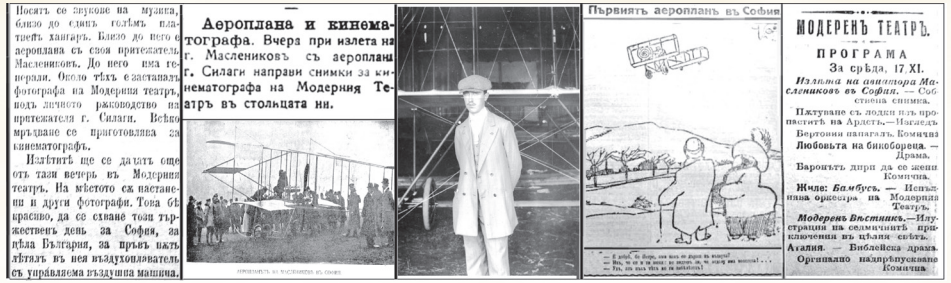

Царя чете привѣствената си рѣчь.

„Борисла̀въ“ въ кинематографа. Учимъ се, че директора на Модерния театръ въ столицата, г. Сѝлаги, прѣдъ видъ голѣмата популярность, която е достигнала тази драма на г-нъ Вазовъ, рѣшилъ да я искара въ нѣколко кинематографически картини на своята сцена, и съ тая цѣль се отнесалъ до управление на Народния театръ за разрѣшение да направи нуждитѣ снимки за театра си. Слѣдъ като се даватъ въ София нѣколко врѣме, снимкитѣ ще идатъ по европейскитѣ и американскитѣ кинематографи. Вѣроятно кинематографирането на „Борислàвъ“ ще стане прѣзъ врѣме на прѣдставянето му утрѣ вечерь.

„Борислàвъ“ на кинематографически прѣдставления.

Вазовия „Борислàвъ“ има у насъ нечуванъ успѣхъ. Първото издание е вече прѣснато, а сега се готови и второто. Никое наше художествено произведение не е имало такава популярность както „Борислàвъ“. При това то е било повече отъ 50 пъти на сцената, както въ София, така и въ провинцията. Напослѣдъкъ управлението на Софийския модеренъ театръ е рѣшило да я искара въ нѣколко кинематографически снимки на своята сцена, за която цѣль се отнесло до управлението на Народния Театръ въ София за разрѣшение да се направятъ нужднитѣ снимки. Слѣдъ като се даватъ въ София нѣколко врѣме, снимкитѣ ще идатъ по европейскитѣ и американскитѣ кинематографи.

Носятъ се звукове на музика, близо до единъ голѣмъ плетеетъ хангаръ. Близо до него е аероплана съ своя притежатель Масленковъ. До него има генерали. Около тѣхъ е застанала фотографа на Модерния театръ, подъ личното ръководство на притежателя г. Силаги. Всѣкомъ мѣрдване се приготовлява за кинематографъ.

Излѣтитѣ ще се даватъ още отъ тази вечерь въ Модерния театръ. На мѣстото ѣ настанени и други фотографи. Това бѣ красиво, да се снеме този тържественъ день за София, за цѣла България, за пръвъ пѫть лѣтялъ въ нея въздухоплавателъ съ управляема въздушна машина.

Аероплана и кинематографа. Вчера при излета на г. Масленковъ съ аероплана г. Силаги направи снимки за кинематографа на Модерния Театръ въ столицата ни.

Първиятъ аероплань въ София

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ.

ПРОГРАМА

За срѣда, 17 XI.

Излѣта на авиатора Масленковъ въ София. — Събствена снимка.

Пѣтуване съ лодки изъ протокитѣ на Ардесъ.—Изгледъ

Безгонни патагалъ. Комична

Любовьта на бикоборца. — Драма.

Баронътъ дири да се жени Комична.

Жиле: *Бамбусъ.* — Испълнява оркестра на Модерния Театръ.

Модерень Вьлстникъ.—Илюстрации на селмичнитѣ приключения на цѣлия свѣтъ.

Аталия. — Библейска драма.

Оригинално надпрѣчкуване Комична.

Демонстративните полети на руснака Масленков над Софийското поле не само провокират печата, но и довеждат до сътворяването на кинорепортажа „**Излетът на авиатора Масленков в София**”

Навярно така би изглеждал кадър от „екранизацията” на Вазовата историческа драма (сп. „Светлина”, кн. III, март 1910)

Борислàвъ Зоя Киръ Тодоръ Асѣнъ Анна Тамара

По фотографията на г. Пн. А. Карастояновъ.

Дѣйствие I, явление 10.

Асѣнъ съобщава Борислàву, че ще го прати въ Цариградъ да заведе Тамара за нѣичаване.

БОРИСЛАВЪ НА СЦЕНАТА ВЪ НАРОДНИЯ ТЕАТРЪ.

СВЕТЛИНА

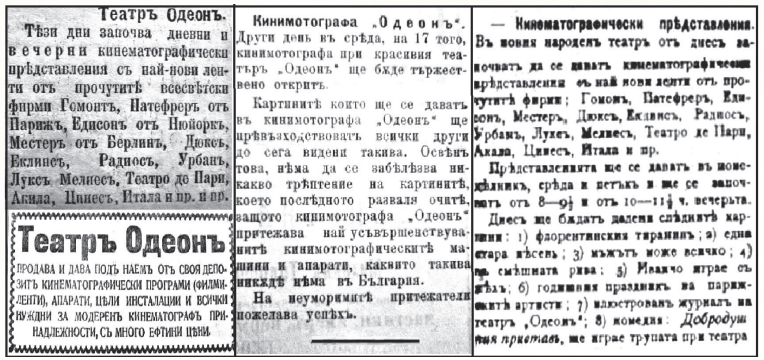
Бой за ржкоплескания. Отъ Скопие съобщаватъ: На 4 того вечерьта въ градския театръръ-кинематографъ между другото се прѣдстави и картината „Пазарень день въ София“. При появяването на наместника на Царя-Освободителя, площада прѣдъ Св. Краль и пр. публиката въодушевена отъ хубавата гледка, започна силно да ржкоплѣска. Обаче, българитѣ патятъ за всичко. Полицията, по показание на бившия хамидовъ шпионинъ и лакей на Махмудъ Шевкетъ паша, сега директоръ на затвора Ражбъ ефенди арестува Лаз. Панчевъ, Миле Ивановъ, Методи Панковъ, Коце Кондураджи, Ник. Трайковичъ и др. и бидоха освободени слѣдъ кратки заплашвания и наставления за каракола. Не много слѣдъ това, вчера, вѣроятно по настояването на Ражбъ, сжщитѣ българи бидоха поканени въ правителствения домъ, дѣто имъ удариха по единъ добъръ бой, за да имъ напомнятъ, че живѣятъ въ Турция. Говори се, че сжщата участь ще постигне и нѣкои други отъ присжтствувашитѣ на прѣдставлението българи.

На 11.IX.1910 в. „Мир” (№ 3086) свидетелства за „износната” международна дейност на „Модерен театър”

„Нова Америка”

Кинопрожекциите там продължават и през 1910, но едва ли са били регулярни. Още в първите дни на годината „Пряпорец” (№ 2) свидетелства, че във вариетето покрай „оркестър, пение, танц“ има и „кинематограф”. Към края на януари „Вечерна поща” (Наумова) огласява в рубриката си „Театър и забавления”: „**Нова Америка” с нови артисти и киномaтограф с нови картини**”. През март същото издание (№ 3048) предлага репортаж, чиито подзаглавия кратко, но ясно обрисуват избухването на пожар в салона: „Подпалване на кинематографическата лента. Паниката. Изгасянето на пожарът”. „Реч” (№ 921) пък изяснява, че пламъците са тръгнали от прожекционната кабина – „**пожара избухна в кабинета на киномaтографическия апарат**”.

Част от вестникарските реклами, предшествали отварянето на кино „**Одеон**” (Дневник № 2962, Софийски новини № 51)

Театръ Одеонъ.

Тѣзи дни започва дневни и вечерни кинематографически представления съ най-нови ленти отъ прочутитѣ всесвѣтски фирми Гомонтъ, Патефреръ отъ Парижъ, Едисонъ отъ Нюйоркъ, Местеръ отъ Берлинъ, Дюксъ, Еклипсъ, Радиосъ, Урбанъ, Лукесъ Мелиесъ, Театро де Пари, Акила, Цинесъ, Итала и пр. и пр.

Театръ Одеонъ

ПРОДАВА И ДАВА ПОДЪ НАЕМЪ ОТЪ СВОЯ ДЕПОЗИТЪ КИНЕМАТОГРАФИЧЕСКИ ПРОГРАМИ (ФИЛМИ-ЛЕНТИ), АПАРАТИ, ЦѢЛИ ИНСТАЛАЦИИ И ВСИЧКИ НУЖДНИ ЗА МОДЕРЕНЪ КИНЕМАТОГРАФЪ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ, СЪ МНОГО ЕФТИНИ ЦѢНИ.

Кинимотографа „Одеонъ“.

Други день въ срѣда, на 17 того, кинимотографа при красивия театръ „Одеонъ“ ще бѫде тържествено открить.

Картинитѣ които ще се даватъ въ кинимотографа „Одеонъ“ ще прѣвъзходствоватъ всички други до сега видени такива. Освѣнтова, нѣма да се забѣлѣзва никакво трѣптение на картинитѣ, което послѣдното развали очитѣ зящото кинимотографа „Одеонъ“ притежава най усъвършенствуванитѣ кинимотографическитѣ машини и апарати, какито такива никѫдѣ нѣма въ България.

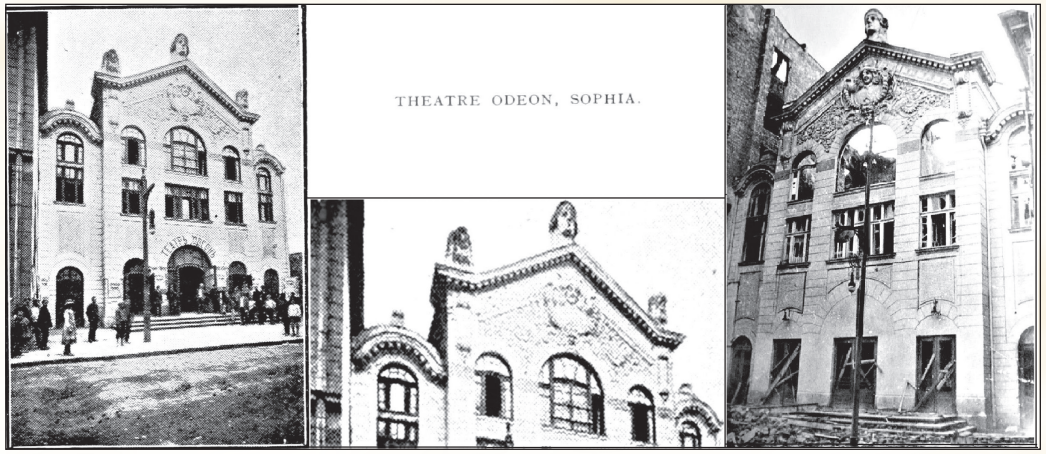
На неуморимитѣ притежатели пожелава успѣхъ.

— Кинематографически прѣдставления. Въ новия народенъ театръ отъ днесъ започватъ да се даватъ кинематографически прѣдставления съ най нови ленти отъ прочутитѣ фирми: Гомонъ, Патефреръ, Едисонъ, Местеръ, Дюксъ, Еклипсъ, Радиосъ, Урбанъ, Лукесъ, Мелиесъ, Театро де Пари, Акила, Цинесъ, Итала и пр.

Прѣдставленията ще се даватъ въ понеделникъ, срѣда и петъкъ и ще се започнатъ отъ 8—9½ и отъ 10—11½ ч. вечерьта.

Днесъ ще бѫдатъ дадени слѣднитѣ картини: 1) флорентинския тарантинъ; 2) една стара вѣсень; 3) мъжътъ може всичко; 4) най смѣшната рива; 5) Иванчо играе съ вѣлъ; 6) годишния праздникъ на парижкитѣ артисти; 7) илюстрованъ журналъ на театръ „Одеонъ“; 8) комедия: *Добродушния прятелъ*, ще играе трупата при театра

Фасадата на кино „**Одеон**”, оцеляла след бомбардировките през ВСВ

Арх. Наум Николов Торбов (1880–1952)

Откриването на „Одеон”

Салонът на второто стационарно кино в София (а и в България) разтваря врати на 6 ноември 1910, като първоначално приютява върху своята сцена сформираната наскоро драматична трупа „Нов Народен театър” – група артисти, напуснали Народния театър „вследствие конфликта с управлението му”. Затова и сградата, издигната на ъгъла между бул. „Княгиня Мария Луиза” и ул. „Цар Симеон” (№ 64), бива именувана на древногръцкия амфитеатър „**Одеон**”. Нейни строители и собственици са архитектите Наум Николов Торбов и Богдан Раданов. Кинематографическите представления в „Одеон” започват от 17 ноември. Репертоарът бива съставен предимно от заглавия на „Патé фрер”, доставен от Франция е един от трите прожекционни апарата на киното, чиято „двойна” сценична завеса също се оказва „артистично изработена в Париж”! Желаейки да пребори „Модерен театър”, „Одеон” започва да му подражава – и в областта на репертоарната политика, и по начина на рекламиране, и като започва още през ноември да прожектира редовно „Патé журнал”, рекламиран като „Илюстрован журнал (вестник) на театър „Одеон” – „илюстрация на седмичните приключения из целия свят”. С откриването на „Одеон” приключва романтичната епоха на пътуващите целулоидни трубадури. Започва ерата на големите кина, на голямото кино и на големия бизнес... „Одеон” разтваря врати на няколко крачки от „Модерен театър” – факт, който обрича двата столични аса на яростна, „чудовищна по рода си” конкурентна битка, оказала се „доживотна”. Повече от 30 години „Модерен театър” и „Одеон” вървят рамо до рамо, воювайки за всеки зрител, за всеки продаден билет. Понякога надделява единият, понякога – другият. Но продължават да вървят – заедно.

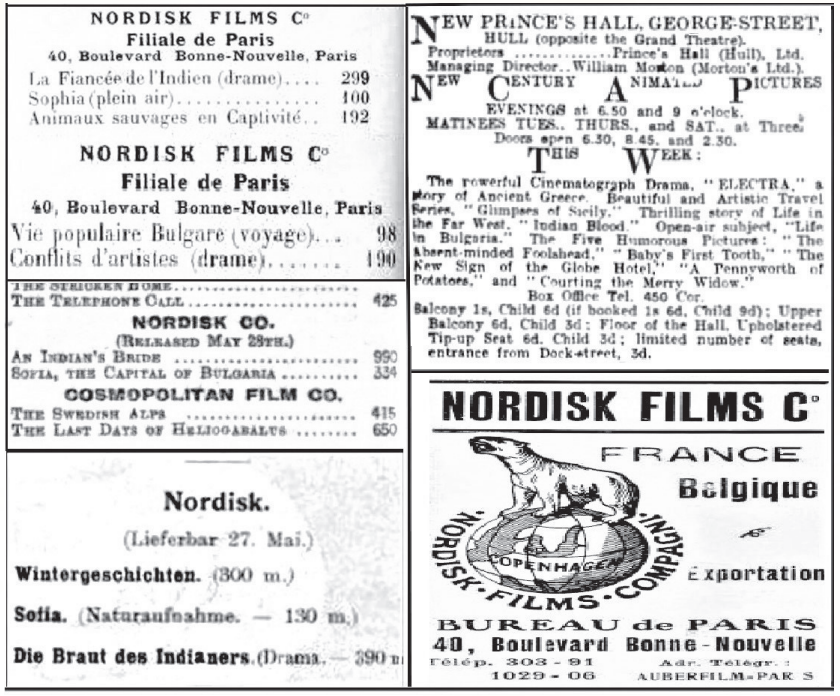
През годината:

В софийския печат продължават да се срещат (макар и рядко) наименованията „Аполо” и „Съвременен биограф”, но свързани с публични изяви, нямащи нищо общо с киното или изкуството!

През месец март кинооператор на „Нордиск” заснема у нас два 100-метрови репортажа – „**София**” и „**Български селски живот**”, анонсирани от „Cine-Journal” като „Sophia” и „Vie populaire Bulgare”. Под титулите „Sofia” и „Bulgarien” двата филма биват показани в Германия, а във Великобритания са озаглавени „Sofia, the Capital of Bulgaria” и „Life in Bulgaria” („Животът в България”).

На 2 май във Военното училище също (както и през 1909) е тракал кинематограф, но той едва ли е бил на унгареца Игнац Гайдушек (Вечерна поща, № 3103).

На 4/17.VIII.1910 сп. „Кинематограф” (Дюселдорф) отпечатва „пътния фейлетон” на своя специален пратеник **Алфред Розентал**, озаглавен „Киното в Ориента” – най-ранният журналистически материал в специализирания европейски печат, посветен на филморазпространението в България.

NORDISK FILMS C°
Filiale de Paris
40, Boulevard Bonne-Nouvelle, Paris

La Fiancée de l'Indien (drame).... 299
Sophia (plein air)..... 100
Animaux sauvages en Captivité.. 192

NORDISK FILMS C°
Filiale de Paris
40, Boulevard Bonne-Nouvelle, Paris

Vie populaire Bulgare (voyage)... 98
Conflits d'artistes (drame)..... 190

THE STRICKEN HOME..... 425
THE TELEPHONE CALL.....

NORDISK CO.
(RELEASED MAY 28TH.)

AN INDIAN'S BRIDE..... 960
SOFIA, THE CAPITAL OF BULGARIA..... 334

COSMOPOLITAN FILM CO.

THE SWEDISH ALPS..... 415
THE LAST DAYS OF HELIOGABALUS..... 650

Nordisk.
(Lieferbar 27. Mai.)

Wintergeschichten. (300 m.)

Sofia. (Naturaufnahme. — 130 m.)

Die Braut des Indianers. (Drama. — 390 m.

NEW PRINCE'S HALL, GEORGE-STREET, HULL (opposite the Grand Theatre).
Proprietors .....Prince's Hall (Hull), Ltd.
Managing Director...William Morton (Morton's Ltd.).

NEW CENTURY ANIMATED PICTURES

EVENINGS at 6.50 and 9 o'clock.
MATINEES TUES., THURS., and SAT., at Three.
Doors open 6.30, 8.45, and 2.30.

THIS WEEK:

The powerful Cinematograph Drama, "ELECTRA," a story of Ancient Greece. Beautiful and Artistic Travel Series, "Glimpses of Sicily." Thrilling story of Life in the Far West, "Indian Blood." Open-air subject, "Life in Bulgaria." The Five Humorous Pictures: "The Absent-minded Foolshead," "Baby's First Tooth," "The New Sign of the Globe Hotel," "A Pennyworth of Potatoes," and "Courting the Merry Widow."
Box Office Tel. 450 Cor.
Balcony 1s, Child 6d (if booked 1s 6d, Child 9d); Upper Balcony 6d, Child 3d; Floor of the Hall, Upholstered Tip-up Seat 6d, Child 3d; limited number of seats, entrance from Dock-street, 3d.

NORDISK FILMS C°

FRANCE
Belgique
&
Exportation

BUREAU de PARIS
40, Boulevard Bonne-Nouvelle
Téléph. 303-91
1029-06
Adr. Télégr.:
AUBERFILM-PARIS

През месец май 1910 „Нордиск” представя своите филми „**София**” и „**Български селски живот**” в списанията „Cine-Journal” (Париж), „Сцена” (Лондон) и „Кинематографически преглед” (Виена)

„**Киното в Ориента**” на **Алфред Розентал** в сп. „Кинематограф” (Дюселдорф), (Der Kinematograph (Düsseldorf)

No. 190. Der Kinematograph — Düsseldort.

Der Kino im Orient.

Reiseplauderei von **A. Rosenthal.**

Immer heisser brennt die Sonne vom orientalischen Himmel, und alles, was Zeit und Geld hat, flieht auf das Land, auch die Kinobesitzer fliehen, aber nehmen ihren ganzen Apparat mit und eröffnen — diesmal zum ersten Male — in Therapia, Kadiköj, Beces, und wie die kleinen Oertchen um Konstantinopel herum heissen mögen, ihre Apollo-, Muhamed-, Mehmed- und sonstigen Theater. Ich würde ja diese wandernden Unternehmen nicht so umständlich erwähnen, wenn einige nicht jetzt Sondervorstellungen für türkische Damen gäben. Zu derselben Zeit, wo sich die türkische Filmzensur so missliebig bemerkbar macht, hat Muheddin-Bey, der allgewaltige Gouverneur, die Erlaubnis gegeben, am Freitag — dem türkischen Sonntag — Separatvorstellungen für die türkischen Damen anzuberaumen. „Der Pathé rief, und alle, alle kamen.“ Von nah und fern erschienen Freitags dieselben mit ihren Kindern, und an der oft so leeren Kasse des Apollo-Kinos in Kadiköj war Billettmangel. „Wer doch da mit herein könnte!“ Aber die Polizisten am Zelteingang sind noch schlimmer als Eunuchen und selbst das allmächtige Backschich (Trinkgeld) ist machtlos. Da, ein rettender Gedanke — ich habe gerade Kognak gekauft, und der Operateur ist ein Deutscher. Ein deutscher Gruss, ein kleines Gespräch, ein griechischer Kognak und ein türkisches Mejidiestück (3,60 Mk.) öffnen mir den Maschinenraum:

„Wer zählt die Völker,
Kennt die Damen,
Die alle hier zusammenkamen,
Von Begos und Therapiens Küste,
Von Tschichlis sand'ger Jammerwüste.“

Entschuldigen Sie die Verse, aber zum ersten Male unverhüllte orientalische Schönheit. Ich weiss, Sie beneiden mich jetzt, verehrter Leser, aber wenn Sie jetzt, per Kaik mit mir in der Sonnenhitze zurück müssten, dann würden Sie sich schön bedanken.

Am anderen Tage packte ich meine Siebensachen und fuhr vom schönen Konstantinopel nach Adrianopel. Als einziges Kinematographentheater repräsentiert sich das Theater Modern (Dir.: Oesterreicher und Szilágyi), das ich aber aus Zeitmangel nicht ansehen konnte. Jedenfalls verstehen die Herren ihr Geschäft, das zeigt die Reklame und die Popularität des Unternehmens.

Nach Adrianopel kommt Philippopel. Zwar sagt schon Claudius: „Wenn einer eine Reise tut, dann kann er was erzählen“, aber von dieser Stadt ist nichts zu berichten. Ben Akiba, du bist blamiert. Eine mittlere Stadt ohne Kino, das ist beinahe unglaublich.

Weiter geht es, Sofia zu. Bulgariens Hauptstadt spielt eine traurige Rolle in der Geschichte der Kinematographie. Hier hat der „Pleitegeier“ schon reiche Ernte gehalten.

Aber die Herren Oesterreicher und Szilágyi haben auch hier ein Theater Modern eingerichtet, und damit den Beweis erbracht, dass der Kintopp auch in Sofia lebensfähig ist. Sie haben auch gleich ein Etablissement ersten Ranges aufgebaut. Ein eigens für diesen Zweck gebautes Gebäude allermodernster Eisenkonstruktion erhebt sich an der Hauptverkehrsader der schönen Stadt und bietet in seinem eleganten Parkett und seinen vorzüglich ausgestatteten Logen etwa 850 Personen Raum. Die Preise schwanken zwischen 30—80 cts., und sichern dadurch einen ausgezeichneten und regelmässigen Besuch.

In Belgrad gibt es auch nur zwei kleine Kinos, dem Unternehmungsgeist sind also Türen und Tore geöffnet. Jedem grosszügigen Unternehmen kann man ein gutes Prognostikon stellen, denn der Orientale liebt den Kinematographen, der ihm hilft, seinen Bildungsdrang befriedigen und der ihm die Kenntnis von Land und Leute so leicht macht; die Praxis hat gelehrt, dass nur der gute Film auf den Ottomanen wirkt.

Ein Kino in Konstantinopel — ich will seinen Namen nicht nennen — veranstaltete eine Zeit lang jeden Abend um 11 Uhr eine sogenannte Soirée noir mit pikanten, vielleicht auch mehr als pikanten Films. Die Polizei schritt nicht ein, sei es, dass sie es nicht wusste, oder sah sie voraus, dass der gesunde Sinn der Bevölkerung sich schon von selbst von diesen „Soiréen“ wenden würde, schon nach kurzer Zeit verschwanden diese Veranstaltungen, die zwar keinen Kassenerfolg, aber eine allgemeine Besuchsverminderung brachten, nur die äussersten Anstrengungen hielten dieses Etablissement, welches an bester Verkehrsgegend lag, während ein Kinematograph draussen vor der Stadt brechend voll war.

Die erste Anforderung an einen gutgehenden Kino ist also streng dezente Filmauswahl — mit einem Wort — Familienprogramm.

Auch die Preisfrage ist in den meisten Fällen noch nicht zur Genüge geregelt. Man verlangt zuviel Phantasiepreise, und der erste Kinomann konnte ruhig für den billigsten Platz 90 Pfennig und für einen Logensitz 3,80 Mk. verlangen, aber heute, wo die Konkurrenz immer grösser wird und den lebenden Bildern der Reiz der Neuheit genommen ist, muss man wohl oder übel wählen zwischen Preisreduzierung oder leerem Saal. Die Sofiaer Pleite, von der ich eingangs sprach, ist eine Folge der überschraubten Preise, denn der „Modern-Kino“ ist an der gleichen Strasse, gerade gegenüber erbaut und macht glänzende Geschäfte.

Auf eine Hauptanziehungskraft muss das orientalische Theater verzichten, auf den lokalen, aktuellen Film, denn es fehlt einerseits an dem Unternehmer, der aufmimmt, und an geübtem Personal, und andererseits an Absatzgebiet. Ich wundere mich, dass sich noch keine Filmfabrik gefunden, die die interessanten türkischen Sujets verwertet. Ich nenne da z. B.: „Leben im grossen Basar“, „Die tanzenden Derwische“, „Teppichwebereien“, „Schmiedlik“ usw.

Einen Anfang machte zwar in Konstantinopel Herr Weinberg, der uns den Besuch des Königs von Serbien vorführte, aber infolge der primitiven Einrichtungen war es nichts Ordentliches. Eine Aufnahme des Stierkampfes ist vollständig missglückt.

Das Leihwesen ist auch noch unausgebildet, und an manchen Orten fehlt es an der nötigen Lichtquelle. Konstantinopel, Adrianopel und Philippopel haben z. B. kein elektrisches Licht und eine eigene Lichtanlage ist hier kostspieliger als anderwärts.

Einen interessanten Versuch hat Herr Kremer, der Vertreter Pathés, gemacht; er musste eine Arena, die 15 000 Personen fasste, ausnutzen, und legte deshalb einen Riesenkino an. Durch den eigenartigen Platz gezwungen, musste der Projektionsapparat hinter das Projektionsfeld verlegt werden, und nun litten die Bilder durch den Widerschein der Lichtquelle. Man versuchte alles mögliche, aber der Schaden konnte nur zum Teil beseitigt werden.

Wenn ich nun zum Schluss eine resümierende Uebersicht über die Geschichte und Entwicklung des Kinematographen in der Türkei gebe, dann muss ich mich darauf beschränken, zu sagen, dass alles noch in der Entwicklung ist. Bei grossangelegten und gutgeleiteten Etablissements ist grosser und dauernder Verdienst in Aussicht zu stellen, doch auch dem kleinen Unternehmen kann man in den Vororten im Sommer Rentabilität prophezeien.

„Модерен театър”

Репертоарът на киното през годината включва 835 заглавия. „Собствените снимки” са шест: „**Водосветът на Богоявление в София**”, отразявала традиционната церемония по хвърлянето на кръста в ледените води и освещаването на войсковите знамена на Йордановден (6 януари); „**Погребението на руския посланик Сементовский-Курило на 15 януари 1911**” – по-скоро поклонението пред тленните му останки; „**Откриването на V Велико народно събрание във Велико Търново на 9.VI.1911 година**” – единственият от шестте филма, останал пощаден от времето и съхраняван днес в Българската национална филмотека (БНФ); „**Няколко сцени от празника на розите в София**”, заснети на 28 и 29 юни (Петровден); „**Роман и околностите му**” – „изглед”, показан на 27 август; „**Откриването на Народното събрание в София на 15 октомври 1911 година**”.

През годината „Модерен театър” започва да рекламира дейността си и в специализираната чуждестранна преса.

Програми на кино „**Модерен театър**”, включващи заглавията на част от собствената продукция, както и едно съобщение в „Дневник” (29.XI.1910), свидетелстващо за взаимовръзката между два от филмите на „киноцентъра”

Модеренъ Театръ

Ловъ на слонове по рѣката Нединя — Изследъ.
Адамовото отмащение. — Комична.
Водосвѣтътъ на Богоявление въ София. — собствена снимка.
Мария Брика. — Исторична.
Влюбенъ въ съсѣдката. — Комична.
Гричъ: Норвежки данцъ изпълнява оркестра на мод. театъръ.
Модеренъ вѣстникъ. — Илюстрация на седмичнитѣ приключения.
Силата на възпоменанието — Драма.
Стачката на наемателитѣ. — Комична.

Модеренъ театръ.

Програма за сѫбота 27.Ш.
Романъ и околноститѣ му — изгледъ.
ДѢТСКА ПРѢДАНОСТЬ —др.
Моминъ и упоритата квартирантка — комична.
Шерансъ: Вилъ Маршъ — изп. орк. на мод. театръ.
ЗИГОМАРЪ
Голѣмъ сензац. френски романъ въ три части.
Джуджето Петко ще ка да се жени за дебеляна Шишкова — комична.

Модеренъ Театръ

ПРОГРАМА:
За понедѣлникъ 17.X.1911 г.
Откриването на Нар. Събрание въ София на 15 окт. 1911 г.
Малкиятъ конникъ — драма.
Веселя пансионерки — комична.
Годарэ: Зора — изп. орк. на мод. театръ.
ВОЙНАТА ВЪ ТРИПОЛИ, ЧАСТЬ II.
ТАНЦУВАЧКАТА — драма, играе АСТА НИЛЕНЪ.
Ивиновитѣ бѣли арѣки — комична.

МОДЕРНАТА
ЗИМНА и ЛѢТНА
ПЪРЗАЛКА
ЗА КѢНКИ СЪ КОЛЕЛЦА,
ул. Екзархъ Іосифъ и булев. Драгоманъ
е отворена ежедневно.

Положението на Сементовски-Курило.

Рускиятъ пълномощенъ м-ръ г. Сементовски-Курило, който се бѣ простудилъ на лагера, при полетитѣ на Масленикова, днесъ е сравнително по-добрѣ. Царьтъ ежедневно се държи въ течание за хода на неговата болесть.

Девет кадъра от кинохрониката, проследяваща основните моменти от откриването на V ВНС в Търново – дефилирането през града, влизането в „парламента” (читалище „Надежда”) и парада на Марно поле

Праздника на розитѣ тази година отпразнуваха при особено тържество. Изъ улицитѣ на столицата хилядень народъ. Една жива изложба на най-пъстритѣ и разнообразни модни костюми. Нашата снимка представлява множеството между площадъ „Царь Освободитель“ и „Ал. Невски“, което очаква потеглянето на отомобилното шествие.

През лятото на 1911 Дружеството за борба против туберкулозата организира за първи път двудневни благотворителни тържества, които стават известни като Празника на розите

Това рекламно каре за фирмата „Остерайхер & Силаги. Филми & кинематографи. София (България)” се появява в „Cine-Journal” цели 26 пъти в протежение на 7 месеца – от 9/22 юли 1911 до 4/17.II.1912

Реклама на „Остерайхер & Силаги” (София) в сп. „Кинематографически преглед” (Kinematographische Rundschau № 182, 3.IX.1911)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„Одеон”

От 25 март (Благовещение) кинематографическите представления в „Одеон” стават „ежедневни”, редовни, регулярни, постоянни, театърът се превръща в кино – „модерно”, „разкошно”, „великолепно”, но и обикновено, „народно”. Върху екрана му през годината преминават 558 филма. Стараейки се да не изостава от „Модерен театър”, новооткритото кино също включва в програмите си чуждестранни филми с българско участие. В края на лятото (31 август – 1 септември), „Одеон” показва „патриотическата картина”, озаглавена „**Българските юнаци на Всеславянския соколски събор в Загреб**” и осъществена между 12 и 16 август най-вероятно от хърватски кинооператор. През октомври върху екрана на киното се появява и заснетата в началото на месеца в австрийския замък Шварцау хроника „**Сватбата на австрийския престолонаследник с лелята на престолонаследника княз Борис**”, на която присъстват българските принцове Борис и Кирил, защото младоженката Зита Бурбон-Пармска (1892–1989) е сестра (с общ баща) на тяхната майка – княгиня Мария Луиза Бурбон-Пармска (първата съпруга на Фердинанд).

СВѢТЛИНА

Българскитѣ юнаци въ Загребъ.

Фотография, отразяваща миг от гостуването на нашите юнаци на хърватските соколи през август 1911 (Светлина 1911, IX–X: 21)

В началото на 1912 в. „Софийска вечерна поща” (№12) прави рекапитулация на дейността на кино „**Одеон**” за отминалата година, възхвалявайки репертоарната му политика

Кинематографи

Едно отъ най-добритѣ развлечения за народа сж кинематографитѣ. Покрай веселитѣ картини, обаче се даватъ и сериозни исторически, научни, индустриални и др. картини.

Въ всички голѣми градове на България има кинематографи: Пловдивъ, Варна, Русе, Плѣвенъ, Ст.-Загора, Бургасъ, Търново и пр. Откриха се прѣзъ течението на годината и въ малкитѣ градове.

Но отъ всички държи първо мѣсто,

Театръ Одеонъ, не само по своето кокетство на театралната зала, но и по музика и художество на картини. Прѣзъ изтеклата година той даде бѣлѣжититѣ голѣми картини: „Падането на Троя“, „Освобождението на Иерусалимъ“, „Парижката св. Богородица“, „Клѣтницитѣ“, „Злокобната нощь“, „Магдалена“, „Серано де Бержеракъ“, „Мадамъ Санъ-Женъ“ и др. Даде великолѣпни пейзажи — „Ниагарскитѣ водопади“, изгледъ изъ Швеция, Италия и др. — Порцелановата индустрия въ германския дворъ, желѣзното лѣение, и пр. и пр. Много отъ сюжетитѣ на първитѣ картини бѣха изпълнявани отъ голѣми парижки и европейски артисти.

„Театръ Одеонъ“. За напрѣдъ всѣки день въ театръ „Одеонъ“ ще се даватъ кинематографически прѣдставления съ отбрани програми.

Отъ днесъ започва даването на прочутата картина „Отче Нашъ“ съ извънредно поучително — нравствено възпитание за младежьта. Всички мѣста сж номерирани и цѣнитѣ обикновени.

— Театръ „Одеонъ“. Управлението на този толкова красивъ въ столицата театръ, поставя на солидни начала вече своитѣ ежедневни *кинематографически прѣдставления*. Отъ вчера, 25 Мартъ, почна да се дава въ театъра прочутата сензационна драма съ най-възвишени пориви и стремления „Аризата-Жрицата на Таинъ“. Това е една великолѣпно изпълнена художествено драма, разкошна по сцени, събития и артистична вѣщина. Въ нея зематъ участие артиститѣ отъ прочутия парижки театръ „Ренесансъ“. Драмата е изъ живота на Картагенъ въ борба съ Римъ, основната нишка на която е любовьта между Аризата и Римския военоначалникъ Герзакъ.

Желателно е тази хубава драма да бѫде видена отъ всички.

Театръ „Одеонъ“.

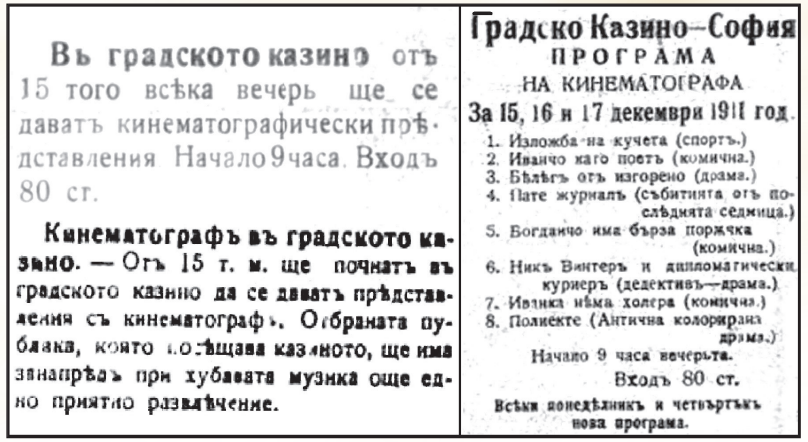
Едно дѣло, което е струвало толкова жертви и трудъ, но което даде добри резултати, не само за прѣдприемчивитѣ архитекти г да Торбовъ и Радановъ, а сѫщо и за столицата, е тъй наречения театръ «Одеонъ“. Въ послѣдния столичнитѣ граждани намиратъ най-хубавото развлечение. Въ него съ спокойствие всѣки може да прѣкара вечерь нѣколко знаменателни часа. Хубавитѣ картини, които особено напослѣдъкъ се даватъ, задоволяватъ извънредно много публиката. Ние казваме смѣло, че драматичнитѣ картини и пейзажи спечелиха славата на този театръ. Любителя може да научи много интересни нѣща изъ цѣлия свѣтъ, при най-голѣмитѣ удобства на театра. Бихме желали въ театръ „Одеонъ« да се даватъ се тъй хубави картини изъ класическитѣ страни и сегашния животъ на народитѣ.

„Софийски Новини“.

Театръ „Одеонъ«. Въ театъръ „Одеонъ“ ежедневно се даватъ кинимотографически прѣставления съ отбрани и хубави картини.

Отъ наша страна ние прѣпоржчваме на нашитѣ абонати и читатали театъра „Одеонъ“, които всѣка вечерь, когато обичатъ, могатъ да го посетятъ и прѣкарать нѣколко часа въ развлечение, като при това ще видятъ всичко какъвто има и става по свѣта.

Четири обявления, отпечатани през 1911 във в. „Софийски новини” (№№ 689, 690, 691)

Въ градското казино отъ 15 того всѣка вечерь ще се даватъ кинематографически прѣдставления Начало 9 часа. Входъ 80 ст.

Кинематографъ въ градското казино. — Отъ 15 т. м. ще почнатъ въ градското казино да се даватъ прѣдставления съ кинематографъ. Отбраната публика, която посѣщава казиното, ще има занапрѣдъ при хубавата музика още едно приятно развлѣчение.

Градско Казино—София
ПРОГРАМА
НА КИНЕМАТОГРАФА
За 15, 16 и 17 декември 1911 год.

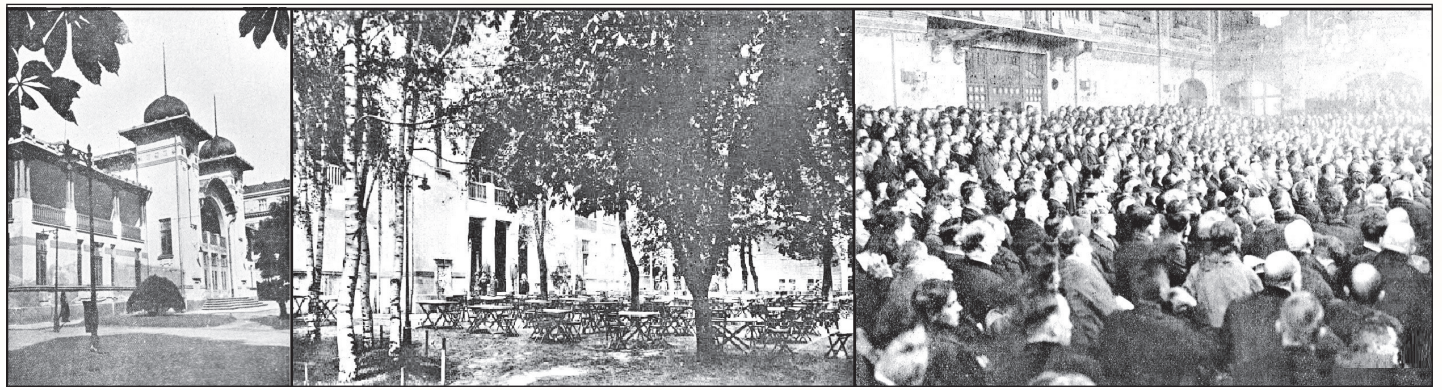
1. Изложба на кучета (спортъ.)
2. Иванчо като поетъ (комична.)
3. Бѣлѣгъ отъ изгорено (драма.)
4. Пате журналъ (събитията отъ послѣднята седмица.)
5. Богданчо има бърза поржчка (комична.)
6. Никъ Винтеръ и дипломатически куриеръ (дедективъ—драма.)
7. Иванка нѣма холера (комична.)
8. Полиекте (Антична колорирана драма.)

Начало 9 часа вечерьта.
Входъ 80 ст.
Всѣки понедѣлникъ и четвъртъкъ нова програма.

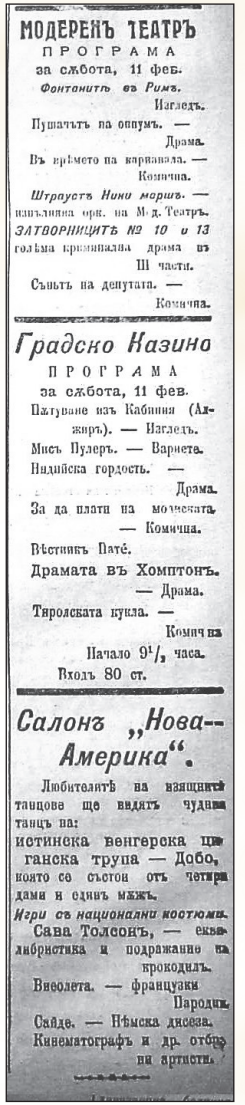
Първите реклами за кинематографа в **Градското казино**, започнал да функционира от 15.XII.1911 (Реч, № 1503; Пряпорец, № 280)

Градското казино

На 22 май 1908 бива открит „новият бюфет" на Градската градина, който през юни софиянци вече започват да наричат **Градското казино**. В началото на октомври 1911 неговият предприемчив съдържател Мориц Рат известява, че „в скоро време ще инсталира кинематограф", с който ще се дават „хубави сензационни картини". На 15 декември в Градското казино започват редовни кинематографически представления, Мориц Рат се възправя срещу „Модерен театър" и „Одеон".

Градското казино, върху чиято тераса „пред главния вход" се развива второто действие на Яворовата пиеса „В полите на Витоша" (1910). Днес на неговото място се намира Софийската градска художествена галерия (ул. „Гурко" № 1)

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ
ПРОГРАМА
за сжбота, 11 фев.
Фонтанитѣ въ Римъ. Изгледъ.
Пушачътъ на опиумъ. — Драма.
Въ врѣмето на карнавала. — Комична.
Щраусъ Нини маршъ. — изпълнява орк. на М-д. Театръ.
ЗАТВОРНИЦИТѢ № 10 и 13 голѣма криминална драма въ III части.
Съньтъ на депутата. — Комична.

Градско Казино
ПРОГРАМА
за сжбота, 11 фев.
Пѫтуване изъ Кабиния (Алжиръ). — Изгледъ.
Мисъ Пулеръ. — Варнета.
Индийска гордость. — Драма.
За да плати на момчената. — Комична.
Вѣстникъ Патѐ.
Драмата въ Хомптонъ. — Драма.
Тиролската кукла. — Комична.
Начало 9½ часа.
Входъ 80 ст.

Салонъ „Нова-Америка".
Любителитѣ на изящнитѣ танцове ще видятъ чудния танцъ на:
истинска венгерска цигански трупа — Добо, която се състои отъ четири дами и единъ мжжъ.
Игри съ национални костюми.
Сава Толсонъ, — еквилибристика и подражание на крокодилъ.
Виолета. — французки Пародии.
Сайде. — Нѣмска дивеза.
Кинематографъ и др. отбрани артисти.

Редом с асоветe

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

На 2 май във Военното училище също (както през 1909 и 1910) е имало кинематограф, който между 21.30 и 23.30 е представил „пред лицето на училището" **няколко** „картини из военния живот на разни държави" (Утро, № 91).

За 4 юни Червен кръст подготвя в Градската градина голямо увеселение, програмата на което е включвала представление с кинематограф.

На 7 юли сп. „The Moving Picture World" огласява „**Животът в българското село**" („Life in a Bulgarian Village") като продукция на френската фирма „Еклер". През октомври документалният филм се появява във Франция, озаглавен „La vie au village en Bulgarie", във Виена – под титула „Bulgarisches Bauernleben", в Санкт Петербург (кинотеатър „Ренесанс") – като „Жизнь болгарской деревни".

В началото на септември сп. „Кинематографически преглед" известява, че монополните права за Румъния, Сърбия, България, Турция и Гърция върху всички филми на Аста Нилсен се държат от фирмата „**Oesterreicher & Szilágyi, Sofia**".

Cinéma " ÉCLAIR "

8, Rue Saint-Augustin, PARIS

Téléphone 130-92. — Adresse Télégraphique : CINÉPAR-PARIS

La Vie au village en Bulgarie

Ce film reproduit une série pittoresque de types et de costumes de paysans bulgares. Le spectateur va d'abord voir les enfants à l'école, puis les femmes qui filent la laine, qui tissent leurs vêtements, enfin exécutent des broderies d'un extrême originalité pour orner leurs costumes.

La vie aux champs tout en montrant le paysan menant ses bœufs, donne une idée des grandes plaines, caractéristiques de la campagne bulgare. Enfin, les réjouissances du dimanche sont reproduites sur l'écran par une ronde jeune et d'un caractère tout spécial que dansent les paysans en habit de fête, et se termine par le pas des faucheurs qui exécute s'approchent de l'appareil à la fois infaillibles, joyeuses et toutes fières d'être ainsi photographiées avec leurs beaux habits brodés!

Първият обширен текст в „Cine-Journal", посветен на „български" филм – „**Животът в българското село**" на „Еклер" (октомври 1911)

Реклами за „**Животът в българското село**" в три списания – нюйоркското „The Moving Picture World", парижкото „Cine-Journal", виенското „Кинематографически преглед" и един вестник – софийския „Воля" (№184). За съжаление, в българския печат липсват свидетелства филмът на „Еклер" да е прожектиран у нас

That Program

WEEK OF JULY 22nd

ECLAIR

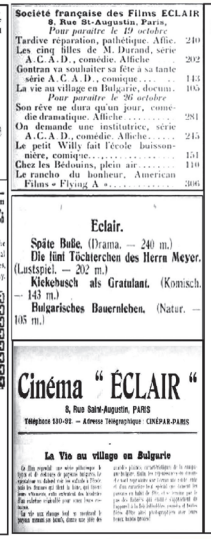
LIFE IN A BULGARIAN VILLAGE (July 29).—This film shows types and customs of Bulgarian peasants, their simple occupations and their farm life, and closes with views of their Sunday feasts and recreations.

"LIFE IN A BULGARIAN VILLAGE" (Eclair), July 28.—On the same reel is given the beautifully photographed series of pictures of native people, Bulgarian village folk. It contains many very interesting types, some glimpses of old-world customs and costume. It is very artistically

INDEPENDENT Release Dates

ECLAIR.

July 11—The Cedarville Scandal (Com.).....
July 14—Artful Costrun (Com.).....
July 14—Across the Caucasus (Scenic).....
July 16—The Dreamers (Dr.).....
July 18—That Loving Man (Com.).....
July 21—Simple (Dr.).....
July 23—The Governor's Daughter (Dr.).....
July 25—The Double Cross (Dr.).....
July 28—The Lady Barrister (Com.).....
July 28—Life In a Bulgarian Village (Edu.)...
Aug. 4—Because of Bobbie (Com.-Dr.).....
Aug. 8—Boys Again (Com.).....
Aug. 11—The Foster Sister (Com.-Dr.).....
Aug. 11—Carlsbad (Scenic).....

Société française des Films ECLAIR
8, Rue St-Augustin, Paris.

Pour paraître le 15 octobre

Tardive reparation, pathétique. Affic. 240
Les cinq filles de M. Durand, série A. C. A. D., comédie. Affiche 202
Gontran va souhaiter sa fête a sa tante série A. C. A. D., comique 145
La vie au village en Bulgarie, docum. 105

Pour paraître le 26 octobre

Son rêve ne dura qu'un jour, comédie dramatique. Affiche 281
On demande une institutrice, série A. C. A. D., comédie. Affiche 215
Le petit Willy fait l'école buissonnière, comique 151
Chez les Bédouins, plein air 110
Le rancho du bonheur, American Films « Flying A » 306

Eclair.

Späte Buße. (Drama. — 240 m.)
Die fünf Töchterchen des Herrn Meyer. (Lustspiel. — 202 m.)
Klekebusch als Gratulant. (Komisch. — 143 m.)
Bulgarisches Bauernleben. (Natur. — 105 m.)

Cinéma " ÉCLAIR "

8, Rue Saint-Augustin, PARIS

Téléphone 130-92. — Adresse Télégraphique : CINÉPAR-PARIS

La Vie au village en Bulgarie

FILMS "ÉCLAIR"

LIVRABLE A PARTIR DU 19 OCTOBRE 1911

Tardive Réparation

Pathétique. — Affiche. — Longueur app. : 240 mèt.

Les Cinq Filles de M. Durand

Série A. C. A. — Comédie. — Affiche — Longueur approxim. 202 mètres.

Gontran va souhaiter la Fête à sa Tante

Série A. C. A. D. — Comique. — Longueur approximative : 145 mètres.

La Vie au Village en Bulgarie

Documentaire. — Longueur approx. : 105 mètres

LIVRABLE A PARTIR DU 26 OCTOBRE 1911

Son rêve ne dura qu'un jour

Comédie Dramatique.

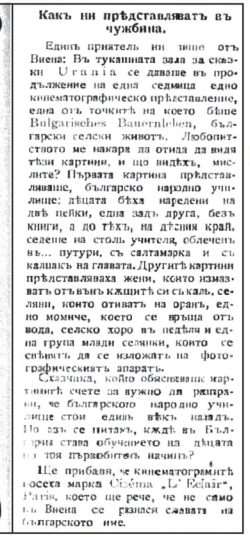
Scène Japonaise jouée par les Artistes du Théâtre Impérial de Tokio.

Affiche. — Long. approx. 281 mètres.

Téléph. : 130-92 — 8, Rue St-Augustin — Téléph. : 130-92

PARIS

Adresse télégraphique : CINÉPAR-PARIS

Какъ ни представляватъ въ чужбина.

Единъ приятель ни пише отъ Виена: Въ тукашната зала за сказки Urania се даваше въ продължение на една седмица едно кинематографическо представление, една отъ точките на което бѣше Bulgarisches Bauernleben, български селски животъ. Любопитството ме накара да отида да видя тѣзи картини, и що видѣхъ, мислите? Първата картина представляваше, българско народно училище: дѣцата бѣха наредени на двѣ пейки, една задъ друга, безъ книги, а до тѣхъ, на дѣсния край, седеше на столъ учителя, облѣченъ въ... путури, съ салтамарка и съ калпакъ на главата. Другитѣ картини представляваха жени, които изкарватъ отъ бѣлъ кѫщитѣ си съ кальо, селяни, които отиватъ на оранъ, едно момиче, което се връща отъ вода, селско хоро въ недѣля и една група млади селянки, които се свиватъ да се изложатъ на фотографическиятъ апаратъ.

Сказчика, който обяснявалъ картинитѣ счете за нужно да рекламира, че българското народно училище стои единъ вѣкъ назадъ. Но защо се питамъ, кѫдѣ въ България става обучението на дѣцата то тя първообитель начинъ?

Ще прибавя, че кинематографитѣ носеятъ марка Cinéma „L' Eclair", Paris, което ще рече, че не само въ Виена се казватъ на българското име.

Няма вечеринки и забавления без кинематографа, който „окупира" все повече и повече столични развлекателни заведения

„Театръ Одеонъ"

Програма за 29 дек. 1910

Едно пазуване къмъ планината Мирсъ.—

Въ обитата на Алкохора.—(драма)

Тунелъ подъ Ламанша.—(Комична)

Ново — Зеландска. (Драма)

Сферическиятъ живот на студения (научна)

Жената съ прилѣпчивите — (драма)

Страхътъ на Рентгена Залъкъ отъ водата.

Всѣки понедѣлникъ, сряда и петъкъ двоенъ представление начало 4 и 8 часа сѫщо обѣдъ.

Вечерно начало въ 8 и пол. и 10 часа.

Телефонъ № 1030

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ.

ПРОГРАМА

за четвъртъкъ 29.XII

Плуване по Елба.—

Нападъ.—

Добродушното на полицията.

Нощъ животъ.—

Благодарностьта на обирачъ.

Драма.—

Отвратителната пещера.—комична.—

Дявелперъ.— Петербурски приказлище. Изпълнява оркестра М. театръ.—

Нощъ на млади бѣли момичета.

Пасдедъ.

Шалдъ.—Драма.

Забавлѣхъ и контрабаса.—комична.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ

ПРОГРАМА

за събота, 11 фев.

Салонъ „Нова-Америка".

Вечеринки и забавления.

София, 27 ноември.

— (Картинна изложба). Въ новото рисувално училище е открита изложба отъ 138 картини — предимно български пейзажи. Изложбата ще трае до къмъ 5 декември.

— На 28 того (събота) въ салона на софийското офицерско събрание ще има танцовална вечеринка съ гости.

— (Дивизенъ концертъ). Настоятелството на благотворителното дружество „Елочки" ще даде въ неделя на 29 т. м. въ салона на военния клубъ музикално матине съ най отборна програма. Входъ за гостя 2 л. за членове на дружеството и за учащата се младежь 50 ст. Начало въ 3 ч. сѫщъ обѣдъ.

— Въ градското казино концертъ отъ струнния оркестръ на Иермаръ.

— Въ Сирария „Здраве" нѣмски дамски оркестръ.

— Въ „Модерния театръ" кинематографъ съ картини изъ живота на Толстой.

— Въ Модерния „Биографъ" нови картини.

— Въ бирария „Батемберъ" нѣмски струненъ оркестръ, капелникъ г. Швертнеръ.

— Въ бирария „Родопи" пѣсенъ. Никола, виенски оркестъръ отъ 9 души и 11 кавалери капелникъ Райфнеръ.

— Въ „Нова-Америка" дебютъ на нови артисти и кинематографъ.

Забавления.

Вторникъ, 31 мартъ.

Градско Казино — Концертъ отъ л-гвардейския оркестръ.

Нова Америка — Варіете. Отбрана програма съ новопристигнали артисти.

Модеренъ Театръ — Нови картини, привлекателни гледки.

Апало Театръ — Говорящъ кинематографъ.

„Родопи" — Концертъ, оркестра на Халии.

Батемберъ — Музика — оркестра на Швертнеръ.

Бирария „Трънъ" — Пѣсни, ориентални танци.

Бирария Щърбановъ — Оркестра „Шопъ".

Кафе Кристалъ — Музика, български пѣсни.

Салонъ „Булевардъ" — Дамски чешки оркестръ.

Бирария „Здраве" — струнния оркестръ на Д-во Денкоглу.

Вечеринки и забавления.

София, 4 Януарий.

— На 5 того вечерьта, въ вторникъ, калоферската дружба ще даде своята традиционна вечеринка въ салона на „Славянска Беседа". Сдѣлани по приготовленията, които ще правятъ, вечерин-ата ще бѫде много забавителна. Между поларитѣ за лотарията пръмета има и три скѫпи купони отъ Негово Блаженство Екзарха.

— На 6 того въ трапезарията търговскитѣ служащи даватъ литер. танцувална вечеринка.

— Въ „Нова Америка" нова богата програма. Общъ интересъ възбуждалъ „Дамскиятъ борцъ".

— Въ „Модерния театръ" кинематографъ.

— Въ Модерния „Биографъ" нови картини.

— Въ бирария „Родопи", пасажъ св. Никола, виенски оркестъръ отъ 9 дами и 11 кавалери, капелникъ Райфнеръ.

— Въ бирария „Булевардъ" чешкий дамски оркестръ капелникъ г-на Марженика управлява.

— Въ бирария „Здраве" нѣмски дамски оркестръ, свири прѣмущество тъмно оперъ-ни парчета.

„Модерен театър”

На 20.I.1912 „Дневник” (№ 3379) съобщава, че „на столичния „Модерен Театр” царът е дал разрешение да направи кинематографически снимки от тържествата”, допълвайки: „Днес бидоха направени такива под личното ръководство на директора г. Силаги от посрещането на всички височайши гости”. Гостите са престолонаследниците на православните балкански монархии, а тържествата са по повод на пълнолетието на княз Борис, навършил 18 години на 18 януари.

„Модерен театър” се „преобръща” в акционерно (събирателно) дружество на 19 март, когато неговият устав бива приет „от общото учредително събрание”. Председател на управителния му съвет е Карло Алберто Вакаро, а двама от членовете са Аладар Оттай (Остерайхер) и Сигмунд Силаги.

В средата на февруари софийски общински съветници гостуват на колегите си в Париж, от 12 до 14 април кметът на френската столица Феликс Русел връща визитата. Събитията биват отразени посредством две кинохроники, продуцирани от „Модерен театър”. „**Тържественият прием на софийските общинари в Париж**” се оказва първият български филм, заснет в чужбина.

На 19 юли дейци на Вътрешната македонска революционна организация (ВМРО) взривяват адска машина насред чаршията в град Кочани (тогава в Турция, днес в Северна Македония). Атентатът е последван от „масови насилия над християнското население”, наречени „Сечта в Кочани” и извършени от редовна войска и башибозук. На 1 август в София бива свикан грандиозен митинг, участниците в който настояват правителството да предприеме действия за избавлението на българите в Македония и Одринско (Реч, № 1718). Събитието е заснето с кинематографически апарат.

На 2 август в Търново бива честван 25-годишнината от възкачването на цар Фердинанд на българския престол. Празникът е отразен от оператор на „Модерен театър” посредством репортаж „**Юбилейните тържества в Търново**”.

Снимка направена пред двореца в Сюлъ. СОФИЙСКИТЕ ОБЩИНСКИ СЪВЕТНИЦИ ВЪВ ПАРИЖЪ.

Les Ediles Bulgares à Paris

Rapid-Film qui surprend avec vigilance les actualités intéressantes de la vie publique à Paris, vient de filmer les scènes officielles de la visite que viennent de faire à Paris les édiles Bulgares. Ce film, très réussi, a été tourné pour la Société bien connue Osterreicher et Zzilagyi de Sofia (Bulgarie). Le plus vif succès lui est réservé, dans tous les pays où la jeune Bulgarie trouve des amis et des défenseurs.

Петъкъ 13 Априлъ.

Днесъ въ 9 и половина часа зарания, специалната общинска комисия и първенитѣ гостя, въ три файтона се отправиха за тукашното *френско училище*.

Директора на училището посрѣща гоститѣ съ нѣколко привѣтствени думи. Ученицитѣ и оркестра къ училището изпълниха отбрани френски пѣсни. Отъ тамъ гоститѣ и придружающитѣ ги лица посѣтиха *залата*, *халитѣ*, кждѣто единъ отъ търговцитѣ поднесе букетъ отъ живи цвѣтя на г. Русела. *Народното Събрание* (тукъ фотографа на модеренъ театръ направи снимка за кинематографъ), *Военното училище* и въ 11 и половина часа се завърнаха ат.

Кметството.

Кмета и останалитѣ общински съвѣтници, безъ социалиститѣ, които не взематъ никакво участие въ тържеството, посрѣщнаха гоститѣ и ги въведоха въ приемния салонъ. Г. Каратеодоритъ приятелски на г. Русела и г. Русо нѣкои отъ непрѣстанвенитѣ до сега общ. съвѣтници.

Seite 30. KINEMATOGRAPHISCHE RUNDSCHAU Nr. 220

Die Neuheiten des „Der Tag im Film“.

Hamburg Die Überführung der Leiche Sr. Majestät König Friedrich VIII. von Dänemark in Gegenwart der königl. Familie. — Der Leichenzug bewegt sich vom Hotel Hamburger Hof nach dem Bahnhof.

Orleans Anläßlich der 500jährigen Feier der „Jungfrau von Orleans“ fand ein historischer Umzug statt.

Nogent sur Marne Der Schlupfwinkel der beiden letzten Automobil-Banditen Garnier und Valet wurde in die Luft gesprengt, wobei die beiden Verbrecher ihren Tod fanden.

London Dort fand das bedeutendste Pferderennen um den großen Preis von London statt.

Wien Oberleutnant Nittner, der erste Überflieger des Semmering.

Konstanz Die Flieger des II. Oberrheinischen Zuverlässigkeitsfluges erreichen nach Überquerung des Schwarzwaldes das Ziel. — Se. Exzellenz Graf Zeppelin begleitet die Flieger auf seinem neuen Luftschiff „Z 12“ u. begleckwünschte sie.

München Die „Bayerische Gewerbeschau“ wird von Sr. königl. Hoheit Prinz Ludwig von Bayern eröffnet.

Sofia (Bulgarien) Der Bürgermeister von Paris besucht Bulgarien.

Schlettstadt i. Els Se. Exzellenz der kaiserl. Statthalter Herr Graf v. Wedel und Herr Staatssekretär Zorn v. Bulach besuchen die Gewerbeausstellung.

Sehlis b. Taucha i. Sa. Das Dorf wurde von einem Wirbelsturm zerstört.

Leipzig Dort fand die Schlußsteinlegung des Völkerschlacht-Denkmals statt.

Paris Auf dem Platze Daumesnil zerstörte eine Feuersbrunst viele Ateliers. Der Schaden beträgt über eine Million Franken.

Dresden-Loschwitz Se. Majestät König August von Sachsen wohnte der Enthüllung des Körner-Schiller-Denkmals bei. — An dieser historischen klassischen Stätte (Körners Weinberg) schrieb Schiller seinen „Don Carlos“.

Müggelsee bei Berlin Dort fand die nationale Frühjahrswettfahrt des Jachtklubs „Müggelsee“ statt. Ihre königl. Hoheit Prinzessin Eitel Friedrich verteilte die Preise.

„**Тържественото посрещане на парижкия кмет в София**” бива включен в международния кинопреглед „**Денят на филм**” и прожектиран из Европа – индикация и за интереса към темата, и за качество на картината

Модерниятъ Театръ и тържествата.

На столичния „Модеренъ Театръ“ царьтъ е далъ разрѣшение да направи кинематографически снимки отъ тържествата. Днесъ бидоха направени такива подъ личното ръководство на директора г. Силаги отъ посрѣщането на всички височайши гости. Тия картини ще бъдатъ дадени, както въ тукашния „Модеренъ Театръ“, така и въ всички чужди такива. Ще бъдатъ направени снимки само така отъ молебена, парада, поздравяването на клетвата и пр.

Снимки.

Прѣзъ врѣме на посрѣщанието на прѣстолонаслѣдникътъ Константинъ бѣ направена кинематографическа снимка.

Гръцкиятъ прѣстолонаслѣдникъ Константинъ е роденъ на 8 юли 1868 г. носи още титлата *дукъ Спартански*. Жененъ е за София, прицеса пруска, прѣзъ май 1891 г.

Гърция е страна съ конституционно-монархическо управление. Повърхнината й е 64,679 кв. километра, съ 2,621,952 жители. Въ военно врѣме кралството може да изкара на бойното поле 200,000.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ

ПРОГРАМА

за понедѣл., 23 януари.

Тържествата по пълнолѣтието на прѣстолонаслѣдника князъ Бориса.

I часть. Пристигането на високите гости на гарата. II при черката.

Послѣдния целувка. — Драма.

Кой е излъганъ — Комедия.

Лонгусъ: Мандолина — нов оркестра на Мод. Театръ.

Монтенатино. — Изледъ

СВЕТИ ГЕОРГИ убиецъ на дракона исцр. и романт драма въ II части.

ДАНАС

Гроско Богојављање у Модерним Биоскопу

По повод 18-годишнината на по-големия син на цар Фердинанд са организирани „общонародни” празненства, част от които бива отразена в „двусерийния” филм „**Тържествата по пълнолетието на престолонаследника княз Борис**”, показан през февруари и в Белград

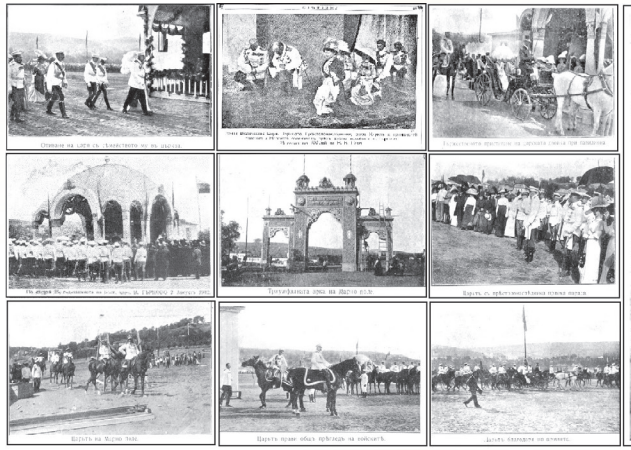
Кинематографическа снимка.

Когато манифестантитѣ за еха мѣсто и движението се уталожи, отъ естрадата прѣдъ народното събрание се отвори импозантния митингъ. Прѣзъ това врѣме кинематографически апаратъ на фирмата Пате Фреръ, който бѣше поставенъ на единъ отъ балконитѣ на м-вото на външнитѣ работи, направи нѣколко снимки отъ митинга.

Съ сѫщиятъ апаратъ ще бѫдатъ направени снимки и въ Търново на тържествата на 2 августъ, за да се направи отослѣ картинно кинематографическо сравнение за настроението, което българскиятъ народъ има въ тия врѣмена.

Туристически излѣтъ съ кинематографически снимки. За поощрение на туристиката у насъ и даване по-голѣма възможность на обществото да се запознае съ природнитѣ хубости на отечеството ни, софийския клонъ на българското туристическо дружество е взелъ похвалната инициатива, като е влѣзълъ за тая цѣль въ споразумѣние съ дирекцията на кинематографически „Модеренъ театъръ“, щото излѣтитѣ, които дружеството устройва, да бѫдатъ фотографирани и прѣдставяни при специална програма въ Модерния театъръ. Първия такъвъ излѣтъ, който дружеството устройва, е на 22 и 23 априлъ т. г. до „Погановския монастиръ“. Сборно мѣсто — софийската гара. Тръгване точно въ 11 ч. вечерьта на 21 априлъ. Поканени гости сж добрѣ дошли.

Съобщения за намеренията на „**Модерен театър**” да осъществи филми, които по една или друга причина не стигат до екрана. Един от тях е заснет по време на митинга в София на 1 август

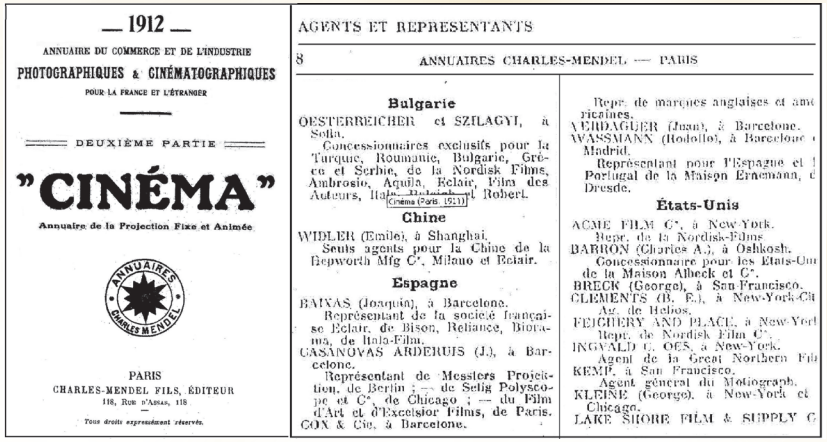
МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ
АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО.

ПРОГРАМА

за сѫбота, 4 VIII.

Тривестъ. — (Изгледъ).
Честъта и сабя. | (Драма).
Бакалина е кривъ. — Комична.
Ейленбергъ — Маршъ изп. орк. на Мод. Театръ.
Юбилейнитѣ тържества въ Търново.
ТИТАНИКЪ, ужасната катастрофа въ 3 части.
Нѣщо си кара кефа — Ком.

Юбилейните тържества на 2 август 1912 в средновековната ни столица привличат вниманието както на фотографите от в. „Речъ” и списанията „Съвременна илюстрация” и „Светлина”, така и на оператора на „**Модерен театър**”

— 1912 —

ANNUAIRE DU COMMERCE ET DE L'INDUSTRIE

PHOTOGRAPHIQUES & CINÉMATOGRAPHIQUES

POUR LA FRANCE ET L'ÉTRANGER

DEUXIÈME PARTIE

"CINÉMA"

Annuaire de la Projection Fixe et Animée

PARIS
CHARLES-MENDEL FILS, ÉDITEUR
118, Rue d'Assas, 118

Tous droits expressément réservés.

AGENTS ET REPRESENTANTS

8 ANNUAIRES CHARLES-MENDEL — PARIS

Bulgarie

OESTERREICHER et SZILAGYI, à Sofia.
Concessionnaires exclusifs pour la Turquie, Roumanie, Bulgarie, Grèce et Serbie, de la Nordisk Films, Ambrosio, Aquila, Eclair, Film des Auteurs, Italo-Britannica et Roberti.

Chine

WIDLER (Emile), à Shanghai.
Seuls agents pour la Chine de la Hepworth Mfg C°, Milano et Eclair.

Espagne

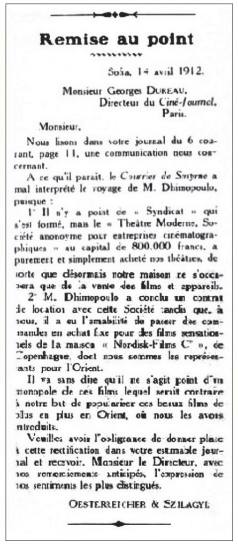
BAIXAS (Joaquin), à Barcelone.
Représentant de la société française Eclair, de Bison, Reliance, Bioramа, de Italo-Film.
CASANOVAS ARDERIUS (J.), à Barcelone.
Représentant de Messters Projection, de Berlin ; — de Selig Polyscope et C°, de Chicago ; — du Film d'Art et d'Excelsior Films, de Paris.
COX & Cie, à Barcelone.

Repr. de marques anglaises et américaines.
ECHAGÜER (Juan), à Barcelone.
WASSMANN (Rodolfo), à Barcelone et Madrid.
Représentant pour l'Espagne et le Portugal de la Maison Ernemann, à Dresde.

États-Unis

ACME FILM C°, à New-York.
Repr. de la Nordisk Films.
BARRON (Charles A.), à Oshkosh.
Concessionnaire pour les Etats-Unis de la Maison Albeck et C°.
BRECK (George), à San-Francisco.
CLEMENTS (B. E.), à New-York-City.
Ag. de Rebos.
FEIGHERY AND BLACE, à New-York.
Repr. de Nordisk Film C°.
INGVALD C. OES, à New-York.
Agent de la Great Northern Film.
KEMP, à San Francisco.
Agent général du Motiograph.
KLEINE (George), à New-York et Chicago.
LAKE SHORE FILM & SUPPLY C

В раздела „Служители и представители” на алманах „Cinéma” от 1912 България се споменава редом със Съединените щати, Китай и Испания – благодарение на „Остерайхер & Силаги”

Remise au point

Sofia, 14 avril 1912.

Monsieur Georges Dureau,
Directeur du *Ciné-Journal*,
Paris.

Monsieur,

Nous lisons dans votre journal du 6 courant, page 14, une communication nous concernant.

A ce qu'il paraît, le *Courrier de Smyrne* a mal interprété le voyage de M. Dhimopoulo, puisque :

1° Il n'y a point de « Syndicat » qui s'est formé, mais le « Théâtre Moderne, Société anonyme pour entreprises cinématographiques » au capital de 800.000 francs, a purement et simplement acheté nos théâtres, de sorte que désormais notre maison ne s'occupera que de la vente des films et appareils.

2° M. Dhimopoulo a conclu un contrat de location avec cette Société ainsi que, à sens, il a eu l'amabilité de passer des commandes en achat fixe pour des films sensationnels de la marque « Nordisk-Films C° », de Copenhague, dont nous sommes les représentants pour l'Orient.

Il va sans dire qu'il ne s'agit point d'un monopole de ces films lequel serait contraire à notre but de populariser ces beaux films de plus en plus en Orient, où nous les avons introduits.

Veuillez avoir l'obligeance de donner place à cette rectification dans votre estimable journal et recevoir, Monsieur le Directeur, avec nos remerciements anticipés, l'expression de nos sentiments les plus distingués.

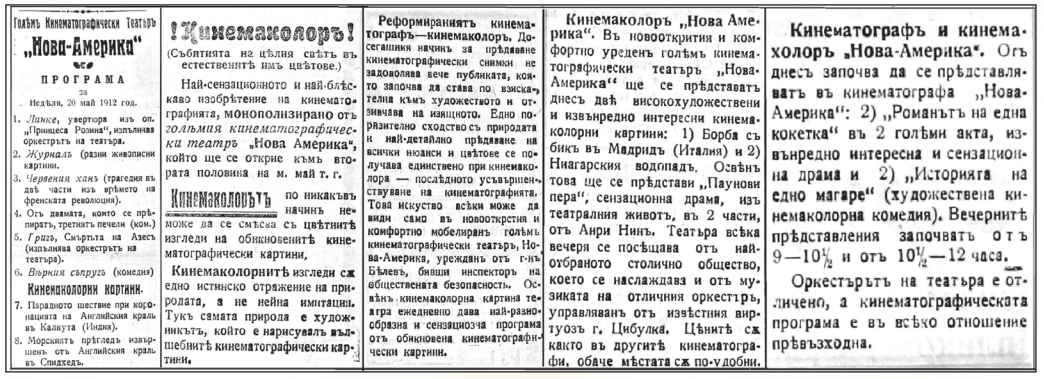
OESTERREICHER & SZILAGYI.

Писмо от Аладар Оттай и Сигмунд Силаги до главния редактор на „Cine-Journal”, отпечатано в списанието на 7/20 април 1912 под заглавието „Едно уточнение” (“Remise au point”).

Добрата стара „Нова Америка”

В средата на януари 1912 в. „Дневник” разгласява, че в „новооткрития кинематограф „Нова Америка” наред с песните и танците, изпълнявани от „прочути артисти и артистки”, „всяка вечер се дават нови кинематографически картини”. На 9 февруари в постоянната рубрика „Забавления” на „Софийска вечерна поща” (№48) за първи път се появява наименованието „Салон „Нова Америка” (вариете)”, допълнено с: „Дебют от нови артисти и кинематограф”. Управител е г. Н. З. Белев, диригент на оркестъра – маестро Иван Цибулка, прожекционист Георги Вълчев. От 7 май по страниците на софийските вестници започва кампания, рекламираща странното наименование „кинемаколор” или „светът в естествените цветове” (Пряпорец, № 109). На 20 май (неделя) в пригодения „за кинемаколорни представления” салон на „Нова-Америка” се дава „първото кинемаколорно представление в София”. Така България се нарежда сред малкото държави, в които биват прожектирани движещи се изображения, заснети с помощта на кинемаколора – технология, позволяваща успешното производство на цветни филми, разработена въз основа на комбинирането на червения и зеления цвят. От 2 юни „Нова Америка” изнася вечерните си представления в „отлично уредената градина на театъра” , където прожекциите продължават и през юли, но в рекламите вече не се споменава наименованието кинемаколор.

Рекламната кампания за „кинемаколор”-а започва на 7 май, а прожекциите с помощта на тази технология продължават до края на юни

Голѣмъ Кинематографически Театръ
„Нова-Америка“
ПРОГРАМА
№ 28
Недѣля, 20 май 1912 год.

1. *Лапке*, увертюра изъ оп. „Принцеса Розина“, изпълнява оркестърът на театъра.
2. *Журналъ* (разни живописни картини.
3. *Червената хлъзгаля* (трагедия въ дѣвъ части изъ врѣмето на френската революция).
4. Огъ двамата, които се прѣпирать, третиятъ печели (ком.)
5. *Гризъ*, Смъртъта на Азесъ (напълнява оркестърът на театъра).
6. *Вѣрния слугуя* (комедия)

Кинемаколорни картини.

7. Парадното шествие при коронацията на Англійския краль въ Калкута (Индия).
8. Морскитѣ прѣгледъ извършенъ отъ Англійския краль въ Спидхедъ.

!Кинемаколоръ!
(Събитията на цѣлия свѣтъ въ естественитѣ имъ цвѣтове.)

Най-сензационното и най-блѣскаво изобрѣтение на кинематографията, монополизирано отъ *голѣмия кинематографически театръ* „Нова Америка“, който ще се открие къмъ втората половина на м. май т. г.

Кинемаколоръ̀тъ по никакъвъ начинъ не може да се смѣсва съ цвѣтнитѣ изгледи на обикновенитѣ кинематографически картини.

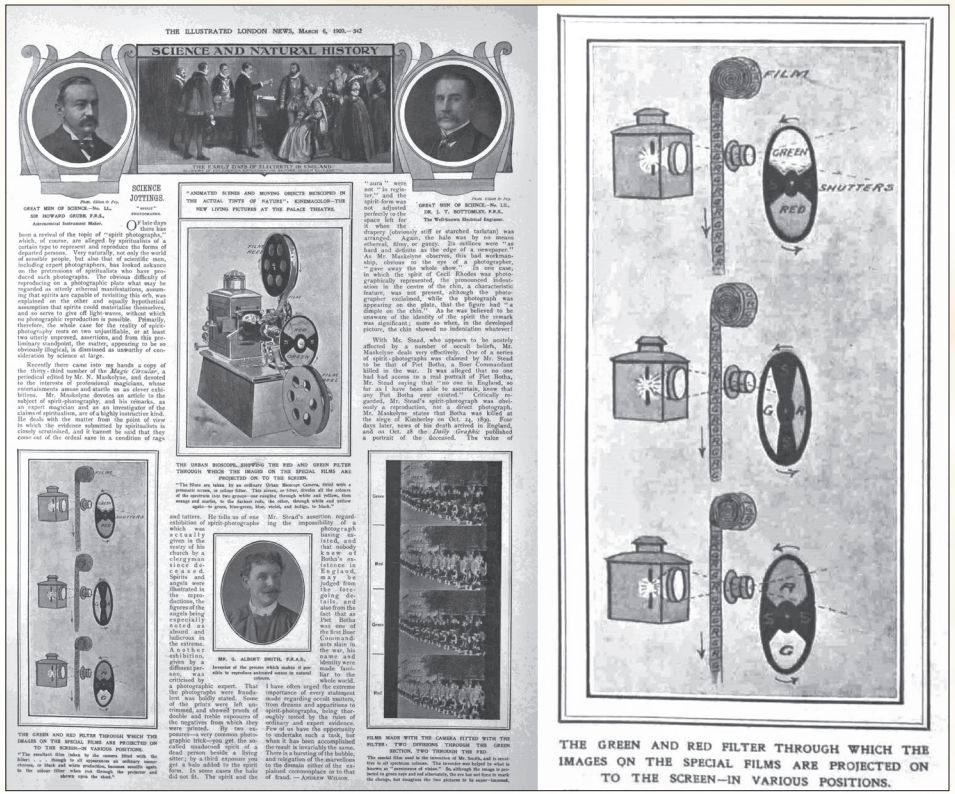
Кинемаколорнитѣ изгледи сѫ едно истинско отражение на природата, а не нейна имитация. Тукъ самата природа е художникъ̀тъ, който е нарисувалъ вълшебнитѣ кинематографически картини.

Реформираният кинематографъ—кинемаколоръ. Досегашния начинъ за прѣдставяне кинематографически снимки не задоволява вече публиката, която започна да става по взискателна къмъ художественото и отзивчава на изящното. Едно поразително сходство съ природата и най-детайлно прѣдаване на всички нюанси и цвѣтове се получава единствено при кинемаколора — послѣдното усъвършенствуване на кинематографията. Това изкуство всѣки може да види само въ новооткрития и комфортно мобелиранъ голѣмъ кинематографически театръ, Нова-Америка, уреждянъ отъ г-нъ Бѣлевъ, бивши инспекторъ на обществената безопасность. Освѣнъ кинемаколорна картина театра ежедневно дава най-разнообразна и сензационна програма отъ обикновена кинематографически картини.

Кинемаколоръ „Нова Америка“. Въ новооткрития и комфортно уреденъ голѣмъ кинематографически театръ „Нова-Америка“ ще се прѣдставятъ днесъ двѣ висококудожествени и извънредно интересни кинемаколорни картини: 1) Борба съ бикъ въ Мадридъ (Италия) и 2) Ниагарския водопадъ. Освѣнъ това ще се прѣдстави „Паунови пера“, сензационна драма, изъ театралния животъ, въ 2 части, отъ Анри Нинъ. Театъра всѣка вечеря се посѣщава отъ най-отбраното столично общество, което се наслаждава и отъ музиката на отличния оркестръ, управляванъ отъ извѣстния виртуозъ г. Цибулка. Цѣнитѣ сѫ както въ другитѣ кинематографи, обаче мѣстата сѫ по-удобни.

Кинематографъ и кинемаколоръ „Нова-Америка“. Огъ днесъ започва да се прѣдставяватъ въ кинематографа „Нова-Америка“: 2) „Романътъ на една кокетка“ въ 2 голѣми акта, извънредно интересна и сензационна драма и 2) „Историята на едно магаре“ (художествена кинемаколорна комедия). Вечернитѣ прѣдставления започватъ отъ 9—10½ и отъ 10½—12 часа.

Оркестърътъ на театъра е отличенъ, а кинематографическата програма е въ всѣко отношение прѣвъзходна.

Британският периодичен печат активно популяризира метода кинемаколор, а и личността на неговия изобретател – англичанина **Джордж Албърт Смит** (1864–1959), (The Illustrated London News 1909: 342-343)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Градското казино

През януари 1912 Столичният общински съвет умува „какви мерки да вземе против едно нарушение на поемните условия от страна на наемателя на градското казино – обръщането на последното от известно време в кинематограф” (Пряпорец 1912, XV, № 9: 3).

„И наистина – пита „Реч” – от где дойде тази идея на Мориц Рат – да прави кинематограф в казиното? С това няма да задържи в заведението си ония, които са решили да отидат на кинематограф в Модерния театър или Одеон”. „Нарушителят” очевидно спешно се е срещнал с представител на редакцията, а може и да го е почерпил, защото само след четири дни същото издание известява, че оплакванията на „мнозина граждани” (навярно влиятели) се оказват „неоснователни”. Своите „подкрепа и съдействие” заявява и „Софийска вечерна поща” (№ 23), гарнирайки ги дори с хвалебствия. „Снощи в кинематографа на градското казино – уверява на 14 януари всекидневникът – се дадоха действително крайно художествени картини, които принудиха многобройната публика да ги аплодира. Програмата на този кинематограф прави впечатление напоследък с сполучливия избор на картините, между които има чудно красиви пейзажи, интересни комедии и съдържателни драми, изпълнявани от знаменити европейски артисти”.

„Одеон”

„Вчера – свидетелства на 20 май 1912 в. „Утро” – в 10 ч. преди обед в театър „Одеон” широките социалисти устроиха Ботево утро по случай 36-годишнината от смъртта на поета-революционер Хр. Ботев. Преди да се открие утрото, на кине-мотографическото платно се появиха думите „след обяд в 4 часа манифестация из града. Гласувайте за гражданина Янко Сакъзов в предстоящия избор за народен представител”. Така се ражда най-ранното (известно засега) съобщение в българския периодичен печат, свидетелстващо за използването на кинематографа за политическа агитация у нас. Направата на това екранно агиттабло („предизборен клип”) ще да е била осъществена от кино „Одеон” – по поръчка на партията на „широките социалисти”. Но не е изключено „пропагандният материал” да е бил дело на „Дружество „Дружество „Люминьоз” – кинематографическа реклама”, основавано седмица по-рано.

На 29 юни/12 юли 1912 лондонското списание „The Cinema – Cinema News and Property Gazette” публикува „с позволението на Негово величество царя на България” кореспонденция, озаглавена „Кинотеатрите в София”

CINEMATOGRAPH THEATRES IN SOPHIA.

BY ALARICUS DELMARD.

PUBLISHED BY PERMISSION OF HIS MAJESTY THE KING of BULGARIA.

The following interesting article has been specially written for THE CINEMA. The writer, Mons. Alaricus Delmard, is a highly placed official in the service of His Majesty King Ferdinand of Bulgaria, who has graciously consented to allow the article to appear in this Magazine.

FROM details in connection with the cinematograph industry in this country ever find their way into the English Press. Picture theatres seem to be on the increase here as elsewhere, and, by all the signs and portents, this latest form of entertainment has come to stay. In Sophia it is becoming increasingly popular, and interested as I am, I have had opportunities of seeing all the principal theatres, and learning facts concerning their management, a résumé of which is contained in the orders of This Cinema.

With your permission, therefore, I propose setting down in the course of this brief article something about the industry, and the lines upon which the theatres are run, and accompanying my notes are photographs of three of the leading houses, which will afford your readers some idea of the style of architecture followed. At first glance one or two of them are not altogether unlike the fronts of some London theatres I know of, but the method of running them is entirely different, as you will see.

Bulgaria covers an area of 96,313 square kilometres, and has a population of 5,000,000. The capital, Sophia, from which I am writing these notes, has a population of 100,000, and other big towns are Philippopolis, Bourgas, Tirnova, and Varna. The taste for picture theatres has not yet caught on fully, and, all told, there are only about fifty big establishments in the country, of which five are in Sophia. But there are numerous minor shows.

A Typical Theatre.

Of those in Sophia the most important are The Modern Theatre, Odeon, Nouveau Americain, and The Casino. The Modern Theatre, under the management of Messrs. Oesterreicher and Schnagel, gives four representations every weekday and nine on Sundays. Each is of one and a half hour's duration, and about 1,500 to 1,800 metres of film is shown at each. The programme is changed three times per week, and the films used include such well-known brands as Vitagraph, Lubin, Nordisk, Itala, Ambrosio, Pathé, Gaumont, and Eclair. They represent a great variety of subject, such as travel, scenery, historical, dramatic, and comic. The theatre accommodates 650 persons, and is generally filled at each performance. It consists of ground-floor seats, and a gallery with boxes at one end. The prices range from 10 to 50 c. There is an excellent orchestra of ten persons, with mixed instruments. There are three large waiting rooms and ten emergency-doors. The machine is enclosed in a cabin constructed of iron fireproof room protruding from the hall, and the machines employed are by Pathé. The screen is 8 × 5 metres, and the length of throw is about the ordinary.

Free Picture Shows.

All the theatres are variously decorated, but mostly in what is called Modernist or "Art Nouveau" style. The exterior of the Modern Theatre is Russian, that of the Nouveau Americain and Odeon, Italian. The Nouveau Americain consists of a large hall, and a cafe on the ground floor with tables, surrounded by two tiers of boxes and a promenade. It accommodates 1,200 persons, and also has an open-air garden, where performances are given during the summer. The programme consists of a variety entertainment with two scenes of cinematograph pictures each evening. The Odeon Theatre seats 1,000 persons and has a very handsomely decorated hall, the base consisting of rows of seats and a gallery of boxes round three sides with an upper gallery of cheaper seats. The Casino, which is a dining and supper hall, greatly varies the entertainment as to orchestras, and gives two cinematograph shows each evening during the winter months.

Polyglot Titles.

Of minor shows there are many open-air cafés, which give free shows of excellent quality for the benefit of all who care to go in, for the gates are open and there is no restriction as to

THE ODEON, SOPHIA.

THE NOUVEAU MODERNE, SOPHIA.

CASINO CAFÉ, SOPHIA.

It may be of interest to note that the titling of the films is usually in German, Bulgarian, French, and English, an ecumenistic enterprise as shown by the proprietors of the diverse theatres, as instance the fact that the Durbar pictures were actually shown in Sophia within 48 hours of their reaching England, which means that they were to be seen here long before many English provincial audiences had an opportunity of witnessing this historic ceremony.

Alaricus Delmard

Оскъдните свидетелства за кратковременната филморазпространителска дейност през 1912 в салон „Витоша”, хотел „Македония”, кинотеатър „Едисон” и бирария „Булевард”

ГРАДИНА-БИРАРИЯ

„ВИТОША“

въ центъра на града срѣщу „МОДЕРНИЯ ТЕАТЪРЪ“

СЕ ДАВА

ПОДЪ НАЕМЪ

Споразумѣние въ Редакц на вѣстникъ „ДНЕВНИКЪ

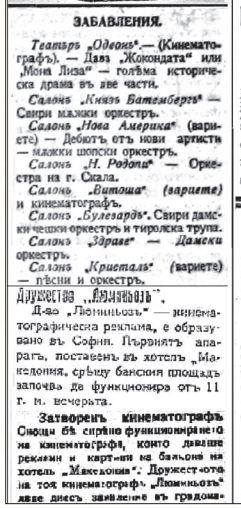

Кинотеатъръ „Едисонъ“ въ новооткрития кинотеатъръ „Едисонъ“ се даватъ ежедневно кинематографически представления, при които едновременно съ картинитѣ ще бъдатъ прѣкрасните мелодии на прочутия международенъ пѣвецъ, чрезъ говорящия апаратъ.

Театъръ Едисонъ

ПРОГРАМА

1. Изгледъ — Минаване прѣзъ Ламанша.
2. Красота на движенията — десеткратна арена.
3. Юдин жена да се жени — комична.
4. Квартетъ — цвѣтна картина.
5. Женски конгресъ. — Тарантела по-вечерня картина.
6. Дуэтъ безъ сѫщества — воен. др.
7. Откраднатата бѣлѣжка книга
8. Вакхо-пиянска арама
9. Кучето като болѣзнь — комична.

ЗАБАВЛЕНИЯ.

Театъръ „Одеонъ“. — (Кинематографъ). — Дава „Жокондата“ или „Мона Лиза“ — голѣма историческа драма въ две части.

Салонъ „Князъ Батенбергъ“ — Свири малки оркестръ.

Салонъ „Нова Америка“ (вариете) — Дебютъ отъ нови артисти — малкии шопски оркестръ.

Салонъ „Н. Родопи“ — Оркестра на г. Скала.

Салонъ „Витоша“ (вариете) и кинематографъ.

Салонъ „Булевардъ“. Свири дамски чешки оркестръ и тиролска трупа.

Салонъ „Здраве“ — Дамски оркестръ.

Салонъ „Кристалъ“ (вариете) — пѣсни и оркестръ.

Дружество „Дружество „Люминьоз“. — Д-во „Люминьозъ“ — кинематографическа реклама, е образувано въ София. Първиятъ апаратъ, поставенъ въ хотелъ „Македония“, срѣщу банския площадъ започва да функционира отъ 11 г. м. вечерята.

Затворенъ кинематографъ. Снощи бѣ спрѣно функционирането на кинематографъ, който даваше рекламни картини на балкона на хотелъ „Македония“. Дружеството на този кинематографъ „Люминьозъ“ даде днесъ заявление въ градоначалството

Кинотеатъръ Едисонъ

улица „Булевардъ Фердинандъ“ № 217, срѣщу Княжата аптека.

ДНЕВНО и ВЕЧЕРНО

ПРОГРАМА

за днесъ

1. Касавѣйско море (изгледъ)
2. Гостьтъ (историческа драма)
3. „ “ (картина съ говорящъ апаратъ)
4. Пътешествие за Маконъръ (изгледъ)
5. Молитва отъ озер. „Напоѣ дучеи“ (поспѣвателенъ говорящъ апаратъ)
6. Девятнайъ Мацъ Грегоръ (ведактинна драма)
7. Какво желае едно женско сърдце (въ 2 чдста)
8. Промѣненото парисо (комична)

Бирария „Булевардъ“

Първостепенна фамилиарна локалъ — до „Мод. Театъръ“

Всѣка вечеръ концертъ отъ ДАМСКИ ОРКЕСТЪРЪ „БАДЕМИ и ЯЛМИ“ отъ прочутата англійска чиенна трупа подъ шефството на Макъ Мери Мевроъ

КИНЕМАТОГРАФЪ

съ художествени и сензационни картини.

— ВХОДЪ СВОБОДЕНЪ —

„Множество по-малки кина”

Дейността на „Модерен театър”, „Одеон”, „Нова Америка” и Градското казино привличат вниманието на Аларикъс Делмард, работещ у нас като директор на Царските ботанически градини. Впечатленията си от киноживота у нас той споделя в написаната специално за британското списание „Синема” статия „Кинотеатрите в София” (Delmard 1912). „В столицата София, откъдето именно пиша тези редове – твърди авторът – живеят 100,000 души… Интересът към кинотеатрите още не е достигнал пълния си потенциал и според сведенията, с които разполагам, в момента в страната съществуват около петдесет [fifty] големи подобни заведения, пет от които се намират в София. Същевременно обаче има и множество по-малки кина”.

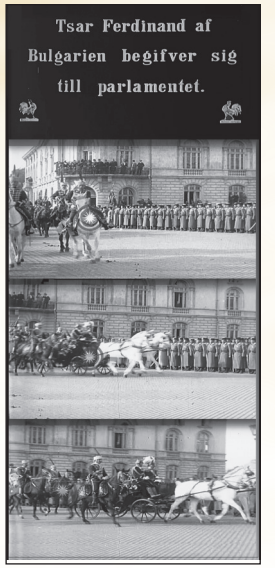
Написаното от царския паркостроител се подкрепя напълно от фактите, макар и те да са оскъдни, с които разполагаме днес за този период. Един от тях е лаконичната информация – „Салон „Витоша” (вариете) и кинематограф”, появила се в рубриката „Забавления” на „Софийска вечерна поща” от 19 март до 28 април 1912, и по този начин маркирала продължителността на живота на „салонния” кинематограф, дръзнал да се разположи срещу „Модерен театър”. Споменатото вече дружество „Люминьоз” инсталира своя прожекционен апарат „на балкона на хотел „Македония” („срещу банския площад”) и от 11 май започва да показва „реклами и картини”. След около 40 дни (на 21 юни) „градоначалството” забранява сеансите. Същият ден обаче на бул. „Фердинанд” № 217 (днешния бул. „Васил Левски”) разтваря врати кинотеатър „Едисон”, чийто „говорящ апарат” функционира едва около седмица. Цели 40 дни – от 12 май до 23 юни – се задържа кинематографът в бирария „Булевард”, радвал посетителите с „художествени и сензационни картини”. Навярно поради факта, че входът за него е бил „свободен”.

Документални филми, заснети в България от чуждестранни кинокомпании

Първото италианско филмово студио „Амброзио” (Торино) изпраща по нашите земи през 1912 своя най-добър кинооператор – Джовани Витроти (1882–1966), който заснема цели пет филма: „**На старата турско-българска граница”** (94 м.), „**Филипополи**” (80 м.) – „показващ кадри от българския град, който днес се нарича Пловдив”, „**София – столицата на България**” (97 м.), „**Турско-българската граница**” (119 м.) и „**Изгледи и костюми от България**” (122 м.). Те не са съхранени и съдържанието им остава неизвестно. Но се знае, че освен в Италия са показвани още във Великобритания (март 1913), Германия и Австро-Унгария (януари-март 1913). През юни 1914 от град Ксанти, който тогава е в пределите на България, дохожда вестта, че там е била прожектирана картината „**Старата турско-българска граница и градовете в България**”.

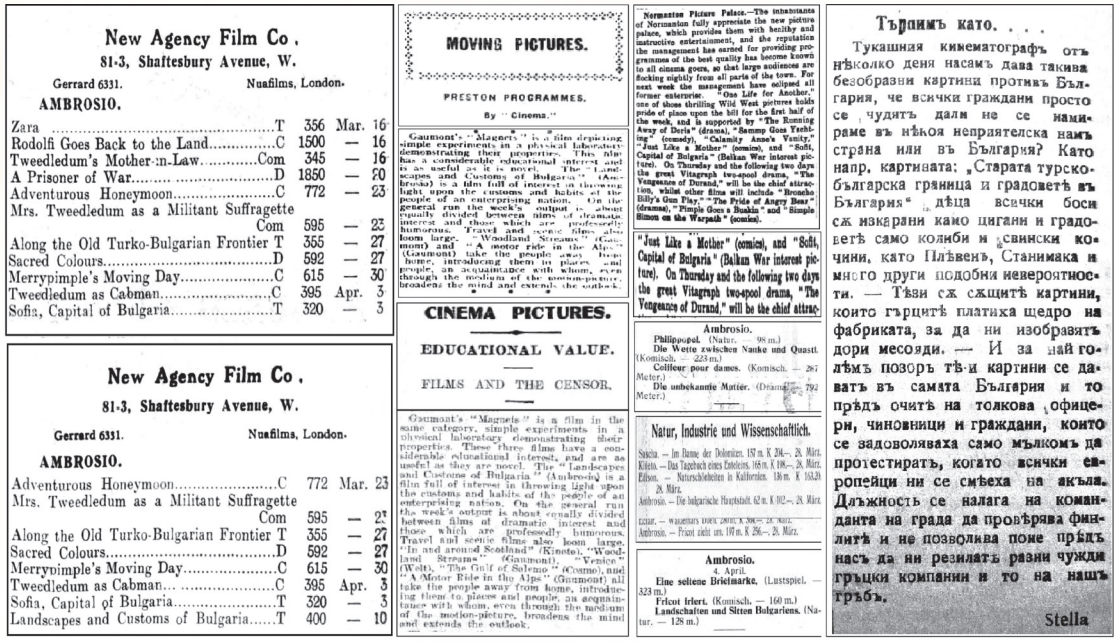
Също преди началото на войната „Пате́ фрер” заснема няколко кинохроники, които впоследствие биват интегрирани в сборния филм „**Балканските владетели**”.

През ноември 1912 сп. „Кинематографически седмични новини (Гомон)”, издавано в Берлин от тамошния клон на френската кинокомпания „Леон Гомон” („Leon Gaumont”), рекламира филма „**На българо-румънската граница**” (95 м., 5 мин.), чийто „главен герой” е град Русе. До края на годината лентата бива показана и в Австро-Унгария – под същото заглавие, и в Англия – като „**Български пътешествия**”.

В съхранените до наши дни кадри от „**Балканските владетели**” се вижда как Фердинанд пристига с карета пред сградата на Народното събрание в София

Доказателства, че и кинооператор на империята „Гомон” е снимал у нас (Gaumont. Kinematographische Wochenschau 1912; Bioscope 1912, XVII, 323:10; Kinematographische Rundschau 1912, 246: 1).

New Agency Film Co.
81-3, Shaftesbury Avenue, W.
Gerrard 6331. Nuafilms, London.
AMBROSIO.

Zara	T	356	Mar.	16
Rodolfi Goes Back to the Land	C	1500	—	16
Tweedledum's Mother-in-Law	Com	345	—	16
A Prisoner of War	D	1850	—	20
Adventurous Honeymoon	C	772	—	23
Mrs. Tweedledum as a Militant Suffragette	Com	595	—	23
Along the Old Turko-Bulgarian Frontier	T	355	—	27
Sacred Colours	D	592	—	27
Merrypimple's Moving Day	C	615	—	30
Tweedledum as Cabman	C	395	Apr.	3
Sofia, Capital of Bulgaria	T	320	—	3

New Agency Film Co.
81-3, Shaftesbury Avenue, W.
Gerrard 6331. Nuafilms, London.
AMBROSIO.

Adventurous Honeymoon	C	772	Mar.	23
Mrs. Tweedledum as a Militant Suffragette	Com	595	—	23
Along the Old Turko-Bulgarian Frontier	T	355	—	27
Sacred Colours	D	592	—	27
Merrypimple's Moving Day	C	615	—	30
Tweedledum as Cabman	C	395	Apr.	3
Sofia, Capital of Bulgaria	T	320	—	3
Landscapes and Customs of Bulgaria	T	400	—	10

MOVING PICTURES.
PRESTON PROGRAMMES.
By "Cinema."

Gaumont's "Magnets" is a film depicting simple experiments in a physical laboratory demonstrating their properties. The film has a considerable educational interest and is as useful as it is novel. The "Landscapes and Customs of Bulgaria" (Ambrosio) is a film full of interest in throwing light upon the customs and habits of the people of an enterprising nation. On the general run the week's output is about equally divided between films of dramatic interest and those which are professedly humorous. Travel and scenic films also loom large. "Woodland Streams" (Gaumont) and "A motor ride in the Alps" (Gaumont) take the people away from home, introducing them to places and people, an acquaintance with whom, even through the medium of the motion-picture, broadens the mind and extends the outlook.

CINEMA PICTURES.
EDUCATIONAL VALUE.
FILMS AND THE CENSOR.

Gaumont's "Magnets" is a film in the same category, simple experiments in a physical laboratory demonstrating their properties. These three films have a considerable educational interest, and are as useful as they are novel. The "Landscapes and Customs of Bulgaria" (Ambrosio) is a film full of interest in throwing light upon the customs and habits of the people of an enterprising nation. On the general run the week's output is about equally divided between films of dramatic interest and those which are professedly humorous. Travel and scenic films also loom large. "In and around Scotland" (Rinette), "Woodland Streams" (Gaumont), "Venice" (Welt), "The Gulf of Solemo" (Cosmo), and "A Motor Ride in the Alps" (Gaumont) all take the people away from home, introducing them to places and people, an acquaintance with whom, even through the medium of the motion-picture, broadens the mind and extends the outlook.

Normanton Picture Palace.—The inhabitants of Normanton fully appreciate the new picture palace, which provides them with healthy and instructive entertainment, and the reputation the management has earned for providing programmes of the best quality has become known to all cinema goers, so that large audiences are flocking nightly from all parts of the town. For next week the management have eclipsed all former enterprise. "One Life for Another," one of those thrilling Wild West pictures holds pride of place upon the bill for the first half of the week, and is supported by "The Running Away of Doris" (drama), "Sammy Goes Yachting" (comedy), "Calamity Anne's Vanity," "Just Like a Mother" (comics), and "Sofia, Capital of Bulgaria" (Balkan War interest picture). On Thursday and the following two days the great Vitagraph two-epool drama, "The Vengeance of Durand," will be the chief attraction, whilst other films will include "Broncho Billy's Gun Play," "The Pride of Angry Bear" (dramas), "Pimple Goes a Bunkle" and "Simple Simon on the Warpath" (comics).

"Just Like a Mother" (comics), and "Sofia, Capital of Bulgaria" (Balkan War interest picture). On Thursday and the following two days the great Vitagraph two-epool drama, "The Vengeance of Durand," will be the chief attrac-

Ambrosio.
Philippopol. (Natur. — 98 m.)
Die Wette zwischen Nanke und Quast. (Komisch. — 223 m.)
Coiffeur pour dames. (Komisch. — 267 Meter.)
Die unbekannte Mutter. (Drama. — 792 Meter.)

Natur, Industrie und Wissenschaftlich.
Sascha. — Im Dome der Dolomiten. 187 m. K. 204.— 28. März.
Kiketa. — Das Tagebuch eines Entleins. 165 m. K. 198.— 28. März.
Ellyon. — Naturschönheiten in Kalifornien. 136 m. K. 163.28. März.
Ambrosio. — Die bulgarische Hauptstadt. 62 m. K. 102.— 28. März.
[illegible]. — Wasserfall [illegible]. 280 m. K. 336.— 28. März.
Ambrosio. — Front nördl. am. 139 m. K. 256.— 28. März.

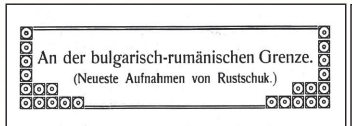
Ambrosio.
4. April.
Eine seltene Briefmarke. (Lustspiel. — 323 m.)
Frisoi frieri. (Komisch. — 160 m.)
Landschaften und Sitten Bulgariens. (Natur. — 128 m.)

Търпимъ като. . . .

Тукашния кинематографъ отъ нѣколко деня насамъ дава такива безобразни картини противъ България, че всички граждани просто се чудятъ дали не се намираме въ нѣкоя непріятелска намъ страна или въ България? Като напр. картината: „Старата турско-българска граница и градоветѣ въ България“ дѣца всички боси сж изкарани какво цигани и градоветѣ само колиби и свински кочини, като Плѣвенъ, Станимака и много други подобни невѣроятности. — Тѣзи сж сжщитѣ картини, които гърцитѣ платиха щедро на фабриката, за да ни изобразятъ дори месояди. — И за най-голѣмъ позоръ тѣ-и картини се даватъ въ самата България и то прѣдъ очитѣ на толкова офицери, чиновници и граждани, които се задоволяваха само мълкомъ да протестиратъ, когато всички европейци ни се смѣеха на акъла. Дължность се налага на команданта на града да провѣрява финлитѣ и не позволява поне прѣдъ насъ да ни резилятъ разни чуждя гръцки компании и то на нашъ гръбъ.

Stella

„Българските” филми на „Амброзио” обикалят света, за което свидетелстват тези съобщения в сп. „Биоскоп” (Лондон), сп. „Кинематографически преглед” (Виена) и в. „Камбана” (София)

Die wichtigste Stadt Bulgariens ist nächst Sofia, der Hauptstadt des Landes, Rustschuk an der Donau. Auf dem rechten Ufer dieses Flusses zieht sich Rustschuk hin, eine sehr interessante Stadt, die durch ihre unregelmäßige Bauweise besonders ins Auge fällt. Rustschuk hat 40 000 Einwohner, von denen einige Tausend Griechen und Türken sind.

Ueberall da, wo Türken leben, finden wir Moscheen, und auch Rustschuk weist eine Moschee auf, in der die Muselmänner zu Allah beten. Die Straßen und Plätze der Stadt zeigen ein reiches Leben, wir sehen die Straße Alexandrowska, die Hauptverkehrsader der Stadt. Die verschiedensten Typen fallen uns ins Auge, die Bulgaren in ihrer kleidsamen Tracht, mit der braunen Mütze, der Weste aus Schafsfell und den eigentümlichen Beinkleidern, mit den großen Schuhen, bilden sie einen malerischen Anblick. Auch die Frauen tragen ein ebenso malerisches Gewand wie die Männer, meistens sind sie stark, wenig beweglich und für unsere Begriffe auch wenig elegant. Rustschuk ist eine lebhafte Handelsstadt und der bedeutendste Stapelplatz des östlichen Bulgariens. Es hat eine reiche Ausfuhr von Getreide, einen Zwischenhandel nach der Türkei mit Gold- und Silberschmuck, mit Schuhen und Kleidungsstücken. Erst seit dem 16. Jahrhundert wird Rustschuk erwähnt, und spielt seither als Uebergangspunkt über die Donau in allen russisch-türkischen Kriegen eine Rolle. 1810 gelangte es in die Hände der Russen, die jedoch im Jahre 1811 die Stadt räumten und in Brand steckten. Im Jahre 1877 wurden neue Forts errichtet, unter denen die Lewent Tabia das bedeutendste ist. Die Stadt besitzt einige sehr interessante Baudenkmäler, so z. B. das Gymnasium Prinz Boris, und das Denkmal der Unabhängigkeit von Bulgaren. Das Panorama der Stadt, das im Bilde an unserem Auge vorüberzieht, gibt uns ein Bild von der Eigenartigkeit von Rustschuk.

Bulgarien ist die Halbinsel im nördlichen Teile der Balkanhalbinsel, die das Balkangebirge und seine nördlichen Abflachungen bis zur Donau begreift. Es grenzt an Rumänien, das Land, das augenblicklich durch den Krieg im Mittelpunkte des Interesses steht, und die Aufnahmen, die der Film uns zeigt, sind auch während des Krieges gemacht worden. Durch die Donau ist das Land Rumänien von Bulgarien getrennt, das sich im Osten bis an das Schwarze Meer hinzieht.

Leon Gaumont.

Der Taschenkrebs. (Natur. — 132 m.)
Die Gewerbeschule d'Alembert. (Natur. — 135 m.)
An der bulgarisch-rumänischen Grenze. (Natur. — 94 m.)
An den Ufern der Orne. (Natur. — Kol. — 85 m.)
Fritzl und Bubi auf der Streife. (Kom. — 230 m.)
Der keusche Josef. (Kom. — Kolor. — 310 m.)
Die Jagd nach den Millionen. (Drama. — 920 m.)
Durch Nacht zum Licht. (Drama. — 206 m.)

Gaumont

Gaumont.

Bulgarian Travels.—The film concerns itself with a description of Rustchuk, a Bulgarian town on the Danube, about 14 miles from the Black Sea. To-day its fortifications are not so immense, but the town still occupies an important position amidst its pleasant surroundings of low-lying hills. Some of the finest buildings are the Prince Boris School and the Tower, whilst the Monument of Independence is an object of interest which testifies to the struggles of Bulgaria against the Turkish yoke in former years. Various types of Bulgars are seen passing along the chief thoroughfare, and the film closes with a view of the Danube on the Roumanian frontier. (Released December 26th. Length 300 ft.)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Балканската война (1912–1913)

Тя започва на 26 септември 1912, когато войските на Черна гора навлизат в Северна Албания (тогава част от Османската империя). България се включва във военните операции на 5 октомври.

Стълкновението не само привлича вниманието на „световната общественост" и „класическата" (вестникарската) журналистика, но и се превръща в медийно събитие, за чието отразяване на седмото изкуство бива отредена съществена роля. Дни след началото на конфликта Балканският полуостров се превръща както в „театър" на бойни действия, така и в „снимачна площадка", във филмопроизводствен „терен", върху който много скоро се появяват тогавашните основни „играчи" в целулоидния бизнес.

Още на 29 септември „Cine-Journal" информира, че „поради важността на събитията, които се разиграват на Изток [en Orient], „Пате журнал" изпрати в района на военните действия по един кинорепортер [reporter cinématographique], аташиран към всяка от петте сили, участващи във военните действия. Взети са всички мерки събраните от петимата кореспонденти [correspondants] материали да бъдат незабавно показани по екраните на кината". След седмица става ясно, че примерът на „Пате" е последван от „Еклер", „Гомон" и „Савоя". Кинопрегледът „Еклер журнал" ("Éclair Journal", № 17) предлага обекта **„СОФИЯ – Българските войски, с цветя в дулата на пушките, се отправят към границата"**, а този на „Гомон" ("Gaumont actualités", № 43) съдържа цял блок от репортажи, заснети в Русе.

Балканската война става и „цветна", след като **Чарлс Ърбан** изпраща свой екип от оператори, които под ръководството на художника **Фредерик Вилиърс**, когото може да видите в неговия фургон, заснемат по метода кинемаколор първите цветни филми както на полуострова, така и в България

Филми за Балканската война осъществяват най-могъщите световни кинокомпании (The Bioscope 1912:715; и др.)

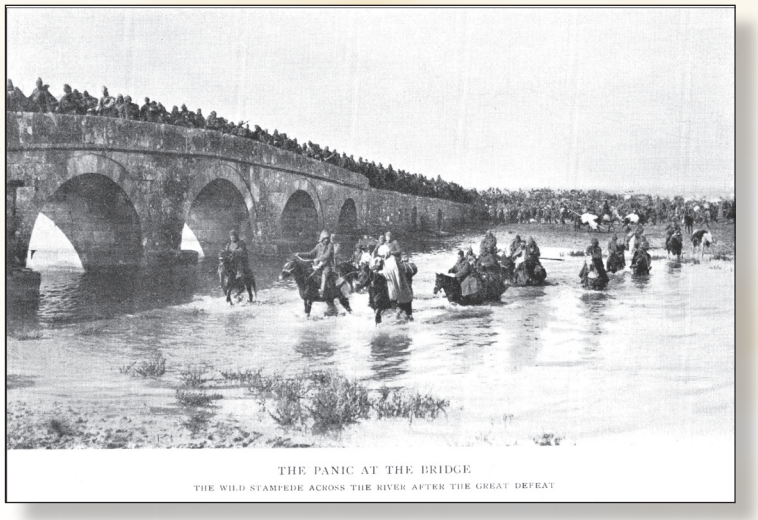
Чуждестранни кинокореспонденти, снимали със своите камери по време на Балканската война: британците **Фредерик Вилиърс** (1851–1922) и капитан **Томас Уилям Хенри Сарл** (1882–1977) – изправен до своя апарат, австралиецът **Джордж Уилкинс** (1888–1958) – като полярник, руснаците **Самсон Чернов** (1887–1929) и **Пьотр Карлович** (Константинович) **Новицки** (1885–1942) – сеналият, германците **Роберт Швобталер** (вляво) и **Алберт Хер**, английският журналист и фотограф **Бърнард Грант** – в палатков лагер край река Марица, както и сънародничката му **Джесика Бортуик** (1888–1946)

Целулоидни седмичници, отразили „първата кинопрегледна война" (Cine-Journal 1912, V; Pathe's Weekly 1912, № 48; Gaumont actualités 1912, № 43; Éclair Journal 1912, № 16; The Bioscope 1912: 620)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През целия октомври сп. „Кинематографически преглед” рекламира „актуалното” заглавие „**Български военни на турската граница**” („Bulgarisches Militär an der türkischen Grenze”). В кинопрегледа „**Денят на филм**” са включени репортажи, проследяващи двете начални фази на Балканската война у нас – мобилизацията и заминаването за фронта: „София (България). Интересни моменти от мобилизацията. Заминаването на войските към театъра на военните действия”. През ноември „Кинематографически преглед” огласява и съдържанието на снимки (Серия IV), правени от кинооператорите на „Гомон” и откъм българската, и откъм турската страна – „изпълнени с напрежение кинокадри от българската щаб-квартира и боевете”, охарактеризирани като „сензационни” и „исторически”! Дело на „гомонци” са и епизодите, озаглавени „**Напредването на българската армия към Константинопол**”: „1. Маневрите около Одрин–Лозенград [Kirkillisse]. 2. Битката при Люлебургас–Бунархисар. 3. Отбранителната линия Чаталджа”.

THE PANIC AT THE BRIDGE
THE WILD STAMPEDE ACROSS THE RIVER AFTER THE GREAT DEFEAT

Кинокадри, заснети от руснака **Чеслав Владислав Вислоцки** в София и от **Джордж Уилкинс** в Южна Тракия, биват включени в хроникално-документалния филм „**Победител и победен**” („Conqueror and conquered”) на „Гомон”. Дело на австралиеца е епизодът, показващ паническото отстъпление на турските войски по моста на Марица при Чорлу, фиксирано на тази фотография от **Бърнард Грант**

Заснетото върху филмова лента едва ли се е различавало от изобразеното на тези фотографии, дело на анонимни британски журналисти, италианеца **Луиджи Барзини** и руснака **Самсон Чернов** (The Illustrated London News (Supplement) 1912:III; The Illustrated London News April 1913)

От бойното поле.

Театръ „Одеонъ“ отъ днесъ започва да прѣдставлява новитѣ серии отъ картинитѣ на освободителната война.

Днесъ ще даде: „Н. В. Царя на бойната линия“, „Турскитѣ войски при Чорлу“ и „Окопитѣ при Чаталджа за охраната на Цариградъ“.

Царската двойка въ Одринъ.

ÉCLAIR JOURNAL

Le plus parfait des Journaux Cinématographiques

SOMMAIRE DU N° 17

“ÉCLAIR-JOURNAL”

se trouve seulement en location à

AGENCE GÉNÉRALE CINÉMATOGRAPHIQUE

Union des Grands Editeurs DE FILMS

Extra! Extra!

Eclipse-Kleine Release

January 29th, 1913

The Bulgarian Army in the Balkans

(One Reel)

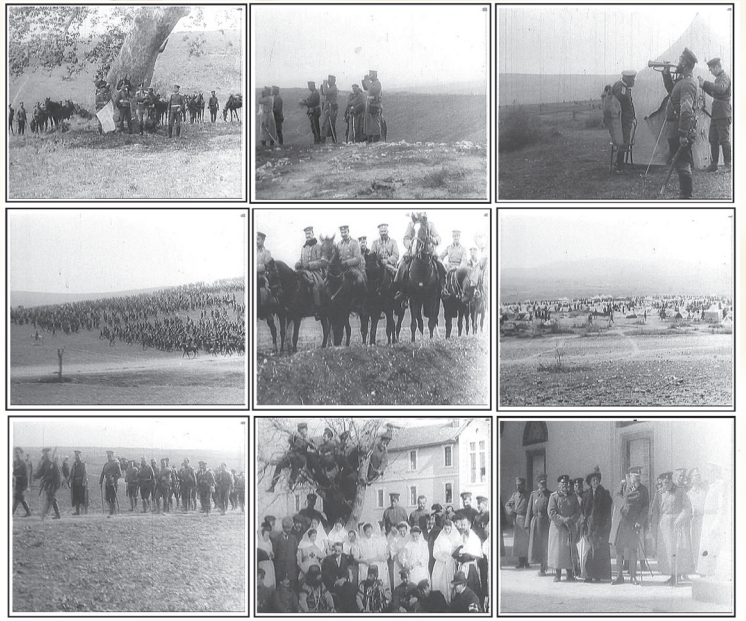
Forward to the Frontier

GEORGE KLEINE

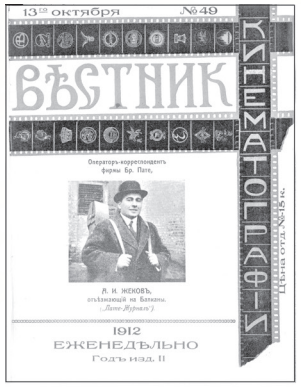
166 North State St. Chicago, Ill.

THE BULGARIAN ARMY IN THE BALKANS

Реклами за кинохроники от Балканската война с българско участие, между които и най-ранно появилата се у нас – на 18.XII.1912, както и единственото съобщение в родния печат, регистрирало осъществяването на филмово снимане директно от мястото на събитието – Одрин, 17 март 1913 (четири дни след превземането на града)

Кадри от филма „**Балканската война**“ на българина **Александър Жеков**

ВѢСТНИКЪ КИНЕМАТОГРАФІИ

13/26 октября №49

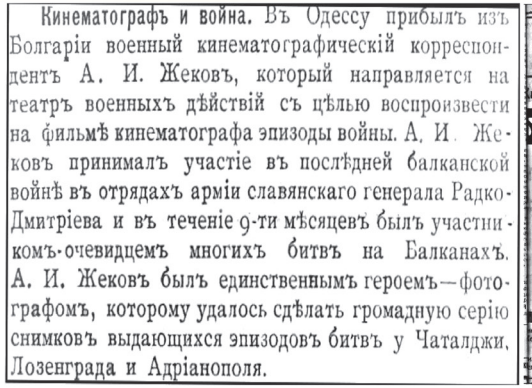
Операторъ-корреспондентъ фирмы Бр. Патэ,

А. И. ЖЕКОВЪ, отправляющій на Балканы. (Лит. Журналъ)

1912

ЕЖЕНЕДѢЛЬНО

Годъ изд. II

Кинематографъ и война. Въ Одессу прибылъ изъ Болгаріи военный кинематографическій корреспондентъ А. И. Жековъ, который направляется на театръ военныхъ дѣйствій съ цѣлью воспроизвести на фильмѣ кинематографа эпизоды войны. А. И. Жековъ принималъ участіе въ послѣдней балканской войнѣ въ отрядахъ арміи славянскаго генерала Радко-Дмитріева и въ теченіе 9-ти мѣсяцевъ былъ участникомъ-очевидцемъ многихъ битвъ на Балканахъ. А. И. Жековъ былъ единственнымъ героемъ—фотографомъ, которому удалось сдѣлать громадную серію снимковъ выдающихся эпизодовъ битвъ у Чаталджи, Лозенграда и Адріанополя.

КИНО ПРЕГЛЕДЪ

Кино „ОЛИМПИЯ“ отъ Понеделникъ 21 т.м.

Балканската война

въ 4 голѣми части 1830 метра

СВИРИ ВОЕННАТА МУЗИКА

Дневни всѣки день за учащи и войници

Авторъ на филма Ал. Ив. Жековъ.

Два портрета на **Александър Иванов Жеков** и информация за него, поместена в руското сп. „Вѣстник кинематографии“ (№ 21, 1914)

През годината:

През февруари 1912 в. „Софийска вечерна поща” и сп. „Театър” известяват, че „Патé фрер” е помолила (чрез представителя си у нас Наум Торбов) народния поет Иван Вазов „да даде хубавите си произведения, да бъдат снети на кинематографически ленти”. „Възпроизвеждането на пиесите ще стане през идущото лято от наши и чужди артисти”. Новината бива потвърдена от 70 рекламни карета, отпечатани от „Софийска вечерна поща” в периода 9 март–14 юни, уточнявайки заглавията на произведенията, които в „скоро време” ще бъдат „филмирани от български артистки и артисти”: „Към Пропаст”, „Борислав” и „Под Игото”.

Известията в „Софийска вечерна поща” и „Театър”, отнасящи се за направата на български игрален филм

Театръ и искуство.

Произведенията на Вазова и кинематографа.

Голѣмата парижка кинематографическа фирма Пате Фреръ е помолила чрѣзъ стол. си прѣдставитель г. архитектъ Наумъ Торбовъ, народния поетъ г. Ив. Вазовъ да даде хубавитѣ си произведения, да бѫдатъ снети на кинематографически ленти. Поетътъ посрѣщналъ съ възхищение идеята и се съгласилъ да бѫдатъ възпроизведени пиеситѣ: „Къмъ Пропасть“, „Борославъ“, „Подъ Игото“ и др. Възпроизвеждането на пиеситѣ ще стане прѣзъ идущото лѣто отъ наши и чужди артисти. Съ това България ще бѫде прѣдставена на своето художество нагледно прѣдъ цѣлия свѣтъ.

Поздравляваме поета за даденото му съгласие, както французката фирма за отличната и идея.

Произведенията на Вазова и кинематографа.

Голѣмата парижка кинематографическа фирма Пате Фреръ е помолила чрезъ стол. си прѣдставитель г. архитектъ Наумъ Торбовъ, народния поетъ г. Ив. Вазовъ да даде произведенията си да бѫдатъ снети на кинематографически ленти. Поетътъ посрѣщналъ съ възхищение идеята и се съгласилъ да бѫдатъ възпроизведени пиеситѣ: „Къмъ Пропасть“ „Борославъ“ „Подъ Игото„ и др. Възпроизвеждането на пиеситѣ ще стане прѣзъ идущото лѣто отъ наши и чужди артисти. Съ това България ще бѫде прѣдставена съ своето художество нагледно прѣдъ цѣлия свѣтъ!

Пате-фреръ въ България

Прѣдставитель Архитектъ Н. ТОРБОВЪ — София.

Оферира единственитѣ най-усъвършенствувани кинематографически апарати Пате-Фреръ-Парижъ оригинални и гарантирани. Никой другъ въ България не може да доставя тѣзи апарати — тѣ сѫ монополъ.

Извършва цѣли инсталации. Доставя програми състоящи се отъ оригиналнитѣ и прочути картини на фирмата Пате-Фреръ както и монополизиранитѣ картини отъ сѫщата къща отъ най-прочутитѣ Италиянски, Копенхагски, Руски, Американски и др. артисти, а въ скоро врѣме и филмиграни отъ български артиски и артисти на Пате-Фреръ прѣдставляющи българския животъ и история отъ народния поетъ Ив. Вазовъ — „Къмъ Пропасть“, „Борославъ“, „Подъ Игото“ и др.

7-403-90

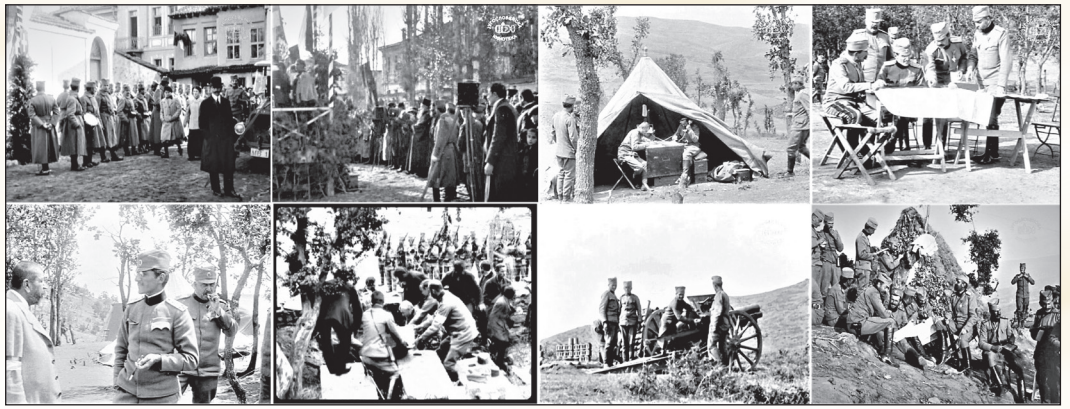
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Междусъюзническата война

Балканската война приключва официално на 17 май 1913 – с подписването на Лондонския мирен договор, за да започне Междусъюзническата война – на 16 юни (според някои историци) или в ранните часове на 17-ти (според други). Известна още и като Втората балканска война, тя изправя България срещу бившите ѝ съюзници – Гърция, Сърбия и Черна гора, към които се присъединява и Румъния (на 28 юни). От ситуацията се възползва и Турция, чиито сухопътни войски прекосяват на 6 юли граничната линия Мидия–Енос, овладяват Източна Тракия и си възвръщат Одрин.

Една от решителните за изхода на войната битки е тази при река Брегалница. Сраженията между сръбските и българските войски (Четвърта армия), които се водят от 17 до 26 юни 1913, са известни още като Брегалнишката битка, защото биват съсредоточени по средното течение на Вардар, чийто най-дълъг приток е Брегалница. След упоритите боеве българите отстъпват, а сърбите утвърждават властта си над Вардарска Македония.

Кадри от сръбски кинохроники, заснети през Междусъюзническата война

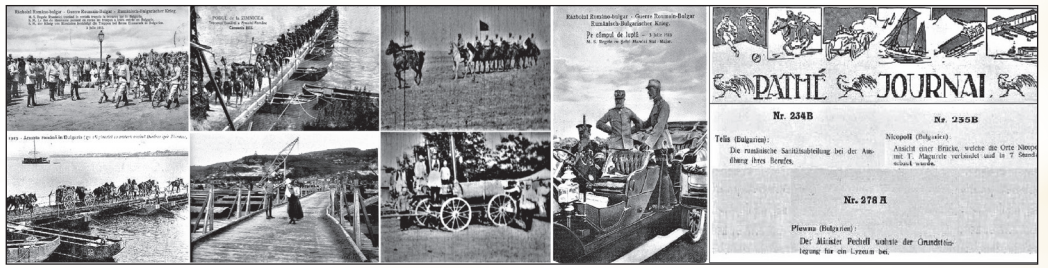

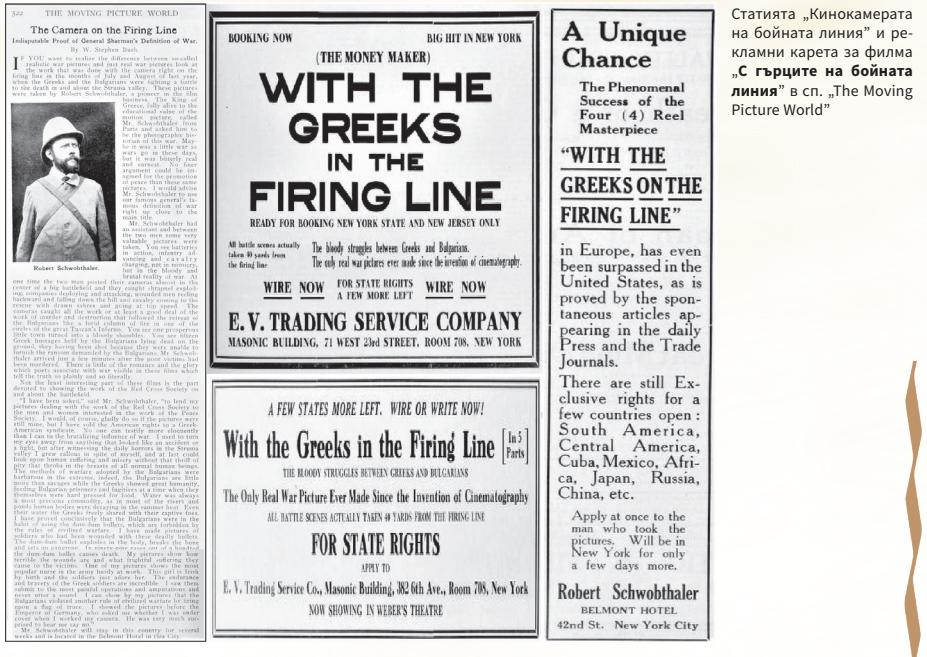
Кадри от „**Битката при Брегалница**" („Bataille de la Bregalnitza", 165 м) на „Патé фрер" и Самсон Чернов

Бързината, с която се развиват събитията на фронта, не позволява на западноевропейски кинооператори да ги отразят. Тяхното отсъствие дава възможност за изява на колегите им от воюващите страни – предимно от Сърбия и Румъния (която произвежда цели 25 кинохроники, посветени на Междусъюзническата война), (Ripeanu 2008).

Конфликтът трае кратко. Примирието е сключено на 18 юли, като ден по-рано започва Букурещката конференция. В последния ѝ ден (28 юли) бива окончателно ратифициран Букурещкият мирен договор, слагащ край на бойните действия между съюзниците. Същият ден е обявена демобилизация и войските ни от фронта се упътват към дома.

Кадри от румънски кинохроники, заснети през Междусъюзническата война

522 THE MOVING PICTURE WORLD

The Camera on the Firing Line

Indisputable Proof of General Sherman's Definition of War.

By W. Stephen Bush.

IF YOU want to realize the difference between so-called realistic war pictures and just real war pictures look at the work that was done with the camera right on the firing line by Robert Schwobthaler, a pioneer in the film business. The King of Greece, fully alive to the educational value of the films, sent for Mr. Schwobthaler from Paris and asked him to be the photographic historian of this war. Maybe it was a little war as wars go in these days of big battles, but it was real and earnest. No four argument could be imagined for the promotion of peace than these some films which show to us Mr. Schwobthaler to use our famous general's famous definition of war right up close to the main title.

Mr. Schwobthaler had the luck to be present at the two most some very valuable, pictures were taken. You see batteries in action, infantry advancing and cavalry charging, not in scenery, but in the stern, grim, brutal reality of war. At one time the two men posted their cameras almost in the center of a big battlefield and they caught stripped exploding, cowardly delaying and attacking, wounded men reeling in the throes of death, and all the rest of the terrible scene with drawn sabres and giving at top speed. The cameras caught all the work or at least a good deal of the work of murder and destruction that followed the retreat of the Bulgarians like a livid column of fire in one of the circles of the great Dante's Inferno. You see one prosperous little town turned into a bloody shambles. You see fifteen thousand men, who, a few days before, were living and growing, they having been shot because they were unable to furnish the ransom demanded by the Bulgarians. Mr. Schwobthaler arrived just a few minutes after the poor victims had been murdered. There is little of the romance and the glory of war in these films, but there is a terrible lot of truth in them which tell the truth so plainly and so forcibly.

Not the least interesting part of these films is the part devoted to showing the work of the Red Cross Society on and about the battlefield.

"I have been asked," said Mr. Schwobthaler, "to lend my pictures dealing with the work of the Red Cross Society to the Peace Congress interested in the work of the Peace Society. I will, of course, gladly do so if the pictures were still mine, but I sold them outright to a London and American syndicate. No one can testify more eloquently than I can to the brutalizing influence of war. I used to turn my eyes away from anything that looked like an accident or a fight, but after witnessing the daily horrors in the Struma valley I became hardened to such sights. I could look upon human suffering and misery without that thrill of pity that throbs in the breasts of all normal human beings. The methods of warfare adopted by the Bulgarians were barbarous in the extreme, indeed, the Bulgarians are little more than savages while the Greeks showed great humanity, feeding Bulgarian prisoners and fugitives at a time when they were themselves in dire straits for food. Water was also a most precious commodity, as in most of the rivers and ponds human bodies were decaying in the summer heat. Even their water the Greeks freely shared with their captive foes. I have proved conclusively that the Bulgarians were in the habit of using explosive bullets, which are forbidden by the rules of civilized warfare, and I have seen Greek soldiers who had been wounded with these deadly bullets. The dum-dum bullet explodes in the body, breaks the bone and sets up gangrene. In seven-nine cases out of a hundred the dum-dum bullet causes death. My pictures show how terrible the wounds are and what frightful suffering they cause to the victims. The Greek army surgeon is a very popular name in the army hereby at work. This girl is Irish by birth and the soldiers just adore her. The endurance and bravery of the Greek soldiers are incredible. I saw them submit to the most painful operations and amputations and never utter a sound. I can show by my pictures that the Bulgarians violated another rule of civilized warfare by firing on the Red Cross flag. I was presented to the German Emperor of Germany, who asked me whether I was under cover when I worked my camera. He was very much surprised to hear me say no.

Mr. Schwobthaler will stay in this country for several weeks and is located in the Belmont Hotel in this City.

Robert Schwobthaler.

BOOKING NOW — BIG HIT IN NEW YORK

(THE MONEY MAKER)

WITH THE GREEKS IN THE FIRING LINE

READY FOR BOOKING NEW YORK STATE AND NEW JERSEY ONLY

All battle scenes actually taken 40 yards from the firing line

The bloody struggles between Greeks and Bulgarians.

The only real war pictures ever made since the invention of cinematography.

WIRE NOW — FOR STATE RIGHTS A FEW MORE LEFT — WIRE NOW

E. V. TRADING SERVICE COMPANY

MASONIC BUILDING, 71 WEST 23rd STREET, ROOM 708, NEW YORK

A FEW STATES MORE LEFT. WIRE OR WRITE NOW!

With the Greeks in the Firing Line [In 5 Parts]

THE BLOODY STRUGGLES BETWEEN GREEKS AND BULGARIANS

The Only Real War Picture Ever Made Since the Invention of Cinematography

ALL BATTLE SCENES ACTUALLY TAKEN 40 YARDS FROM THE FIRING LINE

FOR STATE RIGHTS

APPLY TO

E. V. Trading Service Co., Masonic Building, 382 6th Ave., Room 708, New York

NOW SHOWING IN WEBER'S THEATRE

A Unique Chance

The Phenomenal Success of the Four (4) Reel Masterpiece

"WITH THE GREEKS ON THE FIRING LINE"

in Europe, has even been surpassed in the United States, as is proved by the spontaneous articles appearing in the daily Press and the Trade Journals.

There are still Exclusive rights for a few countries open: South America, Central America, Cuba, Mexico, Africa, Japan, Russia, China, etc.

Apply at once to the man who took the pictures. Will be in New York for only a few days more.

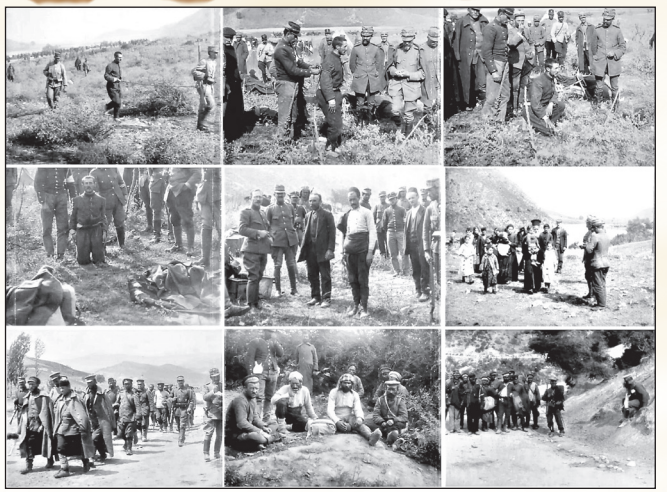
Robert Schwobthaler

BELMONT HOTEL

42nd St. New York City

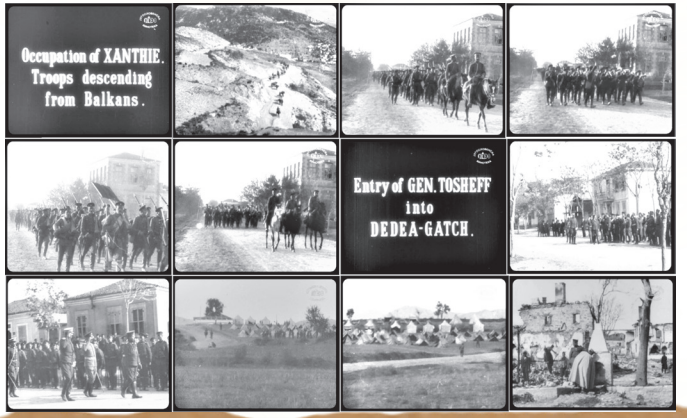
Статията „Кинокамерата на бойната линия" и рекламни карета за филма „**С гърците на бойната линия**" в сп. „The Moving Picture World"

„Българската следа" в „**С гърците на бойната линия**": шпионинът, бегълците, бежанците, военнопленниците

Показан в Грац, „**С гърците на бойната линия**" възбужда патриотичните страсти на български и сръбски студенти (в. „Мир", 30.XI.1913)

Спрѣчкване между български и сръбски студенти въ единъ кинематографъ. Въ първиятъ кинематографенъ театръръ въ Грацъ е имало завчера серiозно спрѣчкване между български и сръбски студенти. Тоя день за пръвъ пѫть имало въ програмата и сцена отъ втората балканска война. Прѣди да се начене прѣдставлението нѣколко души прѣдставители на студентитѣ се явили при директора на театъра, за да го молятъ да се не показватъ онія картини, въ които е прѣдставенъ и гръцкиятъ краль. Директорътъ обѣщалъ да ги удовлетвори, обаче, когато се наченало прѣдставлението, тогазъ сръбскитѣ студенти наченали да викатъ: „Долу България". Българскитѣ студенти устроили противна демонстрация. Въ театъра загърмѣли викове и подсвиркания и така дирекцията се принудила да прѣкрати прѣдставлението. Многобройнитѣ полицейски, които били въ цивилно облѣкло въ салона на театъра, не се намѣсили.

Някои от загадъчните „**Сцени от Великата война**" („Scenes in the Great War (Balkan)" – „Завземането на Ксанти" и „Влизането на ген. Тошев в Дедеагач", оказали се епизоди от Балканската епопея

Делегатите, подписали на 17 май – Лондонския, а на 28 юли 1913 и Букурещкия мирен договор

Жадуваният мир

След края на Междусъюзническата война България започва удивително бързо (а и сигурно) да се завръща към нормалното си (мирно) битие. Зажаднялата за развлечения публика се втурва към „столичните кинематографи", които по време на войните не работят, но от време на време провеждат някоя и друга прожекция – предимно с благотворителна цел. Те разтварят отново врати на 11 август (понеделник). По този повод „Реч" уточнява – „за сега представленията ще бъдат само дневни". Вестниците обаче „разтварят вратите си" за филмовата реклама чак през октомври. Тогава „Модерен театър" възобновява сътрудничеството си с „Дневник", а „Одеон" се „завръща" във „Воля" в края на ноември. Така живва „душата на търговията" – индикация, че и икономиката тръгва на добре.

Така символично завършва Междусъюзническата война – на 4 август 1913 със заснемането на репортажа **„Тържественото посрещане на софийския гарнизон начело с Н. В. Царя"**

Кадри, изграждащи епизода „Параходът „Варна" с български военнопленници във Волоския залив (Гърция)" от кинохрониката **„Сцени от Великата война"** и съобщението във в. „Дневник" (20.XII.1913) относно показа на кинохрониката **„Посрещането във Варна на пленените в Солун от гърците български войници, приветствувани от Н. В. Царицата, министър-председателя д-р Радославов и местните власти"**. Заснета на 21 ноември 1913, тя ще да е показвала това, което се вижда и върху фотографиите

Модеренъ театръ.

Модеренъ театръ дава днесъ «Сфинксътъ», модерна драма въ 4 дѣйствия отъ Нордискъ, съ Псиландеръ и Г-жа Елена Агерхолмъ въ главнитѣ роли.

Утрѣ що се даде «Стражарътъ» трогателна драма изъ живота въ 4 дѣйствия. Въ сжбота и недѣля, 21 и 22 того, ще се представи «Посрѣщането въ Варна на плѣвенитѣ въ Солунъ отъ гърцитѣ български войници, привѣтствувани отъ Н. В. Царицата, министъръ прѣдседателя, Д-ръ Радославовъ и мѣстнитѣ власти».

Днесъ, отъ 3 до 4 часа слѣдъ обѣдъ, ще се даде фамилиярно прѣдставление съ подходяща за дѣца картини.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

На 1 юни 1913 землищата около Търново и Горна Оряховица биват разлюлени от катастрофално земетресение. Бедствието, което днес би могло да се изтълкува и като не вещаеща добро прокоба за изхода от започналата след броени дни война, привлича вниманието и на български (Георги Вълчев), и на чуждестранни („Патé фрер") киноператори.

На 22.XII.1913 в. „Мир" известява, че известният салон „**Нова Америка**" се отдава под наем.

Специализирани издания за кино

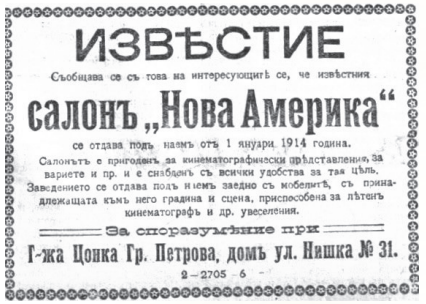
„През есента на 1913 година" на бял свят се появява първият брой на първото българско филмово списание, наречено „**Киножурнал**" („**Кино-Журнал**"), издавано най-вероятно от управата на кинотеатър „Одеон" и охарактеризирано като „орган на кинематографическото изкуство", макар то да има подчертано рекламен характер.

Подобни посткатастрофични кадри ще да са изграждали кинохрониката **„Земетресението в Търново"** (1913), съхранявана в Руския държавен архив за кино- и фотодокументи в град Красногорск

Титулни страници на сп. „**Киножурнал**"

Краят на „Нова Америка" се превръща в началото на театър „**Ренесанс**" (Мир, № 4095)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Раждането на първия български игрален филм „Българан е галант”

Първата половина на годината е напрегната – войната е неизбежна и Европа с тревога я очаква. България също – с желание за реванш, дори за мъст, незабравила унизителния край на Междусъюзническата война и позорния Букурещки мирен договор, присъединил по-голямата част от Македония към Гърция и Сърбия. Тъкмо оттам всекидневно пристигат вести за преследвания на „българския елемент”. Раздухвани от родния печат, те провокират възникването на „Антигръцкото движение”, изразяващо се в масови протести, „превземането” на гръцките църкви у нас, ала най-вече в редица вандалски актове, насочени срещу магазини, заведения и складове, собственост на гърци. Ксенофобските изстъпления не подминават и „Модерен театър”. На 28 май разярена тълпа нахлува в салона, прекъсва прожекцията, прогонва публиката, изпочупва столовете, инструментите на музикантите, прожекционните машини… За да успокои духовете, а и за да защити доброто си име, управата на киното предприема десетки ходове – завежда дела, свиква „анкетна комисия”, обнародва финансовите си книжа, дава обяснения в печата, жалва се пред държавници, флиртува с журналисти, сваля от рафтовете филми „от нашето славно минало”, отразява военно-патриотични мероприятия… Едно от тези хем дръзки, хем отчаяни решения, се превръща в събитието на годината – **заснемането на български игрален филм**!

Съобщението във в. „Утро” от 11 май 1914 и две фотографии, показващи първомайски манифестации в София

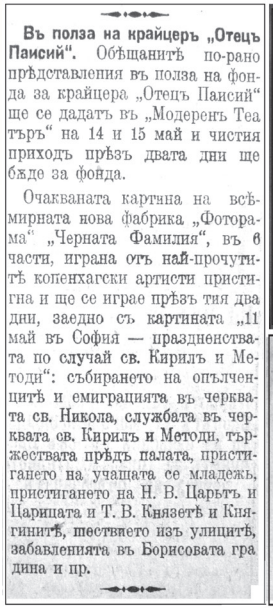
Модеренъ театръ.

„Модеренъ театръ“ дава днесъ: 1) „Сестрата на мисионера“, една интересна авантюристична драма, дѣто покрай драматичния елементъ голѣмо впечатление правятъ вълшебнитѣ пейзажи изъ Арабия; 2) „Празднника на труда въ Плѣвенъ“; 3) „Посрѣщането на софийскитѣ студенти“ и 4) „Забѣлѣжителноститѣ на Плѣвенъ“.

Първомайска манифестация в София на площад „Св. Неделя”
Sofia: Demonstration in honour of May Day

Заснети филми:

Още на 31.XII.1913 в. „Воля” известява за предстоящото откриване на новото кино „**Интим**”, уверявайки софиянци, че онези от тях, които посетят събитието, „ще бъдат снети от специалния оператор на театъра и ще бъдат репродуцирани веднага”.

Въ полза на крайцеръ „Отецъ Паисий“. Обѣщанитѣ по-рано прѣдставления въ полза на фонда за крайцера „Отецъ Паисий“ ще се дадатъ въ „Модеренъ Театъръ“ на 14 и 15 май и чистия приходъ прѣзъ двата дни ще бѫде за фонда.

Очакваната картина на всѣмирната нова фабрика „Фотограма“ „Черната Фамилия“, въ 6 части, играна отъ най-прочутитѣ копенхагски артисти пристигна и ще се играе прѣзъ тия два дни, заедно съ картината „11 май въ София — празденствата по случай св. Кирилъ и Методи“: събирането на опѣлченцитѣ и емиграцията въ черквата св. Никола, службата въ черквата св. Кирилъ и Методи, тържествата прѣдъ палата, пристигането на учащата се младежь, пристигането на Н. В. Царьтъ и Царицата и Т. В. Князетѣ и Княгинитѣ, шествието изъ улицитѣ, забавленията въ Борисовата градина и пр.

Праздникътъ на българската националность

Шествието отъ д-во „Славяна“, при тържественото отпразнуване деньтъ на Св. Св. Кирилъ и Методий

Праздника на българската националность

Всенародното тържество. — Небивалиятъ ентусиазмъ. — Многоскладнитѣ шествия

Шествието на поробенитѣ. Плакатитѣ на Мюжеството на площада прѣдъ двореца, при незабенението.

Днесъ снимки отъ грандиозните шествия, устроени прѣди и послѣ обѣда изъ столицата

СВѢТЛИНА

Пристигането на Св. Св. Кирилъ и Методий въ София. — Г-да Министрите участвуватъ въ тържеството.

11 май въ София.

Молебена на Александровския площадъ. Цѣлия площадъ е буквално натъпканъ съ граждани и учаща се младежь, а безбройни маси народъ иде откъмъ вънрѣшностьта на града, изпълвайки цѣлата улица Кн. Борисъ и околнитѣ улица.

СВѢТЛИНА

Т. В. Царьтъ и Царицата, Н. Ц. В. Престолонаследницата и княжеската царска семейство, устроили заедно съ народьтъ въ продължението на 11 май.

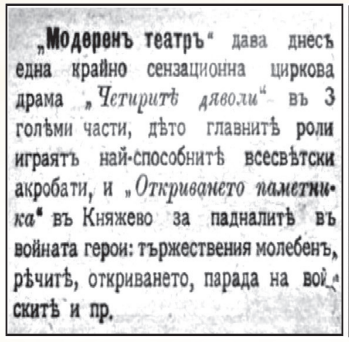
Поне четири софийски всекидневника („Дневник”, „Камбана”, „Мир” и „Утро”) разгласяват „сценария” на филма посредством съобщения, подобни на горното, а и отпечатват фотографии, проследяващи тържествата в чест на Солунските братя

На 11 май в. „Утро” огласява заглавията на три български хроникално-документални филма, заснети в Плевен: **„Празника на труда в Плевен”** (1 май, отбелязван тогава на 18 април), **„Посрещането на софийските студенти”** и **„Забележителностите на Плевен”.**

С 13 дни по-рано е честван тогава и днешният 24 май. Тържеството е отразено посредством кинорепортажа „**11 май в София – празненствата по случай св. Кирил и Методий**”, показан премиерно на 14 май (три дни след филмирането му).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Школниците от школата за запасни подпоручици в Княжево са сред „главните герои” на тази кинохроника

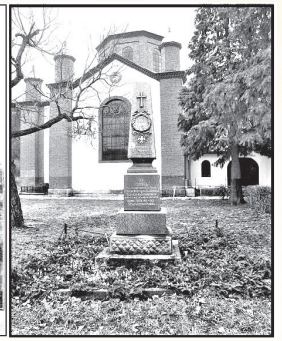

„Модеренъ театръ“ дава днесъ една крайно сензационна циркова драма „*Четиритѣ дяволи*“ въ 3 голѣми части, дѣто главнитѣ роли играятъ най-способнитѣ всесвѣтски акробати, и „*Откриването паметника*“ въ Княжево за падналитѣ въ войната герои: тържествения молебенъ, рѣчитѣ, откриването, парада на войскитѣ и пр.

Офицерить при школата за запасни подпоручици.

Школницитѣ отъ 36 наборъ заедно съ офицерить си.

Заснети филми:

През пролетта са събрани волни пожертвования, благодарение на които бива съграден мраморен монумент в памет на загиналите в двете Балкански войни запасняци. На 1 юни той е открит – в двора на черквата „Св. Илия” в Княжево, в присъствието на екзарх Йосиф, министъра на войната Климент Бояджиев, народни представители… Събитието ражда кинохрониката „**Откриването паметника в Княжево за падналите във войната герои**”.

В средата на юни германецът Алфред Фридрих, пилот на „берлинската къща за аероплани „Румплер”, извършва със своя самолет поредица от излети над София. На 22 юни с негова помощ е заснет филмът „**Интересните полети в София с аероплана „Румплер**”, показан премиерно на 26 юни в „Модерен театър”. Тъкмо операторът на киното, испанецът Гаетано Пие де Флорес, ще да е бил както създателят на този „величествен изглед”, така и авторът на първите български авиационни снимки, направени най-вероятно от въздуха.

СТРАНИЦА 2 АЗЪ ЗНАМЪ ВСИЧКО

Полѣтитѣ съ Румплеръ

Отличнитѣ пилоти. — Полѣтитѣ прѣзъ послѣдната седмица. — Снимкитѣ отъ столицата.

Цѣла седмица столичани се любуваха на чудно смѣлитѣ полети на пристигналия въ столицата германски пилотъ Алфредъ Фридрихъ, изпълняващъ съ монопланъ „Румплеръ“.

Послѣднитѣ имаха за цѣль да изтѣкнатъ прѣдъ нашитѣ военни авиатори всички прѣимущества и голѣмата устойчивость на германскитѣ типъ-лѣтатели машини. Извършиха се и военни упражнения — издирване на заели позиции и укрили се или въ движение въ околностьта на София батареи, разузнавателна служба, които лѣтятъ съ монопланъ артилерийски офицери напълниха съ редъкъ успѣхъ.

До когато всички наши военни аероплани съ стари, съвършено негодни вече за никаква работа лѣтателни машини, „Румплеръ“ има неизброими прѣимущества. Монопланъ отчаленъ има чудно красивъ изгледъ и прилича на сѣщинскиятъ орелъ, съ който и нанистина съперничи. Срѣдната бързина, съ която аероплана се движи, е около 120 километра въ часъ.

Авиаторътъ бѣ така любезенъ да извърши единъ полетъ и съ нашия фотографъ. Единъ изгледъ на столицата, направенъ съ апарата на в. „Утро“, единствения пригоденъ и за такива снимки, поемѣстваме на първа страница.

Монопланъ „Румплеръ“ на 25 м. височина.

Монопланъ „Румплеръ“ на 25 м. височина.

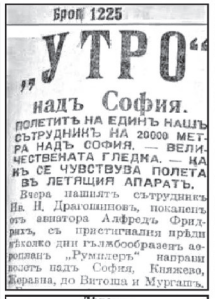
Смѣлиятъ авиаторъ изпълни и първото далечно пѫтуване у насъ съ аероплавъ, като съ единъ пѫтникъ, военния авиаторъ поручикъ Поп Кръстевъ, замина отъ София за Русе.

Пилотъ Алфредъ Фридрихъ и германския поручикъ, изпълнили съ новъ пѫтникъ Берлинъ—София.

Пилота Алфредъ Фридрихъ [illegible] съ аероплана[illegible] Берлинъ—Парижъ—Лондонъ—Берлинъ.

Нашиятъ фотографъ-[illegible] полета.

Авиатиката въ послѣдните години направи невѣроятни прогреси. Тя дължала за прави такива лѣтателни машини добивать голѣма устойчивость и възможность да се задържать все по-дълго въздуха. Единъ истински примѣръ на това е авиатиката ще бѫде, ако успѣе всякой отъ гостящитѣ се да участвува въ конкурса авиатори, да прѣлѣти аероплавъ разстоянието между Европа и Америка

Брой 1225

„УТРО“ надъ София.

ПОЛЕТИТѢ НА ЕДИНЪ НАШЪ СЪТРУДНИКЪ НА 20000 МЕТРА НАДЪ СОФИЯ. — ВЕЛИЧЕСТВЕНАТА ГЛЕДКА. — КАКЪ СЕ ЧУВСТВУВА ПОЛЕТА ВЪ ЛЕТЯЩИЯ АПАРАТЪ.

Вчера нашиятъ сътрудникъ Ив. Н. Драгошиновъ, поканенъ отъ авиатора Алфредъ Фридрихъ съ пристигналия прѣди нѣколко дни гълъбообразенъ аероплавъ „Румплеръ“ направи полетъ надъ София, Княжево, Черквана, до Витоша и Мургашъ.

Лѣтения.

Столичанитѣ граждани отъ нѣколко дни се любуватъ на великолѣпнитѣ лѣтения съ аероплавъ на града. Днесъ, недѣля, 5 ч. сл. пл. се устройватъ задъ гарата на военния аеродрумъ лѣтения съ монопланъ Румплеръ въ полза на Червенъ Кръстъ. Ще се дадатъ най разнообразни упражднения. Аеродрума ще бѫде запазенъ отъ войска и полиция.

Аероплана разузнава.

Днесъ въ часътъ 9 и 15 м. пр. об. аероплана Румплеръ се издигна съ нашъ офицери артилеристи и се отправи югозападно отъ София да търси една поставена на позиция батарея и друга въ движение. Лѣтението продължи до та врѣме много успѣшно.

Одеонъ.

Днесъ се дава „Трагичната сѫдба“, драма според романа на Гюставъ Брий. Единъ прѣдставитель на Одеонъ направи съ разрѣшение на военния м-ръ снимка отъ 1000 м. височина на София, която ще се прѣдставлява.

Пилота Алфредъ Фридрихъ изминалъ съ аероплавъ пѫтя Берлинъ—Парижъ—Лондонъ—Берлинъ.

„Модеренъ театръ“.

Ще прѣдстави днесъ една крайно прѣвлекателна драма „Приключението на двѣ бѣдни дѣца“, въ 4 дѣйствия, въ които главнитѣ роли играятъ миличката сюзана Привятъ (Парижкото дѣтѣ) и малкия Буби, и „Интереснитѣ полети въ София съ аероплана „Румплеръ“, величественъ изгледъ — Прѣдъ Костурино сж дошли отъ Гръцко 25 сѣмейства бѣжинци.

ГОДИНА I. „СОФИЯ, 20 ЮНИ 19[illegible]. БРОЙ 35.

АЗЪ ЗНАМЪ ВСИЧКО

Цѣна 15 стотинки :: СЕДМИЧНО ИЛЮСТРОВАНО СПИСАНИЕ :: Отговаренъ издатель: Ат. Петровъ

АБОНАМЕНТЪ: за година 7 лева, за ½ година 4 лева 00 | РЕДАКЦИЯ и АДМИНИСТРАЦИЯ: ул. „Моковска“ № 1 срѣщу двореца | АБОНАМЕНТЪ: за странство годишно 10 к. ОБЯВЛЕНИЯ: на □ см. 10 стот.

1000 метра надъ София

Горната снимка прѣдставлява единъ изгледъ на столицата, снетъ отъ нашия фотографъ, при полетитѣ му съ аероплана „Румплеръ“ отъ една височина отъ 1000 метра. Снимката е направена съ апарата на в. „Утро“. Въ срѣдата ѝ се вижда центъра на града, катедралата „Св. Недѣля“.

Софийската преса отразява подробно излетите на германския авиатор Алфред Фридрих, а „Модерен театър” ги заснема на филм, озаглавен „**Интересните полети в София с аероплана „Румплер**” (Аз знам всичко 1914, I, 35: 1-2; и др.)

Заснети филми:

На 1 юли в. „Воля” публикува „директен репортаж” от мястото на събитието, свидетелстващ, че на 28 и 29 юни кинематографът на „Модерен театър” е проследил поредния **Празник на розите** в София.

Поне пет софийски вестника – „Утро”, „Мир”, „Заря”, „Дневник” и „Камбана” – уверяват, че кинохрониката „**Кавалерийската школа при с. Горна баня**” се е задържала върху екрана на „Модерен театър” в продължение на четири дни (от 19 до 22 юли). Заснемането на този „голям”, „крайно приятен”, „великолепен” и „величествен” изглед се оказва пророческа инициатива – часове преди премиерата му избухва ПСВ – на 15/28 юли 1914!

В началото на декември на пързалката в Борисовата градина бива заснет първият български спортен филм – „**Зимният спорт на столичани**”.

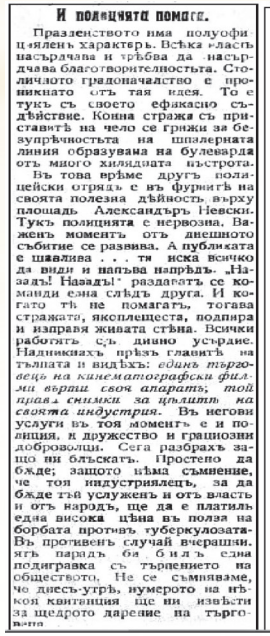
Кавалерийската школа при с. Горна Баня: интересни упражнения на българската кавалерия, прѣдадени въ величественъ изгледъ, който радва окото на зрителя при ловкостьта и величието на българския войникъ. Изгледътъ, придруженъ отъ хубави пейзажи, ще се даде днесъ въ „Модеренъ Театъръ“ заедно съ горната трѣвожна драма.

Кавалерийска школа — София
École de cavalerie — Sofia

Дейността и популярността на Кавалерийската школа при с. Горна баня ражда един „величествен изглед”, прожектиран в „Модерен театър”, а и две пощенски картички, едната от които показва манежа на школата

И полицията помага.

Празденството има полуофициаленъ характеръ. Всѣка власть насърдчава и трѣбва да насърдчава благотворителностьта. Столичното градоначалство е проникнато отъ тая идея. То е тукъ съ своето ефикасно съдѣйствие. Конна стража съ приставѝтѣ на чело се грижи за безупрѣчностьта на шпалерната линия образувана на булеварда отъ многа хилядната пъстрота.

Въ това врѣме другъ полицейски отрядъ е въ фурнитѣ на своята полезна дѣйность върху площадь Александръ Невски. Тукъ полицията е нервозна. Важенъ моментъ отъ днешното събитие се развива. А публиката е шавлива . . . ти иска всичко да види и напльва напрѣдъ. „Назадъ! Назадъ!“ раздаватъ се команди една слѣдъ друга. И когато тѣ не помагатъ, тогава стражата, якоплещеста, подпира и изправя живата стѣна. Всички работятъ съ дивно усърдие. Надникнахъ прѣзъ главитѣ на тълпата и видѣхъ: *единъ търговецъ на кинематографски филми върти своя апаратъ; той прави снимки за цѣлитѣ на своята индустрия.* Въ неговитѣ услуги въ тоя моментъ е и полицията, и дружеството и грациозни доброволци. Сега разбрахъ защо ни бѣскатъ. Простено да бѫде; защото нѣма съмнение, че тоя индустриялецъ, за да бѫде тѣй услуженъ и отъ властьта и отъ народъ, ще да е платилъ една висока цѣна въ полза на борбата противъ туберкулозата. Въ противенъ случай вчерашнiя парадъ би билъ една подигравка съ търпението на обществото. Не се съмняваме, че днесъ-утрѣ, нумерото на нѣкоя квитанция ще ни извѣсти за щедрото даряване на търго-

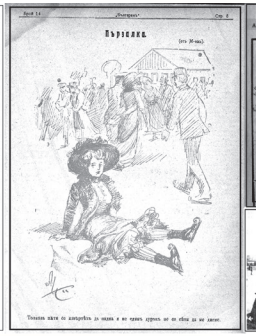
Цвѣтно шествие. Особенна тържественость на празника на розитѣ ще придаде цвѣтното шествие, което ще стане на Петровденъ. То ще се състои отъ автомобили, файтони, конници, велосипедисти и пр. окичени съ дружественитѣ рози. За попълване на декорациитѣ се допуща само зеленина. Участвующитѣ въ шествието ще се събератъ въ 6 часа вечерьта на площада „Александръ Невски“, гдѣто ще се съобщи маршрута. Въ врѣме на шествието ще има бой съ конфети. На най-оригиналнитѣ и разкошни декорации ще се дадатъ награди. Рози и гирлянди за цвѣтното шествие ще се продаватъ съ намалени цѣни.

„Празникътъ на розитѣ въ София“. — Най интереснитѣ сцени отъ това празденство, което става тази година на 29 юни, ще бѫдатъ прѣдставени днесъ въ „Модеренъ Театъръ“ заедно съ горната **прѣвъзходна драма,**

Материали като поместения вляво, публикуван във в. „Воля” на 1.VII.1914, се броят на пръсти в историята на ранното българско кино

От 8 до 11 декември 1914 в „Модерен театър” се появява „**Зимният спорт на столичани**” – първият български спортен филм

Езерото при Борисовата градина. Въ снощното си заседание между другитѣ въпроси, столичния общ. съвѣтъ се занима и съ въпроса за бѫдащето експлоатиране на езерото край Борисовата градина. Съвѣта рѣши: езерото да се дава на прѣдприемачъ зимѣ и лѣтѣ. Лѣлѣ експлоатирането му ще става чрѣзъ малки моторни параходчета, лодки и единъ разкошенъ бюфетъ, който ще се построи на мѣстото на сегашната дъсчена барака, а зимѣ — езерото ще се експлоатира, както и по-рано, чрѣзъ леда, като такситѣ за катанието за напрѣдъ се намаляватъ за учащитѣ се и войнацитѣ по 10 ст., а на всички останали по 20 ст.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ.

Днешната програма прѣдставлява особенъ интересъ по своето разнообразие и рѣдки качества на картинитѣ: „**Честь и любовь**“, съврѣменна модерна драма въ 3 дѣйствия, „**Падането на Троя**“, класическа драма въ 2 голѣми дѣйствия, дѣто се описватъ знаменитѣ староврѣмски боеве подъ стѣнитѣ на извѣстния класически градъ, и „**Зимниятъ спортъ на столичани**“, интересни сцени отъ забавленията на пързалката въ „Борисовата градина“.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

На 1 януари разтваря врати кино „**Интим**” – на бул. „Княгиня Мария Луиза” № 11, срещу пасаж „Св. Никола”. Единственият новооткрит киносалон в София след Балканските войни служи вярно на Десетата муза повече от осем месеца (до 13 септември), но след пожар прекратява дейността си и потъва в забрава.

Кино Интимъ

На Нова Година се откри въ столицата Кинематографъ „КИНО ИНТИМЪ“ на ул. Мария Луиза № 11, срещу Пасажъ св. Никола. Столичната публика ще има удоволствието да се наслаждава на най-избрани картини. Нуждата отъ такъвъ театъръ се чувствува едно поради нарасналото население въ София и второ поради голѣмия напливъ на хора въ съществуващитѣ два кинематографа.

Театърътъ ще бѫде осъвременъ отъ вѫтрѣ до 12 часа вечерта. И спектаклитѣ ще се повтарятъ тъй често, че публиката пакъ се избави отъ тягостното чакане. Освѣнъ това

Кино Интимъ

се намира въ центъра на столицата.

Вечерни цѣни отъ 30 стотинки до 1 левъ, а дневни отъ 20 до 60 стотинки.

При откриването посѣтителитѣ ще бѫдатъ снети отъ специаленъ операторъ на театъра и ще бѫдатъ репродуцирани недѣлята.

— 143 —

Кино Интимъ.

Днесъ и утрѣ въ кинематографа Кино-Инитмъ до площадъ Св. Краль се прѣдставя трогателната драма въ 3 дѣйствия „Кулата на духоветѣ“ — епизодъ изъ френската революция.

Кино Интимъ.

Днесъ върха на сензацията: „Господаря на свѣта“ пекърнителна драма изъ живота на висшето общество въ 7 голѣми части.

Новиятъ кинематографъ.

Кинематографътъ „Кино Интимъ“, на който сега стопанинъ е г. Хаимовъ, по-нататъкъ ще прѣдставя непрани въ София програми и извънредно интересни филми отъ разни фабрики. Днесъ и утрѣ се прѣдстава драма отъ френско-пруската война — „Р.ботничката или Обсадата на Парижъ“.

Кино Интимъ.

Днесъ прѣдстоятъ погребението на Францъ Фердинандъ.

Кино-Интимъ

въ пламъци.

АПАРАТНАТА СТАЯ. СПАСЯВАЙТЕ СЕ!“ ПАНИКАТА. ЗАГУБИТЪ.

Вчера на часа 3 подиръ обѣдъ булевардъ „Мария Луиза“ прѣкара една истинска тревога.

Театърътъ „Кино-Интимъ“ бѣ обхванатъ отъ пламъци.

АПАРАТНАТА СТАЯ.

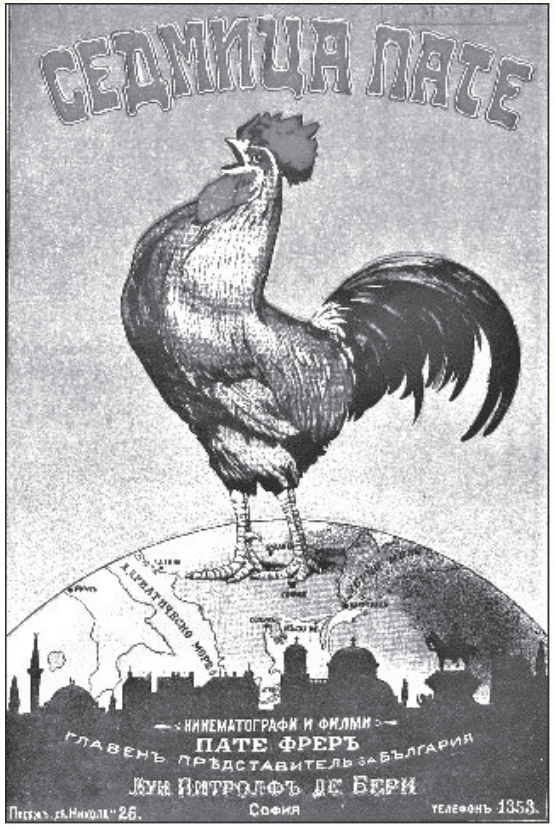
Тъмно надъ малката площадка при главния входъ, горѣ, надъ дървена естрада, е разположенъ апарата на театъра. Вътрѣ не се допуска никой другъ освѣнъ операторъ — единъ младъ човѣкъ и неговиятъ помощникъ — още по младъ отъ него. Тѣ работятъ тукъ и подъ тѣхна грижа е останалъ апарата, който струва нѣколко хиляди лева.

ДАВА СЕ ПОДЪ НАЕМЪ

ГОЛѢМЪ САЛОНЪ

Реклами, съпътствали откриването и дейността на кино „**Интим**”

На 16 януари излиза първият брой на сп. „**Седмица Пате**” – специализирано издание („кинематографическа илюстрация”), просъществувало до 19 юли, като през тези шест месеца се появяват 26 негови книжки.

Корицата на сп. „**Седмица Пате**”

В края на февруари три софийски всекидневника съобщават, че **Иван Вазов** се е споразумял с „**Пате́ фрер**” относно екранизирането на „**Под игото**”.

„Подъ игото“ на кинематографическата сцена. — Кинематографическата фирма „Пате-Фреръ“ е влѣзла въ споразумѣние съ г. Вазова, за да се прѣдстави на кинематографъ драмата му „Подъ Игото“.

„Подъ Игото“ на кинематографическа сцена. Извѣстната и прочута книга за кинематографически филмъ „Патефреръ“ е поискала разрѣшение отъ г. Ив. Вазовъ за снимане на картинитѣ му отъ драмата „Подъ Игото“.

„Подъ игото“ въ кинематографическа филма.

Единъ кинематографическо дружество е влѣзло въ споразумѣние съ г. Ив. Вазовъ, за да снима по филми драмата „Подъ игото“, английски преводъ.

Съобщенията в „Пряпорец”, „Народни права” и „Дневник”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Още през годината:

Според авторитетния сайт „The German Early Cinema Database", съдържащ данни за около 45 000 филма, прожектирани през 1895–1920 в Германия, там в началото на годината е показан документалният филм „**София**" на „Еклер".

В края на март и началото на април страната ни е посетена от административния директор на британския клон на „Гомон" г-н Бромхед и оператора на компанията Реджиналд Вивиъш. Двамата снимат в София – девическо училище, казарма, пазар; резиденция „Врана" – ботаническата и зоологическата градини; Казичене, от чиято гара цар Фердинанд подкарва локомотив, за да демонстрира пред гостите своите „инженерни способности"; Евксиноград, където като изпълнителка се изявява царица Елеонора… За съжаление, филмът остава недовършен – вероятно поради избухването на войната.

На 11 май във Великобритания е показан за първи път 6-минутният репортаж „**Пътуване по Дунава**": „Истинско пиршество на природата по брегове на Румъния и България". През май сп. „The Kinematograph and Lantern Weekly" също рекламира тази продукция на немската фирма „Welt", споменавайки, че тя съдържа кадри, показващи град Русе.

SUPPLEMENT TO THE BIOSCOPE, APRIL 30, 1914.

WELT.

A Trip Down the Danube.—A veritable feast of scenery on the shores of Roumania and Bulgaria. (May 11th. 358 ft.)

The Levantine Riviera.—Scenes on the Western coast of Italy and beauty spots of universal renown. (May 14th. 277 ft.)

Обявлението в „Биоскоп" (30.IV.1914), „списанието на британската кинематографическа индустрия"

JUNE 25, 1914 THE KINEMATOGRAPH AND LANTERN WEEKLY. 71

Filming Royal Bulgaria.

DISTINCTIVE EPISODE IN THE LIFE OF A KINEMATOGRAPHER.

H.M. THE QUEEN.

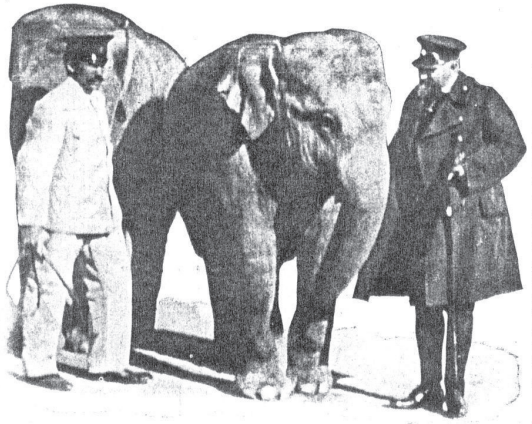
THE UBIQUITY of the kinematograph has probably never been more strikingly demonstrated than during the recent trip to Bulgaria of the managing director of the Gaumont Co., Ltd. (Mr. Bromhead) and a staff photographer, says the "Gaumont Weekly," from whose account we take several excerpts. Bulgaria's misfortunes during the past two years have necessitated a thorough revision of the hospital arrangements, and Queen Eleanor contemplates a visit to the United States of America where, during a lecturing tour, she hopes to raise sufficient money to place the funds of the hospitals and her sanatoriums upon a firm financial basis. To this work of love the kinematograph has been summoned, to record the manifold activities of the Queen and King Ferdinand.

The travellers, upon reaching Sofia, found that in the two picture theatres there films of all makes are shown, with titles in the languages of all nationalities, slides being shown with a translation of the wording. Two houses a night is the system on which they run, and while the buildings are plain, the seating accommodation is as crowded as possible. The proprietors of these two theatres are said to be slowly amassing fortunes.

The kine work began at one of the girls' schools where a national dance was executed before the camera, and five of the prettiest girls posed as types of Bulgarian beauty. Attractive scenes were also secured of the picturesque gathering of the peasantry in the market square, and also of the enclosed daily market, a sort of Billingsgate, Smithfield, and Covent Garden combined. Next the soldiers barracks were visited, and every possible assistance was given by the Government towards filming all branches of the army. The arsenal was also productive of great interest.

On this day Mr. Bromhead was granted an audience of the King, who promised to place himself at the disposal of the cameras. On the morrow a visit was paid to the private station of Vrannia, where the King demonstrated his capabilities as an engineer by driving a locomotive. Returning to the Palace His Majesty exhibited his pets. His chief pride is his garden, which in six years has been converted from a wilderness into a fairyland.

While waiting a week for the return of Queen Eleanor from Hungary some interiors of the palace were filmed. Upon her arrival a film was secured of Her Majesty's visit to the military hospital of Sofia, after which the journey was made to Varna on the Black Sea. Here pictures were taken of the Palace at Euxinograde and of the sanatorium for children which is being built. Films were also secured of torpedo boat exercise, and it was here that the camera man, Mr. R. C. O. Viveash, was nearly torpedoed in actuality. On the last day of his visit, the Queen specially posed for him in an old Bavarian peasant's costume, and when he left presented him with a tie-pin as a token of her appreciation, and as a memento of his visit to Bulgaria.

KING FERDINAND AND HIS ELEPHANTS.

An illuminated clock, which can only be seen in the darkness of the hall, is a feature of the Hackney Palace, Mare Street.

We have received from Los Angeles, California, a copy of "The Script," the first number of the official organ of the Photoplay Authors' League, Inc. The booklet, which runs to sixteen pages and cover, has the ambitious object of safeguarding and promoting the interests of photoplay writers in every way. Well written and comprehensive in its scope, it should be a valuable medium in the hands of a picture play writer who is not too much of a novice to object to making use of other's experience.

Страницата, озаглавена „**Киноснимки в Царство България. Ярък епизод в живота на един кинооператор**", публикувана на 25 юни 1914 в популярното лондонско списание, използвало данни от фирменото издание „Седмица Гомон"

БЪЛГАРАН Е ГАЛАНТ

Игрален филм (комедия)

„Млад бонвиван среща млада дама на улицата и започва да я задиря. Като не може да се отърве от този нахален обожател, тя решава да му даде един добър урок. Запознава се с него и го поканва да я придружи из пазаря, като го моли да ѝ заеме пари за покупките, тъй като е забравила своите вкъщи. Българан сияе от радост. Ходи от магазин в магазин, заплаща покупките, които тя купува, натоварва го с кутии и пакети, завежда го в едно от най-скъпите и луксозни на времето заведения „Градското казино", поръчва най-скъпите закуски и напитки, които Българан плаща, докато накрая го завежда пред една къща, където тя среща мъжа си, когото помолва да вземе файтон и да освободи „хамалина". Когато файтонът дохожда, мъжът взима пакетите от закования като от гръм Българан и му подава 50 стотинки за хамалията. Българан остава като прикован с парите в ръка да гледа подир файтона" (Гендов 1949: 51-52).

Акционерно дружество „Модерен театър" (София)

Васил Гендов

Гаетано Пие де Флорес

Васил Гендов (Българан), Мара Миятева (младата дама), Ангелов (нейният съпруг), Методи Станоев (първи минувач), Тодор Стамболиев (втори минувач), Антонио дел Белло (клиент в ресторанта)

София

12 януари 1915 в кино „Модерен театър" (София)

„Кръстниците" на филма – вестник „Българан" (1904–1909) и неговият „главен герой"

ГОДИНА III. София, 19 февруари 1906. БРОЙ 86.

Българанъ

Българанчо презъ карнавала.

(Карикатура отъ Ал. Божиновъ).

На Българанчо купиха калъчка и ботуши. Той помисли че руския царь го направи генералъ, хвана кожийското куче, вмъсто българския левъ, тъбрави една глъска за българския народъ, стана и на главата и шията: „Да живѣе свободата и законностьта!"

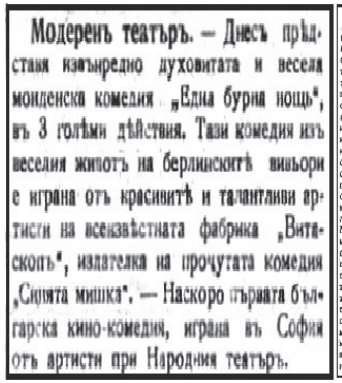

ГОДИНА III. София, 10 септемврий 1906. БРОЙ 102.

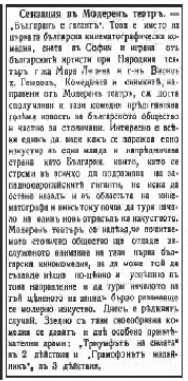
Българанъ

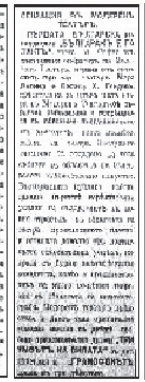
(Карикатура отъ Ал. Божиновъ).

Кой изглежда Българанъ, когато му се измератъ всички броеве отъ частника.

Рекламни съобщения, предшествали премиерите на „**Българан е галант**" в София (12.I.1915) и Русе (17.I.1915), завръщането му в „**Модерен театър**" през септември 1915, прожекциите му в Одрин (август 1916) и последното му показване (1 юли 1917)

Модеренъ театъръ. — Днесъ прѣдстави изключително духовитата и весела монденска комедия „Една бурна нощь", въ 3 голѣми дѣйствия. Тази комедия изъ веселия животъ на берлинскитѣ висшори е играна отъ красивитѣ и талантливи артисти на всесвѣтната фабрика „Витаскопъ", издателка на прочутата комедия „Сюзита мишка". — Наскоро първата българска кино-комедия, играна въ София отъ артисти при Народния театъръ.

Сензация въ Модеренъ театъръ. — „Българанъ е галантъ". Това е името на първата българска кинематографическа комедия, снета въ София и играна отъ български артисти при Народния театъръ гдѣ Мара Леева и сѣщ Василъ т. Гендовъ. Комедията е юмористична, направена отъ Модеренъ театъръ, съ доста содержателни и тази комедия прѣдставлява голѣма новость за българското общество и частно за столичани. Интересно е всѣки да види какъ се зараждатъ сѣно изкуству въ сѣка страна и напредването страна като България, която, както се стреми въ всѣко да подражава на западноевропейскитѣ гиганти, не може да остане назадъ и въ областьта на кинематографи и вискоскоро ще туря начало на единъ нови отрасълъ на изкуството. Модеренъ театъръ си направи похвалното стремление общество ще отдаде заслуженото внимание на тази първа българска кинокомедия, за да може той да сѣдѣлва нѣщо по-нѣщо и усилено въ това направление и на туря нѣщото на тѣй цѣнното за нашъ бързо развивище се модерно изкуство. Днесъ е рѣдкимъ случай. Зовемъ съ тази свободната комедия се дѣлать и щѣ особно привлѣкателни арии: „Тръмфътъ на сиката" въ 2 дѣйствия и „Трансформътъ на машинката", въ 3 дѣйствия.

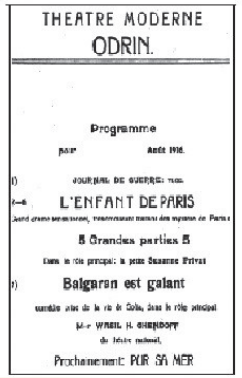

ПРЕДСТОЯЩА ВЕЛИКОЛѢПНА ПРЕМИЕРА ВЪ МОДЕРНЕНЪ ТЕАТЪРЪ.

ПЪРВАТА БЪЛГАРСКА КИНО-КОМЕДИЯ „БЪЛГАРАНЪ Е ГАЛАНТЪ"

Първата българска кино-комедия, снета въ София отъ сѣщия гения операторъ на Модеренъ Театъръ и играна отъ артиститѣ при Нар. Театъръ въ София. На всѣки представлението въ София, тази комедия ѝ напълнѣдно добъръ посѣщение и публиката остана доволна отъ поставената хубава. Много интересното за всѣки отношение е, че тази първа сѣщинска и за цѣла България кинокомедия е направена съ западноевропейскитѣ по-добри Родъръ, случи се прѣдстои да ни я русенци да видятъ въ Театъръ Аполо първото българско творение въ областьта на кинематографа. Комедията се дава само въ събота и недѣля, 17 и 18 т.м.

Модеренъ Театъръ.

„Борба за диаманти", криминална детективна драма въ 5 дѣйствия, се прѣдставя и днесъ. Драмата е много подбикна и тревожна. Играе се сѣщо и „Българанъ е галантъ", първата българска кинокомедия.

THEATRE MODERNE ODRIN.

Programme

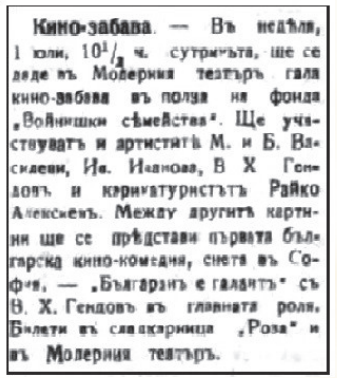
pour Août 1916.

L'ENFANT DE PARIS

5 Grandes parties 5

Balgaran est galant

Prochainement: POUR SA MÈRE

Кино-забава. — Въ недѣля, 1 юли, 10½ ч. сутриньта, ще се даде въ Модерния театъръ гала кино-забава въ полза на фонда „Войнишки сѣмейства". Ще участвуватъ и артиститѣ М. и Б. Василеви, Ив. Иванова, В. Х. Гендовъ и карикатуристътъ Райко Алексиевъ. Между другитѣ картини ще се прѣдстави първата българска кино-комедия, снета въ София, — „Българанъ е галантъ" съ В. Х. Гендовъ въ главната роля. Билети въ сладкарница „Роза" и въ Модерния театъръ.

Стр. 2.

Артистична София.

I.

Театръръ-вариете

„Нова Америка“

Дебютъ на шикъ артисти нови:
Мамзелъ *Мими* и мисъ *Туарке*,
Сестри *Фифа де Кортъ офъ Лови* —
Танцъ екцентрикъ де *Кекуалкъ*.
Мамзелъ *Кел-Лась*,
Те Георгисъ
Американски джонглеристъ.
Ле Маеланъ
Ле Дел-Капанъ
Те шикъ дублетъ американъ;
Мистрисъ *Пафъ-Пафъ*,
Мосю *Хай-Лафъ*
И новъ „The King“

Кинематографъ.

Топливо мѣрно, а la дампфъ,
Оркестъръ собственъ, бира — тоже,
А кой да пие не желай
И безъ това да мине може.

II.

„Народенъ театъръ“

Недѣля — *„Пропасть“*
Вторникъ — *„Пропасть“*
Четвъртъкъ — стачка,
Петъкъ — *„Пропасть“*
А въ Сѣбота, понеже й пость,
Отлага се за двѣ недѣли.

III

„Славянска Бесѣда“

Михайловъ Ке Стоянъ и Въра (Разбира се — *Михайлова Ке!*)
По случай брачната намѣра

Концертъ благоракиенъ

Отъ нови пѣсни, нови арии
Събрани изъ нашитѣ болгари
Отъ *Ке Стоянъ-Михайловъ Ке*
И Въра *Ке Стоянъ-Михайлова Ке* —
Извѣстна наша клавиристка
И първа композитористка.

История безъ думи.

1 2 3 4

— Българанчо бе, какъ тъй стана, че Султана хемъ го обѣсиха, хемъ детронираха, хемъ избѣга въ Русия, хемъ въ Ѣксиноградъ?
— Сега е на мода кинематографа бе, Господинчо!

„Българанци“ очевидно са имали отношение към кинематографа

Трима от участниците в кинокомедията „**Българан е галант**“: **Мара Петрова Нонинска-Миятева** (1883–1926) – изпълнителката на главната женска роля; **Васил Димитров Гендов** (1891–1970) – изпълнителят на главната мъжка роля, най-вероятният сценарист и режисьор на филма; **Методи Станоев** – изпълнител на епизодична роля (първи минувач). Италианецът Антонио дел Белло, служител на „Модерен театър“, не завещава своя фотография на бъдещите изследователи, но през лятото на 1914 оставя писмена диря, водеща към истината за „**Българан е галант**“

Около шантажа съ Модерния театъръ.

Въ неоцачествитнатата борба, предприета срѣщу българското анонимно дружество „Модеренъ Театъръ“, при което служа като чиновникъ, и въ стремлението да се напачава истината и мечъ нарекоха грѣхъ.

Откъвърлямъ съ прѣзрѣние тази клеветa и за установяване истината публично заявявамъ, че съмъ чистъ италианецъ: Името мие Дель Белло Антонио, родомъ съмъ отъ Венеция, Италия, името на баща ми е Александро, родомъ отъ Римъ, а на майка ми Нектаръ Наронианъ.

Притежавамъ паспортъ №22. Х отъ 7 май 1913 г., издаденъ ми е отъ италианската легация въ София, къмъ която всѣки може да се отнесе за свѣдения върху моята личность.

Антонио дел Белло.

Дѣчия.

— Актрисата Мара Миятова е уволнена отъ Пловдивский театръ, защото се е държала не независимо.

Актьорски конкурсъ. Пловдивското общинско управление на 12 септември т. г. открива конкурсъ за актриси и актьори, обявени от пловдивската общинска трупа, а в началото на 1916 – в благотворително представление. Заявлението ѝ до директора на Народния театър пък е безценен архивен документ, предлагащ оскъдни, ала придобити „от първа ръка“ сведения. В две заповеди (№ 90/1914 и № 22/1915) на д-р Димитър Т. Страшимиров, тогавашния директор на Народния театър, имената на двамата изпълнители на главните роли в „**Българан е галант**“ отново фигурират едно до друго

Мара Миятева, известна и с псевдонима си Мара Липина – **първата българска киноактриса**. Лаконичното известие във „Вечерна поща“ от април 1910 подсказва, че тя е била жена с характер. На 8.VIII.1910 участва в конкурса за актриси и актьори, обявен от пловдивската общинска трупа, а в началото на 1916 – в благотворително представление. Заявлението ѝ до директора на Народния театър пък е безценен архивен документ, предлагащ оскъдни, ала придобити „от първа ръка“ сведения. В две заповеди (№ 90/1914 и № 22/1915) на д-р Димитър Т. Страшимиров, тогавашния директор на Народния театър, имената на двамата изпълнители на главните роли в „**Българан е галант**“ отново фигурират едно до друго

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Авторътъ на тия бележки е основатель и редакторъ на първото българско филмово списание „Киносвѣтъ“ (1919—1920 г.).

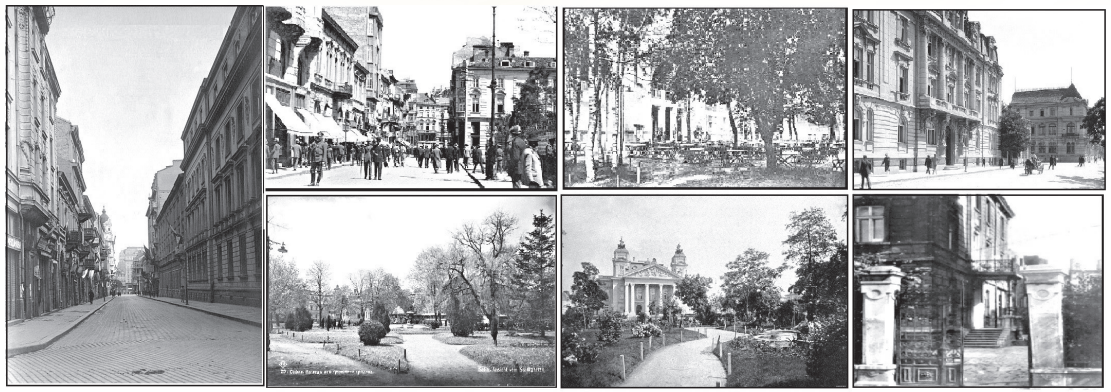
Презъ свѣтовната война, самъ участникъ въ нея, той, заедно съ испанеца Гаетано Пие де Форесъ, направятъ едни отъ най-сполучливитѣ снимки отъ освободенитѣ Моравско и Македония. Отъ 1921 г. и по-сетне е билъ наученъ сътрудникъ на културния отдѣлъ на Ufa-Film въ Берлинъ; участвува въ нѣколко нейни експедиции, а презъ 1925 г. води първата научна филмова експедиция на Ufa отъ Берлинъ въ България, гдето въ Врачанско и Шуменско се изготвятъ повече отъ главнитѣ външни снимки на голѣмия наученъ противосифиличенъ филмъ „Фалшивиятъ срамъ“, у насъ известенъ повече подъ заглавието „Отваряй си очитѣ“.

Тези няколко реда в сп. „Филм” (№ 6, 1944) са цялата информация, публикувана в българския периодичен печат и отнасяща се до личността на испанеца Гаетано Пие де Флорес – оператора на филма „**Българан е галант**”

С тази кинокамера (марка „Патé”) е заснет както „**Българан е галант**”, така и първите хроникални филми на „Модерен театър”. От 1977 тя се съхранява в Националния политехнически музей

Маршрутът на Българан – местата на снимките според Методи Станоев: Улица „Леге” – През Градската градина – В Градското казино – Покрай Народния театър – По ул. „Иван Вазов” (тогава „Вълкович”) – До къщата на търговеца Димитър Съселов на ул. „Славянска” № 9, където „живее” главната героиня. Сградата наскоро бе разрушена, след като дълги години се ползваше от администрацията на театър „Сълза и смях”. Пред нея (според Васил Гендов) „се поставя за първи път снимачен филмов апарат за български играен филм”

Как правихме „Българан е галант“

17 Май 1909 год. е началото на българския филмъ...

Презъ пролѣтта на 1909 год. азъ се завърнахъ отъ чужбина. Презъ това врѣме и въ Европа филма бѣше още въ своето начало и съвсѣмъ не се радваше на днешната си популярность. Защо тукъ, мислѣхъ си азъ, и въ нашата малка България да не напрaвимъ нѣщо едно хубаво конто на тази култура? Но какъ и какъ да се намѣрятъ срѣдствата за това? Кой ще бѫде този, който ще подкрѣпи една идея, която не обещава печалби и облага? Както и да се обърнахъ, отговора бѣ единъ: за чуда работи, луда глава нѣма. Обърнахъ се къмъ единъ народенъ представитель съ молба да подкрѣпи моята идея предъ министра на народното просвѣщение, къмъ когото мислѣхъ да отправя молба за помощь, а той ми отговори:

— А бе, ти съ лудъ ли си? Да моля министра за такива майчулукулии? Че той първо на мене ще се смѣе и после на тебе.

На 8 май по една щастлива случайность се запознахъ съ г. Гайтано, операторъ на Модерень театъръ. Той бѣше първия човѣкъ, който напълно споделя моята идея, насърчи ме и ми обѣща пълно съдѣйствие.

— Обърнете се, каза ми той, къмъ г. Алдарь, стопанинъ на театра и азъ вѣрвамъ, че той ще ви помогне. Той има вѣстникъ около 400 метра и ако се съгласи работата ще бѫде свършена.

На другия день отивамъ при г. Алдарь и слѣдъ като ме изслуша, той ми каза съ усмивка:

— И най вѣрвате, че ще можете да направите филмъ въ България?

— Разбира се, отговорихъ му азъ. Азъ вече съмъ правилъ други филми въ странство.

Това бѣше смѣщена лъжа, която трѣбва да ми се прости. Никога и никадѣ не бѣхъ правилъ филми.

— Ами, продължи той, кадѣ ще ги изработвате. У насъ нѣма лаборатория?

— Има, отговорихъ азъ, като продължихъ лъжата. Въ картографическия институтъ има лаборатория и азъ получихъ вече разрешение.

— Добре, рече ми той, азъ ще ви услужа съ негатива и оператора. Повече отъ това да се изхабятъ 400 м. негативъ, нали нѣма? Кажете на г. Гайтано да дойде при мене.

Можете ли си представи, вий всички, които разувате за българския филмъ, какво значение имаше това за мене. Началото бѣше осигурено. Подкрѣлата дойде отъ тамъ, отъ където никакъ не се надѣвахъ.

На другия день съ г. Гайтано уговорихме програмата на нашата работа.

Още сжщия день разкопсътъ ми бѣше готовъ и „Българанъ е галантъ“ се появи на бѣла книга. Оставаше да се комплектъ артиститѣ и апарата щѣше да се завърта.

Да се намѣрятъ артисти?! Когото и да попитахъ, когото и да помолихъ, щомъ узнаеше, че ще се играятъ комедии съ уличени снимки съ насмѣшна отказваше. „Дивѣ течака, а артисти не се намирало.

Единъ день срещнахъ колегата г-жа Мара Мятеа на която открихъ своята болка.

— Азъ съ удоволствие бихъ приела, каза ми тя, но само неудобство ма. Какъ ще се играе на улицата.

Слѣдъ дълги увещания г-жа Мятеа се съгласи. Намѣрихъ и още единъ любитель, който се съгласи да вземе една малка роля.

Въ надвечерието г-жа Мятеа ми каза, че нѣмала подходяща шапка и по тази причина не ще може да участвува въ снимката.

Една шапка осуети всичко. Срамъ за историята на филма. Една дамска шапка?! Когато се раздѣляхме съ г-жа Мятеа видѣхме една млада дама съ хубава шапка, която артистката хареса, — като ми каза, че дамата била нейна съсѣдка. Безъ двукратно тръгналъ подиръ дамата и се отзовахъ на третия етажъ въ каждатъ, където намѣрихъ въ лицето на дамата бѫдещата въ единъ добъръ мой познатъ. Слѣдъ дълги увещания тя обеща да даде шапката си, но съ условие, да я използуваме само за кадрените сцени и то до обѣда на другия день.

Утрото на 17 май.

Всичко е въ трепетъ. Апаратъ, операторъ, готови. И единъ файтонъ. Може ли такова величание безъ файтонъ. Разбира се, файтонджията съвсѣмъ не знаеше, че за да му платятъ, трѣбваше да продължи дрезгитѣ, които се бѣхъ направилъ въ България. Пристигаме на улица Славянска предъ кѫщата на известния търговецъ Съсѣлъ.

Слугинята много весело ни отвори и като погледна закудено нашитѣ бѫдещи лица, попита за причината на нашето посещение, като прибави, че господарятъ й още спѣлъ.

— Ний ще правимъ сѫмнки... започнахъ азъ.

Тукъ нѣма вищо за правене, отговори тя, трѣбва да е другъ кѫща. Господаря вищо не е поржчалъ.

— Той знае, излѣзохъ азъ. Ний скоро ще свършимъ. Ще снемемъ само стълбитѣ.

— Ще ги извлѣзе ли? Да като не стане господаря, не може вищо да барате.

Трѣбваше да й обясняваме на дълго, че въпроса е за филма и че никой не мисли, да кѫпа стълбитѣ.

Слугинята се съгласи и снимката започна. Къмъ края на снимкитѣ, търговецътъ, който бѣше се събудилъ, излѣзе да ни посрещне.

— Какво е това нѣщо, извика той. Какви сж тѣзи маскарбци въ двора ми? Защо ги пуска, жено ?

Колкото и да се извинявахъ и да му обяснявахъ за приемитѣ на хлѣдъ, той продължаваше да вика, като помагаше на Гайтано да си събира „бутафориитѣ“, както той се изразяваше. Слѣдъ като ни се бѣлъсна врата, снимкитѣ продължиха на улицата.

Добъръ човѣкъ бѣше този г. С.-ковъ!

На улицата нова непрятность. Любителя, който щѣше сжгласенъ да ни помага, сѣкашъ сега бѣше улицкнѣ отъ добрия приемъ и отказа да продължава работата съ насъ.

Срещитѣ ми него отложихме за слѣдъ обѣдъ, до като намѣримъ нѣкой да го замѣсти. По обѣдъ правихме снимки на улица Леге.

Ако бѣхме докарали отъ тамъ сѫ мечки, една ли бихме събрали по-голѣма канавица. Като триумфъ на всичко, профучахъ нѣколко камъкъ, хвърлени отъ нѣкои гаменчета, които подкрепяха въторга на публиката по-осезателно. Принудихме се да прекратимъ снимкитѣ отъ страхъ да не пострада апарата. Кой мислеше за себе си? По-важенъ бѣше апарата.

Слѣдъ обѣдъ г-жа Мятеа не се яви на опредѣлената часъ. Отказала да я потърсимъ. Ново нещастие. Балдъзата на моя познатъ сж помолила шапката, защото г-жа Мятеа играла съ нея по улиците и господжицата нѣмала да може да я носи вече изъ улицата.

Всичкитѣ ми молби бѣха напразни. Шапката остана непоколебима. Отложихме и снимкитѣ съ г-жа Мятеа за слѣдующия день.

Липсваха ни знаци една шапка и единъ артистъ за малки роли, на мѣстото на избѣглали.

Слѣдъ малки увѣрения и увещания артиста бѣше намѣренъ въ лицето на г. Делбело сега секретъ на Модерния театъръ, който по тои начинъ трѣбва да се смѣта за единъ отъ пърнитѣ кинонартисти въ България.

Слѣдъ снимкитѣ излизамъ изъ улицитѣ и моето появяване предизвика смѣхъ и негодуване. До двореца срещамъ моя родинка, артиста Ив. Поповъ. Той ме посрѣщна доста студено, като ми каза:

— Моля те Васке, не играи съ мене, та да ставамъ и азъ покрай тебе резилъ. Сжщия г. Поповъ 10 години по-късно участвуваше въ филма ми „Двама въ София“ и е герой въ филма „Подъ старото небе“. До вечерьта шапката бѣше намѣрена и филма продължи съ нова шапка.

Къмъ края на филма, когато азъ съ единого отъ участвующитѣ и Гайтано се приближихме, приближи ни единъ стражарь и ни запита имаме ли позволение да ходимъ маскирани. Отговорихъ му, че нѣмаме и той много бещеремонно ни показа вънъ участъка.

Въпреки увещанията ни, че нѣма право, той настоя и, героитѣ на „Българанъ е галантъ“ потърпѣха къмъ участъка.

До Александръ Невски ни срещна единъ мой познатъ офицеръ, който телефонира въ участъка и ний бѣше пуснатъ.

Въ всѣки случай филма бѣше привършенъ и готовъ за лабораторията.

Лабораторията! Колко заслуги има едно конто на Гайтано, което той приспособи за вана и въ което се кръсти първото рождено отроче „Българанъ е галантъ“.

Въпреки всички сѫнемени и лепки на вѣра филма бѣ посрещнатъ отъ публиката възторжено и издържа 7 дена.

Филма „Българанъ е галантъ“ пожасгошемъ е въ Америка — Холивудъ, занесесѣ тамъ отъ Ст. Дечевъ, който го е проектиралъ тамъ, слѣдъ като е преминалъ съ него прѣзъ Хърватско, Бѣлгия и другаде.

Въ идущия брой ще завърша своитѣ бѣлѣжки като разкажа и за участието на сегашния владѣтель на Турция — Кемалъ-паша въ българския филмъ.

В. к. Гендовъ

Нашитѣ изненади

Знаемъ, който носятъ само три екземпляра отъ миналия брой на вестника с: печатъ на редакцията съ подписъ на главния редакторъ П. Каравасилевъ. Нашитѣ читатели, на които сж се подвлели бросве съ тоя знакъ трѣбва да ги изпратятъ въ редакцията като обозначатъ и адреситѣ си, за да получатъ премията отъ 100 лева.

Решението на цифровия ребусъ е:

Холивудъ
Алфредъ Абел
Рудолфъ Валентино
Осм
Анна Хайд
Търсеното име е *Харолдъ Ллойдъ*.

Правилно сж разрешили ребуса следнитѣ читатели: *И. Зелкова, Сара Пинкасъ* и *О. Сарманова*, на които започваме да изпращаме бепплатно вестника отъ тоя брой.

Очакайте нови изненади!

Еви Ева
една отъ най-младитѣ и най-популярни германски киноартистки.

Голѣми филми

Нибелунгитѣ

Тои филмъ, снимки отъ който даваме въ днешния брой, произведе въ Германия сжщинска сензация. Не по-малъкъ е билъ успѣха му и въ Лондонъ, гдето той е представенъ за пръвъ пѫть въ театъръ Алберталъ, въ присжтствието на германския посланикъ, германския консулъ, мнозина депутати, представители на финансовия свѣтъ, писатели, артисти и художници.

Режисьорътъ на тая картина, чиято първа серия се казва „Зогфридъ“, а втората — „Отмъщението на Кримхилда“, Фрицъ Лангъ е взелъ сюжета си отъ старитѣ германски легенди, използувани и отъ Вагнера за прочутитѣ опери. Въ изпълнението на филма сж взели участие най-голѣмитѣ нѣмски артисти.

Особено силно впечатление е направило на публиката прикаснето чудовище, което се вижда въ тая картина. То е дълго 30 м. и е направено нѣлото отъ желѣзо, тѣй че тежи 1500 кгр. Въ вжтрешностьта му бяли настанени 13 работници, които управлявали машинитѣ, необходими за движението му.

Чудовището се движи и катери по стѫмни стѣни, лѣзнѣ, пуща отъ устата си пламъци, дълги 7 м. и се изправя на задницѣ си лапи.

Съдържанието на Нибелунгитѣ е предадено въ единъ отъ следнитѣ броеве на Киновестникъ, а за сега можемъ да запознаемъ читателитѣ си съ основната, че ще имать случай да видятъ тоя необикновено хубавъ филмъ [illegible].

Не ще бѫде безинтересно да можемъ би, да споменемъ, че въ снимкитѣ за тоя филмъ е взелъ участие и българския киносператоръ г. Хр. Константиновъ.

Жената на шимпанзето Тото

Напоследъкъ въ Лондонъ се е прочулъ режисьорътъ Картонъ съ своя филмъ отъ Конго, въ който е представено, какъ е било уловено и слѣдъ това опитомено шимпанзето Тото. Слѣдъ успѣха на тоя филмъ Картонъ се е върналъ въ Африка на ловъ за „продължението“ му.

Новия филмъ, който е продължение на първия се казва „Жената на Тото“. Най-интересното е, че английскиятъ режисьоръ е сполучилъ да вмъкне въ него много драматизмъ и хуморъ.

Много отъ снимкитѣ му сж правени съ рискъ за живота. Така напр. има снимки отъ живота на огромната рогата саванска змия, която по общо мнение сж възпъкъ на филмовия репортажъ.

Има снимки и отъ живота на „писцата на пустинята“, а това животно е толкова плашливо, че англичанскитѣ нестинци се чудятъ, какъ Картонъ е успѣлъ да го фотографиро.

Лалени сж сжщо тѣй снимки изъ живота на единъ чудноватъ влекъ, чието гѣлало нма подвиженъ покривъ. Филмътъ показва освенъ това и дъната въ водолика на гасеници, пжтуващи изъ пустинята.

И средъ всички тия чудноватн животни шимпанзето Тото изглежда да сж търси жена средъ безбройни приключения, изпълнени съ страхотни и весели сцени.

Опасно ли е киното

Господинъ редакторе,

Азъ сжмъ ученичка и обичамъ много киното. Чета вашия вестникъ всѣкатн сж голѣмо удоволствие. Но сто, защо ма не сж бори противъ моята любовь къмъ киното и много рѣдко ме пуска да ходя тамъ. Киното не е за млади момичета, — казва той. А азъ се чудя: нима като гледамъ филмъ като Сражението, Жоселенъ или Детето на улицата, върша нѣщо лошо? Нима тѣ могатъ да ми повредятъ съ нѣщо? Сигурна сжмъ, че и моя другъ кръстникъ сж принудени, като мене, скришомъ да ходятъ въ кино, поради такова отказване за родителитѣ ни къмъ киното и затова биѫъ искала ний или нѣкой читатель на вестника ни, бдища на семейство да сж изкаже по тов въпросъ.

Ада

Най-ранният разказ на Васил Гендов относно направата на „**Българан е галант**”, публикуван в „Киновестник” (№ 8, 1924), ситуира снимачния период на филма през лятото на 1909. Други версии споменават годините 1910, 1911 и 1914!

Фотографии на **Васил Гендов**, проследяващи наистина „трънливия” му път през годините…

Първият български игрален филм заслужава да му бъде посветена цяла книга

„Сценарият" на кинохрониката „**Военните морски тържества във Варна**", поместен на 2 август 1915 във варненския седмичен информационен вестник „Свободен глас"

Дневни новини.

Морски праздникъ. На 2 августъ, по случай възшествието на прѣстола на Н. Величество Царя, чиновѣтѣ отъ флота съ съдѣйствието на Варненската общи на, Българското търговско параходно д-во и Варненското пристанищно управление устройватъ морски праздникъ въ полза на фонда „**Отецъ Паисий**", по слѣдната програма, която ще се изпълни въ залива прѣдъ градината „Санъ Стефанска България":

9—12 часа пр. об. Посѣщаване военнитѣ и търговски кораби.

3 ч. сл. об. Почва се слѣдобѣдното посѣщаване на военнитѣ и търговски кораби (за първитѣ трае до 7 ч. и 30 минути, а за вторитѣ — до край на увеселението).

4½ часа сл. об. Изстрѣлъ отъ „Надежда" — начало на упражненията. Музиката заедно съ хора отъ Машинното училище изпѣватъ „Шуми Марица" и юбилейната пѣсень на Негово Величество.

№ 2. Прѣминаватъ всички лодки отъ флотата, начело на които е ученишкия морски легионъ.

№ 3. Надпрѣварване на гребни лодки.

№ 4. Надпрѣварване на вѣтроходни лодки.

№ 5. Надпрѣварване въ плаване.

№ 6. Раздаване на наградитѣ.

№ 7. Минна стрѣлба отъ 2 миноносеца.

№ 8. Спущане на флага съ церемонии.

№ 9. Минна атака върху „Надежда" отъ група миноносци.

№ 10. Нощна сигнализация и бойно освѣтление съ прожекторитѣ отъ „Надежда", Евксиноградъ и тия на Минната часть.

№ 11. Прослава на Отца Паисия.

№ 12. Даване награда на двѣ отъ двойкитѣ, които сж събрали най-голѣмъ оборъ.

Кинохроники:
Още през 1900 с цел военното обучение на младежите започва тяхното организиране в Народни стрелчески дружества (отряди, легиони, батальони). През пролетта на 1915 в Пловдив се провеждат „патриотически манифестации" на „ученическите стрелкови отряди", най-важните моменти от които биват заснети с кинокамера. В средата на април едновременно и в „Модерен театър", и в „Одеон" бива представен филм – „мило тържество на българската златна младеж", „твърде ясен и сполучлив", „особено приятен", озаглавен „**Тържествата в Пловдив**" и съставен от репортажи, показващи „изгледи от лагерите на ученическите стрелкови легиони", „освещаването на знамената, парада, маневри", „тържествата на стрелците"…

Много е вероятно тъкмо неговият кинооператор да е заснел по време на престоя си в града под тепетата и „**Военните тържества в Пловдивския гарнизон**" – „патриотичен изглед", появил се върху екрана на „Модерен театър" през първите дни на месец май и отразил „интересни упражнения на нашата артилерия, кавалерия и пехота, пробно „На нож!" и пр.".

† Екзархъ Йосифъ I.

Никога, никога столицата не е видѣла подобно погребение.

Не само, защото много десетки хиляди присѫствуваха, но и защото отъ всички краища на българското отечество имаше прѣдставители.

Не само свободна България, на чело съ своя прѣстолонасл. и министри, съ прѣдставители на своята армия, свещенството, учителството, чиновничеството и промишления свѣтъ присѫтствуваха на великото траурно тържество.

Тѣлнитѣ останки на екзарха бѣлоха придружени до вѣчното жилище още и отъ организациитѣ и членоветѣ на всички градове и крайнини, гдѣто се чува българска рѣчь, но както сж изброени въ скрѣбнитѣ листъ на македонскитѣ братства. Прѣдставени бѣха:

Шествието тръгна отъ синодалния площадъ точно въ три часътъ. Отъ тамъ до катедрала — море народъ. Полиция, на чело съ полк. Свиларовъ, мак. опълченци. Пѣхотна дружина. Поборници и опълченци. Корпорации и делегати. Декорации. Кръстътъ, хоругвитѣ, хорътъ. духовенството около 200 свещеници.

Послѣ идѣше колесницата, послѣдвана отъ родинитѣ, генералъ Савовъ, майоръ Куртулиевъ и останалитѣ членове на царската свита, дипломатитѣ, министритѣ, бюрото на Н. Събрание, бившитѣ министри, нач. щаба на армията генералъ Бояджиевъ, шефоветѣ на върховнитѣ държ. учреждения, генералитета, прѣдставители на разни духовенства, общ. съвѣтъ, академията и университета, културнитѣ дружества, пѣхотенъ полкъ, батарея, коненъ полкъ и безбройна граждани.

Въ шпалиръ наредени бѣха ученицитѣ, а юнкеритѣ въ подиженъ шпалиръ.

Въ черквата причакваше князъ Борисъ съ г. Добровичъ.

Въ черквата държаха рѣчи г. г. митрополитъ Неофитъ и протосингелъ Стефанъ.

Надъ гроба държа рѣчь г. С. С. Бобчевъ.

На край полк. Протогеровъ държа високо патриотична рѣчь за неосвободенитѣ земи.

Описание на шествието, придружило екзарх Йосиф I до вечното му жилище, предложено от в. „Камбана" (27.VI.1915)

Фотографии, съхранили пътя на процесията от параклиса на Синодалната палата до катедралата „Света Неделя", в която участва и княз Борис

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Погрѣбението на Негово Блаженство Екзархъ Йосифъ I. въ Модеренъ Театръ ДНЕСЪ

„Модеренъ Театръ“

Много важно за всички столичани!

Прѣдъ видъ грамадната навалица прѣзъ врѣме на погрѣбението на Негово Блаженство Екзарха, столичани нѣмаха възможность да присѫтствуватъ и наблюдаватъ всички по-важни моменти отъ погрѣбението. Тази възможность имъ се дава сега отъ „Модерния театръ“, който направи прѣвъзходни снимки отъ всички моменти, които най-вече интересуватъ обществото; тъй че, днесъ и утрѣ, заедно съ ше-дьовра на днешната кинематография „Въ Политѣ на Везувий“, дѣто публиката остава омаяна отъ геніялната игра и вълшебната красота на Франческа Бертини, се прѣдставя и извънредно величественния изгледъ „Погрѣбението на Негово Блаженство Екзархъ Йосифъ I“, който изгледъ ще задоволи любопитството и на най-взискателния зритель. Прочее, днесъ всички въ Модерния театръ, който ще достави най-разнообразното развлѣчение на сезона.

Реклами за „**Погребението на Негово блаженство екзарх Йосиф I**”

Кинохроники:

В духа на милитаристичното време са и кадрите, изграждащи „**Военните морски тържества във Варна**”. Поводът за заснемането им е 2 август – денят, в който през 1887 цар Фердинанд се възкачва на българския престол. Организатор е флотското командване, съдействие оказват Варненската община, Българското търговско параходно дружество и Варненското пристанищно управление. Целта на инициативата е да се набират средства за фонд „Отец Паисий”, предназначен за закупуването на нов крайцер, кръстен още преди построяването му на името на Хилендарския монах. Рекламиран като „най-патриотичния изглед, какъвто някога е виждан в България”, филмът бива показан в „Модерен театър” на 18 и 19 август, представяйки „големия парад”, в който вземат участие „пехота, кавалерия, артилерия, колоездачи и цялата българска черноморска флота, която прави разни упражнения. Възпроизведена е атаката на „Хамидие” на 8 октомври 1912 год.”. „Този филм трогва и предизвиква умиление в всеки българин” – завършва рекламата (Алексиев 2005).

Операторът на „Модерен театър” заснема и репортажа „**Погребението на Негово блаженство екзарх Йосиф I**”. Тогавашният глава на българската църква издъхва на 20 юни и бива положен във вечното си жилище на 25 юни. Репортажът е прожектиран на 28 юни 1915.

Първата световна война

На 15 юни министърът на войната ген. Иван Фичев издава тайна заповед № 323, с която обявява „списъка на запасните войнски чинове и неслужили, които в случай на мобилизация се назначават за военни чиновници /…кореспонденти, художници, археолози, етнографи, **киномотографисти**/ в Щаба на Действующата Армия, Главното Тилово Управление, щабовете на отделните армии”. Така на длъжността „кинематографист /снимач/” биват зачислени: Георги Вълчев в щаба на I армия, Стефан Петров в щаба на II армия и Александър Жеков към III армия.

Volume LXIII., No. 821. [THE SPHERE, OCTOBER 16, 1915

WAR NUMBER SIXTY-THREE.

THE SPHERE

OCTOBER 16, 1915.

BULGARIAN LEVIES LINED UP FOR INSPECTION.
In the Bulgarian Army a complete military uniform is not essential. A cap and tunic of standard pattern are often worn with trousers and shoes of picturesque civilian cut.

Включването на Царство България във войната бива огласено дори в британската преса (The Sphere 1915, LXIII, No. 821)

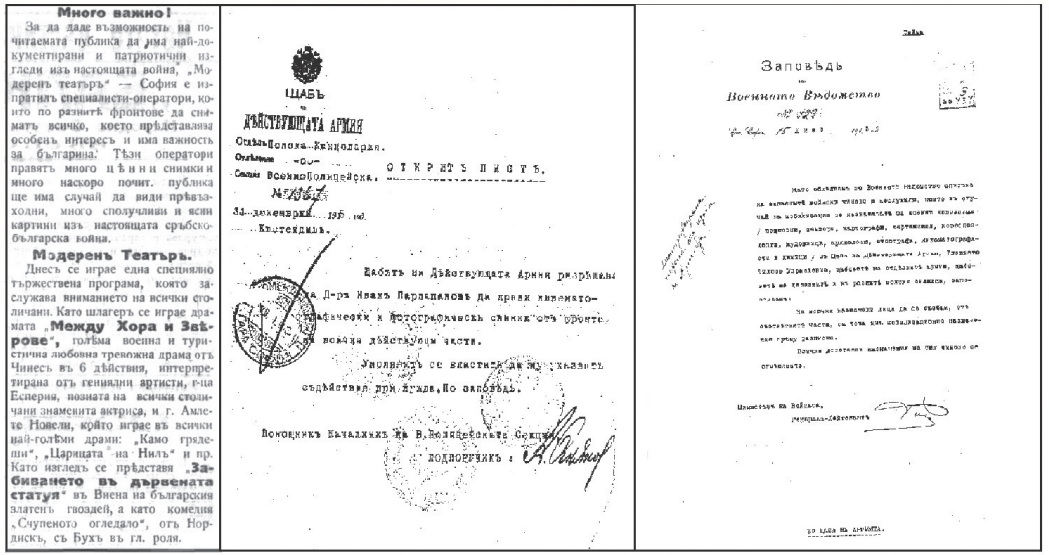
Първата световна война

След като повече от година пази неутралитет „с пушка при нозе”, на 1 октомври 1915 България обявява война на Сърбия и така се включва в ПСВ от страната на Централните сили (Германия, Австро-Унгария и Османската империя). На 7 октомври бива превзет град Куманово, на 10-и – Скопие, на 17-и – Велес, на 1 ноември – Прилеп. На 25 октомври софийските вестници възвестяват показа в „Модерен театър” на „първата българска военна снимка” – **„Превземането на Куманово”**, отразявала мигове от вихрените действия на Втора българска армия.

Според сайта „The German Early Cinema Database” в Германия са показани две кинохроники: **„В немско-българска школа за летци”** и **„Германци и българи на Македонския фронт”**, заснети през годината от берлинската кинокъща BuFA („Bild- und Film-Amt”), основана през 1915 от германското правителство като пропагандна служба към Министерството на войната.

На 16 декември в 10.20 ч. в българската столица пристига със „специален влак” пруският генерал-фелдмаршал Август фон Макензен (1849–1945). Тогавашният общ главнокомандващ на съюзническите войски на Балканите бива посрещнат на Централна гара от княз Борис, генералите Калин Найденов – тогавашният министър на войната, Никола Жеков – главнокомандващият Действащата армия, Константин Жостов – началник-щаба на армията, Климент Бояджиев, Георги Тодоров, почетна рота от юнкери, поздравени от фелдмаршала на български със „Здравейте юнаци”. Събитието ражда репортажа **„Макензен в София”**, включен във втората серия на филма **„Сръбско-българската война”**, показан през март 1916 в „Модерен театър”.

На 31 декември в Кюстендил подпоручик Огнянов, „помощник началник” на секция „Военно-Полицейска” на отдел „Полска Канцелария”, издава открит лист (№ 1367), разрешаващ на д-р Иван Парлапанов „да прави кинематографически и фотографически снимки от фронта на всички действующи части”, а и умоляващ „властите да му указват съдействие при нужда”.

Много важно!

За да даде възможность на почитаемата публика да има най-документирани и патриотични изгледи изъ настоящата война, „Модеренъ театръ” — София е изпратилъ специални-оператори, които по разните фронтове да снимать всичко, което представлява особенъ интересъ и има важность за българина. Тъзи оператори правятъ много цѣнни снимки и много наскоро почит. публика ще има случай да види прѣвъзходни, много сполучливи и ясни картини изъ настоящата сръбско-българска война.

Модеренъ Театръ.

Днесъ се играе една специално тържествена програма, която заслужава вниманието на всички столичани. Като шлагеръ се играе драмата „Между Хора и Звѣрове”, голѣма военна и туристична любовна тревожна драма отъ Чинесъ въ 6 дѣйствия, интерпретирана отъ геніални артисти, г-ца Есперия, позната на всички столични знаменита актриса, и г. Амлете Новели, който играе въ всички най-голѣми драми: „Камо грядеши”, „Царицата на Нилъ” и пр. Като изгледъ се прѣдставя „Забиването въ дървената статуя” въ Виена на българския златенъ гвоздей, а като комедия „Скупеното огледало”, отъ Нордискъ, съ Бухъ въ гл. роля.

ЩАБЪ
на
ДѢЙСТВУЮЩАТА АРМИЯ
Отдѣление
Секция Военнополицейска.

ОТКРЪТЪ ЛИСТЪ.

№1367

31-декември 1915 год.
Кюстендилъ.

Даватъ ми Дѣйствующата армия разрѣшение д-ръ Иванъ Парлапановъ да прави кинематографически и фотографически снимки отъ фронта на всички дѣйствующи части.

Умоляватъ се властитѣ да му указватъ съдѣйствие при нужда, По заповѣдь.

Помощникъ Началникъ на В.Полицейската Секция:
подпоручикъ: А. Огнянов

Заповѣдь
по
Военното Вѣдомство

Щабъ на Войската,
генералъ-лейтенантъ

За кинематографичното отразяване на войната се готви и частната инициатива, и Военното министерство

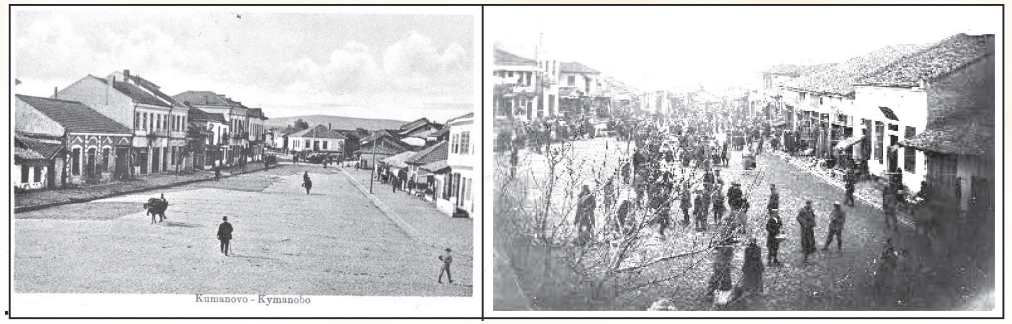
Съдържанието на хрониката **„Превземането на Куманово”**

Модеренъ театръ.
Много важно за столичанн.
„Прѣвзимането на Куманово“, първиятъ воененъ филмъ, илюстриращъ геройството на нашитѣ храбреци, се прѣдставя отъ днесъ. Имаме общъ изгледъ на града, посрѣщането на Н. Ц. В. Князъ Кирилъ, търженства, прѣслѣдване на неприятеля, Генералъ.., съ щаба си и пр. Картината е отъ специаленъ интересъ за всѣки патриотъ — българинъ.

Модеренъ театръ
Днесъ сензация!
Прѣвзимането на КУМАНОВО
и „ПРѢСТЖПНА ЛЮБОВЬ“
съ ПСИЛАНДЕРЪ

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Град Куманово по време на ПСВ

Командващият II армия ген. Георги Тодоров и княз Кирил по време на обиколка край фронта

Фелдмаршал Макензен, придружаван от княз Борис и генералитета, прави преглед на почетната рота, строена в негова чест върху перона на софийската Централна гара

Командующитѣ съюзнитѣ войски въ Добруджа, фелдмаршалъ Макензенъ, прави прѣгледъ на едно наше пѣхотно отдѣление

През годината:

Още в началото на 1915 „**Одеон**” показва серия от чуждестранни „истински и твърде интересни военни журнали”.

През годината „**Модерен театър**” показва две кинохроники от Балканската война: през февруари „**Турско-българската война**” – „грандиозна нова реконструкция на всички по-забележителни събития от мобилизацията [септември-октомври 1912] до демобилизацията [юли 1913]”, снета „на самото бойно поле и през време на похода от специалния оператор на Модерен Театър”, а през август – „сензацията”, озаглавена „**Великата освободителна война на България с Турция**” (най-вероятно „**Балканската война**” на Александър Жеков).

На 14 октомври се провежда „**общ български кинематографен ден в полза на семействата на мобилизираните**”, организиран от „Модерен театър”, „Одеон” и Луи Питролф де Бери – главния представител на „Патé фрер” за България (1913–1915) и издател на сп. „Седмица Пате”.

На 15 декември в „Модерен театър” се състои благотворително представление „в полза на бедните софийски семейства”, на което „за пръв път” се представя „**български карикатурен филм, изработен от Райко Алексиев**”. Така се ражда първият отечествен рисуван филм!

На 27 декември (9.I.1916) сп. „Кинематографически преглед” рекламира две документални ленти на „Саша филм” („Sascha Film, Wien”), заснети у нас – „**София**” („Sofia”) и „**Военни походи в Турция и България**” („Kriegsreisen in der Türkei und Bulgarien”). През 1938 австрийският оператор Ханс Тайер, пристигнал в България, за да заснеме игралния филм „**Настрадин ходжа и Хитър Петър**”, дава интервю за в. „Днес”, в което споделя, че и преди е посещавал родината ни – през 1915, когато „при пътуването ми до турско-английския фронт в Галиполи, прекарах два дни в София. Тогава бе декември, много студено и пак война. Този път, обаче, вече бях войник и се намирах под командата на граф Саша Коловрат”. Граф Александър Йосиф Коловрат-Краковски (1886–1927) е един от пионерите на кинематографичната индустрия в Австро-Унгария, основателят (през 1910) на фирмата „Саша филм”.

В този брой на сп. „Кинематографически преглед” (9.I.1916) „Саша филм” рекламира два свои филма – „**София**” и „**Военни походи в Турция и България**”, заснети у нас вероятно от Ханс Тайер

БОГДАН СТИМОВ

Игрален филм (военно-патриотична драма)

В областта Македония живее щастливо със семейството си българският земеделец Богдан Стимов. Един ден неговият съсед Стойеску бива убит от местния идиот, но тъй като в селото се знае, че мъртвият отдавна задиря Аня, съпругата на Стимов, последният бива несправедливо обвинен за извършител на престъплението. Богдан Стимов бяга в Америка, където благодарение на своите качества се издига до поста управител на голяма фабрика за машини, в която се трудят работници от различни националности. Но избухва ПСВ и предприятието започва да произвежда боеприпаси за армиите, воюващи против България. Несъгласен с това, Богдан Стимов отплава за Европа заедно с двама млади работници – германеца Фридрих Еберс и австриеца Макс Фалке, който пък бива придружен от годеницата си – италианката Анна Етели. По следите на четиримата се впуска братът на девойката – Джовани Етели. След редица премеждия в океана Богдан Стимов се завръща в България, а спътниците му се отправят към своите страни, за да се влеят в редовете на техните армии. Селото на Стимов обаче се оказва в ръцете на сърбите, един от които настоява да се ожени за дъщеря му Марица. Бащата успява да я спаси, но семейството е принудено да напусне родния си край. Добрал се до резиденция „Врана", Богдан Стимов коленичи пред цар Фердинанд и го моли да отмени присъдата, постановена в негово отсъствие. Искреността на просителя омилостивява владетеля и Стимов бива помилван, след което постъпва в българската армия – в началото е войник, израства в офицер, извършва редица подвизи като летец и получава много отличия. Синът му Петър също се записва доброволец, а Марица става медицинска сестра в ръководения от царица Елеонора и двете княгини лазарет. Тъкмо там бива отнесен раненият Макс Фалке, който в лицето на Марица разпознава дъщерята на своя приятел. Когато зърва двамата, навъртащият се около полевата болница Джовани Етели стреля по тях. На пътя на куршума обаче застава австрийски войник, който спасява живота на Марица и Макс, но сам пада убит. За свой ужас Етели разпознава в мъртвия сестра си Анна, преоблечена във военна униформа. Междувременно Аня бива извикана при смъртния одър на селския идиот, който преди да издъхне, признава своето злодеяние и я моли за прошка. По същото време царят приема военен парад и лично връчва орден на Стимов. Богдан и Петър се връщат на село, където цялото семейство се събира край Кладенеца на верността – благодарни, щастливи, почитани и уважавани от своите земляци.

Паул Давидсон, генерален директор на „Унион филм" (Берлин); Макс Шилер, директор на Австрийско-унгарска киноиндустрия ООД

Георг Якоби

Алфред Дойч-Герман

Аксел Граткяер

Бруно Гелерт (автор на музикалната илюстрация към филма)

София, околностите на града, село Бояна, резиденция „Врана", Винер Нойщат – градче близо до австрийската столица, павилионите на „Унион филм" в берлинския квартал Темпелхоф

Друго заглавие: Шуми Марица

Георг Раймерс (Богдан Стимов), **Лоте Меделски** (Аня, съпругата на Стимов), **Карл Ребергер** (Петър, синът на Стимов), **баронеса Луси Морпурго-Лавал** (Марица, дъщерята на Стимов), **Алфред Валтерс** (Стойеску, съсед на Стимов), **Карл Гьоц** (селският идиот), **Мариета Пикавер** (Феята от Кладенеца на верността), **Ойген Франк** (Фридрих Еберс, германски работник), **Фриц Вреде** (Макс Фалке, австрийски работник), **Ханс Лакнер** (Джовани Етели, италиански работник), **Тили Кучера** (Анна Етели – италианка, сестра на Джовани Етели и годеница на Макс Фалке), **Едит Мелер, Ойген Йенсен, Виктор Франц, В. Фалк, цар Фердинанд I – играе себе си, царица Елеонора – играе себе си, княгиня Надежда – играе себе си, княгиня Евдокия – играе себе си.**

София – в периода 3–8.V.1916 е показан пред българската царска двойка. **Виена** – 10.V.1916 в Голямата зала на Музикалното общество. **Берлин** – 7.IX.1916 в кино „Унион палац" на „Курфюрстендам". **Будапеща** – 15.XI.1916 в Голямата зала на двореца на ерцхерцог Йозеф и ерцхерцогиня Августа.

Съхранените до наши дни фотографии, представляващи кадри от филма „**Богдан Стимов**", позволяват неговото „реставриране"

Лоте Меделски (1880–1960), **Тили Кучера** (1890–1920), баронеса **Луси Морпурго-Лавал**, **Мариета Йохани Пикавер** (1894–1934) и **Едит Мелер** (1897–1953)

В „**Богдан Стимов**” участват първокласни актьори от най-добрите виенски театри: **Георг Раймерс** (1860–1936), **Алфред Валтерс**, **Ойген Франк** (1876–1942), **Фриц Вреде** (1868–1945), **Ханс Лакнер** (1876–1930) и **Ойген Йенсен** (1871–1957)

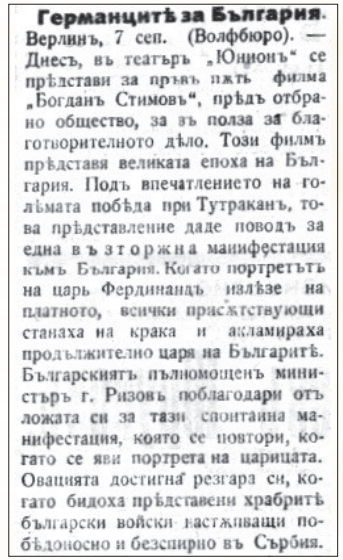

Рекламите за „**Богдан Стимов**” в сп. „Кинематографически преглед” се ширят върху цели страници

Рекламни карета за „**Богдан Стимов**” в берлинските вестници (9–14 септември 1916)

Снимките за „**Богдан Стимов**” започват в България на 5 март (по Юлианския календар) или на 18 март 1916 (по Григорианския календар). В началото на май филмът е готов. Пред широката публика той се появява на 8 септември в Германия (в киносалоните на „Унион”) и на 22 септември във Виена (кината „Елит”, „Опера”, „Империал”, „Централ”). На 18 октомври в Будапеща се правят допълнителни снимки от унгарски екип – с продуцент Гюла Дечи, режисьор Мартон Гараш и оператор Бела Житковски. Сред участващите в тях са Георг Раймерс, Лоте Меделски, Тили Кучера, Ойген Франк и баронеса Морпурго, но и ерцхерцогиня Августа, внучката на австрийския император Франц Йосиф, нейните деца и „други актьори” от унгарската столица. Новите сцени едва ли променят драстично драматургията на филма, но той вече започва да се нарича „**Шуми Марица**”. Чуждестранният печат охарактеризира „**Богдан Стимов**” като „български военен благотворителен филм”, „българска филмова драма”, „български национален филм” и дори само „български филм”. Самият режисьор квалифицира творбата си като „български филм с германски артисти”. Съществуват свидетелства, че „лентата е поръчана и платена от българското правителство, но и с лични средства на Царица Елеонора”. Ето защо авторите на тази книга си позволихме да наредим „Богдан Стимов” сред националното ни производство, убедени, че в случая става дума за явление, което днешната кинотерминология дефинира като „копродукция”.

Германцитѣ за България.

Берлинъ, 7 сеп. (Волфбюро). — Днесъ, въ театъръ „Юнионъ“ се прѣдстави за пръвъ пѫть филма „Богданъ Стимовъ“, прѣдъ отбрано общество, за въ полза за благотворителното дѣло. Този филмъ прѣдставя великата епоха на България. Подъ впечатлението на голѣмата побѣда при Тутраканъ, това прѣдставление даде поводъ за една възторжна манифестация къмъ България. Когато портретътъ на царь Фердинандъ излѣзе на платното, всички присѫтствующи станаха на крака и акламираха продължително царя на Българитѣ. Българскиятъ пълномощенъ министъръ г. Ризовъ поблагодари отъ ложата си за тази спонтанна манифестация, която се повтори, когато се яви портрета на царицата. Овацията достигна резгара си, когато бидоха прѣдставени храбритѣ български войски настѫпващи побѣдоносно и безспирно въ Сърбия.

Ехото от премиерата на „**Богдан Стимов**” в германската столица отеква у нас още на 8.IX.1916, когато „Мир” (№ 4952) и „Народни права” поместват това съобщение

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Военни кинохроники:

От 6 до 10 януари 1916 „Модерен театър” предлага на своите зрители „**Български военен журнал № 1**”, а от 16 до 18 януари „**Български военен журнал № 2**”.

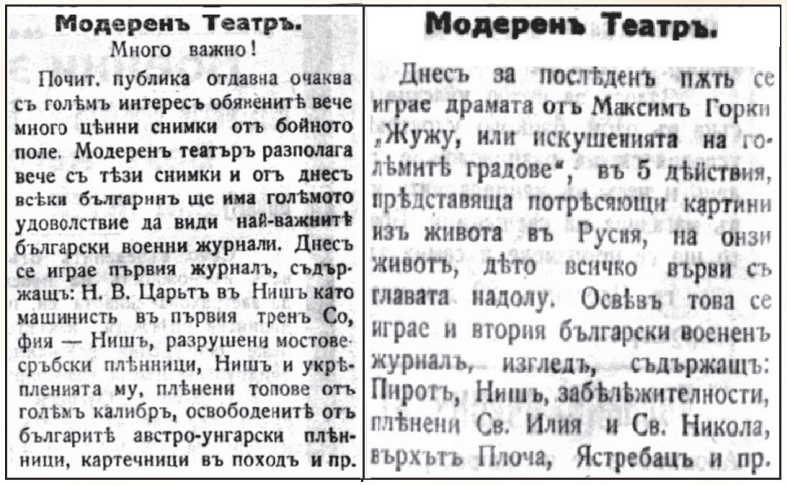
На 5 януари 1916 в Ниш пристига кайзер Вилхелм II, посрещнат от цар Фердинанд I, придружаван от двамата си синове и генералитета. Произнасят се речи, прави се преглед на войските, провежда се „грандиозен” строеви парад, германският император произвежда българския цар в чин фелдмаршал, връчвайки му лично маршалския жезъл. На 21 февруари „Модерен театър” представя „**Срещата в Ниш” между Н. В. Царя и Н. В. Кайзера**”, но не споменава за свое участие в направата на „картината”.

От 15 март в „Модерен театър” започва прожектирането на първата серия от „**Сръбско-българската война**”, което продължава до 18 включително, а от 29 до 31 бива представена и втората серия на мащабната кинохроника. Също от 15 март в „Одеон” се появява хрониката „**Войната за Македония**”. Войната си е война, конкуренцията – конкуренция.

На 22 март у нас пристига принц Август Вилхелм Пруски, четвъртият син на кайзер Вилхелм II, посрещнат на софийската гара от цар Фердинанд и д-р Васил Радославов (1854–1929). На 28 март височайшият гост си заминава. След повече от една година, на 25 май 1917, в „Одеон” е прожектиран кинопрегледът „**Моменти из войната**”, включвал епизод, показващ посрещането на принц Август в Кюстендил, където по това време е разположен Щабът на българската армията (Главната квартира). Дотам, в периода 23–27 март 1916, ще да е отскочил гостът, там ще да е налетял на анонимен кинооператор. Навярно нашенски, защото в. „Камбана” (27.V.1917) уверява: „Дадените вчера български моменти от войната с голям успех и одобрение са снимки на българското дружество „Балканик”. Столичани имат случая да видят българското изкуство”. Регистрирано на 3.IV.1915 от Софийския окръжен съд като „Български кинофилм”, през април 1916 дружеството бива преименувано на „Балканик”, запазвайки предмета си на дейност – „фабрикация на кинематографически филми”. Негов управител е Александър Лозанов, който по време на войната служи в Кюстендил и този факт обяснява избора на мястото на снимки за „**Моменти из войната**” (Кърджилов 2015б).

На 26 май 1916 Седма Рилска дивизия овладява Рупелското дефиле на река Струма. По това време ще да е заснета кинохрониката, показваща **придвижването с влак на български военни части към Солунския фронт**.

Първите български кинопрегледи са били военни

Модеренъ Театръ.

Много важно!

Почит. публика отдавна очаква съ голѣмъ интересъ обявенитѣ вече много цѣнни снимки отъ бойното поле. Модеренъ театръ разполага вече съ тѣзи снимки и отъ днесъ всѣки българинъ ще има голѣмото удоволствие да види най-важнитѣ български военни журнали. Днесъ се играе първия журналъ, съдържащъ: Н. В. Царьтъ въ Нишъ като машинистъ въ първия тренъ Со, фия — Нишъ, разрушени мостове сръбски плѣнници, Нишъ и укрѣпленията му, плѣнени топове отъ голѣмъ калибръ, освободенитѣ отъ българитѣ австро-унгарски плѣнници, картечници въ походъ и пр.

Модеренъ Театръ.

Днесъ за послѣденъ пѫть се играе драмата отъ Максимъ Горки „Жужу, или искушенията на голѣмитѣ градове“, въ 5 дѣйствия, прѣдставяща потрѣсяющи картини изъ живота въ Русия, на онзи животъ, дѣто всичко върви съ главата надолу. Освѣнъ това се играе и втория български воененъ журналъ, изгледъ, съдържащъ: Пиротъ, Нишъ, забѣлѣжителности, плѣнени Св. Илия и Св. Никола, върхътъ Плоча, Ястребацъ и пр.

Изгледи от град Ниш – „главния герой” на „**Български военен журнал**” (№ 1 и № 2)

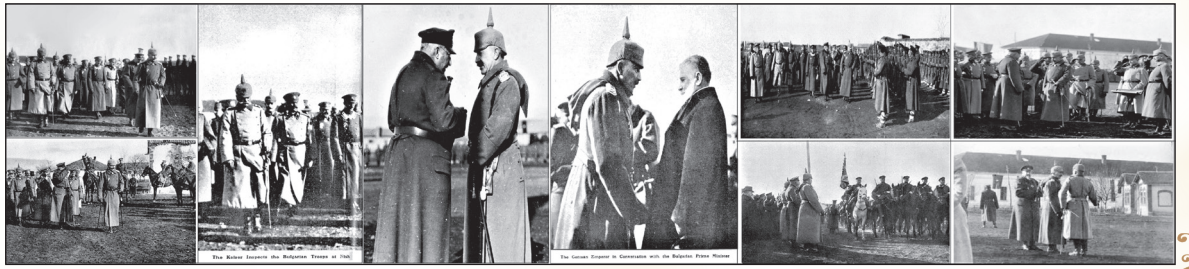

The Old Fortress and the Iron Bridge Across the Nishava at Nish

A Bulgarian Patrol Passing German Officers in Nish

A View of the Main Street of Nish—the Capture

Основните моменти от срещата между кайзер Вилхелм II и цар Фердинанд I на 5 януари 1916 в Ниш

„Модеренъ Театръ."

Днесъ сжщо се прѣдставя играната съ голѣмъ успѣхъ детективна драма „**Човѣкътъ въ Избата**" изъ серията на Стюартъ Вебсъ, съ Ернестъ Райхеръ въ главната роля и „**Срѣщата въ Нишъ**" между Н. В. Царя и Н. В. Кайзера. Послѣднята картина **заслужава да се види отъ всѣки българинъ.**

Nr. 412 KINEMATOGRAPHISCHE RUNDSCHAU Seite 55

Die

Messter-Woche Nr. 6

Erscheinungstag 4. Februar

bringt hochinteressante Aufnahmen von der Begegnung

Sr. Maj. Kaiser Wilhelm II. von Deutschland

mit

Sr. Maj. König Ferdinand von Bulgarien

in Nisch

Ein neuerlicher Beweis, daß die Aktualität der Messter-Woche unübertroffen ist!

MESSTER-FILM- und APPARATE-GESELLSCHAFT m. b. H.

Wien, VII., Neubaugasse 25

Telephon 38 018. Telegramm-Adresse: „Mollerlicht"

Много важно.

Прѣди нѣколко врѣме модерниятъ театръ обяви, че наскоро ще прѣдстави извънредно много цѣнни изгледи отъ българското бойно поле, снети отъ специалисти оператори. Театърътъ е вече въ притежание на тѣзи военни изгледи и тѣзи дни ще даде най-блѣскавитѣ картини на българската военна слава. Обръщаме внимание на публиката да слѣди осторожно прѣдставянето на тѣзи картини, защото тѣ ще иматъ грамадно историческо значение и втори подобенъ случай за изпитване националния гордостъ, надали ще се прѣдстави другъ пжть.

„Модеренъ Театръ". Сензацията на деня!

Нѣчная отъ днесъ въ „Модеренъ театръ" почва да се играе очакваната съ нетърпѣние интересъ картина „сръбско-българската война", грандиозенъ филмъ съ голѣмо историческо значение и важность за всѣки българинъ. Картината е въ 6 дѣйствия и за нейното сказване публиката може да простири афишитѣ на театра, защото тукъ е невъзможно да се даде задоволително описание на прѣлеститѣ и извънредно нѣжнитѣ сцени, които този филмъ съдържа. Остава обществото само да се увѣри доколко тѣзи военни изгледи и сцени: сражения, възстания, разрушения, поражения на сърбитѣ и пр., заслужаватъ специалното внимание на всѣки българинъ. Надежно пълнящъ, оркестърътъ ще свири изключително български народни марша и пѣсни.

Сръбско-българската война.

Модеренъ Театръ не е въ състояние да побере публиката, която съ извънреденъ интересъ се трупа при касата на театра, за да види онзи филмъ, чието историческо значение е съ грамадна важность за всѣки българинъ. Далеч отъ военни сцени и изгледи, рисуващи доколко голѣмо е поражението на сърбитѣ и доколко непобѣдимъ е българинътъ въ своя величавъ полетъ. Човѣкъ изпитва истинска национална гордость, като гледа този единственъ по рода си филмъ.

„Модеренъ Театръ".

Днесъ за четвърти день се играе картината „**Сръбско-българската война**", I серия 6 части. Този филмъ съдържа: Пограничнитѣ градъ Гюешево, границата. Прѣваземането на Куманово, посрѣщането, сраженията за прѣваземането на Скопие, тържественото посрѣщане на побѣдителитѣ въ Скопие, изгледи отъ града, сръбски завѣртвания, Гилянци, сраженията при Гилянци и на Косово поле, Призренъ, великолѣпни изгледи, по стжпкитѣ на бѣгащитѣ сърби къмъ Кула-Люмъ, рѣка Бѣли Дринъ, пълна картина на сръбското поражение и пр.

Модеренъ Театръ.

Отъ днесъ почва да се играе втората серия отъ „**Сръбско-българската война**" фронта англо-френски. Тази картина съдържа много цѣнни изгледи отъ южния български фронтъ и прѣдставлява много голѣмъ интересъ за българското общество. Далечъ между другото изгледи отъ много градове на Македония: Велесъ, Прилѣпъ, Битоля, Рѣсенъ Прѣспанското езеро, Демиръ-Капия, Гевгели и пр., Далечъ сж нѣкои отъ сраженията съ англо-френитѣ.

Модеренъ Театръ.

Днесъ за послѣденъ пжть се играе II-та серия. Всичко българи трѣбва да видятъ това рѣдко творение на българския воинъ, да видятъ освободена Македония, нейнитѣ народъ, храбростьта на българскитѣ герои, най-прѣднитѣ позиции, занимателни военни сцени и пр. Сжщо всички важни дипломатически срѣщи и пр.

Отъ днесъ

СРЪБСКО-БЪЛГАРСКАТА ВОЙНА.

I. серия 6 части.

МОДЕРЕНЪ ТЕАТРЪ

Отъ днесъ

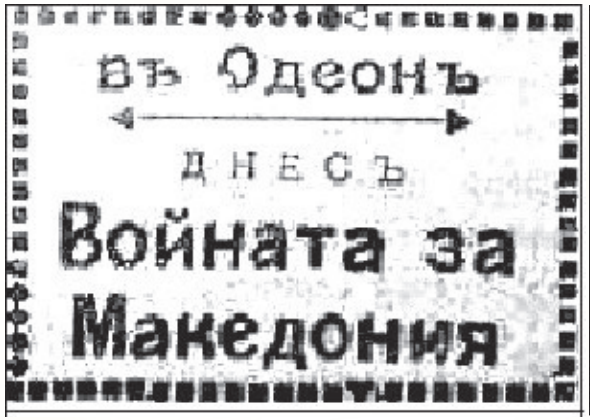
сръбско-българската война.

6 части 6 части

НАСКОРО!

СРЪБСКО-БЪЛГАРСКАТА ВОЙНА.

Поне четири софийски вестника („Мир", „Дневник", „Пряпорец" и „Народни права") проследяват прожекциите на сериала „**Сръбско-българската война**"

Въ Одеонъ

ДНЕСЪ

Войната за Македония

Театръ „ОДЕОНЪ".

Днесъ, сжщо прѣдставя военни снимки войната ни за Македония.

Виждатъ се: Скопие, Велесъ' Вардаръ, артилерията и обозитѣ и пр.

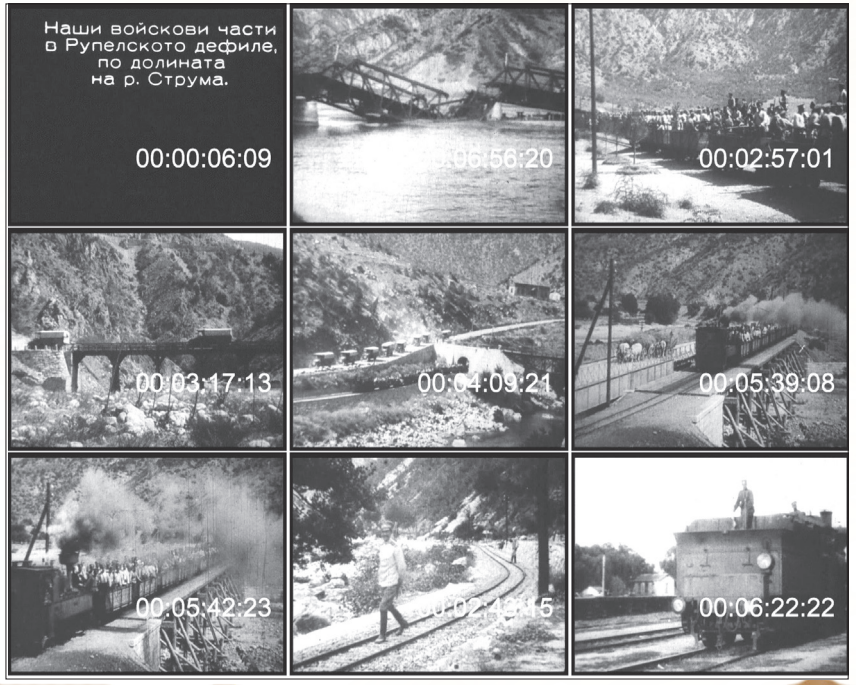
Заедно съ тоя твърдѣ интересенъ филмъ се играе и втората серия отъ „Война и Миръ" въ 6 части отъ Левъ Толстой.

В. „ Утро" (15.III.1916)

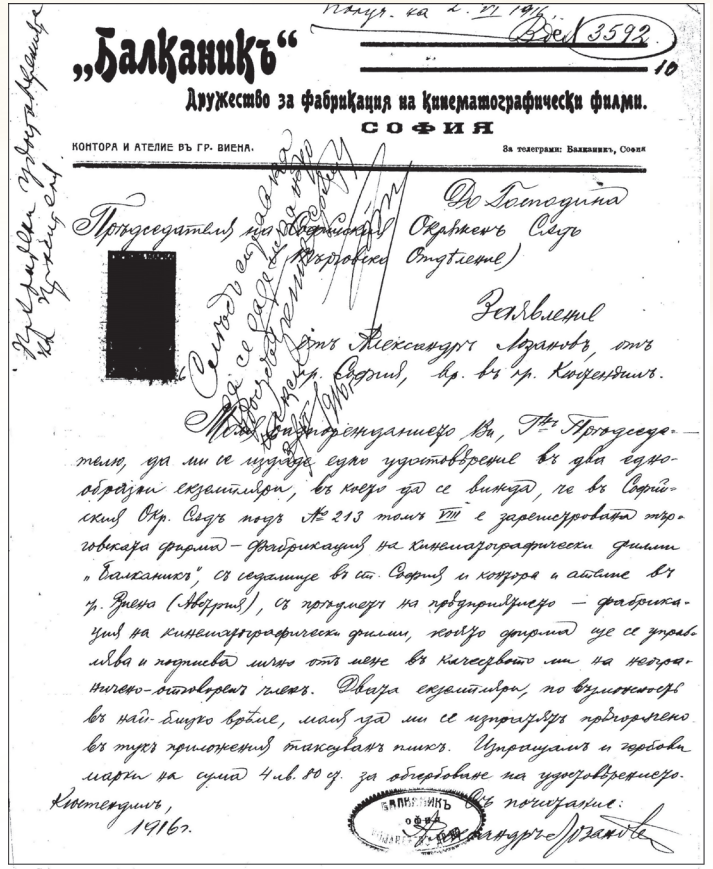
На 21 февруари в. „Мир" (№ 4802) удостоверява показа на „картината", документирала събитието, по време на което германският император отдава „на българския цар, на неговата армия и на неговия народ честта, която им се дължи". Месец преди това (22 януари/4 февруари) репортажът е демонстриран в Австро-Унгария, включен във випуск № 6 на седмичния кинопреглед „Местер вохе"

Изгледи от Скопие, превзет на 10 октомври 1915

Кадри от 11-минутната кинохроника „**Рупелското дефиле**", съхранявана в БНФ

„Балканикъ"

Дружество за фабрикация на кинематографически филми.

СОФИЯ

КОНТОРА И АТЕЛИЕ ВЪ ГР. ВИЕНА.

За телеграми: Балканикъ, София

Вх. № 3592

До Господина Окръженъ Съдъ Отдѣление)

Заявление

Прѣз 1916 дружество „Балканик" продължава своята дейност в Кюстендил

Военни кинохроники:

На 7 май в Берлин пристигат 15 български парламентаристи, които остават в Германия една седмица. От 3 до 6 юли софийското кино „Одеон" представя „**Гостуването на българските депутати в Германия**". От 25 юни до 1 юли 11 германски народни представители връщат визитата. Докато те са още в България, на 29 юни „Одеон" показва „**Посрещането на германските депутати в София**". Същият репортаж е прожектиран на 3 ноември в голямата зала на берлинския хотел „Експланада" пред пребиваващите у нас депутати от Райхстага.

На 1 септември България обявява война на Румъния. Бойните действия започват с Тутраканската операция – битката за град Тутракан, превзет на 6 септември. След две седмици (на 19 септември) „Модерен театър" показва репортажът „**Пристигането на първите румънски пленници в София**" или „**Пристигането в София на първите румънски пленници от Тутракан**".

Победата в Тутраканската битка, известна и като „Тутраканската епопея", открива пътя към Букурещ. Настъплението към румънската столица (превзета през декември) започва с българо-немския десант през Дунава при Свищов–Зимнич. Оказва се, че грандиозното прекосяване на великата река е било филмирано от кинооператори на берлинската къща „Flora-Film". Тяхната 6-минутна хроника, озаглавена „**Макензеновото преминаване на Дунава**" („Mackensens Donauübergang"), днес се съхранява в Германския държавен архив (Bundesarchiv). В същото време други немски оператори заснемат „**Макензеновият победен марш през Добруджа**" („Mackensens Siegeszug durch die Dobrudscha") – изработка на „Militärische Film- und Photostelle", впечатляваща и днес със своята дължина от 1000 м (3 части).

На 30 септември майор фон Егелинг, „германски офицер за свръзка", изпраща до Щаба на българската армия в Кюстендил писмо (№ 2053), в което споменава за желанието на хер Алтман, „директора на дружеството за филми „Местер", да направи „снимки из живота на войските и на местностите, които станаха известни чрез военните събития".

На 3 октомври полк. Михаил Сапунаров, „Началник Полската Канцелария", отговаря, че щабът „разрешава на Господин Алтман да посети районите на военните операции, за да направи снимки", но изисква от него да извести „с колко души ще се придружава, имената на придружающите го и от каква народност са".

Театръ „Одеонъ"
Извънредна програма.
„Гостуването на българскитѣ депутати въ Германия"
„Камермузикъ"
„Максъ въ пансиона".

Театръ Одеонъ.
Днесъ извънредна програма! Единственият поетиченъ филмъ съ специална музика и постановка на знаменития режисьоръ Францъ Хоферъ „Камермузикъ" съ г-ца Доритъ Ваникслеръ въ главната роля. Специалния квартетъ отъ първи музикални сили свири „Ноктюрното" на Шопенъ и „Азесъ Тодъ" отъ Кригъ. „Най-новото!! Тържественията приемъ на българскитѣ депутати въ Германия. Единственият, пъленъ и субсидиранъ прѣгледъ върху „гостуването на българскитѣ депутати въ Германия". Издание на голѣмата кжща „Местеръ Филмъ Берлинъ". На края смѣшната комедия отъ Максъ Линдеръ **„Максъ въ пансиона"** въ 2 части.

Театръ Одеонъ.
Днесъ втори извънреденъ день!! Единствената поетична картина съ специална музика **„Камермузикъ"**, съ **„Гостуването на българскитѣ депутати въ Германия"** въ 2 части и много смѣшната комедия **„Максъ въ пансиона"** въ 2 части. Програма 2200 метра.

Политиката и кинематографа. Берлинъ, 3 ноември. (Волфбюро). — Депутатитѣ отъ Райхстага, които посѣтиха България, бидоха поканени да видятъ въ голѣмата зала на хотелъ Експланадъ направенитѣ при тѣхното пѫтуване кинематографни снимки. Освѣнъ тѣхъ присѫствуваха много други девутати съ сѫпругитѣ си. Между присѫствующитѣ бѣха и подпрѣсѣдателя на Райхстага Д-ръ Паше, държавния министръ Сидовъ, други прѣдставители на правителството, австро-унгарскиятъ посланикъ принцъ Хохенлое, българскиятъ пълномощенъ министръ г. Ризовъ и маіоръ Дойтемозеръ. Депутатитѣ Д-ръ Шреземанъ поздрави гоститѣ. Тѣзи филми, каза тоя, ще покажатъ и на неутралнитѣ, че съюзътъ съ България не е само съюзъ на оржжие, но и съюзъ на сърдцата.

Театръ Одеонъ.
Днесъ трети и послѣденъ извънреденъ день!! Единственият поетиченъ филмъ **„Камермузикъ"** съ специална музика, **„Гостуването на българскитѣ депутати въ Германия"** въ 2 части и комедията **„Максъ въ пансиона"** въ 2 части. Много наскоро знаменитиятъ шедьовъръ на великата италианска актриса Хесперия **„Слѣдъ маскирания балъ"**.

Гоститѣ. Идящи отъ Рилския монастиръ, вчера слѣдъ обѣдъ германскитѣ депутати съ пристигнали въ Самоковъ, тържествено посрѣщнати! Отъ тамъ гоститѣ продължили пѫтя си прѣзъ Чамъ-Кория—Костенецъ за Пловдивъ. Снощи въ честь на гоститѣ е даденъ банкетъ отъ Пловдивското кметство. Тази сутринь гоститѣ съ разгледали града и съ отпжтували по желѣзницата прѣзъ Стара-Загора за Тѫрново.

Театръ Одеонъ.
Днесъ, за послѣденъ пѫть, по всеобщо желание на публиката, силната реалистична драма **„Камермузикъ"** съ специална музика: **„Гостуването на българскитѣ депутати въ Германия"** въ 2 части и комедията **„Максъ въ пансиона"** въ 2 части.

Театръ Одеонъ.
Днесъ една отъ най-популярнитѣ социални драми на знаменитиятъ драматургъ **Джакомети**, извѣстната и въ насъ **„Гражданска смъртъ"** въ 5 части, играна отъ първитѣ сили на театъра Скала въ Милано.
— Днесъ ще се прѣдстави сѫщеврѣменно и посрѣщането на германскитѣ депутати въ София.

Тези известия във в. „Мир" проследяват екранната съдба на двете българо-германски кинохроники

Die bulgarischen Sobranje-Mitglieder auf dem Riesendampfer der Hamburg-Amerika Linie „Imperator" bei ihrem Besuch in Hamburg am 12. Mai 1916.

Българските депутати върху палубата на презокеанския лайнер „Император" – Хамбург, 12 май 1916

Модеренъ театъръ. — Днесъ продължава съ дадената вчера съ небивалъ успѣхъ адска сензационна криминална драма „Тигрисъ" въ 5 голѣми части. Заедно съ нея се дава сжщо и „Пристигането на първитѣ ромжински плѣнници въ София".

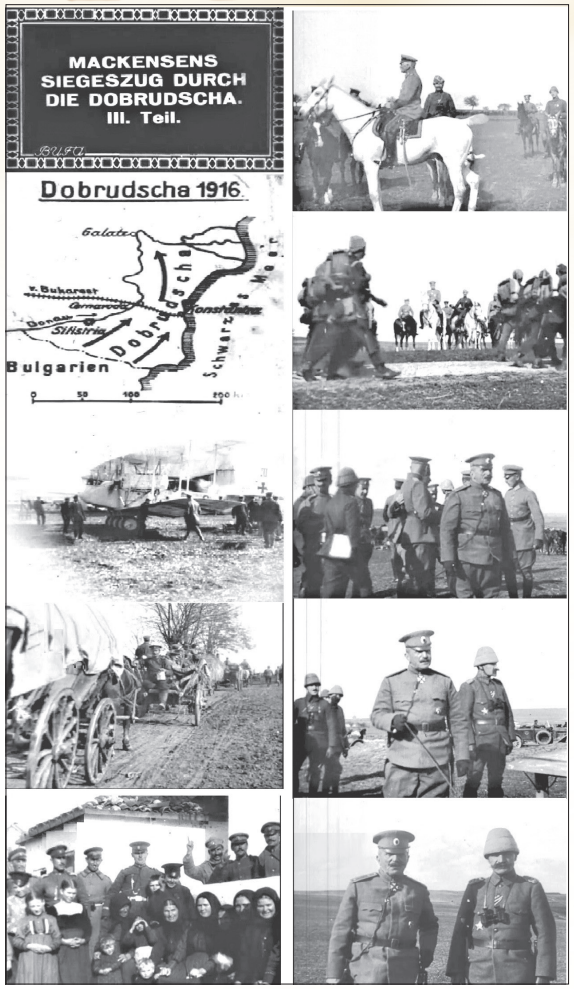
Модеренъ театъръ. — Днесъ почва съ духовитата американска комедия „Анантюристичниятъ романъ на Тилли" въ 5 голѣми дѣйствия. Играятъ най отбрани американски артисти.

Сжщо продължава да се дава изгледътъ на пристигането въ София на първитѣ ромжински плѣнници отъ Тутраканъ.

Обявленията в „Пряпорец" (19 и 20.IX.1916)

Фелдмаршал Макензен и неговият началник-щаб ген. Герхард Тапен инспектират построяването на понтонния мост. Кадри от филма „**Макензеновото преминаване на Дунава**", осъществени от 23 до 25 ноември 1916, но показани у нас чак на 22.IV.1917

Кадри от филма „**Макензеновият победен марш през Добруджа**", чиито главни герои са фелдмаршал Макензен, ген. Стефан Тошев и ген. Мустафа Хилми паша

През годината:

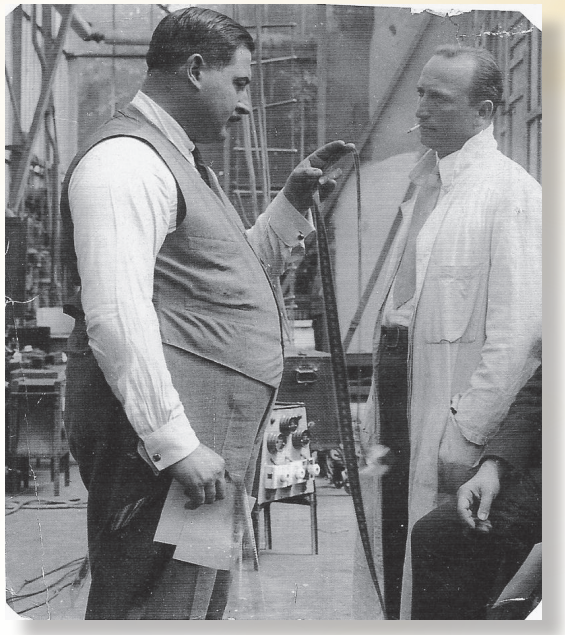
На 9 януари в София пристига **граф Александър Коловрат**, който по време на ПСВ е мобилизиран и като поручик бива назначен (1915) за ръководител на кинематографичния отдел във Военната прес-служба. На 10 и 11 януари от 19.30 ч. в „Модерен театър” графът показва „**необикновени военни изгледи**”, които очевидно са имали успех, защото на 17-и и 18-ти биват повторени, този път придружени с „доклад-изложение”, изнесен лично от продуцента.

На 30 януари цар Фердинанд е във Виена, където, придружен от ерцхерцог Фридрих Австрийски (престолонаследника на австрийския император Франц Йосиф), „**присъствува на кинематографическо представление на военни филми, … между които първият влак Ниш-София, управляван от царя, срещата в Ниш между император Вилхелм II и царя на българите и победоносното настъпление на българската армия под предводителството на генерал Тодоров**”. Тази информация, изтекла от Цензурната секция при Главната квартира, бива потвърдена и от сп. „Кинематографически преглед”, което на 27 февруари уверява, че българският монарх е посетил „прекрасната кинозала на Военния архив във Виена”, където е станал свидетел на прожекция, организирана от Военната филмова пропаганда по поръчение на Върховното командване на армията. След сеанса цар Фердинанд е наградил с български ордени ген. фон Хоен – директор на Военния архив и организатор на Военната прес-служба, капитан Цитерхофер, „чиито особени заслуги към Военната филмова пропаганда са всепознати”, и граф Коловрат – „с офицерски кръст на българския орден за военни заслуги с мечове”. „Едва ли е нужно да се добавя – **коментират от редакцията на списанието** – че удостояването с ордени на тези личности със заслуги към австроунгарското военно кино ще предизвика силно задоволство сред всички членове на нашия бранш”.

През август „**Българан е галант**” е показван в Одрин, където „Модерен театър” има свой клон.

През есента българският гражданин от арменски произход Кеворк Куюмджиян (1891–1950) основава „Мари филм”, която се саморекламира като „първата българска филмова къща” и носи името на първата съпруга на Куюмджиян – Мария. Той е разполагал със собствена кинокамера, с която заснема през годината два късометражни „изгледа” – „**На път към Розовата долина**” и „**Ръченица**”, и един игрален филм – „**Баронът**”, който представя премиерно на следващата година.

На 5 ноември излизащото в Будапеща сп. „Киноседмица” („Mozihét. Kino-Woche”) известява съществуването на „едноактната” кинохроника „**Българската кавалерия**” („Bolgár lovasság”), разпространявана както из дуалистичната империя, така и в Германия (със сигурност в Берлин) под титула „Bulgarische Kavallerie”.

Граф Александър Коловрат (вляво) в едно от студиата на „Саша филм” – Виена, 1916

На 1.X.1916 сп. „Кинематографически преглед” огласява предстоящата поява на 100-тния брой на седмичния кинопреглед „Саша-Местер вохе”

„**Българската кавалерия**” в сп. „Киноседмица” (Будапеща)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

БАРОНЪТ (БАРОНЪТ И СЪВРЕМЕННАТА МИЛИОНЕРКА)

Игрален филм (комедия)

„Комедия, чийто сюжет е взет от столичния живот” – това е единствената информация относно съдържанието на филма, предлагана от тогавашната преса.

Български кинофилм „Мари”

Кеворк Куюмджиян

Мара Миятева (милионерката), Александър Краев (баронът), Светослав Казанджиев (любовникът), Златан Пържев (комикът), Ветка Георгиева

София

3 март 1917 в кино „Одеон” (София)

Български Кино-Филм „Мари“ въ София е приготвилъ своя пръвъ филмъ, който наскоро ще се прѣдстави въ единъ отъ Софийскитѣ кинематографи.

Александръ Краевъ.

Кинематографически прѣдставления въ Бабадагъ. Кинематографътъ при щаба на 3 армия ще почне да дава отъ 15 того прѣдставления въ новия салонъ при Народното Училище всѣка вечеръ.

Програма за 15 и 16 того:

1. Погрѣбението на Н. В. Царицата въ София.
2. Щурмуватата дружина въ атака въ присъствието на Н. В. Прѣстолонаслѣдника.
3. Драмата „Азъ те люби“, сенсация на деня.
4. Баронътъ и съврѣмената милионерка. — Комични.

Български филми.

Дори един кадър от филма „**Баронът**” не е оцелял до наши дни. В. „Добруджа” (№ 74, Бабадаг)

„Завчера в събота [3 март] и вчера в театър „Одеон” за пръв път българския кинематографичен филм „Мари” представи своите картини, снети в София при участието на артистите Александър Краев [оперен певец – баритон], госпожа Мара Миятева и комикът Първан. Освен комедията „Баронът”, чийто сюжет е взет от столичния живот, на екрана бе представена и ръченица, придружена от националния инструмент – гайда. Филмите имаха голям успех, което личеше от възторга на многобройната публика” (в. „Заря”, 5.III.1917).

За разлика от „**Баронът**”, комедията „**Любовта е лудост**” надживява превратностите на времето и оцелява до наши дни

ЛЮБОВТА Е ЛУДОСТ

Игрален филм (комедия)

София. Единствената пречка пред любовта на студента и девойката е леля Кера, решила да омъжи племенницата си за богаташ, който се очаква да пристигне от Габрово. Докато лелята спи в зимната градина, девойката предупреждава своя любим за предстоящото посещение. Решил с хитрост да злепостави кандидата, студентът разменя дрехите си със свой приятел и се представя за жениха, предпочитан от леля Кера, пред която започва да симулира нервни тикове. Потресена от неговото поведение, тя го прогонва. Двамата младежи обаче продължават комедията, след като за втори път разменят дрехите си. Превъплътилият се в ролята на психически болния кандидат приятел буйства в градината на лелята, крещи и заплашва. През това време студентът „случайно” минава оттам, вижда натрапника и го прогонва. Представил се по този начин за герой пред лелята, той най-сетне получава нейната благословия. Младите се прегръщат.

Гендов филм

Васил Гендов (по мотиви от разказа „Палавата” на френския писател Рене Лекроа)

Йосиф Райфлер

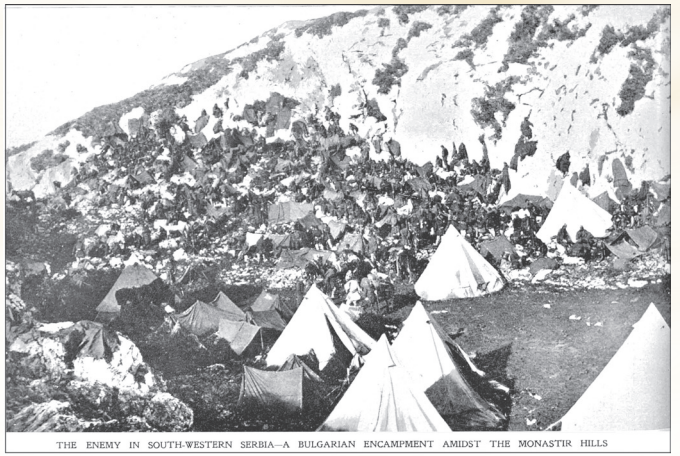
Васил Гендов (студентът), Жана Гендова (девойката), Мария Тороманова-Хмелик (леля Кера), Манол Киров (приятелят на студента)

София

септември 1917 в кино „Одеон” (София)

Военни кинохроники:

На 21.XI.1915 Втора българска армия завладява град Битоля (от „обител"), наричан и Манастир. Година по-късно войските на Антантата (Тройното съглашение – Великобритания, Франция и Русия) овладяват селището и отблъскват българския фронт на 5 км северно от него. През май 1917 Съглашението подновява офанзивата, в която участват английски, френски, италиански, руски и сръбски части. Българи и германци успяват не само да отбият масираната атака, но и да минат в контранастъпление. Последният опит за пробив е предприет на 17 май, но и той завършва неуспешно. Два месеца по-късно (18–20 юли) в софийския „Одеон" е показан филмът „**Десетдневните упорити боеве при Битоля**" или „**Десетдневните гигантски боеве при Битоля**", показващ „изгледи от Скопие, Охрид и Прилеп". Макар и хрониката да е охарактеризирана като „великолепна военна **българска** патриотична картина", тя ще да е била немска – навярно лентата, която днес се съхранява в Германския държавен архив под наименованието „**Aus der Zehn-Tage-Schlacht bei Monastir**".

THE ENEMY IN SOUTH-WESTERN SERBIA—A BULGARIAN ENCAMPMENT AMIDST THE MONASTIR HILLS

Български военен лагер сред хълмовете над Битоля

На 11 октомври (четвъртък) германският император Вилхелм II пристига в София. Така той и цар Фердинанд се срещат за трети път на тогавашна българска територия – след Ниш (5.I.1916) и Черна вода (21.IX.1917), но за пръв път в нашата столица. В 17.00 ч. кайзерът слиза на Централна гара, след което потеглят към центъра на града, преминавайки под величествената арка, въздигната на Лъвов мост. В събота сутринта двамата владетели се отправят (през Банско и Неврокоп, днес Гоце Делчев) към фронта на II армия, а в неделя кайзерът тръгва (през Кулели Бургас) за Цариград. Единственото свидетелство, че най-яркото политическо събитие за страната ни през годината е било заснето с кинокамера, е мемоарно – на Васил Бакърджиев – един от пионерите на родното кино, който в спомените си подхвърля: „**Един следобед гледах [в русенско кино] посрещането на германския кайзер, с подходящ церемониал**".

ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БИТОЛЯ
21. ноември 1915. год.
Полковникъ Стойковъ, Началникъ̀тъ на конната дивизия и полковникъ Добревски, Н-къ на инженеритѣ щабски къ̀мъ 2. Армия, които първи сѫ влѣзли въ̀ града, били посрѣщнати отъ владиката и първенцитѣ много тържествено.

Втора българска армия превзема Битоля на 21.XI.1915

Плакатът на филма, използван при разпространението му в Германия

Заснети най-вероятно през 1917 са филмите „**Войната на Балканите**" и „**Българската армия на южния фронт**", чиито заглавия бяха открити от проф. Александър Янакиев в списъци (съставени през 1931) на филмите от фонд „Кинопросвета" към Министерството на народното просвещение (МНП). Че вторият титул е бил част от програмите на „пътуващите кинематографи" при МНП свидетелства през 1926 и сп. „Нашето кино" (№ 71).

През годината споменатата вече BuFA заснема и разпространява в Германия репортажа „**Българска вахта на Егейско море**" („Bulgarenwacht an der Aegeis").

През годината:

На 9 януари в „Дома на киното” в Будапеща се състои пробна прожекция на „**Богдан Стимов**” („**Шуми Марица**”).

На 26 февруари от будапещенския „Дом на киното” филмът „**Шуми Марица**” („**Sumi Marica**”) тръгва по екраните на Унгария.

На 6 април проф. Иван Шишманов, биографът и приятелят на Иван Вазов, записва в дневника си, че „някой си” Кеворк Куюмджиян предложил на писателя „да стъкми сценарио за една кинодрама на българския живот”. Народният поет приел и за една нощ нахвърлил либретото „**Тутраканска история**”, разказващо историята на похотлив румънски офицер, който служи в Тутракан, където задиря една българка. След като градът бива превзет от нашите войски, натрапникът е пленен от съпруга (или годеника) на младата жена, който в крайна сметка великодушно прощава на румънеца… Недоволен от написаното, Вазов сам накъсал ръкописа. Така пропада първият опит за сътворяването на киносценарий както персонално от колоса на родната литература, така и изобщо от професионален български писател!

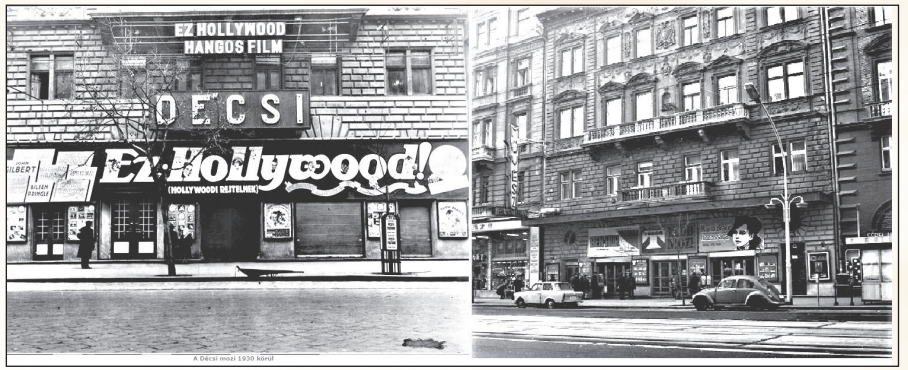
На 15 април „**Богдан Стимов**” е показан пред „поканени специално лица” в кино „Одеон” (София).

На 16 април всекидневният народен вестник „Камбана” удостоверява, че вчерашната прожекция на „**Богдан Стимов**” наистина се е провела, добавяйки, че „картината е откупена от българската фирма „Мари филм” и ще бъде представена в цялото царство”.

На 22 април поне три софийски вестника свидетелстват, че в кинематографическото утро, устройвано в „Модерен театър” от местния комитет на австрийския и унгарския Червен кръст, ще бъде показана хрониката „**Макензеновото преминаване на Дунава**”.

На 2 май широката публика вижда за пръв път „**Богдан Стимов**” в софийското кино „Одеон”.

Будапещенското кино на Гюла Дечи, наричано „Дома на киното”

Рекламни карета в сп. „Киноседмица”

Mozihét — III. évfolyam. 44. szám — Mozihét

SUMI MARICA

Előjáték és 4 felvonásban

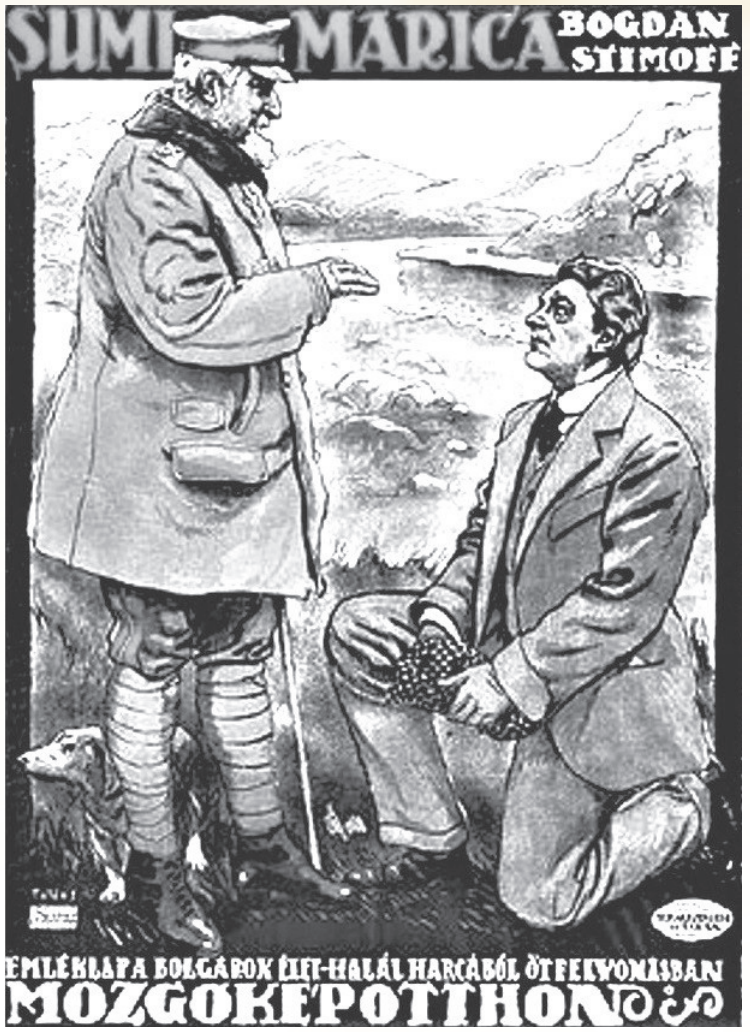
New-York, Berlin, Bécs, Budapest, Szófia vonulnak el előttünk szédületes gyorsasággal: Stimoff Bogdán, az ártatlanul gyilkossággal vádolt bolgár paraszt Amerikába menekül s ott szorgalmával, zsenialitásával vagyont szerez, vezetőállásba jut. Amikor azonban felharsan a harci kürt, Stimoff Bogdán magyar barátjával, Horváth Péterrel együtt siet haza a Marica partjaihoz, hazáját védeni. Ezer veszélyen keresztül vergődik, olaszok fogságába jut a tengeren, tengeralattjárón jut el a dalmát partokra s repülőgépen szeli át a levegőt és eljut Szófiába, térdre borulhat kegyelmes uralkodója előtt s ünnepelt hősként térhet haza tüzhelyéhez a háborúból.

Izgalmaktól izzó, kalandoktól terhes ez a cselekmény. Macedónia hóval befutott hegycsucsai, Szófia enyhe boltozatu kupolái, Budapest, Bécs utcái tárulnak fel előttünk s a hadi-technika mindegyik legyverével ismeretséget köthetünk. A wieni Burgtheater elismert nagy művészei, Reimers György, Medelsky Lotte, Piccaver asszony játszák a főszerepeket, ami azonban a darab érdekességét, értékét rendkívülire emeli az, hogy Ferdinánd cár és Eleonora, a nemrég elhunyt királyné, a bolgár király hajadon leányai is közreműködnek a filmen, szerepeket visznek a cselekményben. A felséges mozizművészeket otthonukban, háborus karitativ működésük közben látjuk a legközvetlenebbül, legfesztelenebbül mozogni a filmen.

Először játssza november 19-én a

MOZGÓKÉP-OTTHON

Многословно рекламно каре в сп. „Киноседмица” (4.XI.1917)

Плакатът на филма, съпроводил дистрибуцията му в Унгария

Рекламни текстове, възвестили появата на „**Богдан Стимов**" в София, Варна и Асеновград

Богданъ Стимовъ. отъ май срѣда започватъ въ театъръ Одеонъ представленията на Богданъ Стимовъ. Дневнитѣ отъ 2 часа слѣдъ обѣдъ, а вечернитѣ отъ 9 часа.

Театъръ „Одеонъ". Още два дни. Днесь и утрѣ. Високопатриотичната чисто-българска царска картина *„Богданъ Стимовъ"*, която заслужава да бѫде видена отъ всѣкой добъръ българинъ. Днесъ отъ 2—7 ½ ч. слѣдъ об. Утрѣ Прощално Утро, въ 10 ч. сутринѣта. Тия дни ще бѫде видена тая патриотична картина отъ цѣлодивчани.

ТЕАТЪРЪ „КОСТА РАЙКОВЪ".

Наскоро въ тоя салонъ ще се представи царския филмъ

БОГДАНЪ СТИМОВЪ

българска военно-политическа драма отъ сегашната война.

Тоя филмъ ни всѣкадѣ шъ България има блѣскавъ успѣхъ, като съдържанието и патриотичния смисълъ, въ които на видѣло ката се ползва и Н. В. Царя, е нѣщо крайно високо и всѣкиго патриотъ на България и българката.

Голѣма часть отъ приходи е въ полза на Българския Червенъ Кръстъ.

Станимака. На 14, 15 и [illegible] того тукъ се дадѣ за „Червенъ Кръстъ" филмъ „Богданъ Стимовъ". Чистъ приходъ 738 л. ст. Г. Хр. П. Кмѣтъ подари 10 лева на „Червенъ Кръстъ".

Благотворителность. Х[illegible] Българско Кооперативно Спестовно Кредитно Дружество въ София, 24 того, по случай патронния праздникъ на дружеството, е събрало отъ членоветѣ си около 1500 лв. помощь за бѣдните войнишки семейства.

Помощь. Втора градска [illegible] е познато да раздава помощи на бѣдни войнишки семейства [illegible] вчера и ще продължи до 28 [illegible]

Гала артистическо утро ще се даде на 27 т. м., [illegible] 10½ часа сутринѣта въ театъръ „Одеонъ". Участвуватъ: артиститѣ отъ Нар. Театъръ В. Сивова, Ст. Бъчваровъ, В. Гендовъ, В. Кирчевъ, опернитѣ артисти Василева, Б. Василева и г. Дж[illegible] чевъ и виенскиятъ артистъ — [illegible] никъ Францъ Молякъ. Освѣнъ [illegible] цѣлата концертна часть ще [illegible] пѣвни еднодѣйната комедия „Пе[illegible] жолитѣ". Прихода ще е въ полза на фонда „Войнишки семейства". Билетитѣ се продаватъ [illegible] та „Одеонъ".

Комитетътъ за подпомагане бѣдни войнишки дѣца е получил слѣднитѣ суми:

1) Отъ народния представител г. Алтимирски лв. 1000. 2) [illegible] г. Паулъ Кауфманъ 100 лв.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Още през годината:

На 25 май в „Одеон" е прожектиран кинопрегледът „**Моменти из войната**", включвал епизод, показващ посрещането на принц Август Вилхелм Пруски в Кюстендил, заснет в периода 23–27 март 1916.

На 1 юли „**Българан е галант**" е показан в „Модерен театър". Оказва се, че е било за последен път – след това филмът сякаш изчезва вдън земя…

От 15 декември **кинематографът при щаба на 3 армия** започва всяка вечер да дава представления в **новия салон при Народното училище в Бабадаг**, един от добруджанските градове, завладян в края на 1916 (Добруджа №№ 59, 74, Бабадаг). Още първата оповестена програма на киното се оказва съставена от български филми – цели четири на брой: „**Погребението на Н. В. Царицата в София**", „**Щурмовата дружина в атака в присъствието на Н. В. Престолонаследника**", драмата „**Аз те любя**" („сензация на деня") и „**Баронът и съвременната милионерка**" („комична").

Българската царица Елеонора, втората съпруга на Фердинанд, издъхва на 12.IX.1917, а няколко дни след това тялото ѝ бива положено в двора на Боянската църква. Според киноператора Минко Балкански репортажът, документирал погребението, е бил заснет „самостоятелно" от него (Балкански 1974). Затова пък втората хроника остава анонимна до ден днешен. Зад „**Аз те любя**" по всяка вероятност наднича комедията „**Любовта е лудост**", чиято премиера се е състояла преди три месеца, а зад „**Баронът и съвременната милионерка**" – „**Баронът**".

Принц Август Вилхелм между царица Елеонора и княгините Евдокия и Надежда (като милосърдни сестри) пред софийското училище „Тодор Минков" (тогава именувано „Сава Филаретов"), превърнато в болница по време на ПСВ

Шест фотографии, проследяващи пътя на тленните останки на Елеонора, започващ от пристана на Евксиноград и свършващ в село Бояна

ДЕЦАТА НА БАЛКАНА

Игрален филм (военно-патриотична драма)

Българско село. Драган и Неда израстват заедно от деца, а когато пораснат, приятелството им прераства в любов и двамата се сгодяват. Избухва Междусъюзническата война, Драган е призован в армията и заедно с батареята си се озовава на фронта. В обоза на същата военна част попада и мобилизираният дядо Петко, отгледал Неда като сираче. Превозвайки снаряди за оръдията, той минава през селото си, където се среща с Неда. Дядо Петко ѝ предава писмо, изпратено от Драган, а тя успява да го склони да я отведе с каруцата си при нейния годеник. Когато двамата пристигат на позицията, битката е в разгара си, много от българските оръдия са извадени от строя, а обслужващите ги войници – избити. Драган и помощникът му със сетни сили поддържат стрелбата. Дядо Петко и Неда започват да зареждат оцелелите оръдия с донесените боеприпаси, а Драган продължава да стреля по врага. Настъплението на противника е спряно, девойката вдига падналото полково знаме и го забива на позицията. Видели това, пехотните части се вдигат в атака. Неда прегръща своя любим, а дядо Петко пуши лулата си, радвайки се на тяхното щастие. Драган е произведен в офицерски чин и награден с орден за храброст.

Български кинофилм „Мари”

Кеворк Куюмджиян

Стоян Миленков

Кеворк Куюмджиян, асистент - оператор Минко Балкански

Теодорина Стойчева (Неда), Кръстю Сарафов (Драган), Йордан Минков (дядо Петко), Минко Балкански (български офицер), Ставруда Фратева, ансамблът на Петър Гюров, балетът на Народната опера под ръководството на Петър Радоев с прима балерина Зора Сарсакова

България

1918 в гр. Ниш, Сърбия

Само тези три кадъра са останали от „**Децата на Балкана**”

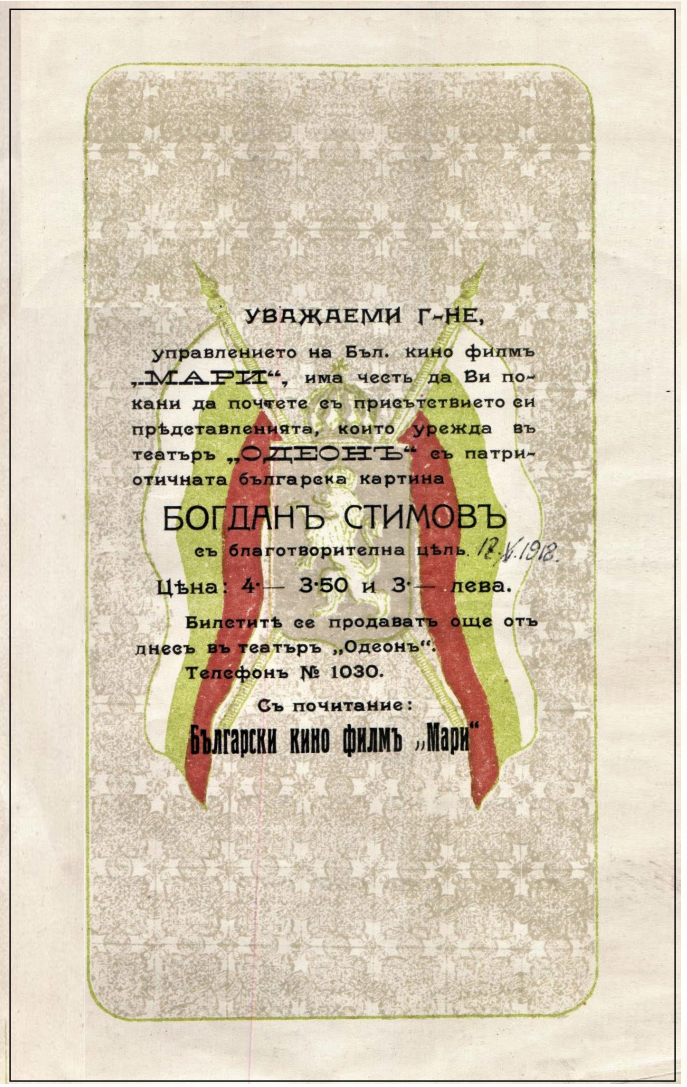

Журналистите, съвременници на филма, не благоволяват да оставят дори един ред за него. Затова и съдбата на „**Децата на Балкана**” е толкова мистериозна. Според Минко Балкански (впоследствие един от големите оператори на българското кино) филмът изгаря по време на прожекция в новооткритото софийско кино „**Скàла**” (просъществувало от 1926 до 1929 в сградата, приютила споменатото кино „Интим”, което пък функционира от 1 януари до 13 септември 1914), (Балкански 1974). Според Васил Гендов „сценарият на Стоян Миленков, в неговия оригинален вид, е намерен и съхранен в Музея на българската кинематография”. Гендов уверява също, че самият филм „е бил прожектиран на едно пробно представление в кино „Одеон”, и понеже материалът, с който е бил снет, е била стара емулсия, филмът имал тъмна прожекция. Това кара Куюмджиян, който по това време е военен фотограф, да поиска разрешение и да замине за Берлин, за да направи там едно по-добро копие. Куюмджиян заминава за Берлин и изработва едно ново копие, с което се завръща. На път за България той се спира в Ниш, където вече квартируват наши войски, с цел да снеме нещо от живота им там. Той е носел със себе си снимачния апарат, едно старо „Пате”, и в периода на престоя му в Ниш филмът „Децата на Балкана” бива изискан от нашия гарнизон за прожектиране пред войниците. Тук обаче по време на прожекцията става нещастие. Филмът се запалва и цялото ново копие изгаря. Куюмджиян не е имал вече материалната възможност да извади ново, и се завръща в София само с направените снимки из живота на нашата войска в Ниш и заедно с него една снимка на тържество, устроено в Ниш за нашите войски, където сръбски девойки играят „Моравски танци” (Гендов 1949).

Навярно отглас от този „нишки период” са съхранените до наши дни в БНФ три кратки кинохроники: „**Девети юнашки събор в Ниш**”, „**Изгледи от стария Ниш**” и „**Ниш – юнашки моравски игри**”. Датирани са от 1917, но с въпросителни след това число, авторството им, което се приписва на Кеворк Куюмджиян, също не е безспорно установено. Свидетелство за дистрибуторската дейност на Куюмджиян пък е една покана, върху която е изписана годината 1918, от която става видно, че по това време Български кинофилм „Мари” притежава правата („монопол за България”) и разпространява у нас „царския филм”, озаглавен „**Богдан Стимов**”. Епохата на „Мари филм” залязва с изгарянето на „**Децата на Балкана**”, но предстои изгревът на „Луна филм”.

УВАЖАЕМИ Г-НЕ,

управлението на Бъл. кино филмъ „МАРИ“, има честь да Ви покани да почетете съ присъствието си пръдставленията, които урежда въ театъръ „ОДЕОНЪ“ съ патриотичната българска картина

БОГДАНЪ СТИМОВЪ

съ благотворителна цѣль. 12.V.1918.

Цѣна: 4·— 3·50 и 3·— лева.

Билетитѣ се продаватъ още отъ днесъ въ театъръ „Одеонъ“.

Телефонъ № 1030.

Съ почитание:

Български кино филмъ „Мари“

Поканата, датирана през 1918

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Военни кинохроники:

На 23 януари в. „Мир” информира, че „на 18 того” в Ниш е пристигнала „шведската мисия заедно с аташираните към нея лица, на път за южния фронт”. „Мисията” се оказва група военни представители на неутрална Швеция, които пребивават у нас цяла седмица – придружавани от княз Борис и главнокомандващия армията ген. Никола Жеков.

На 30 януари гостите посещават Кюстендил, където стават свидетели на тържествата по повод рождения ден на престолонаследника, посещават Главната квартира, пият чай във вилата на ген. Жеков на хълма Хисарлъка, вечерят в офицерския стол, след което биват транспортирани до гарата, откъдето (късно през нощта) отпътуват за София…

На 28 февруари полковник Грънчаров, началникът на Историческия отдел при Щаба на армията, моли две дрезденски фирми-производителки на оптика, фотоапарати и кинокамери („Heinrich Ernemann” и „Unger & Hoffmann”) да му изпратят търговските си каталози. „От интерес за нас са фотогр[афическите]. апарати за кинематогр[афически]. снимки и апаратите с подвижен телеобектив за панорамни снимки” – пише полк. Грънчаров.

На 19 май (неделя) от 15.30 ч. в Народния театър се дава благотворително „кинематографно представление”, приходите от което са предназначени „за в полза на сираците на загиналите герои от войната”. Програмата му включва една пиеса и два филма „от фронта”, илюстриращи „действията и живота на частите от армията”: „**Атака на противникова позиция**” и „**Шведската мисия на фронта на I-а армия**”.

На 20 май от 20.30 ч. в Градското казино в София същото мероприятие се повтаря, като вместо пиеса бива прожектиран игрален филм. Този път пожертвованията са отредени за „Фонд I-а армия”. Така втората кинохроника бива лесно идентифицирана, но не и първата, защото споменатата в заглавието ѝ „атака” би могла да бъде дело на всяко военно подразделение, включително и онова от хрониката „**Щурмовата дружина в атака в присъствието на Н. В. Престолонаследника**”.

Съобщението във в. „Мир” (17.V.1918), огласяващо заглавията на две български военни кинохроники

„Фондъ 1-а армия“ — На 19 май, 3 и полов. часа слѣдъ обѣдъ, ще се даде за пръвъ пжть въ Народния театъръ [кинематографно прѣдставление за въ полза на сиракитѣ на загиналитѣ герои отъ войната.

Фирмитѣ сж отъ фронта и илюстрирать дѣйствията и живота на частитѣ отъ армията.

Програма за първото прѣдставление: 1. Атака на противникова позиция 2. Страхътъ — пиеса въ 4 части 3. Шведската мисия на фронта на 1-а Армия. Бземете си билети отъ касата на художествената изложба въ Военния клубъ.

Училищната сграда в центъра на Кюстендил, където в продължение на три години се помещава Главната квартира (Щабът на българската действаща армия), посетена от Шведската мисия и опустошена от отстъпващите български войници

Два портрета на ген. Никола Жеков, главнокомандващият на действащата армия, той (третият от дясно на ляво) със своя щаб в Кюстендил и в автомобила си пред вилата на хълма Хисарлъка, която обитава през цялата ПСВ

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Военни кинохроники:

На 17 май в 15.00 ч. на софийската Централна гара пристигат от Белград, пътувайки за Цариград, австрийският император Карл I Франц Йозеф (1887–1922) и съпругата му Зита Бурбон-Пармска, посрещнати от князете Борис и Кирил, министрите, ген. Жеков… На другия ден Карл I, „заедно с военната си свита и аташираните към него лица", цар Фердинанд, княз Борис и ген. Жеков заминават за Главната квартира. На гарата в Кюстендил „те са посрещнати както подобава" – с почетна рота. Акламирани от населението, високочайшите гости преминават през арката, издигната на железния мост в града, посещават щаба на армията и вилата на ген. Жеков… Привечер императорът тръгва за София, където остава съпругата му Зита, използвала времето да посети поне една болница. Макар и еднодневно, гостуването се оказва „най-значимата държавна визита в града по време на войните". На 19 май „техни кралски и апостолически величества" продължават пътя си за Цариград…

Оказва се, че двамата са били съпътствани и от кинооператор (вероятно австрийски), отразил визитите им и в Цариград, и в Белград, и у нас. Оказва се, че 11 минути от тази хроника са съхранени до наши дни в колекцията на Имперския военен музей (Лондон). Филмът, озаглавен условно „**Karl Visits Bulgaria and Turkey**", макар междукадровите му надписи да са на унгарски език, се състои от три части, заснети в: София (3 мин.), Кюстендил (3 мин.) и Цариград (5 мин.).

На 4 септември председателят на Българското дружество „Червен кръст" (София) уведомява писмено началник-щаба на армията ген. Христо Бурмов (1869–1936), че „представителите на Кинематографически фирми от Виена Йохан Моллер и Жак Зеслер" предлагат да организират „полски походен кинематограф", показващ „картини от военния живот на съюзниците", приходът от който ще бъде разпределян по равно между Българския и Австрийския Червен кръст.

На 17 май 1918 сутринта австрийският император Карл I е посрещнат в Ниш от представител на българското военно командване, след обяд на софийската гара от д-р Васил Радославов и неговите министри, а на гарата в Кюстендил от цар Фердинанд I

Визитата на император Карл I в Кюстендил бива проследена от кинокамерата от посрещането му на гарата до гостуването му във вилата на ген. Жеков

И тази инициатива не ще да е била доведена докрай, защото на 14 септември войските на Антантата започват своето настъпление при Добро поле, успешно осъществявайки пробив в българската отбрана. Последва (18–20 септември) Дойранската епопея, по време на която Девета плевенска дивизия на ген. Владимир Вазов отхвърля вихрените атаки на англичани и гърци, но дори проявеният от бойците ѝ свръхгероизъм не успява да предотврати неизбежното. А то има едно име – поражение... Отстъпващите български войници опустошават Главната квартира в Кюстендил и се отправят към София, за да потърсят сметка от управляващите. Избухват бунтове.

На 24 септември Столичното комендантство забранява провеждането на кинематографически представления.

На 29 септември е подписано Солунското примирие, с което България излиза от войната. Цар Фердинанд абдикира в полза на сина си Борис.

На 4 октомври 1918 армията ни е демобилизирана.

От 16 октомври кинематографите вече могат да дават представления, но „само с разрешение на комендантството, издавано три дни по-рано".

От 3 декември кинематографите и театрите „се откриват".

И през 1918 продължават да се радват на успех сред публиката кинокадрите от Македония – от Охрид и Прилеп, от Охридското и Преспанското езеро

Благотворително кинематографско утро. — Благотворителното кинематографско утро уреждат Охридската женска сп. ом дружба въ София въ недѣля на 25 т. м. 10½ ч. пр. пладне въ Модеренъ театръ. Ще се играе твърдѣ интересния филмъ *Нещастницата* отъ Моранскъ. Главнитѣ роли се играятъ отъ талантливитѣ артисти госпа Аста Баумъ и Олафъ Фьонсъ.

Ще се представятъ изгледи отъ македонски градове и отпразднуването на Св. Кирилъ и Методи въ Македония. Столичани ще имать случай да видятъ пъстритѣ македонски носии и хубави хора. Чистиятъ приходъ ще бѫде разпредѣленъ между бѫдитѣ въ Охридъ. Билети въ магазинъ *Турино* на ул. Лего и въ деня на представлението при касата на театра.

Охридската дамска дружба въ столицата уреждатъ въ недѣля на 10 того 10½ ч. пр. обѣдъ кинематографско утро въ *Модерния театръ*. На това първо по рода си утро, между другото ще бѫдатъ дадени красиви изгледи отъ старопрѣстолния на българскитѣ царе гр. Охридъ и отъ възхитителното Охридско езеро. Утрото ще бѫде дадено въ полза на новооткрититѣ безплатни трапезарии за бѣднитѣ на гр. Охридъ. Билетитѣ се продаватъ отъ днесъ въ магазинъ *Годино* на ул. „Лего", а въ деня на утрото — при касата на театъра.

Благотворително журналистическо матине. — Дружеството на столичнитѣ журналисти уреждатъ въ недѣля на 10 того въ Модерния театръ кинематографско матине съ слѣдната програма:

1) Подписване мирътъ съ Украйна, делегатитѣ на Съюза и украинскитѣ.

2) 12-то сражение при Изонцо. Офанзивата при Изонцо. Поражението на италианцитѣ.

3) Изгледи на Прилѣпъ и Пръсанското езеро.

4. Комедия.

Билети се продаватъ въ магазина на Паумань подъ хотель „България", а въ деня на представлението при касата. Ложа 25 л. балконъ 5. л., резервирано мѣсто 3 л. Матинето е съ благотворителна цѣль.

Смъртоносното торнадо, засмукало армиите на близо 50 държави от целия свят, в крайна сметка утихва. Към края на 1918 ПСВ приключва. Отнела живота на 15 милиона души, затрила само в Европа четири империи, донесла тотална разруха, но и породила надежди…

Оставила зад себе си планини от милиардни дългове, разорила милиони люде, но пък направила отделни индивиди приказно богати. Всред които не липсват и българи. Неколцина от тях се събират на 6 февруари в Търговската депозитна банка и „след размяна на мисли и обсъждания" решават да основат „едно акционерно дружество под името „ЛУНА", което да функционира в областта на „развлекателната индустрия", към чиято продукция изтерзаният българин жадно протяга ръце. Сред тези заможни „жители на гр. София" са тримата братя финансисти Сабат, Рубен и Моис Давидови, адвокатът Герчо Бъчваров, архитектите Никола Маринов и Кирил Маричков (дядо на популярния вокалист на „Щурците"), Тодор С. Василев, художникът Димитър Панчев, Леон Шпетер, Кеворк Куюмджиян, д-р Христо Савов... Три дни по-късно те приемат устава на дружеството и размера на неговия капитал – 5 млн. лева.

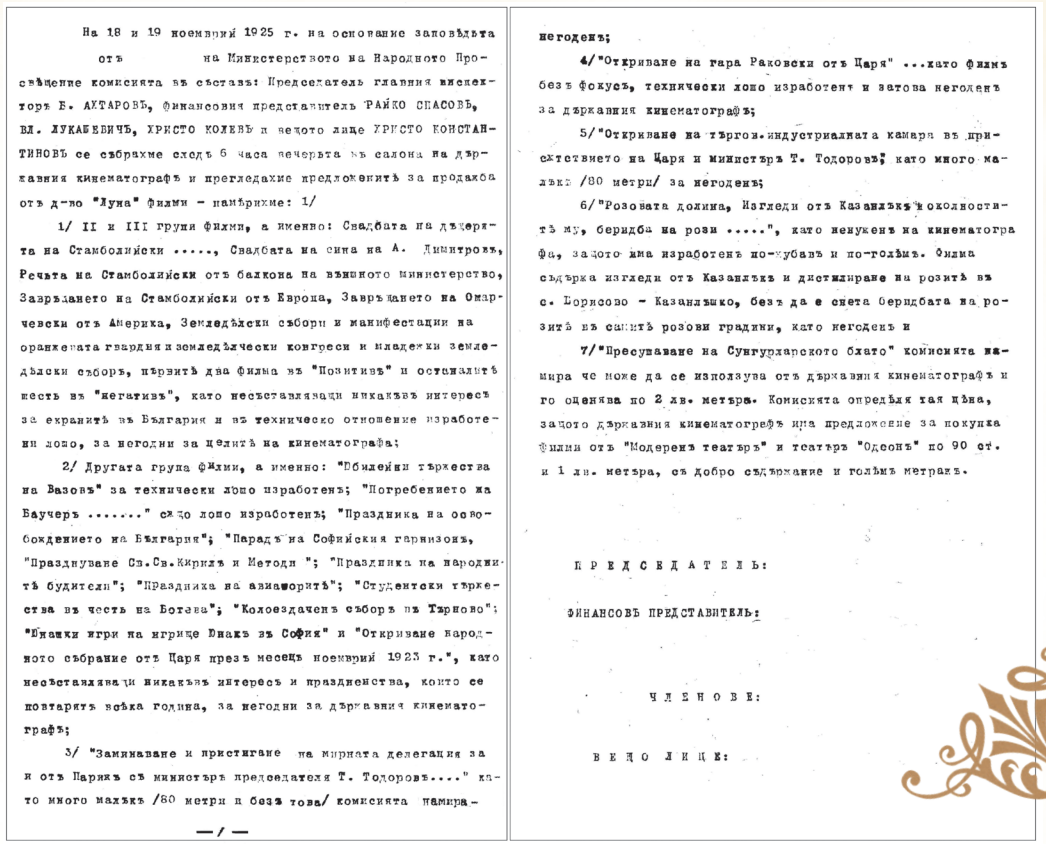
На 18 февруари търговското отделение при Софийския окръжен съд регистрира **Акционерно дружество „Луна"**, а на 3 март в. „Държавен вестник" (№ 343) огласява акта.

Акционерно дружество „Луна" (София)

Целта на дружеството, подробно описана в устава му, е „да се занимава с уреждането, застройката и експлоатацията на всякакъв вид театри, кинематографи, фотография и фонографи, художествени, артистични, танцувални и др. зали, летни и подвижни театри". Затова и то започва дейността си с „филмонаемна търговия", като административният директор Димитър Панчев отговаря за избора и доставката на заглавията от чужбина. Много скоро обаче „Луна" АД се заема сериозно с филмопроизводствена дейност. Ето защо тогавашният печат нарича институцията ту кино-фирма, ту киностудия, ту кино-къща, ту „кинематографно дружество", именувайки я най често – „Луна филм".

В началото снимките са дело предимно на Кеворк Куюмджиян, който единствен сред основателите има някакъв опит в киното. Затова и бива избран за технически директор на „Луна" (заменен впоследствие на този пост от Александър Гарибов). Постепенно работата зад камерата бива поета от Жан Парнак – най-активния кинооператор по това време у нас и сънародник на Куюмджиян, от фотографа Иван Плачков (завърнал се след войната от руски плен), от помощник-оператора Кочо Петров, подпомагани от Васил Бакърджиев.

Този екип заснема около 50 кинохроники, за които оскъдна информация предлагат няколко мемоарни свидетелства, периодичният печат и съхранени в Централния държавен архив (ЦДА) материали. Един такъв документ е протоколът, отразил резултатите от двудневната дейност на петчленната комисия, свикана със заповед на МНП с цел да изгледа и одобри 24 хроникално-документални филма на Дружество „Луна", предложени за продажба на Държавния ученически кинематограф (ДУК). Няколко от които се оказват реализирани през 1919.

На 18 и 19 ноември 1925 г. на основание заповѣдта
отъ на Министерството на Народното Просвѣщение комисията въ състава: Председатель главния инспекторъ Е. АХТАРОВЪ, финансовия представителъ РАЙКО СПАСОВЪ, Вл. ЛУКАБЕВИЧЪ, ХРИСТО КОЛЕВЪ и недото лице ХРИСТО КОНСТАНТИНОВЪ се събрахме сходъ 6 часа вечерта въ салона на държавния кинематографъ и прегледахме предложенитѣ за продажба отъ д-во "Луна" филми – наимѣрихме: 1/

1/ II и III групи филми, а именно: Свадбата на дъщерята на Стамболийски ....., Свадбата на сина на А. Димитровъ, Речьта на Стамболийски отъ балкона на външното министерство, Завръщането на Стамболийски отъ Европа, Завръщането на Омарчевски отъ Америка, Земледѣлски събори и манифестации на оранжевата гвардия и земледѣлчески конгреси и младежки земледѣлски събори, първитѣ два филма въ "Позитивъ" и останалитѣ шесть въ "негативъ", като несъставляващи никакъвъ интересъ за екранитѣ въ България и въ техническо отношение изработени лошо, за негодни за цѣлитѣ на кинематографа;

2/ Другата група филми, а именно: "Юбилейни тържества на Вазовъ" за технически лошо изработенъ; "Погребението на Бауеръ ....." също лошо изработенъ; "Праздника на освобождението на България"; "Парадъ на Софийския гарнизонъ, "Празднуване Сл.Св.Кирилъ и Методи "; "Праздника на народнитѣ будители"; "Праздника на авиаторитѣ"; "Студентски тържества въ честь на Ботева"; "Колоездаченъ сборъ въ Търново"; "Балкански игри на игрище Бнакъ въ София" и "Откриване народното събрание отъ Царя презъ месецъ ноември 1923 г.", като несъставляващи никакъвъ интересъ и празденства, които се повтарятъ всѣка година, за негодни за държавния кинематографъ;

3/ "Заминаване и пристигане на мирната делегация за и отъ Парижъ съ министъръ председателя Т. Тодоровъ...." като много малъкъ /80 метри и безъ това/ комисията намира-

—/—

негоденъ;

4/"Откриване на гара Раковски отъ Царя" ...като филмъ безъ фокусъ, технически лошо изработенъ и затова негоденъ за държавния кинематографъ;

5/"Откриване на търгов.индустриалната камара въ присѫтствието на Царя и министъръ Т. Тодоровъ" като много малъкъ /80 метри/ за негоденъ;

6/"Розовата долина, Изгледи отъ Казанлъкъ околноститѣ му, беридба на рози .....", като ненуженъ на кинематографа, защото има изработенъ по-хубавъ и по-голѣмъ филма съдържа изгледи отъ Казанлъкъ и дистилиране на розитѣ въ с. Борисово – Казанлъшко, безъ да е снета беридбата на розитѣ въ самитѣ розови градини, като негоденъ и

7/"Пресушаване на Сунгурларското блато" комисията намира че може да се използува отъ държавния кинематографъ и го оценява по 2 лв. метъра. Комисията опредѣля тая цѣна, защото държавния кинематографъ има предложение за покупка филми отъ "Модеренъ театъръ" и театъръ "Одеонъ" по 90 ст. и 1 лв. метъра, съ добро съдържание и голѣмъ метражъ.

П Р Е Д С Е Д А Т Е Л Ъ:

ФИНАНСОВЪ ПРЕДСТАВИТЕЛЬ:

Ч Л Ѣ Н О В Е:

В Е Щ О Л И Ц Ѣ:

На 18 и 19 ноември 1925 МНП свиква петчленна комисия, крайният резултат от дейността на която е този протокол

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

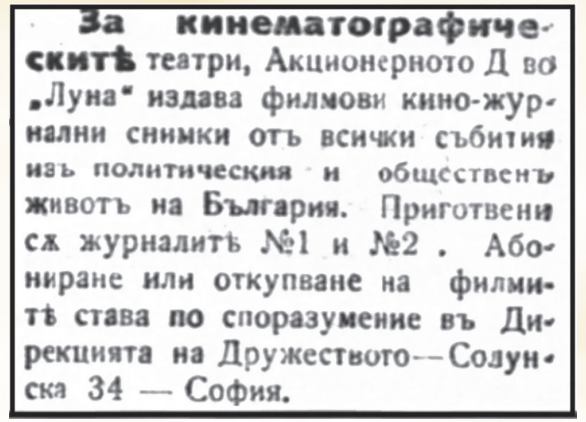
Хроникално-документални филми на „Луна”

Още на 10 май 1919 в. „Мир” известява, че „Акционерното Д-во „Луна” издава филмови кино-журнални снимки от всички събития из политическия и обществен живот на България. Приготвени са журналите № 1 и № 2”. След двата випуска на „**Български военен журнал**” (1916) у нас отново се появяват кинопрегледи – този път „цивилни”, обществено-политически. И те са продукция на „Луна” АД.

На 24 май е заснет репортажът „**Празнуване Св. Св. Кирил и Методи**”, чието заглавие се споменава както в протокола, така и в печата (в. „Камбана” и в. „Мир”).

На 28 май в. „Мир” известява, че Българският аероклуб, учреден на 27 април от група „любители и специалисти по въздухоплаване”, „кани столичани да присъствуват на първия годишен празник на въздухоплавателната дружина, утре, Възнесение, който ще бъде съпроводен с ред интересни въздушни полети на аеродрума в Божурище. Урежда се и увеселителен трен за целта, който ще тръгне в два часа след пладне”. Оказва се, че Възнесение Господне (Възнесение Христово или Спасовден) не е само християнски празник, но и празник на авиаторите, който през 1919 се отбелязва за пръв път. На 30 май в. „Мир” информира, че вчера те са отпразнували своя „боен празник”, че на аеродрума в село Божурище е била отслужена „панихида за падналите в войната авиатори и молебствие”, но че „проектираните летения” са били отложени. След шест години в споменатия протокол на ДУК фигурира заглавието „**Празника на авиаторите**”, което заедно с „**Празнуване Св. Св. Кирил и Методи**” се озовава сред „група филми”, които комисията, сформирана от МНП, намира за „несъставляващи никакъв интерес”, защото „отразяват „праздненства, които се повтарят всяка година”. Поради това петчленката ги обявява като „негодни за държавния кинематограф”.

Съобщението във в. „Мир” (10.V.1919)

За кинематографическитѣ театри, Акционерното Д во „Луна“ издава филмови кино-журнални снимки отъ всички събития изъ политическия и общественъ животъ на България. Приготвени сж журналитѣ №1 и №2. Абониране или откупване на филмитѣ става по споразумение въ Дирекцията на Дружеството—Солунска 34 — София.

Праздненството на Кирилъ и Методи въ София ще се дава отъ утрѣ въ Модерния театъръ. Първото прѣдставление ще се даде въ полза на добр. д-во „Сливница“.

Съобщението във в. „Мир” (3.VI.1919)

Сградата на Софийската търговско-индустриална камара, въздигната на ул. „Славянска” № 2 (зад Народния театър), бива осветена на 6.IV.1919, а в наши дни е обявена за паметник на културата от национално значение

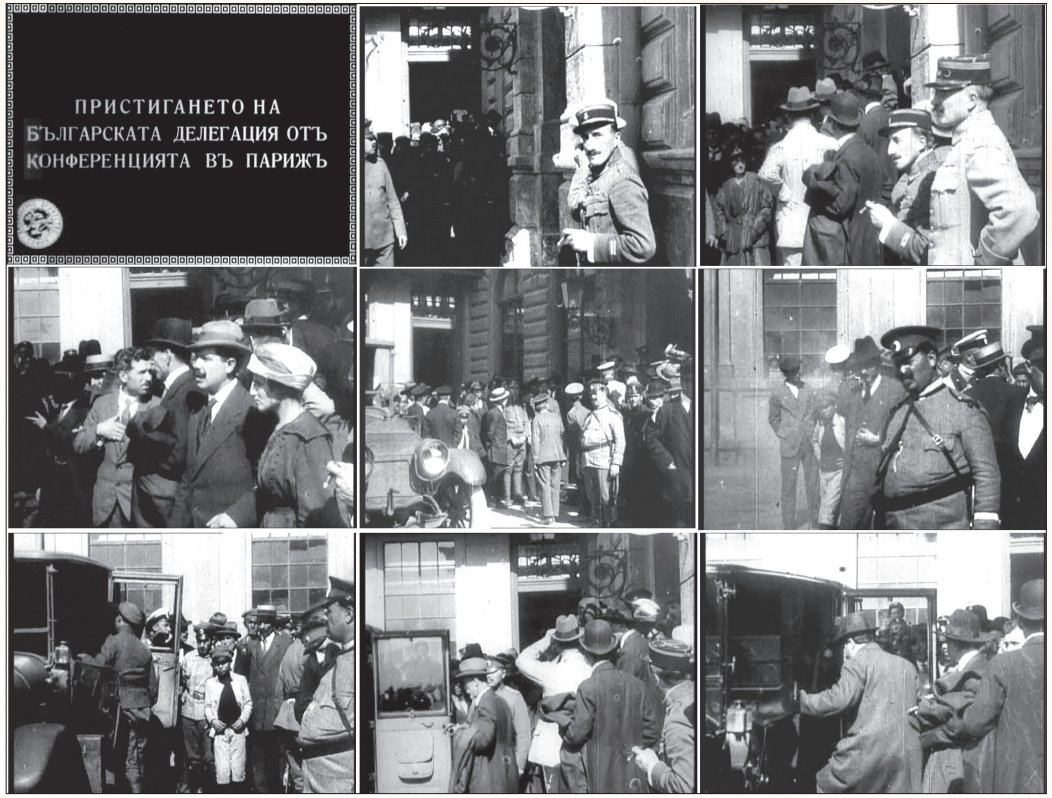
Същата участ споделя и репортажът „**Откриване на търговско-индустриалната камара в присъствието на Царя и министър Т. Тодоров**”, обявен за „много малък /80 метри/” и „негоден”. Зад грешно изписаното име Т. Тодоров наднича юристът, публицистът и политикът Теодор Теодоров (1859–1924) – водач на Народната партия и министър-председател на България в периода 28.XI.1918–6.X.1919. На 6 април той и цар Борис III присъстват на „освещаването на новото здание на Софийската търговско-индустриална камара”. Сред свидетелите на водосвета, отслужен от митрополит Василий, са още министърът на финансите Стоян Данев, бившите министри Георги Данаилов и Петър Пешев, софийският окръжен управител Тома Васильов, ректорът на Софийския университет (СУ) Иван Георгов, председателят на Дружеството на столичните журналисти Васил Пасков, председателят на бюрото на камарата Кърджиев, председателите на еснафските сдружения, Спангаро – представител на италианския търговски консорциум… Кърджиев произнася приветствено слово, в отговор на което царят държи реч – „къса, сбита и изпълнена с сериозни мисли”.

Хроникално-документални филми на „Луна”

Тъкмо Теодор Теодоров е този, който предвожда българската делегация на Парижката мирна конференция, свикана в началото на годината във Версай, за да разгледа договорите със страните, загубили ПСВ. По това време Теодоров освен премиер е и ръководител на Министерството на външните работи и затова в печата често бива посочван „само” като министър. На 19 юли той тръгва със „специален влак” за Франция, придружаван от делегация, включваща в състава си както министрите Венелин Ганев, Янко Сакъзов и Александър Стамболийски (отговарящ за обществените сгради, пътищата и благоустройството), така и дипломатът Михаил Сарафов. В Париж петимата пристигат на 25 юли, но чак на 19 септември биват приети в един от салоните на Ке д’Орсе (френското външно министерство) от министър-председателя Жорж Клемансо, „заобиколен от представители на всички съюзници”. Преговори не се водят – победителите връчват проектодоговора за мир, великодушно отстъпвайки 25-дневен срок за отговор. Още на следващия ден българските делегати си заминават за София, където предстоят консултации. Така 19 юли и 27 септември се оказват датите, маркиращи началната и крайната точки на снимачния период за хрониката „**Заминаване и пристигане на мирната делегация за и от Париж с министър-председателя Т. Тодоров** [Теодоров]”. Дължината и на този филм е била 80 м., и той е охарактеризиран „като много малък”, и него комисията „намира за негоден”. Въпреки това част от репортажа оцелява и днес се пази в БНФ под оригиналното си заглавие „**Пристигането на българската делегация от конференцията в Париж**”, изписано върху лентата.

Кадри от репортажа, съхраняван в БНФ, в чийто титулен надпис се вижда емблемата на „Луна” – недвусмислено доказателство, че заснетото е било дело на кинооператор на дружеството

Тези фотографии проследяват моменти от пребиваването на българската делегация в Париж, но не може да се твърди със сигурност, че подобни кадри са били запечатани и върху филмова лента

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Хроникално-документални филми на „Луна”

Информацията за случващото се в Париж отеква в България като гръм, довежда до правителствена криза и предсрочни избори, състояли се на 17 август. В тях Българският земеделски народен съюз (БЗНС) печели 85 от 237-те места в парламента, които позволяват на лидера на Съюза, Александър Стамболийски (1879–1923), да оглави на 6 октомври коалиционно правителство, доминирано от неговата партия. Дни след 19 септември пък в цялата страна избухват протестни акции, продължили и през октомври. По инициатива на СУ 30 септември (вторник) е обявен за „ден на всенароден траур”. Поне два от многолюдните митинги ще да са били запечатани от обектива на кинокамерата, с чиято помощ бял свят виждат хрониките „**Траурната манифестация в София**” и „**Траурната манифестация в Трън**”. Условните им наименования са изведени от единственото свидетелство, потвърждаващо тяхното съществуване – кратко съобщение в столичния в. „Зора”.

Не случайно редом с наименованието на столицата се споменава и това на градчето Трън – то е едно от местата, където болката от унижението е най-голяма. Съгласно клаузите на проектодоговора, останали непроменени и в окончателния акт от Ньой, България бива заставена (освен всичко друго) да отстъпи на Сърбия пет ивици земя (известни днес като Западните покрайнини) – при Кула, Цариброд, Трън, Босилеград и Струмица. Затова и там също се провеждат „траурни манифестации”.

Теодор Теодоров пътува още веднъж до Париж, отнасяйки там българското контрапредложение (макар и вече да не е премиер, той остава председател на нашата делегация). В крайна сметка „народнякът” се оказва достоен мъж, подава оставка (и от трите поста) и отказва да подпише унизителния за страната ни Ньойски договор. Това сторва на 27 ноември в кметството на парижкото предградие Ньой-сюр-Сен новият министър-председател на България Александър Стамболийски. Той и водената от него делегация се завръщат в София на 24 декември. Обстановката и в столицата, и в страната е мрачна. На Централна гара премиерът е запитан от журналисти – какво носи от Париж? „Носим смъртник” – отговаря той, имайки предвид унизената, териториално орязана и съсипана от репарации Ньойска България. Печалното посрещане едва ли е привлякло вниманието на снимачния киноапарат, още повече, че премиерският влак е пристигнал в 23.00 часà.

Краткото съобщение, отпечатано на 6 декември в рубриката „Хроника” на в. „Зора”

ВЪ МОДЕРНИЯ ТЕАТЪРЪ. Вчера прѣдъ обѣдъ, въ присѫтствието на министритѣ Димитровъ, Р. Даскаловъ, подпрѣдседателя на камарата г. Н. Атанасовъ и видни граждани, кинематографното дружество "Луна". прожектира своитѣ оргинални киножурнали, отъ които особно впечатление направиха — траурната манифестация въ София и тази въ Трънъ, организирани по случай връчването на договора за миръ съ България. Тѣзи филми заслужаватъ да бѫдатъ запазени. Тѣ фиксиратъ цѣнни исторически моменти.

27.XI.1919: Александър Стамболийски подписва Ньойския договор

Подобни картини ще да е показвал репортажът „**Траурната манифестация в София**”

Траурната манифестация на 30 септември въ столицата срѣщу тежкия миръ наложенъ въ Парижъ на България.

През годината:

На 9 януари печатът известява, че министърът на вътрешните работи Никола Мушанов с „**окръжна заповед забранява посещението на деца под 16 год. възраст на кинематографите**”.

От 1 юли оркестърът на кинотеатър „**Одеон**” има нов диригент – **Първан Николов**, „виолонист, абсолвент на Женевската Консерватория”.

„През есента” в София започва да излиза „**Киносвят**” – седмично художествено списание със стопанин-редактор Марин Хитров, от първата годишнина на което няма запазен нито един брой.

Издаването на сп. „Киносвят” очевидно е било обвързано с цялостния кинопроцес в страната, защото след като кинематографите прекъсват работата, спира да излиза и то (вероятно в края на годината).

През юли в Германия се състои премиерата на „**Модерни дъщери**” („**Moderne Töchter**”) на кинорежисьора Манфред Ноа, чиято съпруга, българката Маня Цачева, изпълнява главната роля във филма.

На 1 ноември влиза в сила новият данък върху стойността на входните билети за кинопредставленията, който за някои салони достига 50%.

На 11 ноември „всички кинематографи в царството” прекратяват своята дейност за период от „цели девет месеца” поради „главоломното увеличение” на данъка върху техните приходи.

Плакатът на немския филм „**Модерни дъщери**”

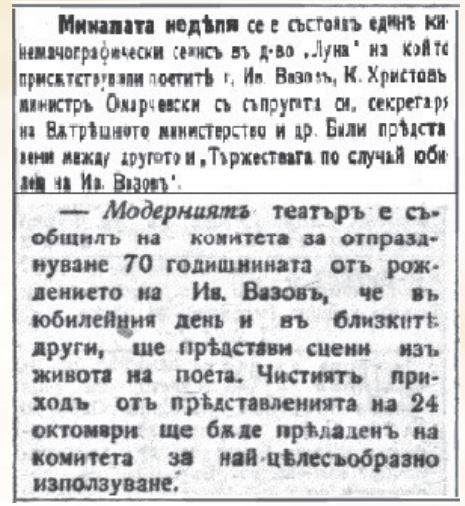
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кинохрониките на „Луна”

На 24 октомври бива отбелязана както 70-годишнината на Иван Вазов, макар че той е раждан на 9 юли 1850, така и 50-годишнината от началото на неговата писателска дейност. Честванията са добре организирани, всенародни и повсеместни. „При отразяването на Тържествата в Пловдив в чест на Ив. Вазов участвувахме още: Алб[ерт]. Давидов и аз” – уверява Васил Грозев (служител на „Луна” АД и директор на киното ѝ в Стара Загора от 1920 до 1923). Именно пловдивски вестник свидетелства, че Вазовият юбилей в София, отпразнуван с „особена тържественост”, е бил заснет с кинокамера. На 25 октомври в. „Юг” отпечатва текст, получен по телефона, който надълго и нашироко проследява събитията от предишния ден: отдаването на „военна почест” в 7.00 ч. пред дома на народния поет, където в 8.00 ч. пристига министъра на народното просвещение Стоян Омарчевски (1885–1941) заедно с членовете на двата юбилейни комитета, а в 9.00 ч. и цар Борис III, „облечен в цивилни дрехи”, който поднася на Вазов орден „Кирил и Методий”. След това (в 10.00 ч.) авторът на „Под игото” се отправя пеш, „акламиран от множеството”, към Народния театър, за да присъства на тържеството, устроено в негова чест… След приключването му, юбилярът се отправя към дома си, „**сниман от разни кинамотографически апарати**”… От тези кадри най-вероятно е бил изграден филмът „**Тържествата по случай юбилея на Иван Вазов**”, който самият поет е имал възможността да види – за което свидетелства в края на годината сп. „Кинематографически преглед”. В инициативата се включва и управата на „Модерен театър”, която още в началото на октомври уведомява, че „ще представи сцени **из живота на поета**”. Оказва се, че половин месец преди тържествата „Модерен театър” притежава сбирка от кинокадри, заснети най-вероятно от оператор на киното и условно озаглавени „**Сцени из живота на поета Иван Вазов**”! В протокола на ДУК филмът на „Луна” фигурира под титула „**Юбилейни тържества на Вазов**” и е окачествен като „технически лошо изработен”.

Тези пет фотографии в сп. „Съвременна илюстрация” проследяват основните моменти от събитието, които навярно са присъствали и във филма „**Тържествата по случай юбилея на Иван Вазов**”

Минатата недѣля се е състоялъ единъ кинематографически сеансъ въ д-во „Луна” на който присъствували почитѣ г. Ив. Вазовъ, К. Христовъ министръ Омарчевски съ съпругата си, секретаря на Вътрѣшното министерство и др. Били прѣдставени между другото и „Тържествата по случай юбилея на Ив. Вазовъ”.

— *Модерният* театъръ е съобщилъ на комитета за отпразднуване 70 годишнината отъ рождението на Ив. Вазовъ, че въ юбилейния день и въ близкитѣ други, ще прѣдстави сцени изъ живота на поета. Чистиятъ приходъ отъ прѣдставленията на 24 октомври ще бѫде прѣданъ на комитета за най-цѣлесъобразно използуване.

Съобщенията в сп. „Кинематографически преглед” (№ 7) и в. „Мир” (7.X.1920). Фактът, че на закрита прожекция на дружеството присъстват патриархът на българската литература, друг голям поет като Кирил Христов („член от юбилейния комитет „Ив. Вазов”) и самият министър на просвещението, недвусмислено говори за авторитета, връзките и влиянието на „Луна”

Кадри от репортажа „**Министърът на вътрешните работи Александър Димитров присъства на селска сватба**”

Същата характеристика е дадена и на един „семеен” филм, вписан в документа като „**Сватбата на сина на А. Димитров**”. В БНФ се пази 130-метрова хроника, заглавието на която бива изписано върху лентата и на френски – „**Le ministre pour les affaires intérieures A. Dimitroff assiste à une fête de noces dans un village**”, и на английски – „**The minister of the intern offices A. Dimitroff assists to a country-wedding in a village**”. Протагонист на филма очевидно е Александър Димитров (1878–1921) – политик от БЗНС, водач на радикалното крило в партията, дясна ръка на Александър Стамболийски. Освен с преводното си заглавие – „**Министърът на вътрешните работи Александър Димитров присъства на селска сватба**”, този репортаж е заведен във фонда на БНФ и като „**Александър Димитров кумува на селска сватба**” – титул, подчертаващ прякото и сравнително активното участие на министъра в тържеството, което обаче от картината не се разбира. В този ред на мисли не е изключено тъкмо този филм, съхранил образите и на високочайшите сватбари от София, и на местните участници в хорàта и ръчениците, да е бил обявен за „семеен” и наименуван „**Сватбата на сина на А. Димитров**”.

През годината:

На 3 март в кинотеатър „**Одеон**” е извършен **атентат** – в сутерена на сградата бива взривен артилерийски снаряд. Убити са петима души.

От 16 юни в „Модерен театър” всяка сряда от 15.00 ч. започват прожекции, предназначени „**специално за ученици от основните училища и прогимназиите**”.

От 27 юни **Акционерно дружество „Щастие”** открива в село **Княжево** „отлично уредени Градина, Ресторант, Бирария, Кинематограф” с „отбрани филми”.

От 5 юли „**Модерен театър**” подновява своите ежедневни кинематографически представления. Държавата в крайна сметка преосмисля финансовата си политика спрямо филморазпространението и намалява акциза върху билетите „в разумни размери” (25% за „кинематографните представления” в столицата).

На 18 юли се открива „**Сплендит кино-парк**” по инициатива най-вероятно на „Луна” АД.

На 21 октомври Акционерно дружество „Щастие” огласява, че дава под наем „**кинематографът в Княжево, инсталиран и готов за експлоатация**”.

Корицата с портрета на **Маня Цачева**, под който бива поместен и текст за актрисата, написан от **Стефан Денчев**

БРОЙ 4. 1920 Г. ГОДИНА I.

КИНОПРЪГЛЕДЪ

ИЗЛИЗА ВСЯКА СЕДМИЦА

Редакторъ-Стопанинъ С. Раковски

ЕДИНЪ БРОЙ 2 ЛЕВА

Годиш. абонаментъ 80 л.

Всичко се изпраща до Ал. Кребсъ Модеренъ Театръ — София.

Обожаваната кино-артистка — българка.

Шестата по редъ кино-звѣзда въ Берлинъ, споредъ списанието „Общъ Германски Кино-прѣгледъ”, това е нашата българка г-ца МАНЯ ЦАЧЕВА.

Отъ младини малката Маня е обичала изкуството, макаръ и да е била най-силната ученичка въ гимназията. Излизала съ разни декламации по вечеринки и концерти, обаче никога не мечтала че ще бѫде и тя на висотата на кино-изкуството! Слѣдъ като завършва срѣдното си образование заминава за Швейцария, отъ кѫдѣто по-послѣ отива въ Парижъ, за да слѣдва драматическо изкуство. Именно Парижъ, градътъ на кокетството, танцитѣ, маниера и модитѣ е причина Маня да научи много работи, които въ никой случай не могатъ се въприе и научи въ Берлинъ. Тукъ тя слѣзва, но не е доволна не само отъ живота, но и отъ драматургията. Въ навечерието на войната идва въ България, но не е доволна и отъ нея. Слѣдъ войната пакъ иска да слѣзва драматургия, но виждайки се слаба въ послѣдната, тя посѣщава сѫщество на тогавашния ни пълномощенъ министръ въ Берлинъ, г. Ризовъ, сега покойникъ, си създава постепенно връзки и постѫпва въ фирма. Първитѣ резултати сѫ много по-вече отъ задоволителни и тя рѣшава напълно да се отдаде и честно да служи на кино-изкуството.

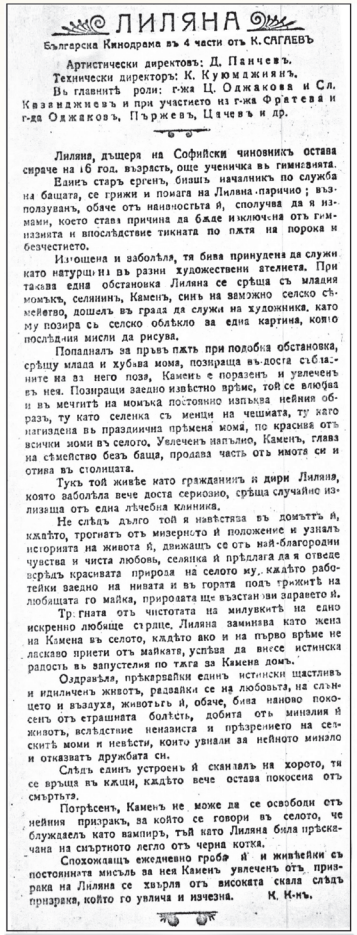
Приблизително три години има отъ какъ г-ца Цачева е въ Берлинъ, като въ тоя кѫсъ периодъ тя е фигурирала въ по-вече отъ 15 голѣми филмови шлагери. Въ България тя ще е позната, обаче цѣла Германия я познава и я нарича „Хубавата черноока българка”. Тя участвува въ повечето ориенталски филми, въ които взема централни роли и има грамаденъ успѣхъ.

По настоящемъ тя има годишенъ ангажиментъ въ голѣмата кинофилмова фабрика „Нико-филмъ”.

Впрочемъ трѣбва ае се радваме, че и ние имаме кино-артистка, която е най-добрѣ възнаградена, обичана отъ германската публика и приравнена съ голѣмитѣ известни артистки Пола Негри, Мия Май и пр.

Ск. Д.

През декември „**Кинематографически преглед**” (№ 6) помества „фабулата” на „първата българска кино-драма „**Лиляна**”

ЛИЛЯНА

Българска Кинодрама въ 4 части отъ К. САГЛѢВЪ

Артистически директоръ: Д. Панчевъ.
Технически директоръ: К. Кукумджиянъ.
Въ главнитѣ роли: г-жа Ц. Оджакова и Сл. Кавалджиевъ и при участието на г-жа Фратева и г-да Оджаковъ, Пържевъ, Цачевъ и др.

Лиляна, дъщеря на Софийски чиновникъ остава сираче на 16 год. възрасть, още ученичка въ гимназията.

Единъ старъ ергенъ, бившъ началникъ по служба на бащата, се грижи и помага на Лиляна-паричо; възползуванъ, обаче отъ наивностьта ѝ, сполучва да я измами, което става причина да бѫде изключена отъ гимназията и впослѣдствие тикната по пѫтя на порока и безчестието.

Изгонена и заболѣла, тя бива принудена да служи като натурщица въ разни художествени ателиета. При такава една обстановка Лиляна се срѣща съ младия момъкъ, селянинъ, Каменъ, синъ на заможно селско семейство, дошелъ въ града да служи на художника, като му позира съ селско облѣкло за една картина, която послѣдния мисли да рисува.

Попаднала за пръвъ пѫть при подобна обстановка, срѣщу млада и хубава мома, позираща въ доста съблазнителни за него поза, Каменъ е поразенъ и увлеченъ въ нея. Позирайки заедно извѣстно врѣме, той се влюбва и въ мечтитѣ на момъка постоянно изпъква нейния образъ, ту като селенка съ менци на чешмата, ту като нагиздена въ празднична пръмена мома, по красива отъ всички моми въ селото. Увлеченъ напълно, Каменъ, глава на семейство безъ бащя, продава часть отъ имота си и отива въ столицата.

Тукъ той живѣе като гражданинъ и дири Лиляна, която заболѣла вече доста сериозно, срѣща случайно излизаща отъ една лѣчебна клиника.

Не слѣдъ дълго той я навѣстява въ домътъ ѝ, кѫдѣто, трогнатъ отъ мизерното ѝ положение и узналъ историята на живота ѝ, движащъ се отъ най-благородни чувства и чиста любовь, селянка я прѣдлага да я отведе върхъ красивата природа на селото му, кѫдѣто работейки заедно на нивата и въ горята подъ тѫжитѣ на любящата го майка, природата ще възстанови здравето ѝ.

Тѫ гнята отъ чистотата на милувкитѣ на едно искренно любящо сърдце, Лиляна замнява като жена на Камена въ селото, кѫдѣто ако и на първо врѣме не ласкаво приети отъ майкатѫ, успѣва да внесе истинска радость въ запустѣлия по тѫга за Камена домъ.

Оздравѣля, прѣкарвайки единъ истински щастливъ и идиличенъ животъ, радвайки се на любовьта, на слънцето и въздуха, животътъ ѝ, обаче, бива наново покосенъ отъ страшната болѣсть, добита отъ миазмия ѝ животъ, вслѣдствие ненависта и прѣзрението на селскитѣ моми и невѣсти, които увиали за нейното минало и отказвать дружбата си.

Слѣдъ единъ устроенъ ѝ скандалъ на хороto, тя се връща въ кѫщи, кѫдѣто вече остава покосена отъ смъртьта.

Потрѣсенъ, Каменъ не може да се освободи отъ нейния призракъ, за който се говори въ селото, че блуждаелъ като вампиръ, тъй като Лиляна била прѣскачана на смъртното легло отъ черна котка.

Спохождащъ ежедневно гробя ѝ и живѣейки съ постоянната мисъль за нея Каменъ увлеченъ отъ призрака на Лиляна се хвърля отъ високата скала слѣдъ призрака, който го увлича и изчезна.

К. К-нъ.

Стамболийски въ Парижъ. Извѣстно е че нашия премиеръ — българския министръ-прѣдседатель, посети френската столица. Нѣколко отъ апаратьоритѣ на „Гомонъ”, „Еклипсъ” и „Замбели-филмъ” сѫ кинематографирали цѣла серия отъ изгледи съ нашия пръвъ министръ, при разнитѣ му посѣщения въ Парижъ, околноститѣ и забѣлѣжителноститѣ му, въ Ньой, Марсилия и другадѣ. Надяваме се, че въ скоро ще видимъ тия изгледи върху екрана на българскитѣ кина!

Стамболийски в Германия. По настоящем в Германия в някои кинотеатри сѫ представени цела серия от изгледи с бившия министър председател Стамболийски, при разните му посещения в Париж и околностите му, в Ньой, Марсилия и другаде.

Съобщенията в сп. „**Кинематографически преглед**” (№ 10) и сп. „**Кинозвезда**” (№ 14)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

Марин Хитров подновява издаването на сп. „**Киносвят**”, но смогва да отпечата едва два броя, съхранени до наши дни.

Сп. „Киносвят” известява, че българката Мара Чуклева, заминала „миналата година за Италия с намерението да учи музика”, е успяла „да стане известна не само в Италия, но и в другите европейски държави”, след като се снимала във филм на кинокъща в Торино.

Сп. „Киносвят” съобщава за скорошното приключване на снимките на „първия български филм, който Акционерното Д-во „Луна” приготовлява с сюжет из нашия градски и селски живот”. Драмата е „сценирана” от художника Димитър Панчев, директора на Дружеството, а е снета под ръководството на Кеворк Куюмджиян. В случая най-вероятно става въпрос за филма „**Лиляна**”.

На 20 май започва да излиза сп. „**Кинозвезда**” (1920–1929) – издание на пловдивското кино „Модерен театър”. Така у нас се появява първото специализирано издание за кино, отпечатвано извън столицата. През годината са публикувани само 3 броя.

От 5 октомври Александър Стамболийски започва стодневна дипломатическа обиколка на Европа, опитвайки се да извади Царство България от международната политическа изолация, в която то изпада след ПСВ. Министър-председателят посещава Англия, Франция, Италия, Белгия, Чехословакия, Полша и Румъния. В някои от тези страни той бива заснет на филм. Според сп. „Кинематографически преглед” (№ 10, 1921) това със сигурност става във Франция. Три години по-късно, когато правителството на БЗНС вече е свалено от власт чрез преврата от 9 юни 1923, а Стамболийски – садистично убит, сп. „Кинозвезда” (март 1924) потвърждава факта.

През декември в софийската бирария „Здраве” на бул. „Княгиня Мария Луиза” (под Софийския окръжен съд) е основан **Съюзът на киноператорите [кинопрожекционистите] в България**. „Общото събрание” приема устава на организацията и избира нейното настоятелство (ръководство): Кирил Петров Перфанов (1890–1979) – председател, Стефан Болчев – подпредседател, Йосиф (Мешулам) Райфлер, Г. Кепев.

Членове на Съюза на киноператорите в България (1939) – в средата е Стефан Болчев, стисналият с дясна ръка предната част на късия си балтон

През годината:

На 1 декември Кеворк Куюмджиян напуска „доброволно” „Луна” (Мир, 18.XII.1920). По същото време за директор на дружеството бива назначен Александър Гарибов, „бивш прокурист на кино-къщата В. Шпетер” (Кинематографически преглед, № 7)

На 26 декември (неделя) в 18.00 ч. в гимнастическия салон на Първа софийска девическа гимназия бива тържествено открит „**училищния кинематограф**”. Сред присъстващите е министър Стоян Омарчевски, който държи „подходяща реч”.

На 30 октомври започва да излиза седмичното списание „**Кинематографически преглед**”, чийто редактор-стопанин е **Александър Кребс** (**Сашо Раковски**).

През ноември изданието оформя предната си корица с портрет на българката **Маня Цачева** (Мария Трифонова Цачева, 1893–1966), която от 1917 до 1926 играе в 35 немски филма, а през 1920–1921 участва главно в постановки на своя съпруг – кинорежисьора Манфред Ноа. Чуждестранната преса я нарежда сред шестте най-ярки звезди на тогавашното германско кино, нарича я „хубавата черноока българка” и я сравнява с Пола Негри.

През годината списанието редовно информира за участието на български киноартисти в чуждестранни филми: Маня Цачева, Райна х. Манчева, Елена Македонска, Жана и Васил х. Гендови, Тодор Радославов, Борис Михайлов (1893–1968), Любен Димитров, Велю Велев в Германия; Мара Джуджакова и Е. А. Гайдаров във Франция.

На 18 декември сп. „Комедия” (1920–1921), редактирано от Стефан Гендов, брата на Васил Гендов, известява: „Търсят се артисти за една голяма филмова пиеса, която ще се снеме в България. Желающите да се отнесат до Васил х. Гендов, бул. „Дондуков”, 54”. Започва шетнята около „**Дяволът в София**”.

На 30 декември в София умира **ирландският журналист Джеймс Баучер**, дългогодишен кореспондент на лондонския в. „Таймс” за Балканите.

Кориците на списанията, които излизат през годината

Съобщенията за откриването на Училищния кинематограф в „Мир” (28.XII.1920) и „Зора” (29.XII.1920)

— *Завчера*, въ недѣля, стана тържественото откриване на кинематографа за ученици въ салона на I дѣвическа гимназия. Откриването на кинематографа стана въ присѫтствието на министра на просвѣтата г. Омарчевски, главния секретеръ д-ръ Доневъ, директоритѣ на гимназии и прогимназии въ столицата, мнозина отъ учителитѣ и родители на учащитѣ се. Министра на просвѣтага г. Омарчевски държа подходяща рѣчь, а учителя г. Г. Марковски даде обяснения върху прѣдставения първи филмъ „Живота на сърдцето“.

Училищенъ кинематографъ. Въ недѣля, 26 т. м., 6 ч. сл. об. се извърши тържественото откриване на училищния кинематографъ въ гимнастическия салонъ на I соф. дѣв. гимназия. Присѫтствуваха: м-ра на просвѣтата Омарчевски, мнозина отъ г. професоритѣ, отъ гимназиалнитѣ учители въ столицата и др. Държаха рѣчи м-ръ Омарчевски и учительтъ Марковски. Изтъкна се голѣмото значение на кинематографа въ училищата. Прѣдставиха се двѣ научни картини и една драма.

ЛИЛЯНА

Игрален филм (кинодрама)

Бащата на шестнадесетгодишната Лиляна, дребен софийски чиновник, умира. Неговият бивш началник в службата се възползва от невинността на девойката и „сполучва да я измами", след което тя бива изключена от гимназията и „тикната по пътя на порока и безчестието". Изтощена и заболяла, Лиляна се прехранва, като позира на столичен художник. Тъкмо в ателието му тя се запознава с младия момък Камен, син на заможно селско семейство. Двамата се влюбват един в друг, женят се и заживяват щастливо в Каменовото село. Ала скоро ненавистта и презрението на тамошните моми и невести, узнали миналото на Лиляна, довеждат до смъртта ѝ. Призракът на младата жена обаче продължава да броди из селото. Увлечен подир него, Камен пада от висока скала и умира…

Акционерно дружество „Луна" (София)

Димитър Панчев и асистент-режисьор Васил Бакърджиев

Константин Сагаев (по едноименната му поема)

Кеворк Куюмджиян, Жан Парнак

Кеворк Куюмджиян

Цветана Оджакова (Лиляна), Светослав Казанджиев (Камен), Иван Цачев (художникът), Ставруда Фратева (майката на Камен), Живко Оджаков, Панталей Хранов, Иван [Златан/Цветан] Пържев, Мишков, Петко Чирпанлиев, Мери Станинова-Стендич

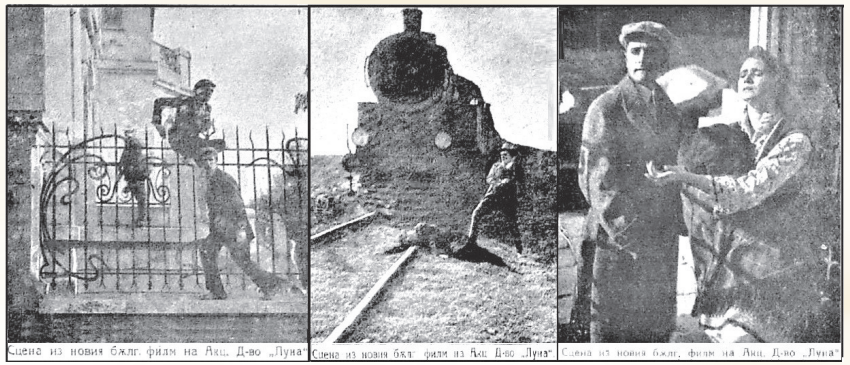
София, околностите на София, село Драгалевци

4 април 1921 в ателиетата на „Саша филм" във Виена

Четири кадъра от филма „**Лиляна**", в които се виждат артистите Цветана Оджакова, Светослав Казанджиев и Иван Цачев (оперен певец и от 1919 съпруг на актрисата Мими Балканска)

Кадри от филма „**Виновна ли е**?"

Сцена из новия бълг. филм на Акц. Д-во „Луна"

Сцена из новия бълг. филм на Акц. Д-во „Луна"

Сцена из новия бълг. филм на Акц. Д-во „Луна"

ВИНОВНА ЛИ Е?

Игрален филм (мелодрама)

Единственото известно съобщение, отнасящо се до съдържанието на филма, е, че той изобразява „романа на една девица – селянка".

Акционерно дружество „Луна" (София)

Николай Ларин и асистент-режисьор Васил Бакърджиев

Николай Ларин

Шарл Кьонеке и асистент-оператор Жак Леви

Вяра Набокова, Петко Чирпанлиев, Йордан Карафeрманов, Иван Руев, Георги Иванов, Николай Колицов, Мери Станинова-Стендич, Васил Бакърджиев, Йохан Розенблат/Йохан Розев

София, околностите на София, село Бояна

филмът остава незавършен (поради внезапното заминаване на Вяра Набокова в чужбина – според Васил Бакърджиев)

ДЯВОЛЪТ В СОФИЯ

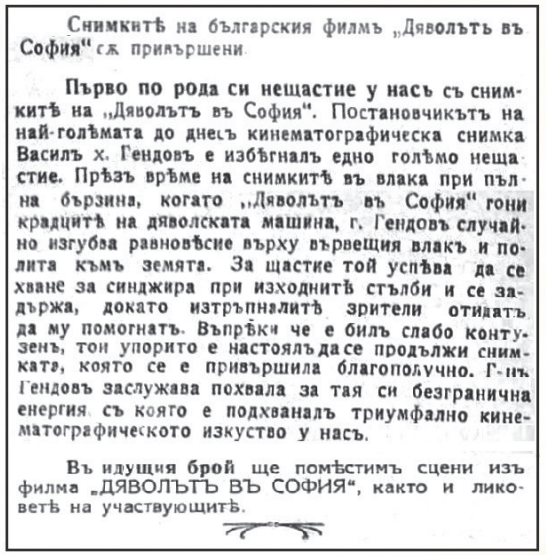
Игрален филм (комедия)

Скучаейки в Пъкъла, Дяволът решава да опознае живота на хората и за целта избира София, където първите му контакти не са обнадеждаващи - разхождайки се из улиците на града в чудноватия си мефистофелски костюм, той бива замерян с камъни. Тогава Дяволът пуска в действие своята машинка за фабрикуване на пари, които му отварят вратите на най-знатните домове. Облечен по последна мода, той скоро се озовава във вихъра на охолния живот и става част от столичния хайлайф. За своя партньорка Сатаната избира една проститутка, чиято майка изкарва прехраната на семейството, докато бащата Григорий се оказва крадец и пияница. Млада дама от висшето общество моли Дявола да убие възрастния ѝ мъж, за да наследи богатството му. Той я отпраща към Григорий, който с готовност оказва съдействие, извършва убийството, откраднва машинката за правене на пари и побягва. Останал без средства, Дяволът бива позорно изхвърлен от висшето общество. Полупребит, осъзнал, че хората са много по-порочни от него, той едва се добира до своите владения, заклевайки се повече да не сменя ада със София.

Кадри от филма „**Дяволът в София**", несъхранен до наши дни

В края на април „**Кинопреглед**" (№ 23) информира за инцидент, станал по време на осъществяването и заснемането на първите у нас кинокаскади. Така списанието става първото наше издание, което повдига тази любопитна тема

Снимкитѣ на българския филмъ „Дяволъть въ София" сж привършени

Първо по рода си нещастие у насъ съ снимкитѣ на „Дяволътъ въ София". Постановчикътъ на най-голѣмата до днесъ кинематографическа снимка Василъ х. Гендовъ е избѣгналъ едно голѣмо нещастие. Прѣзъ врѣме на снимкитѣ въ влака при пълна бързина, когато „Дяволътъ въ София" гони крадцитѣ на дяволската машина, г. Гендовъ случайно изгубва равновѣсие върху вървещия влакъ и полита къмъ земята. За щастие той успѣва да се хване за синджира при изходнитѣ стълби и се задържа, докато изтръпналитѣ зрители отидатъ да му помогнатъ. Впрѣки че е билъ слабо контузенъ, тон упорито е настоялъ да се продължи снимката, която се е привършила благополучно. Г-нъ Гендовъ заслужава похвала за тая си безгранична енергия, съ която е подхваналь триумфално кинематографическото изкуство у насъ.

Въ идущия брой ще помѣстимъ сцени изъ филма „ДЯВОЛЪТЪ ВЪ СОФИЯ", както и ликоветѣ на участвующитѣ.

През април „Гендов снима усилено своя филм" („**Дяволът в София**") - „крупна" и „единствена по рода си българска кино пиеса из нашия граждански живот", чието заглавие още не е фиксирано. Зад камерата е М. Райфлер – „отличен оператор от „Модерен Театър", който е достатъчна гаранция за успеха на фотографическата част" (Кинематографически преглед, № 21).

Гендов филм

Васил Гендов

Йосиф Райфлер и асистент-оператор Христо Константинов

Васил Гендов (Дяволът), Жана Гендова (проститутката), Иван Попов (Григорий, нейният баща), Мери Михайлова (Юлияна, нейната майка), Георги Сотиров (нейният брат), Елена Снежина (дама от висшето общество), Мария Ив. Попова

София – пред Народния театър, Военна рампа

5 юни 1921 в кино „Модерен театър" (София)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

Годината 1921 е първата „нормална” в киноживота на София (а и на България) за последните 10 лета. През 1912 избухва Балканската война, през 1913 – Междусъюзническата, последвана от ПСВ (1914–1918), от края на 1919 до средата на 1920 кинематографите преустановяват своята дейност. Покрай тях спират да излизат и киносписанията.

През януари **Алберт Давидов** (синът на Рубен Давидов) бива назначен за „административен директор” на **„Луна” АД**, изместващи от тази длъжност Димитър Панчев.

В началото на февруари сп. „**Кинематографически преглед**” (№ 10) **огласява:** „Акц. Д-во „Луна” възнамерява да филмира наскоро една кино-комедия, написана от нашия редактор, г-н С. Раковски. За тая цел са ангажирани вече нужните артисти”.

Съобщение в същия брой уверява, че „българската кинодрама „Лиляна” се копира усилено и наскоро ще бъде готова”.

В края на март същото издание (№ 17) **уверява, че** „българската кино-драма „Лиляна” **е занесена в Прага**, „за да се копира, и вероятно е, че ще бъде представен за пръв път там”.

На 4 април в „ателието” на „**Саша филм**” във Виена е осъществена пробна кинопрожекция на „**Лиляна**”, продуциран от „**Луна**” и режисиран от **Димитър Панчев**.

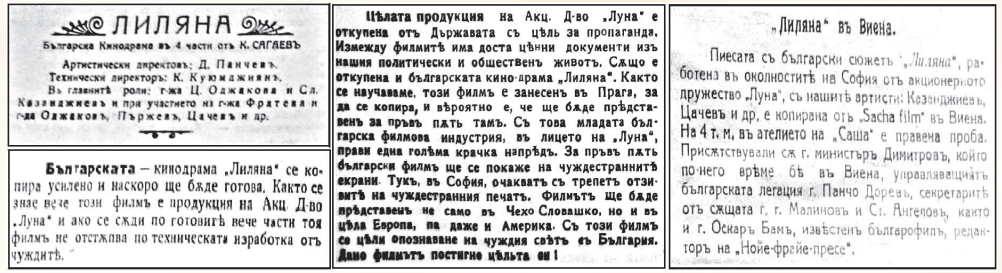
На 24 април, година и два месеца след атентата, кинотеатър „**Одеон**” бива тържествено осветен и открит наново – „ремонтиран, украсен и драпиран”, **оборудван с** „подподна вентилация”.

На 1 май (Великден) „**Одеон**” разтваря врати и „за публиката” – **с новосформиран оркестър, дирижиран от Тодор Торчанов.**

По същото време в кинематограф бива превърнат и театър „**Ренесанс**” (бившият концертен салон „Нова Америка”), след като „Луна” АД го наема „за през летния сезон”.

Зрители посреща и летният кинотеатър „**Сплендид парк**”, представящ „най-нови и модерни пиеси (филми)”.

Информацията за „**Лиляна**” в специализирания кинопечат

ЛИЛЯНА

Българска Кинодрама въ 4 части отъ К. СЯГАЕВЪ

Артистически директоръ: Д. Панчевъ.
Технически директоръ: К. Кукумажиевъ.
Въ главнитѣ роли: г-жа Ц. Оджакова и Сл. Казанджиевъ и при участието на г-жа Фратева и г-да Оджаковъ, Пържевъ, Цачевъ и др.

Българската – кинодрама „Лиляна“ се копира усилено и наскоро ще бъде готова. Както се знае вече този филмъ е продукция на Акц. Д-во „Луна“ и ако се съди по готовитѣ вече части тоя филмъ не отстъпва по техническата изработка отъ чуждитѣ.

Цѣлата продукция на Акц. Д-во „Луна“ е откупена отъ Държавата съ цѣль за пропаганда. Измежду филмитѣ има доста цѣнни документи изъ нашия политически и общественъ животъ. Сѫщо е откупена и българската кино-драма „Лиляна“. Както се научаваме, този филмъ е занесенъ въ Прага, за да се копира, и вѣроятно е, че ще бѫде прѣдставенъ за пръвъ пѫть тамъ. Съ това младата българска филмова индустрия, въ лицето на „Луна“, прави една голѣма крачка напрѣдъ. За пръвъ пѫть български филмъ ще се покаже на чуждестраннитѣ екрани. Тукъ, въ София, очакватъ съ трепетъ отзивитѣ на чуждестранния печатъ. Филмътъ ще бѫде прѣдставенъ не само въ Чехо Словашко, но и въ цѣла Европа, па даже и Америка. Съ този филмъ се цѣли опознаване на чуждия свѣтъ съ България. Дано филмътъ постигне цѣлта си!

„Лиляна“ въ Виена.

Пиесата съ български сюжетъ „*Лиляна*“, работена въ околноститѣ на София отъ акционерното дружество „Луна“, съ нашитѣ артисти: Казанджиевъ, Цачевъ и др. е копирана отъ „Sacha film“ въ Виена. На 4 т. м. въ ателието на „Саша“ е правена проба. Присѫтствували сѫ г. министъръ Димитровъ, който по-него врѣме бѣ въ Виена, управляващиятъ българската легация г. Панчо Доревъ, секретаритѣ отъ сѫщата г. г. Малиновъ и Ст. Ангеловъ, както и г. Оскаръ Бамъ, извѣстенъ българофилъ, редакторъ на „Нойе-фрайе-пресе“.

На 26 април „Мир” информира за освещаването на „**Одеон**”

— *Театръ* „Одеонъ“, отново ремонтиранъ, биде осветенъ завчера послѣ обѣдъ. Стопанитѣ на театра не сѫ пожалили срѣдства за да го направятъ най-хубавия театръ въ столицата. Архитектитѣ г. г. Овчаровъ и Юрдановъ сѫ вложили вжтрѣ всичкото си изкуство и умѣние.

На банкета, даденъ по случай освещението, присѫтствуваха секретаря на министра на просвѣтата г. д-ръ Доневъ, членоветѣ на столичнитѣ журналисти, мнозина писатели и художници. По врѣме на банкета г. Доневъ поднесе поздравитѣ и благопожеланията на министра на просвѣтата, а г. г. Николовъ и Купенковъ — на журналиститѣ. Г-нъ архитектъ Торбовъ взѣ наздравица за архитектитѣ-строители на театра.

Слѣдъ банкета за гоститѣ бѣха дадени твърдѣ сполучливо нѣколко кинематографически филми.

От този брой списанието на Александър Кребс става печатен орган на Съюза на българските филмодавци

Кино-Прѣгледъ

Органъ на Съюза на Българскитѣ Филмодавци

През месец април сп. „**Кинематографически преглед**” бива преименувано на „**Кинопреглед**” и в девет поредни броя (№ 22–№ 30) се афишира като „**орган на Съюза на българските филмодавци**”, членове на чийто Управителен съвет са: Вили Шпетер (отскорошният директор на „Модерен театър”), Спиро Янков (новият мениджър на „Одеон”), представителят на „Патé фрер” Георге (Жорж) Я. Гюламила (1845–1928), арх. Наум Торбов, Александър Гарибов („Луна” АД).

През годината:

През април журналистът **Стефан Денчев** основава ежеседмичното илюстровано списание „**Киносвят**”, което огласява за пръв път заглавието „**Дяволът в София**”.

Освен това „Киносвят” отпечатва информация и фотографии на нашите кино-артисти в странство: Мара Чуклева (Италия); Маня Цачева, Цвета Цачева (1900–1975) – омъжена за немския актьор Георг Александър, Райна х. Манчева, Елена Македонска, Борис Михайлов, Тодор Радославов, Любен Димитров, Велю Велев, Никола Димитров (Германия); Мара Джуджакова и Е. А. Гайдаров (Франция); Светослав (Слави) Казанджиев, получил добър ангажимент от „Саша филм”.

Маня Цачева върху корицата на сп. „**Киносвят**”

Първият брой на сп. „**Киносвят**”, което „няма нищо общо” с неговия съименник от 1919–1920

На 18 юни в. „**Развигор**” (1921–1927) – седмичен „литературен лист”, редактиран от писателя Елин Пелин и филолога Александър Балабанов, огласява, че „неколцина измежду артистите, художниците и писателите” са основали „**Дружество за български кинематограф**”. Наречено „**Витоша**”, то си поставя за цел да популяризира българското изкуство в чужбина, да допринася „за изнасяне върху платното по-хубавите произведения на видните български писатели”, а и да „основе едно общо българско списание”.

През първите дни на май „Кинопреглед” съобщава, че „снимките на българския филм „**Дяволът в София**” са привършени”. В следващия си брой (№ 24) **списанието помества** „ликовете на участвующите”.

През първата половина на май „**Дяволът в София**” бива „преработен в Виена” и „игран там с голям успех” (в. „Нова Комедия”).

На 2 юни **Сава Огнянов** (1876–1933) показва в „Одеон” италианския филм „**Абатството на Черната планин**а” („La badia di Montenero”), режисиран от Ренато Булла.

На 5 юни „**Дяволът в София**” е представен „за първи път” на „специално юбилейно утро”, проведено в „Модерен театър”, на което присъстват „специално поканени видни писатели и публицисти”.

На 30 юни в кино „Модерен театър” филмът „**Дяволът в София**” е показан за пръв път пред широка публика.

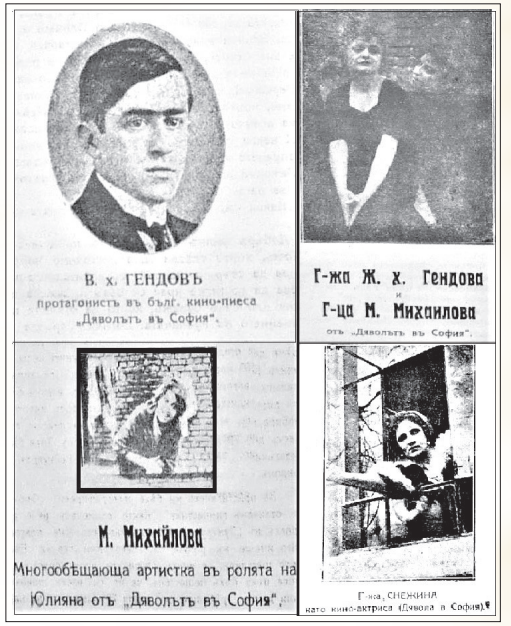
Кадър от филма „**Абатството на Черната планина**”, в който „първият артист на Народния театър” изпълнява главната роля на д-р Коло

На 10 май бива открита и започва занятия школата за подготовка на кино-артистки и артисти „Диана”, ръководена от режисьора Боян Рамов

През май „Кинопреглед” (№ 24) помества „ликовете на участвующите” в „**Дяволът в София**”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

На 21 август настоятелството на **Съюза на киноператорите в България** отправя писмо до Кирил Петров, на което той не отговаря. Ето защо бива заменен от г. Александров, а Стефан Болчев заема „председателското място".

На 18 септември (неделя) в „Модерен театър" за „пръв път на кинематографното платно" се изпълнява „**скеч-филма на Борю Зевзека**". Съчетаващ киното и театъра, скеч-филмът или кино-скечът е модерна за онова време художествена форма, позволяваща едновременно разиграване на сюжета както върху екрана, така и на сцената.

На 1 октомври в София бива открита **трета кино-школа или кино-студия** – „**при фабриката на Акционерно д-во „Луна**", ръководена от руския киноактьор, сценарист и режисьор Николай Поликарпович Бугаенко-Ларин (1888–1944).

На 8 октомври започват снимките за „**Виновна ли е**?". Освен че го охарактеризира като „първия сериозен български филм", „грандиозен филм из нашия бит" и „една пиеса с национален сюжет", пресата уверява, че неговото „първоначално название" е „**Кой е невинен, нека пръв хвърли камък**", а с режисурата му е „ангажиран" Николай Ларин.

Към края на годината в квартал Ючбунар започва прожекции кино „**Надежда**", „експлоатирано" от „България филм" АД.

За „Нова година в театър „**Одеон**" се подготвя „**кино-концертно утро**", в което участват „известните столични артисти" Жана Гендова и Васил Гендов – уведомява на 23 декември „Нова Комедия", добавяйки: „Ще бъде представен оригиналния филм „**Дяволът в София**". Родена в Сливен като Иванка Иванова, известна и с артистичния си псевдоним Жана Дорит, Жана Гендова (1899–1976) е дългогодишна съпруга на Васил Гендов и верен спътник по неговия трънлив път в българското кино.

Така в средата на септември започва рекламната кампания за „**Виновна ли е**?", чието заглавие все още не е утвърдено

Кино-фабриката на Акционерно Д-во „Луна" започва тези дни постановката на един грандиозен филм. Поради това, умоляват се артистите и артистките, които желаят да вземат участие в снимките, да се явят в кантората на Акц. Д-во „Луна", ул. Солун 34, от 10—12 часа преди пладне с по една своя фотография.

На 19 септември в. „Пряпорец" огласява: „Софийското дружество „Витофилм" е започнало инсценирането на известния Вазов роман „Под игото". Взимат участие почти всички наши видни артисти. Използват се за статисти и учениците от кино-школата при това дружество". Амбициозният проект очевидно пропада, защото по-сетне печатът не проронва и дума за него.

Но пък радетелят за екранизирането на „Под игото" – писателят, драматургът и директор на Народния театър (1931–1933) **Константин Димитров Стаматов** (1889–1963), известен повече с псевдонима си **Константин Сагаев**, основава и ръководи **кино-драматическата школа „Витофилм"**, която разтваря врати от 1 октомври.

През първата половина на ноември „Кинопреглед" (№ 29) оповестява „окончателното наименование" на „новия български филм" – „**Виновна ли е тя?**", помествайки няколко кадъра от него и допълвайки, че „остават още няколко сцени да се снемат, за да бъде готов". В същия брой за пръв път се споменава и заглавието „**Под старото небе**". „Мълви се – започва съобщението в рубриката „Из нашата област" – че тази пиеса ще бъде филмирана. Подробности липсват".

През ноември сп. „Кинопреглед" съобщава, че в Берлин се подготвя „голям филм под заглавие „**Носферату**". Продуцентите му възнамеряват да изпроводят на Балканския полуостров „експедиция от видни германски артисти". Подчертава се, че „България ще заеме централно място в снимките от Балканите".

През декември „Кинопреглед" (№ 31) известява, че „поради неблагоприятното време, снимките на българския филм „**Виновна ли е?**" са преустановени".

По същото време софиянци получават възможността да прочетат новините на БТА от екрана

На 1 декември сп. „**Биоскоп**" публикува кратка информация за киноживота в нашата страна, озаглавена „**Бум" на филмовото производство в България**": „Филмовата компания „Луна" от София започна производствени дейности в значителни мащаби под патронажа на правителството, което гарантира изкупуването на копия от цялата продукция на фирмата за разпространение в чужбина като пропаганда. За режисьор на тези продукции компанията е ангажирала г-н Н. Ларин, основател на добре познатия руски филмов концерн „Ермолиев". Освен че отвори училище за киноизкуство, г-н Ларин вече си е осигурил услугите на близо 100 български и руски артисти. Първият му филм ще разказва в пет филмови части историята на младо българско селско момиче – главната героиня, чиято роля е поверена на мадам Набокова".

Три реклами в три периодични издания свидетелстват за откриването на три киношколи в София през 1921

Кино-школа „Диана".

Въ миналия брой на списанието споменахме, за откритата у насъ първа по рода си кино-артистична школа „Диана", за подготвене кино артистки и артисти.

Поканени отъ управлението на школата да присъствуваме на нѣколко пробни лекции, останахме твърдѣ доволни отъ начина за прѣдаване на това изкуство, една зараждаще се сега у насъ и не се съмняваме, че добититѣ резултати, напълно ще оправдаятъ надеждата на обществото, което то възлага на тая школа.

Въ програмата сж застжпени прѣдимно прѣметитѣ: *мимика, пластика и позировка*, при вещото ржководство на *примата на школата, г-жа Евгения Сахновская и г-ца Молли Фосбахъ*. Спорта застжпенъ отъ *г. Л. Лавикъ, инструкторъ отъ царския фехтователенъ курсъ въ Петроградъ и г. Massani, инструкторъ-треньоръ езда*, заема първо мѣсто въ програмата на школата, като обгрѫща въ себе си отдѣли: демски спортъ (бой съ кастети и тегелъ), бѣгъ, скачки отъ автомобилъ и файтонъ, катерене по стени и вжжета, фехтовка, боксъ и пр. Гримъ ще се прѣдава отъ *г. Степанъ Гунки, лекторъ отъ Киевскитѣ театрални школи*. Въ останалия персоналъ личатъ имената на *г-жи Жуковска, Соня Ростова, В. Трифонова, г. г. Ст. Петковъ, П. Танчевъ* и др. Програмата обгрѫща въ себе си и сполученъ етикетъ, маниеръ, маникюръ, фризура, хигиена, масажъ и пр.

Пробититѣ манускрипти сж работени отъ видни наши писатели, поставени и инсценирани въ трикове отъ *г-ка Боянъ Рамовъ, режисьоръ на школата*. Административната работа е повѣрена въ ржкѣтѣ на *К. Иванова*, работилъ дълги години въ Германия.

Прието за разучване филмъ „*Очитѣ на българката*", съ сюжетъ взетъ изъ битовия ни животъ прѣди освобождението, *инсцениранъ и поставенъ въ трикове отъ г-жа М. Бѣлозорская и г-на Боянъ Рамовъ*, ще бжде снетъ веднага слѣдъ свършване на школата съ премиранитѣ курсистки и курсисти.

Българска драматическа школа при „Витошкин". Разгръщаме програмата на тази школа и виждаме застжпени следните предмети: Сравнителна история на литературата (чете проф. Мих. Арнаудов); Въведение и анализ на драматическото произведение (К. Сагаев); Приложение на живописта в сценическото изкуство (Д. Гюдженов); История на живописта (разните стилове с прекционен апарат); Дикция (Сава Огнянов); Мимика (Роза Попова); Пластика (Пешо Радев); Художествена интерпретация на драматическото произведение (К. Сачаев); Кинематографическа техника и упражнения, спорт и пр.

Това е програмата на висшите драматически школи в Европа. Уверени сме в успеха на тази школа, което е от голямо значение особено за подготовката на интелигентни актьори. Само струва ни се, че едногодишния курс е много кратък, би трябвало да бжде поне две години. Занятията на школата са започнали отдавна, дори вече са произведени пжрвите изпити.

От Управителния Съвет.

Тези дни започнаха занятията си КИНО-СТУДИЯТА

При фабриката на Акционерно Д-во „Луна" — София под ржководството на известния кино-режисьор *Н. Ларин* и с участието на видни наши сили. *Удобрена от Министерството на Народното Просвещение с заповед № 3710 от 2.IX.921 г.* Състои се от 4 отдела: кино-артистически, кино-технически, кино-литературен и кино-режисьорски—художествен. Техническия отдел ще ржководи специалиста кино-оператор и лаборант Инженер Шари Кенеке. Снимане кино-филми с задължителното участие на всички учащи се. Ще се приемат ограничен брой ученици. Справки и записания при Акционерно Д-во „Луна" — София, ул. Солун № 34, от 10—12 ч. р. пл.

Кино-фабриката на Акционерно Д-во „Луна" започна тези дни поставката на една градищовен филм. Поради това, умоляват се артистите и артистките, които желаят да вземат участие в снимките да се явят в канцеларията на Акц. Д-во „Луна", ул. Солун № 34, от 10—12 часа преди пладне с по една своя фотографии. 5788 1

Веста за кинематографичните подвизи на „Луна" достига чак до Великобритания, където „Биоскоп" (№ 790) отпечатва в постоянната си рубрика „Новини и писма от чужбина" кратка информация за филмопроизводството в нашата страна

BULGARIA.

The Luna Film Company, of Sophia, has commenced producing activities on a considerable scale, under the patronage of the Government, which has guaranteed to buy copies of its entire output for distribution, as propaganda, in foreign countries. The pictures to be produced will aim at displaying the charms of Bulgarian life, and scenery. The company has engaged as director of productions Mr. N. Latrine, founder of the well-known Russian concern, Ermolieff Films. Besides opening a school of cinema art, Mr. Latrine has already retained the services of nearly 100 Bulgarian and Russian artists. His first picture will be a five-reel story of a young Bulgarian country girl, with Mme. Nabokova in the leading rôle.

Това рекламно каре се появява в два поредни броя на сп. „Театрален преглед" (от 17 и 24 септември)

С разрешението и удобрението на Министерството на Народното Просвещение открита е

ПЪРВА БЪЛГАРСКА

КИНО-ШКОЛА

(КИНО-СТУДИЯ)

При Софийската кино-фабрика на Акционерното Д-во „ЛУНА"

Под ръководството на известния руски кино-режисйор

Н. П. ЛАРИН

ШКОЛАТА ИМА ЧЕТИРИ ОТДЕЛА: 1) Кино-артистически, 2) Кино-технически, 3) Кино-литературен и 4) Кино-режисйорски-художествен.

Програма на занятията:

Ритми и импровизацията му, гимнастика на чувствата (преживявания), мимически задачи, пластика и развитие на тялото, пантерна гимнастика, грим и мимика. Елементите на творчеството на артиста до и в време на снимките, лекции по история на изкуството, кино-театъра, костюма и пр. Снимачен апарат и закони при кино-снимането, осветление, цвят, кино и фото метаморфози. Всекакъв вид спорт, необходим за кино-артистите (плуване, езда, фехтовка, борба, управляване автомобил, езда на велосипед и пр.).

Снимане кино-филми с задължително участие на всички учащи се.

Техническият отдел на кино-школата се ръководи от първостепенния кино-оператор и лаборантъ инженеръ:

Ш. В. КЕНЕКЕ

Ще се преподава на руски и български езици. Подробни програми и проспекти за занятията в всичките четири отдела на Кино-школата може да се получат в канцеларията на Д-во.

Записванията стават всеки ден в канцеларията на акц. д-во „Луна", ул. Солун 34, от 10—12 ч. пр. пл.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кинохрониките на „Луна”:

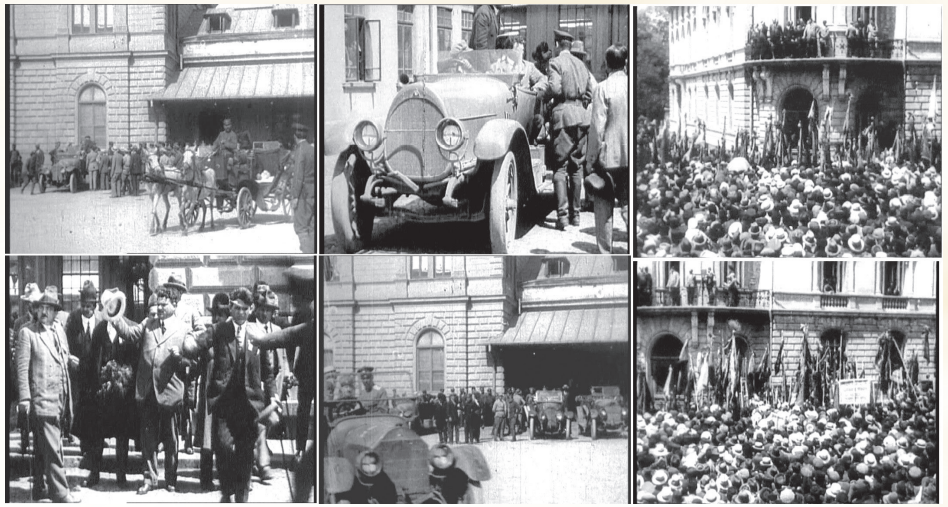
На 6 януари край Рилския манастир е погребан Джеймс Баучер – по негово желание, изразено приживе. Траурната церемония бива подробно описана в столичния печат, но само „Вестник на вестниците” огласява на 8 януари, че „погребението на Баучера от София до Рилският монастир включително, **е снето на кинематографичен филм**” – със сигурност онзи, който фигурира в протокола на ДУК под титула „**Погребението на Баучер**”.

На 15 януари Александър Стамболийски се завръща от стодневната си обиколка из Европа със „специален влак”. На софийската Централна гара премиерът бива „причакан” от своите министри, „дипломатическото тяло”, офицери, „делегации на селските дружби с 9 знамена”… „От гарата – отбелязва „Мир” – г. Стамболийски се отправи за външното министерство, гдето от балкона държа едночасова реч”. Събитието не само бива отразено от пресата, но и увековечено върху филмова лента – най-вероятно от кинооператори на „Луна”. Доказателството за това се съхранява в БНФ – кинохрониката „**Посрещане на Александър Стамболийски**”. Речта от балкона на външното министерство [днешната сграда на БАН] също може да се види в „**Националната революция в България**” („Die Nationale Revolution in Bulgarien”) – монтажен документален филм, реализиран след Деветоюнския преврат през 1923 от немското кинематографическо дружество „Урания”. В протокола на ДУК също се споменават заглавията „**Завръщането на Стамболийски от Европа**” и „**Речта на Стамболийски от балкона на външното министерство**”.

На 26 март своя „традиционен боен празник” отпразнува „техническата дружина при жандармерията” – „при плаца на дружината” в присъствието на министрите Недялко Атанасов (на железниците, пощите и телеграфите) и Александър Радолов (на правосъдието), ген. Михаил Георгиев (началника на Жандармерията) и полк. Димитър Мустаков (началника на Пограничната стража). „Кинопреглед” (№ 18) уведомява, че тържеството е било филмирано от „Луна” АД, добавяйки: „Снимките са излезли сполучливи и наскоро ще бъдат представени в София”. Същият брой, излязъл вероятно през първата половина на април, уверява, че „**са били направени снимки от освещаването на тютюневата фабрика „Енидже**”, и от **електрическата юзина в Панчарево**. Тия дни – прогнозира „Кинопреглед” – „Луна” възнамерява да снеме трудоваците, както и да направи снимки от **околностите на Рилския монастир**”.

На 27 март бива тържествено открита „най-голямата българска фабрика за папироси и тютюни” – „грамадна постройка”, издигната от братя Златеви на ъгъла на софийските булеварди „Дондуков” и „Фердинанд” („Васил Левски”) и наречена „Енидже”. Четирима свещеници извършват водосвета, на който присъстват министърът на финансите Марко Турлаков, главният прокурор, представители на Търговската камара и печата. На другия ден „Мир”, а на по-следващия и „Пряпорец” отпечатват идентичен текст (очевидно платена публикация), описващ освещаването, в който лаконично се отбелязва: „**Направиха се кинематографични снимки**”.

Кадри от документалния филм „**Националната революция в България**”, отразяващи както посрещането на Александър Стамболийски на софийската Централна гара, така и речта му от балкона на външното министерство

В края на април сп. „Киносвят” (№ 2) отбелязва, че по инициатива на „младия и енергичен” административен директор Алберт Давидов и вещото ръководство на техническия директор Александър Гарибов „Луна” изработва „в едно кратко време хиляди метра филм, из нашия обществен живот и хубавата българска природа, които далеч надминават всички изработени досега и по нищо не отстъпват на чуждите, внасяни в нас”. Изданието изрежда „по-важните” от тези хроникално-документални филми, подчертавайки, че те „понастоящем се копират”: „**Ученическата трудова повинност в с. Бяла черква (Търновско), с присъствието на министрите г. г. Цанко Бакалов и Н. Атанасов”, „Първият празник на българската жандармерия в София”, „Изглед на Варна и пристанището”, „Прокопаването на канала между Дервенското** [Девненското] **и Гебедженското** [Белославското] **езера с парахода-машина „Драга” и „Изгледи от шосето за Самоков, с двете инсталации при Панчарево**”.

От 12 до 17 май в Прага се провежда изложба, „уредена от чехословашките земеделски дружества”, която бива посетена от „българска делегация”, състояща се от „43 екскурзианти –земеделци” и 10 депутати на БЗНС, водени от Александър Оббов, министъра на земеделието. В чешката столица нашенците не само разглеждат изложението, но и полагат венец на гроба на Павел Шафарик (1795–1861). Така се раждат два кинорепортажа, оцелели до наши дни.

На 21 май в Прага в чест на нашата земеделска делегация е дадено „кинематографическо представление с снимки от задължителната трудова повинност в България”, уважено от „министри, сенатори, депутати, професори и журналисти”.

Ако някой от „трудовашките" филми на „Луна" бе съхранен до наши дни, той най-вероятно щеше да съдържа изображения, подобни на тези от настоящите фотографии, уловили мигове от ученическата трудова повинност, от работата на полето, от дърводобива в планината

Така е изглеждал „главният герой" на филма „**Прокопаването на канала между Дервенското и Гебедженското езера с парахода-машина „Драга**"

Единствената „Драга", която притежаваме за дрениране блатата в Бжлгария на работа в Гебедженското блато

На 1.X.1926 сп. „Нашето кино" (№ 71), популяризирайки дейността на „пътуващите кинематографи" при МНП, споменава, че в техния репертоар фигурира заглавието „**Земледелската изложба в Прага**"

В чешката столица делегатите на БЗНС полагат венец на гроба на словашкия филолог, етнограф и поет Павел Шафарик, автора на книгата „Славянски древности" (1837), в която той отделя значително място и на българите

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кинохрониките на „Луна”:

На 24 май Васил Бакърджиев и Жан Парнак заснемат честването на светите братя Кирил и Методий, по време на което провокатор анархо-комунист хвърля бомба в редиците на традиционната ученическа манифестация, ранявайки няколко деца. Атентатът провокира софийския печат, който подробно проследява случилото се през деня. Словесното описание на празника напълно съответства на визуалното съдържание на един от епизодите, изграждащи филма „**Националната революция в България**”.

На 17 юли (неделя) премиерската дъщеря Надежда Стамболийска се омъжва за Иван Бояджиев, сина на „оранжевия” депутат Григор Бояджиев. Към плевенското село Български Караагач (от 1934 – Тотлебен), откъдето са Бояджиеви, се стича „отбран свят”. От столицата пристигат министри, депутати, генерали, дипломати, но не и цар Борис III, макар да е поканен лично от тъста. Организацията е отлична – с помощта на военните е осигурен редовен транспорт за около 4000-те гости, бива въздигнат палатков лагер. На сватбата присъстват журналисти, фотографи, кинооператори… Венчалният обред, извършен по обяд в двора на Бояджиевата къща, бива съпроводен от песнопенията на хора на софийската църква „Света Неделя”. „**Два кинематографически апарата направиха снимки на церемонията**” – свидетелства на 20 юли плевенският в. „Северно ехо”. Поради своя „семеен” характер заглавието „**Сватбата на дъщерята на Стамболийски**” бива вписан в протокола редом с репортажа „**Сватбата на сина на А. Димитров**”.

На 16 октомври (неделя) бива отбелязана (след няколкократни отлагания) 30-годишнината на „непрекъснатата писателска дейност” на Цанко Церковски (псевдоним на Цанко Генов Бакалов, 1869–1926) – поет, белетрист и драматург, политик, радетел за учредяването на БЗНС, депутат, министър… По този повод в родното му място Бяла черква се събират „хиляди гости, придошли от цяла България”, група писатели и журналисти пристига със специален влак от София. Юбилеят се открива „сутринта на полето” с реч на самия Стамболийски, след когото говори Омарчевски… От 18.00 ч. под открито небе артисти от Народния театър представят пиесата на Церковски „Под старото небе” (1921). През този ден се ражда и филмът „**Тържествата по случай юбилея на Цанко Церковски**”.

Ликът на Цанко Церковски и днес може да се види (редом с изображенията на Александър Стамболийски, официални лица и висши военни) в репортажа „**Г-н Ал. Стамболийски, министър-председателят на България, присъства на военно тържество в София**” – 80 метра, запазени във фонда на БНФ под наименованието „**Посещението на Стамболийски в казармите на VI полк**”, но чийто оригинален заглавен надпис е двуезичен. Кадрите най-вероятно са заснети през 1921, когато I пехотна софийска дружина (бившият I пехотен софийски полк) и VI пехотна търновска дружина (бившият VI пехотен търновски полк) отпразнуват съвместно бойния си празник на 22 октомври (датата на боя при Селиолу през 1912 по време на Балканската война) с панихида, молебен и маршировка пред високите гости върху плаца на казармите (на чието място днес се възвисява НДК). Дали това дефилиране е било същото, отразено в „**Парад на Софийския гарнизон**” – поредното заглавие, споменато в протокола на комисията, не се знае. Знае се само, че основната военна единица на Софийския гарнизон е тъкмо I пехотна софийска дружина. Знае се още, че „проектираните за после обед игри бидоха отложени поради убийството на министра на войната г. Димитров” (Мир, 24.X.1921).

Тържеството в чест на светите братя Кирил и Методий – 24 май 1921

Сватбата на дъщерята на Александър Стамболийски – 17.VII.1921

Като най-близък и фанатично предан съратник на Стамболийски, Александър Димитров оглавява „силовите” министерства в правителството на БЗНС – на вътрешните работи (1919–1921) и на войната (1921). Не одобрявайки въоръжените действия на ВМРО, той се опитва да ги обуздае (особено в граничните райони). Затова и бива убит – на 22.X.1921 в Конявската планина от чета на организацията и по нареждане на Тодор Александров. Александър Димитров бива изпроводен в отвъдното на 26 октомври, когато в катедралната църква „Св. Неделя” е отслужено опело. Част от церемониала е заснета на филм, който оцелява до наши дни – 310 м., съхранявани в БНФ под титула „**Погребението на министъра на войната г-н Александър Димитров, паднал убит на 22 октомври т. г. от злодейска ръка при село Конйово** [Коняво], **Кюстендилско**”.

Кинохрониките на „Луна”:

В началото на ноември „Кинопреглед” (№ 28) отпечатва обширна статия на Алберт Давидов, в която авторът прогласява Стоян Омарчевски за първия български държавник, осъзнал „грамадното значение на кинематографа”. „Все благодарение на г. Министър Омарчевски – продължава ласкателните си слова административният директор на „Луна” АД – бидоха снети **погребението на благородния англичанин Сър Джеймс Баучер..., Юбилеите на Ив. Вазов и Цанко Церковски... Снети са също сцени от трудовата повинност, празднуването на Св. Св. Кирил и Методи, погребението на зверски убития Министър на Войната Ал. Димитров и много други красиви изгледи от хубавото ни отечество**”.

За подобни изгледи споменава в мемоарите си Васил Бакърджиев, уверяващ че заедно с Жан Парнак са снимали хубостите на Локорско, Лакатник и Черепишките скали – кинокадри, които вероятно са използвани при направата на документалния „**Искърското дефиле**” (1921) – заглавие, което фигурира във филмографията на Бакърджиевото творчество.

В крайна сметка от 24-те филма на „Луна”, предложени за продажба на ДУК, бива одобрен само един – и той най-вероятно е бил реализиран през 1921. Заглавието му е „**Пресушаване на Сунгурларското блато**”. „Комисията намира – гласят финалните редове от протокола на ДУК – че може да се използува и го оценява по 2 лв. метъра”.

Александър Стамболийски и Цанко Церковски в репортажа „**Г-н Ал. Стамболийски, министър-председателят на България, присъства на военно тържество в София**”

Министр-председателя **Ал. Стамболийски** държи своята приветствена реч в с. Бяла-Черкова, Търновски окръг, по случай 30-годишния литературен юбилей на поета-писател Цанко Церковски, на 16 октомври н. г. От дясно — Ц. Церковски, м-р Ст. Омарчевски, представителя на Н. В. Ц. — подполковник Калфов. От ляво — м-р Р. Даскалов и търновският митрополит.

Министр-председателя **Ал. Стамболийски** между делегатите от окръжните трудови бюра и задруги в деня на юбилея на поета-писател Цанко Церковски, 16 октомври н. г. в с. Бяла-Черква. От дясно — юбиляра Ц. Церковски, от ляво — гл. директор на трудовата повинност Хр. Стоянов

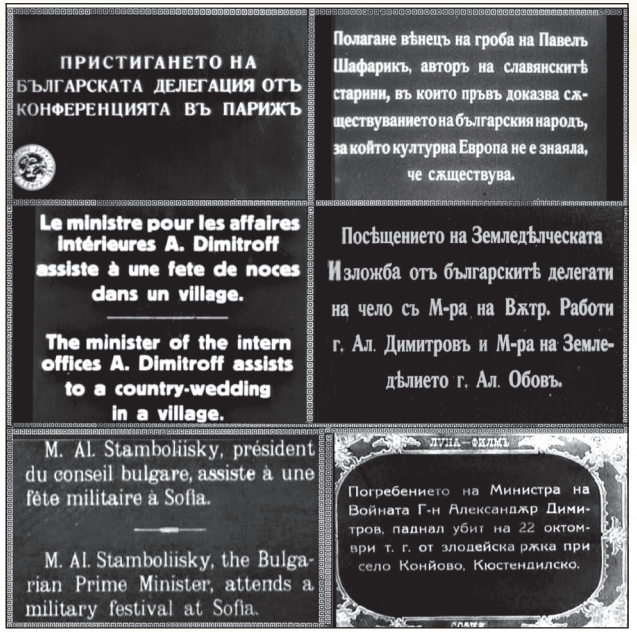
Поета-писател **Цанко Церковски** с група български и чуждестранни писатели, писатели и артисти — с. Бяла-Черкова, 16 октомври н. г.

Три фотографии от тържествата по случай юбилея на Цанко Церковски

В средата на ноември сп. „Кинопреглед" (№ 30) помества три реда: „Акц. Д-во „Луна" е привършило филма „**Погребението на М-р Димитров**". Филма има около 320 метра. Фотографията е добра".

Само тези шест титулни надписа на кинохроники на „Луна" са съхранени до наши дни

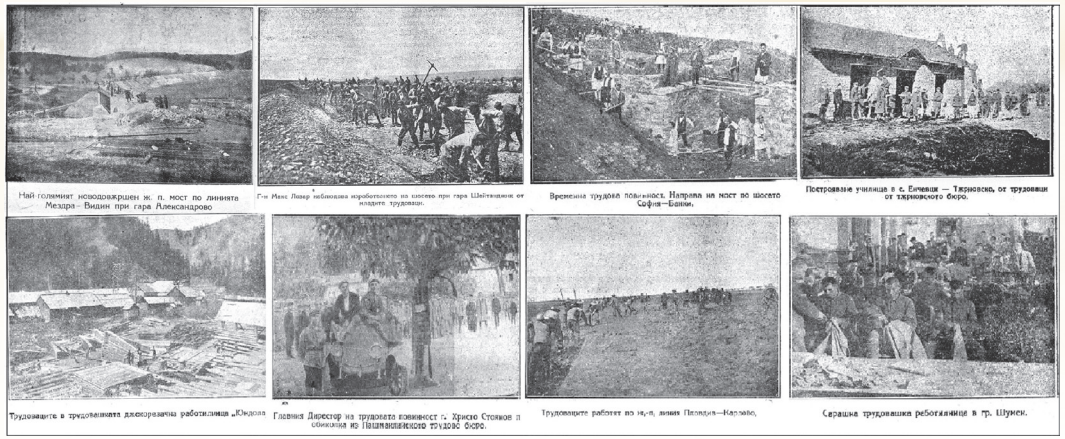
Кинохрониките на „Модерен театър”:

В началото на 20-те години на XX в. софийското кино не е сериозният киноцентър, функционирал през отминалото десетилетие. Въпреки това негови кинооператори заснемат няколко хроники, опитвайки се да уловят духа на времето.

Законът за Трудовата повинност (14.VI.1920), чрез който бива въведено задължителното полагане на обществен труд в полза на държавата, вдъхновява както камерамените на „Луна”, така и кинооператора на „Модерен театър” Йосиф Райфлер. На 11 април той заснема „филмови **сцени из дейността на трудоваците в София**”, чиято дължина е била около 200 метра. „Благодарение хубавото време снимките са излезли сполучливи” – рапортува „Кинопреглед” (№ 20). Сп. „Киносвят” (№ 2) потвърждава информацията: „Софийските трудоваци бяха кинематографирани от „Модерен Театр”. Благодарение опитността на аперatьора г. Райфлер и хубавото време, снимките излязоха сполучливи. **Изгледът от тия снимки, се представиха в салона на същото дружество**”.

На 8 ноември (Димитровден) по време на извънредно киноутро в „Модерен театър” са прожектирани репортажите „**Празникът на Първи конен полк**” и „**Погребението на Иван Вазов**”, които най-вероятно са били дело на Йосиф Райфлер.

Трудовата повинност навлиза във всички сфери на стопанския живот у нас

Йосиф (Мешулам) Райфлер – немец (от еврейски произход), живял дълги години у нас. Започнал като „часовникар”, той става (най-вероятно през 1916) прожекционист, но и кинооператор на „Модерен театър”, за който реализира десетки кинохроники. Заснема четири от ранните игрални филми на Васил Гендов: „**Любовта е лудост**” (1917), „**Дяволът в София**” (1921), „**Военни действия в мирно време**” и „**Бай Ганьо**” (1922)

Сцени от последното сбогуване на столичани с Иван Вазов, починал на 22-ри и погребан на 28-и септември – изнасянето на ковчега му от църквата „Света Неделя”, траурното шествие из софийските улици, полагането на тленните останки на народния поет в неговото вечно жилище зад църквата „Света София” и речта на поета Кирил Христов

ВОЕННИ ДЕЙСТВИЯ В МИРНО ВРЕМЕ

Игрален филм (мелодрама)

София. Агенти на чуждо разузнаване получават нареждане да се доберат до важни поверителни документи от Военното министерство. За тази цел те вербуват момиче, което работи в нощно заведение. По тяхно поръчение то се запознава и поддържа връзки с висш офицер от министерството. Но внезапно между момичето и щабния офицер пламва любов, която обърква плановете на шпионите. Момичето разкрива заговора пред своя любим, който, от своя страна, се опитва да арестува чуждите агенти. Започва преследване, по време на което офицерът и момичето са убити от шпионите в хотелска стая.

Гендов филм

Васил Гендов

Йосиф Райфлер

Христо Константинов

Жана Гендова (момичето), Александър Кребс (офицерът), Васил Гендов (първи агент), Драго Алексиев (втори агент), Георги Сотиров (трети агент)

София

14 май 1922 в кино „Одеон” (София)

Според Васил Гендов снимките за филма са започнали през април 1919, а премиерата е била през есента на същата година.

КИНО-СКЕЧ се снима от Акц. Д-во „Луна“ под название „Военни действия в мирно време“. Тоя скеч, който обещава да бъде нещо, особено ще се представи на 14 того (утро) в театр „Одеон“. Ще се повърнем.

„ВОЕННИ ДЕЙСТВИЯ в мирно време“. Присъствувахме на пробното му представяне. Твърде интересен сюжет и добро изпълнение. Прави отлично впечатление фотографията. Тоя духовит български филм, след представянето му в София, което ще бъде на 14 того, ще се играе наверно в Пловдив.

Само тези три снимки и две съобщения свидетелстват днес за съществуването на филма „**Военни действия в мирно време**”

В сп.„Кинопреглед” (№ 40) се известява, че „Луна” АД снима „**кино-скеч**”, озаглавен „**Военни действия в мирно време**”. За „пробното му представяне” съобщава следващият брой (№ 41), уверявайки, че премиерата ще се състои на 14 май преди обяд в кино „Одеон”. Информацията би трябвало да е достоверна, защото източникът ѝ най-вероятно е Александър Кребс, който в случая освен журналист е и един от участниците във филма. Затова и е учудващо, че тя влиза в противоречие с мемоарните свидетелства на Васил Гендов, според когото снимките са започнали през април 1919, а премиерата е била през есента на същата година. Има и друго – режисьорът охарактеризира творбата си като мелодрама, чийто сюжет се развива „в духа на „шпионските” и „авантюристични” филми, само че на наша почва”, докато за Кребс това е „духовит български филм”. Васил Гендов твърди, че „**Военни действия в мирно време**” е изработен от неговата фирма „Гендов филм”, Кребс анонсира кино-скеча като продукция на „Луна”. През февруари 1921 сп. „Кинематографически преглед” съобщава, че Сашо Раковски (Александър Кребс) е написал „една кино-комедия”, която „Луна” АД „възнамерява да филмира наскоро”, като „за тая цел са ангажирани вече нужните артисти”. Дали в случая не става дума за „**Военни действия в мирно време**”?

БАЙ ГАНЬО

Игрален филм (сатирична комедия)

Кинематографическа кооперация „Янтра филм” (София)

Васил Гендов

Йосиф Райфлер

Стоян Михайлов Попов (Бай Ганьо), Иван Касабов (Фильо Гочоолу), Йордан Караферманов (Танас Дочоолу), Петър Шишков (Данко Хаирсъзина), Стойко Христов (Йовчо Гладника, слуга на Бай Ганьо), Жана Сладкарова-Яковлева (Фифи, диригентка на оркестър), Рачо Рачев (журналист, приятел на Фифи), Димитър Стайков (Стойчо), Васил Катеров (келнер)

Казанлък, Пловдив, Виена

октомври-ноември 1922 в кино „Одеон” (София)

Сценарият е написан по мотиви от произведението на Алеко Константинов „Бай Ганьо. Невероятни разкази за един съвременен българин”, от което са използвани главите: „Бай Ганьо прави избори”, „Бай Ганьо журналист” и „Бай Ганьо тръгна по Европа”.

Бай Ганьо Балкански е богаташ и политически въжеиграч, „известен в цяла България”, който живее сам, обслужван от своя слуга Йовчо Гладника. Желаейки да захване някакво „предприятие”, от което да има келепир, Бай Ганьо се среща с Фильо Гочоолу – „търговец с капитал”, Танас Дочоолу – „търговец на винена индустрия”, и Данко Хаирсъзина. Четиримата решават да започнат издаването на вестник „Народно величие”. Така Бай Ганьо става журналист, а след като издава първия брой – и главен редактор на вестника. За да го злепостави пред обществото, опозицията решава да използва неговата слабост към жените и скоро изпраща в редакцията на вестника Мадмоазелата – млад мъж, преоблечен в дамски дрехи. Неподозиращият нищо Бай Ганьо упорито ухажва „непознатата”, дори ѝ предлага мускалче с розово масло. В крайна сметка Балкански разбира измамата и прогонва мнимата дама.

След като присъства на политическо събрание, Бай Ганьо решава да се кандидатира за народен представител. В деня на изборите Хаирсъзина и предвожданите от него съмнителни личности успяват да наплашат и разпръснат избирателите на другите кандидати, в резултат на което Балкански бива избран за депутат. Избирателите му устройват овации и го обявяват за „достоен избраник”. Трогнат от вниманието, Бай Ганьо държи прочувствена реч.

След тези бурни политически и обществени борби Бай Ганьо решава да тръгне из Европа „по търговия с розово масло”. Нарамил дисагите си, пълни с мускали, той се качва на влака. След редица перипетии по време на пътуването, Балкански пристига във Виена. След като не намира познати в града, той се отправя към хотел „Лондон”, където не позволява на пиколото да се докосне до „безценния” му товар. В кафене „Мендл”, където по това време се събирали българите във Виена, Бай Ганьо открива сънародника си Стойчо и със своето прословуто нахалство принуждава младежа да го съпровожда като екскурзовод по време на разходката му из австрийската столица. Двамата заедно разглеждат забележителностите на града, возят се на влакче в Пратера. По улиците и в кафенетата Ганьо не пропуска възможността да задиря чужденките, а когато огладнява, похапва кашкавал и хляб пред паметника на Мария Терезия, без да се смущава от минувачите. След като се насища на Европата, патриотът Бай Ганьо решава да се завърне в родината.

Кадри от филма „**Бай Ганьо**”

Този лист хартия, открит от доц. д-р Александър Донев с помощта на уредниците от Националния исторически музей, е безценен, защото върху него е отпечатан най-ранният, съхранен до наши дни плакат за български игрален филм

ПОД СТАРОТО НЕБЕ

Игрален филм (селска драма)

Дядо Станко, Кънчо и Стайко са селски пъдари. Младият Кънчо харесва Севдана, дъщерята на дядо Станко, но тя е влюбена в овчаря Горан, дошъл преди време от планината и смятан за чужд човек в селото. При сбиване с другоселци за спорна мера дядо Станко бива тежко наранен. Повикан от Севдана, която се тревожи за баща си, Горан пристига в разгара на боя и изнася пострадалия. Обзет от ревност, Кънчо стреля в овчаря. Настанени в кошарата на дядо Благо, двамата ранени, дядо Станко и Горан, скоро оздравяват под грижите на Севдана. Но пък настъпва продължителна суша, която селяните си обясняват с греховете на младите, дръзнали да се противопоставят на установените нрави и традиции. Обвиненията са насочени най-вече към Севдана заради връзката ѝ с планинеца. След като всички започват да я отбягват, тя полудява – боса, дрипава, изнемощяла се скита из лозята, прави дори опит да се удави… Не след дълго Севдана издъхва в ръцете на баща си и дядо Благо. Възмездието настига Кънчо и той също умира, а Горан напуска селото.

Акционерно дружество „Луна” (София)

Николай Ларин
и асистент-режисьор Васил Бакърджиев

Цанко Церковски (по едноименната му пиеса)

Шарл Кьонеке
и асистент-оператори Кеворк Куюмджиян, Жан Парнак

Вела Ушева (Севдана), **Златан Кашеров** (Горан), **Иван Попов** (дядо Станко), **Петко Чирпанлиев** (Кънчо), **Никола Балабанов** (Стайко), **Мила Савова** (стрина Страхилка), **Добри Дундаров** (дядо Благо), **Мария Тороманова** (баба Трънка), **Пенка Икономова** (Румяна), **Севдалина Церковска** (Яна), **Мария Попова**, **Мария Казакова**, **Катя Стоянова**, **Тодор Йорданов**, **Георги Фратев**, **Петко Кортенски**, **Мери Станинова-Стендич**, **Ана Андонова**, **Борис Борозанов**, **Велко Стоев**, **Цветанка Церковска**, **Анка Церковска**, **Тодорка Попова**, **Веселин Церковски**

Бяла черква

14 декември 1922 в кино „Модерен театър” (София)

Кадри от филма „**Под старото небе**”

По-голямата част от „**Под старото небе**” е снета в Бяла черква, родното място на Цанко Церковски (вляво на масата), който чете сценария пред участниците във филма, насядали пред бащината му къща

Кинохрониките на „Луна”:

В края на април сп. „Кинопреглед” (№ 40) цитира „един германски кинематографски вестник”: „Българското правителство е откупило от „Луна-филм” в София по един екземпляр от филмите, произведени от последното, с цел за пропаганда в странство, тъй като те показвали великолепни картини из царството и може да заинтересуват чуждата публика”.

В средата на май същото издание (№ 43) информира своите читатели: „Луна-филм, София, е снела автомобилното шествие по случай „празника на шофйорите”. Филма е готов и наверно скоро ще се представи в София. Същото дружество е поканено да прави снимки по случай земледелския конгрес”.

На 14 май (неделя) в столицата бива отбелязан „празникът на българските автомобилисти” или „празникът на Автомобилното дружество” – със сутрешен молебен в църквата „Света София”, с шествие из града, в което участват около 200 автомобила, „декорирани с цветя и зеленина”, с авто-излет до Казичене, където е устроено „веселие”, с вечерна „другарска среща” в „клуба на автомобилистите”… Очевидно зрелищността на събитието е била в състояние да привлече вниманието на кинооператор на „Луна” АД, но още по-правдоподобно звучи допускането, че заснемането на репортажа „**Автомобилното шествие по случай празника на шофьорите**” е било поръчано от ръководството на Автомобилното дружество.

От 28 до 30 май в София се провежда XVII редовен конгрес на БЗНС – неговото откриване става в двора, а част от заседанията му се състоят в манежа на Военното училище, избрано за целта „като най-голямо обемисто учреждение, гдето ще могат да се съберат всички депутати”. Съвещания се организират още в „салона на земледелческия дом на ул. Врабча”, а в театър „Ренесанс” се прожектират филми „из земледелския живот”. „Между другото било е представено и **погребението на покойния министър Димитров**” – съобщава през юни „Кинозвезда” (№ 6), споменавайки интересна подробност: „Представленията са били препълнени от делегатите на конгреса”. За да демонстрират силата на своя Съюз, земеделците осъществяват и много масови прояви, шествия и манифестации из центъра на града, някои от които са били отразени от кинокамерата, защото в протокола на ДУК от 1925 се споменават две „конгресни” заглавия: „**Земеделски събори и манифестации на оранжевата гвардия**” и „**Земеделски конгреси**”.

За тези две хроники (а и за репортажа „**Автомобилното шествие по случай празника на шофьорите**”) няма сведения да са били публично демонстрирани някога и някъде, но пък през първата половина на юли „Кинозвезда” (№ 7) известява, че „Луна” АД е „назначено за кореспондент на „Пате Журнал” и вече е изпратило „филмите актуалитета” (кинопрегледите) „**Земеделският конгрес в София**” и „**Розовата индустрия в България**”. Тази информация обяснява наличието на разноезични титулни надписи в кинохрониките на дружеството, тя е доказателство за неговия международен авторите, а и за качествата на продукцията му. Кои „конгресни” кинокадри са били включени във френския седмичен кинопреглед „Пате журнал”? – не се знае. Но пък се знае, че част от тях са попаднали (след Деветоюнския преврат през 1923) в ръцете на германски кинематографисти, защото и днес могат да се видят в документалния филм „**Националната революция в България**” на дружество „Урания”.

Празникът на автомобилистите бива отразен с фотография в Народна илюстрация „Родолюбец” и текст във в. „Зора” (17.V.1922)

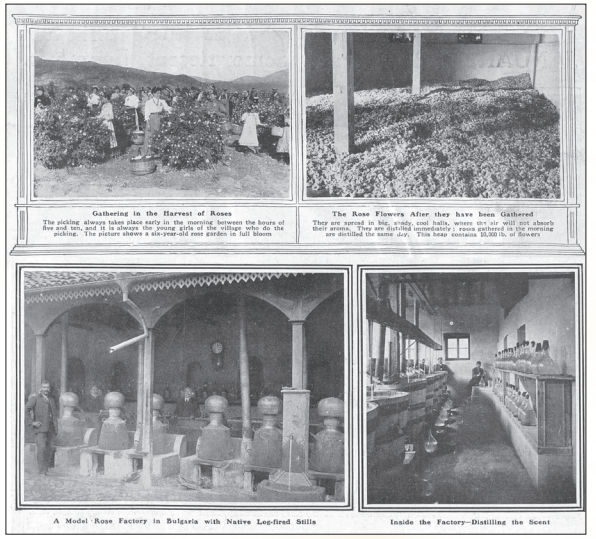

Праздника на Автомобилното дружество в София.

Праздникъ̀тъ на автомобилиститѣ. Завчера в недѣля, 14 т. м., по случай празднника на българскитѣ автомобилисти бѣше устроено автомобилно шедствие изъ града. Участвуваха около 200 автомобили, декорирани съ цвѣтя и зеленина. Шедствието прѣдставляваше красива гледка и направи добро впечатление. Автомобилитѣ се отправиха за Казичене, кѫдѣто се устрои увеселение до 7 часа сл. пладне.

Вечерьта въ клуба на автомобилиститѣ бѣше устроена другарска срѣща. Тукъ подпрѣдседательтъ на дружеството г. Разможъ държа рѣчь, въ която изтъкна значението на дружеството.

Второто „актуалите”, изпратено на „Пате журнал”, също е било предложено на вниманието на членовете на комисията, сформирана от МНП, които след като преглеждат филма, озаглавен от тях „**Розовата долина, изгледи от Казанлък и околностите му, беритба на рози**”, го окачествяват като „негоден” и „ненужен на кинематографа”. Обосновавайки своето решение с факта, че „има изработен по-хубав и по-голям”. Освен тази негативна оценка петчленката оставя и един добросъвестен преразказ на съдържанието на лентата, записан в протокола: „Филма съдържа изгледи от Казанлък и дестилиране на розите в с. Борисово – Казанлъшко, без да е снета беритбата на розите в самите розови градини”.

Gathering in the Harvest of Roses

The Rose Flowers After they have been Gathered

A Model Rose Factory in Bulgaria with Native Log-fired Stills

Inside the Factory—Distilling the Scent

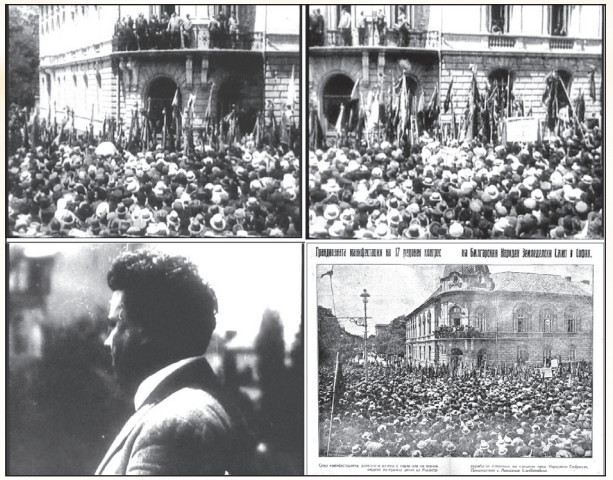
Тези етапи от обработката на розовия цвят ще да са били проследени и във филма „**Розовата индустрия в България**”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кинохрониките на „Луна”:

XVII конгрес на БЗНС минава под лозунгите „Смърт на буржоазията!” и „Да живее селската диктатура”. В подобен дух са и някои от резолюциите, приети на форума, изразяващи готовността на Съюза да въведе „Крумови закони”, да започне „унищожението на „старите партии”, да „открие кървавия фронт, за да запази властта”… „Старите партии” реагират моментално и на 6 юли три от тях – Демократическата, Обединената народно-прогресивна и Радикалдемократическата се сплотяват в коалицията Конституционен блок. На 28 и 29 август младежката организация на Блока провежда свой конгрес, пред делегатите на който Атанас Буров заявява: „Ние привършихме своя организационен период и преминаваме към активна борба. Правя апел за обща мобилизация. Предстоят ни акции. Първата акция ще е на 17.IX. в Търново”. БЗНС също вдига на крак своите дружби – тези от Плевенско, Русенско и Шуменско са призовани да тръгнат към Търново, за да дадат отпор на „черноблоковите изедници”.

На 16 септември от София към Велико Търново тръгва пътнически влак, в който пътува щабът на Конституционния блок. В Долни Дъбник тренът е обкръжен от няколко стотин окичени с оранжеви ленти и въоръжени с цепеници и парабели земеделци. С викове и псувни „блокарите” са свалени от влака. Пред спалния вагон са подредени бившите министри и премиери Александър Малинов, Андрей Ляпчев, Теодор Теодоров, Михаил Маджаров, Найчо Цанов, проф. Георги Данаилов, проф. Венелин Ганев, проф. Петко Стайнов, д-р Стоян Данев, които биват обискирани, оплюти и бити. Брадите на Маджаров и Теодоров са обръснати, пощадена е само тази на Найчо Цанов. На гара Ресен влакът е задържан цели четири часа. Макар че повечето от редовите привърженици на Блока се разпръскват своевременно, опозиционните лидери се добират до столицата на Второто българско царство – обезверени и сломени, където още на гарата биват арестувани. На път към града, минавайки по Стамболовия мост, някои от тях са заплашвани с хвърляне във водите на река Янтра.

Една фотография в Народна илюстрация „Родолюбец” и три кадъра от филма **„Националната революция в България”**, показващи „грандиозната манифестация”, последвала откриването на XVII конгрес на БЗНС, а и киноапарата, поставен на балкона на Външното министерство

Оказа се, че мигове от тези бурни политически събития и дори самото обръсване или стригане на брадите на видните „блокари” са били заснети на филмова лента – най-вероятно от оператор на „Луна”, придружавал земеделските водачи, пътували в същия влак, но в „министерския вагон”. Свидетелството предлага софийският в. „Последна поща”, който на 13.XI.1923 (повече от година след недостойните инциденти) публикува статията „Филмите по Търновските събития откраднати. Кой ги е унищожил? Къде са били филмите?”.

17 септември 1922, перона на гара Долни Дъбник – изведени от своя вагон, опозиционните водачи в очакване на „бръснарите”

„Бившите управници на страната – **започва с иронично анонимният автор на антрефилето** – имаха една особена слабост към кинематографа. Жадни за слава, те го използуваха като реклама във всички случаи, гдето трябва и не трябва. Читателите ни си спомнят, че не мина нито едно празненство, което да е свързано с управлението, било с живота на земеделските водачи, което да не бъде удостоено с присъствието на кинематографически апарат, който заемаше първо и най-почетно място в тържеството. Паради, сватби, юбилеи, шествия, всичко се фиксираше от кинематографическия апарат. Увлечението отиде до там, че и страшните, позорни за млада България, търновски събития бидоха фиксирани от кинематографа. Тържествата на Марно поле, изтезаванията и гоненията на тъй наречените „блокари”, **рязане брадите на „блокарските” водачи**, екзекуцията на моста на Янтра..., всички тия страници бяха кинематографирани.

– Где са филмите?

На властта бе дошло на ум да ги потърси. Търсени тук и там – те не са се указали на лице. От различните разпити, обаче, които са били направени по това издирване, се установило, че между земеделците се оказал един умен поне човек, който още при връщането на щаба на Райко Даскалов в София след търновската победа, ги е унищожил на гара Мездра. Търсени, другите филми като **Сватбата на щерката на Стамболийски** и други, не са се указали”.

„Где са филмите?” – вече сто години въпросът е актуален както за хрониките на „Луна”, така и за останалите документални филми от това време, които биха представлявали безценен вклад в нашето национално културно наследство, ако не бяха безвъзвратно изгубени по друмищата на неумолимото време. И докато „**Сватбата на дъщерята на Стамболийски**” все пак изскача на бял свят в края на 1925, то „**филмите по Търновските събития**” потъват в забрава.

Кинохрониките на „Луна”:

Към очерталата се вече „група филми” със „земеделски” привкус комисията причислява и „**Завръщането на Омарчевски от Америка**”. Като всяко произведение и това има своята предистория, която започва с една заповед на министър Омарчевски, забранила политическата дейност в Университета и принудила мнозина партийни лидери да напуснат оглавяваните от тях катедри. Преподаватели и студенти възприемат тези мерки като посегателство върху академичната автономия и през февруари-март избухва т.н. „университетска криза”, по време на която Омарчевски проявява неотстъпчивост. Вероятно поради тази причина три месеца по-късно правителството взема решение да изпрати министъра „с мисия в Бразилия” – да представлява България на Световното изложение в Рио де Жанейро. На 2 август българската делегация отпътува с влак за Бордо, откъдето отплава с презокеанския параход „Масилия”, прекосява Атлантика и на 7 септември участва в юбилейните тържества по случай 100-годишнината на независимостта на Бразилия… По време на посещението в Сао Паоло благодарение на Омарчевски една от улиците на града бива наречена на българската столица, той е този който организира и лично подготвя нашата експозиция на откритото през септември Световно изложение в Рио – две скромни витрини, в които своето достойно място заемат мускалите с розово масло. Впечатленията си от това пътуване до Новия свят и назад новозагорецът споделя в книгата „Към Екватора. На Световното изложение в Рио де Жанейро, Бразилия – Южна Америка” (1923).

На 1 ноември сутринта бива отслужен молебен в „Света Неделя”, от чийто площад в 11.00 ч. тръгва шествие, състоящо се предимно от учители, ученички и ученици, предвождано от министър Омарчевски и музиката на II мъжка гимназия, включващо още „един камион с ученици от младежкия „Червен-кръст”… Манифестацията приключва в 13.30 ч. на площад „Славейков”… Оказва се (от съдържанието на протокола на ДУК), че честването е било заснето на филм, озаглавен „**Празникът на народните будители**”.

На 20 октомври Стоян Омарчевски се завръща в София в 13.00 ч. с „експреса, идящ от Париж”. На гарата той бива посрещнат от свои колеги, „много народни представители, целия персонал от м-вото на просветата. Пред домът му бяха заведени няколко класа ученици и ученички с музики и цветя” (в. „Мир”). Тези епизоди ще да са били уловени от обектива на кинокамерата, заснела филма „**Завръщането на Омарчевски от Америка**”, обявен за „несъставляващ никакъв интерес за екраните в България” от служители на същия ученически кинематограф, който само пет години по-рано Омарчевски открива с „подходяща реч”!

Стоян Омарчевски обаче не е някаква демонична фигура. Нито пък недоучен селяндур – завършил е и философия, и право в университета, разбунил се срещу неговата разпоредба. Той въвежда задължителното основно образование, издейства значителни средства за строеж на нови училища, предприема реформа за опростяване на правописа, подготвя закона за депозирането на печатните произведения в народните библиотеки, поощрява родната литература и изкуство, създава Българския археологически институт, Художествената и Музикалната академии, превръща Вазовия дом в музей, полага особени грижи за развитието на прохождащата у нас киноиндустрия…

По предложение на Омарчевски през 1922 за първи път бива „празнуван официално от целия народ” **Денят на народните будители.**

С всяка отминала година Празникът на народните будители става все по-масов – доказателство за това е и тази фотография, съхранила миг от тържеството на 1 ноември 1927

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кинохрониките на „Луна”:

Оказва се също, че през 1922 кинооператорите на „Луна” АД са отразили цели пет празника: вече споменатите два – на автомобилистите и на народните будители, „**Празникът на освобождението на България**” (3 март) – който „и тази година се празнува скромно, безшумно” („Пряпорец”), „**Празнуване Св. Св. Кирил и Методи**” (24 май) и „**Студентски тържества в чест на Ботев**” (2 юни). Пет филма, за чието съществуване днес се знае единствено благодарение на протокола на ДУК, в който добросъвестно са отбелязани 24 заглавия.

Сред тях е и „**Младежки земеделски събор**”, отразил най-вероятно Първия редовен конгрес на Земеделския младежки съюз (ЗМС), състоял се от 8 до 10 ноември в София. Където се стичат делегати от цялата страна, около 3400 души, които биват настанени в училищата, а заседават в салона на театър „Ренесанс”. И този път има церемонии като освещаването на съюзното знаме на площад „Света Неделя”, манифестации и факелни шествия из града, дефилиране на 300 конници от Оранжевата гвардия, предвождани от министъра на вътрешните работи Райко Даскалов, вечеринки във Военния клуб и Градското казино… И този път не се минава без стълкновения и юмручни разпри…

Но пък се минава без наличието на министър Омарчевски, който въпреки това се оказва най-сниманият общественик през периода, дарил и с духовното си, и с физическото си присъствие филмите: „**Тържествата по случай юбилея на Иван Вазов**”, „**Погребението на Иван Вазов**”, „**Тържествата по случай юбилея на Цанко Церковски**”, „**Завръщането на Омарчевски от Америка**”, „**Празникът на народните будители**” и двете версии на „**Празнуване Св. Св. Кирил и Методи**”, заснети през 1921 и 1922. Цели седем кинохроники, които биха станали дори осем, ако допуснем, че тържествата в чест на Солунските двама братя са били филмирани и през 1920…

Освен „Луна” през годината свои кинохроники снимат и други институции. В края на април сп. „Кинозвезда” (№ 3) известява, че пловдивският „Модерен театър” е „взел грижата да достави филмов апарат, с който ще направи художествени снимки из Пловдив и околността, както и из вълшебните кътове на Стара-Планина и Родопите”.

По същото време в Софийския държавен ученически кинематограф се изнасят „кино-реферати”, единият от които е на тема „**Българското царство от Аспаруха до днес**”. Подобно заглавие – „**Българското царство**” (1 част), присъства в списъка на филмите, намиращи се през 1931 във фонд „Кино Просвета”. През 1936 пък в програмата на Държавния подвижен кинематограф фигурира титула „**Историческа карта на България**”. За един и същи филми ли става дума? Чий е той? Не се знае засега.

На 29 юли 1943 сп. „Народен театър” отпечатва статията „Българският кино-театър и филм. От платнената барака „Гранд-биоскоп” до днешните театрални сгради. Раждането на първия български филм”, която авторът ѝ Стефан Гендов придружава със списък, озаглавен „Излезлите български филми от 1911 до 1943 г.” и съдържащ общо 26 заглавия. Едното от тях е „**България в картини**” – документален филм, продуциран от Васил Гендов и прожектиран в кино „Одеон” през 1922.

Три фотографии от Народна илюстрация „Родолюбец” и шест кадъра от филма „**Националната революция в България**”, заимствани от репортажа „**Празнуване Св. Св. Кирил и Методи**” (1922)

Проекти за киноснимане у нас

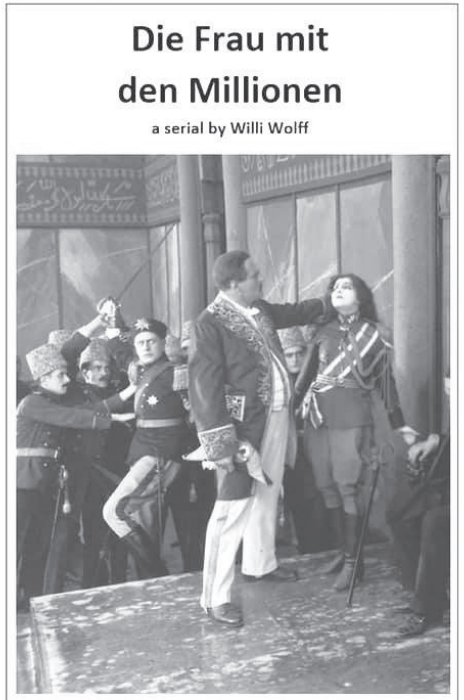
В началото на годината авторката Кети Пенчева пише в сп. „Кинопреглед” (№ 33): „Обезпокоителни новини идат от странство, американци и германци се готвят на пролет да дойдат тук и да основат филмови дружества. Те са обезпокоителни затова, защото тези неканени гости, ще дойдат тук с своите хора, ще снимат нашия живот и ще го продават после като „чисто българско”. Възползувани от ниския курс на нашите пари, от нашето гостоприемство и желание за угодничество, всичко това не ще им бъде трудно”.

В средата на април „Кинопреглед” (№ 38) огласява в рубриката си „Из нашата област”: Мълви се, че Акц. Д-во „Луна” е влезло в преговори с едно германско кинематографическо дружество впоследствие на което „Луна” щело да започне в скоро време постройката на едно големо ателие”.

Същият източник, но в раздела „Кино-вести”, съобщава: „Кинематографическата трупа при Еллен Рихтер Филм в Берлин [Ellen Richter Film GmbH (Berlin)] тръгва на едно голямо турне с цел да произвежда снимки за една голяма драма, названието на която още се пази в тайна. В програмата влиза и България, където трупата ще пристигне към края на месец май”. „Допълнително се научаваме, че филма ще се казва „**Дамата с милионите**” [„Die Frau mit den Millionen”] – информира следващият брой (№ 39). След около месец се узнава, че обиколката е вече започнала и на 16 май „експедицията” е пристигнала във Варна с параход, „идящи от Цариград”. „Имахме случай – споделя репортерът на „Кинопреглед” – да се срещнем с г. Вилли Волф [Willi Wolff – съпруг на австрийската актриса Елен Рихтер (1891–1969) и режисьор на филма], както и с останалите членове на трупата, които единодушно са възхитени от нашата природа и трогнати от добрия прием, оказан им тук и във Варна”. От по-нататъшния разказ става ясно, че снимките за „**Дамата с милионите**” у нас са осъществени главно на две места: „във Варна и околността” (около 600 м.) и „в София и околността” (около 500 м.). При филмирането в Евксиноград „са взели участие повече от 2,000 селяни”, а в Бояна „артистите играли в селски носии”. „Експедицията замина в петък 17 того за Цариград [петък е 19 май], дето ще се опита наново да прави снимки, след това заминава за Триест, Венеция, Буда-Пеща, Париж, Берлин” – отправя се към финала анонимният автор (Кребс най-вероятно), подхвърляйки, че „въпросният филм” ще се състои от три серии и ще бъде готов през август (Кинопреглед, № 43).

И сп. „Кинозвезда” се включва в състезанието по информираност, за съжаление – не особено компетентно, съобщавайки в майския си брой (№ 5): „Знаменитата германска актриса Елен Рихтер е пристигнала в България с режисьора Мюлер, за да направят неколко снимки в Варна и София за всесветския филм „Die Millionen dame”, и онзи ден са направили снимки в София с една мечка, която е произвела голяма сензация. Г-н Мюлер заявил пред нашия кореспондент, че в целия филм най-красивите сцени ще бъдат тези, снети в Варна, също г-н Мюлер е възхитен от природата на България”.

„**Дамата с милионите**” наистина се оказва филм от три серии: „Der Schuß in der Pariser Oper”, „Der Prinz ohne Land” и „Konstantinopel – Paris”, показани от 18 до 30 юни 1923 в софийския „Модерен театър”. Рекламирайки ги, „Мир” припомня, че по време на снимките членовете на екипа са обиколили „цяла Европа, Турция, Армения, Корфу”, че „миналата година бяха в София, Княжево, Владая, Варна, Пловдив и др.”, че след кражбата на „десет милиона франка” похитителите бягат „през Сърбия и България”, че във втората серия „цялото село Драгоман взема участие в залавянето на престъпниците”, а в третата „се виждат най-интересни снимки в София и Варна”. „Българската следа” в този иначе „всесветски филм”, прожектиран у нас под титула „**Авантюрите на жената с милионите**”, става още по-ярка, като се припомни, че изпълнителят на главната роля в него – „любимецът на софиянци” Георг Александър, известен като Боби Дод – героя от нашумелия криминален сериал „**Човекът без име**” („Der Mann ohne Namen”, 1921), е съпруг на Цвета Цачева – сестра на Маня Цачева и Иван Цачев (художникът в „**Лиляна**”).

Кадър от филма „**Дамата с милионите**” на режисьора Вили Волф

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

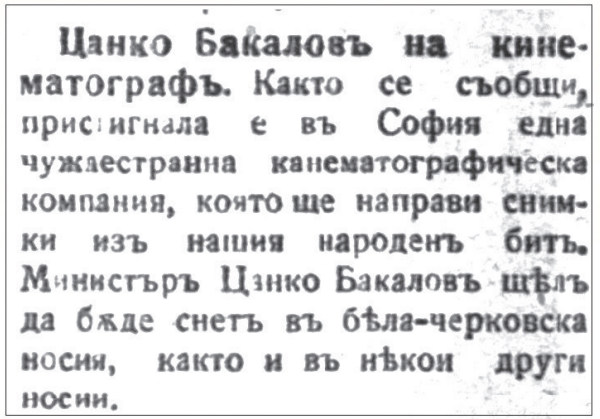
Проекти за киноснимане у нас

В началото на май „Кинопреглед” (№ 41) помества няколко реда в рубриката си „Из нашата област”, твърдящи, че „Г-Н ЮЛИУС Л. МАЙЕР от Портланд, Орегон, Съединените Щати, ще пристигне тия дни в София, за да обиколи клона на филмовата къща Fox News-Film в София – Акционерното дружество „Луна”. Г-н Майер пътува около света, за да посети многобройните клонове на споменатата американска филмова къща, на която е подпредседател. **При пребиваването си тук г-н Майер ще снеме няколко изгледи с местен колорит**”.

Непосредствено под този текст следва друг, който също засвидетелства, че е настъпило „време снимачно”, възвестявайки появата в София на Франческо Спаниолети – „италиянски кино-артист”, огласил, че „при съдействието на „Луна” ще заснеме „**няколко филми из българския бит**”. Става ясно и защо тъкмо „Кинопреглед” му отделя специално внимание – оказва се, че „г-н С. Раковски” е помолен да „изработи няколко филмови драми из българския живот”, които пришълецът „**възнамерявал в скоро време да филмира**”. След като начинанието очевидно не се осъществява, „пристигналия от Италия г-н Ф. Спанйолети” огласява в края на май, че „е открил кино-школа”. „За сега има записани около 10 ученика” – уверява „Кинопреглед” (№ 44). За съжаление, и за школата, и за проектите на Спаниолети, и за самия него нищо повече не се чува…

През юни софийският клон на „Атлас филм” бива посетен от главния директор на дружеството. Пристигането му от Ню Йорк „изглежда, че ще има големо значение за Българското кинематографическо дело” – пророкува „Кинозвезда” (№ 6), допълвайки: „**Атлас Филм София ще почне сниманието на изгледи из България**, с техническата част е натоварен г-н Куюмджиян”.

На 5 август в. „Зора” отпечатва обявлението „Цанко Бакалов на кинематограф”: „Както се съобщи, пристигнала е в София една чуждестранна кинематографическа компания, която **ще направи снимки из нашия народен бит**. Министър Цанко Бакалов щял да бъде снет в бяла-черковска носия, както и в някои други носии”.

Цанко Бакаловъ на кинематографъ. Както се съобщи, пристигнала е въ София една чуждестранна кинематографическа компания, която ще направи снимки изъ нашия народенъ битъ. Министъръ Цанко Бакаловъ щѣлъ да бѫде снетъ въ бѣла-черковска носия, както и въ нѣкои други носии.

Обявлението във в. „Зора” от 5 август 1922

През годината:

Само през януари са цензурирани 26 филма. „До сега не е имало такова силно цензурирване на филми” – подчертава сп. „Кинопреглед” (№35).

В областта на филморазпространението лидерските си позиции запазват (спрямо 1921) столичните „мейджъри”: „**Модерен театър**” и „**Одеон**”; „Патé фрер”, чието представителство в София се оглавява вече от Йоан (Жан) Г. Гюламила (1886–1936); „Американ-филм Ко (Александър Гарибов и С-ие); „всесветската фирма „Атлас филм”, управлявана от Кеворк Куюмджиян; арх. Наум Торбов и Йонко Балкански, който след като премества „кантората си на бул. Дондуков 49”, предприема през пролетта „обиколка из провинцията с цел да пласирва най-новопристигнали филми”.

От откритите през 1921 **три киношколи** своята дейност през следващата година продължава само една – тази на „Луна” АД, ръководена от белоемигранта Николай Ларин. В средата на януари сп. „Кинопреглед” (№ 33) уверява, че работите в нея „вървят много добре”, че „учениците, които по-рано нямаха абсолютно никакви познания от кино и сцена, днес са напълно подготвени”, че по-голямата част от тях „са взели вече участие в новия български филм „**Виновна ли е?**”, че е твърде вероятно още през „идущето лято” някои от младежите „да заемат централни роли в някой български филм”, че „изпитите за преминаване в втори семестър” са издържани с успех (№ 35), че вече са „започнали записванията на желающите да постъпят в първи семестър”…

Към края на януари в **Казанлък** пристигат „ръководителите на учредения в София ученически кинематограф”. Според пловдивския в. „Борба” така на града „е направена честта” да бъде първият сред провинциалните си събратя, „**с който се почва пропагандирането на идеята за ученически кинематограф**”.

КИНОТО У НАС

Още с самото проникване на кинематографа в Бжлгария, две погрешни предубеждения легнаха в понятието което се сжздаде за него. Мислящата публика го счете за несериозно зрелище, а власта — за опасно. Пжрвата не се отказа да го посещава, ала тя го посещаваше мжлком, без да спомене за тия си посещения: тя го забрави в своята реч и в своите писания. Власта пжк, го ограничи, и чрез установяването на една цензурна комисия, с драконовски правила и наредби, гонеше в него всека проява на неморалност или разпуснатост.

Ала вжпреки това игнориране, вжпреки тия пречки, кинематографа продължи своя пжт. Заседнал отначало в София, той се разпръсна из по-големите градове на страната, обиколи останалите, и се настани дори в паланки и села. Днес Бжлгария наброява 57 кинематографа, с общо годишно джиро близо 12 милиона лева.

На какво се дължи тоза силно развитие на кинематографическото дело у нас?

На пжрво место, в особеностите които той представя, и които особености сжвпадат в много отношения с изискванията на нашия културен уровен. Недостигнал още до пълно културно развитие бжлгарина, в по-голямата част, не може да сжзнае и да схване всички ползи от представянето на трагедията и драмата. В тия последните особеното, основата се сжстои в мимиката на артиста и в философските идеи които той развива, а нашата публика — нека признаем откровенно — мжчно схваща всичкия трагизм в такива творения. А в кинематографа, вжзприемането става чрез картина, т. е. чрез окото, което запазва точна представа от виденото, и тя всекога може да се спомни и вжзпроизведе.

Още по-голема стойност представляват така наречените „културни-образователни филми", чието производство е особено засилено от три години насам в западните страни, и които целят популяризирането на индустрията и земледелието. С този вжпрос вече се занимават нашите Министерства на Просветата и на Земледелието. Пжрвото, ведно с Вжтрешното Министерство, притежават няколко филма с поучително сжджржание, които се представят из кинематографите из царството.

Но редом с чуждестранните филми, у нас прозира сжздаването на филми на местна почва, организирането на чисто бжлгарска филмова индустрия. В това направление работеха две бжлгарски предприятия: „Модерен Театжр" и Акц. Д-во „Луна" и двете в София, които тихичко, без шум, снеха снимки из бжлгарския бит и природа. Тия филми могат да се групират в следните няколко категории:

1. Битови драми.
2. Индустриялни филми.
3. Природни филми.
4. Исторически сжбития.
5. Разни.

Наистина, това начинание, в сравнение с производството на европейски филми, е ничтожно, ала техното предназначение е не само да ни илюстрират пред другите народи, но и да ни дадат ясна представа за бжлгарското, и да ни накарат да обичаме милото ни отечество.

В началото на 1922 сп. „**Кинопреглед**" (№ 34) отпечатва статията „Киното у нас" – своеобразно експозе на дотогавашната „чисто българска филмова индустрия", най-значимата част от която е филмопроизводството на „Луна" АД

През годината:

В края на февруари се състои „демонстрационна вечер на учащите се в руско-българската киностудия под ръководството на Н. П. Ларин".

На 5 март в. „Зора" съобщава, че „кинооператорския съюз е помолил м-вото на търговията да причисли и кинооператорството към занаятчиите в проекта за изпълнение закона за занаятчиите, за да бъдат и те под неговата закрила" .

От март софийският периодичен печат започва да нарича гимнастическия салон на Първа софийска девическа гимназия – **Ученическо кино**, при което по същото време се урежда и „**детски кинематограф**" (Зора №№ 839, 953).

През втората половина на март курсистите от **школата на Ларин** изнасят в Градското казино театрално-пантомимно представление, на което Александър Кребс, скрит зад псевдонима Киноман, посвещава статията си „Мимо-драмата".

На 26 март в пловдивския „Модерен театър" бива тържествено чествана 15-годишнината от началото на кинематографичната дейност на **Кирил Петров**.

„Самото отбелязване на годишнината е показателно за самочувствието на юбиляра" – първият българин, реализирал се професионално изцяло в света на киното (Александър Янакиев)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

На 25 март (след двегодишно прекъсване) „**Кинозвезда**” подновява дейността си – отпечатвайки 8 свои броя до края на годината, явяваща се II в неговата летопис.

Продължава съществуването си и „**Кинопреглед**”. През годината, трета поредна за списанието, Кребс смогва да отпечата 13 книжки – от № 32 до № 44. От брой № 39 (средата на април) „Кинопреглед” започва да излиза съвместно с в. „Нова Комедия” – отчаян опит да се избегне фалитът. Последните четири броя на списанието намаляват обема си до 4 страници, а № 44, излязъл вероятно в края на май, се оказва последен за годината…

Указателят „Български периодичен печат 1844–1944” уверява, че през 1922 сп. „**Киносвят**” отпечатва два броя – № 1 и № 2 , екземпляри от които не са оцелели до наши дни. Според тази информация (Иванчев 1962: 396) би могло да се допусне, че основаното през 1921 от Стефан Денчев издание е прекратило своята дейност в началото на 1922.

В края на април „Кинопреглед” (№ 40) цитира сп. „Cine-Journal”, според което „във всички училища” у нас „се инсталират киноапарати”, които ще „представят само класически произведения”. „Колко далече е тая малка България – възторгва се „френският кинематографически вестник” – но какъв пример ни дава”.

През годината в Нова Загора излизат и няколко броя от в. „**Киноглас**” (1921–1928), от които до наши дни е съхранен само един – № 15 от 23.III.1922, факсимиле от чиято титулна страница ни бе любезно предоставено за ползване от д-р Росен Спасов, за което му благодарим.

Год. II. гр. Нова-Загора, 23 Март 1922 год. Брой 15.

КИНОГЛАС

СЕДМИЧЕН БЕЗПЛАТЕН ОРГАН НА КИНО-МОДЕРЕН ТЕАТР

◁◁◁◁ ИЗЛАЗЯ ВСЕКА СЪБОТА ▷▷▷▷

ТЕЛЕФОН № 28.

ЕДДИ ПОЛО

ПО СЛУЧАЙ УЧАСТИЕТО МУ в филма „СВОБОДА“

Първият провинциален български вестник, специализиран в областта на киното

На 6 април „**учениците на кино-студия Ларин**” изнасят „голям спектакъл на мимо-драма” в „Свободен театър” (в. „Мир”), а на 10-и и 11-и полагат „изпити по случай привършване на 2 семестър” (Кинопреглед, № 38).

На 22 април от 17.00 ч. в София се открива конгресът на Българския читалищен съюз (БЧС). Писателят Стоян Чилингиров, член на УС на БЧС и директор на Народната библиотека, където форумът се провежда, изнася доклад на тема „Кинематографът – частен или обществен”. Приема се резолюция, призоваваща за „изземване по законодателен ред експлоатацията [на кината] от частната инициатива и монополизирането ѝ за читалищата”, установяването на „строг контрол над кинематографа, като не се позволява представянето на филми с апашки, дедективски и др. подобни сюжети, които влияят деморализуващо”, „създаване при читалищния съюз на подвижни кинематографи с помощта на държавата”.

Четири от 8-те корици на сп. „**Кинозвезда**” за 1922

Четири от 13-те корици на сп. „**Кинопреглед**” за 1922

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

В първата половина на май „Земледелската кооперация „Пробуда” открива временно кинематограф в театър „**Ренесанс**”, а „**в казармите на I пехотен полк**” започва да функционира „**войнишки кинематограф**”, който „се експлоатира от „Съюза на кинооператорите” (Кинопреглед №№ 42, 44).

На 30 май разтваря врати лятното кино „**Кино-Парк**” (бивш „Червен рак”), чийто оркестър се дирижира от „добре познатия маестро Павел Вайс, бивш диригент на оркестра на „Панах” (елитен хотел, издигал се между бул. „Дондуков” и ул. „Търговска”, прочут със своите ресторант и сладкарница).

През лятото МНП получава от Германия „мостри от кинематографически филми за детския кинематограф в София”.

През юни „**Атлас филм**” премества кантората си от бул. „Княгиня Мария Луиза” № 88 на улица „Веслец” № 21, а от Ню Йорк пристига главният директор на дружеството.

През юни „Кинозвезда” (№ 6) съобщава: „Режисьора на д-во „ЛУНА” е скицирал романа на Ив. Вазов „Под Игото” на което наскоро ще почнат снимките”. Идеята за екранизирането на „Под игото” се оказва не по-малко жизнена от самата литературна творба.

На 5 август в. „Развигор” заявява, че „ще държи читателите си в течение на всичко, което се представя и ще се представя в кинематографите”. От тази дата във всеки негов брой започва да се появява поне по един материал за киното. През септември изданието представя кинематографиите на Германия, Италия, Франция, Австрия и Америка, а в края месеца публикува критичен обзор на дотогавашното родно филмопроизводство, в който се споменава и „крайно несполучливия опит на „Луна” с „**Лиляна**”; и журналите, показващи единствено Стамболийски; и многобройните „кино-школи”, наречени „пепиниери” (разсадници)…

На 26 август в. „Зора” съобщава, че кооперация „Янтра филм” набира артисти за участие във филма „**Бай Ганьо**”, снимките за който вече са започнали.

На 15 септември в. „Нова Комедия” информира, че снимките на „**Бай Ганьо**” в София продължават, като се очаква те да продължат в Прага и Виена.

На 30 септември в. „Развигор” уведомява, че част от снимачния екип на „**Бай Ганьо**” е отпътувал за Виена и Прага.

В средата на май в София е основано „Янтра филм” – „кооперативно сдружение за производство на филми”, начело на което застава Васил Гендов

Янтра-филм, кооперативно сдружение за производство на филми е основано в София. На чело на кооперацията стои г. В. х. Гендов. При наличността на капитала и на подготовения вече кинематографически персонал в нашите кинематографически студии (Н. П. Ларин и Вито-филм), който скоро взима участие в тая кооперация, обичаме да вярваме, че на г. Гендов не ще бъде трудно да даде импулс на делото. Г-н Гендов, за жалост, до сега е прекарпел много разочарования, неуспехи и спжнки произлизащи от липса на капитал и персонал, но с реализирането на амбициозната кооперация отваря се широко поле за работа и творчество и ние пожелаване тоя път на г. Гендов успех.

1-ва българска производителна филмова кооперация

„Янтра—Филм“

е започнала снимането на най-крупното творение на безсмъртния български писател Алеко Константинов — „Бай Ганьо”.

Преди нищо на това, че се нуждае от 20 действующи лица артисти и актриси, свободни на желающите да вземат участие в филма, за се явят при секр.-счетоводителя г-н Ранев, ул. „Бр. Миладинови” № 34, от 11—1 пр. пл. и 5—7 ч. сл. пл.

1377 1

От Кооперацията.

Кинематографическата кооперация „Янтра филм“ по настоящем играе „Бай-Ганю“, според Ал. Константинов. Постановка и режисура на В. Гендов. Ролята на Бай Ганю се играе от г. Ст. Попов. След като в София бъдат снети всички сцени, артистите заминават за Прага и Виена за да довършат филма. Последния будеи голям интерес вереди столичната публика, която беше зрителка на неговото снимане из софийските улици и с нетърпение очаква да го види на платното.

Кинематографа у насъ.

Отъ нъкольно мѣсеца се учредиха въ София и едно друго конкурентно на „Луна“ дружество за производство на филми: „Янтра-филмъ“, тоя пжть подъ благопопечната форма на кооперативно начало. Като казваме кооперация „Янтра-филмъ“, ние искаме да назовемъ г. Васил Х. Гендовъ, чиято кжръв и пжтъ е той, познатъ ратникъ въ областьта на кинематографията въ България съ неговитѣ филми: „Българинъ е галантъ“ и „Дявола въ София“. Кооперацията е почнала вече филмирането на „Бай Ганю“ и четемъ изъ вѣстницитѣ, че „Ганю“ е отпжтувалъ за Виена и Прага, за да направи и на самото мѣсто нѣколко снимки. Нека се надѣваме, че слѣдъ като си е направила добрѣ смѣтката, кооперацията ще има случай да заснажира отъ тамъ по-опитенъ операторъ, отколкото единъ бившъ часовникаръ. . .

Театжр и Кино

Модерен театжр.

Днес представя пжрвия спо лучлив филм „Бай Ганйо“, спо ред безсмжртното творение на пжрвия български фейлетонист, незаменимия Алеко Константинов, загинал трагично край с Радилово, пазарджишко от куршумите на заселени партизани.

Излишно е да се говори ка кво е същност е „Бай Ганйо“. Нима това не най популярното име в България, най често споменаваното от малки и големи?

Филмът е снеман в София, Пловдив и Виена от българското кинематографическо дружество „Янтра филм“.

На 29 юли органът на Федерацията на австрийските киноиндустриалци „Der Filmbote” („Филмовият пратеник”) – „списание за всички клонове на кинематографията”, представя дейността на Ученическото кино в рубриката си „Новости от цял свят”. „Учебните филми са първокласни и въздействат просветителски и възпитателно” – уверява изданието, излизало във Виена от 1918 до 1926.

Лаконични, ала многобройни реклами за лятното кино „Кино-Парк”

ПОСЕТЕТЕ КИНО-ПАРК

За да изпитате истинска наслада от интересната и разнообразна програма.

Управител: Милен Николов.

КИНО ПАРК

Научаваме се съ задоволство, че оркестра на „Кино Паркъ“ ще се дирижира отъ добрѣ познатия маестро г. Павелъ Вайсъ, бившъ диригентъ на оркестра на „Лиляна“, който се завърна тѣзи дни отъ Виена, откѫдѣто наелъ нови свои персонелъ. 1270—1

КИНО-ПАРК

днес ЖЕЛѢЗНИЯ УЖАСЪ (ХУДИНИ)

КИЕВ ПАРК, днес ЕЛЕНА ПОЛЕНИЦКАЯ

Научаваме се, че любимия артистъ на софийската публика, Елли Поло, който прѣди една година бѣ посѣтилъ София, сега наново отъ понедѣлникъ се показва въ Кино-паркъ въ ролята на Циклопъ Щмидъ.

Господарката на света

Кино Парк

Кино Парк

Днесъ „Кино Паркъ“ ще повтори Хипдо и една нощь.

Днес започва в Кино-Парк ХУДИНИ

Кино-Парк Днес повторение СЕРИЯ ЖЕЛѢЗНИЯ УЖАСЪ

Театъръ и музика.

— Въ киномотографический лѣтенъ театъръ „Кино-Паркъ“ днесъ утрѣ и други д е н ь ще се даде филма, Елена Поленицкая въ Черната Пантера, начало 9 ч. първото, 10 и пол. второто прѣдставление.

Тоска КИНО-ПАРК

Грандиозния филмъ „ГОСПОДАРИТА НА СВѢТА“ и дне днесъ

Сѫдѣите афишитѣ или вижте подробности отъ Кино Паркъ.

„Модерен театър” (в средата) и част от сградата на разположения в непосредствена близост хотел „Париж” (вляво), зад който бива открито лятното кино „Кино-Парк” – в градината на бившето заведение „Червен рак”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:

На 5 ноември в „Модерен театър” редакцията на „сп. Кино-Преглед урежда с благотворителна цел кино-утро” – инициатива, с която Александър Кребс се опитва да спаси изданието, привличайки вниманието на обществото към неговите проблеми.

От 27 ноември „Одеон” намалява цените на билетите.

На 5 декември в. „Борба” съобщава, че филмът „**Бай Ганьо**” е пристигнал в Пловдив и ще бъде демонстриран вечерта в тукашния „Модерен театър”.

На 14 декември в софийския „Модерен театър” пред специално поканена публика бива прожектиран (най-вероятно за пръв път) филмът „**Под старото небе**”. Поради прекъсване на тока не е могло той „напълно да се представи” и поради това последните му три действия са показани на следващия ден. По ирония на съдбата през 1947 кино „Модерен театър” бива преименувано на „Цанко Церковски” и до края на 1990-те носи името на сценариста на „**Под старото небе**”.

От 24 декември започват прожекциите на „**Под старото небе**” пред широката аудитория.

През годината у нас биват показани поне дузина **чуждестранни филми с участието на български киноартисти**: Мара Чуклева, Маня Цачева, Елена Корчева, Борис Михайлов. Въпреки това специализираният печат не помества портрета на нито един от тях!

Кинематографа у насъ.

У насъ, въ България не е направено почти нищо въ това направление. Слѣдъ нѣколкото слѣби опити, които се направиха прѣди години и съ сниманието на разни актюелни работи, манифестации, събори, погрѣбения — отъ ателиетата на „Модеренъ театръ“ и на „Одеонъ“, които, впрочемъ, отдавна сж вече фактически закрити, въ 1919 г. се оказва въ столицата Акц. д-во „Луна“, което, между другитѣ си многобронни задачи, бѣше си поставило за цѣль, може би доста прѣтенциозно, и да произвежда филми. И дѣйствително произведе, доста изобилно, нѣколко журнали, които, кой знае защо, прѣдстави съ голѣмъ шумъ, винаги прѣдъ правителството, а почти никога прѣдъ обществото. Слѣдъ крайно несполучливия опитъ съ „Лиляна“, филмъ съ български сюжетъ, изработенъ въ София отъ единъ дилетантъ — фотографъ, разхожданъ съ покойния министръ Димитровъ, въ Виена и Прага, гдѣто лошитѣ езици, говорятъ, че вмѣсто да ни служи за пропаганда, филмътъ е билъ порядъчно освирканъ и слѣдъ това прибранъ за вѣченъ покой въ София, Акц. д-во „Луна“ се зае съ специализацията на фотографически снимки на президента: министръ Стамболийски анъ фасъ, Стамболийски въ профилъ, пакъ Стамболийски въ гръбъ — това, което виждаме, въ послѣдно врѣме, отъ дѣйностьта на „Луна“.

Научаваме се сжщо, че нѣкакво си друго прѣдприятие, щѣло да филмира „Подъ старото небе“ на г. Цанко Бакаловъ и че дори зета му, г. Кисовъ, бившъ легационенъ секретарь въ В, е заминалъ за тамъ за покупка на материали.

Въ София се бѣше основало една кино-школа на г. Ларинъ, и ако се не лъжемъ, една такава на г. Сагаевъ, и вѣроятно отъ тия пепиниери смѣтатъ да се взематъ нужнитѣ кино-артисти за горнитѣ филми. . .

Част от статията „Кинематографа у нас”, отпечатана във в. „Развигор” на 30 септември

Материалите в печата, посветени на филма „**Под старото небе**”

ПОД СТАРОТО НЕБЕ. Мълви се, че тази пиеса ще бъде филмирана. Подробности липсват. Ще се повърнем.

В ШУМЕН е открит кино-театър „Луна“.

ТЕАТЪР „ОДЕОН“, Русе, който беше закрит, както се научаваме, щял да бъде отворен от началото на месец декември.

МОДЕРЕН ТЕАТЪР, вечерта, 24 того, ще представи първия наш художествен български филм „**Под старото небе**“ според писата на нашия народен поет Цанк Церковски. Постановка на киножурнал. Ларин. Главните ро ти са застжени от артисти от народния театър и кино-школата на режисьора.

— *Модерен Театр* понеделни вторн, ще представи първия високо худож. български филм „*Под старото небе*“ според писата на нашия народен поет Цанко Церковски. Постановка на киножурнал Н. Ларин. Главните роли сж застжени от артисти от Народния Театр и кино-школата на режисьора.

МОДЕРЕН ТЕАТЪР днес среща ще представи нови български киножурнали „Под старото небе“, според писата на Цанко Церковски.

Под старото небе — от Цанко Церковски. Определено кино-филм на писата „Под старото небе“ от поета Цанко Церковски да се даде в четвъртък, 14 т. т., в салона на „Модерен Театър“, не може напълно да се представи, по причина на това, че електрическият ток бе прекъснат. Умолените вечерни, които са пожелали да присъствуват на последните три действия да се явят днес — 15 т. м. в 11 часа преди пладне в „Модерния театър“, като носят с себе си и по-

— Модерен театър от вчера 24 того почна да представя най-новия български филм „Под старото небе“, според писата на известния наш народен поет Цанк Церковски. Постановка на киножурнал Н. Ларин. Главните роли сж застжени от артисти от Народния театър и кино-школата на режисьора.

Предварителна продажба на билети от петък 22 того при Борис Касиров, под хотел Балкан, телефон № 870 и вечер на театъра телефон № 324.

НАШАТА КРИТИКА

„ПОД СТАРОТО НЕБЕ“.

Г-н П. ЧИРПАНЛИЕВ
по случай участието му в „Под старото небе“

От днес в „Модерен Театър“ започва български филм „Под старото небе“, драма от Цанко Церковски. Наскоро „Хиляда и една нощ“.

„Под старото небе“. М-вото на просвѣтата е препоржчало на училищата филма „Под старото небе“, изработен по драмата на м-р Ц. Бакалов.

„ПОД СТАРОТО НЕБЕ“
Спорет драмата под същото име на народния ни поет Цанко Бакалов Церковски филмжт е препоржчан най горещо от Мин. на просвѣтата с окр. № 1325 от 23 | 1923 година. 1—4

Борис Михайлов в кадър от немския филм „**Отмъщението на една жена**” („Die Rache einer Frau”, 1921) на режисьора Роберт Вине

Кинематографа у насъ.

Въ чужбина имаме нѣколко киноартистки и артисти, които сж се проявили вече до сега и между тѣхъ споменаваме на първо мѣсто г-ца Маня Цачева, която подъ режията на Манфредъ Ноа игра въ „Айко“ въ Берлинъ въ доста филми и съ партнйори като Шюнцелъ, Щаинрюкъ, Бернд, Алдор и пр Г-ца Мара Чуклева, игра въ два филма въ Италия, подъ режията на французина Епардо, и двата прѣдставени въ София и за сега е била въ Берлинъ, гдѣто е взела участие въ нѣкои филми. Г-нъ Цвѣтко Петровъ, партнеръ на Люси Доренъ въ „Звѣздитѣ отъ Дамаскъ“, играе при „Саша“ въ Виена и най-сетнѣ г. Сава Огняновъ, който игра въ Италия, при фирмата „Велия“, въ прѣдставения въ София неговъ филмъ: „Отецъ Савелли“,

И за да свършимъ, нека добавимъ, че въ една витрина на „Мария Луиза“, сж изложени фотографии-реклама за „извѣстната въ Европа кино-артистка г-ца Елена Корчева, българка, че не сме чували до сега да се приказва нито за г-ца Корчева, нито за филмътъ ѝ.

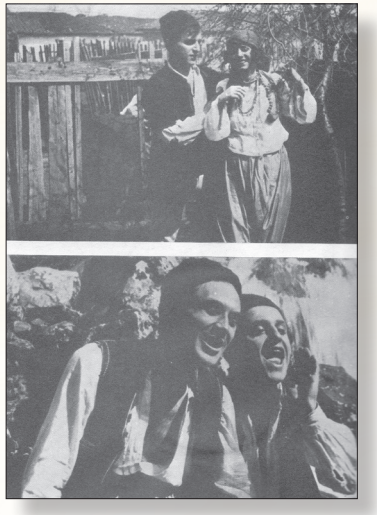
С. Я.

Финалната част на обзора „Кинематографа у нас”, посветена на нашите сънародници, снимащи се в чуждестранни филми, е написана с уважение, но и с ирония

МОМИНА СКАЛА

Игрален филм (мелодрама)

Кадри от филма „**Момина скала**"

Стар гуслар разказва с песента си легендата за Момина скала. Стоян и Лиляна се обичат. Той е беден овчар, тя – дъщеря на селския кмет, който е избрал за свой зет чорбаджийския син Тричко. Един ден край селото разпъва своите шатри циганско катун. Стоян се увлича по хубавата циганка Гюла и когато странствуващите потеглят, той тръгва с тях. Лиляна не издържа присмеха на цялото село и се хвърля от висока скала. След време, изоставен от Гюла, Стоян си спомня за първата си любов и се връща на село. Научил за случилото се, той отива на скалата. Увлечен от видението на Лиляна, пада в пропастта.

Акционерно дружество „Луна" (София)

Борис Грежов,
Симеон Симеонов (ас.-режисьор)

Алберт Давидов, Шарл Кьонеке

Георги Иванов

Борис Грежов (Стоян), Катя Стоянова (Лиляна), Вяра Салплиева-Станева (Гюла), Михаил Горецки (Божичко, селски кмет), Димитър Стоянов (Тричко), Йордан Минков (Дойчин, бащата на Тричко), Димитър Керанов (Младен, приятел на Стоян), Иван Станев (Асен, млад циганин), Чернева (Аджара, стара циганка), Петко Чирпанлиев (Хюсейн, циганския старейшина)

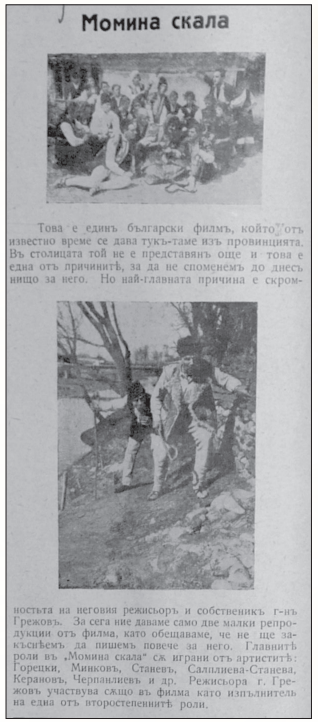
Бояна, Владая, Слатина

Лаборатория „Копиа" (Виена)

Черно-бял,ням, 4 части, 1200 м., 65 мин.

септември 1923 в кино „Екселсиор" (София)

Две години след създаването си, филмът все още не е представен пред софийската публика, което се дължи най-вече на „скромността на неговия режисьоръ и собственикъ г-нъ Грежовъ" (Нашето кино 1925, 44: 10).

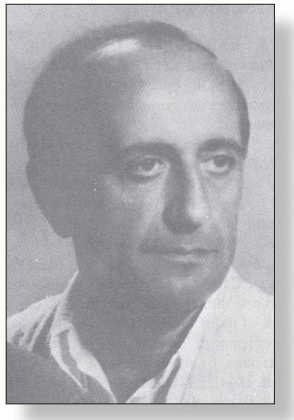

Момина скала

Това е единъ български филмъ, който отъ известно време се дава тукъ-таме изъ провинцията. Въ столицата той не е представянъ още и това е една отъ причинитѣ, за да не споменемъ до днесъ нищо за него. Но най-главната причина е скром-

ността на неговия режисьоръ и собственикъ г-нъ Грежовъ. За сега ние даваме само две малки репродукции отъ филма, като обещаваме, че не ще закъснѣемъ да пишемъ повече за него. Главнитѣ роли въ „Момина скала" сж играни отъ артиститѣ: Горецки, Миковъ, Станевъ, Салплиева-Станева, Керановъ, Чирпанлиевъ и др. Режисьора г. Грежовъ участвува сщо въ филма като изпълнитель на една отъ второстепеннитѣ роли.

Борис Грежов е първият български дипломиран режисьор, обучавал се в чужбина, като завършва кинорежисура в Мюнхен (Андрейков 1989: 101). Докато учи машинно инженерство в Мюнхен (1917–1918), той работи като актьор и помощник-режисьор във фирмите „Емелка", „Булдог филм" и „Германия филм" в Мюнхен. Работи и като асистент във филмова къща „Нордиск", където по същото време създава филми датският режисьор Карл Теодор Драйер. По-късно Борис Грежов работи във „Вита филм" и „Пан филм" във Виена с Робърт Вине до 1927. Основател е на филмовия отдел на фондация „Българско дело". Заедно с И. Фичев и Н. Николов издават сп. „Кинопреглед". Автор е на рецензии и критики в сп. „Кино" и сп. „Нашето кино" и сътрудник на в. „Литературен час" (Янакиев 2000: 68).

Портрет на **Борис Грежов**

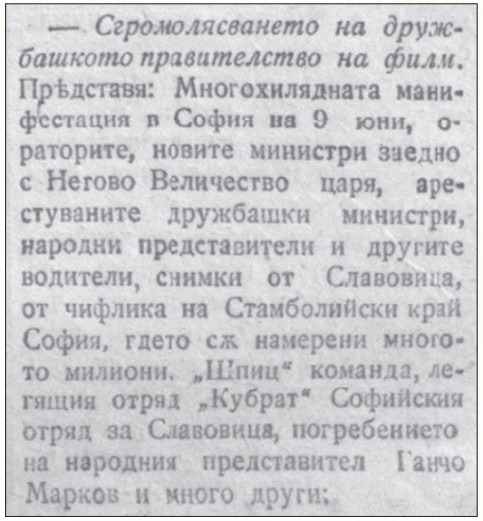
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Хроникално-документални филми на Акционерно дружество „Луна” – София, продуцирани през 1923:

1. **Празникът на освобождението на България** [3 март]
2. **Откриване и освещаване на дървен мост от Александър Стамболийски**
3. **Празникът на Св. Св. Кирил и Методий** [24 май]
4. **Александър Стамболийски открива дековилната линия Хасково–Раковски** [оп. Жан Парнак]
5. **Откриване народното събрание от цар Борис III** [на 9 декември се открива първата редовна сесия на XXI ОНС]

Кадри от хрониките на АД „Луна” и надписи от филма „**Националната революция в България**”

— *Сгромолясването на дружбашкото правителство на филм.* Прѣдставя: Многохилядната манифестация в София на 9 юни, ораторите, новите министри заедно с Негово Величество царя, арестуваните дружбашки министри, народни представители и другите водители, снимки от Славовица, от чифлика на Стамболийски край София, гдето сж намерени многото милиони, „Шпиц“ команда, легящия отряд „Кубрат“ Софийския отряд за Славовица, погребението на народния представител Ганчо Марков и много други;

Публикацията във в. „Мир” за хрониката на Модерен театър

Поне четири от хрониките на дружество „Луна” от 1922 и 1923 са включени в германски „монтажен” (Кърджилов 2008) и „псевдодокументален” (Александров 1963) филм за преврата на 9-ти юни с дължина 11 минути, разпространяван в цяла Германия през 1924 със заглавие “**Die nationale Revolution in Bulgarien**” [„**Националната революция в България**”]. Филмът е съхраняван в Българската национална филмотека (БНФ) под титула „Деветоюнският преврат в България” (с дължина от 315 м. и 32 междукадрови надписа на немски език). Епизоди от самото събитие на 9 юни най-вероятно са заснети от германски кинематографисти, представители на дружество „Урания”.

Съществува и друг български филм за тези събития – **хрониката „Сгромолясването на дружбашкото правителство”**, реализиран и разпространяван в България още през 1923. Хрониката е продукция на „Модерен театър”, а най-вероятният ѝ автор е Йосиф Райфлер, работил по това време като прожекционист и оператор на софийското кино. Според съобщение в рубриката „Разни” на столичният вестник „Мир” (1923, XXIX, 6910: 3) хрониката е представена на 23 юни 1923 в София, през юли във Варна (Северна поща, 1923, II, 16: 1) и Пловдив (Правда,1923, I, 223: 1).

Кадри от хрониките на АД „Луна”

В началото на годината **„Кинопреглед”** (№ 2) публикува обширна рецензия за филма **„Под старото небе”**.

На 5 януари излизащият в Пловдив в. **„Юг”** съобщава, че от днес в местния „Модерен театър” започват прожекциите на **„Под старото небе”**.

На 25 януари в**. „Зора”** информира, че **„Под старото небе”** е препоръчан на училищата от МНП.

На 3 февруари в. **„Мир”** съобщава, че „в Берлин е почнато снимането на голям **историч. филм „Хъшовете”**, според Вазовата драма и повест „Немили – недраги”. Едно от действуващите лица е и дяконът Левски. Историч. стойност на филма е голяма. Пристигнала специал. кинематогр. експедиция за някои снимки на самото място”.

На 7 март излизащият във Варна в. **„Утринна поща”** съобщава, че **„Под старото небе”** ще бъде показан наскоро в града.

Четири кадъра от репортажа на „Луна”, озаглавен „**Откриване и освещаване на дървен мост от Александър Стамболийски**”, включени във филма **„Националната революция в България”**

Цар Борис III открива дековилната линия Хасково-Раковски – събитие, заснето за „Луна” АД от оператора Жан Парнак

Реклама на „**Кино-Парк**” (Зора № 1230)

Фирмата „Кино-Парк” открива **кинематограф в Княжево** и свой филиал във **Враца** (Александров 1983: 82).

Второто ученическо кино в България започва да функционира в края на 1923 във Варна в салона на забранената Българска комунистическа партия (Александров 1983: 80).

Кадър от един от експериментите с оптичен звук на **Лий де Форест** (съществува разминаване в източниците за годината на премиерата на този филм)

На 15 април 1923 в театър „Риволи” в Ню Йорк се организира официалното представяне пред публика на филми с оптично записан звук върху филмовата лента. Програмата е съдържала 18 късометражни филма с добавен звук по тази нова система, патентована като **Phonofilm** на базата на разработките на Лий де Форест и Теодор Кейс (International Projectionist, 1947).

ЧАРЛИ ЧАПЛИН НА ВИТОША

Игрален филм (пародия)

Филмът е заснет на екскурзия на Витоша по случай бала на **Съюза на кинооператорите**, който се е състоял във Военния клуб.

Съюз на кинооператорите в България

Васил Бакърджиев

Христо Константинов

Васил Бакърджиев (Чарли Чаплин), Пенка Христова (Една Първайънс), Стоян Даскала, Мито Шишкавия, Хасан Ваксаджията, Ставри Чадърджията

Витоша, София

Черно-бял,ням, 2 части, 500 м.

6 май 1924 във Военния клуб (София)

Работни/други заглавия: „Човекът от куфара", „Човекът с бумбето и бамбуковото бастунче"

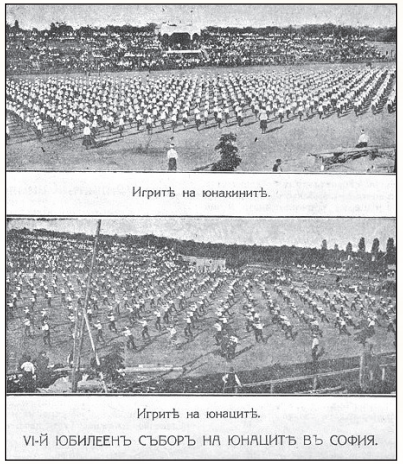
Портрет на **Христо Константинов** (Кино 1927, I, 15: 1)

Снимката е отъ XI колоездачевъ съборъ въ Търново.

„**Колоездачен събор в Търново**" и „**Юнашки игри на игрище „Юнак" в София**"

Игритѣ на юнакинитѣ.

Игритѣ на юнацитѣ.

VI-Й ЮБИЛЕЕНЪ СЪБОРЪ НА ЮНАЦИТѢ ВЪ СОФИЯ.

Хроникално-документални филми на Акционерно дружество „Луна" – София, продуцирани през 1924:

1. **Футболният мач „Левски"–„Ромкомит"** [27 април, Великден]
2. **Великденските спортни тържества в София** [април–май]
3. **Юнашки игри на игрище „Юнак" в София** [юни]
4. **Жокейски надбягвания** [29 юни]
5. **Колоездачен събор в Търново** [август]

Христо Константинов е роден в Кнежа през 1897. Едва 16-годишен пристига в София, където бива омагьосан от „движещата се фотография". Решил твърдо да се посвети на операторското поприще, през 1920 той заминава за Германия в продължение на три години. По това време съдбата го среща с Васил Гендов и оператора Йосиф Райфлер, на когото той става асистент при заснемането на комедията **„Дяволът в София"** (1921), режисирана от Гендов. Година по-късно трите отново се събират на снимачната площадка на шпионската мелодрама **„Военни действия в мирно време"** (1922). През 1923 Христо Константинов окончателно се завръща в България. Освен диплома за първи български професионален оператор той донася със себе си снимачен апарат „Дебри". Тъкмо с тази модерна за времето си техника, той се включва в родното филмопроизводство и става „първият българин, заснел игрален филм – **„Чарли Чаплин на Витоша"** (Кърджилов 2021: 31). По-късно заснема самостоятелно още осем игрални филма, четири от които са на Васил Гендов. Той е автор и на няколко документални филма с висока художествена стойност. Неговата камера запазва за поколенията значими исторически събития като атентатът в църквата „Света Неделя" през 1925, сватбата на цар Борис III с принцеса Джоана/ЙоанаСавойска в Италия и в България. През лятото на 1933 е сред основателите на **Съюза на българските филмови производители**.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Държавният ученически кинематограф

През 1924 към Министерството на народното просвещение (МНП) е открит отдел „Кинематографическо производство". Завеждащ лабораторията и неин главен оператор става Христо Константинов – „кандидат киноинженер, завършил при професор Науполд и Лезеганг в Лайпциг" (според тогавашния печат). От 1924 до 1931 като ръководител на отдел и действащ оператор Христо Константинов заснема изгледи из България, няколко културно-стопански филма, „културни демонстрации в столицата". Подпомага и развива просветната дейност на Държавния ученически кинематограф, често предоставяйки безвъзмездно и своя собствена снимачна техника и апаратура (Кърджилов 1983; Кърджилов 2005).

Зад обобщаващото ДУК се крият различни свързани начинания и структури, които се променят през годините, но основните цели и задачи остават непроменени. За своето съществуване ДУК създава и произвежда **55 хроникално-документални филма** (в периода 1924–1938), продуцирани както от МНП, така и от други министерства или от различни градски общини.

Със създаването на лабораторията се цели допълването на държавната политика за възпитаване на подрастващите и населението чрез средствата на киното с изработването на специални културни и документални филми и хроники, които да бъдат показвани както в разрастващата се **мрежа от ученически кина** в столицата и страната, така и чрез **държавните подвижни (пътуващи) кинематографи** в по-малките населени места. До 1925 вече са закупени и комплектувани **две пътуващи кина**.

Хроникално-документални филми на ДУК, произведени през 1924:

1. **Тържествата на Св. Св. Кирил и Методий**
2. **Грандиозният юнашки събор в София**
3. **Юнашки излети из България**
4. **Кукерски празник в село Турия**
5. **Освещаване на храм-паметник „Александър Невски"**

Някои от заглавията, продуцирани от ДУК, запечатали важни исторически събития, чествания на паметни годишнини, мащабни инфраструктурни проекти, природни катаклизми и др., също биват показвани и в големите и популярни кино-театри в столицата и други градове у нас, а също и на екраните в чужбина. Управлението на ДУК и МНП урежда броя ученически прожекции седмично в държавното и останалите ученически кина, организирането на дневни сеанси за ученици и на вечерни за родители на ученици и други граждани, провеждането на кино-лекции и кино-реферати, купуването или наемането на разнообразни филми и хроники, произведени от български дружества (преди учреждането на лабораторията или след това), а също и подходящи образователни и културни ленти, предлагани от чуждестранни филмови къщи и фирми. Така се урежда филмотека, която е на разположение на училищата в страната (ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 54; ЦДА, ф. 177К, оп.2, а. е. 83; ЦДА, ф. 177К, оп.2, а. е. 204; Кърджилов 1983; Кърджилов 2005; Александров 1961; Янакиев 2003: 65-72; Терзиева 2017: 203).

Група кинопритежатели, участвували въ учредителния конгресъ на „Кинопритежателския съюзъ", състоялъ се въ гр. Търново на 10 септември 1924 год.

„**Български Кинопритежателски Съюз**" е учреден на 17 септември 1924 във Велико Търново. Малко по-късно, на 12 ноември 1924 в София е основана и **Централна производителна и потребителна кооперация „Кино-филм**" с цел да брани интересите на съюза. Ежемесечен орган на новоучредените сдружения става „**Кинозвезда**" (1920–1929) – първото специализирано списание за кино, публикувано извън столицата, издавано от пловдивския „Модерен театър" и Кирил Петров Перфанов. Кооперацията цели „да направи кинопритежателя господар, да го освободи от посредничеството на разни представители и да засили неговата производителна работа" (Кинозвезда 1924, IV, 1: 4).

Дружеството на кинолюбителите в България се учредява също през 1924 като за негов орган се обявява сп. „**Нашето кино**".

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През октомври 1924 отваря врати първото кино на площад „Славейков" – кино **„Левски"** (1924–1925), разположено в приспособения за прожекции салон на Демократическия клуб на пл. „Славейков" №1 (Александров 1983: 83).

Реклама на кино **„Левски"** (Кинозвезда 1924, IV, 9: 10)

Кино „Левски" отъ понедѣлникъ поставя филма „Бохеми" споредъ операта, която ще се свири отъ специаленъ оркестъръ. Въ главната роля Леда Джисъ.

На 1 мартъ въ сѫщото кино се устройва кино-утро съ филма „Чарли Чаплинъ се жени", „Харолдъ Лойдъ" и „Зумурунъ".

Корици на брой 1 и 2, год. I на **„Кино-вестник"** от 1924

Кино-вестник (1924–1925) е с атрактивна структура и подредба на статиите.

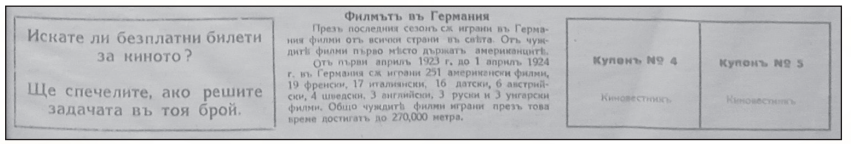
Текстовете не са в успоредни колонки, както е типично за епохата, а са аранжирани около илюстрациите.

Структурата на съдържанието е добре обмислена и се спазва през цялото време. Вестникът е монохромен, в различни цветове и съдържа хубави фотографии, чиито източници не са посочени (Спасов 2017: 24).

Любопитна е също практиката на седмичника за **купони и безплатни билети за кино** в отговор на публикувани в него задачи. Седмичникът с **редактор П. Карапетров** излиза до 24 брой, след което, вероятно поради натиска на конкуренцията и материални причини, се слива с реномираното и доказало се през годините **пловдивско списание „Кинозвезда"** с директор и **основател Кирил Петров**.

Кинореклама във в. „Зора" (1924, VI, 1646)

Купони за кино, публикувани в **„Кино-вестник"** (1924, I, 4)

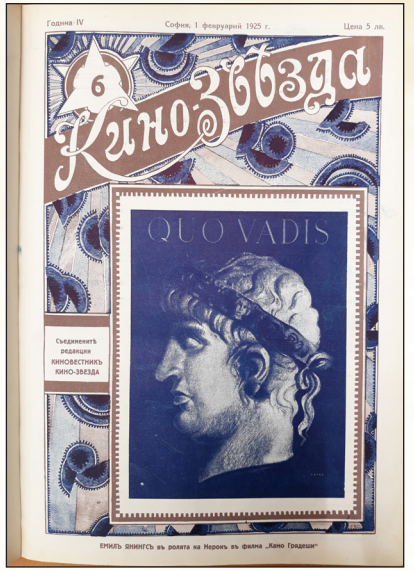

Васил Гендов за неговия втори игран филм, публикувано в **„Кино-вестник"** (1924, 9: 3). Под интервюто са добавени и две служебни съобщения, свързани с филморазпространението

Още през 1924 се подготвя сливането на „**Кино-вестник**” и „**Кинозвезда**”.

Прокламирано е, че от обединението на киноизданията „любителите на киноизкуството само ще спечелят, защото съединеното издание, ще може безспорно да им даде по-добър, по-подбран и по-интересен материал… От 1 февруари 1925 „Киновестник” и „Кинозвезда” ще излизат като едно слято издание: „Кинозвезда” седмично художествено списание”. **На читателите още е обещано и продължаването на** „започналите в Киновестник конкурси и анкети” (Киновестник 1924, I, 24: 2).

Кориците на бр. 24 на „**Кино-вестник**” с обявлението за сливането на двете издания и на първите два броя от 1925 на вече обединеното седмично специализирано списание за кино „**Кино-звезда**”

Изъ нашата область

Отъ днесъ „Кино-звезда“ става седмично списание, издание на съединенитѣ редакции на „Кино-звезда“ и „Киновестникъ“. Ние вѣрваме, че читателитѣ на двѣтѣ досегашни издания ще бѫдатъ и занапредъ наши ревностни читатели и ще подкрепятъ нашето мѫжно дѣло. Абонатитѣ на досегашното списание „Кино-звезда“ и на „Киновестникъ“, на които абонамента не е изтекълъ сѫ абонати и но новото списание, като имъ се приспадне цената, която то има, съгласно съобщението на 2 стр. на корицата.

г. **В. Павурджиевъ** досегашния редакторъ на „Кино-звезда“ поради пренасянето на изданието въ София не ще може да продължи редактирането на списанието. Ценейки високо заслугитѣ на г. Павурджиева къмъ „Кино-звезда“, ние можемъ да съобщимъ че той и занапредъ ще бѫде нашъ сътрудникъ.

Кино-притежателитѣ, на които сѫ се изпращали до сега „Кино-звезда“ и „Киновестникъ“ и които още не сѫ се отчели по тѣхъ, се умоляватъ да се отчетатъ веднага предъ респективнитѣ администрации.

Киноутро урежда Кино-звезда на 8 февруарий въ Пловдивъ. На утрото ще пѣе известната певица и кино-артистка, г-жа Зора Огнева.

Всѣки абонатъ на Кино-звезда, който се запише поне за половинъ година и стори това до 1 мартъ ще получи, като подаръкъ великолепенъ албумъ съ портрети на кино-артисти.

Първите съобщения на новото седмично списание „**Кино-звезда**” (1925, IV, 6: 9,11)

КИНО-ЗВЕЗДА

СЕДМИЧНО ИЛЮСТРОВАНО СПИСАНИЕ

Издание на съединенитѣ редакции „КИНО-ЗВЕЗДА“ и „КИНОВЕСТНИКЪ“

Директоръ-основатель **К. Петровъ** Главенъ редакторъ **П. Карапетровъ**

Сътрудници: К. И. Василевъ, В. Павурджиевъ, Т. Анастасовъ, Линколнъ, Докро, Йох. Нимъ, Филмофилъ и др.

Абонаментъ: ½ година — 120 лв., 3 месеца — 70 лв.

Всичко за списанието се изпраща до редакцията и администрацията на „КИНО-ЗВЕЗДА“, София, ул. Искъръ № 11, Телефонъ Хали 52.

Новото издание също организира от популярните за времето си конкурси. „Годно ли е лицето ви за филм?” е конкурс, според чийто регламент читателите и читателките могат да изпращат свои портрети до редакцията, които се публикуват, а от тях впоследствие биват избрани 10 портрета, които ще бъдат препоръчани на някой чуждестранен кинорежисьор, поради обстоятелството, че българското филмово производство все още не е набрало такава сила (Кинозвезда 1925, IV, 6: 4).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Корици на списанието от 1925, 1926 и 1927

Нашето кино: **Орган на кинолюбителите в България (1924–1936)**
Най-дълголетното специализирано издание за кино през първата половина на XX век. Списанието води началото си от политематичния илюстрован „Ек", който публикува материали от целия спектър на изкуството и културата. Като тясно специализирано издание „Нашето кино" започва да излиза през април 1924. Главен редактор е Пантелей Матеев Карасимеонов. Съредактор е Ст. Величков – Жар. В търсене на своя облик, изданието преминава през различни формати.

Първоначално е вестник, а като списание излиза от 31-ви брой. Заглавката и външният вид се сменят често. Подзаглавието се сменя два пъти като към „Орган на кинолюбителите в България" се добавя „Списание за филмова култура и киноизкуство", което по-късно е заменено от „Списание за кинокултура и филмова пропаганда". Тези промени не оказват влияние върху характера и съдържанието на изданието. То намира своя окончателен облик като дизайн и съдържание през 1929–1932, години които условно се определят като негов „златен период" (Спасов 2017: 24-25).

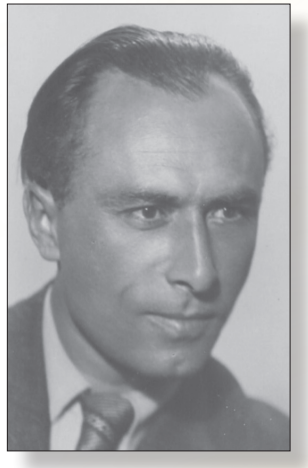
Списанието публикува разнообразни материали, както за нормативната уредба, свързана с кинематографа, така и за артисти, конкурси, филмови къщи, творчески съюзи, конкурси, ново и чуждестранно българско филмово творчество. В него свои статии публикуват и доайени от гилдията като В. Гендов и Хр. Константинов. Широко биват отразявани филмовия афиш и киномрежата в провинцията, а също общите тежнения и предизвикателства пред кинотеатрите. За целите на киножурналистиката, кореспондентите на списанието посещават кинотеатрите с безплатен вход.

След сливането на „Киновестник" и „Кинозвезда" започва и нов етап в отношенията с „Нашето кино" - открита конкуренция и изострена критика между двете издания, които се стремят към национално разпространение, но основно в сегмента на читатели-кинолюбители.

Най-тежките удари към Карасимеонов обаче, са насочени към неговата най-голяма мечта – създаването на **Дружество на кинолюбителите в България (ДКБ)** и **киношкола към него**. Кирил И. Василев (Киноман), сътрудник на Карапетров твърди, че редакторът на Нашето кино насила е направил списанието „Орган на кинолюбителското дружество" и е сложил роднини в неговия УС (Спасов 2022: 5-6).

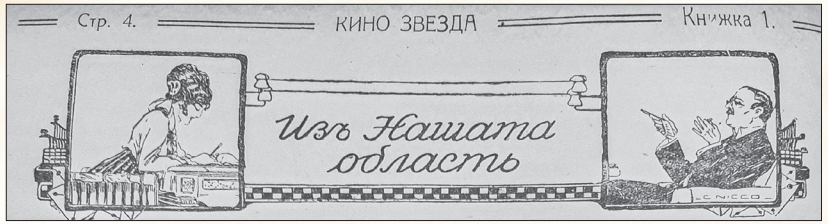

Автореклама на актьорската школа на К. Сагаев

Пантелей Матеев Карасимеонов (1898–1957) е български поет, журналист и кинокритик. Роден е в Горна Оряховица, но завършва гимназия във Варна през 1916 и две години по-късно Военното училище в София. Артилерийски офицер, участник в ПСВ. В периода 1923–1927 завършва Търговско-стопанския отдел на Свободния университет. Сътрудничи и публикува в различни вестници и списания. Редактор в сп. „**Ек**" (1924) и сп. „**Нашето кино**" (1924–1935) и в литературния вестник „**Кормило**" (1936).

Като автор се подписва по различни начини, освен с първите си две имена, също и като „**ПУК**", „**Пукъ**", „**ПМК**".

Българите в американското кино

Специална рубрика публикува „Кинозвезда" за способните българи, работещи в Америка, в „кинематографичната столица" Лос Анджелис в „полето на най-новото изкуство кинематографа" – Пери Н. Векров, Благой Стефанов и Стефан Г. Денчев. Последният е и американският кореспондент на списанието (Кинозвезда 1924, IV, 1:4).

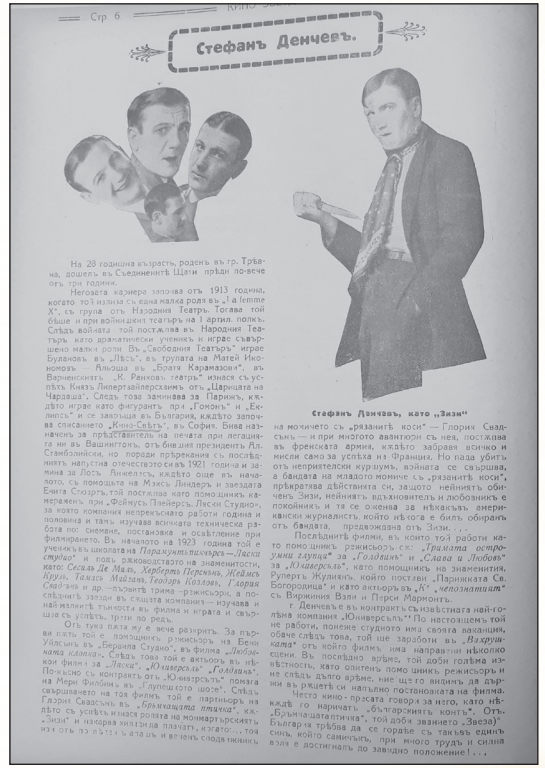
Стефан Денчев е родом от Трявна. Актьорската му кариера започва още през 1913 с малка роля в „La femme X" с група от Народния театър. След успешни роли в Народния театър, „Свободния театър" и „Варненския театър", той заминава за Париж, където играе като фигурант при „Гомон" и „Еклипс". По-късно се завръща в България, където работи в софийското списание „Кино-свят". След назначаването му за представител на печата при българската легация във Вашингтон през 1921, пост, който заема много кратко, той заминава за Лос Анджелис, където постъпва като помощник камерамен при „Феймъс Плеърс, Ласки студио", където се обучава по снимане, постановка и осветление. През 1923 вече е в школата на „Парамаунт пикчърс – Ласки студио", която завършва трети по успех. След това е помощник режисьор във филмите „Любовната клопка", „Тримата остроумни глупаци", „Слава и любов", актьор във филми на „Ласки", „Метро-Голдуин Майер", „Юнивърсъл", сред които „Глупешкото шосе" и „Бръмчащата птичка" (Кинозвезда 1924, IV, 1: 6, 7).

Българитѣ въ американското — кино —

България трѣбва да се радва, че макаръ и малка, е родила достойни синове, които съ своитѣ способности я поставятъ въ рамкитѣ на културата и изкуството. Съ гордость се произнасятъ въ Европа имената на *Анна Тодорова, Саша Попова, Панчо Владигерова, Борисъ Михаилова, Петръ Райчева и др.* които доказаха, че България е страна съ високо-интелегентенъ народъ, който, макаръ и угнетенъ отъ 500 годишното турско робство, съ бързи крачки върви напредъ и взема първенството надъ балканскитѣ народи.

Ние сме горди, че и задъ океана, въ страната на мира и свободата—Америка, имаме българи, които доказватъ на „новиятъ свѣтъ", че България може да даде способни хора въ полето на най-новото изкуство кинематографа. Тамъ сж: *Пери Н. Векровъ, Благой Стефановъ* и *Стефанъ Г. Денчевъ*, които при Тихиятъ океанъ, въ кинематографичната столица — Лосъ Анжелесъ, работятъ необезпокоявани отъ никого, работятъ и се радватъ на труда си, който имъ донася слава и издига името на отечеството ни.

Последователно въ списанието ще бждатъ поместени биографиитѣ на тримата, както и сцени отъ филми, въ които те се виждатъ като изпълнители на първи роли. „Кино-Звѣзда" е щастлива, че първа тя ще съобщи радостната вѣсть за българитѣ киноартисти въ Америка.

Стр. 6

Стефанъ Денчевъ.

Стефанъ Денчевъ, като „Зизи"

На 28 годишна възрастъ, роденъ въ гр. Трѣвна, дошелъ въ Съединенитѣ Щати преди по-вече отъ три години.

Неговата кариера започва отъ 1913 година, когато той излиза съ една малка роля въ „La femme X", съ група отъ Народния Театръ. Тогава той бѣше и при войнишкия театъръ на I армия, полкъ. Следъ войната той постжпва въ Народния Театръ като драматически ученикъ и играе съвършено малки роли. Въ „Свободния Театъръ" играе Булановъ въ „Пѣсъ", въ трупата на Матей Икономовъ — Альоша въ „Братя Карамазови", въ Варненскиятъ „К. Ранковъ театръ" изнася съ успѣхъ Князъ Липертайлерскиятъ отъ „Царицата на Чардаша". Следъ това заминава за Парижъ, където играе като фигурантъ при „Гомонъ" и „Еклипсъ" и се завръща въ България, когато започва списанието „Кино-Свѣтъ", въ София. Билъ назначенъ за представитель на печата при легацията ни въ Вашингтонъ, отъ бившия президентъ Ал. Стамболийски, но поради прѣкъсването съ последниятъ напустна отечеството си въ 1921 година и замина за Лосъ Анжелесъ, където още въ началото, съ помощьта на Мэкъ Линдеръ и звездата Бинта Стюартъ, той постжпва като помощникъ камераменъ при „Феймусъ Плейерсъ Ласки Студио", за която компания непрекъснато работи година и половина и тамъ изучава всичката техническа работа по: снемане, постановка и осветление при филмирането. Въ началото на 1923 година той е ученикъ въ школата на *Парамунтпикчерсъ—Ласки студио* и тозь ржководството на знаменитости, като: *Сесилъ Де Милъ, Херберть Персмъ, Жеймсъ Смалвудъ* и др. —изучитъ трима —режисьори, а последниятъ тѣхенъ ученикъ въ школата компания — изучава и най-малкитѣ тънкости въ филма и играта и свършва съ успѣхъ, трети по редъ.

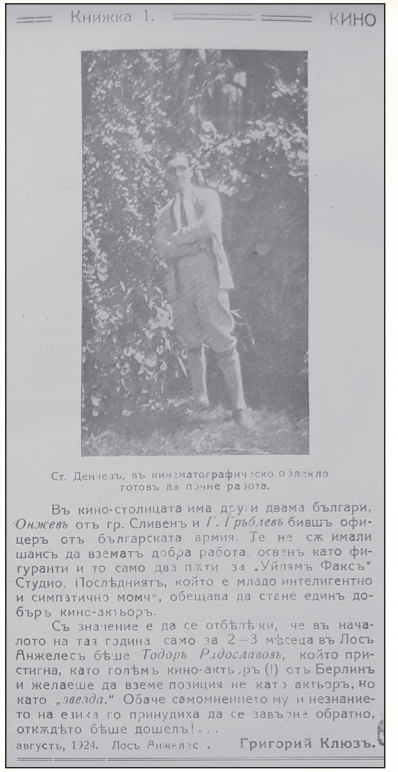
Отъ тука пжтъ му е вече разкритъ. За първи пжть той е помощникъ режисьоръ на Бенъ Уйлсъвъ въ „Бераила Студио", въ филма „*Любовна клопка*". Следъ това той е асистьоръ въ нѣкои филми за „*Ласки*", „*Юнивърсъл*", „*Голдуинъ*", на Мери Филбинъ и въ „Глупешкото шосе". Следъ свършването на тая филмъ той е партньоръ на Глэрия Свансъ въ „*Брѣмчащата птичка*", като „Зизи" и напира хилядна похвали, изкато... тоя изкъ отъ по-добрите актьори и вечень споденъ нѣкои филми, които ще се появятъ на екрана.

Стефанъ Денчевъ, като „Зизи" на момичето съ „разкитѣ коси" — Глория Свансънъ — и при многото авантюри съ нея, постжпва въ френската армия, където забравя всичко и мисли само за успѣха на Франция. Но пада убитъ отъ неприятелски куршумъ, войната се свършва, а бандата на младото момиче съ „разкитѣ коси", прѣкратява действията си, защото нейниятъ обичанъ Зизи, нейниятъ възпитатель и любовникъ е покойникъ и та се оженва за нѣкакъвъ американски журналистъ, който нѣкога е билъ обиранъ отъ бандата, предводжана отъ Зизи. . .

Последниятъ филми, въ които той работи като помощникъ режисьоръ сж: *„Тримата остроумни глупаци"* за *„Голдуинъ"* и *„Слава и Любовь"* за *„Юнивърсъл"*, като помощникъ на знаменития Рупертъ Жулиянъ, който поставя „Парижката Св. Богородица" и като актьоръ въ *„N° «непознатият»"* съ Вирджиния Вали и Пърси Маршонтъ.

Г. Денчевъ е въ контрактъ съ извѣстната най-голѣма компания „Юнивърсълъ." По настоящемъ той не работи, понеже студиото има своята ваканция, обаче следъ това, той ще заработи въ *„Вкарушката"* отъ който филмъ има направени нѣколко сцени. Въ последно врѣме, той доби голѣма известность, като опитенъ помощникъ режисьоръ и не следъ дълго врѣме, ние щемъ видимъ да държи въ ржцетѣ си напълно постановката на филма.

Често кино-пресата говори за него, като нѣкждѣ го наричатъ „българскиятъ конт". Отъ България трѣбва да се горѣе съ такъвъ единъ синъ, който самичъкъ, при много трудъ и силна воля е достигналъ до завидно положение!...

Книжка 1. КИНО

Ст. Денчевъ, въ кинематографическо облекло готовъ да почне работа.

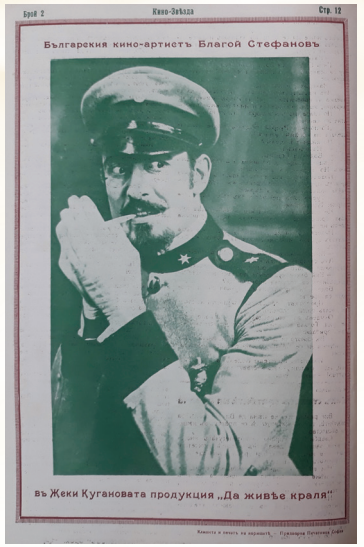
Въ кино-столицата има двуи двама българи, *Онжевъ* отъ гр. Сливенъ и *Г. Трѣблевъ* бившъ офицеръ отъ българската армия. Те не сж имали шансъ да взематъ добра работа, освѣнъ като фигуранти и то само два пжти за „Уйлямъ Факсъ" Студио. Послѣдниятъ, който е младо интелигентно и симпатично момче, обещава да стане единъ добъръ кинс-актьоръ.

Съ значение е да се отбѣлѣжи, че въ началото на тая година само за 2—3 мѣсеца въ Лосъ Анжелесъ бѣше *Тодоръ Радославовъ*, който пристигна, като голѣмъ кино-актьоръ (!) отъ Берлинъ и желаеше да вземе позиция не като актьоръ, но като *„звезда."* Обаче самомнението му и незнанието на езика го принудиха да се завърне обратно, откждѣто бѣше дошелъ!...

августъ, 1924. Лосъ Анжелесъ. Григорий Клюзъ.

Благой Стефанов е роден в с. Екши Су, Леринско през 1886.

Първоначално той учителства в Македония и България. В Америка пристига през 1910. Започва като фигурант в „Гранд Тийдър", Денвър, Колорадо, а по-късно играе във филмите „Да бих бил герой" и „Мъж по име". През 1918 заминава за Лос Андежилис, където играе в над 20 филмови продукции, сред които „Ако бях царица", „Наказание", „Белла Дона", „Испанската танцьорка", „Да живее царят" и други, където си партнира със звезди като Джеки Куган, Пола Негри, Глория Суонсън (Кинозвезда 1924, IV, 2: 6).

Специален материал в „**Кинозвезда**" (1924, IV, 2: 12)

Резиденцията, въ която живѣе г. *Благой Стефановъ* въ Холивудъ, Калифорния, нѣкжде по „Гауеръ стриитъ". Г. Стефановъ се вижда на самото балконче. Въ малкия каръ * е единъ камераменъ ** отъ „Ляски" студио, а голѣмиятъ каръ е притежание на нашия актьоръ. „Витуелъ" фото.

PERRY VEKROFF

Director

Latest Release "THE ISLE OF JEWELS," Serial Starring Stuart Holmes

MANAGEMENT EDWARD SMALL

153

Портрет на Пери Върков, Motion Picture Studio Directory and Trade Annual (1920)

Пери Н. Векров е роден в Шумен през 1881. Още от малък той заминава с родителите си за Александрия, Египет. По-късно завършва Роберт колеж в Цариград и право в Софийския университет, като изучава и драматическо изкуство в първата българска драматическа школа. През 1901 той пристига в Америка и първоначално е театрален актьор и режисьор. Като актьор, сценарист и режисьор в полето на кинематографа, той работи за „Американ Кинемаколор", „Вайтаграф", „Парамаунт" и „Фърст Нешънъл" за филмите „Из превъзходният път", „Чарл, медното сърце", „Нейните тайни", „Господ на Тиндерчейт" (Кинозвезда 1924, IV, 2: 6).

Официален списък на членовете на Асоциацията на филмовите режисьори в Холивуд за 1925 (Film Daily Year Book, 1925)

Motion Picture Directors Association

NEW YORK CITY

234 West 55th Street — Phone Columbus 9090

Kenneth Webb ..... President
Burton King ..... Ass't Director
Robert G. Vignola ..... Technical Director
C. J. Williams ..... Treasurer
William F. Haddock ..... Secretary

Edwin Hollywood ..... Inner Guard
Webster Campbell ..... Outer Guard

TRUSTEES

Ashley Miller
J. Searle Dawley
James Vincent

MEMBERS

John G. Adolfi.
George Archainbaud.
Keanan Buel.
Charles J. Brabin.
Webster Campbell.
Emile Chautard.
J. Searle Dawley.
Frank P. Donovan.
J Gordon Edwards.
Wm. F. Haddock.
John Jos. Harvey.
Hobart Henley
Edwin S. Hollywood
John E. Ince.
George Irving.
Burton King
Harley Knoles.
O. A. C. Lund.
Charles Maigne.
Harry Millarde
Ashley Miller.
Charles F. Miller.
John W. Noble.
Sidney Olcott.
Leonce Perret.
Joseph A. Richmond.
John S. Robertson.
Wesley Ruggles.
Paul Scardon
George B. Seitz.
Edwin M. Simpson.
S. E. V. Taylor.
Tom Terriss.
Augustus Thomas.
Robert Vignola
James Vincent.
Kenneth Webb.
C. Jay Williams.

Officials—Motion Picture Directors Association

1925 N. Wilcox Ave., Hollywood

Roy Clements ..... Director
Harry L. Franklin ..... Assistant Director
Reaves Eason ..... Technical Director
Wm. P. S. Earle ..... Treasurer
Harold Shaw ..... Secretary
Wilfrid North ..... Chairman Executive Council
George Sargent ..... Secretary—Executive Council

EXECUTIVE COUNCIL

Philip Rosen
Joseph DeGrasse
William Beaudine
Roy Clements
Rowland Lee
Edward J. LeSaint
Norval MacGregor
George L. Sargent
Perry N. Vekroff
Wallace Worsley
James P. Hogan

MEMBERS

*Reginald Barker
Clarence Badger
Wm. King Baggot
Frank Beal
Wm. Beaudine
Chester Bennett
Wm. Bertram
J. Stuart Blackton
John G. Blystone
Frank Borzage
Maurice Campbell
Colin Campbell
Edwin Carewe
Irving Cummings
Al. E. Christie
Louis Wm. Chaudet
*Roy Clements
E. F. Cline
Frank Colley
Jack Conway
George L. Cox
J. Searle Dawley
Wm. Robt. Daly
*Joseph DeGrasse
Cecil B. DeMille
Wm. C. DeMille
Wm. Duncan
Wm. P. S. Earle
Ferdinand Earle
Reeves Eason
Fred Fishbeck
Dallas Fitzgerald
Harry L. Franklin
Sydney Franklin
Chas. K. French
Douglas Gerrard
Charles Giblyn
James Gordon
Al E. Greene
Al Herman
Joseph Henaberry
Victor Heerman
E. Mason Hopper
James W. Horne
Jay Hunt
Rex Ingram
Fred Jackman
George Jeske
Fred A. Kelsey
Erle Cawthorne Kenton
Henry King
Ed. Laemmle
Rowland Vance Lee
Ed. J. LeSaint
Eddie Lyons
Norval MacGregor
Murdock J. MacQuarrie
Henry MacRae
Robert McGowan
George Marshall
George Melford
Howard Mitchell
Fred Newmeyer
Wilfrid North
Henry W. Otto
Chas. J. Parrott
Paul Powell
Francis J. Powers
Lem Powers
Wm. Parke
Albert Ray
George E. Reehm
Lynn F. Reynolds
*Thos. V. Ricketts
Phil E. Rosen
Albert E. Russell
Wm. Russell
Al Santell
George L. Sargent
Edward M. Sedgwick
William Seiter
Lawrence Semon
Harold Shaw
H. Scott Sidney
Edward Sloman
Edward Sullivan
Frederick A. Thomson
Maurice Tourneur
Laurence Trimble
Travers Vale
Wally Van
King W. Vidor
Percy Vekroff
Theodore Wharton
*Wallace Worsley
Wm. Worthington
James Young

*Members of Board of Trustees

507

КОВАРНАТА ПРИНЦЕСА ТУРАНДОТ

Игрален филм (пародия)

Принцеса Турандот месеци наред се представя пред софийското общество като „непостижима девстве - ница“. Тя седи на пейка в парка и чисти с четка за обувки овехтялото си картонено сърце. Над главата ѝ е кацнала хартиена сврака. Появява се Чарли Чаплин. Принцесата започва да флиртува с него, след което го приспива на гърдите си. Неочаквано пристигат на велосипеди Джеки Куган и един околосветски пътешественик. Те съблазняват принцесата и тя изневерява на заспалия Чарли Чаплин. Разбрал това, той се дуелира с околосветския пътешественик и го убива, а Джеки Куган се самоубива.

Дом на изкуствата и печата (София)

Райко Алексиев

Христо Константинов

Райко Алексиев (Чарли Чаплин), Щърбакова (Принцеса Турандот), Никола Танев (Джеки Куган), Борис Денев (околосветския пътешественик)

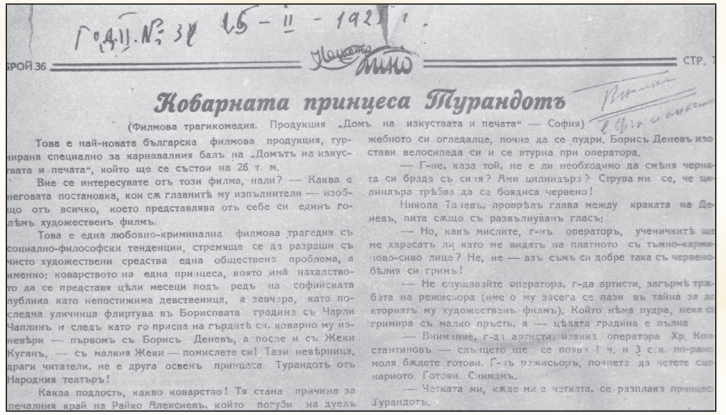
София, Борисовата градина

черно-бял, ням, 23 мин.

26 февруари 1925 във Военния клуб (София)

Филмът е създаден като част от специалната програма на бал с маски, организиран от културната организация **Дом на изкуствата и печата – София** и не е прожектиран на други събития или места.

Факсимиле от сп. „**Нашето кино**” (1925, II, 36: 7)

Кобарната принцеса Турандотъ

(Филмова трагикомедия. Продукция „Домъ на изкуствата и печата“ — София)

Това е най-новата българска филмова продукция, турирана специално за карнавалния балъ на „Домъть на изкуствата и печата“, който ще се състои на 26 т. м.

Вие се интересувате отъ този филма, нали? — Каква е неговата постановка, кои сж главнитѣ му изпълнители — изобщо отъ всичко, което представлява отъ себе си единъ голѣмъ художественъ филмъ.

Това е една любовно-криминална филмова трагедия съ социално-философски тенденции, стремяща се да разреши съ чисто художествени средства една обществена проблема, а именно: коварството на една принцеса, която има нахалството да се представя цѣли месеци подъ редъ на софийската публика като непостижима девственица, а завчера, като последна уличница флиртува въ Борисовата градина съ Чарли Чаплинъ и следъ като го приспа на гърдитѣ си, коварно му изневѣри — първомъ съ Борисъ Деневъ, а после и съ Жеки Куганъ, — съ малкия Жеки — помислете си! Тази невѣрница, драги читатели, не е друга освенъ принцеса Турандотъ отъ Народния театъръ!

Какъв подлостъ, какво коварство! Тя стана причина за печалния край на Райко Алексиевъ, който погуби на дуель жебното си огледалце, почна да се пудри. Борисъ Деневъ изстави велосипеда си и се втурна при оператора.

— Г-не, каза той, не е ли необходимо да смѣня черната си брада съ си-я? Ами цилиндъра? Струва ми се, че цилиндъра трѣбва да са боядиса червено!

Никола Таневъ, пронѣлъ глава между краката на Деневъ, пита сжщо съ развълнуванъ гласъ:

— Но, какъ мислите, г-нъ операторъ, ученичкитѣ ще ме харесатъ ли като ме видятъ на платното съ тъмно-карминово-сиво лице? Не, не — азъ съмъ си добре така съ червеното, бѣлия си гримъ!

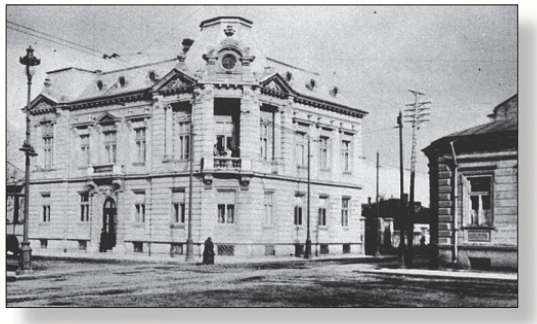
— Не слушайте оператора, г-да артисти, загърмѣ тръбата на режисьора (име о му здсега се пази въ тайна за да вторирать му художественъ филмъ). Който нѣма пудра, нека си гримира съ малко пръсть, я — цѣлата градина е пълна

— Внимание, г-да артисти, извиква операторъ Хр. Константиновъ — слънцето ще се появи! ч, и 3 с.м. по-рано моля бѫдете готови. Г-нъ режисьоръ, почнете да четете сценария. Готови. Снимамъ.

— Четката ми, кѫде ми е четката, се разплаках принцеса Турандотъ.

Домът на изкуствата и печата започва своята културна дейност през 1920 в прекрасната сграда по проект на архитект Петко Момчилов, която се е намирала на ул. „Г. С. Раковски” № 151. Организацията има свой устав, а нейни учредители са дълъг списък от обществено активни писатели, литературоведи, художници, артисти, журналисти като Добри Немиров, Стилиян Чилингиров, Александър Балабанов, Сирак Скитник, Георги Стаматов, Христо Борина, Петър Морозов, Димитър Гюдженов, Никола Кожухаров, Александър Миленков, Стефан Киров, Елин Пелин и много други. Сред първите записани редовни членове са Сава Огнянов, Кръстьо Сарафов, Адриана Будевска, Иван Вазов, Стоян Михайловски, проф. Иван Шишманов, Антон Страшимиров, Иван Мърквичка, Жеко Спиридонов, Борис Денев, Райко Алексиев и др. Една от основните цели на софийския Дом на изкуствата е неговите членове „да действат с общи сили за напредъка на българската книжнина, живопис, музика и сценични изкуства и за създаване на интерес към тях в чужбина” (Василева 2007: 2-3).

Снимка на Дом на изкуствата и печата, София

Домовете на изкуствата в България

Едни от най-активните културно-просветни и професионални организации, с дълготрайно присъствие в българския културен живот в периода след ПСВ до 9-и септември 1944, са Домовете на изкуствата. Първоначално те се основават в София, Пловдив и Варна, а след това и в Стара Загора, Русе, Шумен, Бургас, Велико Търново, Видин. Модернизацията на следвоенното общество, стремежът към съизмеримост с европейските стандарти обуславя и една от основните задачи на Домовете на изкуствата - да действат за изграждането на подходяща материална база за българската култура - сгради със зали за художествени изложби, за театър, концерти, сказки, клубни салони и работни кабинети. Именно това е едно от големите предимства на Домовете на изкуствата и за дълго време ги превръща във водещите огнища на културния живот в България (Василева 2007: 2).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Бурното десетилетие на 20-те години на XX век достига своя връх, когато бива извършен един от най-кървавите атентати в цялата история на човешката цивилизация.

АТЕНТАТЪТ В „СВЕТА НЕДЕЛЯ“

Документален филм (хроника)

Хрониката проследява събитията от деня на атентата (16.04.1925) до деня на екзекуцията на неговите преки извършители (27.05.1925).

Структурата на съхраняваното в БНФ и оцеляло копие се състои от четири епизода – разрушената след атентата църква „Света Неделя”/Свети Крал” (6 минути и половина), погребенията на жертвите (8 мин. и 46 сек.), процесът срещу подсъдимите атентатори (Фридман, Коев, Задгорски), (3 мин. и 40 сек.) и тяхната екзекуция (около 3 мин.). Четирите сегмента следват една и съща драматично-хронологическа линия, но фактът, че са монтирани хаотично дава основание за хипотезата, че се касае поне за два различни, самостоятелни филма (Кърджилов 2015: 130).

„Ученическо кино” (лабораторията на ДУК към МНП), Модерен театър, дружество „Луна” за Ангел Сладкаров (?)

Христо Константинов, Минко Балкански, Васил Бакърджиев (?), Жан Парнак, Жак Леви, операторът на Модерен театър Апостол

София

черно-бял,ням, без междукадрови надписи, 622 м., 21 мин. и 41 с.

На 28 май 1925 кино „**Модерен театър**” (София) „извънредно” включва в своята програма „**Преживяните събития в София от 18 [16] април т. г. до днес**” (най-вероятната премиера на първоначалния вариант на филма); На 8 юни 1925 в „**Летен Кино-Палас**” (Варна) е показан филмът „**Атентата в църквата Св. Неделя**” с всички подробности – включително присъдата и обесването на Коев, Задгорски и Фридман” (цялостният репортаж по събитията)

Кадри от „**Атентатът в „Света Неделя**”, запечатали операторите на филма и камерите, с които е бил заснет

Кадри на разрушената църква „Света Неделя”

„Екзелсиоръ“ днесъ
„Атентата въ св. Недѣля“ съ трите бесилки:
ФРИДМАНЪ, КОЕВЪ и ЗАДГОРСКИ.

Кино Екзелсиоръ днесъ представя голѣмата любовна оріенталска — любовна драма „Подъ сѣнката на минарето“ изъ живота на пустинните разбойници. Заедно съ горния филмъ продължава представянето на „Атентата въ църквата „Св. Недѣля“.

ЕКЗЕЛСИОРЪ
ДНЕСЪ
„АТЕНТАТА
ВЪВ СВЕТА НЕДѢЛЯ“
съ тритѣ бесилки:
Фридманъ, Коевъ и Задгорски.

Кино-Екзелсиоръ отъ днесъ представя многоочакваний художественъ филмъ „Любовнитѣ писма на графинята С.“ съ участието на любимата на пловдивската публика кино актриса Мия Май въ главната роля. Заедно съ горния филмъ ще се представи и „Атентата въ Света Недѣля“ и тритѣ бесилки: Фридманъ, Коевъ и Задгорски. Цѣлиятъ филмъ е снимант на самитѣ мѣста, презъ време на атентата.

ТЕАТЪРЪ и КИНО
Кино-Екзелсиоръ

отъ днесъ представя многоочакваний художественъ филмъ „Любовнитѣ писма на графинята С.“ съ участието на любимата на пловдивската публика кино-актриса Мия Мей въ главната роля.

Заедно съ горния филмъ ще се представи и „Атентата въ Света Недѣля“, — жертвитѣ подъ развалинитѣ, погребението, братската могила, процесътъ срещу конспираторитѣ, присждитѣ и тритѣ бесилки: Фридманъ, Коевъ и Задгорски. Цѣлиятъ филмъ е снимант на самитѣ мѣста, презъ време на атентата, и е сполучливо изработенъ отъ добри оператори. Заслужава да се види отъ всѣки, който обича Родината си

Съобщения за прожекции на документалния филм за атентата в кино „**Екселсиор**” (Пловдив), публикувани във в. „Юг” (Пловдив)

Съществуват различни версии относно заснемането и създаването на **документалната хроника** „**Атентатът в „Св. Неделя**”. В своя ръкопис „Трънливият път на българския филм” Васил Гендов свидетелства, че именно:

„Христо Константинов отива да снеме погребението на генерал Георгиев... Когато Константинов очаква изнасянето на ковчега от черквата, застанал с готовия апарат близо до стълбите от южната страна на черквата, става атентатът. В първия момент Константинов успява да вземе апарата и да избяга. Впоследствие обаче той се завръща и снима разрушената вече черкова, разчистването и изваждането на труповете” (Гендов 1949: 149).

Христо Константинов снима събитията като оператор в лабораторията на Държавния ученически кинематограф (ДУК) към МНП. Той успява да улови на филмовата лента паниката, царяща непосредствено след взрива, а по-късно и процесът, и екзекуцията (два от четирите сегмента, съставляващи документалната хроника).

Готовият филм – „**Атентатът в „Св. Неделя**”, от една страна, е изпратен от Министерството на външните работи и на изповеданията в Германия, а от друга, печели конкурса на кино „Одеон” за отразяване на събитията и се прожектира в него и във филиалите му. Самият конкурс показва, че разпространителите са заинтересовани да представят пред публиката „актуалните събития”. Източникът на тези ценни сведения е едно писмо на д-р Герчо Марковски (първият управител на софийското ученическо кино в периода 1920–1925, доктор по физика, преподавател в елитните софийски II и III мъжки гимназии и Висшето училище, днешния СУ) до МНП. Писмото е открито от проф. Александър Янакиев в Централния държавен архив (ЦДА) и огласено за първи път през 2004 в неговата статия „Интересни ли сме за света?”.

Дълги години документално–хроникалната творба, отразяваща един от най-драматичните мигове в най-новата българска исто - рия, е обгърната в „информационна тъма" относно важни детайли око- ло нейното поръчителство и производство, екип от оператори и монта- жисти, първоначални автентични варианти и „пропагандни" филмови копия и техния показ на родна почва и по света. Благодарение на дъл- голетната изследователска дейност на киноисторици като Ал. Алексан- дров, Ал. Янакиев и П. Кърджилов съдбата, събитията и личностите око- ло хрониката и нейните кинематографични сеанси са вече значително по-осветлени с привличането и анализа на много нови сведения от то- гавашния печат, архивни материали като мемоари, спомени, писма, до- клади и сведения на съвременници и близки родственици или потомци на осъдените атентатори.

Със сигурност е установено, че „**Атентатът в „Света Неделя**" бива публично показан през 1925 в София („Модерен театър"), Варна („Ле- тен Кино Палас") и Пловдив („Екселсиор") през месеците май, юни и юли... Има сведения за „придвижването" на филма и негови демонстра- ции и в други градове в страната, сред които сигурно засвидетелстван е Стара Загора.

Показът му зад граница, предизвикал голям политически скандал у нас, подробно отразен и дискутиран в тогавашния роден, но и чуждес- транен печат, е свързан с появата и демонстрациите на манипулирана версия на филма, в която са добавени кадри на „буржоазен" терор, сни- мани извън България и изфабрикувани от болшевишката пропаганда. Събитията довеждат до назначаването на специална съдебна анкетна комисия за разследване съставителството на „пропагандния филм". По- следните проучвания сочат, че в чужбина навярно са циркулирали две версии на филма, манипулираната и обявена за „търговски гешефт" и автентична, изготвена „със съдействието на властите в София", прите- жавана от Ангел Сладкаров. Оперетният артист бива набеден и осъден задочно за агитационния филм, въпреки че анализът на съхранените свидетелства за тогавашните събития и реконструкцията на тяхната хронология сочи, че той най-вероятно не е бил замесен в т. нар. „ге- шефт". Впоследствие сканадалът довежда и до конфискуване на копия- та на филма у нас, което предопределя както тяхното оцеляване, така и дългогодишния информационен мрак около създаването и съдбата на кинохрониката (Кърджилов 2015 с цит. лит.).

Кадри от извеждането на атентаторите от **Артилерийското кино**

Междукадров надпис от хрониката, информи- ращ за извеждането на атентаторите от съда след присъдата

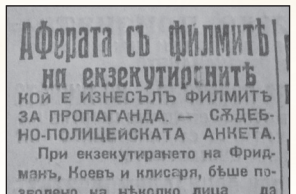
В салона на **Артилерийското кино** (южната част на днешния парк „Генерал В. Заимов") от 1 май 1925 заседава Софийският военно-полеви съд (всички дела по конспирацията минават в ръцете на този вид извънр- едни съдилища), пред който биват изправени лицата, обвинени за атентата в Света Неделя: Петър Задгорски (единственият заловен от преките изпълнители на атен- тата), Марко Хаим Фридман (1892–1925) – адвокат от Стара Загора и сътрудник на Коста Янков, Георги Коев (приютил в дома си Иван Минков), Димитър Даскалов и Благой Кам- буров (ятаци пък на Задгорски). Срещу последните трима са повдигнати обвинения (по Закона за защита на държа- вата) като „помагачи" на „организация или група", пред- приела „терористически действия". Присъдите биват про- изнесени на 11 май. Киното е избрано за място на процеса поради големия интерес към делото (Кърджилов 2015: 120)

„Екзелсиоръ" днесъ
„Атентата въ св. Недѣля" съ трите бесилки:
ФРИДМАНЪ. КОЕВЪ и ЗАДГОРСКИ.

НОВИНИ
ЕЖЕДНЕВЕНЪ УТРИНЕНЪ ИНФОРМАЦИОНЕНЪ ВѢСТНИКЪ
Летенъ Кино Палассъ
Атентата въ пъкъ. Св. Недѣля
ЗАКОНА НА ОТМѢЩЕНИЕТО

Съобщения за прожекции на филма за атентата, публикувани във в. „Юг" (Пловдив) от 17. 07. 1925 (№ 1975) и в. „Варненски новини" от 8. 07. 1925 (№ 204)

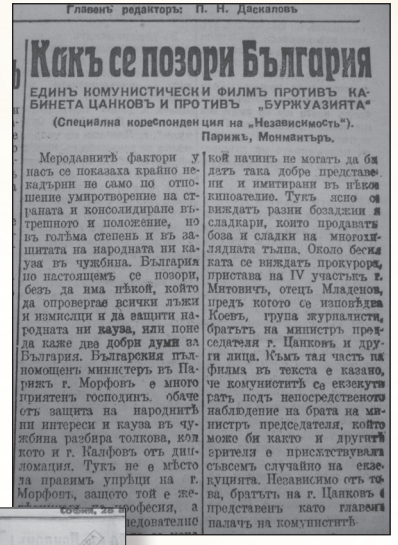
Медиен отзвук за „левия“ филм за атентата след неговото представяне извън България.

Аферата съ филмитѣ на екзекутиранитѣ

кой е изнесълъ филмитѣ за пропаганда. — съдебно-полицейската анкета.

При екзекутирането на Фридманъ, Коевъ и клисаря, бѣше позволено на нѣколко лица да филмиратъ сценитѣ на обесването съ цель да се прокентиратъ после въ страната. Такива филми, придружени съ други сцени, които били представени и филмирани въ странство сж дали възможность да се почне една пропаганда противъ България. Въ вестницитѣ вече се дадоха описания на противобългарскитѣ демонстрации, които сж били устроени въ чужбина при прокентирането на тия филми. Явиха се въпроса, кой е далъ на чужденцитѣ тоя филмъ? До кол кото се знае, такива филми снели Модерния театъръ София, артиста А[illegible] ученическ[illegible] Сега б[illegible] но-полице[illegible] провери в[illegible] ницитѣ з[illegible] пропаганд[illegible]

Главенъ редакторъ: П. Н. Даскаловъ

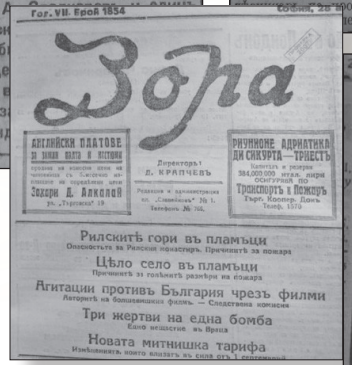
Какъ се позори България

ЕДИНЪ КОМУНИСТИЧЕСКИ ФИЛМЪ ПРОТИВЪ КАБИНЕТА ЦАНКОВЪ И ПРОТИВЪ „БУРЖУАЗИЯТА“

(Специална кореспонденция на „Независимость“).

Парижъ, Монмантръ.

Мередаванитѣ фактори у насъ се показаха крайно некадърни не само по отношение умиротворение на страната и консолидиране вътрешното и положение, но въ голѣма степень и въ защитата на народната ни кауза въ чужбина. България, но настоящемъ се позори, безъ да има нѣкой, който да опровергае всички лъжи и измислици и да защити народната ни кауза, или поне да каже два добри думи за България. Българския пълномощенъ министеръ въ Парижъ г. Морфовъ е много приятенъ господинъ, обаче отъ защита на народнитѣ ни интереси и кауза въ чужбина разбира толкова, колкото и г. Калфовъ отъ дипломация. Тукъ не е мѣсто да правимъ упрѣци на г. Морфовъ, защото той е жертва на [illegible] професия, а [illegible] недоволните [illegible] кой начинъ не могатъ да бѣдатъ така добре представени и имитирани въ нѣкое киноателие. Тукъ ясно се виждатъ разни бозадзии и сладкари, които продаватъ боза и сладки на многолюдната тълпа. Около бесилката се виждатъ прокурора, пристава на IV участъкъ г. Митовичъ, отецъ Младенов, предъ когото се изповѣдва Коевъ, група журналисти, братътъ на министръ председателя г. Цанковъ и други лица. Къмъ тая часть на филма въ текста е казано, че комуниститѣ се екзекутиратъ, подъ непосредственото наблюдение на брата на министръ председателя, който може би както и другитѣ зрителя е присъствувалъ съвсемъ случайно на екзекуцията. Независимо отъ това, братътъ на г. Цанковъ е представенъ като главенъ палачъ на комуниститѣ.

Гог. VII. Ерой 1854

Зора

Рилскитѣ гори въ пламъци

Цѣло село въ пламъци

Агитации противъ България чрезъ филми

Три жертви на една бомба

Новата митническа тарифа

Академията на науките

София

Цѣна 1 левъ

Пропагандата срещу България

Анкета върху филма по обесването на Фридманъ, Коевъ и Залгорски

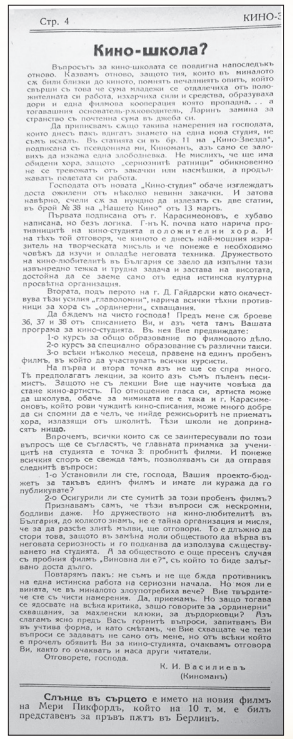
Установено е, че въ деня на атентата е дошелъ единъ чуждепеецъ, който веднага закупилъ направенитѣ филми отъ нѣкой операторъ. По този случай засега сж задържани нѣкой лица и се води дознание съ цель да се установи, дали филмирането на събитията отъ 16 априлъ е ставало съ знанието на лицата, които сж „използували“ филма и дали въ случая има престъпление по нашитѣ закони.

Намѣренитѣ нѣколко филма съ същото съдържание сж конфискувани. Властитѣ ще прилагатъ всички законни мѣрки срещу онѣзи граждани, които чрезъ филми, пригодни за цѣлта, или съ други срѣдства, ще искатъ да правятъ пропаганда срещу българската държава.

Провинилитѣ [illegible] ще бѣдатъ подведени подъ отговорность и наказани споредъ нашитѣ закони.

През годината:

Спорът между двете списания „**Кино-звезда**” и „**Нашето кино**”, става още по-ожесточен, а поводът е откриването на киностудия (киношкола) към Дружеството на кинолюбителите в България, създадено благодарение на пропагандната акция на „Нашето кино” предходната година. Споровете са около въпроса – необходими ли са подобни киношколи на България. Новата студия е под ръководството на Николай Масалитинов, режисьор в Народния театър. Предвиждат се два курса на обучение – теоретичен и практически, като целта на първия е да даде филмова култура, а на втория – да допълни теорията с упражнения в сферата на актьорското майсторство. Записването за теоретичния курс било безплатно, а за практическия е поставено условие – кандидатите да не са по-млади от 17 г. (за жените) и от 18 г. (за мъжете). В крайна сметка новата студия просъществува само в рамките на един месец през пролетта на 1925, като причините са както твърде общата програма на киношколата, така и полемиката около смисъла за нейното функциониране в толкова ранен етап от развитието на родното кинопроизводство (Янакиев 2003: 61–62; Кинозвезда 1925, IV, 13: 3; Кинозвезда 1925, IV, 14: 4).

Стр. 4 КИНО-З

Кино-школа?

Въпросъть за кино-школата се повдигна напоследъкъ отново. Казвамъ отново, защото тия, които въ миналото сж били близки до нието, помнятъ печалнитѣ опити, които сѣрдци съ това че сума младежи сж отвлѣчена отъ полезнитѣ си работа, изхарчена сили и средства, обрѣкувана дори и една филмова кооперация която пропадна. . . а тогавашния основателъ-ржководитель, Лорисъ замина за странство съ почтена сума въ джеба си.

Да предположимъ, сжщо такова намерения на господата, които днесъ ваъ, вдигатъ знамето на една нова студия, не съмъ искалъ. Въ статията си въ бр. 11 на „Кино-Звезда“, подписана съ псевдонимъ ни, Кинолюбитель, азъ само се завѣзвахъ да искажа една злободневна. Не мислихъ, че ще има обещания кждо защото „сериозния“ разницаи“ обикновенно не се тревожатъ отъ закачки или насѣщини, а продължаватъ работата си работа.

Господата отъ новата „Кино-студия“ обаче изтежаватъ доста смокотно отъ нѣколко нещини закачки. И законъ навѣрно, счели сж за нужно да излезатъ съ две статии, въ брой № 38 на „Нашето Кино“ отъ 13 мартъ.

Първата подписана отъ г. Карасименовъ, е хубаво написана, но безъ логика. Г-нъ К. почва като нарича противницитѣ на кино-студията „поклонители хора. И на тѣхъ той отговоря, че щото е днесъ най-мощния изразитель на творческата мисъль и че понеже е необходимо човѣкъ да изучи и овладѣе неговата техника. Дружеството на кино любителитѣ въ България се заело да изпълни тази извънредно тежка и трудна задача и застава на висотата, достойна да се заеме само отъ една истинска културна просвѣтна организация.

Втората, подъ перото на г. Д. Гайдарски като окачествува тѣзи усилия „главоломни“, нарича всички тѣхни противници за хора съ „ограничени“, самодивски.

Да бждемъ на чисто господа! Предъ мене сж броеве 36, 37 и 38 отъ списанието Ви, и азъ чета тамъ Вашата програма за курсътуата. Въ нея Вие предвиждате:

1-о курсъ за сжщо образование по филмовото дѣло.

2-о курсъ за специално образование съ различни такси.

3-о всѣки нѣколко месеца, правене на единъ пробенъ филмъ, въ който да участвуватъ всички желающи.

На въпроса и втора точка азъ не ще се спра много. Тѣ представляватъ лекции, за които азъ съмъ плашенъ песимистъ. Защото не съ лекции Вие ще научите човѣка да стане кино-артистъ. По отношение глава си, артиста може да школува, обаче за мимиката не е така и г. Карасименовъ, който роди чужантѣ кино-списание, може много добре да си спомни да е чель, че нийде рекомендуятъ не практикатора, излязоли отъ школитѣ. Тѣзи школи не допринасятъ нищо.

Впрочемъ, всички които сж се заинтересували по този въпросъ ще се съгласятъ, че главната пречка за ученицитѣ на студията е точка 3: пробенъ филмъ. И понеже всичкитѣ спорове се свеждатъ тамъ, позволявамъ си да отправя следнитѣ въпроси:

1-о Установили ли сте, господа, Вашия проекто-бждещъ за такъвъ единъ филмъ и имате ли куража да го публикувате?

2-о Осигурили ли сте сумитѣ за този пробенъ филмъ?

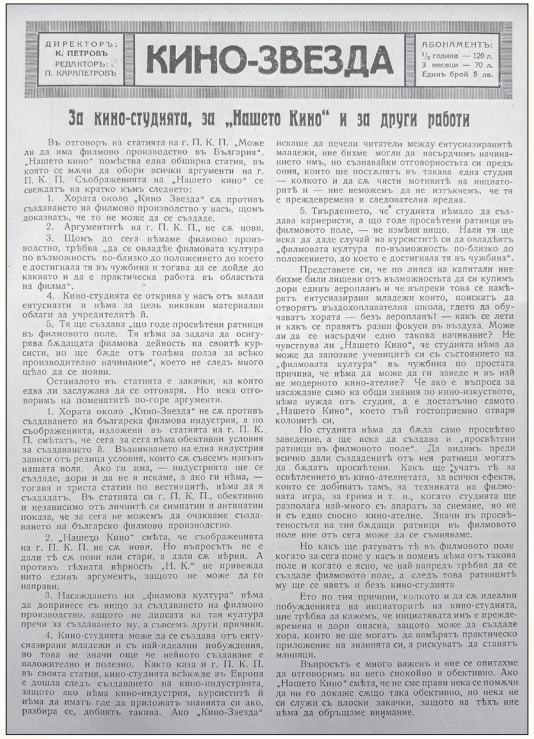
Признавамъ самъ, че тѣзи въпроси сж нескромни, бодливи даже. Но дружеството на кино-любителитѣ въ България, до колкото знамъ, не е тайна организация и мисля, че за да разсѣе злитѣ языци, ще отговори. То е длъжно да стори това, защото въ замѣна поли общественото да вѣрва въ неговата сериозность и го подкрепа, да използува сжществуването на студията. А за общественото е още пресенъ случая съ пробния филмъ „Винова ли е?“, съ който то биде залъгвано доста дълго.

Повтарямъ пакъ: не съмъ и не ще бжда противникъ на една истинска работа на сериозно начало. Но моя ли е вината, че въ миналото злоупотребява вече? Вие твърдите че сте съ чисти намѣрения. Да, приемамъ. Но защо тогава се ядосвате на всѣка критика, защо говорите за „ограничени“ свящаници, за самодивски языци, за въпросникомъ? Пъкъ слагамъ ясно предъ Васъ горнитѣ въпроси, запитавамъ Ви въ устата поета, и азъ съ смѣлость, че Вие сжщо не тези въпроси се задавать не само отъ мене, но отъ всѣки който е прочелъ обявитѣ Ви за кино-студията, очаквамъ отговора Ви, както го очакватъ и нѣма други читатели.

Отговорете, господа.

К. И. Василиевъ
(Кинолюбитель)

Слънце въ сърцето е името на новия филмъ на Мери Пикфордъ, който на 10 т. м. е билъ представенъ за пръвъ пжть въ Берлинъ.

ДИРЕКТОРЪ: К. ПЕТРОВЪ
РЕДАКТОРЪ: П. КАРАПЕТРОВЪ

КИНО-ЗВЕЗДА

АБОНАМЕНТЪ: ½ година — 120 л. 3 месеци — 70 л. Единъ брой 5 лв.

За кино-студията, за „Нашето Кино“ и за други работи

Въ отговоръ на статията на г. П. К. П. „Може ли да има филмово производство въ България“, „Нашето кино“ помѣства една обширна статия, въ която се мжчи да обори всички аргументи на г. П. К. П. Съобразението на „Нашето кино“ се свеждатъ на кратко къмъ следното:

1. Хората около „Кино Звезда“ сж противъ създаването на филмово производство у насъ, щомъ доказватъ, че то не може да се създаде.

2. Аргументитѣ на г. П. К. П., не сж нови.

3. Щомъ до сега нѣмаме филмово производство, трѣбва „да се овладѣе филмовата култура по възможность по-близко до положението до което е достигнала тя въ чужбина и тогава да се дойде до каквато и да е практическа работа въ областьта на филма“.

4. Кино-студията се открива у насъ отъ млади ентусиасти и нѣма за цель никакви материални облаги за учредителитѣ й.

5. Тя ще създава „що тоде просвѣтени ратници въ филмовото поле. Тя нѣма за задача да осигурява бждащата филмова дейность на своитѣ курсисти, но ще бжде отъ голѣма полза за всѣко производително начинание“, което не следъ много щѣло да се появи.

Останалото въ статията е закачки, на които едва ли заслужава да се отговори. Но нека отговоримъ на поменатитѣ по-горе аргументи.

1. Хората около „Кино-Звезда“ не сж противъ създаването на българска филмова индустрия, а по съображенията, изложени въ статията на г. П. К. П. смѣтатъ, че сега за сега нѣма обективни условия за създаването й. Възникването на една индустрия зависи отъ редица условия, които сж съвсемъ извънъ нашата воля. Ако ги има, — индустрията ще се създаде, дори и да не я искаме, а ако ги нѣма, — тогава и трисѣ статии по вестницитѣ, нѣма да я създадатъ. Въ статията си г. П. К. П., обективно и независимо отъ личнитѣ си симпатии и антипатии показа, че за сега не можемъ да очакваме създаването на българско филмово производство.

2. „Нашето Кино“ смѣта, че сжществуването на г. П. К. П. не сж нови. Но въпросътъ не е дали тѣ сж нови или стари, а дали сж вѣрни. А противъ тѣхната вѣрность „Н. К.“ не привежда нито единъ аргументъ, защото не може да го направи.

3. Насажданието на „филмова култура“ нѣма да допринесе съ нищо за създаването на филмово производство, защото не дисцата на тая култура пречи за създаването му, а съвсемъ други причини.

4. Кино-студията може да се създава отъ ентусиазирани младежи и съ най-идеални побуждения, но това не значи още че нейното създаване е наложително и полезно. Както каза и г. П. К. П. въ своята статия, кино-студията всѣкжде въ Европа е дошла следъ създаването на кино-индустрията, защото ако нѣма кино-индустрия, курсиститѣ й нѣма да имать где да приложатъ знанията си ако, разбира се, добиятъ такива. Ако „Кино-Звезда“ искаше да пречи читатели между ентусиазираните младежи, ние бихме могли да посъвѣтимъ начинаещото, но сънавайки отговорностьта си предъ онѣзи, които ще постъпятъ въ такава една студия — колкото и да сж чисти мотивитѣ на инициаторитѣ и — ние неможемъ да не изтъкнемъ, че тя е преждевремена и следователна вредна.

5. Твърдението, че студията нѣмало да създава кариеристи, а що годе просвѣтени ратници въ филмовото поле, — не измѣня нищо. Нали тя ще иска да даде случай на курсиститѣ си да овладѣятъ „филмовата култура по-възможность по-близко до положението, до което е достигнала тя въ чужбина“.

Представете си, че но липса на капитали ние бихме били лишени отъ възможността да си купимъ дори единъ аероплянъ и че въпреки това се намѣрятъ ентусиазирани младежи които, поискатъ да отворятъ въздухоплавателна школа, както да обучаватъ хората — безъ аероплянъ! — какъ се лети и какъ се правятъ разни фокуси въ въздуха. Може ли да се насърчи едно такова начинание? Не чувствува ли „Нашето Кино“, че студията нѣма да може да запознае ученицитѣ си съ състоянието на „филмовата култура“ въ чужбина по простата причина, че нѣма да може да ги заведе и въ най не модерното кино-ателие? Че ако е въпроса за насаждане само на общи знания по кино-изкуството, нѣма нужда отъ студия, а е достатъчно самото „Нашето Кино“, което тъй гостоприемно отваря колонитѣ си.

Но студията нѣма да бжда само просвѣтно заведение, а ще иска да създава и „просвѣтени ратници въ филмового поле“. Да видимъ преди всичко дали създаденитѣ отъ нея ратници могатъ да бждатъ просвѣтени. Какъ ще ‚учатъ тѣ за осѣветлението въ кино-ателиетата, за всички ефекти, които се добиватъ тамъ, за техниката на филмовата игра, за грима и т. н., когато студията ще разполага най-много съ апаратъ за снемане, но не и съ едно сносно кино-ателие. Знани въ просвѣтеностьта на тия бждащи ратници въ филмового поле ние отъ сега може да се съмняваме.

Но какъ ще ратуватъ тѣ въ филмового поле когато за сега ние у насъ и помѣсъ нѣмаме отъ такова поле и когато е ясно, че най-напредъ трѣбва да се създаде филмового поле, а следъ това ратницитѣ му ще се явятъ и безъ кино-студията.

Ето по тия причини, колкото и да сж идеални побуждения на инициаторитѣ на кино-студията, ние трѣбва да кажемъ, че инициатитѣ имъ с прежде времена и дори опасна, защото може да създаде хора, които не ще могатъ да намѣрятъ практическо приложение на знанията си, а рискуватъ да станатъ маниаци.

Въпросътъ е много важенъ и ние се опитахме да отговоримъ на него спокойно и обективно. Ако „Нашето Кино“ смѣта, че не сме прави нека се помжчи да ни го докаже сжщо така обективно, но нека не си служи съ плоски закачки, защото на тѣхъ ние нѣма да обрьщаме внимание.

Кино **„Астория” (1925–1929)** на пл. „П.Р. Славейков” № 1 наследява кино „Левски”. Салонът е разполагал с 250 места, а един от първите му съдържатели бил Георги Попов. Наследникът на „Астория” – кино „Славейков” е открито на 23 септември 1934 на пл. „П.Р. Славейков” № 2. В рекламните съобщения се изтъква, че това е един „уютен и кокетен кино-театър”. Месеци след откриването му, киното е модернизирано като е заменен старият несъвършен лихтонов апарат с нов тип тон-апарат „Европа” на „Кланг филм”. Смята се, че този нов апарат е бил първият такъв у нас и на Балканите, като е давал „пълна естественост и лекота на музиката и идеална отчетливост на говора”. Тази най-важна придобивка за един кинотеатър е осигурила вероятно популярност и дълговечност на кино „Славейков” (Александров 1983: 83; Александров 1984: 140-141).

За кино **„Подкрепа” (1925–1927)** оскъдната запазена информация сочи, че киното е разполагало със салон от 400 места и се е намирало на ул. „Три уши” до Сметната палата. То е било управлявано от „Ученическите безплатни трапезарии” (Александров 1983: 83; Списък на кинематографите в София от 8 февруари 1927 – ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

Кино **„Зора” (1925)** с адрес ул. „Оборище” № 14 е просъществувало само една година (Александров 1983: 83).

Ученическо кино при механо-електрическото училище (1925)

В рамките само на няколко месеца функционира поредното новооткрито ученическо кино в столицата (Александров 1983: 83).

Семейство Влайкови

Кино „**Влайкова**” днес

Кино „Влайкова“ (1925–2022)

През 1925 започва строежът на „Народен кино-театър” (днешното кино „Влайкова”) по инициатива на Мария Влайкова – учителка и общественичка, съпруга на писателя Тодор Влайков (1865–1943). На 26 ноември 1925 М. Влайкова съобщава на МНП желанието си да предостави салона, който през пролетта на 1926 ще бъде готов, за устройване на „ученически кинематограф”. Киното е построено на собствено място от 465 кв.м на ул. „Иван Асен II”. Салонът е за 400 души, със сцена и 4 малки гримьорни. Мария Влайкова също прави и дарение, чрез което се осигурява годишна субсидия за даровит писател, за да пише „народни исторически драми”: „Последният да се усъвършенства в областта на филмовото изкуство с цел „да се възпроизведе на филм цялото българско минало още от епохата на Симеона, Самуила, Асеновата и други светли епохи; всички паметници, крепости и манастири и ние да представим пред чуждия свят и бъдещето наше поколение историята на нашето отечество, на стара, велика България”. През годините киното за кратко функционира под различни имена. В годините на Втората световна война (ВСВ) то е известно като „Виктория”. По-късно (1968/9–1971), когато БНФ наема салона с намерението да го превърне в специализирано архивно кино то носи наименованието „Сергей Айзенщайн”.

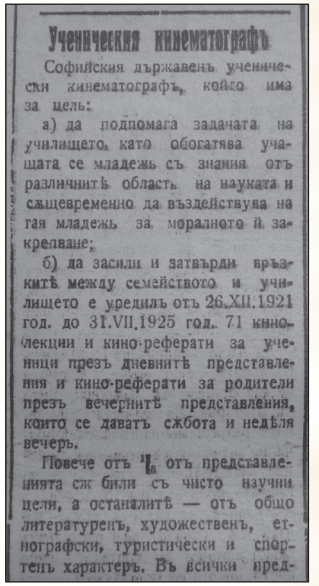
„Влайкова” е най-старото действащо кино в София. То се управлява от ОНЧ „Антон Страшимиров – 1926” и понастоящем е едно от арт-кината в столицата (Александров 1983: 85; Александров 1984: 154; Терзиева 2017: 204; Енциклопедия Дарителството; Кино Влайкова 2012).

ФАНАМЕТ(FANAMET)

През 1925 трите най-големи американски филмови компании „Фей мъс Плеърс Ласки корпорейшън” (Famous Players Film Company), известна повече със съкратеното си наименование „Парамаунт” (Paramount Pictures), „Фърст Нешънъл” (First National) и „Метро-Голдуин-Майер” (Metro-Goldwyn-Mayer) създават общ европейски филмов синдикат „ФАНАМЕТ” със седалище в Берлин, за да координират износа си по света. В рамките на година от създаването му е предприето изграждането на мащабна мрежа от представителства в цяла Централна и Източна Европа - Литва, Латвия, Естония, Полша, Австрия, Чехословакия, Унгария, Югославия, Румъния, България, Турция и Гърция (Янакиев 2000: 73-75; Жечева 2022).

Хроникално-документални филми на ДУК, произведени през 1925:

1. **Атентатът в църквата „Света Неделя”**
2. **Тържествата на Св. Св. Кирил и Методий**
3. **Лятната ученическа колония на Първа девическа гимназия**
4. **Водопроводът Бистрица–София**
5. **Из Витоша**
6. **Из Родопите**
7. **Прокарването на ж.п. линията Саранбей–Лъджене**
8. **Лъджане с минералните бани и извора Клептуза**
9. **Юндола – Родопите**
10. **Електричната юзина Въча**

Ученическия кинематографъ

Софийския държавенъ ученически кинематографъ, който има за цель:

а) да подпомага задачата на училището, като обогатява учащата се младежь съ знания отъ различнитѣ области на науката и същевременно да въздействуява на тая младежь за моралното й закрепване;

б) да засили и затвърди връзкитѣ между семейството и училището е уреднлъ отъ 26.XII.1921 год. до 31.VII.1925 год. 71 кино-лекции и кино-реферати за ученици презъ дневнитѣ представления и кино-реферати за родители презъ вечернитѣ представления, които се даватъ сжбота и недѣля вечеръ.

Повече отъ ½ отъ представленията сж били съ чисто научни цели, а останалитѣ — отъ общо литературенъ, художественъ, етнографски, туристически и спортенъ характеръ. Въ всички пред-

ПО РОДНИТЕ ПЛАНИНИ И ПОЛЕТА

Документален филм (научно-популярен)

Целта на документалния „културен” филм е да представи България в една „завършена картина” като народен, бит, природни, културни и исторически забележителности, със специален акцент върху развитите отрасли от нейното стопанство като розовата, тютюневата индустрия и скотовъдството.

Димитър Азманов, Дом на изкуствата и печата (София)

Райко Алексиев

Бончо Карастоянов, Валтер Шпетер

Созопол, Несебър, Велико Търново, Родопите, Рила, Черноморието, София, Белоградчишките скали…

Лабораториите на УФА

черно-бял,ням

11 юни 1926 в „Модерен театър” (София)

Инициативата за създаването на филма е на Димитър Азманов, а режисурата – на художника Райко Алексиев. То е свързано и с учредяването на **фонд „Български филм” при Българската Народна Банка (БНБ)** под патронажа на Дома на изкуствата и печата в София с цел подпомагане на „едно филмово производство на културно-просветна база”. Тогавашният печат свидетелства, че за филма са заснети около 4000 метра филмова лента.

Седмица след премиерата на филма в статията „**Праздник без празднуващи**” се критикува слабото отразяване на това „високо културно дело” в тогавашната преса и липсата на подобаващ зрителски интерес. Любопитен акцент в публикацията е и обзорът на съществуващата мрежа от киносалони в столицата и страната, като се отбелязва нарастващата роля на кинематографа в образованието, моралното и културното възпитание (Нашето кино 1926, III, 64: 1).

НАШЕТОКИНО

Праздникъ безъ празднуващи

Информация за предстоящата премиера на филма „**По родните планини и полета**” (Мир №№ 7780, 7782, 7784)

Филмътъ на „Домътъ на изкуствата и печата“

Културно-просвѣтни

Модернъ Театъръ

Отзвук за филма в сп. „**Нашето кино**” (№ 42)

БЪЛГАРИЯ В КАРТИНИ

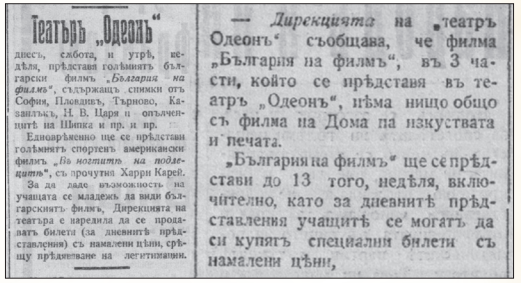
Документален филм (научно-популярен)

Документален филм в три части, представящ природата на България, както и сцени от всекидневието, народните обичаи и празненства.

Кино „Одеон”

Черноморието, Искърското дефиле, Балкана, връх Шипка…

12 юни 1926 в „Одеон” (София)

Театъръ „Одеонъ“

Информация за премиерата на „**България в картини**”, публикувана във в. „Мир” на 12 юни 1926 (№ 7785:2)

След премиерата си, филмът е характеризиран в тогавашния печат като „достоен за възхвала в техническо и художествено отношение” и със силно присъствие „кинематографичен усет”. Така двата родолюбиви филма, представени почти едновременно на голям екран в столицата, започват своя гастрол из страната (Вежинов 1926: 1-2; Нашето кино 1926, III, 42: 8; Нашето кино 1926, III, 78-81: 26).

КУРОРТЕН СЪН

Игрален филм (комедия)

Филмова лаборатория „Кенков филм”, Варна

Панайот Кенков

Любомир Генов, Панайот Кенков

Петя Попова, Катя Русевска, Петър Николов, Панайот Кенков, Мара Андреева

Варна

черно-бял, 35 мм

31.10.1926 в кино „Прошек”, Варна

Панайот Христов Кенков е един от пионерите на българското кино. Той е първият кино деец, създавал филми извън София.

Кинематографски 1926 е обобщена така: „**За 12 месеца изникват 12 кина, по 1 кино месечно! А заедно със заварените кина техният брой на раства на 17. Започва ерата на „киноманията”** (Александров 1983: 84). **Последните проучвания сочат, че броят на откритите през годината кина в столицата е 13.**

Първото от дванадесетте кина, открити през 1926 в столицата е „**България**” на бул. „Княз Александър Дондуков” № 34. То отваря врати на Великден през май 1926 на мястото на днешната сграда на Софийската опера. Собственик на киното било акционерно дружество с главни акционери И. Радев, Г. Парашкевов и Т. Гълъбов, а салонът му разполагал с 242 места.

Години след първото кино „България” в София се създават едноименни кина в следния хронологически порядък. Откритото на 1 януари 1941 кино „България” в зданието на Студентския дом на пл. „Народно събрание” № 10 функционира под това име само 10 дни. След откриването на зала „България” (7 януари 1941) на ул. „Аксаков” № 1, то е преименувано на кино „Царя” (Александров 1983: 84-85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119; Александров 1984: 152-154).

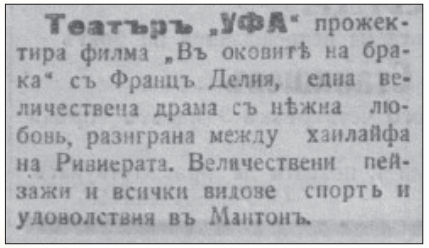

Рекламни съобщения за кинопрожекции в кино „**България**” (Мир №№ 7936, 7799, 7792, 7924)

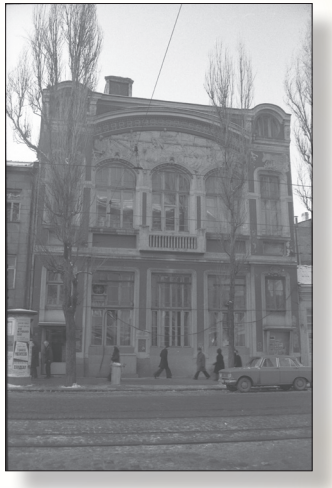
Само една година просъществува кино „**Фар**” на адрес: ул. „Граф Игнатиев” 51, със съдържател и собственик Ал. Винаров и салон от 155 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

В началото на 1926 отваря врати и „**Американското кино**” **(1926–1927)**, за което в печата и специализираните изследвания е запазена оскъдна информация (Александров 1983: 85).

Рекламно съобщение за кинопрожекции в кино **УФА** (№ 7874: 2)

Театъръ „УФА“ прожектира филма „Въ оковитѣ на брака“ съ Францъ Делия, една величествена драма съ нѣжна любовь, разиграна между хайлайфа на Ривиерата. Величествени пейзажи и всички видове спортъ и удоволствия въ Мантонъ.

Кино **УФА (1926–1938)** на днешния бул. „Христо Ботев” № 71 е първото професъюзно кино в България. То отваря врати в края на юли 1926. Киното било собственост на Софийското строително занаятчийско сдружение. Помещавало се в сградата на Дюлгерското здание, построена през 1910 по проект на архитект Наум Торбов, украсена с балерефна скулптура на фасадата на Александър Андреев и майстора-каменоделец Георги Киселинчев. Според списъка на кинематографите в София от 1927 салонът разполагал с 400 места, а негов тогавашен съдържател бил зап. ген. Каблешков (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

Сградата на Дюлгерското здание през периода на социализма. Архив: НИНКН, 1956

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

На 6 май 1926 на бул. „Княгиня Мария Луиза” №11, в помещението на някогашното кино **„Интим”**, посреща своите първи зрители кино **„Скàла” (1926–1929)**, със съдържатели Петър Тантилов, Владимир Василев и Анастас Наумов и салон от 200 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119). За съжаление то също споделя съдбата на своя предшественик.

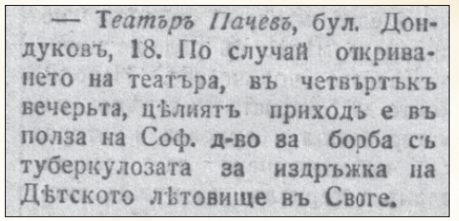
От 21 август 1926 до 1929 на ул. „Княгиня Клементина” № 84 (сегашния бул. „Ал. Стамболийски”) работи кино **„Забава”**, със съдържател Георги Д. Обретенов и салон от 400 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

Едва една година (1926–1927) успява да развива своята културна дейност кино **„Виктория”**, на ул. „Пирот” № 127 със съдържател д-р Атанасов и салон с 200 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

Кратък живот има и кино **„Аполо” (1926–1928)**, което се е намирало на ъгъла между улиците „Черковна” и „Регентска” със съдържател Таки Костов и салон с 455 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

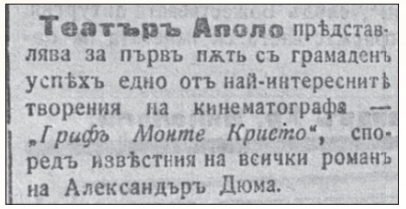
В периода 1926–1927 на ул. „Княгиня Клементина” № 108 функционира кино **„Перун”** със съдържател Асен Икономов и салон с 630 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

На 12 декември 1926 на ул. „Иван Асен II” № 5 се открива кино **„Алхамбра”** (1926–1928). Киното със съдържател Стефан Добрев и салон с 250 места вероятно е просъществувало само няколко години (Мир 1926, XXXII, 7936: 2; Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

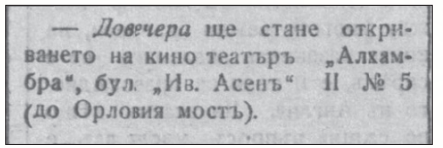

— Театръ Пачевъ, бул. Дондуковъ, 18. По случай откриването на театъра, въ четвъртъкъ вечерьта, цѣлиятъ приходъ е въ полза на Соф. д-во за борба съ туберкулозата за издръжка на Дѣтското лѣтовище въ Своге.

Съобщението за откриването на киното, публикувано във в-к „Мир” (№ 7951)

Един от популярните столични кинотеатри **„Пачев”** (с 826 места), носещ името на своя съдържател Иван Пачев, отваря врати на 30 декември 1926. Местоположението му е било на бул. „Княз Ал. Дондуков” № 18/14 (номерацията се мени заедно с урбанистичните промени през годините) и ъгъла с ул. „Търговска”. Киното рекламира отлично своята програма, като в тогавашната преса се споменава също, че то разполага с добре уредена чакалня и кафе-сладкарница. Театърът съществува до 1944, когато е разрушен при бомбардировките по време на ВСВ (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119; Мир 1927, 7988: 2).

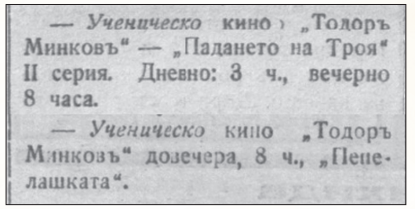

Театъръ Аполо прѣдставлява за първъ пѫть съ грамаденъ успѣхъ едно отъ най-интереснитѣ творения на кинематографа — „Графъ Монте Кристо“, споредъ извѣстния на всички романъ на Александъръ Дюма.

Рекламно съобщение за прожекции в кино **„Аполо”** (Мир № 8030)

— Довечера ще стане откриването на кино театръ „Алхамбра“, бул. „Ив. Асенъ“ II № 5 (до Орловия мостъ).

Съобщението за откриването на киното, публикувано във в-к „Мир” (№ 7936)

Рекламно съобщение за прожекции в кино **„Тодор Минков”** (Мир №№ 7892, 8924)

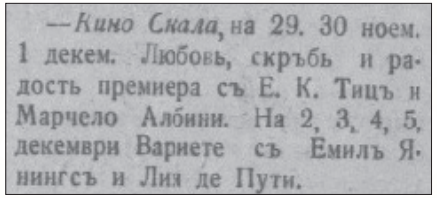

— Ученическо кино „Тодоръ Минковъ“ — „Падането на Троя“ II серия. Дневно: 3 ч., вечерно 8 часа.

— Ученическо кино „Тодоръ Минковъ“ довечера, 8 ч., „Пепелашката“.

Ученическите кинематографи

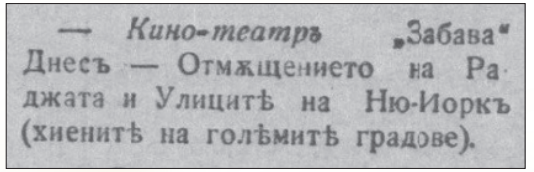
Кино „Тодор Минков” (1926–1931), клон на **Държавния ученически кинотеатър**, се открива през втората половина на октомври 1926 на ул. „Цар Борис” № 9 със салон от 250 места.

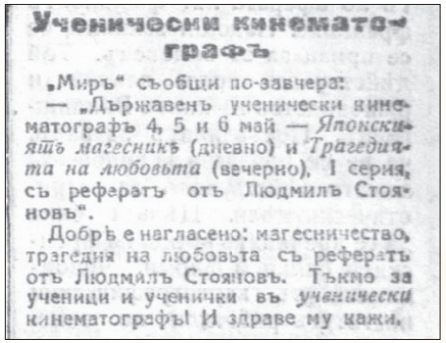
До края на 1926 в столицата има разкрити вече **няколко ученически кинематографа** и един във Варна. Постепенно техният брой започва да нараства както в София, така и в провинцията, но след идването на тон филма в 1930 повечето от тях прекратяват дейността си (Александров 1983: 85; Александров 1961).

— Кино Скала, на 29. 30 ноем. 1 декем. Любовь, скрѫбь и радость премиера съ Е. К. Тицъ и Марчело Албини. На 2, 3, 4, 5, декември Вариете съ Емилъ Янингсъ и Лия де Пути.

Рекламно съобщение за прожекции в кино **„Скала”** (Мир № 7926)

Рекламно съобщение за прожекции в кино **„Забава”** (Мир № 7946)

— Кино-театръ „Забава“ Днесъ — Отмѫщението на Раджата и Улицитѣ на Ню-Иоркъ (хиенитѣ на голѣмитѣ градове).

Ученически кинематографъ

„Миръ“ съобщи по-завчера:

— „Държавенъ ученически кинематографъ 4, 5 и 6 май — *Японскиятъ магесникъ* (дневно) и *Трагедията на любовьта* (вечерно), I серия, съ рефератъ отъ Людмилъ Стояновъ“.

Добрѣ е нагласено: магесничеството, трагедия на любовьта съ рефератъ отъ Людмилъ Стояновъ. Тъкмо за ученици и ученички въ *ученически* кинематографъ! И здраве му кажи.

Отзив за прожекции, организирани от ДУК (Мир № 7757: 1)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

На 3 декември 1926 се открива първокласното софийско кино **„Роял”** (1926–1948).

— *Въ петъкъ* вечерь се открива новия кинематографъ „Роялъ“ на ул. Раковска, съ гала прѣдставление въ полза на Соф. клонъ „Червенъ кръстъ“.

— *Утрѣ*, 9 ч. в., ще стане освещаването на новопостроения въ столицата театръръ „Роялъ“ на ул. Раковска 76, до Военния клубъ. Първиятъ концертъ ще се даде въ полза на д-во „Червенъ кръстъ“.

Поредица съобщения за предстоящото откриване на кино **„Роял”** във в. „Мир” (1926, XXXII, №№ 7926, 7927, 7928, 7929)

По случай откриването на 3 декември т. г. на театръръ „Роялъ“, Дирекцията устройва гала концертно прѣдставление за въ полза на българския „Червенъ кръстъ“ съ най-разнообразна програма, при участието на г-жа Челесте Оттай, която ще изпълни отбрани пѣсни; г. Аргировъ цигуларъ; смѣсения хоръ на г. Добри Христовъ; оркестра на театъра. Въ антракта ще се прѣдстави първата частъ на вълшебната филмова трагедия „Михаилъ Строговъ“. Билети за концерта се продаватъ при Касъровъ подъ хотелъ „България“.

Театъръ Роялъ. Научаваме, че послѣчай днешното тържествено откриване на този най-красивъ въ столицата съ богата обстановка театъръ, проявява се голѣмъ интересъ между отбраното общество, за гала прѣдставлението дадено за въ полза на дружеството Червенъ кръстъ.

Г. г. министритѣ и дипломатическото тѣло както и други отъ видното общество ангажираха мѣстата си.

Билети се продаватъ както въ магазина на Б. Касъровъ подъ хотелъ България, така и отъ 3 часа слѣдъ обѣдъ при каситѣ на театъръ Роялъ. Прѣдставлението започва въ 9 часа вечерьта.

Негов собственик е един от основателите на кино „Модерен театър” – Аладар Оттай (Остерайхер). Той основава акционерно дружество – „Безименно Акционерно Дружество – д-к Отай Аладар”, което стопанисва и отдава под наем двата киносалона с общ брой от 540 места. Кино „Роял” започва дейността си амбициозно с гала представления с отбрани концертни номера в полза на „Българския Червен кръст”. С прекрасен подбор на филми и премиери на значителен брой кино шедьоври, непрестанни грижи за акустиката на салона, подновяване на апаратурата, вентилационната инсталация, охладителните машини и отоплението, „Роял” поддържа славата си на „еталонно кино” до 1944.

Към специфичните особености на „Роял” следва да се добавят още уреждането на гастроли на чуждестранни артисти в България и на гала прожекции за журналисти и други специално поканени гости, както и издаването на специален рекламен бюлетин, по-доброто качество на афишната и вестникарската реклама.

Рекламно съобщение за прожекции в кино **„Роял”** (Мир № 7928)

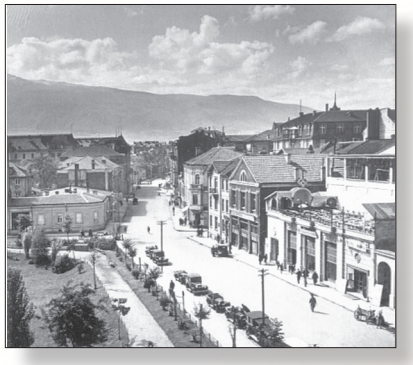
След пожара на 30 ноември 1930, през 1935 започва сериозен ремонт на сградата на кино „Роял” надстрояват се нови 4 етажа. Това е първата голяма поръчка на тандема архитекти Иван Васильов и Димитър Цолов, известни с проектите за катедралният храм „Св. Неделя”, Българската народна банка, Народната библиотека „Кирил и Методий”.

Кино „Роял” е национализирано през 1948. От създаването си през 1950 там функционира Театър Българска Армия (Александров 1983: 85, 90-91; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

Надстроената след пожара сграда на кино „Роял” вече като Театър на българската армия. Архив: НИНКН

Кино **„Роял”** през 20-те години на XX век. Архив: официален сайт на „Театър на българската армия”

Царица Йоанна и княгиня Евдокия пред кино „Роял” на коледно благотворително тържество, организирано съвместно с клуб „Славия” и кино „Роял”. Архив: официален сайт на „Театър на българската армия”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

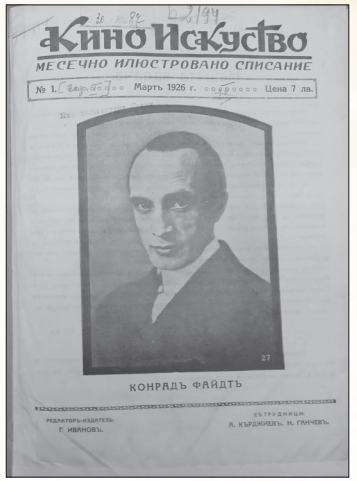
Киноизкуство [Кино Изкуство]: Месечно илюстровано списание (1926–1930)
Първият брой на списанието излиза на 1 март 1926 в София. Негов редактор е Георги Иванов със сътрудници – А. Кърджиев и Н. Ганчев.

Изданието прокламира своята цел: „За един кинолюбител не е достатъчно да гледа само филми. Той се интересува от всичко, което е свързано с киното (...) Чувствува се обаче липсата на едно киносписание, с добра информация, което да задоволи напълно кинолюбителите. Схващайки тая нужда, ние се нагърбихме, до колкото имаме възможност, да дадем едно такова списание" (Киноизкуство 1926, I, 1: 1-2). **Още в първия си брой, то обещава, че през пилотната година** „ще излязат 10 книжки с художествено изработени цветни корици, с отбрани кино снимки и най-разнообразен материал по кинематографни въпроси от наши и чужди автори".

Години по-късно редакторът ще обобщи усилията, постиженията и затрудненията на родната киноперiодика в „Как се създадоха кино-списанията в България" с апел към публиката за подкрепа (Киноизкуство 1928, II, 11: 3-4).

Любопитна подробност е и организираният от изданието през 1927 конкурс за най-хубави читателки и читатели като наградата за избраниците е публикуване на техни снимки на кориците на списанието и участието им с роли в творбата на „Роза филм" – „**Любовта е престъпление**" (Киноизкуство1927, II, 2: 8).

Първият брой на списанието

През 1926 списание „Киноизкуство" публикува нарочен материал за **Борис Михайлов** – драматичен и филмов артист, който работи в Германия. Партнирал си с почти всички тогавашни големи артисти като Пола Негри, Хари Пил, Олаф Фьонс, Алберт Щайнрюик и др. и участвал във филмите „Зумурн", „Непристъпни граници", „Малкия Мук", „Омагьосания кръг" и др. (Киноизкуство 1926, I, 1: 14).

Стр. 14. КИНО ИЗКУСТВО Брой 1.

БОРИСЪ МИХАЙЛОВЪ.

Мнозина отъ читателитѣ може би не знаятъ, че въ Германия имаме единъ българинъ, който печели отъ день на день все по-голѣма и по-голѣма слава. Това е Борисъ Михайловъ, който отъ нѣколко години работи безшумно, като драматиченъ и филмовъ артистъ.

Този българинъ е много добре оцененъ отъ голѣмитѣ германски режисьори.

Игралъ е почти съ всички голѣми артисти, като Пола Негри, Аусъ Егеде Нисенъ, Алберъть Щайнрюикъ, Олафъ Фьонсъ и др.

Участвувалъ е въ Зумурунъ, Непристжли граници, Малкия Мукъ, Омагиосания кржгъ и др. А сега нѣмскитѣ списания му отдаватъ заслужено мѣсто между голѣмитѣ германски звезди.

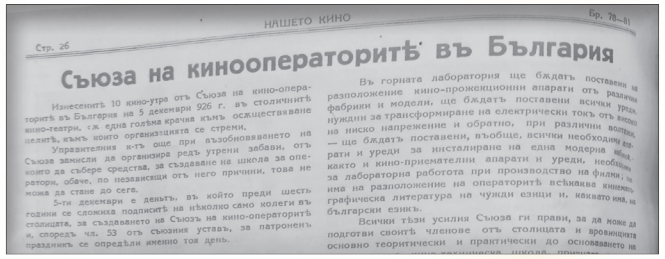
По настоящемъ той играе въ единъ сензационенъ филмъ съ познатия нѣмски артистъ Хари Пилъ. Борисъ Михайловъ е може би единствен българинъ, който спечели всемирна известность.

Ние пожелаваме още по-голѣмъ успѣхъ на нашия сънародникъ.

На 5 декември 1926 (патронният празник на кинооператорите) **Съюзът на кинооператорите в България** с председател Христо Константинов организира **10 кино–утра** в редица столични кинотеатри с цел събиране на средства за създаване на модерна школа за оператори.

В инициативата са помолени да се включат всички кинопритежатели и филмови представители в София с безвъзмездното предоставяне на киносалони и някои филми. Включват се „Кино-филм", „Фанамет" (Д. Красса), „Електра филм", „Модерен театър", а също и кината „България", „Астория", „Уфа", „Забава", „Виктория", „Подкрепа", „Фар", „Скàла" и „Аполо". Приходите са предназначени за изпращането на съюзни членове на специализация в странство, като за целта е обещана подкрепа и от германските кинооператори за безплатно обучение в тяхната специализирана школа и няколкомесечна практика в тамошни ателиета и фабрики. Отделно УС на Съюза възнамерява учреждането и на специална техническа лаборатория с модерно оборудване и всякаква българска и чуждоезична кинематографическа литература, където да бъдат изпитвани и подготвяни за тяхната специалност всички оператори и техните помощници (Константинов 1926: 26).

Публикация за инициативата с кино-утрата в сп. „**Нашето кино**" (№ 78-81)

НАШЕТО КИНО Бр. 78–81

Стр. 26

Съюза на киноператорить въ България

Изнесеният 10 кино-утра отъ Съюза на кино-операторитѣ въ България на 5 декември 926 г. въ столичнитѣ кино-театри, съ една голѣма крачка къмъ осъществяването целитѣ, къмъ които организацията се стреми.

Управителния к-тъ още при възобновяването на Съюза замисли да организира редъ утрени забави, отъ които да събере средства, за създаване на школа за оператори, обаче, по независящи отъ него причини, това не можа да стане до сега.

5-ти декември е денятъ, въ който преди шестъ години се сложиха подписитѣ на нѣколко само колеги въ столицата, за създаването на Съюзъ на кино-операторитѣ и, споредъ чл. 53 отъ съюзния уставъ, за патрониченъ праздникъ се опредѣли именно тоя день.

Въ горната лаборатория ще бѣдатъ поставени на разположение кино-прожекционни апарати отъ различни фабрики и модели, ще бѣдатъ поставени всички уредби нужни за трансформиране на електрически токъ отъ високо на ниско напрежение и обратно, при различни волтажи, — ще бѣдатъ поставени, въобще, всички необходими апарати и уреди за инсталиране на една модерна школа, както и кино-приемателни апарати и уреди, необходими за лабораторна работа при производство на филми; има на разположение на операторитѣ всѣкаква кинематографическа литература на чужди езици и, каквато има, на български езикъ.

Всички тѣзи усилия Съюза ги прави, за да може да подготви своитѣ членове отъ столицата и провинцията основно теоритически и практически до основаването на

През 1926 се основава **Българска национална филмова студия**, представлявана от Васил Бакърджиев. Дружеството прокламира създаването на филмова школа с артистичен, режисьорски, художествен, писателски и технически отдели, както и изпращането на своите членове на специализация в чужбина. Дружеството отново „амбициозно" подхваща инициативата за поредната киношкола за киноартисти през 1931–1932, като тогава тя е по „кореспондентната система". Желаещите да станат звезди изпращат такси срещу които получават лекции, които да прочетат и така да станат киноактьори. Коментарът на „Нашето кино" е показателен: „нов опит да се лови риба в мътните води на младежката неосведоменост" (Янакиев 2003: 63-64).

Представителството на ФАНАМЕТ (FANAMET) в България и организираният конкурс

През първата половина на 1926 се създава българският клон на ФАНАМЕТ. За негов директор американците назначават Дмитрий Соляник-Красса, руски емигрант с филмова дейност в Цариград, а по-късно и в Берлин, където в съдружие с Димитър Азманов доставя филми за България и Балканите чрез „Палада филм".

След заемането на поста и пристигането му в България, той развива активна дейност, като преговаря не само със столичните кинотеатри, но и установява контакти с провинциалните салони за сключването на взаимноизгодни договори. В резултат не само филмовите творби се появяват на роден екран едновременно с актуалната им дистрибуция в цяла Европа, но и се въвеждат много новости. Сред тях са предварителните прожекции за професионалисти на премиерните заглавия (за писатели, журналисти, артисти, художници и др.), а също и надписите на български език върху самата лента, които до този момент били нанасяни върху стъкла и прожектирани със специални апарати.

През есента на 1926 синдикатът организира конкурс за красота като по американски образец във всяка от дванадесетте страни със свои представителства в Европа са проведени национални конкурси за красавици. В България е разработена система от няколко тура за подбор като са проведени в кина в София, Пловдив, Варна, Русе, Плевен и Шумен публични конкурси, на които претендентките се явявали преди прожекциите пред зрителите. Публикация в един от столичните ежедневници гласи, че „на всяко представление (в театър „Одеон") портретите на кандидатките ще се прожектират на платното, през време на антрактите", а зрителите, които си купят билет ще получат и бюлетин и ще могат „да дадат гласа си за определяне на най-красивата българка и бъдеща кино-актриса". Най-красивите дами били снимани от специално пристигнал за целта фотограф на „Кодак". В страните участнички, местните журита преглеждат стотици снимки, а с избраните 10–12 дами се провеждали лични срещи. Трите победителки от тези срещи се представяли чрез снимки в централата в **Берлин, където бива избирана финалистката на всеки национален конкурс**. Сред тях именно ще трябва да посочи журито в началото на 1927 във Виена победителката от конкурса, който се превръща в **първия конкурс за „Мис Европа"**, макар че тогава по-често се говори за конкурс за красавици, филмова дива, кралица на красавиците и т.н. Победителката ще играе главната роля в холивудска продукция (Янакиев 2003: 77; Жечева 2022; Мир 1926, XXXII, 7945: 2; Нашето кино 1926, III, 65: 6; Нашето кино 1926, III, 74:1).

Съюз на приятелите на филма

Съюзът е основан през есента на 1926 от група интелектуалци, сред които проф. Асен Златаров, Димитър Азманов, Пантелей Карасимеонов, писателите Добри Немиров, Елин Пелин, Чавдар Мутафов, Емануил поп Димитров, Людмил Стоянов, Стилиян Чилингиров, Ангел Каралийчев, художниците Александър Божинов, Иван Милев, Дечко Узунов, Иван Пенков, П. Киселинчев и др. Основните дейности на това културно обединение са свързани с популяризирането на филмовото изкуство, култура и просвета чрез разнообразни инициативи, събития и публични тематични лекции основно в София, но и в други градове. Подобни тенденции се наблюдават и в Европа по същото време (Янакиев 2003: 43-44).

НАШЕТО КИНО

СПЕЦИАЛЕНЪ БРОЙ

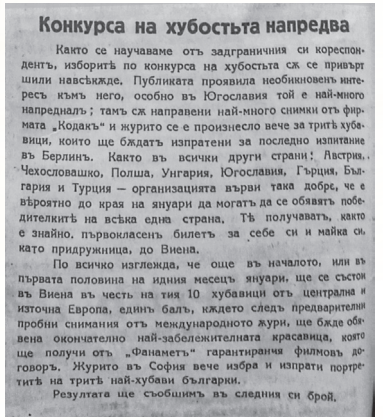
Единъ международенъ конкурсъ за красота

ТЪРСЯТЪ СЕ ФИЛМОВИ ЗВЕЗДИ!

10 страни. 10 премии. 10 ангажимента.

Коя е най-красивата жена въ България?

Подробности върху голѣмия конкурсъ търсете въ този брой

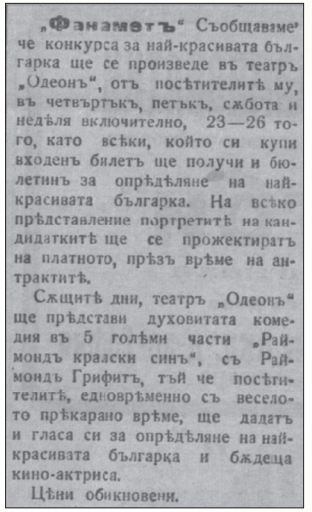

Конкурса на хубостьта напредва

Както се научаваме отъ задграничния си кореспондентъ, изборитѣ по конкурса на хубостьта сж се привършили навсѣкждe. Публиката проявила необикновенъ интересъ къмъ него, особно въ Югославия той е най-много напредналъ; тамъ сж направени най-много снимки отъ фирмата „Кодакъ" и журито се е произнесло вече за тритѣ хубавици, които ще бждатъ изпратени за последно изпитание въ Берлинъ. Както въ всички други страни: Австрия, Чехословашко, Полша, Унгария, Югославия, Гърция, България и Турция — организацията върви така добрѣ, че е вѣроятно до края на януари да могатъ да се обявятъ победителкитѣ на всѣка една страна. Тѣ получаватъ, както е знайно, първокласенъ билетъ за себе си и майка си, като придружница, до Виена.

По всичко изглежда, че още въ началото, или въ първата половина на идния месецъ януари, ще се състои въ Виена въ честь на тия 10 хубавици отъ централна и източна Европа, единъ балъ, където следъ предварителни пробни снимания отъ международното жури, ще бжде обявена окончателно най-забележителната красавица, която ще получи отъ „Фанаметъ" гарантирания филмовъ договоръ. Журито въ София вече избра и изпрати портретитѣ на тритѣ най-хубави българки.

Резултата ще съобщимъ въ следния си брой.

Публикации за откриването на представителството на ФАНАМЕТ и организирания от тях конкурс в сп. „**Нашето кино**" (№№ 65, 66, 74)

„Фанаметъ" Съобщаваме че конкурса за най-красивата българка ще се произведе въ театръ „Одеонъ", отъ посѣтителитѣ му, въ четвъртъкъ, петъкъ, сжбота и недѣля включително, 23—26 того, като всѣки, който си купи входенъ билетъ ще получи и бюлетинъ за опрѣдѣляне на най-красивата българка. На всѣко прѣдставление портретитѣ на кандидаткитѣ ще се прожектиратъ на платното, прѣзъ врѣме на антрактитѣ.

Сжщитѣ дни, театръ „Одеонъ" ще прѣдстави духовитата комедия въ 5 голѣми части „Раймондъ краски синъ", съ Раймондъ Грифитъ, тъй че посѣтителитѣ, едноврѣменно съ веселото прѣкарано врѣме, ще дадатъ и гласа си за опрѣдѣляне на най-красивата българка и бждеща кино-актриса.

Цѣни обикновени.

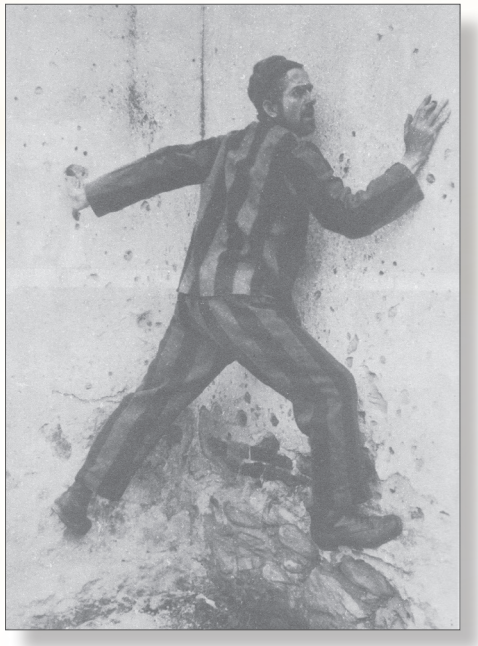

Състава на организацията „Фанаметъ". Отъ лѣво на дѣсно, въ най-долния редъ: г. г. Франценъ (Виена), Красса (София), Енгазъ (Будапеща). Вирани (Будапеща); втори редъ: Шеферъ (Адм. директоръ на „Фанаметъ"), г-жа Сесианъ (Ню-Йоркъ), Блюменталъ, Аронсонъ, Фриче (тримата съставятъ главното управление на „Фанаметъ"), Приндъ (Берлинъ), Краеръ (Берлинъ); трети редъ: Контурекъ (Прага), Бонеръ (глав. дир. за Балканитѣ), Виршафта (Будапеща), д-ръ Нетаъ (Прага), Вайсъ (Виена), Виршафтъ (Виена), Цукербергъ (Виена), Горе (Букурещъ), Рихтеръ (Загребъ), Лангеншайтъ (Берлинъ), Сизелски (Варшава).

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ЗАБРАВИ БОГА

Игрален филм (мелодрама)

Дребният чиновник Павел Симов е страстен комарджия, но задлъжнява и започва да краде. За едно негово нападение на жена в парка е осъдена несправедливо съпругата му Ринка. Тя оставя на невръстния им син Пепи единствената си ценна вещ – малко кръстче. След като излиза от затвора, Ринка започва работа в бонбонената фабрика. Една вечер намира пред къщата си заспало дете, което разпознава като прислужника в пекарната, а виждайки кръстчето на врата му и като своя син. Двамата заживяват щастливи заедно, но Павел се прибира от чужбина и започва да ги тормози. Предизвиква пожар в дома им и се опитва да избяга с детето. Но след като Пепи го спасява от идващ към него влак, той се предава в полицията. В затвора под грижите на свещеника той се разкайва за престъпленията си и е помилван. Семейството се събира на Великден.

Кадри от филма „**Човекът, който забрави Бога**"

Гендов Филм

Васил Гендов

Христо Константинов

Васил Гендов (Павел Симов), **Жана Гендова** (Ринка), **Митко Гендов** (Пепи като тригодишен), **Сашко Кипров** (Пепи като шестгодишен), **Милка Ламбрева** (Нина, приятелка на Ринка), **Ставруда Фратев** (Катерина), **Стела Дукова** (Зоя), **Катя Миленкова** (богатата дама), **Любен Георгиев** (Свещеникът от затвора) и Софийската пожарна команда по ръководството на Захарчук

София и Пловдив със съдействието на управата на кино „Екселсиор" (Пловдив)

черно-бял, ням, запазена 1 част, 17 м ф. л., 55 сек.

21 септември 1927 в кино „Одеон" (София)

Работното заглавие на филма е „От Царя до Ючбунар"

Василъ Гендовъ за новия си филмъ „Човѣкътъ, който забрави Бога"

Интервю на В. Гендов в „**Нашето кино**" (1927, IV, 91: 3)

Из спомените на Васил Гендов, проследяващи активното навлизане на киното в културния живот не само на София:

„В годините след 1927-а почти във всички читалищни кина започнаха да играят филми [бел. П. Кърджилов: т. е. да прожектират филми] всеки ден, като програмата се сменяваше всеки понеделник и четвъртък, а много често и три пъти седмично.” (Гендов 2021: 141).... Този път Васил и Жана Гендови осигуряват финансирането на поредния си филм предварително. В продължение на две години те изнасят представления със собствения пътуващ из провинцията Софийски театър или „Театър Васил Гендов”. Представленията са добре посетени, а събраните 95 000 лева им позволяват да реализират новия си проект. В екипа на филма се включва Христо Константинов, първият български професионално подготвен оператор, който осигурява по-добри (от използваните при заснемането на предишните им филми) технически средства – „френската кинематография, марка „Дебри”, модел „С” с всички модерни съоръжения, като телеобектив, два извънредни обектива, въртящ се обектив и всички видове маски” (Гендов 2016: 192).

Стр. 6 НАШЕТО КИНО Бр. 94

„Човѣка, който забрави Бога“ Скица отъ *Коголенъ*

В. х. Гендовъ — режисьоръ и главенъ изпълнитель

Жана Гендова — героинята на филма

Една отъ най-драматичнитѣ сцени

Оператора на филма г. Хр. Константиновъ

Шаржове на екип, герои и сцени от филма (Нашето кино 1927, IV, 94: 6)

Специаленъ брой за българския филмъ

Год. I София, 8 октомврий 1927 г. Брой 15

КИНО

СЕДМИЧНИКЪ ЗА КИНЕМАТОГРАФИЯ

Този брой съдържа

„Човѣка, който забрави Бога“

съдържание и отзивъ

Специален брой на „**Кино**” за българския филм „**Човекът, който забрави Бога**” (Кино 1927, I, 15:1)

Театръ Одеонъ

Отъ утрѣ, срѣда

Българския филмъ

Човѣкътъ който забрави Богъ!

Съ благосклонното участие на Столичната полиция и Пожарната Команда

5467

Театръ Одеонъ

Филмътъ „*Човѣка, който забрави Бога*“, поставенъ и режисиранъ отъ Василъ Гендовъ, има небивалъ успѣхъ. Въ първия день на представянето му, четиритѣ представления сж били буквално прѣпълнени и каситѣ е трѣбвало да врѣщатъ многобройнитѣ посѣтители, по липса на мѣста.

Филмътъ „Човѣка, който забрави Бога“ наистина надминава далече всички досегашни снимани въ България филми и може да съперничи съ много такива европейски. Сюжетътъ му е много добре изработенъ, а играта на артиститѣ забѣлѣжителна. Г. Гендовъ заслужава искрени похвали.

Рекламно съобщение и отзвук за филма (Мир №№ 8165, 8168)

Год. III. Варна, септември 1928 год. Брой 206.

Морско ехо

вестникъ за култура и общественъ животъ.

КИНО „РОЯЛЪ“

(Бившъ „Прошекъ“)

Отъ ПОНЕДѢЛНИКЪ

започва да се прожектира новия Български филмъ

„КОГАТО ЛЮБОВЬТА ГОВОРИ“

(ВОДЕНИЧАРКАТА)

Снетъ въ Варна и живописнитѣ й околности изъ художественитѣ разкази на ЕЛИНЪ ПЕЛИНЪ.

Действующи лица:

Жени — П. Кенковъ, Войка — Г-жа Леди, Лепо — П. Караасеновъ, Дедо Гурчилавъ — Л. Геновъ, Исмаилъ — С. Савовъ, Миланъ — Ф. Филиповъ.

Свири оркестъръ съ пригодена за филма специална българска музика.

НАЧАЛО — ДНЕВНИ 4 часа следъ обѣдъ ВЕЧЕРНИ 8½—10½ часа вечерьта.

Всѣки варненецъ трѣбва да види този филмъ.

През 1927 във Варна е заснет игралният филм „**Когато любовта говори**”.

Сценарият и режисурата са на Панайот Кенков (по разказа „Лепо” на Елин Пелин), а оператори са Любомир Генов и Панайот Кенков. Продукцията е реализирана от филмова лаборатория „Кенков-филм”, Варна. Премиерата е осъществена на 18 септември 1928 в кино „Ранков”, Варна (Янакиев 2000: 411).

В НОКТИТЕ НА ПОРОКА

Игрален филм (мелодрама)

Малко балканско селце. Минала е сватбата. Младоженците Калина и Стойко са вече в своя дом. Животът на младото семейство тече спокойно. След година им се ражда момиченце. Преминаваща черда биволи стъпква детето. Стойко се пропива от мъка, занемарява имота, бие често Калина. Братът на Калина се опитва да го вразуми, но той се нахвърля върху него и го блъсва от висока скала. От силния удар братът полудява. Калина отново чака дете. Тази вест преобразява Стойко. При раждането Калина умира. Стойко остава сам да се грижи за сина си.

Български народен филм (Б.Н.Ф)

Йохан Розенблат

Валтер Андерс

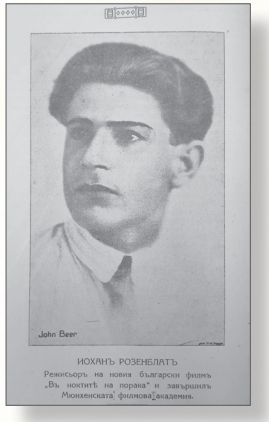
Йохан Розенблат (Стойко), Надя Захариева (Калина), Иван Касабов (братът на Калина), Рачо Рачев (лекарят), Йордан Караферманов (селският кмет), Георги Василев (горският стражар), Петър Дамов (видение), Ерна Хилди, Жон Бер, Жеорж Рикс (вероятно псевдоними)

черно-бял,ням

прожекции в театър „Скобелев", октомври 1928

Портрет на **Валтер Андерс**

Портрет на **Йохан Розенблат**, публикуван във в. „Киноизкуство" (1927, II, 4: 4)

Сцена отъ новия български филмъ „Въ ноктитѣ на порока".
Продукция на Б. Н. Ф.

Да ценимъ родното

Новитѣ български филми на В. Гендовъ „Човѣкътъ, който забрави Бога" и
ози на Б. Н. Ф. „Въ ноктитѣ на порока"
емогатъ да не зарадватъ всѣки единъ,
ойто цени и който обича всѣка една на-
а културна придобивка. Единствена мо-
е би, само България е останала назадъ
производството на филми, било съ на-
ионаленъ сюжетъ или съ модеренъ, не
атуй че липсватъ такива, а затуй че
ме свикнали най-лесно да се отричаме
ъ всичко що е наше и да сваляме
апка на всичко що е чуждо. Безспорно
че ний неможемъ да искаме още
грандиозни постановки", които да съпер-
ичатъ на голѣмитѣ европейски кжщи,
все пакъ бихме могли да докажемъ,
че и въ това културно поле България ще
заеме почетно мѣсто. Ние сме есигурни
какво тѣзи два филма ще бждатъ по-
срещнати отъ нашето общество съ го-
лѣмо любопитство, ний поздравляваме г.
В. Гендовъ, а така сжщо и новата кжща
Б. Н. Ф. за тѣзи нови успѣхи въ род-
ната кинематография. Ний апелираме къмъ
българското общество да имъ се притече
на помощь морално и материално и да
ги насърчатъ въ това трудно начинание,
защото това не сж успѣхи лични, а успѣ-
хи на цѣла България.

Поздравлявайки ги по този начинъ,
ний ще се научимъ да обичаме още по-
вече и да ценимъ всичко което е родно.

Кадър и отзив за филма „**В ноктите на порока**" (Киноизкуство 1927, II, 3: 3)

Български народенъ филмъ

Тъкмо що се завърши последната „Гендова продукция", ето че съ радость можемъ да отбележимъ още едно свѣтло име въ страницитѣ на филмовата история въ България.

Въ София е турнало здрави основи новоосновата частна филмова кжща за производство на филми. Това е „Б. Н. Ф."

Фирмата е започнала снимкитѣ на първиятъ си филмъ.

За доброто изпълнение на този филмъ, който се нарича „Въ ноктитѣ на порока" дирекцията е ангажирала режисьора отъ — Берлинъ, г-нъ Йоханъ Розенблатъ, опитния кино-операторъ г-нъ Валтеръ Ф. отъ фирмата „Georges Anders" — М.

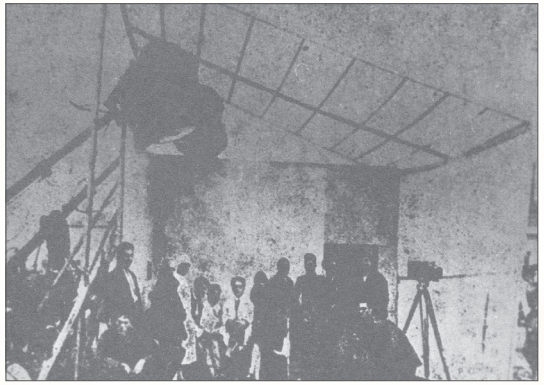
Главнитѣ роли застжпватъ г-ца Е. ди, г-нъ Жонъ Беръ, Жеоржъ Рикъ, Касабовъ и др.

Ний ще държиме въ течение чита ни за бждащата работа на този филмъ, обещаваме още въ следующия брой да стимъ нѣкои снимки.

Публикация за Б.Н.Ф. във в. „**Киноизкуство**" (1927, II, 2: 8)

Рекламно съобщение за прожекции на филма (Мир № 8500)

Почивка в ателието, построено за филма

Хроникално-документални филми на ДУК, произведени през 1927:

1. Богоявление 2. Трифон Зарезан 3. Прослава на Левски 4. Плевен

„По брой на новооткрити кина 1927 се нарежда непосредствено след рекордните 1926 и 1928 години" (Александров 1983: 85). **В столицата се разкриват още 9 нови културни пространства за кинопрожекции**.

Само днесъ и утрѣ за послѣденъ пжть въ София Голата жена въ Кино „Солунъ". 8022—1

— Кино „Солунъ" днесъ „Парижанката" съ Една Парт... Карлъ Милеръ.

— Кино „Солунъ" днесъ — „Тя е само танцьорка" съ Лилъ Даговеръ.

— Кино „Солунъ": „Цигуларя отъ Флоренция" съ Е. Бжгнеръ.

— Кино „Македония" — „Женитбата на студента" съ Ричардъ Дискъ".

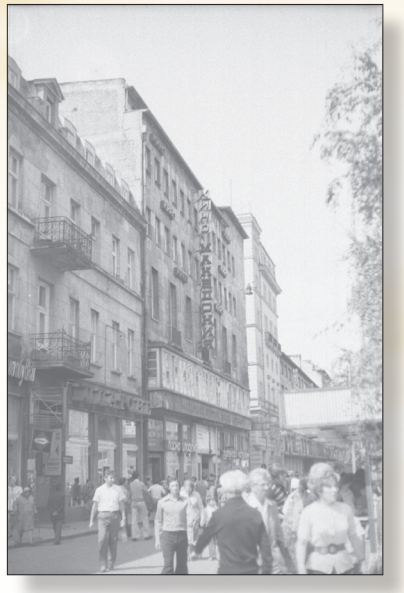
Реклами за прожекции в кината „**Солун**" и „**Македония**" (Мир №№ 8112, 8117, 8160, 8251

Ученическите кинематографи

През 1927 в столицата се отварят две нови ученически кина. Само една година съществува ученическото кино на ул. „Клокотница" със съдържател учителят Йосиф Ковачев и салон от 300 места. Второто кино е открито на ул. „Криволак" с капацитет от 208 места (Александров 1983: 85).

Кино **„Солун" (1927–1944/1948–90-те на XX в.)** на ул. „Солунска" № 29 е едно от най-старите „исторически" кина в София. Според списъка на кинематографите в София от 1927 салонът разполагал с 436 места, а негов тогавашен съдържател бил Марин Петков Диков. Киносалонът е бил наеман и от Българския киноуниверситет. Киното просъществува и след трансформациите в периода 1944–1948. През дългогодишното си съществуване то е „ремонтирано многократно" като е „можело да служи и за културен паметник в столицата", стига да бе оцеляло (Александров 1961: 80; Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 142, л. 119).

Кино **„Македония"** на ул. „Пиротска" № 5 отваря врати през 1927. То е сред най-старите и дълго просъществували столични кина след прекъсвания и преустройства до 90-те години на XX в. Първоначално киното функционира само няколко години до 1930. През същата година започва и строителството на Македонския културен дом на подарено от Софийската община място, намиращо се на ъгъла на ул. „Пирот" и „Г. Вашингтон". Сградата е построена по проект на архитектите Ю. Юрданов и С. Овчаров, с мотото „Илинден 1903 г.", спечелил първа награда на обявения конкурс. Домът е завършен в края на 1937. Той е със застроена площ 1149 кв. м, има сутерен, партер и четири етажа, магазини, канцеларии, салони, стаи, книгохранилища и др. През 1938 там отново е отворено кино „Македония" (Александров 1983: 85).

Поглед към кино „**Македония**" от периода на социализма (източник: Снимки от архивите на НИНКН)

За съществуването на кино **„Алеко" (1927–1928)** са запазени оскъдни данни (Александров 1983: 85).

Кино **„Ботев" (1927–1930)** също засега е познато по откъслечни сведения, като дори и неговият адрес все още не е известен (Александров 1983: 85).

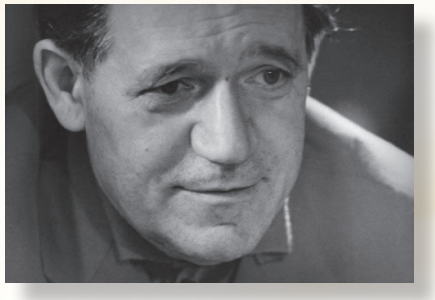
През 1927 в тогавашното село (днес квартал) „Надежда" работи кино **„Ориент"**, разположено на ул. „Кубрат" № 49 със съдържател Йохор Грох и салон от 300 места (Александров 1983: 85; ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 83, л. 119).

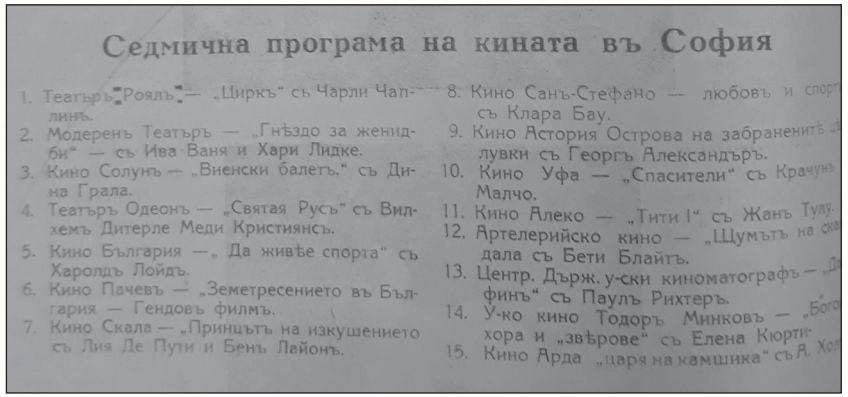
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кината **„Подем” (1927–1937)** и **„Освобождение” (1950–2022)** съществуват последователно на един и същ адрес - бул. „Княгиня Мария Луиза” № 106. През 1927 на мястото на днешния Синдикален дом на културата на транспортните работници в България е открито кино „Подем”, собственост на едноименното читалище и вероятно първото читалищно кино в България. През 1937 там е построен и осветен Домът на културата на транспортните работници. Той е издигнат на държавно място, отстъпено безвъзмездно на професионалната организация на българските железничари и моряци с указ № 127/05.05.1935 на цар Борис III. Кинотеатър или зала „Освобождение” е действащо пространство за култура и изкуство (Александров 1983: 85-86).

Златан Дудов се включва в снимачния екип на „Метрополис” като **стажант–асистент** на Фриц Ланг. Предполага се, че нашенецът, пришпорван от желанието да изучи занаята при един от най-големите майстори в киното по онова време, е използвал журналистическата си акредитация от сп. „Нашето кино” и благодарение на нея е получил достъп до павилионите на УФА. Оттам той изпраща до списанието поредица от статии, с които запознава читателите с киноживота в Германия. Името му обаче не фигурира в надписите на филма (Кърджилов 2020б: 19).

Портрет на **Златан Дудов**

Седмична програма на кината въ София

1. Театръ „Рояль” — „Циркъ” съ Чарли Чаплинъ.
2. Модеренъ Театръ — „Гнѣздо за женидби” — съ Ива Ваня и Хари Лидке.
3. Кино Солунъ — „Виенски балетъ.” съ Дина Грала.
4. Театръ Одеонъ — „Святая Русь” съ Вилхемъ Дитерле Меди Кристиянсъ.
5. Кино България —„ Да живѣе спорта” съ Харолдъ Лойдъ.
6. Кино Пачевъ — „Земетресението въ България — Гендовъ филмъ.
7. Кино Скала — „Принцътъ на изкушението съ Лия Де Пути и Бенъ Лайонъ.
8. Кино Санъ-Стефано — любовъ и спорт съ Клара Бау.
9. Кино Астория Острова на забраненитѣ лувки съ Георгъ Александъръ.
10. Кино Уфа — „Спасители” съ Крачуна Малчо.
11. Кино Алеко — „Тити I” съ Жанъ Тулу.
12. Артелерийско кино — „Щумътъ на скадала съ Бети Блайтъ.
13. Центр. Държ. у-ски киноматографъ — „Дфинъ” съ Паулъ Рихтеръ.
14. У-ко кино Тодоръ Минковъ — „Богохора и „звѣрове” съ Елена Кюрти-
15. Кино Арда „царя на камшика” съ А. Хо

Програма на кината **„Солун”**, **„Алеко”** и други софийски кина (Киноизкуство 1927, II, 9-10: 10)

Специален брой за „МЕТРОПОЛИСЪ”

Год. I — София, 25 септември 1927 г. — Брой 14

КИНО

СЕДМИЧНИКЪ ЗА КИНЕМАТОГРАФИЯ

Метрополисъ

Градътъ на бъдещето

Децата отъ Метрополисъ

Библиотека „Кино”

Специален брой с притурка, посветен на „Метрополис” (Кино 1927, I, 14: 1, 3)

През 1927 излиза първият мащабен фантастичен филм - антиутопия в историята на световното кино – „**Метрополис**” на **Фриц Ланг**.

За времето си това е и най-скъпият европейски филм. Рекламните материали на УФА уверяват, че освен главните изпълнители в него участват 750 актьори, 25 000 статисти, 1 100 статистки, 1 100 коня, 750 деца, 100 африканци, 25 китайци… Само хонорарът на актьорите е 1 600 000 марки, а костюмите „поглъщат” още 200 000 (Кърджилов 2020а: 2).

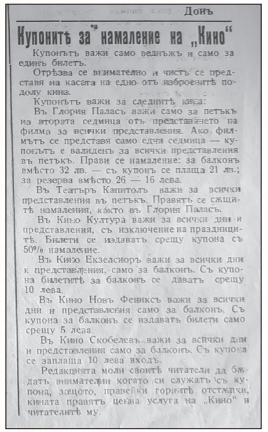
Кино: Седмичник за кинематография/Седмичен вестник за филмова информация, пропаганда и култура (1927–1936)

Новият софийски седмичник започва своя живот като вестник от две страници и прокламира своята цел да предоставя „информации за развоя на кинематографа, като насажда истинска кинокултура и като ратува за … правилното разбиране и оценяване на кинематографа като изкуство". Заглавката е черна или червена, а под нея винаги има портрети на актьори или кадри от актуални филми. Въпреки, че не излиза редовно през годините то е едно от най-дълго просъществувалите специализирани списания в родния печат през периода (Спасов 2017: 27; Кино 1927, I, 1: 1). Прави впечатление издаването на специални броеве, посветени на филми като „**Метрополис**", „Българският филм" (за „**Човекът, който забрави Бога**"), „**Черният пират**" и др. В последните години от своето съществуване, вестникът предлага и купони за намаление от цената на билета за кино, които важат еднократно и могат да се използват в кината „Глория палас", „Капитол", „Екселсиор", „Нов Феникс", „Скобелев" и „Култура" (Кино 1934, VII, 5: 5).

През 1927 документалният филм „**Балканската война**" (1913) с режисьор Александър Ив. Жеков, заснет през 1912–1913, акостира в Русе.

Кино „Олимпия" показва филма „в 4 големи части 1630 м…" (Кино Преглед 1927, 42: 1). „Закъснялата премиера" е гръмко афиширана в местния „Кино Преглед" (1927–1930). На първа страница е публикуван портрет на създателя му Александър Жеков. Това е единствената намерена досега фотография на Жеков, което повишава многократно историческата стойност на русенското издание. То започва да излиза като „орган на кинолюбителите" в Русе. Издава се от редакционен комитет с главен редактор М. Ескенази. Другият седмичник за кино и литература в Русе „Призма" (1927–1928) вероятно е реплика на „Кино Преглед", издаван от конкурентното кино „Олимпия", като по-скоро той представлява рекламен лист за филмите на кино „Аполо" в града (Спасов 2017: 27-28).

Титулна страница на първия брой на в. „**Кино**"

Купонитъ за намаление на „Кино"

Купонътъ важи само вездѣжъ и само за единъ билетъ.

Отрѣзва се внимателно и чистъ се предстоящия на касата на едно отъ изброенитѣ подолу кина:

Купонътъ важи за следнитѣ кина:

Въ Глория Палась важи само за петъкъ на второто седмица отъ представянето на филма за всички представления. Ако филмътъ се представя само една седмица — купонътъ е валиденъ за всички представления въ петъкъ. Прави се намаление: за балконъ вмѣсто 32 лв. — съ купонъ се плаща 21 лв.; за резерва вмѣсто 26 — 16 лева.

Въ Театъръ Капитолъ важи за всички представления въ петъкъ. Правятъ се следнитѣ намаления, както въ Глория Палась.

Въ Кино Култура важи за всички дни и представления съ изключение на праздницитѣ. Билети се издаватъ срещу купона съ 50% намаление.

Въ Кино Екселсиоръ важи за всички дни и представления, само за балконъ. Съ купона билетитѣ за балконъ се даватъ срещу 10 лева.

Въ Кино Нов Феникъ важи за всички дни и представления само за балконъ. Съ купона за балконъ се издаватъ билети само срещу 8 лева.

Въ Кино Скобелевъ важи за всички дни и представления само за балконъ. Съ купона се заплаща 10 лева входъ.

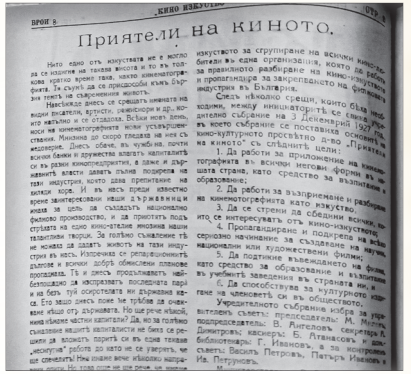
Редакцията моли своитѣ читатели да бѣдатъ внимателни когато си служатъ съ купона, защото, правейки горнитѣ отстѣпки, кината правятъ цѣлна услуга на „Кино" и читателитѣ му.

Често прилагана от специализираните издания за кино практика за получаване на намаления за билети за прожекции (Кино 1934, 4: 4)

Приятели на киното

Новото кино-културно просветно дружество е основано на 3 декември 1927 за да може обединено „с общи усилия да изкове едно могъщо филмово Дружество, което да ратува за създаването на една сериозна филмова индустрия у нас". Прокламираните цели на учредителното събрание са да работи за: приложение на кинематографията във всички форми в страната като средство за възпитание и образование; възприемане и разбиране на кинематографията като изкуство; обединяване на всички, които се интересуват от киноизкуство; пропагандиране и подкрепа на всяко сериозно начинание за създаване на научни, национални и художествени филми; въвеждането на филма като средство за образование и възпитание в учебните заведения; за културното издигане на членовете си в обществото. Негов председател е М. Милев, със заместник – В. Ангелов, касиер – Б. Атанасов и библиотекар – Г. Иванов, а в контролния съвет стоят имената на В. Петров, П. Иванов и И. Петрунов (Киноизкуство 1928, II, 8: 2).

Приятели на киното.

Нито едно отъ изкуствата не е могло да се похвали на такава висота и то въ толкова кратко време така, както кинематографията. Тя скърца да се придобие къмъ България и тежатъ на съвременния животъ.

Наистина днесъ се срещатъ кинията на всѣкиде, между инициаторитѣ се намиратъ писатели, артисти, режисьори и др., които напълно и се отдадоха. Всѣки новъ день, носи на кинематографията нови усъвършенствания. Минава до скоро гледала на нея съ недовѣрие. Днесъ обаче, въ чужбина почти всички банки и дружества влагатъ капиталитѣ си въ разни кинопредприятия, а даже и държавитѣ взематъ дѣленъ поемрятъ на тази индустрия, която дава препитание на хиляди хора. И въ нашъ прѣди известно време заинтересовани нашитѣ държавници жилая за цель да създадатъ национално филмово производство, и да приготвятъ подъ стрѣхата на едно кинематателие множина нашитѣ таланливи творци. За голѣмо съжаление тѣ не можаха да задатъ живота на тази индустрия въ нашъ. Извѣстна се ретардиментъ бързое и всички добрѣ обмислени планове пропадоха. Тъ и днесъ продължаватъ най-бѣлодушно да изхвърлятъ последната пари и на бѣгъ тъй осиротената ни държавна каса. Его защо днесъ пакъ ще трѣбва да очакваме нѣщо отъ държавата. Но що рече нѣкой, нѣма нѣкакви частни капиталисти? Да, но за голѣмо съжаление нашитѣ капиталисти не биха се решили да вложатъ парите си въ една толкова „несигурна" работа до като не се увѣрятъ, че ще спечелятъ! Нѣма нищо вече нѣкакви напра-

Конкурсът за красота на ФАНАМЕТ(FANAMET)

В началото на 1927 берлинското жури определя победителките от националните конкурси. България е представена от младата актриса на Народния театър **Зорка Йорданова**.

Нейният избор предизвиква у нас както възторг, така и неодобрение, което провокира и нарочен материал в родната кинопреса за нея и за спецификата на „екранната красота" и „фотогеничността" и „разликата между човешкото око и окото на обектива".

Представяне на финалистките в международния конкурс на **ФАНАМЕТ** в UFA Magazin (Jan-Jun 1927)

Die Schönste aus acht Ländern.

Was hatte man früher davon, in einer Schönheitskonkurrenz preisgekrönt zu werden? Man erhielt einen mehr oder minder wertvollen Preis, einige Zeitungen brachten eine kurze Notiz: wenn man Glück hatte, wurde man vielleicht interviewt, und das war alles. Heute hat man die Möglichkeit, durch eine Schönheitskonkurrenz zu Weltberühmtheit zu gelangen, denn der Film ist fast immer bereit, die Schönste an sich zu fesseln und ihr Gelegenheit zu geben, ihre Schönheit der staunenden Mitwelt zu zeigen. Manchmal veranstaltet eine Filmgesellschaft sogar selbst eine Schönheitskonkurrenz, in der Hoffnung, eine neue Henny Porten oder Pola Negri unter den unbekannten Ebenbildern der Venus zu finden. Eine solche Schönheitskonkurrenz versetzte vor kurzem die jungen Mädchen und Frauen von Österreich, Ungarn, Polen, Tschechoslowakei, Jugoslawien, Griechenland, Bulgarien und den Randstaaten in helle Aufregung, denn die Fanamet (Abkürzung von Famous Players, First National und Metro-Goldwyn) hatte zur Wahl der Schönsten in diesen Ländern aufgerufen und als ersten Preis einen Halbjahres-Filmvertrag ausgesetzt. Welche Hoffnungen, Pläne, Möglichkeiten spukten in den jungen Köpfen!

In jedem Land wurde die Schönste auserwählt, in Wien hatte eine internationale Jury ihrer, und man einigte sich dahin, daß die Polin und die Jugoslawin die Filmgeeignetsten wären. Die endgültige Entscheidung wird in Berlin fallen, wohin man die beiden Glücklichen berufen hat, um ihr Talent zu erproben.

Wer ist die Schönste?

Von oben nach unten: Aniela Bogucka (Polen), Stefica Vidacic (Jugoslawien), Hilde Bird (Oesterreich), Anna Posnerova (Tschechoslowakei), Zorca Jordanova (Bulgarien), Dina Sarri (Griechenland), Margarete Klaus (Randstaaten), Maria Matyus (Ungarn)

Стр. 4 НАШЕТО КИНО Бр. 83

Деветьтѣ избранници

Зорка Йорданова замина за Виена

Осъществява да представлява България на международния конкурс за филмови звезди, уреденъ отъ „Фанаметъ", любимата на столични артистка отъ Народния театъръ г-ца Зорка Йорданова, се чувствуваше просто нещастна при заминаването си за Виена . .

Чудно нѣщо, си мислѣхъ азъ — единъ отъ уникалитѣ изпращачи на премиерата — чудно и неразбрано нѣщо сж жените! И съ завидна дандата да разбера поне една отъ тѣхъ, дано дойде моментъ да се приближа до нея и да я разпитамъ.

Луксозния спалевъ вагонъ на конвенционална блещукане съ излъсканитѣ си метални букви срещу закопосочения Виенски експресъ, ме подразни съ своята официалность. Влѣзохъ въ купето, за да се запозная съ моята спътница, но тя не бѣше тамъ. Вмѣсто нея, на мѣстото ѝ, бѣше оставенъ единъ голѣмъ букетъ отъ червени рози, придружени съ една визитна картичка, на която бѣше написано: „Г-ца Зорка Йорданова".

Зорка Йорданова — София

Hilde Birda — Виена

Maria Latyus — Будапеща

Anna Posnerova — Прага

Представяне на финалистките в международния конкурс на **ФАНАМЕТ** (Нашето кино, 1927, IV, 82: 3-4; 83: 4-5)

Бр. 82 НАШЕТО КИНО Стр. 5

на конкурса „Фанаметъ"

Балътъ на конкурса въ Виена ще бъде една истинска национална манифестация за всичкия народъ, който изпратятъ своитѣ избранници. Е добре, нѣкъде ще е хладнокръвно да причина неучастието на България въ единъ такъвъ случай, — да оставя непредвидена нашата стрѣла тамъ, където всичкитѣ ни съседи ще демонстрирать своята народность? И после, нали временно не отсъствувамъ — само за десетина дни...

— Но ако инвитационното да бъдете избрана?

— Да бъда избрана? О, въ това съмнѣя не вѣрвамъ, но и ако да имахъ нечестието и една филмова актриса, достойна да бъде представителка на България, да не ще ли излъже нейната почетена, въ нѣкъ бихъ повикала да се върна въ България, защото знамъ, че моето бѣдещe е тукъ, на сцената, където за първи пѣть изпитвахъ радостите на изкуството и където тъй радушно се посрещнаха всѣко появяване . . .

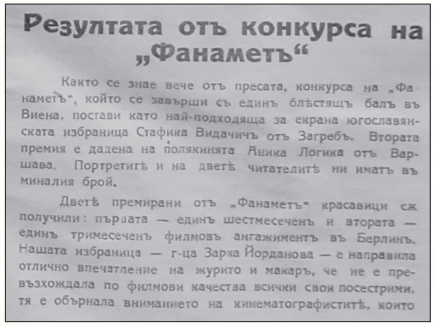
Dina Sarr — Атина

Stefica Vidacic — Загребъ

Anika Logulka — Варшава

Margarethe Klaus — Рига

Публикация в сп. **„Нашето кино"** (1927, IV, 84: 5)

Резултата отъ конкурса на „Фанаметъ"

Както се знае вече отъ пресата, конкурса на „Фанаметъ", който се завърши съ единъ блѣстящъ балъ въ Виена, постави като най-подходяща за екрана югославянската избраница Стафика Видачичъ отъ Загребъ. Втората премия е дадена на полякинята Аника Логика отъ Варшава. Портретитѣ и на двѣтѣ читателитѣ ни имать въ миналия брой.

Двѣтѣ премирани отъ „Фанаметъ" красавици сж получили: първата — единъ шестмесеченъ и втората — единъ тримесеченъ филмовъ ангажиментъ въ Берлинъ. Нашата избраница — г-ца Зарка Йорданова — е направила отлично впечатление на журито и макаръ, че не е превъзхождала по филмови качества всички свои посестрими, тя е обърнала вниманието на кинематографиститѣ, които

Зорка Янкова Йорданова е родена през 1904 в София. Учи актьорско майсторство в школите на Исак Даниел и Николай Масалитинов и започва работа в трупата на Народния театър, където остава до смъртта си през 1970. В периода 1925–1926 Министерството на културата я изпраща на специализация в Берлин, Виена и Париж. Завръщайки се в България, след финалния конкурс на „Фанамет" във Виена, З. Йорданова продължава успешната си кариера на театрална актриса, а през 1931 участва в ролята на Лиляна в единствения си филм „**Безкръстни гробове**" на режисьора Борис Грежов.

Финалният конкурс във Виена предизвиква небивал интерес и огромен отзвук в пресата. Така например от австрийските вестници научаваме за забележителното посрещане на претендентките на Източната гара на 3 февруари: „...Там, освен представителите на пресата, на „Фанамет" и делегации на участващите страни, се е събрала тълпа от около 400 посрещачи...". Финалният конкурс, на който дефилират осемте избранички, сред които и българката З. Йорданова, се състои на 5 февруари 1927. На следващия ден са организирани филмови снимки на претендентките, които отново са изпратени в Берлин, а оттам финално избират за победителка Щефица Видачич, „югославянка, едно темпераментно миньонче с пикантни черти и пърхащи тъмни кудрици" (Янакиев 2003: 77-78; Жечева 2022; Нашето кино 1927, IV, 82: 3-4; Нашето кино 1927, IV, 83: 4-5).

Портрет на **Зорка Йорданова**. Колекция Иван Пенков; ©Боян Пенков

Бр. 82 НАШЕТО КИНО Стр. 3

Конкурсъ за най-красивата жена или конкурсъ за филмова звезда?

Конкурсъ, който „Фанаметъ" уреди въ България, е вече привършенъ и ние знаемъ неговия резултатъ: измежду тритѣ, предадени отъ журито, като най-подходящи за филмови звезди българки, берлинското жури на „Фанаметъ" избра артистката отъ Народния Театъръ г-ца Зорка Йорданова.

Зорка Йорданова — талантлива артистка отъ Народния театъръ, която сосемъ първа взе участие въ конкурса на „Фанаметъ"

Viola Essen
("B. B.")
When angels open wide their eyes,
Each one a star of light,
And peep from out God's purple sky,
'Tis time to say "good night."
Viola, from Bulgaria, who is but three years old,
Asks God to bless you—every one—
And with His sleep enfold.
—By Marshall Stedman.

ВИОЛА КОЛЧАГОВА—ЕССЕНЪ.
(Гледай 2—ра стр.)

Реклама на филм с участието на **Виола Есен** от 1946, публикувана в Motion picture daily (Jul-Sep 1946)

През 1927 в българската и чуждестранната преса излизат множество материали „за едно гениално българско дете, което за сега буди жив интерес в театралната публика на цяла Америка" - **Виола Ессен (Viola Essen)**. Нейното истинско име е Виола Колчагова. Едва четиригодишна, тя печели конкурс, в резултат на което следва драматично изкуство и танц и участва в кинематографична продукция „Little Bulgarian Baby". Местната преса тогава често пише за нея и я нарича „малката Сара Бернар". Българската публикация завършва с думите, че това дете „ще стане световна знаменитост за слава на България" (Кино 1927, I, 6: 1-2).

По-късно нейната кариера включва участие в мюзикъли на Бродуей и във филмови продукции, като името ѝ се нарежда и сред звездите на Американския балет.

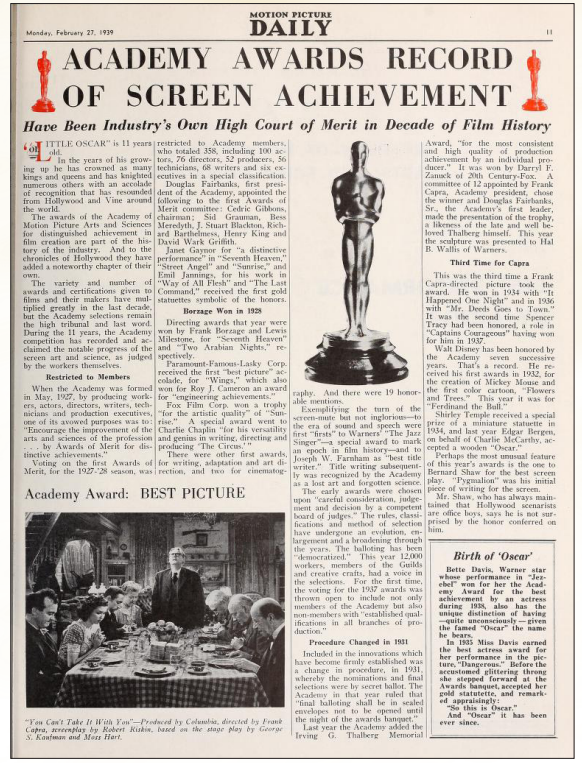
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината:
Вечерта на 6 октомври 1927 на Бродуей, в театър „Уорнър" се състои премиерата на филма „**The Jazz Singer**" на Warner Brothers. Това е първият „говорящ" музикален филм, с който започва нова епоха в седмото изкуство (Rothman 2014).

Al Jolson in "**The Jazz Singer**" (1927) © 1927 - Warner Bros

Хронологично представяне на основните събития около създаването на наградите на филмовата академия на САЩ, публикувана в Motion picture daily (Jan-Mar 1939)

MOTION PICTURE DAILY

Monday, February 27, 1939

ACADEMY AWARDS RECORD OF SCREEN ACHIEVEMENT

Have Been Industry's Own High Court of Merit in Decade of Film History

"OSCAR" is 11 years old.

In the years of his growing up he has crowned as many kings and queens and has knighted numerous others with an accolade of recognition that has resounded from Hollywood and Vine around the world.

The awards of the Academy of Motion Picture Arts and Sciences for distinguished achievement in film creation are part of the history of the industry. And to the chronicles of Hollywood they have added a noteworthy chapter of their own.

The variety and number of awards and certifications given to films and their makers have multiplied greatly in the last decade, but the Academy selections remain the high tribunal and last word. During the 11 years, the Academy competition has recorded and acclaimed the notable progress of the screen art and science, as judged by the workers themselves.

Restricted to Members

When the Academy was formed in May, 1927, by producing workers, actors, directors, writers, technicians and production executives, one of its avowed purposes was to: "Encourage the improvement of the arts and sciences of the profession ... by Awards of Merit for distinctive achievements."

Voting on the first Awards of Merit, for the 1927-28 season, was restricted to Academy members, who totaled 358, including 100 actors, 76 directors, 52 producers, 56 technicians, 68 writers and six executives in a special classification.

Douglas Fairbanks, first president of the Academy, appointed the following to the first Awards of Merit committee: Cedric Gibbons, chairman; Sid Grauman, Bess Meredyth, J. Stuart Blackton, Richard Barthelmess, Henry King and David Wark Griffith.

Janet Gaynor for "a distinctive performance" in "Seventh Heaven," "Street Angel" and "Sunrise," and Emil Jannings, for his work in "Way of All Flesh" and "The Last Command," received the first gold statuettes symbolic of the honors.

Borzage Won in 1928

Directing awards that year were won by Frank Borzage and Lewis Milestone, for "Seventh Heaven" and "Two Arabian Nights," respectively.

Paramount-Famous-Lasky Corp. received the first "best picture" accolade, for "Wings," which also won for Roy J. Cameron an award for "engineering achievements."

Fox Film Corp. won a trophy "for the artistic quality" of "Sunrise." A special award went to Charlie Chaplin "for his versatility and genius in writing, directing and producing 'The Circus.'"

There were other first awards, for writing, adaptation and direction, and two for cinematography. And there were 19 honorable mentions.

Exemplifying the turn of the screen-mute but not inglorious—to the era of sound and speech were first "firsts" to Warners' "The Jazz Singer"—a special award to mark an epoch in film history—and to Joseph W. Farnham as "best title writer." Title writing subsequently was recognized by the Academy as a lost art and forgotten science.

The early awards were chosen upon careful consideration, judgement and decision by a competent board of judges.* The rules, classifications and method of selection have undergone an evolution, enlargement and a broadening through the years. The balloting has been "democratized." This year 12,000 workers, members of the Guilds and creative crafts, had a voice in the selections. For the first time, the voting for the 1937 awards was thrown open to include not only members of the Academy but also non-members with "established qualifications in all branches of production."

Procedure Changed in 1931

Included in the innovations which have become firmly established was a change in procedure, in 1931, whereby the nominations and final selections were by secret ballot. The Academy in that year ruled that "final balloting shall be in sealed envelopes not to be opened until the night of the awards banquet."

Last year the Academy added the Irving G. Thalberg Memorial Award, "for the most consistent and high quality of production achievement by an individual producer." It was won by Darryl F. Zanuck of 20th Century-Fox. A committee of 12 appointed by Frank Capra, Academy president, chose the winner and Douglas Fairbanks, Sr., the Academy's first leader, made the presentation of the trophy, a likeness of the late and well beloved Thalberg himself. This year the sculpture was presented to Hal B. Wallis of Warners.

Third Time for Capra

This was the third time a Frank Capra-directed picture took the award. He won in 1934 with "It Happened One Night" and in 1936 with "Mr. Deeds Goes to Town." It was the second time Spencer Tracy had been honored, a role in "Captains Courageous" having won for him in 1937.

Walt Disney has been honored by the Academy seven successive years. That's a record. He received his first awards in 1932, for the creation of Mickey Mouse and the first color cartoon, "Flowers and Trees." This year it was for "Ferdinand the Bull."

Shirley Temple received a special prize of a miniature statuette in 1934, and last year Edgar Bergen, on behalf of Charlie McCarthy, accepted a wooden "Oscar."

Perhaps the most unusual feature of this year's awards is the one to Bernard Shaw for the best screen play. "Pygmalion" was his initial piece of writing for the screen.

Mr. Shaw, who has always maintained that Hollywood scenarists are office boys, says he is not surprised by the honor conferred on him.

Academy Award: BEST PICTURE

"You Can't Take It With You"—Produced by Columbia, directed by Frank Capra, screenplay by Robert Riskin, based on the stage play by George S. Kaufman and Moss Hart.

Birth of 'Oscar'

Bette Davis, Warner star whose performance in "Jezebel" won for her the Academy Award for the best achievement by an actress during 1938, also has the unique distinction of having—quite unconsciously—given the famed "Oscar" the name he bears.

In 1935 Miss Davis earned the best actress award for her performance in the picture, "Dangerous." Before the accustomed glittering throng she stepped forward at the Awards banquet, accepted her gold statuette, and remarked appraisingly:

"So this is Oscar."

And "Oscar" it has been ever since.

„The Jazz Singer" (Warner Bros. Pressbook, 1927) © 1927 - Warner Bros

Warner Bro. Present AL JOLSON in "THE JAZZ SINGER"

SERIALS SUSTAIN AND NOURISH NEWSPAPER CIRCULATION

WARNER BROS. take pleasure in announcing the third year of its popular Free Fiction Serial Service for newspapers. More than 650 newspapers in the United States and Canada have published the novel-length serial released by this service. More than twenty millions of readers have enjoyed the fascinating, gripping stories of love, adventure, romance and mystery supplied by this unique syndicate.

Unique because it is absolutely free. It is a service that supplies the very best of fiction reading in mat form, ready to go to the stereotyping room—no type to set, no art to be engraved—yet every installment attractively illustrated by newspaper artists.

There is more. With each serial goes practical suggestion, with mats, for circulation promotion work and local advertising campaigns.

Service to Editor
Service to Circulation Manager
Service to Advertising Manager

A three-in-one money-making service absolutely free. Subscribe today for the Big Eight Serials for 1927-1928.

A. P. Waxman

General Representative
Warner Bros. Free Fiction Serial Service
1600 Broadway New York City.

IN FAIRNESS TO ALL: The first newspaper in each city that subscribes is granted exclusive publication rights.

TELL IT TO THE EDITOR

Perfect Publicity for Picture, Press and Public

Warner Bros. Free Fiction Serial Service is invaluable to Editor, Circulation Manager and Advertising Manager. Live editors are willing to pay from fifty to five hundred dollars for serials that the public will follow eagerly.

Warner Bros. Service offers such material, and absolutely without cost. The editor is getting something for nothing. Go out and get the circulation that is waiting for the paper that prints serially at no cost to him. Many fiction serials contain forty-one installments and will run six weeks, urge that it begin three or four weeks before your play date so as to conclude just about the time the picture comes to your theatre. For further details write to A. P. Waxman, Warner Bros. Free Fiction Serial Service, 1600 Broadway, New York City.

Just How Warner Bros. Free Fiction Serials Go To You

Warner Bros. Free Fiction Serial Service Plan is as follows:

1. Check the serial novels you want on the list to the left, tear out and mail to A. P. Waxman, General Representative, Warner Bros. Free Fiction Service, 1600 Broadway, New York City.

2. Complete proofs of the story will be sent to you well in advance of the release date. These proofs show the complete two column free mat stories. Each mat is supplied two columns wide, eighteen inches deep; column measure 23½ ems, each instalment illustrated. If you wish to set your own type, mats of illustrations will be supplied separately.

3. Accompanying each proof is a promotion sheet setting forth all of the editorial, circulation and advertising aids which are especially prepared for each serial novel. Upon receipt of these promotion sheets check your needs and return promptly.

4. The matrices are prepared by the Western Newspaper Union. Your mechanical department knows the high reputation and standing of these mat makers.

5. The illustrations are clear, clean drawings for mat reproduction. There are no "greys" to fill in "black" in the Free Fiction Serial Service illustration mats.

6. Most important of all is a guarantee of service to serve you. No expense will be spared in satisfying every department of your newspaper with Warner Bros Free Fiction Serial Service.

Sign up for the Big Eight Serial Novels for 1927-1928 NOW.

WARNER HITS NOW IN BOOK FORM

Grosset & Dunlap publish in attractive form, with handsome, bright colored jacket) the following:
WHEN A MAN LOVES.
OLD SAN FRANCISCO.
THE JAZZ SINGER.

The publishers are notified by Warner Bros. of all bookings and will be glad to announce the coming of any of the books to your theatre. book dealers in your town will have laid in a supply.

Be sure, however, to see your dealers to suggest plans for larger sales of the book which will mean increased publicity for your presentation of the pictures.

EIGHT GREAT SERIALS FOR 1927-28

"THE JAZZ SINGER"—hundreds of thousands know the story of "The Jazz Singer", one of the most successful comedy dramas ever played on the stage. Here is a novel alternating in pathos and humor of a boy who rose to great heights on Broadway, despite tremendous obstacles.

"OLD SAN FRANCISCO"—The 'Frisco of dreams, the 'Frisco that was America's Paris, the 'Frisco that lived gaily, with its Barbary Coast, its Chinatown, its brave gallants who gambled with life and love and intrigue and at all obstacles. A novel that mystery and laughed at every American should read.

"THE FIRST AUTO"—A romance of the last horse and the first horseless carriage. It carries the reader back to the days of the 90's in the style popularised by Mark Sullivan's best seller, "Our Times", and it speeds on balloon tires right up to now. A vivid story of American progress, vividly told.

"POWDER MY BACK"—A gay farcical romance of a musical comedy star who falls in love with a small-town business man. Here is romance, comedy, back stage intrigue and peppy action. Men and women, young and old, and especially the flappers will eat this one up!

"WHEN A MAN LOVES"—A fascinating romance of Paris when France was at the height of its gay follies under the reign of Louis XV. The poignant, heart-gripping story of Manon, beautiful heroine of poet and dramatist, novelist and dreamer, told in a style every newspaper reader will enjoy.

"NOAH'S ARK"—A great and complete novel of the coming of the Flood. Here is an epochal story with love and adventure that gives a new insight into ancient Biblical days. The Old Testament is rich in romances; this is the greatest of them all. Your readers will love it!

"BEWARE OF MARRIED MEN"—Smart and sophisticated but never off color, this sparkling tale of bobbed-haired girls and racy men who dwell in gay society of modern cities, depicts the life that men, women, boys and girls, everywhere, love to read about.

"GLORIOUS BETSY"—Based on Rida Johnson Young's famous stage success. Love, action, mystery, all intermingled in a tale filled with suspense, brilliant with glamorous romance and crowded with breath-taking action. "Glorious Betsy" has a universal appeal.

WARNER BROS. FREE FICTION SERIAL SERVICE
1600 BROADWAY : : NEW YORK CITY

The Only Credit Line Requested for Publication Rights to Serial Novels Supplied in Complete Mats Free

	Check	
The Jazz Singer — A gripping story of self-sacrifice will be serena laid in New York and Paris. Dramatized as "The Jazz Singer" on Broadway's theatrical rialto.		No. 1 Released July 15
When A Man Loves — A romantic novel of the greatest love story ever told.		No. 1 Released Sept. 1
The First Auto — The romance of the last horse and the first horseless carriage.		No. 2 Released Oct. 15
Old San Francisco — Brilliant, bizarre 'Frisco, city of magic, of mystery, of adventure!		No. 2 Released Dec. 1
Beware Of Married Men — A gay comedy of gayer society, set up-to-the-minute tale of swift-moving todays.		No. 4 Released Jan. 15
"Powder My Back" — A sure, farcical romance of a musical comedy star.		No. 4 Released March 1
Noah's Ark — A great and complete novel of the Flood.		No. 7 Released April 15
"Glorious Betsy" — A glamorous romance crowded with breath-taking action.		No. 3 Released June 1

Sign here. _____ Newspaper _____

City _____

Сцени от филма „**The Jazz Singer**", публикувани в Moving Picture World (Jul-Aug 1927)

526 MOVING PICTURE WORLD August 20, 1927

Scenes from Warner's "The Jazz Singer"

HEADIN' South, Jolson, playing southern negro melodies on a backstage piano in "The Jazz Singer," after he had run away from home as a boy because he did not want to become a cantor

MAMMY! Al Jolson in a scene from Warner's "The Jazz Singer," in which the dramatic friendship of Irene Libera to the left mostly of Mrs. McAvoy.

JACK ROBIN (Al Jolson) and Mary Dale (May McAvoy) in a scene from Warner's "The Jazz Singer." From the stage play of Gerson Rapaport.

SARA RABINOWITZ (Eugenie Besserer) Jakie Rabinowitz (Bobby Gordon) and Cantor Rabinowitz (Otto Lederer) in a scene from Warner's "The Jazz Singer," in which the cantor attempts to discipline his grandson in a manner.

REHEARSING. Mary Dale and Jack Robin, going over their numbers in the musical comedy in which they are being co-starred.

JACK ROBIN (Al Jolson) gives the cherries the once over. The scene is from Warner's "The Jazz Singer," and May McAvoy is playing opposite Jolson.

През 1927 в Лос Анжелис е създадена **Американската академия за кинематографични изкуства и науки**, която две години по-късно започва ежегодното връчване на **наградите „Оскар"**.

На специален комитет от седем члена е възложено създаването на правилата и концепцията за официалната церемония за връчване на академичните награди „Оскар". Взето е решение на първата гала да бъдат включени всички филми, създадени в САЩ между 1 август 1927 до 31 юли 1928 (Academy Story | Oscars.org).

ПЪТЯТ НА БЕЗПЪТНИТЕ

Игрален филм (мелодрама)

Обущарят Михаил живее със семейството си в покрайнините на Варна. По-голямата му дъщеря Лена е ученичка във вечерната търговска гимназия. В нея е влюбен студентът Николай. Но Лена тайно е родила извънбрачно дете и е принудена да проституира, за да му осигури издръжката. След публичен скандал Лена заминава за София. Михаил и съпругата му Ана разбират за детето и го прибират. След поредица от нещастия в семейството всички се оказват в София – Ана води Михаил на лечение, а младият студент Николай търси Лена, за да я помоли да се прибере у дома. Тя отказва, но малко след това също преживява трагичен инцидент по време на разходка извън града. За щастие всичко е само един кошмар. Лена е издържала успешно последния си изпит и всички са щастливи.

Гендов филм

Васил Гендов

Христо Константинов

Васил Гендов (Михаил), **Милка Ерато** (Ана), **Жана Гендова** (Лена), **Бистра Фол** (Дора), **Матей Тодоров** (Стефан), **Владимир Трендафилов** (Николай), **Никола Балабанов** (келнерът от „Червената луна”), **Митко Гендов** (детето на Лена), **Георги Хинчев и Генчо Марков** (пияни младежи), **Невена Дочева** (танцьорка), **Иван Станев** (гуляйджия), **Зора Македонска** (жената на гуляйджията), **Дочо Касабов** (стар пияница, който се грижи за детето на Лена), **Иванка Касабова** (жена от крайния квартал), **Елена Балабанова** (леко момиче), **Елена Христова**, **Иван Манчев**, оркестърът на Атанас Николов – Циганчето, балетът на Кооперативния театър, джаз формацията на К. Константинов

София, Бургас, Елисейна, Карлуково, Варна

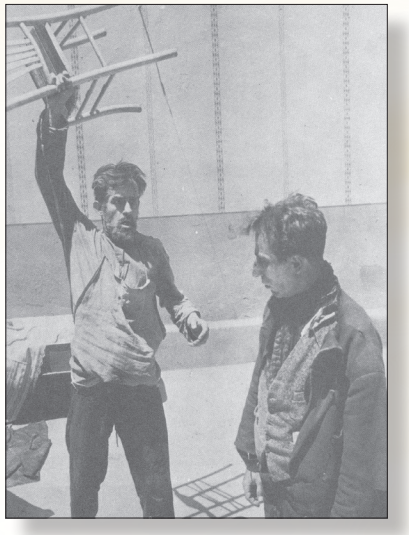
Лабораторната обработка на филмовата лента и монтажът са направени във Виена.

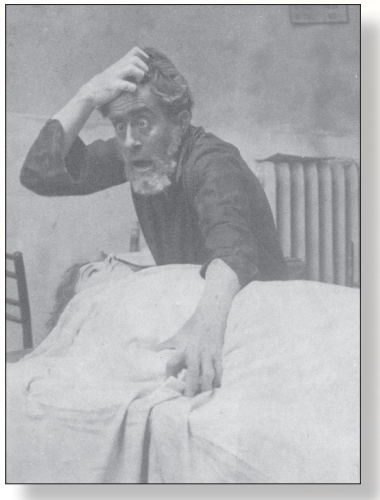
черно-бял, ням, 8 части, 67 мин.

17 септември 1928 в кино „Модерен театър” (София)

Сцени от филма „**Пътят на безпътните**”

От един собственоръчно написан лист в ръкописите на Гендов може да се осведомим какви са били хонорарите на участниците в него. Най-добре платен е бил операторът Христо Константинов, който е получавал 500 лева на снимачен ден, но вероятно това е включвало и използването на неговата техника. Актьорите са вземали между 200 и 300 лева на ден, но някои от тях са участвали „безплатно”. Всъщност хонорарите са почти съпоставими с днешните (по материали от изложбата „Васил Гендов. Живот между театъра и киното”, 2021).

Работното заглавие на филма е „Затворник № 99". „**Пътят на безпътните**" продължава социалната линия на предишния Гендов филм и също бива заснет по действителен случай. Сюжетът е взет от самия живот – случай, с който Гендов се запознава, докато е свидетел по съдебно дело. Един обикновен човек, обущар, убива с нож собствената си дъщеря в нощно заведение, защото не може да понесе срама, че тя поради липса на средства, е станала проститутка. Този сюжет „отлежава" в Гендов няколко години, а междувременно той има възможността да го „експлоатира" като театрално представление и сам да се убеди в интереса, проявен от страна на публиката към подобен сюжет. Постановката се нарича „Земята умира", а нейният успех в голяма степен позволява на Гендов да обезпечи финансово бъдещия си филм, който макар и да е със същия сюжет, бива озаглавен „Пътят на безпътните" (по материали от изложбата „Васил Гендов. Живот между театъра и киното", 2021)

Реклами за премиерата на филма в „**Модерен театър**" (Мир №№ 8462, 8463)

Модеренъ Театъръ
отъ понедѣлникъ, 17 того,
Гордостьта на българското кино-изкуство
„Пжтя на безпжтнитѣ"
Трагедия, която е часть отъ живота на всѣки единъ отъ насъ, на всѣко едно сѣмейство, на всѣка нация и на цѣлата земя.
„ПЖТЯ НА БЕЗПЖТНИТѢ"
с хиляда човѣшки страдания!
? ? ?
Авторъ и режисьоръ:
Василъ Гендовъ.
6448—2

Модеренъ Театъръ
отъ понедѣлникъ, 17 того,
най-новиятъ български филмъ
„Пжтя на безпжтнитѣ"
Трагедия изъ българската дѣйствителность
Авторъ и режисьоръ:
Василъ Гендовъ.
Главни дѣйствующи лица:
В. Гендовъ, Ж. Гендова, Вл. Трендафиловъ, Милка Ерато, Бистра Фолъ и М. Тодоровъ.
Операторъ Хр. Константиновъ
„ПЖТЯ НА БЕЗПЖТНИТѢ"
по силата и социалния характеръ на сюжета, по умѣлата режисура, по отличната игра на участвующитѣ, по модерната техническа изработка и безупречна фотография,
може да се сравни съ най-добритѣ европейски продукции и е гордость за българското филмово изкуство.
Цѣни на мѣстата: 10, 15, 20 и 30 лв.
Предварителна продажба на билети отъ днесъ при касата. Телефонъ № 324. Представленията ще започватъ: сл. обѣдъ въ 4·30 и 6 ч, вечерь въ 8·30 и 10 часа.
6497

Пжтя на безпжтните.

Едно отъ последните произведения на „Гендовъ филмъ" е „Пжтя на безпжтните". Авторъ, режисьоръ и главенъ изпълнитель е самия Гендовъ.

Въ новиятъ филмъ личи стремежътъ му къмъ нови пжтища. Обаче той не удовлетвори изискванията на кино публиката. Може би средствата не сж му позволили. Съ незначителни дреболии голѣми и силни ефекти не се достигатъ лесно — Декорациите и Костюмитѣ сж еднообразни.

Разпределението на ролитѣ не е много добро и затова всичко не отива къмъ оригиналность.

Самъ Гендовъ би билъ добъръ артистъ ако имаше за ржководитель некой добъръ режисьоръ.

Той е много пресиленъ въ играта си, което дразни много зрителя.

Мжжките роли не гледайки отъ това че се изпълняватъ отъ голѣми артисти, като Вл. Трендафиловъ и Иванъ Станевъ не сж изнесени сполучливо до край. Г-нъ Вл. Трендафиловъ тоя огроменъ и могжщъ талантъ на сцената е по добре да си стои въ театра за сега, отколкото да играе за филмъ. Играта му е задоволителна но неволно навява тжга.

Женските роли съ изключение на М. Ирато, като съпруга на Майсторъ Михаилъ не беше лоша.

Дъщеря имъ Бистра Фолъ е по-вече декоративна, отколкото психологически правдива.

Г-жа Жана Гендова би било по добре да промени за въ бждаще своето амплуа. Любовнитѣ роли съвсемъ не и подхождатъ вече. Синътъ на Майсторъ Михаилъ изпълнява ролята безъ художествено разбиране, като често изпада въ грешкитѣ на малките артисти — предаващи трагизъма съ еднообразни и груби способи.

Въпреки това салона на Модерния театръ прѣзъ цѣлата седмица бѣше препълненъ, само за това, защото филма е български и отъ любопитство всѣки искаше да го види.

Г. И.

Публикация в специализираната преса за „**Пътят на безпътните**" (Киноизкуство 1928, II, 12: 5)

Успехът на филма е толкова сериозен, че директорите на „Модерен театър" откупват правата за разпространението му из страната, а в спомените си Жана Гендова казва: „Това бе първият случай, когато и ние имахме печалба от филм, защото сумата възлизаше, ако не се лъжа, на около 400 000 и ни беше окончателно изплатена в определените от договора срокове" (Гендова 2016: 57).

ВЕСЕЛА БЪЛГАРИЯ

Игрален филм (комедия)

Борьо Зевзека и Кокон Харизанов мечтаят за безгрижен живот, но нямат средства. Лъжат съпругата на Борьо, че ще купят специална порода гъски, които снасят златни яйца. С взетите от нея пари отиват на Искърския плаж и флиртуват с две дами. Кокон Харизанов спечелва от лотарията. Борьо представя приятеля си за политик. Създават правителствен кабинет с министерства по деликатните работи, по питиетата. Всички пируват и се веселят. Борьо се е преобразил в Мефистофел, а Кокон – във Фауст. Борьо прегръща красавица, но нещо го клъвва по носа. Оказва се, че всичко е било сън, а той държи в ръцете си гъска.

Сцени от филма „**Весела България**"

Кооперация Кинофилм – Димитър Азманов

Борис Грежов

Димитър Панчев

Валтер Андерс

Борис Руменов (Борьо Зевзека), **Васил Харизанов** (Кокон Харизанов), **Борис Пожаров** (Министър на ичкиите), **Димитър Тодоров** (Даскала), **Атанас Николов** (Телефончето), **Цвета Руменова** (жената на Борьо), **Мими Балканска** (млада дама), Иван Станев, Коста Армянов, Никола Балабанов, Иван Костов, Ставруда Фратева, Димитър Пешев, балетът на Кооперативния театър, Софийската пожарна команда под ръководството на Захарчук

София, Искърския плаж

черно-бял,ням, запазени 11 мин. (294 м) от 2500 м ф. л.

19 декември 1928 в кино „Метропол" (София)

Работното заглавие на филма е „Кокон Харизанов на плажа". В много от филмите, създадени в края на 20-те години на XX век участват актьорите от трупата на Кооперативния театър.

Борис Руменов и Мими Балканска в кадър от филма „**Весела България**" (Фонд на Национален литературен музей)

Писателят–хуморист и актьор **Борис Николов Руменов** следва литература в Софийския университет, след което продължава образованието си във Виена, но в крайна сметка завършва драматургия и актьорско майсторство в Загреб. След завръщането си в България се присъединява към кръга около хумористичното списание „Барабан" (1908–1921), на което става и издател (Бенбасат 2018).

Оперетната певица и актриса **Мими Михайлова Балканска** на 17 години вече е част от трупата на оперетния театър „Ренесанс". Тя е един от основателите на Кооперативния театър [дн. Национален музикален театър „Стефан Македонски"], както и съосновател, директор и режисьор на Художествения оперен театър в София (1942–1946). По-късно М. Балканска работи в Народната опера и в Държавния музикален театър в София (Бенбасат 2018).

ЛЮБОВ И ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

Игрален филм (мелодрама)

Беден, талантлив младеж влиза в обществото на богата дама. Влюбена в него, тя му помага да стане известен художник. Между младия мъж и дъщерята на неговата покровителка се пораждат чувства, които прерастват в любов. Обзета от ревност, майката на момичето убива художника. Дъщерята отива в манастир.

Роза филм

Нисим Коенсон, Георги Иванов

Георги Иванов

Валтер Андерс

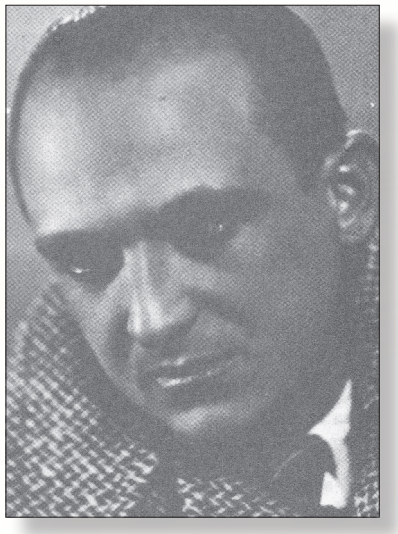
Георги Иванов, Сиси Братиану, Хр. Георгиев, Г. Янев, Надя Иванова, В. Димитрова, В. Кюлджиева, Ангел Н. Попов, Петър И. Андреев, Янка Янева, М. Плъхов

Русе, Варна, Видин

черно-бял,ням, незавършен

Голяма част от актьорите са аматьори, избрани посредством конкурс, организиран през 1927 от списание „Киноизкуство" за най-хубави читателки и читатели (Киноизкуство 1927, II, 2: 8; Киноизкуство 1928, II, 11: 3).

Георги Иванов – сценарист и режисьор на филма „**Любов и престъпление**"

Сцена от филма „**Любов и престъпление**"

Група артисти отъ „Роза филмъ", следъ филмирането на новия български филмъ „Любовь и престъпление".

Екипът на филма „**Любов и престъпление**" – част от актьорския състав са аматьори, избрани посредством конкурс, организиран през 1927 от списание „**Киноизкуство**", чийто основател и главен редактор е **Георги Иванов**

В ЦАРСТВОТО НА РОЗИТЕ

Документален филм (репортаж)

Една обиколка на България, която има за цел да разкрие нейните красоти пред българи и чужденци, включваща парад на 24-ти май, Дупница, Рила, Рилски манастир, Пирин, Банско, Пловдив, Хисаря, Асеновград, Чирпан, Бургас, Варна, Анхиало, Несебър, Шумен, Мадара, Преслав, Горна Оряховица, Велико Търново, Трявна, Карлово, Шипка, Розовата долина.

Дом на изкуствата и печата (София), България и Нитче, Германия

Александър Вазов

Ханс Линке

Информационните надписи във филма са на български и на немски език

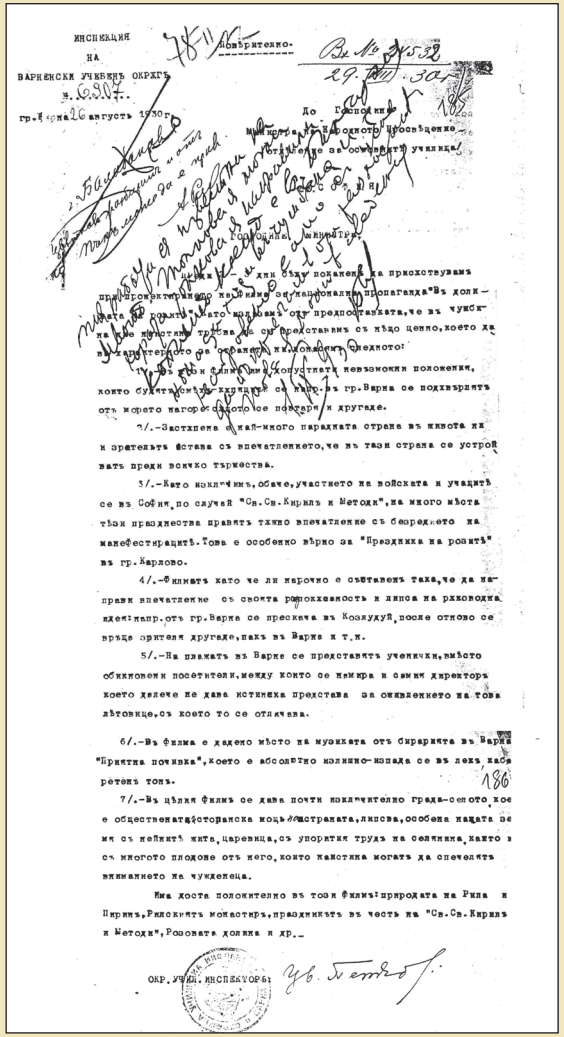
черно-бял,ням, 67 мин.

Инициативата за заснемането на филма е на д-р Иван Парлапанов, който предоставя и финансова подкрепа за реализацията му. Д-р Парлапанов е генерален консул на Царство България в Лайпциг, Германия. Подкрепа за проекта оказва и Владимир Хр. Икономов (Янакиев 2000: 328).

Кадри от филма „**В царството на розите**"

Един от малкото официални документи, съхранил информация за филма „**В царството на розите**" (ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 265, л. 185)

ИНСПЕКЦИЯ НА ВАРНЕНСКИ УЧЕБЕНЪ ОКРЪГЪ

№ 6307.

гр. Варна 26 августъ 1930 г.

Поверително-

Вх № 3532

29.VIII.30 г.

До Господина Министъра на Народното Просвѣщение

Отдѣление за основните училища

Господине Министре,

Имамъ честь да Ви съобщя, че ми бѣха показани за преосмотрѣване пригответелните работи по заснимането на туристическия пропаганденъ филмъ "Въ долината на розитѣ", като мислимъ, отъ предоставените ни за тая цѣль мѣстности, трѣбва да се представимъ съ нѣщо ценно, което да привлѣче особено внимание и любопитство върху нея.

Въ тая връзка и като взехме предъ видъ съществуващитѣ невзгодни положения, които биха могли да възникнатъ съ напр. въ гр. Варна се подхвърлятъ отъ морето нагоре всичко се повтаря и другаде.

2/.-Застѫпена е най-много паради страна въ живота ни и зрителятъ остава съ впечатлението, че въ тази страна се устроя вать преди всичко тържества.

3/.-Като изключимъ, обаче, участието на войската и учащитѣ се въ София, по случай "Св. Св. Кирилъ и Методи", на много мѣста тѣзи празднества правятъ тѫжно впечатление съ безредието на манифестиращитѣ. Това е особено вѣрно за "Праздника на розитѣ" въ гр. Карлово.

4/.-Филмътъ като че ли нарочно е съставенъ така, че да направи впечатление съ своята голокожестость и липса на рисовоща идея: напр. отъ гр. Варна се прескача въ Козлудуй, после отново се връща оттамъ другаде, пакъ въ Варна и т. н.

5/.-На плажътъ въ Варна се представятъ ученически, вмѣсто обикновени посетители, между които се намира и самия директоръ което далече не дава истинска представа за оживлението на това лѣтовище, съ което то се отличава.

6/.-Въ филма е дадено мѣсто на музиката отъ бирарията въ Варна "Приятна почивка", което е абсолютно излишно-капала се въ лоша касетофонъ тонъ.

7/.-Въ цѣлия филмъ се дава почти изключително града-сегото, което е обществената историческа мощь и странната, липсва, особена нацата ни съ нейнитѣ жити, царевица, съ упоритъ трудъ на селянина, както и съ многото плодове отъ него, които навистина могатъ да спечелятъ вниманието на чужденеца.

Има доста положително въ този филмъ: природата на Рила и Пиринъ, Рилскитѣ монастиръ, празднициятъ въ честь на "Св. Св. Кирилъ и Методи", Розовата долина и др.

ОКР. УЧИЛ. ИНСПЕКТОРЪ: Ив. Петковъ

50 ГОДИНИ ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА ГРАД ПЛЕВЕН

Документален филм (репортаж)

Представена е промишлеността на града – фабрика „Бурджев” за каси, сейфове и брави; машинна фабрика „Прогрес” на братя Симпадови; парно-керамичната фабрика на Ив. Н. Железаров и синове; тъкачницата „Кайлъшка долина”; Цветан Коланджиев – представител на немските трактори „Булдог”; тютюневата фабрика „Енидже – Вардар”. Отзвук от земетресението през 1928 (Зора 1930, XI, 3234: 2); мелничарската фабрика на Ив. Симеонов, Капанов и с-ие; склада за машини на Ев. Славовски и синове. За тържествата пристигат руски ветерани от Руско-турската война. На гарата са посрещнати войници, ген. Лазаров, епископ Максим Ловчански и др. Направена е възстановка на боевете край Плевен. В деня на тържествата – 11.12.1927 присъстват министър-председателят Андрей Ляпчев, председателят на XXII Народно събрание Александър Цанков и други официални лица, които поднасят венци. Празникът завършва с военен парад.

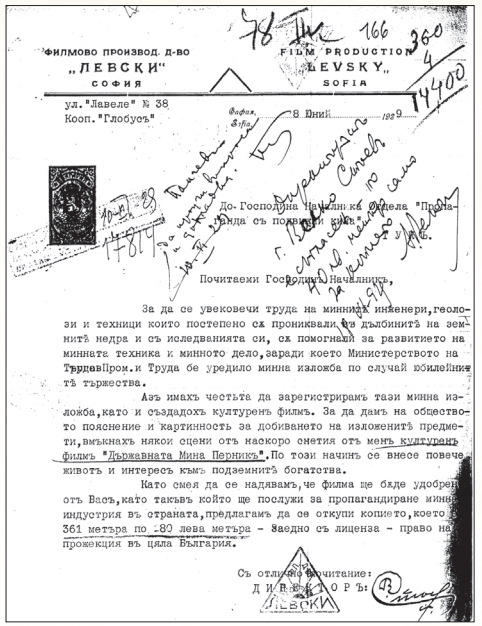
Кирил Петров

Христо Константинов

черно-бял,ням, 38 мин.

Други подобни филми: “**Трявна – курортен и старинен град България**”, 1928, 20‘ и “**В царството на гроздето (Сухиндол)**”, 1928, 13’

Писмо от В. Стоев и дружество „Левски” до МНП и отдела „Пропаганда с подвижни кина” (ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е. 205, л. 166)

Филмово производ. д-во „ЛЕВСКИ” София

FILM PRODUCTION „LEVSKY” SOFIA

ул. „Лавеле” № 38, Кооп. „Глобусъ”

8 Юний 1929

14400

До Господина Началникъ на отдела „Пропаганда съ подвижни кина”

Почитаеми Господинъ Началникъ,

За да се увековечи труда на нашитѣ инженери, геолози и техници които постепено сѫ прониквали въ дълбинитѣ на земнитѣ недра и съ изследванията си, сѫ помогнали за развитието на миннате техника и минното дело, заради което Министерството на ТрудаПром. и Труда бе уредило минна изложба по случай юбилейнитѣ тържества.

Азъ имахъ честьта да зарегистрирамъ тази минна изложба, като и създадохъ културенъ филмъ. За да дамъ на обществото поясение и картинность за добиването на изложенитѣ предмети, вмъкнахъ нѣкои сцени отъ наскоро снетия отъ менъ културенъ филмъ „Държавната Мина Перникъ”. По този начинъ се внесе повече животъ и интересъ къмъ подземнитѣ богатства.

Като смея да се надявамъ, че филма ще бѫде удобренъ отъ Васъ, като такъвъ който ще послужи за пропагандиране минна индустрия въ страната, предлагамъ да се откупи копието, което 361 метъра по 40 лева метъра – Заедно съ лиценза – право на прожекция въ цяла България.

Съ отлично почитание:

ДИРЕКТОРЪ:

ЛЕВСКИ

Кадри от филма „**Сърцето на България**”

СЪРЦЕТО НА БЪЛГАРИЯ (Мини „Перник”)

Документален филм (научно-популярен)

Най-големите каменовъглени мини в България са представени изчерпателно и с добър професионализъм в разказа. Запознаване с минните съоръжения, стопанските сгради, шахти и тунели. Специално е демонстрирана модерна за времето си минна техника, лични средства за подземна работа и спасителни съоръжения.

Филмово производително дружество „Левски”

В. Стоев, Н. Людолюбов

черно-бял,ням, 42 мин.

Последната част на филма е първият екологичен епизод в българското кино. Представена е рекултивация на унищожени от възгледобива селскостопански земи, които отново се използват за земеделие (Янакиев 2000: 553).

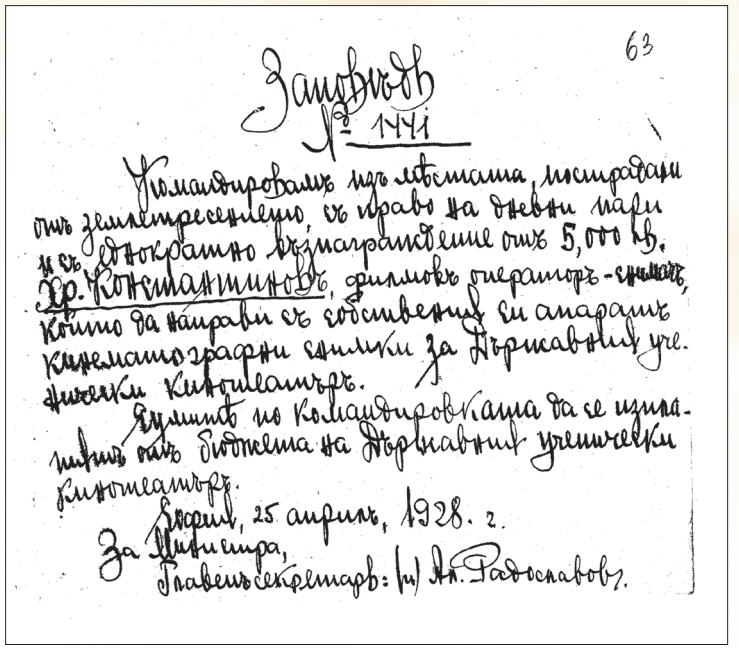
Хроникално-документални филми на ДУК, произведени през 1928:

1. **Град Сливен. По случай 50 години от освобождението му**
2. **Мадара**
3. **Плиска (1928) – оп. Христо Константинов**
4. **Юбилеят на Първа мъжка гимназия**
5. **Юбилеят на Втора мъжка гимназия**
6. **Катастрофалното земетресение в Южна България**
7. **Хилядогодишнината от Симеоновото царуване**
8. **Тържествата във Велико Търново** [по случай 1000-годишнината от Симеоновото царуване]

Н. В. Царьтъ и княгиня Евдокия между развалинитѣ въ Чирпанъ

Последиците от силното земетресение са запечатани на лента не само от операторите на ДУК, но и от фотографите на тогавашните ежедневници (Зора № 2637)

Заповед за командироването на **Христо Константинов** в района, засегнат от „Чирпанското земетресение" с цел направата на „кинематографни снимки за Държавния ученически кинотеатър" (ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е.1231, л. 63)

63

Заповедь
№ 1441

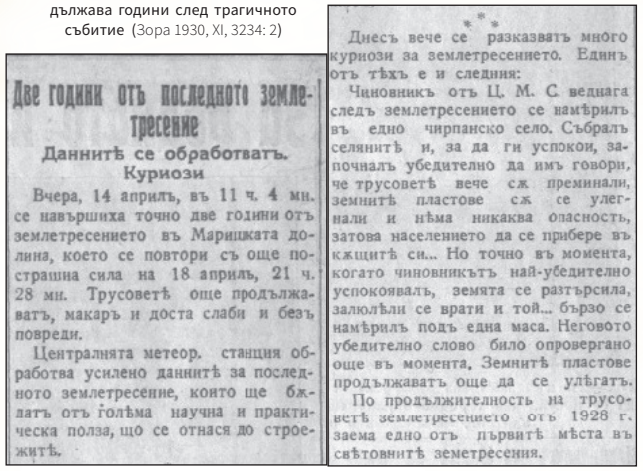
Командировамъ при мѣстната, пострадала отъ земетресението, съ права на дневни пари и еднократно възнаграждение отъ 5,000 лв. Хр. Константиновъ, филмовъ операторъ-сценаристъ, който да направи съ собственитѣ си апарати кинематографни снимки за Държавния уч. киносалонъ Кинотеатъръ.

Разноскитѣ по командировката да се изплатятъ отъ бюджета на Държавния ученически кинотеатъръ.

София, 25 априлъ, 1928. г.

За Министра,
Главенъ секретарь: /п/ Ал. Радославовъ.

Отзвукът от земетресението продължава години след трагичното събитие (Зора 1930, XI, 3234: 2)

Две години отъ последното земетресение

Даннитѣ се обработватъ.

Куриози

Вчера, 14 априлъ, въ 11 ч. 4 мн. се навършиха точно две години отъ землетресението въ Марицката долина, което се повтори съ още по-страшна сила на 18 априлъ, 21 ч. 28 мн. Трусоветѣ още продължаватъ, макаръ и доста слаби и безъ повреди.

Централната метеор. станция обработва усилено даннитѣ за последното землетресение, които ще бѫдатъ отъ голѣма научна и практическа полза, що се отнася до строежитѣ.

* * *

Днесъ вече се разказватъ много куриози за землетресението. Единъ отъ тѣхъ е и следния:

Чиновникъ отъ Ц. М. С веднага следъ землетресението се намѣрилъ въ едно чирпанско село. Събралъ селянитѣ и, за да ги успокои, започналъ убедително да имъ говори, че трусоветѣ вече сж преминали, земнитѣ пластове сж се улегнали и нѣма никаква опасность, затова населението да се прибере въ кжщитѣ си... Но точно въ момента, когато чиновникътъ най-убедително успокоявалъ, земята се разтърсила, залюлѣли се врати и той... бързо се намѣрилъ подъ една маса. Неговото убедително слово било опровергано още въ момента. Земнитѣ пластове продължавать още да се улѣгатъ.

По продължителность на трусоветѣ землетресението отъ 1928 г. заема едно отъ първитѣ мѣста въ свѣтовнитѣ земетресения.

След катастрофалното бедствие, станало известно като „Чирпанското земетресение", предвид тежките поражения в землището на града, но също засегнало и района на Пловдив, Хасково и Борисовград (днес Първомай), Васил Гендов и Христо Константинов заминават за пострадалия район и започват работа върху филма. За неговото съдържание свидетелстват съобщения в печата, споменаващи за направени снимки на цар Борис, княз Кирил и министър-председателя Ляпчев, които разглеждат разрушенията. Показани са още „големите пукнатини на земята, избягалото население, бедствията, убития добитък, ранени и болни". Филмът, вероятно е бил представен и в чужбина, съгласно други свидетелства в тогавашната преса и запазена частично в БНФ хроника от 1928, озаглавена „**След земетресението в Борисовград**", комплектована с междукадрови надписи на немски език. Вестник „Комедия" съобщава, че „наскоро филмът ще бъде прожектиран във Виена. Както се научаваме, той е излязъл отлично и ще направи потресающо впечатление на Запад. Този филм е снет от нашия кино-оператор господин Христо Константинов с изрядна вещина". Това е единственият документален филм, който В. Гендов реализира през близо 30-годишната си дейност като кинорежисьор. Той и Константинов не получават никакво възнаграждение, тъй като приходите от прожекциите отиват за пострадалите (Кърджилов 2005).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През 1928 още 10 нови столични кина отварят врати.

Кино **„Валентино”** е открито през април 1928 в градината „Свети Никола” в кв. Ючбунар с новоремонтиран салон и подновен оркестър. То вероятно е наследник на несъществуващия вече театър „Надежда”. Киното носи името на починалия знаменит американски киноартист. То поставя началото на своята дейност с прожекцията на **„Крачун и Малчо – веселите музиканти”** с „любимите на коньовичари датски комици” (Александров 1983: 86).

Плакати от филми с **Рудолф Валентино** (източник: lantern.mediahist.org)

Портрет на **Рудолф Валентино** (Киноизкуство 1928, II, 11: 1)

Статия в сп. **„Нашето кино”** (1926, III, 70: 5)

Следъ смъртьта на Валентино

(Кореспонденция отъ Холивудъ)

Презъ декемврий 1923 г. бедният и никому непознатъ италиански емигрантъ Рудолфъ Валентино слезе на пристанището въ Ню-Йоркъ, съ надеждата да намѣри работа и да се отърве отъ нищетата, която го бѣше налегнала. Тогава той бѣ осемнадесетъ годишенъ.

Началото не бѣ тъй лесно, но следъ известно време той сполучи да намѣри работа при единъ банкеръ, като уредникъ-градинарь. После постжпи въ Ню-Йоркския Централенъ паркъ. Работата на градинарь не го привлекла; той тжгува за блѣстящитѣ кафенета и за музикъ-халитѣ. Насочи усилията си за къмъ тѣхъ. Най-подиръ, единъ отъ

Франсъ Делия и Люсиенъ Легранъ въ филмъ „Прелетни птици" — поставовка на Гастонъ Руде, която „Електра-филмъ" ще представи презъ този сезонъ. Действието се развива въ Москва и Парижъ. Това е трогателната история на една нихилистка която се възвръща къмъ живота, благодарение на своята любовь

съдържателитѣ на кабаре му предложи единъ костюмъ и длъжностьта танцьорь; скоро той става партньорь на две доста известни танцьорки, но незадоволенъ отъ перспективата да угасне въ нощнитѣ локали, Валентино започва да търси работа на сцената. Ангажиранъ въ една оперетна трупа, той заминава за Калифорния. Тамъ той скоро завършва своя ангажементъ и отново е безъ работа. Съветватъ го да се опита въ киното. Насоченъ къмъ тази цель, той получава мѣсто като работникъ въ едно отъ ателиетата на Холивудъ и малко-по-малко се докопва до ролята „на фигурантъ.

И ето, неговиятъ пжть става по-широкъ. Мжчнотиитѣ не изчезватъ, но затова пжть — успѣхитѣ сж блѣстящи. Той е звезда на киното. Той е великъ и обожаванъ отъ милионъ жени ... / ...

Неговата кариера продължи само петь години.

Рудолф Валентино е роден на 6 май 1895 в Кастеланета, Италия. Завършва селскостопанска академия в Генуа, след което живее известно време в Париж и учи танци. През 1913 Валентино заминава за Ню Йорк и бързо си пробива път в Холивуд. Привлекателната външност на Валентино му спечелва прозвището „латински любовник”. Той е икона на нямото кино от 20-те години на XX век. Умира на 23 август 1926 на 31 години в Ню Йорк, САЩ.

Из спомените на Васил Гендов:

„В периода от 1920 год. до 1928 год. пътуващият провинциален театър се срещна с една от най-големите спънки за своето нормално съществуване. През този период управите на почти всички читалищни салони в провинцията, и особено в по-големите градове, бързаха да кинефицират своите читалища, за да ги превърнат в средство за материални доходи, които да гарантират съществуването на библиотеката и читалището. ... Сега обаче всички градски капиталисти, банкери, фабриканти, индустриалци и търговци се домогваха до читалището и срещу полици предлагаха големи парични заеми на киното, но само при условие, че съответният финансист влезе в управителния съвет на киното-читалище.” (Гендов 2021: 139-140)

Кино „**Сан Стефано**” (1928–1931) отваря врати през май 1928 на площад „Трапезица” (ъгъла на ул. „Ломска” и ул. „Трапезица”). Тогавашната преса съобщава, че салонът на „кокетното кино” е „уютно обзаведен”, а цените на билетите му са „общодостъпни”.

Вероятно добрата репертоарна политика и уютната атмосфера осигуряват неговото няколкогодишно съществуване (Александров 1983: 86). Реклама от последната година на неговото съществуване съобщава за големите инвестиции на киното да „синхронизира всички нови филми с последните музикални шлагери” (Филм, тон и музика 1930, 5: 10).

Кино „**Арда**” (1928–1944), собственост на читалището на дружество „Денкоглу”, функционира дълги години на ул. „Арда” – пряка на ул. „Търговска” (и двете понастоящем несъществуващи). Киното е унищожено с пряко попадение на разрушителна бомба през 1944 (Александров 1983: 86).

Кино „**Метропол**” на бул. „Княз Дондуков” № 33 отваря врати през юни 1928. Рекламата за предстоящото му откриване гласи: „салонът е елегантно мебелиран и един от най-прохладните и както узнаваме в него ще се представят винаги най-избрани филми при пълен оркестър”. Тя се публикува на страниците на в. „Мир” в няколко последователни броя още от 19 юни, седмица преди официалното откриване на киното на 27 юни (Мир №№ 8389, 8390, 8391, 8392, 8395; Александров 1983: 86).

Кино „**Красно село**” на бул. „Цар Борис III” е сред столичните второекранни кина-ветерани (Александров 1983: 86). То просъществува не само до 1944, но преживявайки трансформациите след 1948 доживява до края на 90-те години на XX век.

Реклами от първите месеци на съществуване на новото кино „**Сан Стефано**” (Мир №№ 8379, 8385, 8412, 8423)

Реклама на кино „**Сан Стефано**” (Филм, тон и музика 1930, I, 5: 10)

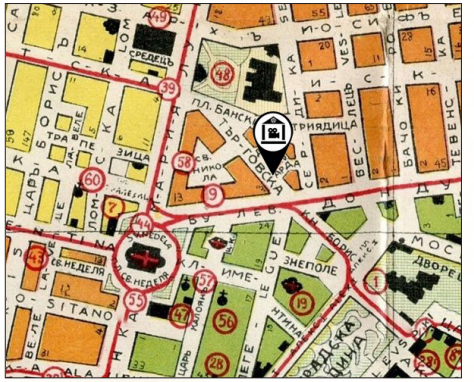

Реклами за откриването на кино „**Метропол**” и за премиери на разпространяваните от него „собствени” филми (Мир №№ 8389, 8395, 8504)

Реклами за кино „**Арда**” в периода май-октомври 1928 (Мир №№ 8370, 8377, 8403, 8485)

Местоположението на кино „**Арда**”, нанесено върху централната част от карта на София от 1928

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

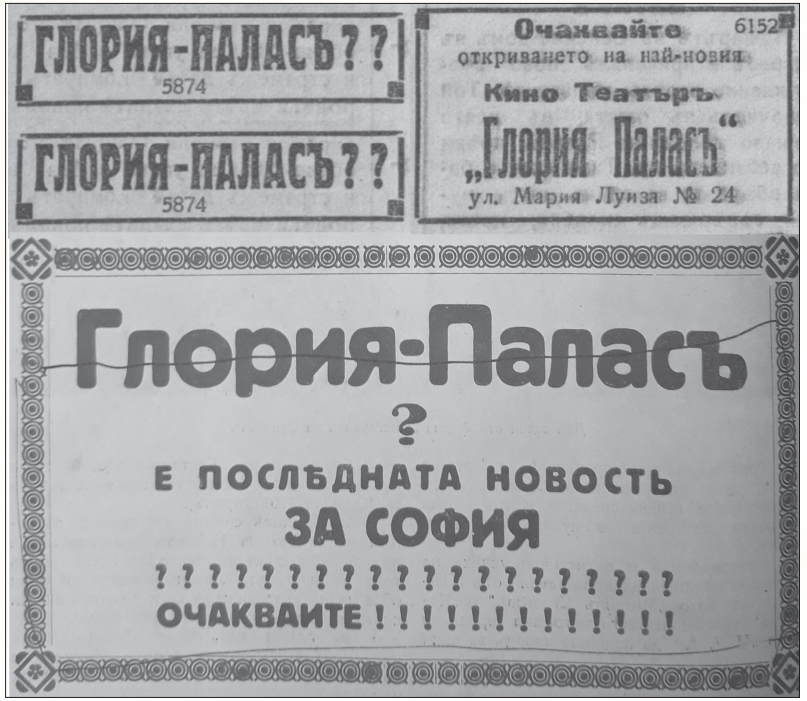
Кино „**Глория Палас**” (преименувано през годините на „Глория”, а по-късно на „Отдих и култура”, „София” и отново „Глория Палас”) е едно от най-известните и дълго просъществували „исторически” кина в София, разположено също на „най-кинематографската” улица в столицата – бул. „Княгиня М. Луиза” № 20.

Реномираното търговско кино е открито през септември 1928, но рекламата за него първоначално само като „Глория-Палас” се появява по страниците на софийската преса още от 21 август (Мир №№ 8442, 8444, 8446). В началото на септември вече се публикуват детайлите „Кино Театър” и точният адрес, а седмица по-късно и премиерните заглавия върху неговия екран (Мир №№ 8452, 8453, 8460).

В „Глория Палас” години по-късно е организирана премиерата на „**Безкръстни гробове**” на Борис Грежов, която се съпровожда от бурни демонстрации и сбивания. След 1939 съгласно публикации и архивни документи, киното активно е въвлечено в съветската комунистическа пропаганда чрез кинопоказ, бидейки нието от акционерно дружество „Мосфилко” (Александров 1983: 87-89).

Премиери в киното (Мир №№ 8460, 8464, 8468; Филм и критика 1930, I, 7: 1)

Реклами за предстоящото откриване на кино „**Глория Палас**” (Мир №№ 8442, 8452; Киноизкуство 1928, II, 11: 8)

Киното е основано от **Никола Божанов**, който през 1898 създава фирмата „Глория палас”, развиваща успешна предприемаческа и търговска дейност в София. През 1928 той построява кино „Глория палас”, а по-късно и хотел под тази марка. Собственик е и на книжната фабрика край гара Искър. Там от 1936 до днес работи една от най-уникалните печатни машини. С национализацията след 1944 цялата собственост на фамилията е конфискувана.

След 1989 наследниците на Никола Божанов възстановяват собствеността си върху кино „Глория палас” и то просъществува около пет години със същото име. Поради загуби прекратяват дейността му и сградата е отдадена под наем (Дневник 2006: Профил: Глория Палас).

Реклама за премиера на звуков „шлагер” в кино „**Глория Палас**” (Филм и критика 1930, 7: 1)

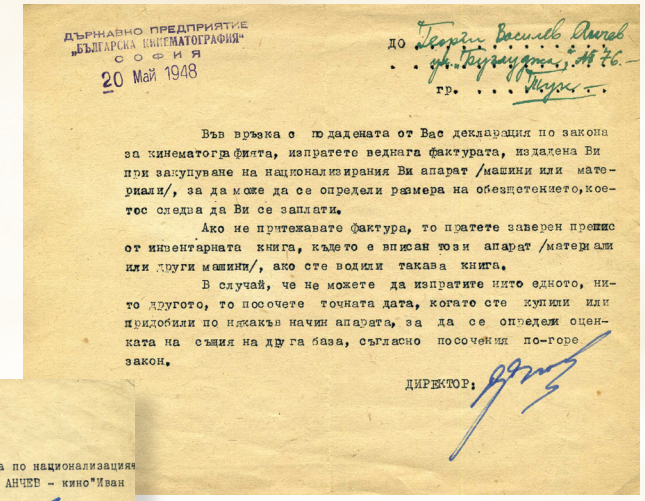
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кино „**Скобелев**” отваря врати на номер „47” на едноименния булевард на 29 октомври 1928, но рекламите за него се появяват в столичната преса седмица по-рано (Мир №№ 8494, 8495, 8496). Според тях „комфортният и луксозен кино-театър” „Скобелев” представлява „специална постройка”, която разполага с добре обзаведен салон и парно отопление, а не е просто приспособено за кино помещение. В периода 1932–1934 киното е затворено. Неговият наследник кино „**Иван Вазов**” отваря врати 5 години по-късно на 14 януари 1939. В печата за новото „кино на истинските удоволствия” е прогласено: „Най-кокетното кино в кварталите на Столицата! Удобен, светъл, уютен салон! Ненадминатата прожекция и звуково предаване, достигнато съвършенство с току що инсталираната последен модел апаратура 1939 г. „Ернен IV” на заводите „Цайс-Икон” – Дрезден” (Александров 1983: 89; Александров 1984: 150). След национализацията продължава съществуването си като читалищно кино „**Иван Вазов**”. Съществува до 90-те години на XX в.

Тъзи дни
се открива
КОНФОРТНИЯ И ЛУКСОЗЕНЪ
КИНО-ТЕАТЪРЪ
СКОБЕЛЕВЪ
на Булев. Скобелевъ № 47
и Хр. Ботевъ
Специална постройка съ
парно отопление
Ложи, балкони, резервирани
мѣста и първо мѣсто.
7586

Кино Театъръ 7754
„СКОБЕЛЕВЪ“
на
бул. Скобелевъ и Хр. Ботевъ
Програма:
„ВЪ НОКТИТѢ
НА ПОРОКА“
Дневнитѣ представления почватъ сл. об. 4 и 5·30 ч.
Вечерни: 8·30 и 10 часа.
Цѣнитѣ: дневни — балконъ 16 лв., резервирано 10 лв. и първо мѣсто — 5 лв.
Вечерни: балконъ 21 лв., резервирано 16 лв., първо мѣсто 10 лв. и 5 лв. за учен. и студенти.

Реклами за откриването на кино „**Скобелев**” и първите филми, прожектирани на неговия екран (Мир №№ 8494, 8500)

ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ
„БЪЛГАРСКА КИНЕМАТОГРАФИЯ“
СОФИЯ
20 Май 1948

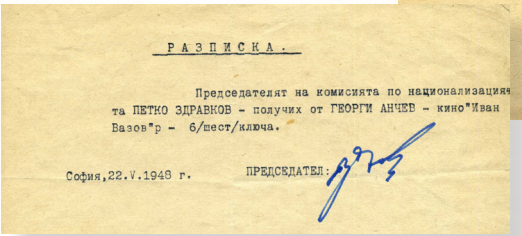
до Георги Василев Анчев
гр. . . . ул. Бузлуджа, № 76.
гр. . . . Мусач.

Във връзка с подадената от Вас декларация по закона за кинематографията, изпратете веднага фактурата, издадена Ви при закупуване на национализирания Ви апарат /машини или материали/, за да може да се определи размера на обезщетението, което следва да Ви се заплати.

Ако не притежавате фактура, то пратете заверен препис от инвентарната книга, където е вписан този апарат /материали или други машини/, ако сте водили такава книга.

В случай, че не можете да изпратите нито едното, нито другото, то посочете точната дата, когато сте купили или придобили по някакъв начин апарата, за да се определи оценката на същия на друга база, съгласно посочения по-горе закон.

ДИРЕКТОР:

РАЗПИСКА.

Председателят на комисията по национализация
та ПЕТКО ЗДРАВКОВ - получих от ГЕОРГИ АНЧЕВ - кино"Иван
Вазов"р - 6/шест/ключа.

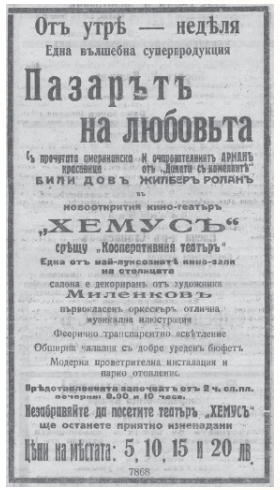
София, 22.V.1948 г. ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Документи, свързани с национализацията на кино „**Иван Вазов**” през май 1948 (Фонд на Любителски музей на киното, Културен Център G8)

НАРОДНОТО ЗДРАВЕ
Отдел Санитарен надзор
СЪБРАНА ТАКСА 10,000
ДОБРЕ!
ПОЗВОЛИТЕЛНО
№
Разрешава се да бъде открито и използувано от Георги Василев Анчев през 1947 година заведението кино намиращо се в гр. (с.) София на ул. „Скобелев“ № 47 тъй като помещението и самото му обзавеждане удовлетворяват изискванията на Правилника за надзора върху работилниците, фабриките, гостилниците и другите заведения за хранителни и питейни продукти, основан на чл. 81 от Закона за народното здраве (утвърден с указ № 11 от 5 март 1931 г., обнародван в „Държ. вестникъ“ брой 263 от 5. III. 1931 г.).
Гр. (с.) София 10 III 1947 г.
Печат
Длъжностен лекар:

Разрешително за отваряне и експлоатиране на кино „**Иван Вазов**”, издадено от Министерство на народното здраве на 10.03.1947, година преди национализацията на киното (Фонд на Любителски музей на киното, Културен Център G8)

Реклама за откриването на кино „**Хемус**” (Мир № 8503)

Отъ утрѣ — недѣля
Една вълшебна суперпродукция
Пазарътъ
на любовьта
съ прочутата смешничка и очарователната артистка
БИЛИ ДОВЪ ЖИЛБЕРЪ РОЛАНЪ
въ
новооткрития кино-театръ
„ХЕМУСЪ“
срѣщу „Кооперативния театъръ“
Една отъ най-луксозните кино-зали на столицата
салона е декориранъ отъ художника
Миленковъ
първокласенъ оркестъръ, отлична музикална илюстрация
Феерично транспарентно осветление
Обширна чакалня съ добре уреденъ бюфетъ
Модерна проветрителна инсталация и парно отопление.
Представленията започватъ отъ 2 ч. сл. пл. вечерни: 8.00 и 10 часа.
Молимъ Ви се не безпокоите да посетите театъръ „ХЕМУСЪ“ ще останете приятно изненадани
Цѣни на мѣстата: 5, 10, 15 и 20 лв.
7868

Кино „**Хемус**” (1928–1930) отваря врати в края на октомври - началото на ноември на ъгъла на ул. „Княгиня Клементина” (сегашния бул. „Ал. Стамболийски”) и бул. „Христо Ботев” в новопостроеното здание на **Железничаро-пощенския дом**. То е рекламирано като „една от най-луксозните кинозали в столицата, декорирана от художника Миленков”, която разполага с „първокласен оркестър, отлична музикална илюстрация, феерично транспарентно осветление, обширна чакалня с добре уреден бюфет, модерна проветрителна инсталация....”. Според отзив в списание „Кинопреглед” киното успявало да „се нагажда и да удовлетворява желанията на своята публика” и имало „сред нея успех, на който понякога завиждали и другите театри”. След затварянето на кинотеатъра през 1930, само година по-късно там се установява бъдещото кино „**Искра**” (Александров 1983: 89-90).

Ученическите кинематографи

През 1928 в столицата се отварят две нови ученически кина на ул. „Нишка” и клонът на ул. „Г. С. Раковски” (Александров 1984: 158-159).

През годината:

Пристигането в София на българката **Иванка Янакиева – Iwa Wanja**, „берлинската звезда, която свети с ослепителен блясък на филмовия хоризонт”.

През 1928 нейни почитатели, а също и журналисти от различни вестници и представители на филмови къщи чакат с въодушевление пристигането ѝ на софийската гара и подготвените събития с нейно участие (Киноизкуство 1928, II, 12: 1-4; Мир № 8480).

Реклама за „кино-утро” с нея в „Модерен театър” по случай пристигането ѝ в София (Мир 1928, XXXIV, 8480: 1)

Данните за броя филми, в които участва Ива Ваня, варират от предполагаеми над 30 или 70 до 90 филма. За съжаление част от лентите на немите филми, в които е участвала, са унищожени при бомбардировките над Берлин, а други са били “**безвъзвратно изгубени или просто потънали в забвение**”. Ива Ваня бива избрана и за „Мис Берлин” през 1929.

Страстен състезател в дисциплината конен спорт, тя участва и в Олимпийските игри през 1936. Нейното развитие с интерес следи и отразява родната филмова преса, където се появяват множество публикации, съпроводени с нейни снимки в роли и филми, шестващи по големите екрани в Европа и у нас. Изобилстват материалите – преводни и специални интервюта, в които тя говори за своя път към киното, за България и младежките си години, а също и за натовареното ежедневие на една киноартистка. В едно от интервютата си, Ива Ваня казва на своите сънародници „…всичко, което блести не е злато. За да постигне човек нещо във филма, трябва да има грамадна воля, постоянство, търпение и много други качества” (Борисова 2020; Гигова 2022; Киноизкуство 1928, II, 9-10: 1-5; Киноизкуство 1928, II, 12: 1-4; Кино 1928, I, 22-23: 1-4).

Ива Ваня е единствената нашенка оставила толкова забележима следа като актриса в историята на европейското нямо кино, но също така е и певица, модел, сценарист, автор на оперни либрета, професионален състезател по конен спорт. Тя е съпруга на немския композитор Норберт Шулце, автор на една от най-знаменитите песни на XX век – „**Лили Марлен**”, изпълнявана на над 20 езика, от двете страни на бойната линия по време на ВСВ. И точно Шулце в началото на романса им започва да я нарича с обожание “сладоледената фея” заради реклама на сладолед, в която участва българката като модел.

Ваня Янакиева е родена на 10 октомври 1905 в гр. Карнобат. Още от петгодишна, Ваня декламира и пее на различни вечеринки и забави. След преместването на семейството в София, тя постъпва в I Софийска девическа гимназия, а по-късно продължава обучението си в Търговското училище на Ана Карима. Месец след като завършва, с позволението на майка си, Ваня заминава за Берлин. Тя пристига там едва 17-годишна, съвсем сама, с единствените дрехи на гърба си, без да знае дума немски, без никакви познанства в Германия, но с една завидна амбиция и страстна мечта – да стане киноартистка в берлинските филмови студии” – пише Юлиана Вегенер (Юлиана Недева) в „**Ива Ваня или Сладоледената фея**”. Снима се във филмите „**Имах един приятел**”, „**С удоволствие целувах жените**”, „**Брачното гнездо**” с Хари Лидке, „**Княжеското дете**”, „**Голямата пауза**” с Хени Портен, „**Лудориите на седмицата**”, „**В луксозния влак**” и много други.

Портрети с автограф на **Ива Ваня** на корици и страниците на сп. „**Киноизкуство**“ от 1928

НАЙ-ВЯРНАТА СТРАЖА

Игрален филм (историко-приключенска драма)

България в края на XVIII и началото на XIX век. По време на лов соколът на селския момък Косан ранява сокола на хаджи Емин, един от татарските султани. След като научава от довереника си Кара Имам, че причината за разсеяността на момъка е хубавата Ранка, той още същата вечер посещава дома на момичето. Скоро хората на хаджи Емин отвличат Ранка. Косан става хайдутин, а тайно влюбеният в нея Драгота – монах. Кърджалии нападат манастира, опожаряват го и убиват игумена му отец Амфилохий. Драгота и майката на Ранка успяват да организират бягството от харема. Косан ги намира в манастира, но старото съперничество за сърцето на Ранка ги изправя един срещу друг. Драгота бяга и ги предава на хаджи Емин и Кара Имам. Но висша сила защитава любовта на Косан и Ранка, а враговете им получават своето възмездие.

Паисий филм

Васил Пошев (по едноименното произведение на Йордан Йовков)

Франц Вут

Васил Пошев (хаджи Емин), **Владимир Трендафилов** (Косан), **Петър Павлов** (монах Драгота), **Елена Михайловска** (Ранка), **Елена Христова** (Марга, майката на Ранка), **Петър Кючуков** (Димчо кехая, бащата на Ранка), **Митрофан Пошев** (брат на Ранка), **Михаил Горянски** (отец Амфилохий), **Петър Попов** (Кара Имам, гавазин при хаджи Емин), **Иван Касабов** (водач на соколджиите), **Георги Деянов** (водач на кърджалиите), **Христо Лисицки** (кърсердарин), **Вера Ковачева** (Джалма, жена на хаджи Емин), **Георги Богоявленски, Кирил Богоявленски, Спас Тотев, Танцовата група на Борис Цонев, балерини от Кооперативния театър – Янкова, Орехова, Савова**

черно-бял, ням, (филмотечно копие: 4 части, 1078 м филмова лента), 40 мин.; позволен за представяне пред всички с цензурна карта № 101 от 1 април 1929 (ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 205, л. 166-166г)

Самоков, Бояна, Княжево, Драгалевци

17 април 1929 в кино „Сан-Стефано”

Портрет на **Васил Пошев**, режисьор и сценарист на филма „**Най-вярната стража**”

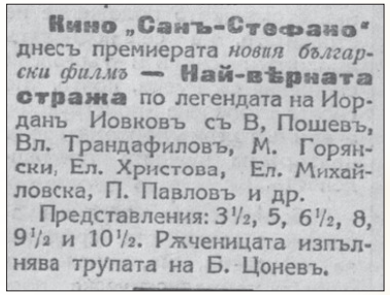
Сцени от филма „**Най-вярната стража**”

Реклами за премиерата на филма в кино „**Сан Стефано**” и за негови прожекции в кино „**Солун**” (Мир №№ 8638, 8669)

ПАИСИЙ-ФИЛМЪ

PAISI-FILM

156

Производство на филми изъ бите и историята на българитѣ. Внось-износъ, подъ наемъ филми.
Свид. регистрация подъ № 65 (XIV) 28

Herstellung von Filmen aus Bulgariens Geschichte, Kultur und Volksleben. Import-Export und Verleih.
Im Handelsregister u № 65 (XIV) 28 reg.

София, 17 юний 1929
Sofia, den

До Господина Началника на Културното Отдѣление при Министерството на Просвѣтата.

ТУКЪ.

20.VI.1929

18485

МОЛБА

Отъ "Паисий" Филмъ - София.

Многоуважаеми Господинъ Началникъ,

Следъ като ни удостоите съ честьта да присъствувате на пробната прожекция на филма ни "Бай-вѣрната стража" дължина 1900 м.позволенъ за представяне предъ всички съ ценаурна карта № 101 отъ 1 априлъ 1929 г.и следъ като се одобри отъ Поч.комисия назначена отъ Васъ,като една истинска национална битово-историческа,съ патриотично възпитателна тенденция имаме честь да Ви предложимъ за откупването на едно или повече" копия за пътуващитѣ кинемотографи по цена 30 лв.метъра.При това положение ние не претендираме за голѣми печалби,а чисто и просто искаме да бъдеме насърдчени да работимъ по-спокойно въ тая область.Както Ви сж известни условията при които се работи у насъ и обстоятелствата,че тукъ не се изработватъ десетки копия,които не само рентиратъ вложенитѣ капитали,и доносятъ огромни печалби.Вѣрваме,че въ вписаната отъ насъ цена нѣма да Ви се види висока ние декларираме,че съ нея неможемъ да си покриемъ само разноскитѣ,а Васъ увѣряваме,че филма се харесва на публиката;Министерството бързе ще си прибере разходитѣ по тоя филмъ и независимия отъ моралния приносъ ще реализира и печалби въ кратко време.

Надѣвайки се въ справедливото удовлетворение на молбата ми,молимъ Ви,Господинъ Началникъ,да приемете увѣренията ми въ отличнитѣ ми къмъ Васъ уважения:

В. Пошевъ

Молба от В. Пошев и „Паисий филм" до Културното отделение при МНП (ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а.е.205, л. 156)

Реклами за премиерата на филма в кино „**България**" (Мир №№ 8695, 8697; Зора № 2998)

БЕЛОВЪРХА ВИТОША

Игрален филм (мелодрама)

По време на ски-излет младият художник Весо се запознава с девойката Люба. Двамата се влюбват. Поради недоразумение срещата им в града се осуетява. Весо отново се качва в планината. Люба тръгва на Витоша с градското конте Боян. По пътя ги застига буря и те се загубват. Спасява ги хижарят бай Косан. На другия ден Люба отива на извора, където за първи път е срещнала Весо. Той също е там и тя се хвърля в прегръдките му.

Рекс филм

Георги Деянов

Франц Вут

Георги Деянов (Весо), Олга Иванова (Люба), Косан Сп. Белев (бай Косан), Боян Антонов (Боян), Вера Георгиева (слугинята), Манфред Фон Сатин (празноскитащо момче), Франц Вут (Лентяйски), Генчо Пирев (дървар), Ганчо Василев (смешник), с подкрепата на туристическо дружество „Алеко Константинов" и туристическа група „Клек".

Витоша, София

черно-бял,ням, запазени 6 части (1800 м ф.л.)

1 юли 1929 в кино „България"

Това е първият български спортен филм (Андрейков 1983: 101). Той е определен като „РЕКЛАМЕН, КУЛТУРЕН и СЦЕНИЧЕН", а „тогавашният шампион на страната по ски Русев дублира Г. Деянов в опасните спускания" (Кърджилов 1987: 119).

Сцена от филма „**Беловърха Витоша**"

СЛЕД ПОЖАРА НАД РУСИЯ

Игрален филм (драма)

Арс филм

Борис Грежов

Панчо Михайлов (по мотиви от повестта му „Под земята”)

Владимир Термен

Маестро Атанасов (музиката е специално написана за премиерата); Музикално изпълнение: Антон - Тони, диригент на театър „Одеон”, с участието на руския мъжки хор с диригент Савелиев, група балалайки с ръководител Колчановски, оркестър „Самодивско изворче”

Тачо Коларов (Алексей Арсениев), баронеса Лоудон (Наталия Нойкова), Константин Кисимов (Гърбицата), Тити Тарновска (Росица), Димитър Керанов (инж. Павел Нойков), Дочо Касабов (дядо Иван), Владимир Карпов (Степан), Иван Касабов, Васил Каракановски, Райна Чуклева, Михаил Славов, Ц. Янков; танци – Н. Кирилов

Перник, Варна

черно-бял, ням, филмотечно копие: 7 части (709 м ф.л.), 95 мин.

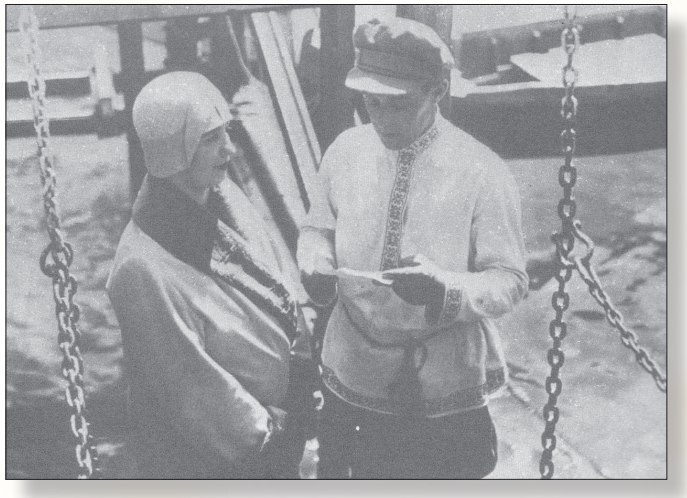
23 септември 1929 в кино „Одеон”

През 1929 Кирил Кръстев публикува своя труд „**Опит за естетика на киното**”, издание на сп. „Нашето кино” - първата „книга с филмова теория на български автор” (Янакиев 2003: 48).

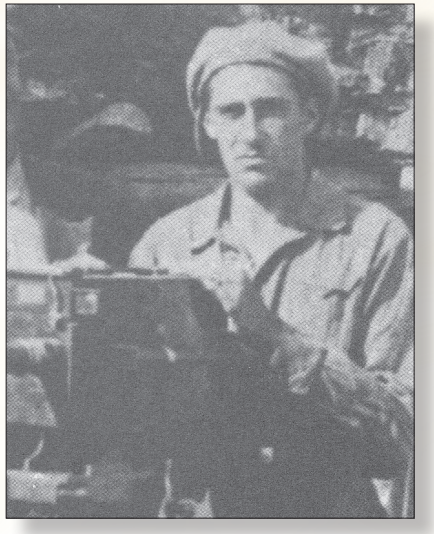
След Гражданската война в Русия белогвардейският офицер Алексей Арсениев емигрира във Варна, заедно с ординареца си Степан, където работи като лодкар. Наталия Нойкова, съпруга на минен инженер, е на курорт в града. Алексей се увлича по Нойкова и когато тя си заминава, той тръгва след нея. В миньорско селище двамата приятели работят като миньори под контрола на омразния надзирател с прякор Гърбицата. Той харесва Росица, внучката на машиниста дядо Иван, но момичето отхвърля неговите предложения. Алексей е арестуван заради опит да защити Росица от Гърбицата, но със съдействието на г-жа Нойкова е освободен. Разбирайки за връзката между Нойкова и Алексей, Гърбицата започва да изнудва дамата. Алексей решава да го убие. Преследва го из галериите. Възниква експлозия и Гърбицата умира. Алексей е тежко ранен и бълнува в болницата, отново преживява „пожара над Русия”, а край леглото му са Росица и Степан.

Сцени от филма „**След пожара над Русия**”

Портрет на **Владимир Термен** – оператор на филма „**След пожара на Русия**”

Портрет на **Панчо Михайлов**, сценарист на филма „**След пожара на Русия**” (Кинопреглед 1929, I, 1: 10)

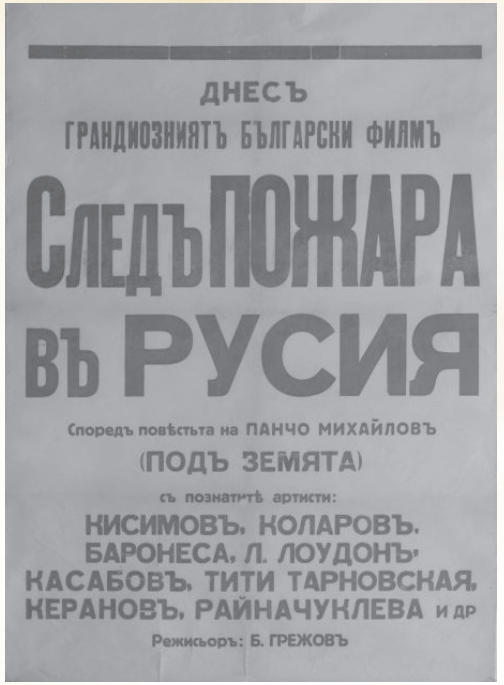

ПАНЧО МИХАЙЛОВЪ
известенъ нашъ писатель, авторъ на сценарието на филма „Следъ пожара надъ Русия".

По желание на читатели поместваме снимката на Тити Тарновска, — участвувала въ филма „Следъ пожара надъ Русия".

Снимка на **Тити Тарновска**, актриса от филма „**След пожара на Русия**” (Кинопреглед 1929, I, 2: 14)

Един от афишите на филма от времето на неговото разпространение

Реклами за премиерата на филма в кино „**Одеон**” (Мир №№ 8765, 8766; Зора № 3068)

Хроникално-документални филми на ДУК, произведени през 1929:

1. **Ден на детето**
2. **Учителска почивна станция при Панагюрище**
3. **Дигата при Сомовит и Свищов**
4. **Една обиколка из Пловдивски окръг**
5. **Трявна**
6. **Опълченци**

УЛИЧНИ БОЖЕСТВА

Игрален филм (мелодрама)

Работник във фабрика откраднал голяма сума от касата на предприятието и извършва убийство. Пред съда той успява да прехвърли вината върху своя приятел, стругар в същата фабрика. Невинният е осъден на дългогодишен затвор. След прочитането на присъдата, набеденият работник среща в коридора на съда жена си и двете си деца, с които се прощава. След време се оказва, че съпругата му е любовница на престъпника, който скоро я изоставя. Самият той, влагайки откраднатите пари, бързо се издига и става богат търговец. Минават години. Децата на затворника пораснат, но се отчуждават от майка си, която се крие, за да ги зърне отдалече, без да ги злепоставя заради своята бедност. Все пак възмездието идва, макар и със закъснение, и семейството отново се събира.

Гендов филм

Васил Гендов

Христо Константинов

Иван Попов (главен диригент)

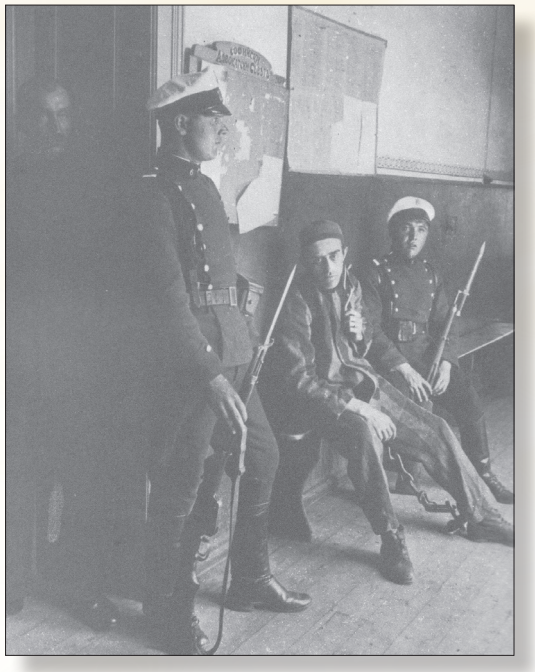
Васил Гендов (работника), **Жана Гендова** (жената на работника), **Тина Смирнова** (дъщерята като малка), **Бистра Фол** (дъщерята като голяма), **Митко Гендов** (синът като малък), **Коста Хаджиминев** (синът като голям), **Владимир Трендафилов** (нечестния приятел на работника), **Петър Кабровски** (фабриканта), **Дочо Касабов** (нощния пазач), **Иван Славов**, **Мишо Левиев**, **Христо Христов**

София

черно-бял,ням, обявен като „кинороман в две серии”

23 септември 1929 в кино „Модерен театър” (София)

Сцена от филма „**Улични божества**”

Реклами за премиерата на филма в кино „**Модерен театър**” (Мир №№ 8764, 8765, 8767; Зора №№ 3065, 3066)

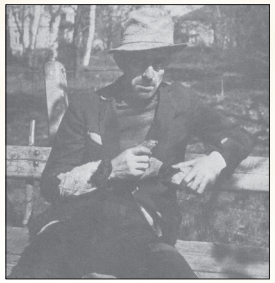

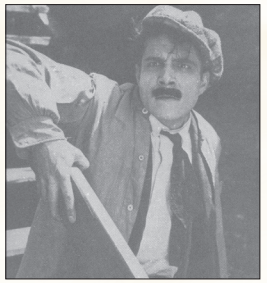

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кадри от филма „**Улични божества**”

Изглежда, че Гендов вече сякаш е намерил работещ модел за своята най-голяма цел – киното. В продължение на по-голямата част от годината изнася представления със своя театър из цялата страна, а постановката, която играе, се адаптира във филмов сценарий. Този метод на работа се оказва чудесна репетиция, а и възможност да бъдат събрани средства, за да се снима филма. Постановките, а след това и филмите, са на социална тематика и имат за основа действителни събития от съвременния живот. Пиесата, която предхожда филмовата версия се казва „Ний, варварите”. Сюжетът разказва за несправедливо обвинения в грабеж и убийство работник във фабрика, който се оказва „натопен” от своя приятел и колега, извършил всъщност убийството и грабежа. Същевременно навсякъде по света, а и на местна почва, възникват проблеми, породени от навлизането на звука в киното. Както всичко друго и появата на звуковия филм у нас закъснява, но тревогите на тази тема идват съвсем навреме. Навлизането на звука така притеснява българските кинематографисти, че Гендов се принуждава да заснеме два неми филма едновременно „**Улични божества**” и „**Буря на младостта**” (1930), като използва едни и същи актьори и за двата (по материали от изложбата „Васил Гендов. Живот между театъра и киното”, 2021).

През 1929 година е заснет българският документален рекламно-туристически филм „**Нашето море**” (черно-бял, ням, 14 мин.) с режисьор Кирил Петров и оператор Жак Леви. Продукцията е на фирма „Кирил Петров”. За първи път са направени надписи чрез рисувана анимация (трик), (Янакиев 2000: 462).

Кирил Петров Перфанов (1890–1979) е роден в Панагюрище, но израства в околностите на София, където през 1896 неговото семейство се преселва, подгонено от немотията. След смъртта на майка му през 1900, той заживява в Школата за запасни офицери в Княжево като един от „възпитаниците” (така са наричали тогава отглежданите в казармите деца). Благодарение на това той получава образование, но и възможност да стане свидетел на едно от най-знаменателните събития от историята на киното в България – прожекциите на Чарлс Нобъл във Военния клуб на 22 и 25 февруари 1904. През 1906, останал кръгъл сирак, той постъпва на работа във вариете „Нова Америка” първоначално като като огняр, а после като електротехник, осветител и прожекционист. С избухването на Балканската война (1912–1913) Кирил Петров заминава като доброволец на фронта. След демобилизацията постъпва на работа в софийското представителство на френската филмова къща „Пате фрер”.

Кирил Петров Перфанов развива сериозна дейност като „филмопроизводител, наемател и съдържател на киносалони (предимно в Пловдив) програматор, оператор, сценарист, режисьор, продуцент, издател на филмово списание, основател и ръководител на сдружения, обединяващи хората от кинозанаята, администратор, мениджър... За да се превърне в първия българин, реализирал се професионално изцяло в света на киното” (Кърджилов 2013: 1).

Снимка на **Кирил Петров** от 30-те години на XX-ти в. (Личен архив на Кирил Петров Перфанов, притежание на „Любителския музей на киното” в Културен Център G8)

Фотоси от личен албум, вероятно на Кирил Петров или негови съратници, илюстриращи актуалните за времето си „летовища”, подобни и на част от сцените от филма „**Нашето море**“ (Личен архив на Кирил Петров Перфанов, притежание на „Любителския музей на киното” в Културен Център G8)

ПЛЕННИКЪТ ОТ ТРИКЕРИ

Игрален филм (драма)

Венко и Любен са приятели от детинство и учители в малък провинциален град. Венко е женен за Неда. Те имат син Крумчо. Любен често им ходи на гости. Избухва Балканската война и двамата приятели заминават за фронта. Следва Междусъюзническата война и Венко е разпределен на гръцкия фронт, където е тежко ранен. Любен се прибира в родния град също ранен. Минава време, а няма новини от Венко. Приятелството между Неда и Любен се задълбочава и те се женят, ражда им се дете. Неочаквано Венко се прибира у дома и разказва пред всички за изпитанията си в пленничество, в каменните кариери на остров Трикери и как зашитата от Неда в куртката му жълтица му помага да избяга с рибарска лодка. Никой не намира смелост да му каже истината. Венко сам разбира всичко. Докато Любен, чувствайки се виновен пред приятеля си, се сбогува с Неда, Венко се самоубива, оставяйки предсмъртна бележка: „Простете, че наруших щастието ви.”

лична инициатива на Михаил Славов

Михаил Славов

Михаил Славов и Константин Мутафов (по едноименната пиеса на Константин Мутафов от 1917)

Христо Константинов

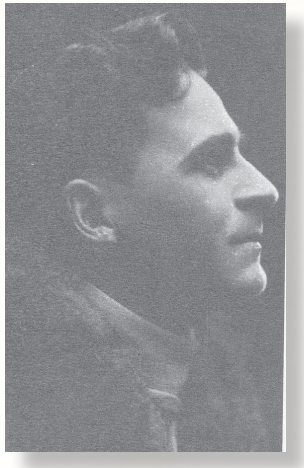
Михаил Славов (Венко Христов), **Паскал Дуков** (Любен), **Мара Пенкова** (Неда), **Стела Дукова** (Станка, сестрата на Венко), **Асен Камбуров** (ратай), **Богомил Андреев** (чужд офицер), **Петър Кабровски** (офицер), **Йордан Минков** (свещеникът), **Добри Дундоров**, **Стефан Киров**

София и околностите

черно-бял, ням, незавършен (филмотечно копие: зап. 12 мин., 210 м ф. л.)

Работното заглавие на филмът е „Пленникът”.

Портрет на **Михаил Славов**, режисьор, сценарист и продуцент на филма „**Пленникът от Трикери**”

Михаил Славов, **Мара Пенкова**, **Паскал Дуков** и др. в сцени от филма „**Пленникът от Трикери**”

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През 1929 „кинотеатралният бум" отслабва, поради световната икономическа криза. В столицата са отворени само две кина.

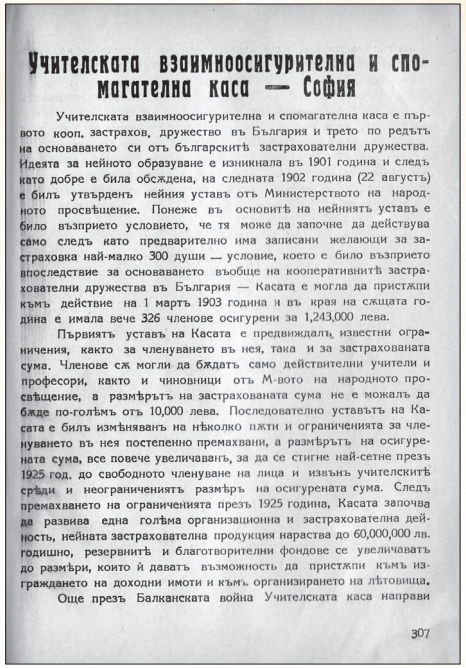
Кино „**Драма**" отваря врати през 1929 в градината на църквата „Свети Никола" (Ючбунар), вероятно в помещението на затворените вече кинотеатри „Надежда" и „Валентино". Киното просъществува само няколко месеца (Александров 1983: 90).

Кино „**Учителска каса**" (1929–1930)

През април 1929 на пл. „П. Р. Славейков" № 1 отваря врати кино „Учителска каса", което просъществува само до края на 1930, за да отстъпи помещението си на бъдещото популярно кино „Култура". При откриването му тогавашната преса съобщава, че кинотеатърът е от „модерен виенски тип" с „уютен салон" и "силен оркестър" като предлага разнообразни модерни удобства (Александров 1983: 90).

Реклама на филм от майската програма на кино „**Учителска каса**" (Мир № 8668)

Кино УЧИТЕЛСКА КАСА днесъ
Сждба човѣшка. . .
съ Дороѳеа Викъ
хоръ, сола, ефекти и пр. 4133

Учителската взаимноосигурителна и спомагателна каса — София

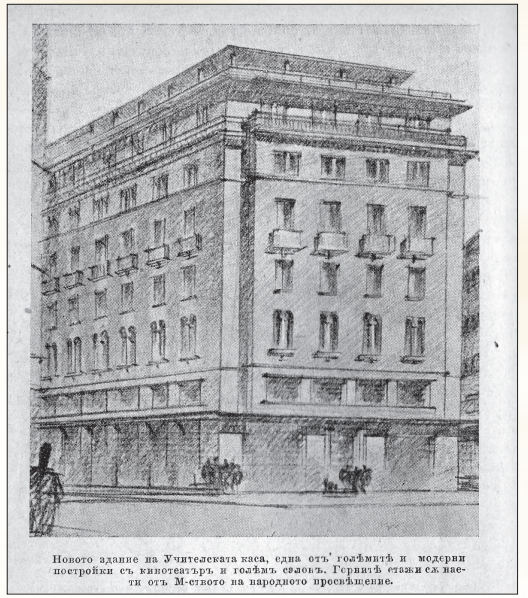
Учителската взаимноосигурителна и спомагателна каса е първото кооп. застрахов. дружество въ България и трето по редъ на основаването си отъ българскитѣ застрахователни дружества. Идеята за нейното образуване е изникнала въ 1901 година и следъ като добре е била обсѫдена, на следната 1902 година (22 августъ) е билъ утвърденъ нейния уставъ отъ Министерството на народното просвѣщение. Понеже въ основитѣ на нейниятъ уставъ е било възприето условието, че тя може да започне да действува само следъ като предварително има записани желающи за застраховка най-малко 300 души — условие, което е било възприето впоследствие за основаването въобще на кооперативнитѣ застрахователни дружества въ България — Касата е могла да пристѫпи къмъ действие на 1 мартъ 1903 година и въ края на сѫщата година е имала вече 326 членове осигурени за 1,243,000 лева.

Първиятъ уставъ на Касата е предвиждалъ известни ограничения, както за членуването въ нея, така и за застрахованата сума. Членове сѫ могли да бѫдатъ само действителни учители и професори, както и чиновници отъ М-вото на народното просвѣщение, а размѣрътъ на застрахованата сума не е можалъ да бѫде по-голѣмъ отъ 10,000 лева. Последователно уставътъ на Касата е билъ измѣняванъ на нѣколко пѫти и ограниченията за членуването въ нея постепенно премахвани, а размѣрътъ на осигурената сума, все повече увеличаванъ, за да се стигне най-сетне презъ 1925 год. до свободното членуване на лица и извънъ учителскитѣ срѣди и неограниченията размѣръ на осигурената сума. Следъ премахването на ограниченията презъ 1925 година, Касата започва да развива една голѣма организационна и застрахователна дейность, нейната застрахователна продукция нараства до 60,000,000 лв. годишно, резервитѣ и благотворителни фондове се увеличаватъ до размѣри, които й даватъ възможность да пристѫпи къмъ изграждането на доходни имоти и къмъ организирането на лѣтовища.

Още презъ Балканската война Учителската каса направи

307

Учителска каса – история и графика (Пътеводител на София, 30-те години на XX в.)

Новото здание на Учителската каса, една отъ' голѣмитѣ и модерни постройки съ кинотеатъръ и голѣмъ салонъ. Горнитѣ етажи сѫ наети отъ М-ството на народното просвѣщение.

Отъ понедѣлникъ, 8 т. м., кино-театъръ
„УЧИТЕЛСКА КАСА"
ще изнесе премиерата на:
ПЛЕННИЦАТА НА ШЕЙХА
единъ филмъ, който повдига завесата на страшнитѣ борби, които крие пѣсъчнията океанъ — пустинята... една дивна пѣсень на две любящи се сърдца и надъ всичко това най-възвишената любовь — любовьта къмъ отечеството. Грациозната ЖЕТА ГУДАЛЪ и ВИКТОРЪ ВАРКОНИ подъ режисурата на гениалния СЕСИЛЪ Б. ДЕ МИЛЪ, изнасятъ съ изумителна вещина ролитѣ си. 2333-1

Кино Учителска каса
пл. „Славейковъ" — отъ утре, 15 т. м.
БИБЛИЯТА
Свещената книга на просвѣтенитѣ народи
Най-голѣмия културъ-исторически филмъ на настоящето — БИБЛИЯТА — сътворението на свѣта, Ной и потопа, Авраамъ, Вавилонското стълпотворение, Содомъ и Гомора, Моисей и бѣгството на евреитѣ отъ Египетъ презъ Червеното море, 10-тѣ Божи заповѣди, живота на най-прослав. царь на миналото—царь Соломонъ
Цѣлия филмъ наведнажъ
Филма ще се дава както време
Билети отъ днесъ при касата на киното
Цени обикновени 5, 10 и 15 лв.
СПЕЦИАЛНА МУЗИКА
Начало ежедневно: дневни 3, 5·30 и 6, веч. 8·30 и 10 ч.
2497-1

Реклами на филми, прожектирани през април в новооткритото кино „**Учителска каса**" (Зора №№ 2929, 2936)

„**Български киноуниверситет**" се открива през 1929 под патронажа на Министерство на просвещението с председател Асен Златаров.

Прокламираните и в тогавашния печат негови основни задачи са да образова чрез езика на киното като „сее просвета и знания за стопанските, обществените, нравствените и научните постижения на разните народи" и мястото на България сред тях (РЛФ 1930, 5: 3).

Критичен коментар за дейността на Киноуниверситета публикува Панталей Матеев: "Основателите на Българския киноуниверситет, начело на които бе застанал и един професор – неизчерпаем с инициативи, но беден откъм практицизъм, идеолог на нови жизнени насоки – тия основатели, изглежда, се сблъсками много скоро с коравината на почвата, която се наеха да разораят и вместо да заменят ралата си с плугове, предпочетоха да се отстранят на сянка и да чакат благодатен дъжд да напои сухите угари на нашата действителност. Разбира се, „Киноуниверситета" продължи съществуването си и след тяхното отдръпване, като пое даже и едно по-практично направление – стана бюро за експлоатация на облагите, които му се дадоха като просветен институт." (Филм и критика 1930, I, 3: 1).

НАШЕТО МНЕНИЕ

За „Българския нноуниверситетъ

Даже и да не се наричаше съ това голѣмо име, възросната организация основана преди 2—3 години отъ група радетели за култура чрезъ екрана, би могла да постигне много повече по тоя пѫть, ако, разбира се, не бѣ поела общата сждба на културнитѣ инициативи въ нашата страна. Както много други културно-просвѣтни начинания и „Българския киноуниверситетъ" загуби скоро пламенния духъ на първоначалния си идеализъмъ и потъна въ безприципиностьта на едно сжществуване, лишено отъ правилно ржководство и ползотворно жизнено приложение.

Основнитѣ принципи, вложени въ устава на „Българския киноуниверситетъ", сочеха къмъ организирането на една широка мрежа отъ кинопросвѣтни дружества, чието назначение трѣбваше да се издигне до положението на единъ националенъ просвѣтителенъ институтъ. Като идея, организирането на тоя институтъ не бѣше новость за свѣта, защото, такива организации сжществуваха вече въ всички културни страни и даже нѣщо повече—тѣхната дейность бѣ взета подъ закрилата на Обществото на народитѣ, което учреди и върховното ржководство за просвѣта чрезъ екрана, повѣрено на Международния институтъ за научна кинематография, съ сѣдалище въ Римъ.

По подобие, именно, на тия институти за научна кинематография и „Българския киноуниверситетъ" поиска да заеме ржководството въ една область, която отдавна чакаше своето разработване. Ето защо, още съ появяването си, „Киноуниверситета" спечели както уважението на обществото, така и готовността въ управляващитѣ да го подкрепятъ. Тази подкрепа се изрази въ редица облаги, които се даватъ само на училищнитѣ и читалищни кина и които му осигуряваха щастливъ развой по пѫтя на кинопросвѣтната му дѣятелность.

Отзив, анализ и реклама за „**Българския киноуниверситет**" (Филм и критика 1930, I, 3: 1, 4; Филм и критика 1930, I, 8: 3)

Бѣлежки за филма „СЪРДЦЕТО на БЪЛГАРИЯ"

по случай тържествената му премиера въ „Модеренъ театръ, четвъртъкъ 27 т. м.

Всѣки, който се чувствува българинъ, жилитѣ на когото се сгрѣватъ отъ българска кръвь, не може да се сдържи да не види онова, което българинътъ е способенъ да направи и да не изпитва чувство на националла гордость, когато се говори за **Перникъ — сърдцето на България**, „българската Калифорния.

Този филмъ дава пълна картина на Перникъ, като мина, селище, трудовъ центъръ, индустриално предприятие, историческа местность и пр.

Изработенъ е подъ патронажа на Министерството на Народното Просвѣщение и е препоржчанъ за всички българи и разрешенъ за всички учащи съ окржжно № 5784 отъ 1. III. 1930 г. на сжщото министерство.

При снимането на този филмъ, българскитѣ кинооператори сж достигнали до съвършенство.

Филмътъ е прожектиранъ цѣли два месеци въ София, при успѣхъ, съ какъвто не се е ползвалъ никой другъ до сега български филмъ. Презъ залитѣ на театритѣ, кждето е билъ прожектиранъ филмътъ е преминало, едва ли не, цѣлото население на София.

Ето нѣколко възторжени отзиви на Софийската преса за този голѣмъ български филмъ:

Демократически сговоръ. — „При сѣдействието на управлението на мината г. Стоевъ е успѣлъ да създаде чрезъ филма една смислена и художествена представа на дѣлото на българина въ Пернишко-мошинска котловина. Значението на тая мина за България, успѣхи въ минното дѣло отъ освобождението до сега, като е отдалъ данъ на българския работникъ, техниката (инженера и др.) и на управлението на мината.

в. Зора. — „Това е една поема на мирния трудъ, която открива предъ очитѣ на зрителя изгрѣва на една нова епоха на културния възходъ.

в. Литературенъ гласъ. — „Режисьора г-нъ Велко Стоевъ съ голѣма вещина е съчеталъ отдѣлнитѣ снимки и дава една цѣлостна представа за това голѣмо предприятие сполучливо кръстено „Сърдцето на България".

сп. Кръгосвѣтъ. — „Съ редко майсторство г-нъ **Велко Стоевъ**, който е взелъ живо участие въ постановката на познатия филмъ „ПОДЪ СТАРОТО НЕБЕ" (1922 г.) съчетава отдѣлнитѣ моменти изъ живота на мината, за да израстне предъ насъ това грандиозно предприятие въ цѣлата си широта".

в. „Независимость" — „Снимкитѣ сж умѣло споени и овладаватъ залата. Въ тѣхъ, освенъ единство е постигната и една постоянно увеличаваща се динамичность, толкова трудно постижима при културни филми. Г-нъ Стоевъ е успѣлъ да инсценира и нѣколко епизоди отъ минния животъ, които очудватъ съ своето живо темпо, сполучливо разположение на сценитѣ, монтажа и чистотата на лентата. Една величествена панорама на кипящия животъ надъ земята, предгавя трескавата работа за разпращането на **„Черното злато"** по всички кжтища на родината — топлинната енергия и двигателната сила на националната промишленость и индустрия".

Публикация за филма „**Сърцето на България**" („**Мини „Перник**") от 27 март 1930 в сп. „Кино преглед" (Русе)

Публикация за филма „**Сърцето на България**" („**Мини „Перник**") от 10 май 1929 във в. „Мир" (№ 8657: 3)

Филмътъ на държ. каменовжгл. мини Перникъ

„Сърцето на България"

отъ *В. Христовъ*

Преди нѣколко дни се прожектира въ Миинния театъръ филма подъ горния надслов и ние въ редица последователни сцени виждаме резултата на 50 годишния непрежекъснатъ подземенъ трудъ на първитѣ и сегашнитѣ пионери — откриватели на подземнитѣ богатства и тѣхната съвършена експлоатация.

Режисьорътъ ни отвежда въ забоитѣ, стоящи въ дълбокитѣ таинствени и мрачни земни недра, на нѣколко километра отъ входа на рудника. Въ забоя ни дава, въ система последователность, редица сцени и систематически моменти по експлоатацията на жжлищнитѣ пластове. Задържа ни погледа въ продължителность на обрушването, най-важния процесъ на производството, кждето въ изкопъ отъ пластоветѣ получаватъ и най-кубавитѣ жжлища „Обрушвачи". Колкото е жженъ този процесъ, толкова и опасенъ, но миньора, подъ звука на пукащитѣ се чамови подпори, знае, кога ще се сринатъ жжлищата и отбѣгва грозящата го опасность. Бодъръ, миньора натоварва въ руднични вагонетки изкопанитѣ жжлища, които се извозватъ до сепарационнитѣ. Така получените жжлище се пречистватъ и разпредѣлятъ по качества. Току що сме си отдъхнали отъ сриващитѣ се жжлища, на екрана се показва сцената съ борбата на рудничния подземенъ пожаръ, произлизащъ понѣкога отъ самозапалването на жжленния пластъ.

Сливаме по клетката на шахтата Св. Ана 55 метра подъ земята, кждето се отдѣля и събира най-опасния врагъ на рудничаря — рудничния газъ „Гризу". Но просвѣтеното управление на минитѣ „Перникъ" и модерното техническо ржководство е употребило голѣма енергия за организирането една централна спасителна станция. Командата, въ случай на експлозия или рудниченъ пожаръ, веднага се явява и спасява живота на погибающия честенъ български труженикъ—рудничарь.

Бждещето на нашата родина е отъ съчетанието и модернизацията на народното селско стопанство съ развитието на индустрията. Базата на това, преди всичко, е въ експлоатацията на природнитѣ подземни богатства и развитието на тежката мино-металургическа индустрия — каменнитѣ жжлища и рудитѣ, съ които тъй щедро е надарена земята на нашитѣ прадѣди.

Филмътъ много добре илюстрира единъ идеаленъ земенъ разрѣзъ на българската земя, въ развитѣ, на която се криятъ полезни изкопи минерални вещества. На повърхностьта на този разрѣзъ се вижда български орачъ съ първобитното „Адамовско рало" и модерния усъвършенствуванъ плугъ, който вече се превръща въ механически тракторъ, а подъ него — подземнитѣ наши национални богатства въ рудницитѣ и работата на българскитѣ рудничари по експлоатацията на каменнитѣ жжлища.

Горещо препоржчваме филма „Сърцето на България" на всѣки българинъ, а особено на подрастващето поколѣние. Филмътъ е снеманъ въ рудницитѣ само въ натура въ продължение на половина година, подъ инициативата и непосрѣдствената техническа и съ голѣмо умение вещина на режисьора г. В. Стоевъ и при щенното сѣдействие на минната управа „Перникъ". Той съ голѣмъ успѣхъ е предалъ подземното производство извоза, сортировката и техническитѣ нововъведения.

Вмѣсто да се тровятъ сърцата на учащата се младежь съ разни авантюристически картини, полезно е да видятъ въ филмъ родното си богатство, черното злато и привикнатъ да обичатъ родината си и всички свързани съ производството на жжлищата работници и техници, готови на самопожертвуване за създаването и развитието на реални ценности — българската национална материална култура.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Специализирани издания за кино

Изследванията върху проблематиката на периодичните издания за кино сочат 1929 като начало на периода, който ознаменува появата на професионалната кинокритика у нас. Промяната става все по-отчетлива през 30-те години и в качеството на изданията като оформление, полиграфия, дизайн и съдържание (Спасов 2017: 20).

През 1929 в столицата се появяват за кратко две списания, просъществували само година, едно от които излиза в един единствен брой.

Филмов преглед: Илюстровано списание за филмова информация и пропаганда (1929)

Корицата на софийското месечно списание е черно-бяла с червена заглавка. Илюстрациите представляват авторски карикатури или рисунки на български художници. Публикуват се малко снимки, предимно портрети на български и чужди творци (Спасов 2017: 20). Правят впечатление и преводните и други нарочни материали от „кухнята" на киното, разискващи филмовите студиа, операторското майсторство, филмовите сцени, биографични бележки за известни артисти. Редактор на списанието е Мих. Милев със съредактор – Д. Белецки.

Кинематограф: Седмично списание за кино-информация (1929)

Въпреки амбициозната прокламирана цел „да даде сериозна, навременна и отговаряща на изискания вече вкус на българската кинопублика, литература…. със здрави разбирания върху киноизкуството и списване по маниера на западноевропейските списания от този род", изданието излиза в един единствен брой, с портрет на корицата на Бригита Хелм (Кинематограф 1929, I, 1: 3).

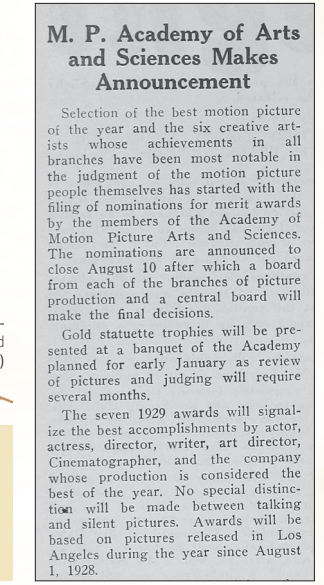
Корица на първия брой на сп. „**Филмов преглед**" (1929, I, 1: 1)

Корица на първия брой на сп. „**Кинематограф**" (1929, I, 1: 1)

Карикатура за навлизащото звуково кино, публикувана в сп. "Кинематограф" (1929, I, 1: 15)

M. P. Academy of Arts and Sciences Makes Announcement

Selection of the best motion picture of the year and the six creative artists whose achievements in all branches have been most notable in the judgment of the motion picture people themselves has started with the filing of nominations for merit awards by the members of the Academy of Motion Picture Arts and Sciences. The nominations are announced to close August 10 after which a board from each of the branches of picture production and a central board will make the final decisions.

Gold statuette trophies will be presented at a banquet of the Academy planned for early January as review of pictures and judging will require several months.

The seven 1929 awards will signalize the best accomplishments by actor, actress, director, writer, art director, Cinematographer, and the company whose production is considered the best of the year. No special distinction will be made between talking and silent pictures. Awards will be based on pictures released in Los Angeles during the year since August 1, 1928.

Анонс за наградите, публикуван на 17.08.1929 (Hollywood Filmograph, Jun-Aug 1929: 20)

На 16 май 1929 на банкет в „Блосъм рум" в холивудския „Рузвелт Хотел" са раздадени първите награди на Филмовата академия на САЩ – **наградите „ОСКАР"** (The 1st Academy Awards/ 1929).

НА ТЪМЕН КРЪСТОПЪТ

Игрален филм (мелодрама)

Горан и Косан си съперничат за любовта на красивата селска девойка Лина. По-добродетелният от тях спечелва сърцето ѝ.

Българска национална филмова студия

Васил Бакърджиев (по едноименния разказ на Димитър Христодоров)

Франц Вут

Георги Антонов

Люба Докова (Лина), Васил Бакърджиев (Горан), Цено Ненков (Косан)

черно-бял, ням, 6 части (1800 м ф.л.)

4 март 1930 в кино „Сан Стефано” (София)

Работното заглавие на филма е „Анатема”. “Критиката се отнася извънредно рязко към тази филмова идилия, съвсем неуместна в разгара на световната икономическа криза, под която изнемогва и българското село.” (Андрейков 1983: 102).

Реклама за премиерната прожекция на филма в кино „**Сан Стефано**” (Мир № 8899)

Две сцени отъ новия български филмъ „На тжменъ кръстопжть“

Два кадъра от филма, поместени в сп. „**Филмов преглед**” (1929, I, 2: 11)

Плакат за предстоящата премиера на филма (Филмов преглед 1929, I, 2: 7)

На 15 март (събота) 1930 година излиза поредният брой на сп. „**Кино**” (1927–1936), редактирано от Антон Маринович. Изданието е специално, посветено на историческо събитие, чието наименование бива отпечатано с яркочервени букви в горния край на титулната корица – „**Тонфилмът пристигна в България**” (Кино 1930, III, 53: 4). Ето защо веднага след първите две страници, запълнени с реклами, се появява статията „**Тонфилмовата треска е вече в България**” на А. И. Маринович. Книжка № 53 на сп. „Кино” е специална и с това, че съдържа притурка от четири страници, датирана от 16 март, номерирана 53а и онасловена „Извънредно издание за тонфилма”. Върху третата ѝ страница, аранжирана с каре, чийто текст уверява, че „София много скоро ще чуе и ще види ТОНФИЛМ!” (Кино, 1930, III, 53а: 3)

Новините, провокирали най-вероятно редактора на сп. „Кино” да пусне „извънредното издание” (притурката), наистина са пристигали една след друга и то със светкавична бързина. Доказателството за това е кратко, ала сензационно съобщение, сбутано в ъгъла на четвъртата страница на брой 53 (основното тяло): „Когато списанието бе вече готово за печат, неочаквано получихме сведенията, че Модерен Театър и Театър Пачев са вече собственици на тонфилмови апарати, които през следните две седмици ще почнат да работят” (Кино 1930, III, 53: 4).

Също на 15 март в. „Мир” публикува материала „Революцията в киноизкуството”, подписан от „Инж. Д. П.”, който информира, че по причина на „огромните финансови средства, които са необходими за прилагането на това изобретение и в нашите кина, нашата публика бе лишена досега от удоволствието да види и чуе тази нова рожба на човешкия гений” и че управата на Кино Пачев „си достави един последен модел от най-усъвършенстваните американски апарати за прожектиране на звукови филми”, а „американски инженер инсталира вече апарата и започна с него пробните прожекции” (Мир 1930, XXXVI, 8911: 2).

БУРЯ НА МЛАДОСТТА

Игрален филм (мелодрама)

Борис и Нина се обичат. Той е син на богат търговец, тя – обикновена шивачка. Против тази връзка е бащата на Борис, който иска синът му да се ожени за момиче от своята среда. Той не подбира средствата, за да раздели двамата млади. Търговецът разработва план за злепоставяне на Нина, който осъществява с помощта на нейния баща – Антон, и съучастието на избраната от търговеца годеница за Борис. Момичето обаче се разболява тежко, разкайва се и в предсмъртния си час разкрива истината пред Борис. Той разбира за невинността на Нина и се завръща завинаги при нея.

Гендов филм

Васил Гендов

Христо Константинов

Жана Гендова (Нина), Коста Хаджиминев (Борис), Васил Гендов (Антон), Петър Кабровски (бащата на Борис), Бистра Фол (богатата годеница), Мишо Левиев (приятел на Антон), Дочо Касабов, М. Касабова

Бургас, София

черно-бял,ням

лабораторна обработка във Виена

7 април 1930 в кино „Одеон” (София)

Реклами за премиерата на филма в кино **„Одеон”** (Мир №№ 8925, 8926; Зора №№ 3226, 3228)

Кадри от филма **„Буря на младостта”**

През годината:

До 1930 все още няма сериозни опити за направата на български звуков филм, но пък има киносалони, оборудвани с качествени в техническо отношение звуковъзпроизвеждащи уредби, в които само за около година са прожектирани редица чуждестранни говорящи филми, което поражда очакванията на публиката да чуе в скоро време и български говор от екрана. В този контекст, въпреки че осъзнава рисковете, Васил Гендов решава да пусне по екраните филма **„Буря на младостта”**, който така или иначе е заснел година по-рано, макар и да е наясно, че вече съществува „психоза срещу немия филм” (Гендов 2016: 274). В същото време и той, и другите български кинорежисьори, макар да са осъзнавали, че „тонфилмът ще ликвидира немия филм” (Гендов 2016: 279), са се надявали това да не стане така бързо.

Първите съобщения в печата в средата на март 1930 за предстоящото инсталиране на **оборудване за звукови филми в „Модерен театър"** (Мир №№ 8905, 8907)

Дирекцията на Моде-
рен Театръ счита за сво-
особена чест да уведоми поч. пу-
блика, че съ неимовърни усилия
е набавила първа за
България най-усъвършенству-
ваната инсталация за звукови
говорящи филми — безъ съпер-
ници въ цѣлъ свѣтъ —на най-мо-
гжщия американски трестъ з
електричество вестернъ е-
лектрикъ, сродно предприя-
тие на American Telegraph and
Telephone Co съ капиталъ дв
милиона долари и ще представля
ва много наскоро коло-
салния 100-овъ ... овъ
филмъ АТ ... къ
съ български обяс... кст
въ Модеренъ ... ръ,
Готовете се за едно грандиоз
но събитие въ София!

Пристигнали сж въ София

инженеритѣ Крахъ и Хаузерсъ, представители на Вестернъ Електрикъ, най-могжщата американска кжща за предавателни инсталации на звукови и говорящи филми, да изучатъ мѣстнитѣ условия за въвеждането на говорящитѣ апарати следъ успѣшната сдѣлка съ Модеренъ театъръ.

Сжщитѣ господа очакватъ пристигането на инженера специалистъ Кудрявчевъ, който ще започне монтажа на пристигналия апаратъ Вестернъ Електрикъ — първия и единственъ за България изпитанъ апаратъ, последна дума на техниката! Подготвителнитѣ работи въ самия театъръ сж въ пъленъ ходъ, тъй че скорошната сензационна демонстрация е въпросъ на дни.

Представителитѣ на В. Е. се горди, че на тѣхнитѣ съвършени, абсолютно прецизни и идеално предаващи съ всички отенъци човѣшкия говоръ, пѣне, музика и пр. и пр. апарати се пада честьта да предстаятъ на българското общество и на най-популярното изкуство.

„Нашитѣ 12000 апарати — казва инж. Хаузерсъ — съ-трудничатъ на свѣтовното филмово производство, преминало къмъ изработката изключително на звукови и говорящи филми, не само по отношение на пласмента, а и съ хилядократно потвърдената гаранция, за жертвитѣ му за максимумъ постижения при снимането на сжщитѣ звукови и говорящи филми нѣма да отидатъ на халосъ, следствие капризитѣ и неблагородната природа на тепърва разработващитѣ се всевъзможни модели предавателни апарати.

Ние поздравляваме дирекцията на Модеренъ Театъръ за жеста ѝ да купи нашия твърде сжщо за мѣстнитѣ условия апаратъ, пренебрегвайки редъ други крайно износни предложения, и за отличния изборъ на първия звуковъ и говорящъ филмъ въ лицето на гиганта **„Атлантикъ"**, който понастоящемъ владѣе екрана на Европа и най-убедително агитира за окончателната победа на вече одухотворено ж и в о — магично бѣло платно.

Съобщения в печата за инсталирането през юни 1930 на **тон-апаратура** и в театър **„Одеон"** (Мир № 8970)

Театръ Одеонъ

забави нарочно възвеждането на тонфилма до сега и използува това време, за да направи редица щателни проучвания въ странство и тукъ въ София, на мѣстна почва, въ резултатъ на които има честь да обърне вниманието на почитаемата столична публика върху следното:

I

Инсталацията **Вестернъ Електрикъ,** за говорящи филми, чието окончателно монтиране се привършва презъ течение на тая седмица, е единствената и най-усъвършенствуваната днесъ такава система, каквато сжществува въ свѣта, **последния типъ** на която се въвежда сега за **пръвъ пжть** въ България, въ театръ Одеонъ.

II

Предаването на екрана на театръ Одеонъ на всички тонфилми (говорящи и звукови), ще става *изключително* по най-последното завоевание въ тая область—чрезъ **Лихтонъ** — отъ самата филмова лента, на която сж фотографирани всички звукове и тонове, а не чрезъ плочи, както това става сега въ другитѣ столични кинематографи.

Лихтона премахва съвършенно всѣкаква металичность въ възпроизведенитѣ тонфилми.

III.

Нито единъ отъ тонфилмитѣ, които ще се представятъ въ **Театръ Одеонъ,** нѣма да се даватъ никжде другаде на втори екранъ, въ други кинематографи въ София;

IV.

Входнитѣ цени на мѣстата въ **Театръ Одеонъ,** въпрѣки голѣмитѣ материални жертви, които се понесоха съ инсталацията **Вестернъ** и съ покупката на лихтона, ще бждатъ еднакви и равни на ценитѣ на мѣстата въ другитѣ кинематографи въ София — отъ лева 10 — до лева 40.

ОЧАКВАЙТЕ тържественото откриване на тонфилма въ **Театръ Одеонъ** съ великолепния 100% процентовъ говорящъ шлагеръ **„ЛЮБОВЕНЪ ВАЛСЪ"**, съ *Лилиянъ Харвей* и *Вилли Фричъ*, съ говоръ, музика и пѣсни на нѣмски езикъ, съ подробни обяснителни преводи и текстове на български, снети, върху самиятъ филмъ, въ ателиетата на „У Ф А" — Берлинъ.

ТЕАТЪРЪ ОДЕОНЪ

Открива въ недѣля, на 8 того,
най-съвършенната инсталация
Вестернъ Електрикъ
за говорящи филми, надъ монтажа на които усилено работи една група специалисти, подъ ржководството на г. **Инженеръ Диболдъ.**

Театръ Одеонъ

ще поднесе на почитаемата столична публика въ недѣля, 8 того, първитѣ бисеръ отъ новата тонфилмова продукция на У Ф А — Берлинъ:

„Любовния Валсъ"

съ
Лилиянъ Харвей
и
Вилли Фричъ
който триумфално шествува отъ 4 месеци насамъ въ всички краища на Европа!
4535

Конкуренцията за представянето на **първите тон-филми** пред софийска публика се разгаря още през месец март, докато тече преоборудването на по-големите софийски киносалони (Мир №№ 8910, 8909, 8911)

Тонъ кино ПАЧЕВЪ

Следъ деноношенъ усиленъ монтажъ на трещания и много комплицираненъ апаратъ за звукови филми, представляващъ последната граница на новость и най-съвършенъ типъ на страната на златото (Призната Америка).

Дирекцията на Тонъ кино ПАЧЕВЪ въ за голѣма своя радость, съобщава за знание на всички — жени и мжже, млади и стари, бедни и богати, че ней се пада висока честь, първа въ България, да даде нова насока на филмовото дѣло у насъ съ предстоящото тържествено пускане **премиерата** на многошумния и грандиозенъ по замисъль:

100% говорящъ, звуковъ и музикаленъ филмъ

Моята любовь не умира

създадена съ грамадни материални жертви по системата на свѣтовно известната германска марка:

„TOBIS"

Предварителната продажба на билети започва.

Громкитѣ фрази не прикриватъ истината!

Инсталацията за **звукови** и **говорящи** филми

ВЕСТЕРНЪ ЕЛЕКТРИКЪ

Единствени идеално чисто и безъ всѣкаква механичность предаватъ говора — пѣ-ението и музиката!

не става дума

за шумно рекламираното механична музика съчетана съ ФИЛМЪ

САМО

Модеренъ Театъръ

който влага единъ капиталъ отъ 3,000,000 лева въ своята инсталация

ще изненада и задоволи напълно

Много наскоро

съ грандиозната драма на **Е. А. Дюпонъ**

„Атлантикъ"

Софийската публика.

Пазете се отъ разочарование за да се сбждатъ лошитѣ очаквания!

Тонъ Кино Пачевъ

отъ утре, 20 мартъ т. г.,

Тържествената премиера на

Най-хубавия въ свѣта и първъ въ България 100 на сто говорящъ звуковъ и музикаленъ филмъ

МОЯТА ЛЮБОВЬ — НЕ УМИРА

Филмътъ се придружава съ български надписи, които го правятъ достжпенъ за всички.

Вие ще останете потресени предъ досега нѣмото платно, което започва да Ви говори, пѣе, плаче, сжще се, възпява...сърца съ, отвлича се — то Ви предава тревогитѣ на нежния баща, пламенната мжжка любовь, колежкитѣ на нѣжно любящата жена — възпроизвежда Ви шумни катастрофи, образцова музика — буря въ сърцата, буря въ природата.

Вие запявате предъ живитѣ сѣнки, следъ което въ-торя Ви расте, расте, за да стигне гранищтѣ на нескрититѣ възклицания и шумни овации.

Предварителна продажба на каситѣ въ театъра и по телеф. 29-53.

Закачливата прибързана покана на театъръ **Пачевъ** до **Модеренъ Театъръ** е отзвукъ на напиращитѣ на „комплицирания" и „грщенъ" въ изпълнението си **Безименъ апаратъ** на този театъръ, който е сигуранъ само въ нрава на прекалено Америка! Изпъкне ли на сѣдалка, може да бѣлѣне „славата" му кариера въ Европа — Югославия и Румъния!

Управата на МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ, разбира се, не може да направи честьта на безименника да го удостои съ вниманието си и се надѣва, че достатъчно осѣтената публика по сжщия начинъ ще парира голословието му!

Очаквайте до края на седмицата

„Атлантикъ"

съ Фрицъ Кортнеръ

Най-изтънчената и най-внушителната до сега постановка на Е. А. ДЮПОНЪ съ идеално съчетанитѣ нови елементи:

Говоръ — музика и стихии на природата!

Универсаленъ предавателенъ вестернъ Електрикъ!

САМОВЪ

Модеренъ Театъръ

ЩЕ ИЗЛЕЗЕ ОТЪ ПЕЧАТЪ КНИГАТА:

КАКЪ ДА СЕ ОТНАСЯМЕ СЪ ТОНАПАРАТА И ТОНФИЛМА

отъ Д. Азмановъ

Това е пръвото ржководство на български езикъ, предназначено да даде отъ самото начало правилна насока на манипулирашия съ тонфилмови апарати и тонфилми, съ огледъ, апаратитѣ и филмитѣ да бждатъ запазени и избѣгнати възможнитѣ вреди и неприятности, които биха се явили при неумѣло третиране.

ПОДПИСКАТА ЗА КНИГАТА Е ОТКРИТА и анганирането става при

БЪЛГАРИЯ ФИЛМЪ — София, Веслецъ, 18.

Съобщение за обнародването на **първото ръководство за работа с тон-апарати и филми** (Филм и критика 1930, I, 1: 3)

ЗВУКОВЪ ВЕЛИКДЕНЬ

(Вмѣсто честитки и фейлетонъ)

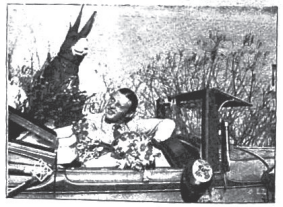

Христосъ Воскресе!

Да не ставятъ грѣшки Това не е заглавие на тонфилмъ: А кинематографна характеристика на празника, който ни предстои За филмови доставчици, за кинопритежатели, за кинооркестранти, за кинолюбителитѣ — сега всичко е звуково И Великденъ Наистина, съ звуковия филмъ у насъ прозвучаха и много интересни работи Така, преди още звуковиятъ филмъ да зазвучи, гърмяла ожесточена полемика между Пачевъ и Модерния Първитѣ дни даже бедниятъ новодошълъ не можа нито да проговори, нито да проѣе, нито да прозвучи като хората — съскането и ревътъ на конкурентитѣ го заглушиха Най-после, слѣдъ прегракванията, слѣдъ скъсване, Негово Величество Атлантикъ и Нейно Сиятелство Любовьта, които не умира, можаха спокойно и при умирени нерви да покажатъ величието и чара си Отъ екрантѣ на Модерния и Пачевъ започнаха да долитатъ пѣсень и слово, шумъ и музика. Обществото различно изтълкува тѣзи звуци Едни казаха, че е чудо, други — глупость, едни — почти театъръ и опера, други — почти грамофонъ. Само въ една обществена група тълкуването бѣше единодушно Музикантитѣ отъ киноркестрантѣ, чиито глави бѣха зашумѣли отъ 15-дневното предупреждение преди още да зазвучи тонфилмътъ, откриха въ всички звуктични ефекти на пришелеца-конкурентъ дръзко надробно слово надъ добрутѣ си запасти и спокойното си съществуване, което, по подобие на кинематографията, влѣзла въ нова ера, безработица. Заедно съ тонфилма, въ парламента прозвуча авторитетътъ на българския законодатель и задръжката вегригатъ отъ членове и параграфи, които оковаха свободното развитие и популяризиране на киноделото у насъ. Чу се плачътъ на стотици 18-годишни „деца" (ако въобще тѣ могатъ да плачатъ), които плачеха на невинността си, която мждрятъ обществениятъ реши да запази отъ „рушителя на моралитѣ и нравствени устои". Въ момента, когато българскиятъ киноглобитель отвори уста громко да поздравя шумния гостенинъ, пригракна и издаде фѣлшивъ звукъ, като видѣ увеличенитѣ цени на книата. Започна се оживенъ диалогъ между кинопритежателитѣ и представителитѣ на звукови апарати и филмови доставчици, който обаче скоро се измѣрна безрезултатно, поради внезапното отѣмяване на единъ много важенъ факторъ — кредита. Паспортитѣ на филмовитѣ представители профучаха къмъ чуждитѣ легации за виза и притежателитѣ имъ, омаяни отъ звуковетѣ на една звучна фраза: търсятъ се звукови филми, отидоха да пѣятъ предъ вратитѣ на тонфилмовитѣ производители... Изобщо всичко прозвуча и звучи.

На връхъ Великденъ ще зазвучи и екранътъ на Глория Палась, оживѣнъ отъ руските пѣсни и музика на „Тройка". Едновременно въ Модеренъ Театъръ ще се чуватъ джазъ-банда и веселитѣ вицове отъ тонфилмовата комедия „Кой ще плаче при раздѣлата", а въ Пачевъ ще пѣе известниятъ берлински тенорь Рихардъ Тауберъ въ трогателния филмъ „Плачи на сърцето". Съ една дума звуковъ Великденъ.

Тази година „Кино" избра малкото Сънн-бойче и красивата Лизианъ Харвей да извикатъ на всички читатели „Христосъ воскресе". И когато камбанитѣ (безъ всѣкаква връзка съ звуковия филмъ) зазвучатъ, разнасяйки радостната весть на Възкресението, нека, заедно съ всички други честитки, всѣки приятель на киното да чуе и единъ звученъ приветъ отъ „Кино" по случай звуковия Великденъ...

Вили Фричъ е готовъ да посрещне Великдена

Звуков Великден (Вместо честитки и фейлетон), публикация в сп. „Кино" (1930, III, № 55:2)

Специален брой на сп. „Кино", посветен на първите тон-филми в България, излязъл на 10 април 1930, малко преди Великден (1930, III, № 54)

„Великденската" реклама за филма „**Тройка**" във в. „Мир" от 17, 18 и 19 април 1930, с който започва звуковата ера в кино „**Глория Палас**" (Мир №№ 8935, 8936, 8937)

Тройка -- Величествена и грандиозна стандартна звукова продукция.
Тройка -- Това е символа на Русия, която върви своята сждба.
Тройка -- Това е Москва: нейнитѣ мѣста за удоволствия, цигански кабарета, пѣсни и танци.
Тройка -- Това е любовьта. . . . Страстьта. . . .
Тройка -- Това е сжщо стенанието . . . . . скръбьта. . .
Тройка -- Това е шейната, която хвърчи по сребърния снѣгъ, носейки веселие и сълзи. . .
Тройка -- Това сж сжщо катедралитѣ съ златни кубета, монастиритѣ и тѣхната мистерия.
Тройка -- Това е сжщо образътъ на живота, който погълща въ лудешкия си бѣгъ задостьта и мжкитѣ, любовьта и умразата.

Тройка

Тържествено откриване на най-съвършения Тонъ-Апаратъ, доставенъ отъ **Уестърнъ електрикъ компани — Ню-Йоркъ** за

„Глория Паласъ"

на 20 априлъ -- първия день на Великденъ.

Руска музика, национални танци и звукови ефекти

Красятъ величествената звукова стандартна продукция

която ще бжде предадена съ последния най-съвършенъ **Тонъ апаратъ.**

Уестърнъ електрикъ компани--Ню-Йоркъ

на

Първия день на Великденъ 20 т. м.

въ

„Глория Паласъ"

Предварителна продажба на билети отъ сжбота сутринята. Цени на мѣстата общодостжпни.

3171

Отъ Утре

Екрана на **„Глория Паласъ"**

ще ви представи

първата звукова продукция

„ТРОЙКА"

Руски пѣсни, национални танци, звукови ефекти!

ще съпровожда това рѣдко тържество!

АРТИСТИ:

Хансъ Адалбертъ фонъ Шлетовъ

Михаилъ Чеховъ

Олга Чехова.

РЕЖИСЬОРЪ:

Владимиръ Стрижевски.

Филма предавакъ на инсталация

Уестърнъ Електрикъ компани

Ню-Йоркъ.

Предварителна продажба отъ днесъ при касата на Театъра. 3241

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ

отъ недѣля--20 априлъ т. г.

(ВЕЛИКДЕНЬ)

ПЪРВАТА ТОНЪ-ФИЛМЪ КОМЕДИЯ

Кой ще плаче при раздѣла

по едноименната шлагерна пѣсень на ХУГО ХИРШЪ.

Въ главнитѣ роли ДИНА ГРАЛА, ХАРИ ХАЛМЪ и пѣвеца ГЕРХАРДЪ ПЕХНЕРЪ.

НѢМСКИ ДИАЛОГЪ (обяснителни български надписи)

ПѢСНИ И МУЗИКА ВЪ МОДЕРЕНЪ ДУХЪ преобладаващи въ постановката отъ композитора ХАНСЪ МАЙ

Режисьоръ: РИХ. АЙХБЕРГЪ

Удивителна чистота на говора, музиката, пѣенето и др. ефекти гарантира инсталацията „Уестърнъ Електрикъ".

2233

Рекламата е публикувана във в. „Зора" на 18 април 1930 (XI, № 3236)

ЗЕМЯ

Игрален филм (драма)

Богатият и алчен за земя селянин Еньо харесва хубавата, но бедна Цвета. Братът на Еньо – Иван, и неговата съпруга Ана уреждат годежа им. Приятелката на Цвета, Станка е влюбена в Еньо. Станка е болнаво и гърбаво момиче, но пък баща ѝ е най-богатият човек в селото. Георги Бъзунека, далечен роднина на семейството убеждава Еньо да се ожени за Станка, заради богатството на баща ѝ и той разваля годежа си. Но богатството не му носи щастие. Заслепен от алчност, Еньо се опитва да убие брат си заради нивата му, която се вклинява в неговата земя. Иван оцелява, но губи разсъдъка си. Станка умира. Еньо се пропива и умира болен в къщата на брат си.

Акционерно дружество „Темпо филм”

Петър Стойчев (по едноименната повест на Елин Пелин)

Христо Константинов

Донков

Паскал Дуков (Еньо), Нина Стойчева (Цвета), Весела Манафова (Станка), Теодорина Стойчева (Ана), Петър Стойчев (Иван), Богомил Андреев (Бъзунека), Ангел Чавдаров (циганина Мартин), М. Манчева (майката на Цвета), Михаил Славов

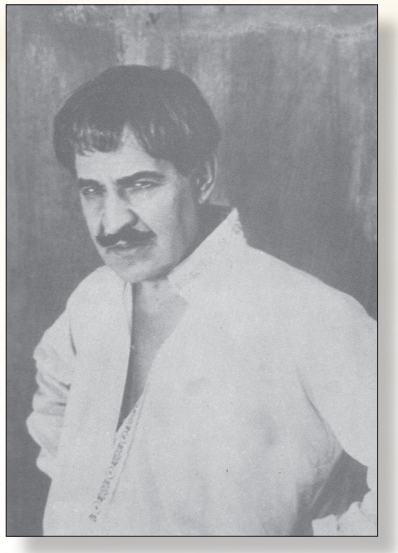
София, Орханийска община (около Ботевград)

черно-бял,ням

12 май 1930 в кино „Модерен театър” (София)

При работата над филма за първи път у нас се пригажда помещение за снимачен павилион (Янакиев 2000: 389). Снимките в интериор са осъществени в ателието на „Темпо филм”, уредено от немския киноинженер Шлезингер в бивши складове на тютюневата фабрика „Енидже”. Филмът се разпространява с Разрешение № 21/07.05.1930 от МНП (Кърджилов 1987: 137).

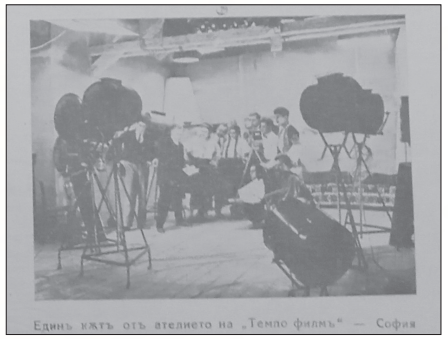
Петър Стойчев, сценарист и режисьор на филма „**Земя**“ и изпълнител на ролята на Иван

Сцена от филма „**Земя**“

Част от ателието на „Темпо филм”
(Филмов преглед 1929, I, 1: 11)

Реклами за премиерата на филма в кино „**Модерен театър**” (Мир №№ 8952, 8953; Зора №№ 3252, 3254)

ПОД ОРЛОВОТО ГНЕЗДО

Игрален филм (драма)

Ангел отбива военната си служба в гвардията. Когато се завръща в селото си, между него и Рада пламва любов. Уродливият чорбаджийски син Ганчо, също влюбен в Рада, е обзет от ревност. Той обмисля планове, за да попречи на двамата млади. След сбиване и случайната смърт на Ганчо, Ангел е набеден и отива в затвора, а бащата на Ганчо - чорбаджи Дончо, заграбва имота му. Рада отива в манастир. След време Ангел излиза от затвора и след кратки перипетии успява да стигне в манастира преди Рада да даде своя обет пред Бога.

Български кооперативен филм (БЕКЕФИЛМ)

Петко Чирпанлиев

Минко Балкански и Симеон Симеонов

Петко Чирпанлиев (Ангел), Жени Прокопиева (Рада), Иван Касабов (Ганчо), Георги Иванов (Първан), Константин Кюркчиев (чорбаджи Дончо), Васил Танчев (бащата на Рада), Спас Тотев (просякът), Наско Чирпанлиев (братчето на Ангел), Варвара Воронтинска, Иван Попов

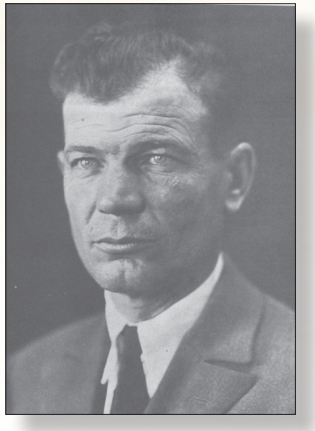
Шипка, Владя, Волуяк, София, Витоша

черно-бял,ням, филмотечно копие: 5 части (1400 м ф. л.), 78 мин.

7 юли 1930 в кино „Роял” (София)

Работното заглавие на филма е „Орлово гнездо”

Портрет на **Петко Чирпанлиев**, сценарист и режисьор на „**Под орловото гнездо**”

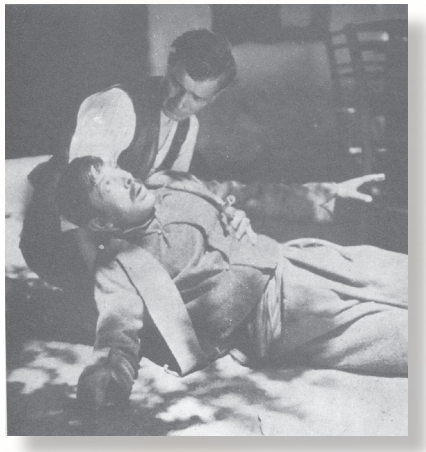

Жени Прокопиева, изпълнителка на ролята на Рада във филма „**Под орловото гнездо**”

Работен момент и сцена от филма „**Под орловото гнездо**”

„Подъ орловото гнѣздо“

— *Снощи* въ театъръ „Роялъ“ бѣ представенъ съ голѣмъ успѣхъ новиятъ български битовъ филмъ „Подъ орловото гнѣздо“. Действието се развива въ с. Шипка. Схванати сж много вѣрни моменти отъ селския ни животъ. Филмътъ е дѣло на г. Чирпанлиевъ, по професия авиаторъ, който играе главната роль. Г. Чирпанлиевъ е изработилъ майсторски сюжета и съ голѣмъ похватъ изнася една естествена игра. Филмътъ е поучителенъ и навѣрно съ своитѣ качества ще намѣри добъръ приемъ у насъ. Следъ завършване на представлението задоволената публика приветствува бурно автора на новия български филмъ.

Отзив от премиерата на филма в кино „**Роял**” (Мир № 9000)

МОДЕЛЪТ
Игрален филм (мелодрама)

Млад художник се влюбва в момичето, което му позира.

Паисий филм

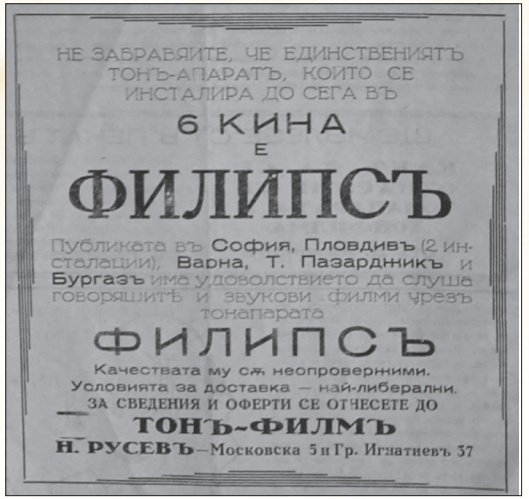
Васил Пошев (по творбата на Анри Батай)

черно-бял,ням, недовършен

Няколкото реда във вестник „Поход” (1941, 70-71: 4: Печорин. Родно филмово изкуство) и една снимка са единствените свидетелства за съществуването на този филм (Кърджилов 1987: 146).

Сцена от филма „**Моделът**”

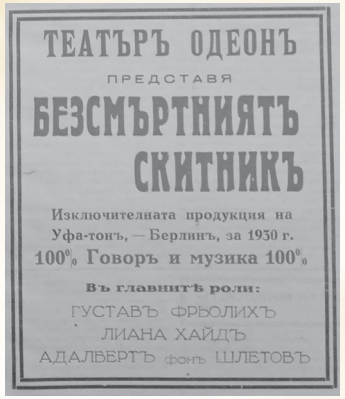

Реклама на **тон-филмово оборудване**, публикувана във в. „**Филм и критика**” (1930, I, 2: 4)

Реклама на тон-филм, публикувана във в. „Мир” (1930, XXXVI, № 8948)

Реклама на тон-филм, публикувана във в. „Филм и критика” (1930, I, 3: 1)

Хроникално-документални филми на ДУК, произведени през 1930:

1. **Искър**
2. **Рила**
3. **Розовата долина**
4. **Съборът в Широка лъка**
5. **Нашето черноморско крайбрежие**
6. **Из ученическите колонии**
7. **Погребението на Врачанския митрополит Климент**
8. **Изгледи от гр. Враца и околностите му**
9. **Юнашки събор**
10. **Царската сватба**
11. **Празникът на родния престол** [също филм за тържествата, съпътствали сватбата на цар Борис III]
12. **Град Рим**
13. **Венеция**
14. **Неапол**

„**Лудият певец**” („The Singing Fool”, 1928) е вторият „говорящ великан” (след „Атлантик”), който кино „**Модерен театър**”, показва, от 19 май (понеделник). В главната роля е Ал Джолсън, звездата от „Джазовият певец” (Мир 1930, №№ 8956, 8958),

Последните три филма са заснети от Христо Константинов по време на пребиваването му в Италия във връзка с царската сватба, но те остават незавършени.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През годината: Царската сватба

На 25 октомври 1930 в италианския град Асизи и катедралата „Св. Франциск" българският монарх – Н. В. Цар Борис III се венчава с италианската принцеса Джоана Савойска, дъщеря на италианския крал Виктор Емануил III. Свидетели на гражданския брачен акт в общината са Бенито Мусолини, министър – председател на Италия, в качеството си на държавен нотариус, и Андрей Ляпчев – министър-председател на България. След церемонията в Асизи, цар Борис III и новата царица Йоанна се отправят към България с кораба „Фердинанд" до Бургас. На 31 октомври 1930 младото царско семейство влиза в София пред очите на събралото се множество през специално построена триумфална арка на „Лъвов мост". В столицата сватбата също е отбелязана със специална церемония, която завършва с тържествен молебен и литургия в храм-паметника „Александър Невски", последван от тридневни празненства и множество дарове (Груев 1991: 207-224; Григоров 2002).

ВИСОЧАЙШИТЪ ГОДЕНИЦИ

НЕЙНО КРАЛСКО ВИСОЧЕСТВО ПРИНЦЕСА ДЖОВАНА И Н. В. ЦАРЬ БОРИСЪ III

ИДЕАЛЕНЪ ЦАРЬ И ИДЕАЛНА ЦАРИЦА

Публикация във в. „Зора" по повод на предстоящата царска сватба (№ 3379:1)

Зора

ЦАРСКАТА СВАТБА ВЪ АСИЗИ

Отзвук от царската сватба в Асизи (Зора № 3396:6)

Кадри от филма „**От Асизи до София**", отразяващ царската сватба

Царската сватба е едно от най-големите европейски светски събития на годината. Във връзка с нея в Италия и България се провеждат церемонии и тържества с участието на аристократичния елит и висшето общество, отразени подобаващо от стотици чуждестранни кореспонденти. Част от публичните изяви на младоженската монархическа двойка биват запечатани и на филмова лента.

Български кинематографисти правят снимки на тържествата у нас и в Италия. Сп. „Нашео кино" съобщава: „Тържествата по сватбата на Царя бидоха снети върху звукова лента от „Парамаунт" и една италианска фирма. Неми снимки направиха господин Грежов, господин Чирпанлиев с операторите господин Петров, Симеонов, Балкански, а също и ателието „Арс"… Ученическото кино командирова оператора си господин Константинов да снеме сватбеното тържество в Асизи, а с тукашните снимки натовари втория си оператор господин Анжело".

Така на бял свят се появяват няколко филма, отразяващи всички по-важни моменти от многобройните тържествени церемонии по случай сватбата на царя, за които свидетелстват многобройни реклами в тогавашната преса. Сред тях се откроява заснетият от Христо Константинов „**Празникът на родния престол**" (1930) – една от култовите творби на дворцовата хроника у нас чак до 1943, именуван като „**Свадбата на Н. В. Царя**" от своя автор, който не пропуска да отбележи в заявлението си (30. 08. 1931), че „с тоя филм между впрочем Фондът („Кинопросвета") може да реализира една печалба от около 500,000 лева" – **немаловажен факт, красноречиво говорещ за интереса към тази документална хроника** (Кърджилов 2005; Кърджилов 1983).

Реклами за **филма на Христо Константинов** в столичната преса

Театръ Одеонъ

Днесъ

Тържествата въ София при посрещането на царската ДВОЙКА

Единствени пълни снимки отъ церемониитѣ при Гарата, Арката при Лъвовия мостъ, Площадъ Александъръ Невски, Бракосъчетанието, Народното Събрание, Парада на войскитѣ и дефилирането презъ двореца.

Снимани съ 6 оператори ЕДНОВРЕМЕННО.

8354

Най-новото

Тържествата по свадбата на Царя бидоха снети върху звучаща лента отъ Парамаунтъ и една италианска фирма. Нѣми снимки направиха: г. Грежовъ и г. Чирпанлиевъ съ операторитѣ г. г. Петровъ, Симеоновъ и Балкански, а сжщо и ателието „Арсъ", което снима български актюалитети за „Уфа." Ученическото кино командирова оператора си г. Константиновъ да снеме свадбеното тържество въ Асизи, а съ тукашнитѣ снимки натовари втория си операторъ г. Анжело.

Парижъ. Предвещава се грандиозенъ успѣхъ на тая изключителна продукция на Ефикъ Померъ за Уфа.

Отъ днесъ въ ТЕАТЪРЪ ФЕНИКСЪ Заедно съ великолепния филмъ „КРАДЛАТА":

започва да се прожектира и най-сполучливия филмъ „Тържествата по сватбата на Негово Величество Царя" съ снимки на Тѣхни Величества на преденъ планъ, Сватбения кортежъ, подкасянето на хлѣбъ и соль, народната манифестация и др. Филмътъ трѣбва да се види отъ всички, за да се запечата въ паметьта имъ великото събитие. 8398

Театръ и музика

— *Опера*: „Аида", гостуване на Н. Свиларова

— *Народенъ*: утре „Отъ ума си тегли".

— *Коопер.*: „Ергенско завещание".

— *Стойчевъ*: „Братовчедката отъ Варшава".

— *Държ. учил. кино*: „Празникътъ на родния престолъ".

Реклами за прожекциите на **„От Асизи до София"** – филм за царската сватба на Италианския филмов държавен институт „Луче" (Мир № 9138, Зора № 3403, 3431)

Подъ покровителството на „ЧЕРВЕНЪ КРЪСТЪ"

Понедѣлникъ, 8 декември, 8½ часа вечерьта въ

ТЕАТЪРЪ „РОЯЛЪ"

ГАЛА ПРЕДСТАВЛЕНИЕ на филма

„ОТЪ АСИЗИ ДО СОФИЯ"

(Радостьта на два народа).

Продукция на Италиянския Държавенъ Филмовъ Институтъ „ЛУЧЕ" Най-голѣмия най-хубавия и най-издържания въ техническо и художествено отношение филмъ, въ който съ най-голѣми подробности се нижатъ всички моменти на Царската сватба въ България и Италия. 7701

ОТЪ ДНЕСЪ ВИСОЧАЙШИТѢ СВАТБЕНИ ТЪРЖЕСТВА НА ФИЛМЪ ВЪ МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ

заедно съ прекрасната музикална драма

РИО РИТА

небивала до сега разкошна постановка съ вълшебни декори!

Представл.: сл. бл. въ 4·30 и 6·30; веч.: въ 8·30 и 10·30 ч. Тел. на касата 324

ТЕАТЪРЪ ОДЕОНЪ

отъ утре вторникъ — 23 того,

Филмътъ на „Луче", Римъ, ЗА ЦАРСКАТА СВАДБА

„ОТЪ АСИЗИ ДО СОФИЯ"

(Радостьта на два народа)

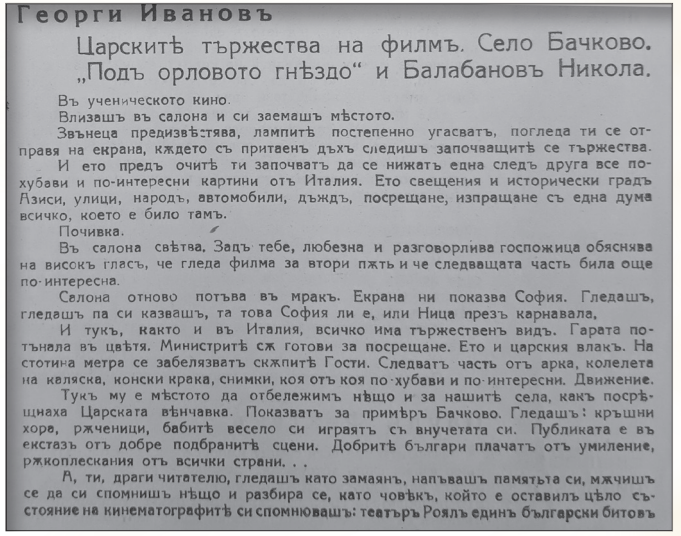
Подробно картинно описание на високочайшитѣ сватбени тържества въ гр. Асизи, Пѣтуването съ Парахода Царь „Фердинандъ", Посрѣщането на царската двойка въ Бургасъ и София, тържественото встжпване въ Италия и България!

Филмътъ е изпъстренъ съ снимки отъ най-хубавитѣ мѣстности на България и Италия!

„Отъ Асизи до София" е одобренъ отъ двореца и отъ М-вото на народн. просвѣщение е разрешенъ и за малолѣтни (деца и ученици).

Предвар. продажба на билети отъ днесъ при касата на театъра — телефонъ 10-30. 9697

Данни за включването на филма **„Царските тържества"** в програмата на ученическите и пътуващите кинематографи (Филм 1930, I, 7: 3)

Георги Ивановъ

Царскитѣ тържества на филмъ. Село Бачково. „Подъ орловото гнѣздо" и Балабановъ Никола.

Въ ученическото кино.

Влизашъ въ салона и си заемашъ мѣстото.

Звънеца предизвѣстява, лампитѣ постепенно угасватъ, погледа ти се отправя на екрана, кждето съ притвенъ дъхъ следишъ започващитѣ се тържества.

И ето предъ очитѣ ти започватъ да се нижатъ една следъ друга все по-хубави и по-интересни картини отъ Италия. Ето свещения и исторически градъ Азиси, улици, народъ, автомобили, дъждъ, посрещане, изпращане съ една дума всичко, което е било тамъ.

Почивка.

Въ салона свѣтва. Задъ тебе, любезна и разговорлива госпожица обяснява на високъ гласъ, че гледа филма за втори пжть и че следващата часть била още по-интересна.

Салона отново потъва въ мракъ. Екрана ни показва София. Гледашъ, гледашъ па си казвашъ, та това София ли е, или Ница презъ карнавала.

И тукъ, както и въ Италия, всичко има тържественъ видъ. Гарата потънала въ цвѣтя. Министритѣ сж готови за посрещане. Ето и царския влакъ. На стотина метра се забелязватъ скжпитѣ Гости. Следватъ часть отъ арка, колелета на каляска, конски крака, снимки, коя отъ коя по-хубави и по-интересни. Движение.

Тукъ му е мѣстото да отбележимъ нѣщо и за нашитѣ села, какъ посрѣщнаха Царската вѣнчавка. Показватъ за примѣръ Бачково. Гледашъ: кръшни хора, ржченици, бабитѣ весело си играятъ съ внучетата си. Публиката е въ екстазъ отъ добре подбранитѣ сцени. Добритѣ българи плачатъ отъ умиление, ржоплескания отъ всички страни. . .

А, ти, драги читателю, гледашъ като замаянъ, напъвашъ памятьта си, мжчишъ се да си спомнишъ нѣщо и разбира се, като човѣкъ, който е оставилъ цѣло състояние на кинематографитѣ си спомнюваш: театъръ Роялъ единъ български битовъ

Специално издание марки „Сватбата на цар Борис III", Худ. Н. Бисеров; 12 ноември 1930 (Каталог на българските пощенски марки в Царство България 1908-1934)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През „последната година на нямото кино у нас" **изникват осем кина, някои от които са** „рекордьори по своята краткотрайност" (Александров 1983: 91).

Кино „**Феникс**" (1930–1944) отваря врати на 7 март 1930 на бул. „Княз Ал. Дондуков" № 43. Собственик на киното е видният филмотърговец **Нейко Коралов**, доставчик на филми за кино „**Пачев**", за „**Български кино-университет**" и за множество провинциални кина. Първата му реклама съобщава за представянето на много премиери в „основно ремонтирания и снабден с нов голям екран, апарат с отлична прожекция, модерна вентилация, парно отопление и първокласен оркестър" комфортен театър. Киното е определено като едно от най-колоритните в София, свързано с биографиите на всички тогавашни столични ученици, поради репертоара си основно от приключенски и каубойски филми от по-ниските цени на билетите и от „либералната дисциплина", царяща по време на прожекциите (Александров 1983: 91).

Кино „**Корона**" (1930) на бул. „Христо Ботев" № 79 отваря врати в началото на 1930. То работи само няколко месеца, а след това в неговото помещение през март се установява кино „**Опера**" (1930), което също „загасва екрана си още преди края на годината". В помещението на двете бивши кина през декември се открива кино „**Екселсиор**" (1930–1944), което бързо успява да се трансформира в „тон-кино" след навлизането на „тон-филмът" (Александров 1983: 91-92; Мир № 9129). След 1944 там се установява кино „**Асен Златаров**", което доживява до 90-те години на XX в.

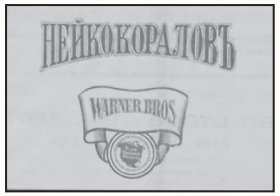
Сградата на кино „**Екселсиор**" („Асен Златаров") днес

Реклами на кината „**Корона**", „**Опера**" (Мир № 8900) и „**Екселсиор**" (Мир №№ 9129, 9143, 9144, 9191)

Реклами за откриването на кино „**Феникс**" и първите филми на неговия екран (Мир №№ 8900, 8903, 8921, 8970; Зора №№ 3201, 3202)

Реклама за дистрибуторската дейност на **Нейко Коралов** (Филм и критика 1930, I, 3: 1)

Вероятно в самия край на 1930 (въпреки че рекламите за него се проследяват отчетливо едва през 1931) в сградата на бившето кино „**Учителска каса**" се регистрира кино „**Култура**" (1930–1943–2001), първоначално като обикновено търговско кино за игрални филми. През 1935 то е основно ремонтирано и модернизирано с ръководители архитектите Сава Овчаров и Йордан Йорданов. На 11 октомври 1943 то е превърнато в специално кино за културни късометражни филми. Репертоарната трансформация на кино „**Култура**" го превръща в първото у нас специално кино за късометражни филми от всякакъв род, които вече са открити във всички цивилизовани страни. През деня били организирани прожекции на всички тези филми – кинопрегледи, хроникални, документални, научно-популярни и мултипликационни от най-различно естество, обединени в обща програма, наречена „Поглед към света". А вечерните сеанси продължавали с игрално кино (Александров 1983: 91-92; Александров 1984: 141-142; Филм 1943, 12: 5).

Реклами за кино „**Култура**" (Зора №№ 3227, 3684, 3726, 3744)

Реклама на кино „**Култура**" (Филм 1943, II, 12: 5: Поглед към света)

Реклами за кино „**Култура**" (Кино 1934, VII, 4: 1; Кино, VII, 1: 1; Темпо 1933, I, 4: 4)

Само една година просъществува кино „**Камео**" (1930) на ул. „Черковна" № 21, за което има запазени оскъдни сведения и реклами (Александров 1983: 91; Зора № 3245).

Кино „**Батемберг**" (1930–1931) с неизвестен засега адрес посреща за кратко своите зрители (Александров 1983: 91).

Реклама на кино „**Камео**" (Зора № 3245)

Реклама на кино „**Батемберг**" (Зора № 9167)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кино „**Петър Берон**” е третото читалищно кино в столицата и развива своята дейност в периода 1930–1944 (Александров 1983: 92). То продължава да функционира до края на 90-те години на XX век на адрес: бул. „Витоша” № 109.

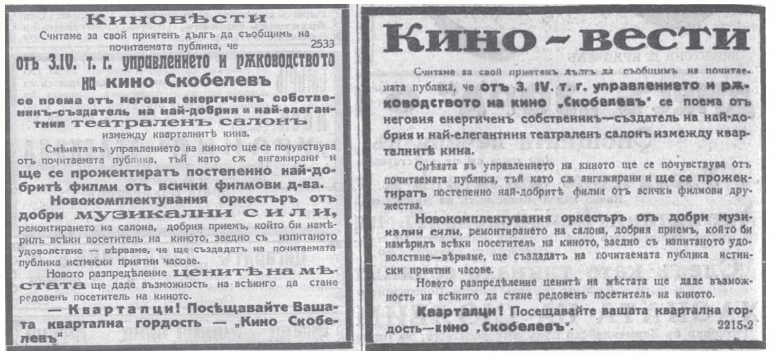
На 10 март Софийското строително занаятчийско сдружение провежда търг за отдаването под наем на кинотеатър „**Уфа**” (Зора № 3204)

От 4 април столичната преса информира, че управлението на „най-добрия и елегантен театрален салон измежду кварталните кина” „**Скобелев**” се поема от „неговия енергичен собственик-създател”, което „ще се почувствува от почитаемата публика”... (Мир № 8921; Зора № 3222)

От 1 декември 1930 кино „**Одеон**” става филиал на мрежата на „Модерен театър” като опит да се запази дейността му (Филм, тон и музика 1930, 8: 2).

Ученическите кинематографи

В периода 1930–1931 в кв. Подуене функционира „**Ученическо кино**” (Александров 1983: 91).

Киновѣсти

Считаме за свой приятенъ дългъ да съобщимъ на почитаемата публика, че 2533

отъ 3.IV. т. г. управлението и ржководството на кино Скобелевъ

се поема отъ неговия енергиченъ собственикъ-създатель на най-добрия и най-елегантния театраленъ салонъ измежду кварталнитѣ кина.

Смѣната въ управлението на киното ще се почувствува отъ почитаемата публика, тъй като сж ангажирани и **ще се прожектиратъ постепенно най-добритѣ филми отъ всички филмови д-ва.**

Новокомплектувания оркестъръ отъ добри музикални сили, ремонтирането на салона, добрия приемъ, който би намѣрилъ всѣки посетитель на киното, заедно съ изпитаното удоволствие — вѣрваме, че ще създадатъ на почитаемата публика истински приятни часове.

Новото разпредѣление **ценитѣ на мѣстата** ще даде възможность на всѣкиго да стане редовенъ посетитель на киното.

— Кварталци! Посѣщавайте Вашата квартална гордость — „Кино Скобелевъ“

Кино-вести

Считаме за свой приятенъ дългъ да съобщимъ на почитаемата публика, че **отъ 3. IV. т. г. управлението и ржководството на кино „Скобелевъ“** се поема отъ неговия енергиченъ собственикъ—създатель на най-добрия и най-елегантния театраленъ салонъ измежду кварталнитѣ кина.

Смѣната въ управлението на киното ще се почувствува отъ почитаемата публика, тъй като сж ангажирани и **ще се прожектиратъ** постепенно най-добритѣ филми отъ всички филмови дружества.

Новокомплектувания оркестъръ отъ добри музикални сили, ремонтирането на салона, добрия приемъ, който би намѣрилъ всѣки посетитель на киното, заедно съ изпитаното удоволствие—вѣрваме, че ще създадатъ на почитаемата публика истински приятни часове.

Новото разпредѣление ценитѣ на мѣстата ще даде възможность на всѣкиго да стане редовенъ посетитель на киното.

Кварталци! Посещавайте вашата квартална гордость—кино „Скобелевъ“. 2215-2

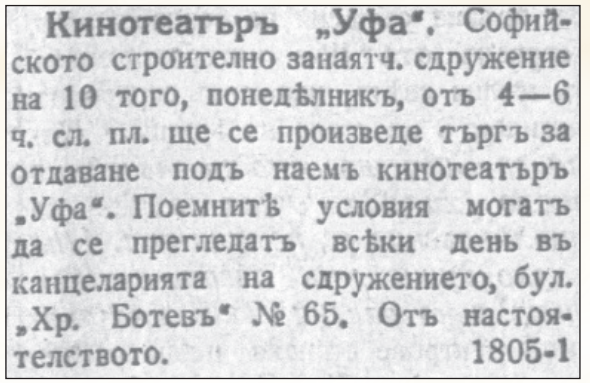
Реклами за новото управление и програмация на кино „**Скобелев**” (Мир № 8921; Зора № 3222)

Старото кино „**Македония**” престава да функционира през 1930, когато започва и строителството на Македонския културен дом.

Кино „**Хемус**” също прекратява съществуването си.

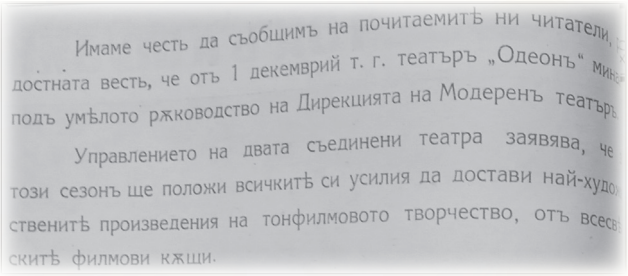
На 30 ноември 1930 при пожар кино „**Роял**” е сериозно засегнато.

Отдаването под наем на кинотеатър „**Уфа**” (Зора № 3204)

Кинотеатръ „Уфа“. Софийското строително занаятч. сдружение на 10 того, понедѣлникъ, отъ 4—6 ч. сл. пл. ще се произведе търгъ за отдаване подъ наемъ кинотеатъръ „Уфа“. Поемнитѣ условия могатъ да се прегледатъ всѣки день въ канцеларията на сдружението, бул. „Хр. Ботевъ“ № 65. Отъ настоятелството. 1805-1

Съобщение за промяната на собствеността на кино „**Одеон**” (Филм, тон и музика 1930, 8: 2).

Имаме честь да съобщимъ на почитаемитѣ ни читатели достната весть, че отъ 1 декември т. г. театъръ „Одеонъ“ мин подъ умѣлото ржководство на Дирекцията на Модеренъ театъръ

Управлението на двата съединени театра заявява, че този сезонъ ще положи всичкитѣ си усилия да достави най-худо ственитѣ произведения на тонфилмовото творчество, отъ всесв скитѣ филмови кжщи.

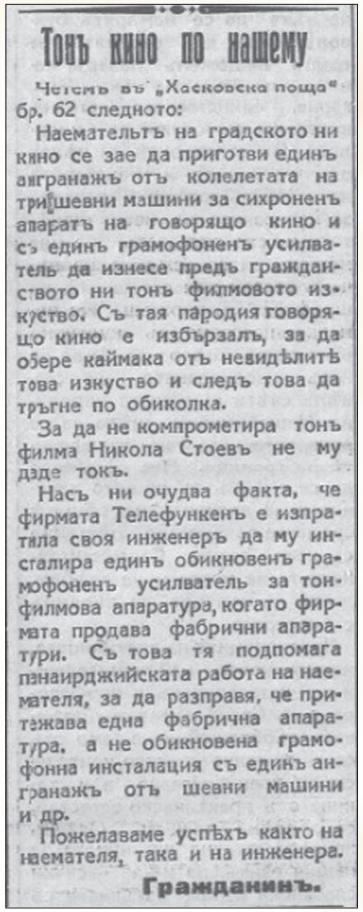
Обява, публикувана във в. „**Зора**” (1930 № 3243)

КИНО ЦЕНТРАЛНО

добре посещавано се **отдава подъ наемъ.** Сведения 211 Агенция „Руйче“. 2922-1

Опитът да бъде произведен самоделен апарат и организирано „тон-кино по нашенски” в Хасково (Мир № 8984)

Тонъ кино по нашему

Четемъ въ „Хасковска поща“ бр. 62 следното:

Наемателътъ на градското ни кино се зае да приготви единъ агранажъ отъ колелетата на тришевни машини за сихроненъ апаратъ на говорящо кино и съ единъ грамофоненъ усилвателъ да изнесе предъ гражданството ни тонъ филмовото изкуство. Съ тая пародия говорящо кино е избързалъ, за да обере каймака отъ невидѣлитѣ това изкуство и следъ това да тръгне по обиколка.

За да не компрометира тонъ филма Никола Стоевъ не му дзде токъ.

Насъ ни очудва факта, че фирмата Телефункенъ е изпратила своя инженеръ да му инсталира единъ обикновенъ грамофоненъ усилвателъ за тонфилмова апаратура, когато фирмата продава фабрични апаратури. Съ това тя подпомага пънаирджийската работа на наемателя, за да разправя, че притежава една фабрична апаратура, а не обикновена грамофонна инсталация съ единъ агранажъ отъ шевни машини и др.

Пожелаваме успѣхъ както на наемателя, така и на инженера.

Гражданинъ.

През 1930 се появяват три нови специализирани издания, две от които, въпреки амбициозната си концепция и качествена полиграфия, просъществуват само в рамките на една година.

Филм и критика: Седмичен вестник (1930–1934)

Седмичникът е с цветна заглавка, която е в различен цвят за всеки отпечатан брой. Най-често първата страница включва реклама на филмите от седмичния кино афиш (Спасов 2017: 29). Кино-вестникът прокламира, че ще се занимава с „по-вдълбочено разглеждане на киното и въпросите, които го съпровождат" (Филм и критика 1930, I, 1: 1) като публикува множество статии, посветени на качеството на филмите, ролята на държавата, киноуниверситета, предизвикателствата за кината, породени от тон-филмите, звуковото преустройство, икономическата криза и други, писани от редакторския комитет, в който участват Пантелей Матеев, Павел Вежинов и др.

Филм: Орган на филмодавците, кинопритежателите, филмопроизводителите и кинолюбителите в България (1930)

Опит за сериозно издание правят Васил Н. Бакърджиев (редактор) и Димитър Талев (администратор) със софийския орган на филмодавците, кинопритежателите, филмопроизводителите и кинолюбителите в България. Корицата на списанието е атрактивна, хартията е луксозна. Черно-бели портрети на холивудски звезди се усмихват изпод заглавката, която е в различен цвят за всеки брой. Чрез своето подзаглавие изданието се опитва да обедини почти всички отрасли на филмовото съсловие (Спасов 2017: 29).

Корици на списание „**Филм и критика**" (1930, I, 1; I, 8)

Корица на пилотния брой на сп. „**Филм**" (1930, I, 1; I, 3)

„Досегашният редактор на списанието В[асил]. Н. Бакърджиев престава да бъде такъв и се отстранява поради допуснатите от него нередовности. (...) За напред „Филм" излиза с нови два отдела „Тон и музика", които ще се печатат редовно във всеки брой на 8 и 9 страница от списанието" (Филм, тон и музика 1930, I, 5: 3).

Корици на сп. „**Филм, тон и музика**" (1930 I, 5; I, 6)

Филм, тон и музика: Орган на филмодавците, кинопритежателите, филмопроизводителите и кинолюбителите в България (1930)

Първият брой на новото издание на Талев е номериран като пети, защото излиза веднага след разногласията във „Филм" и продължава неговата номерация. Димитър Талев оставя същата заглавка и добавя към нея „Тон и музика" ... Причините за разрива не са спестени на изстрадалите читатели. Любопитно е, че Симеон А. Симеонов – съосновател на филмовата лаборатория „Сердика", заедно с Бакърджиев, остава сътрудник на Талев в изданието, заедно с Х. Розинов (Спасов 2017: 29).

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През 1930 година с Указ № 72 на цар Борис III влиза в сила първият Закон за кинематографите (Държавен вестник 1930, № 21).

Чрез този закон се регулират производството, разпространението, вноса, износа, одобрението и разрешителните за филми, дейността, отчетността и контрола по отношение на читалищни, училищни и подвижни кинематографи, войскови и други кинематографи.

Създава се и **фонд** „**Кинопросвета**”, който се одобрява от МНП. В него влизат суми от такси от глоби по закона, 5% от брутния приход на ученическите кина и остатъка в края на годината, брутните приходи от подвижните кина, сумите от наеми на филми, помощи от държавата и от други институции, като набраните средства ще се използват „за уреждане на филмова библиотека [филмотека] и работилница [лаборатория] при МНП”.

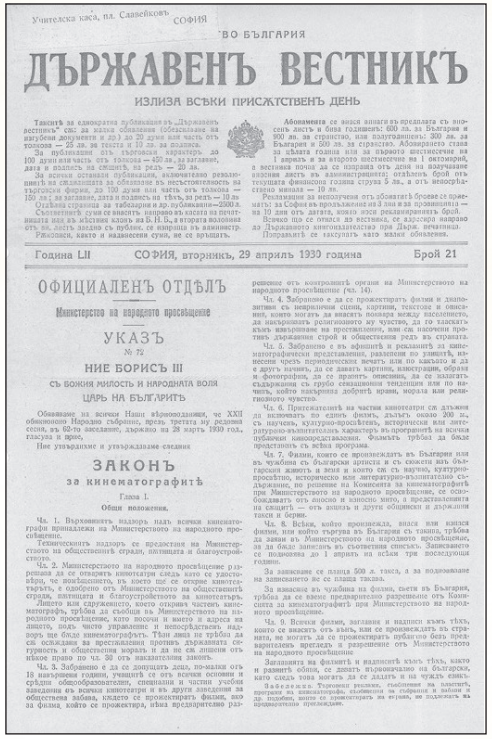
Създава се **Комисията за кинематографите при МНП**, като в състава ѝ влизат представители на държавни институции, на професионални и обществени организации, както и на Св. Синод (Янакиев 2003: 70-71).

През годината:

Освен първото представителство на италиански разпространители на тон-филми – **БОРДЖИО** (Филм, тон и музика 1930, 6: 7) през 1930 и компанията „**Метро Голдуин Майер**” открива свое представителство в София (Филм, тон и музика 1930, 8: 4), както и новата филмова фирма „**First National Pictures**”, която според пресата „е изключително насочена към снимане на филми” (Филм 1930, 4: 8).

През март БТА съобщава за голям пожар с много жертви и ранени в кинематограф в **Шинаки** (Зора № 3205).

На 2 юни Българският царски автомобилен клуб организира кино-представление „**Развитие на автомобилното и шосейното дело**” (Зора № 3270).

Учителска каса, пл. Славейковъ СОФИЯ

ВО БЪЛГАРИЯ

ДЪРЖАВЕНЪ ВЕСТНИКЪ

ИЗЛИЗА ВСЪКИ ПРИСЪСТВЕНЪ ДЕНЬ

Година LII СОФИЯ, вторникъ, 29 априлъ 1930 година Брой 21

ОФИЦИАЛЕНЪ ОТДѢЛЪ

Министерство на народното просвѣщение

УКАЗЪ

№ 72

НИЕ БОРИСЪ III

СЪ БОЖИЯ МИЛОСТЬ И НАРОДНАТА ВОЛЯ

ЦАРЬ НА БЪЛГАРИТѢ

Обнародваният **Закон за кинематографите** (Държавен вестник 1930, № 21)

Кино-представление „**Развитие на автомобилното и шосейното дело**” (Зора № 3270)

Българскиятъ Царски Автомобиленъ клубъ поканва г. г. автомобилиститѣ и всички интересуващи се отъ автомобилизъмъ и шосейно дѣло на

КИНО-ПРЕДСТАВЛЕНИЕ

Развитие на автомобилното и шосейно дѣло

което клуба устройва съ съдѣйствието на г. Д. Лауренцъ, европейски представитель на Националната Автомобилно-Търговска Камара въ Ню-Иоркъ, на 2 юний т. г. (понедѣлникъ), 18 и половина часа въ дома на Българското Инженерно-Архитектурно Дружество на ул. Раковски № 118. 3773-1 Входъ свободенъ

Голѣмо нещастие въ кино

104 души загинали, 100 души ранени

Токио, 10 мартъ (Ройтеръ). При единъ пожаръ въ единъ кинематографъ въ Шинаки, пристанище въ южна Корея, загинаха 104 души и бѣха ранени 100 души, повечето членове на моряшки семейства. (Б.Т.А.)

Голямото нещастие в **Шинаки** (Зора № 3205)

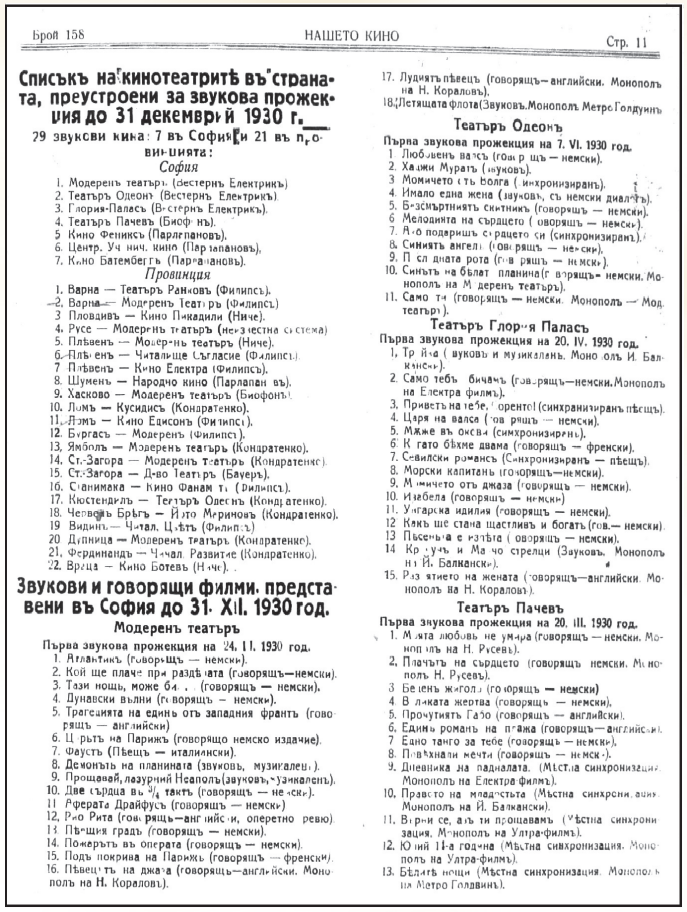
„**Кино и училище**” (1930) е първият сборник с научни публикации, който анализира кинематографа като образователен феномен и излиза като книжка 12 от втората годишнина на списание „**Енциклопедия на възпитанието**”, редактирано от Димитър Грънчаров (КиУ 1930). В него са включени три студии – „**Училищното кино, неговата задача и възможността да се използва то педагогично**” на проф. Рихард Майстер, „**Филм и основно училище**” (за нагласите на учителското съсловие към кинематографа като средство за обучение) на Едуард Голиас и „**Увод в дидактиката на киното**” на Лудвиг Батиста. Всяка една от тях става в известен смисъл програмна за българското кинообразование. То прави първите си стъпки, повлияно от добри европейски практики и методически образци (Терзиева 2017: 204-208).

Още за тон-киното през 1930:
С навлизането на звука в българските кина се появяват множество фирми, предлагащи у нас тонапаратите на: „**Уестърн Електрик” – В. Хаузерс, „Филипс” – „Тон-филм Н. Русев”, „Телефункен” – фабрика „Енергия” на командитно дружество „Кондратенко и Сие”, „Клангфилм”** („Klang Film” – „кланг” означава „звук”) – **Българско акционерно дружество „Сименс”, „Бауер” (Щутгарт) – Балканско вносно-износно АД, „Мелотон” на „Нитче” (Лайпциг) – Цв. М. Коларов – Бюро „Архимед”, „Goetz-Movie-Phone” – Balkan Distributing Corporation (Букурещ)**… Дори българинът **Георги Парлапанов** започва производството на родни тонфилмови апарати (Филм 1930, 4: 7, 9).

Освен столицата звуковите филми завладяват и провинцията – свои тонапаратури инсталират кината в Пловдив, Варна, Русе, Стара Загора, Шумен, Плевен, Бургас, Хасково, Търново, а и тези в по-малки градове като Асеновград, Лом, Червен бряг…

В края на годината сп. „Нашето кино” публикува обзорът „Равносметка”, припомнящ случилото се през отминаващата година, която според изданието „ще остане забележителна в историята на българското кино”. „Само за един период от 9 месеца – **уверява текстът** – в страната имаме преустроени за звукова прожекция 29 кинематографа. Това число удивлява, като се има предвид, че до 1920 г. в нашата страна се набройваха едва 30–35 кина. За тоя период от 9 месеца, в страната са внесени всичко 57 звукови и говорящи филми, както следва: Модерен театър за 9 месеца – 18 филма; Театър Одеон за 7 месеца – 11; Глория Палас за 8 месеца – 15 и театър Пачев за 9 месеца – 13 говорящи и 6 неми филми, синхронизирани на местна почва” (Нашето кино 1930, 158: 3).

Публикация за навлизането на звуковото кино в София и в България
(Нашето кино 1930, VII, № 158: 11)

Брой 158 НАШЕТО КИНО Стр. 11

Списъкъ на кинотеатритѣ въ страната, преустроени за звукова прожекция до 31 декември 1930 г.

29 звукови кина: 7 въ София и 21 въ провинцията:

София

1. Модеренъ театъръ (Бестернъ Електрикъ).
2. Театъръ Одеонъ (Вестернъ Електрикъ).
3. Глория-Палассъ (Вестернъ Електрикъ).
4. Театъръ Пачевъ (Биофонъ).
5. Кино Фениксъ (Парлапановъ).
6. Центр. Уч. нич. кино (Парлапановъ).
7. Кино Батембергъ (Парлапановъ).

Провинция

1. Варна — Театъръ Ранковъ (Филипсъ).
2. Варна — Модеренъ Театъръ (Филипсъ).
3. Пловдивъ — Кино Пикадили (Ниче).
4. Русе — Модеренъ театъръ (неизвестна система).
5. Плѣвенъ — Модеренъ театъръ (Ниче).
6. Плѣвенъ — Читалище Съгласие (Филипсъ).
7. Плѣвенъ — Кино Електра (Филипсъ).
8. Шуменъ — Народно кино (Парлапановъ).
9. Хасково — Модеренъ театъръ (Биофонъ).
10. Ломъ — Кусидисъ (Конкратенко).
11. Ломъ — Кино Едисонъ (Филипсъ).
12. Бургасъ — Модеренъ (Филипсъ).
13. Ямболъ — Модеренъ театъръ (Кондратенко).
14. Ст.-Загора — Модеренъ театъръ (Кондратенко).
15. Ст.-Загора — Дво Театъръ (Бауеръ).
16. Сланимака — Кино Фанам ти (Филипсъ).
17. Кюстендилъ — Театъръ Одесосъ (Кондратенко).
18. Червенъ Брѣгъ — Йото Мариновъ (Кондратенко).
19. Видинъ — Чатал. Цѣтъ (Филипсъ).
20. Дупница — Модеренъ театъръ (Кондратенко).
21. Ферднандъ — Чатал. Развитие (Кондратенко).
22. Враца — Кино Ботевъ (Ниче).

Звукови и говорящи филми, представени въ София до 31. XII. 1930 год.

Модеренъ театъръ

Първа звукова прожекция на 24. II. 1930 год.

1. Атлантикъ (говорящъ — немски).
2. Кой ще плаче при раздѣлата (говорящъ—немски).
3. Тази нощь, може би… (говорящъ — немски).
4. Дунавски вълни (говорящъ — немски).
5. Трагедията на единъ отъ западния фронтъ (говорящъ — английски)
6. Цѣлътъ на Парижъ (говорящо немско издание).
7. Фаустъ (Пѣещъ — италиански).
8. Демонътъ на планината (звуковъ, музикаленъ).
9. Прощавай, лазурний Неаполъ (звуковъ, музикаленъ).
10. Две сърдца въ 3/4 такътъ (говорящъ — немски).
11. Аферата Драйфусъ (говорящъ — немски)
12. Рио Рита (говорящъ—английски, оперетно ревю).
13. Пѣщия градъ (говорящъ — немски).
14. Померътъ въ опера (говорящъ — немски).
15. Подъ покрива на Парижъ (говорящъ — френски).
16. Пѣвецътъ на джаза (говорящъ—английски. Монополъ на Н. Коралов).
17. Лудиятъ пѣвецъ (говорящъ—английски. Монополъ на Н. Коралов).
18. Летящата флота (Звуковъ. Монополъ Метро Голдуинъ

Театъръ Одеонъ

Първа звукова прожекция на 7. VI. 1930 год.

1. Любленъ валсъ (говорящъ — немски).
2. Хаджи Муратъ (звуковъ).
3. Момичето отъ Волга (синхронизиранъ).
4. Имало една жена (звуковъ, съ немски диалогъ).
5. Безсмъртниятъ скитникъ (говорящъ — немски).
6. Мелодията на сърцето (говорящъ — немски).
7. Ако подаришъ сърцето си (синхронизиранъ).
8. Синиятъ ангелъ (говорящъ — немски).
9. Пѣсъ на ротата (говорящъ — немски).
10. Синътъ на бѣлата планина (говорящъ— немски. Монополъ на Модеренъ театъръ).
11. Само ти (говорящъ — немски. Монополъ — Модеренъ театъръ).

Театъръ Глория Палассъ

Първа звукова прожекция на 20. IV. 1930 год.

1. Трилби (звуковъ и музикаленъ. Монополъ на Балкански).
2. Само тебъ (говорящъ—немски. Монополъ на Електра филмъ).
3. Привѣтъ на тебе, Орентъ (синхронизиранъ пѣещъ).
4. Царя на валса (говорящъ — немски).
5. Мжже въ окъва (синхронизиранъ).
6. Кѫдето бѣхме двама (говорящъ — френски).
7. Севилски романсъ (Синхронизиранъ — пѣещъ).
8. Морски капитанъ (говорящъ—немски).
9. Момичето отъ джаза (говорящъ — немски).
10. Изабела (говорящъ — немски)
11. Унгарска идилия (говорящъ — немски).
12. Какъ ще стана щастливъ и богатъ (говорящъ — немски).
13. Пѣсеньта е изтѣла (говорящъ — немски).
14. Колучъ и Малчо стрелци (Звуковъ. Монополъ на И. Балкански).
15. Разказитѣ на жената (говорящъ—английски. Монополъ на Н. Коралов).

Театъръ Пачевъ

Първа звукова прожекция на 20. III. 1930 год.

1. Моята любовь не умира (говорящъ — немски. Монополъ на Н. Русевъ).
2. Плачътъ на сърцето (говорящъ немски. Монополъ Н. Русевъ).
3. Бѣленъ жеглъ (говорящъ — немски)
4. В-ликата жертва (говорящъ — немски).
5. Прочутиятъ Газо (говорящъ — английски).
6. Единъ романъ на плажа (говорящъ—английски).
7. Едно танго за тебе (говорящъ — немски).
8. Плавѣнали мечти (говорящъ — немски).
9. Дневника на падналата. (Мѣстна синхронизация. Монополъ на Електра филмъ).
10. Правото на младостта (Мѣстна синхронизация. Монополъ на Й. Балкански).
11. Върни се, азъ ти прощавамъ (Мѣстна синхронизация. Монополъ на Ултра-филмъ).
12. Юний 14-а година (Мѣстна синхронизация. Монополъ на Ултра-филмъ).
13. Бѣлатъ нощи (Мѣстна синхронизация. Монополъ на Метро Голдвинъ).

ТОНФИЛМЪТЪ

Преимущества и недостатъци. Защо се появи тонфилмътъ

Филмътъ е картина; затова неговото пространство не е нашето и неговия въздухъ не е тоя, който ние дишаме въ киното. Както всѣка картина, така и филмътъ съществува на платното или на екрана, дето се прожектира. Звукътъ, обаче, изпълва пространството. Той се носи на вълни изъ цѣлото пространство и удря върху ухото ни, независимо отъ това, дали искаме да слушаме или не. Акустичното ни предава думата, която крие едно понятие. Думата изхожда отъ апарата, който механизира и имитира човѣшкия гласъ. Говорящиятъ филмъ ни предава самата дума, а при нѣмия филмъ ние я долавяме чрезъ мимиката; затова първия не е картина на думата. Пиранделло казва: „Една картина не може да звучи, но тя може да предизвика тонални представи, както и единъ тонъ, отъ друга страна, може да извика картинно въздействие“.

При говорящия филмъ имаме

сливане на акустичното и мимичното.

Тия нѣща сж отъ съвсемъ противоположни области. Въ това се

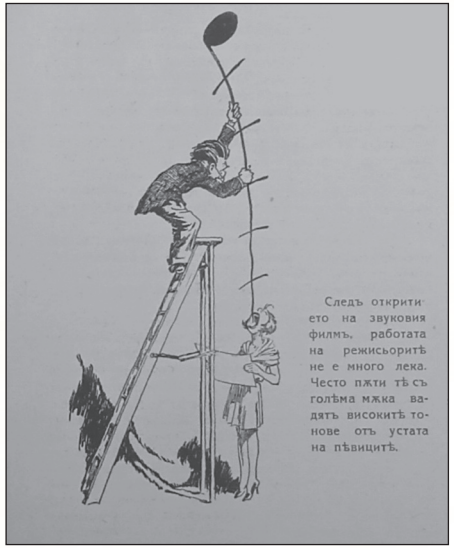
тезя. Ние виждаме нови срѣдства и ще зависи въ какъвъ духъ и по-какъвъ начинъ ще се използуватъ за едно хармонично цѣлостно въздействие. (Напримѣръ, незабравимъ е момента отъ тонфилма „Атлантикъ“, когато единъ писатель, изпълняващъ отъ Кортнеръ, съ парализираника-ка, седящъ на количка и младия съпѫтникъ научаватъ за потъването на параходъ; тогава младежътъ едва докосва клавишитѣ на пианото и едва се долавя мелодията, която двамата запѣватъ. По своя трагизъмъ тоя моментъ надминава всички други шумни и масови сцени).

Констатира се, че

за тонфилмътъ нѣкои езици

като френския сж по благодарни. Сѫщо гласовия органъ на нѣкои артисти много по добре се чува въ говорящия филмъ. Отъ нѣмскитѣ артисти досега се отличаватъ въ тонфилма съ ясна дикция Моиси и Кортнеръ. И действително, който е чувалъ тия голѣми драматични артисти, тѣхнитѣ звънливи металични и рѣзки гласови органи, веднага би разбралъ това. Специалиститѣ гово-

Публикация за тон-филма (Зора № 3225)

Следъ откритието на звуковия филмъ, работата на режисьоритѣ не е много лека. Често пѫти тѣ съ голѣма мжка вадятъ високитѣ тонове отъ устата на пѣвицитѣ.

Карикатура за навлизащото звуково кино
(Кинематограф 1929, I, 1: 15)

ЕНЕРГИЯ
ЕЛЕКТРО-МАШИННА ФАБРИКА
КОНДРАТЕНКО и С-ие
КОМАНДИТНО ДРУЖЕСТВО
СОФИЯ, ул. „Родопи“ № 13.
Телефонъ 3667

Силата и съвършенството
на нашата тонфилмова инсталация въ **Модеренъ театъръ — Ямболъ**, ни даде едновременно още **два монтажа:**
Модеренъ Театъръ — Стара-Загора
и
Кино Йото Мариновъ — Черв. Брѣгъ

Реклама за продажба на тон-филмова апаратура извън София (Филм и критика 1930, I, 4: 2, 3)

КРАЖБАТА В ЕКСПРЕСА

Игрален филм (криминална драма)

Оживена улица на голям европейски град. Вестникарите продават последните издания. Съобщенията в тях гласят: „Мистериозна кражба. Изчезнала статуя на Буда.” Новината бързо се разпространява и чрез радиото.

В кантората на нотариус влиза маскиран човек. Отваря с шперц чекмеджето на бюрото, от което изважда плик с надпис: „Завещанието на лорд Херберт. Да се отвори на 1. IX. 1930 в присъствието на дъщеря ми Мери”. Нотариусът се разхожда възбуден пред разбитото бюро. Готов да се самоубие, той е спрян от своя приятел - детективът Шанте Кок, който се наема да намери крадеца и завещанието. В Ориент Експрес пътуват всички – богатата наследница, международният престъпник, детективът. След редица перипетии завещанието е намерено.

Сердика филм

Васил Бакърджиев

Симеон Симеонов

Васил Бакърджиев (Шарл дьо Зернов), Симеон Симеонов (детектив Шанте Кок), Виола Йорданова (богатата наследница Мери), Богомил Иванов (престъпник), Васил Танчев (мичман), Виктория Михайлова и с участието на Варненската полиция

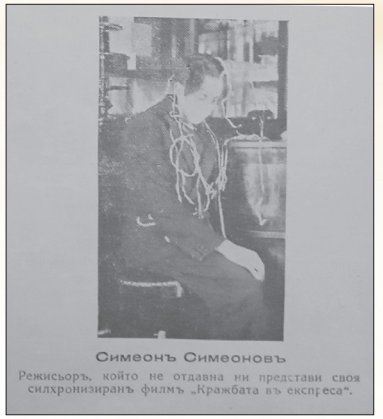
София и Варна

черно-бял, ням, 6 части (1900 м ф. л.), музика и звук от чужди филми, 43 мин.

вероятно през 1931 в кино „Феникс” (София)

Филмът се рекламира като „първият български филм”, снет по „лихтонова система на „РКА“, а на друго място като „синхронизиран филм“ (Кърджилов 1987: 147) или като „първи опит в България за озвучаване като се използва готова музика от чуждестранни филми” (Андрейков 1983: 102). Дамските тоалети за филма са доставени от модна къща П. Видинска.

Симеон Симеонов в работна атмосфера
(Темпо 1931, I, 2: 7)

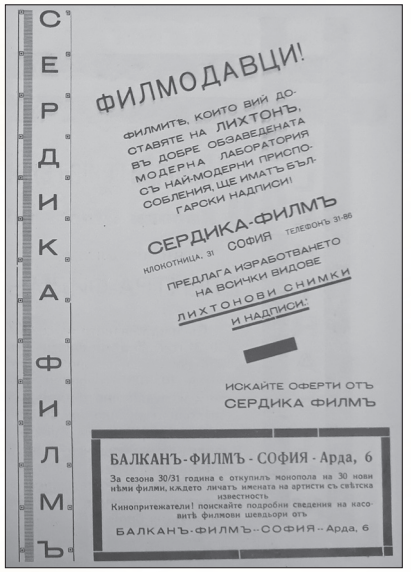
Симеонъ Симеоновъ
Режисьоръ, който не отдавна ни представи своя силхронизиранъ филмъ „Кражбата въ експреса“.

Портрет на **Виола Йорданова**

Сцена от филма „**Кражбата в експреса**”

Реклама на „**Сердика филм**” (Филм 1930, I, 4)

БЕЗКРЪСТНИ ГРОБОВЕ

Игрален филм (драма)

Септември 1923. Едно от селищата, в които не е избухнало въстание, е село Александрово. Кметът и секретар-бирникът замислят провокация. От нивата се връщат Найден и жена му Лиляна. Найден се отбива в кръчмата, а по пътя към вкъщи бирникът задиря Лиляна. През нощта бирникът и кметът инсценират престрелка и викат помощ от града. Арестуван е Найден като един от „заподозрените". Бирникът отново напада Лиляна и при сборичкването ранява свекърва ѝ. На другия ден от казармата си идва Момчил – братът на Найден. Напразни са опитите му да отмъсти на злодеите. Минава време. Найден се завръща и всички са отново заедно.

Съобщения и реклами за приготовлението на филма и неговата премиера (Мир №№ 9404, 9435, 9436; Зора № 3743)

Глория Палас

Борис Грежов

Бончо Несторов

Христо Константинов

Венедикт Бобчевски

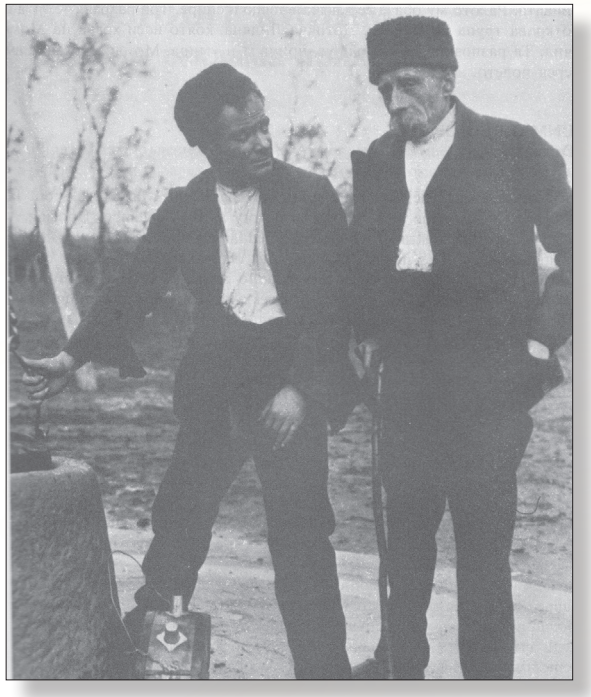
Владимир Трендафилов (Найден), Зорка Йорданова (Лиляна), Константин Кисимов (Рангел), Иван Димов (Кочо), Кръстьо Сарафов (Дойчин), Христо Коджабашев (дядо Камен), Стефан Савов (Момчил), Елена Снежина (Милена), Богомил Андреев (Пройчо), Никола Балабанов (Райчо), Недялко Николов (полицейски агент), Л. Т. Йорданова, Лили Попиванова

Връбница

черно-бял,ням, 79 мин.

21 декември 1931 в кино „Глория палас". Бурната премиера на филма е „съпроводена със сбивания и демонстрации" (Александров 1983: 87).

С подзаглавието си „**Самоубийци, спрете**" филмът се споменава само в един материал от пресата. Рекламиран е като „пръв български тонфилм", „синхронизиран с българска музика", „ще ги видите и чуете" (Кърджилов 1987: 150). Първоначалният вариант е имал друг финал, който е цензуриран и забранен: Когато Момчил се завръща от казармата, отива да изоре нивата на брат си. Ралото изравя трупа на Найден. Лиляна припада и умира. Момчил остава сам сред полето (Янакиев 2000: 316).

Кръстьо Сарафов (Дойчин) и **Христо Коджабашев** (дядо Камен) в сцена от филма „**Безкръстни гробове**"

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

„1931 е чумава година за малките неконкурентноспособни кина. Цяла дузина от тях потъват в небитието и забравата. Тонфилмът, появил се през март 1930, бързо завладява мрежата. Кинематографският бум е отминал завинаги. От сега нататък ще затварят повече кина, отколкото ще отварят.” (Александров 1983: 92).

В началото на 30-те години (15 февруари 1931) в помещенията на бившия „Кооперативен театър” отваря врати кинотеатър „**Ренесанс**”, поредният наследник на вариете „**Нова Америка**”, който след няколко години преустановява кинопредставленията си с масовото навлизане на звуковия филм (Александров 1984: 136). Следват периоди на промени, съответно след 1944 става кино „**Г. Димитров**”, след 1989 - кино „**Възраждане**”. С навлизането в новото хилядолетие статутът на сградата на исторически паметник на културата с „национално значение” е отнет (с Протокол № 2 от заседание на НСОНПК, проведено на 3 юли 2003) и се случва последната нейна трансформация като развлекателен нощен клуб. През 2021 сградата бе опожарена за трети път в своята история (предишните два пъти са през 1940 и 2017).

През април 1931 отваря врати и кино „**София**”, сведенията за което в пресата са крайно оскъдни (Александров 1984: 136).

Кино „**Еклер**” също е открито през април 1931, съгласно сведенията от единичните реклами за неговото съществуване (Александров 1984: 136).

Кино „**Елеонора**”, помещаващо се на ул. „Черковна” в Подуене (вероятно второто кино в квартала), също бива сполетяно от кратка и загадъчна съдба, като „се прославя” най-вече с избухналия в него пожар на 21 юли 1931 (Александров 1984: 137).

Реклами за премиери в кинотеатър „**Ренесанс**”
(Мир №№ 9197, 9207, 9226)

Кино-програмата на Софийските кина за 29 януари 1930
(Мир № 9167)

Изоставената и саморазрушаваща се сграда на театър „**Ренесанс**” днес

Кино „**Капитол**” (1931–1944) е първото новооткрито тон-кино, създадено от **Георги Несторов Арсенов**. То отваря врати на 14 октомври 1931 на ул. „Екзарх Йосиф” № 35 и оцелява до 1944, благодарение вероятно и на модерното за времето си оборудване. Неговата поява е огласена в тогавашния печат и рекламите като „първият най-елегантен и комфортен кинотеатър в България, построен специално според изискванията на най-съвършената архитектура на зали за прожектиране на тонфилми. Усъвършенстваната двойка тонапаратура БАУЕР дава възпроизвеждане на музиката и говора, каквито още не са чувани. За премиера на най-луксозния български тонтеатър е избрана „Симфонията на пустинята” – музикална ориенталска суперпродукция на Уорнер Брадърс”.

От 1934 „Капитол” започва да доставя и внася филми по подобие на „Модерен театър”, „Глория палас” и „Роял”. В периода 1937–1939 на екрана на „Капитол” се прожектират и филми на „Мосфилко”. През пролетта на 1943 киното е основно ремонтирано и рекламира в столичната преса своя нов облик и специален репертоар от „крайно разнообразни и извънредно художествени филми”, подбрани от „нови хора с богат дългогодишен опит в областта на филмовото изкуство”, поели неговото управление (Александров 1984: 137-140; Кино 1934, 7, 5: 1).

Реклама за откриването на тонтеатър „**Капитол**” (Зора № 3685)

Реклами за премиери в театър „**Капитол**” (Мир №№ 9399, 9407, 9437)

Кино „**Искра**”, наследникът на кино „Хемус”, посреща своите зрители от 14 ноември 1931 до 1932. Киното започва своята дейност с прожекция на неми филми, чиято музикална илюстрация се осъществява от известния бивш диригент на „Модерен театър” – **Иван Попов**. Киното поддържа пълен цикъл от прожекции в 4, 6, 8 и 10 часа на цени, отговарящи на неговата второстепенна категория. През есента на 1932 то стартира със „съвършена тонова апаратура”, но въпреки това скоро затваря врати (Александров 1984: 140).

Разпространителят на филми „**Капитол**” (Кино 1934, 7, 5: 1)

Театъръ „Капитолъ“ ще доставя филми

Съобщението, което направихме подъ резерва, въ единъ отъ миналитѣ броеве за цельта на пѫтуването на г. Г. Арсеновъ, собственикъ на театъръ Капитолъ се потвърди.

Миналата недѣля, следъ 40-дневна обиколка въ Парижъ, Лондонъ и Берлинъ, г. Арсеновъ се завърна въ София. Веднага той бѣ запитанъ отъ насъ за цельта на пѫтуването си и резултатитѣ отъ него. г. Арсеновъ ни съобщи, че голѣмитѣ ограничения които създаде Б. Н. Б. въ вноса на филми и особено тежкото положение, което се създаде като последствие за недоставянитѣ филми премиерни театри, сж го заставили да замисли откриване на филмовъ отдѣлъ къмъ киното си. Така, следвайки пѫтя на Модеренъ Театъръ, Глория Паласъ и Рояль, той е обиколилъ най-голѣмитѣ европейски филмови центрове и сключилъ ангажиментитѣ си.

Въпрѣки настойчивото ни любопитство, г. Арсеновъ отказа да ни каже имената на купенитѣ отъ него филми, които ще бѫдатъ бѫдещитѣ програми на Театъръ Капитолъ.

Функционирането на филмовиятъ отдѣлъ при Театъръ Капитолъ се очаква да започне презъ другия месецъ.

Реклами за откриването на кино „**Искра**” и първите заглавия на неговия екран (Мир № 9406, 9419, 9433; Зора № 3728)

Дирекцията на Театръ Пачевъ

Моли поч. публика да заема мѣстата си **точно на време** за да се не нарушава спокойното и напрегнато следене на

Процесътъ на Мери Дюганъ

Дирекцията на театръ Пачевъ

Моли поч. публика да извинява за ста-литѣ неприятности предъ каситѣ на театъра на първия день на Велик день при продажбата на билетитѣ за филма съ

Грета Гарбо

ЖЕНАТА БЕЗЪ СРАМЪ

Колкото и нежелателни, подобни нередовности се дължатъ главно на извънредно голѣмото натрупване на публиката предъ каситѣ на театъра преди началото на представленията.

Като е взела всички мѣрки за избѣгване на подобни инциденти ка-то станалитѣ, дирекцията моли поч. публика, при възможность, да си взе-ма билети малко по рано.

2764 Отъ Дирекцията.

Поради физическа невъз-можность да побере огромната публика се която стече масо-во презъ първата седмица на филма:

АННИ ПРАВИ ВСИЧКО

и въ желанието си да про-дължи тъй рѣдкото днесъ ве-село настроение на столичани

Глория Паласъ

продължава представянето на сѫщия филмъ и презъ на-стоящата 2-ра седмица.

2281

Кината и публиката (Мир № 9227, 9232, 9303)

Кината и публиката: Сдружението на софийските театри и кина (Зора № 3463)

ЗА УДОБСТВО НА СТОЛИЧНАТА ПУБЛИКА

СДРУЖЕНИЕТО НА СОФИЙСКИТѢ ТЕАТРИ И КИНА
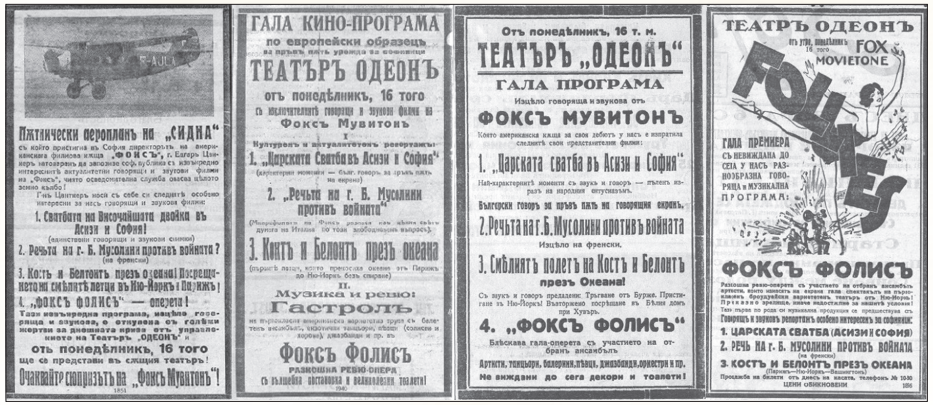
издава ежедневно въ общъ афишъ репертоара на слѣднитѣ театри:

ТЕАТРИТѢ ДНЕСЪ, СРѢДА, 21 ЯНУАРИЙ

П. К. СТОЙЧЕВЪ **РОМАНСЪ** съ Петрова и Вл. Трендафиловъ	КООПЕРАТИВЕНЪ **Томми и С-ие** оперета съ Мими Балканска	МОДЕРЕНЪ **ВЕЛИКАТА МЕЧТА** съ всички европейски артисти
ХЕМУСЪ **ЖЕНАТА НА ИЗПАТАНИЕ** съ Фрицъ Кортнеръ	**ПАЧЕВЪ** **Подпоручикъ Веребешъ** токъ-филмова оперета	**ОДЕОНЪ** **ПРОКУРОРЪТЪ ХАЛЕРСЪ** съ Фрицъ Кортнеръ
САНЪ-СТЕФАНО **МЕСАЛИНА** 2-тѣ серии наведнажъ	**ФЕНИКСЪ** 1. Венецианската Венера; 2. Любовь и Елмази	**БЪЛГАРИЯ** двойна програма 1. Да живѣе любовьта 2. Едно мимиче и 3 клоуна
СКОБЕЛЕВЪ **ГРАФЪ МОНТЕ КРИСТО** 2-ра серия	**СОЛУНЪ** **ЖЕНАТА НА ДРУГИЯ** премиера	**УФА** **ОТЪ АСИЗИ ДО СОФИЯ** Радостьта на два народа

Директорът на „ФОКС” в София

На 11 март столичната преса съобщава, че в столицата е пристигнал „директорът на американската филмова къща „ФОКС”, г. Едгар Цанкер, натоварен да запознае софийската публика с извънредно интересните актуалитетни говорящи и звукови филми на „Фокс”. Извънредната програма от особено интересните „за нас говорящи и звукови филми” е „откупена с големи жертви за днешната криза от управлението на Театър „Одеон”, където и бива представяна от 16 март насетне (Мир №№ 9200, 9203; Зора №№ 3505, 3507).

Пътнически аероплан на „СИДНА“

ГАЛА КИНО-ПРОГРАМА по европейски образецъ

ТЕАТЪРЪ ОДЕОНЪ

от понеделникъ, 16 того

ТЕАТЪРЪ „ОДЕОНЪ“

ГАЛА ПРОГРАМА

ФОКСЪ МУВИТОНЪ

1. „Царската сватба въ Асизи и София“

2. „Речьта на г. Б. Мусолини противъ войната“

3. Кинъ и Белонтъ презъ океана

4. „ФОКСЪ ФОЛИСЪ“

ТЕАТРЪ ОДЕОНЪ

FOX MOVIETONE

FOLLIES

ГАЛА ПРЕМИЕРА

ФОКСЪ ФОЛИСЪ

Реклами за пристигането на **директора** на „**ФОКС**” в България и организираните специални филмови програми в театър „**Одеон**” (Мир №№ 9200, 9203; Зора №№ 3505, 3507)

Чарли Чаплинъ гостъ на Столицата

Пжтувайки съ аероплянъ за Атина, голѣмиятъ артистъ се отбива въ София. Официалнитѣ власти и посрѣщането

Както се съобщи вчера, *Чарли Чаплинъ е предприелъ едно пжтуване съ аероплянъ за Атина*, за да прегледа и избере мѣстата, кждето ще прави снимки за единъ свой филмъ изъ живота на древна Гърция. *Минавайки надъ българска територия, обаче, голѣмиятъ артистъ, заинтригуванъ отъ красивитѣ хълмове и долини на земята ни, рѣшилъ да слѣзе за малко и при насъ и тази сутринь преди изгрѣвъ слънце мощниятъ тримоторенъ „Юнкерсъ“ е кацналъ на Божурище.*

Изненадани отъ внезапното посещение, току-що разбудениятъ авиатори сж се отзовали при апарата, отъ който, *за тѣхна голѣма изненада, слѣзълъ познатия вече отъ снимкитѣ по европейскитѣ списания артистъ.*

Началникътъ на въздушната служба г. *Чокоевъ*, който владѣе отлично английски езикъ, веднага е влѣзълъ въ разговоръ съ Чарли Чаплинъ, като го е поканилъ на топла закуска въ казиното на авиаторитѣ.

Сензационната новина веднага бива *узната отъ дежурния редакторъ на „Зора“*, който мигновено съ редакционния автомобилъ се отправя за Божурище. По пѫтя нашиятъ редакторъ настига г. *Ал. Малиновъ*, който, научилъ сѫщо за пристигането на своя любимъ артистъ, *чиито филми обича да гледа съ ненаситно удоволствие*, съ билъ сѫщо отправилъ за аеродрума.

Пристигането на официалнитѣ лица.

Къмъ 7 часа въ Божурище пристигнаха и официалнитѣ представители на правителството, г-да министритѣ Молловъ и Григоръ Василевъ, *които поднесоха на артиста приветствията на г. Андрей Ляпчевъ.*

Въ 7 и пол. часа тази сутринь гостътъ биде отведенъ въ София и настаненъ въ дома на г. Ал. Малиновъ.

Днесъ, въ 10 ч. Чарли Чаплинъ и придружаващитѣ го оператори ще направятъ нѣколко снимки за една сцена на новия филмъ предъ паметника на „Царь Освободитель“, а къмъ 11 часа предъ Джамията, тъй като, споредъ Чаплинъ, тъкмо такива обстановки подхождали за тая сцена.

Следъ обѣдъ артистътъ отлетява за Гърция.

ЧАРЛИ ЧАПЛИНЪ ВЪ СОФИЯ

Чарли Чаплинъ, който тази сутринь подъ строго инкогнито пристигна съ аероплянъ въ София, снетъ въ градинката предъ Военния клубъ заедно съ министритѣ Молловъ и Григоръ Василевъ, които сж го поздравили отъ името на Министерския съветъ.

Чарли Чаплин гост на София (Зора 1931, XII, 3521: 1, 4)

Чарли Чаплин в София?

На 2 април 1931 на път за Атина за снимките на филм, посветен на древна Гърция, Чарли Чаплин се отбива в София. Непланираното посещение бива провокирано от „красивите хълмове и долини”, които „големият артист” съзира от аероплана „Юнкерс”. Така преди изгрев той пристига на аеродрума в Божурище, където първоначално бива радушно посрещнат от началника на въздушната служба г. Чокоев и поканен на „топла закуска в казиното на авиаторите”. Научавайки „сензационната новина”, на аеродрума пристигат дежурният редактор на в. „Зора” и политикът Ал. Малинов, „също научил за пристигането на своя любим артист”. В 7 ч. сутринта там пристигат и официалните представители на правителството „министрите Моллов и Григор Василев”, за да поднесат „приветствията на г. Андрей Ляпчев”, министър-председателя на България. По-късно сутринта „Чарли Чаплин и придружаващите го оператори” са вече в София, за да направят „няколко снимки за една сцена на новия филм пред паметника на „Цар Освободител”, а също и „пред Джамията, тъй като според Чаплин, тъкмо такива обстановки подхождали за тая сцена” (Зора 1931, XII, 3521: 1, 4).

ЧАРЛИ ЧАПЛИНЪ ГОСТЪ НА СОФИЯ

Рано тази сутринь, пжтувайки за Атина, Чарли Чаплинъ пристигна съ аероплянъ въ Божурище. Единъ отъ нашитѣ сътрудници, узналъ за новината, се отправя за аеродрума. Тукъ пъ-късно пристига и г-нъ *Ал. Малиновъ*, който е единъ отъ най-горещитѣ почитатели на Чаплиновото изкуство.

На нашата снимка се виждатъ великиятъ артистъ и нашитѣ държавници, снети въ „Божурище“ при изгрѣвъ слънце.

ПОДРОБНОСТИ ВЪ ВТОРОТО ИЗДАНИЕ НА IV СТРАНИЦА

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

През 1932 немите филми вече не предизвикват интерес сред българската публика, пренасочила своите предпочитания към звуковите филми, които заливат екрана. За тяхното производство у нас обаче липсва тон-апаратура, а и специалисти, подготвени да работят с нея. Допълнителни тежнения създава и световната икономическа криза. Ето защо през годината не е създаден нито един български игрален филм.

Поради същите причини **през 1932 в столицата не се отварят нови киносалони**. Тенденцията през периода 1932–1933 следва започналия още предходната година процес, като продължава затварянето на малки стари и дълго просъществували кина (Александров 1983: 92; Александров 1984: 140). Непосилни за голяма част от последните се оказват необходимите средства за звуково преустройство на кината, както и извънредно високите наеми на новите говорящи филми, а също и липсата на нови неми кинотворби.

Реклами на популярните столични кинотеатри през 1932 (Мир 1932)

Райко Алексиев е роден в Пазарджик на 7 март 1893. Родителите му са учители. През 1910 завършва Врачанската мъжка гимназия, а на следващата година започва да публикува свои карикатури в едно от най-популярните тогава хумористични списания „Барабан" с главен редактор Борис Руменов (Борю Зевзека). Взима участие в ПСВ като от този период също има публикувани негови рисунки. Сътрудник, редактор и издател е на множество хумористични рубрики и издания. Най-известният му псевдоним е **Фра Дяволо**. Участва в изложби, пише хумористични текстове и поезия. Член е на дружество „Съвременно изкуство", Дружеството на художниците и Дома на изкуствата и печата. Два пъти председателства и Съюза на дружествата на художниците в България (1936–1937; 1942–1944). От 1932 той започва да издава и редактира в. „Щурец", който предизвиква голям интерес като **единствен хумористичен вестник по това време**. „Хората днес се учудват, как е възможно при сегашните редакции от по 100–200 души Р. Алексиев да бъде сам – директор, карикатурист, художник, писател, сатирик (естествено с някои сътрудници и един администратор). Той рисуваше, правеше вестника, експедираше го, всичко съвсем сам. Вече по-късно е имал коректор – леля ми, но до края винаги са били 2–3 души." - според разказа на неговия син Веселин Алексиев пред Алберт Бенбасат (Бенбасат, 2018: 8). След Деветнадесетомайския превратпрез 1934 в. „Щурец" е подлаган на цензура и ограничения, но излиза до средата на 1944. След 9 септември Райко Алексиев е заплашван и преследван от новата власт. Пребит е до смърт на 18 ноември 1944.

Автошарж на Райко Алексиев, Сборник „Българан" 1921 (Генадиев 1921)

Пилотният брой на сп. „**Щурец**" (1932, I, 1: 1)

На 24 декември 1932 излиза първият брой на в. „**Щурец**". Негов издател, редактор, художник и текстописец е Райко Алексиев, също режисьор и актьор в „**Коварната принцеса Турандот**" (1925) и режисьор на „**По родните планини и полета**" (1926). „... още до обяд цялото количество се продава и от будките се обаждат и казват: „Пращайте „Щурец." Това е единственият хумористичен вестник тогава, интересът е страхотен, така че до вечерта – доколкото на мене ми е известно – вестникът е претърпял три издания. Интересно е да се спомене, че първият брой е бил издаден в 1900 екземпляра, за да достигне през 1941–42–43 година до 50 000 на седмица, което е огромен тираж за онова време" (Бенбасат 2018: 6).

Карикатури на **Райко Алексиев**, публикувани във в. „Зора"

КУЛЕ ВАМПЕ ИЛИ НА КОГО ПРИНАДЛЕЖИ СВЕТЪТ

Игрален филм (социална драма)

Драматургически филмът е структуриран в няколко обособени части. В началото е историята на отчаяното самоубийство на един млад безработен мъж, който оставя часовника си на перваза на прозореца преди да скочи, за да може семейството му да го продаде за прехрана. Втората част показва изселването на семейството в палатковия лагер Куле Вампе извън Берлин, където им се случват още беди. Третата част представя масов спортен празник на хиляди работници, които накрая пеят химна на солидарността на Ханс Айслер „Напред и не забравяйте – солидарността!". В четвъртата част се проследява пътуване на прибиращите се от празника работници в метрото, които са провокирани от разговори на „заможни" граждани и младо момиче открито заявява, че светът може да бъде променен само от тези, на които не им харесва.

Prometheus-Film-Verleih und Vertriebs-GmbH; Praesens-Film

Златан Дудов

Бертолт Брехт, Ернст Отвалд

Гюнтер Крампф

Ханс Айслер

Роберт Шарфенберг, К. Хаакер

Грета Тиле (Анни), Ернст Буш (Фриц), Марта Молтер (Герда), Адолф Фишер (Карл), Макс Саблоцки, Алфред Шефер и др.

Берлин, Германия

черно-бял, 71 мин., 35 мм

Филмът е цензуриран в Германия и за негова официална премиера се приема 23 април 1933, САЩ.

Игралният филм „Куле Вампе" е известен още и със заглавието „**Празни стомаси**".

Жак Превер пише диалозите на френски за втория игрален филм на Златан Дудов „**Сапунените мехури**" („Seifenblasen", 1934), а композитор е **Арман Бербнар**, който дотогава работи единствено за Рене Клер.

Кадри от филма „**Kuhle Wampe**"

Анонс за филма (The Film Daily April 26, 1933: 4)

Tabloid Reviews of FOREIGN FILMS

"KUHLE WAMPE" ("Whither Germany?"), in German, with English titles; produced by George M. Hoellering and Robert Shaarfenberg; directed by S. Th. Dudow; story by Bert Brecht; photography by Guenther Krampf; with Hertha Thiele, Ernst Busch, Martha Wolter, Adolf Fischer; distributed by Kinematrade, Inc. At Cameo theater.

Produced from the labor union viewpoint, this picture depicts the problem of the unemployed in Germany. Some romance is injected, with Hertha Thiele of "Maedchen in Uniform" as the heroine, but the subject matter as a whole is for special audiences and not for general entertainment.

Съобщения за разпространението от Kinematrade, Inc на анонсирания като „антихитлеристки" филм „**Kuhle Wampe**" (Film Daily Year Book 1934: 357; Variety, April 1933: 13)

KINEMATRADE, INC.

Features

Potemkin, Soviets On Parade, Hauptmann Von Koepenick, One Night In Paradise, Friederike, Victoria Unde Ihr Hussar, Scampolo—A Girl of the Streets, Kuhle Wampe, Volga Volga, Kidnapping Gorillas.

Shorts

Screen Classics.....12 one-reelers, 1 two-reelet

Anti-Hitler Pic

'Kuhle Wampe,' announced as an 'anti-Hitler film' from Germany, has been taken by Kinematrade for distribution in the U. S. Picture is being given added English talk, plus super-imposed English titles. It was banned in Germany.

ФАМОЗНИЯТ КИЛИМ

Игрален филм (филмова реклама-приказка)

Вещицата гадае бъдещето на принц Ахмед. Чрез вълшебния си кристал тя вижда, че най-хубавата принцеса на земята спи омагьосана в далечен замък.

Научил, че до красавицата може да се стигне само с помощта на вълшебното килимче, принцът тръгва да го търси. Намира и купува килимчето от един вехтошар, който и не подозира за вълшебните му качества. Ахмед произнася заклинанието, килимчето хвръква и го отнася в замъка. Там той целува принцесата и тя се събужда. Двамата отлитат на вълшебното килимче към щастието си, което се оказва, че дължат на... килимарската фабрика „Оханес-Томаян" – Панагюрище.

Сердика филм

Васил Бакърджиев

Симеон Симеонов (и комбинирани снимки)

Кооперативен театър

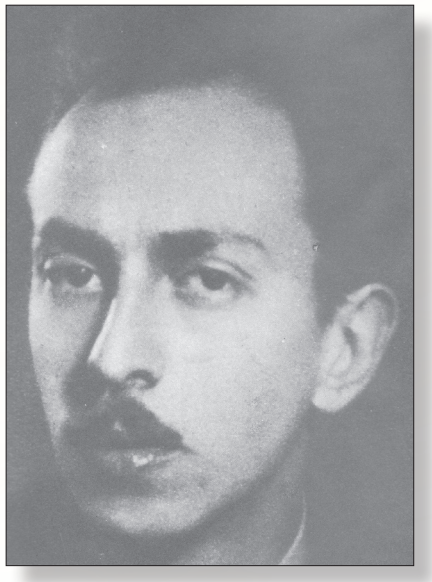
Владимир Стоянов (принц Ахмед), Стефка Станчева (вещицата), Мелина дел Юрзо (принцесата)

София

черно-бял, ням, 2 части (600 м ф. л.), 13 мин.

август 1933 в кино „Модерен театър" (София)

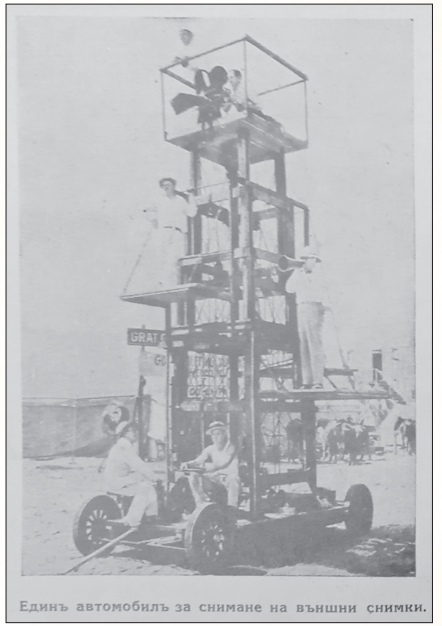
В този филм Симеон Симеонов **реализира първите комбинирани снимки в българското игрално кино** (Кърджилов 1987: 153; Янакиев 2000: 573).

Портрет на **Симеон Симеонов**, оператор на филма „**Фамозният килим**"

Из публикация в сп. „**Темпо**", озаглавена „Може ли да имаме художествен филм?". На въпроса отговаря режисьорът и сценарист **Александър Вазов**. (Темпо 1933, 2: 3)

Художественитѣ фактори отъ своя страна сж:
1. Оригиналенъ или интересъ сюжетъ.
2. Логично ржководство и принасяне на действието.
3. Ясна и разбираема постановка.
4. Добра съвместна игра.
5. Смислена индивидуална игра.
6. Филмова мимика.
7. Художествена простота въ инсценирането, (но не и простотия).
8. Художественъ отрезъ на квадрата.
9. Отмерено действие.
10. Картиность.

Единъ автомобилъ за снимане на външни снимки.

Фотос, публикуван в сп. „**Темпо**" (Темпо 1933, 1: 6)

... и българските филми „проговарят”...

БУНТЪТ НА РОБИТЕ

Първият български звуков игрален филм (драма)

България е под турско робство. В малък град пристига Васил Левски, който събира членовете на революционния комитет, но турската власт ги разкрива и те се разотиват.

В Левски е влюбена учителката Христина. Турските шпиони я следят и арестуват заедно с поп Никола. Подлагат ги на мъчения. Изтезават и майката на Левски, а след това я хвърлят в кладенец. Дегизиран, Левски следва потерята, която го търси. Успява да освободи Христина, но турците са ослепили свещеника. Когато той моли Бога за поробените си братя, става чудо – камбаните започват да бият.

Гендов филм

Васил Гендов (по мотиви от историческите сборници на Димитър Т. Страшимиров – „Васил Левски. Живот, дела, извори”, на Димитър Кацев – Бурски, както и по „разкази на живи свидетели от Карлово, Калофер и Сопот”)

Минко Балкански

Симеон Симеонов

Майер

Страхил Титиринов

Васил Гендов (Васил Левски), **Жана Гендова** (Христина), **Мишо Левиев** (Киряк ефенди), **Мила Савова** (баба Гина), **Бистра Фол** (Лалка), **Михаил Попов** (онбашията), **Христо Христов** (чаушинът), **Коста Хаджиминев** (Стойчо), **Петър Топалов** (поп Никола), **Страхил Трифонов**

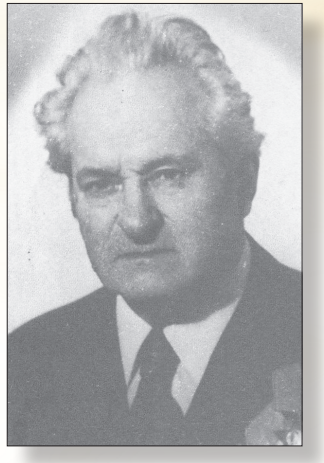
Карлово, Сопот

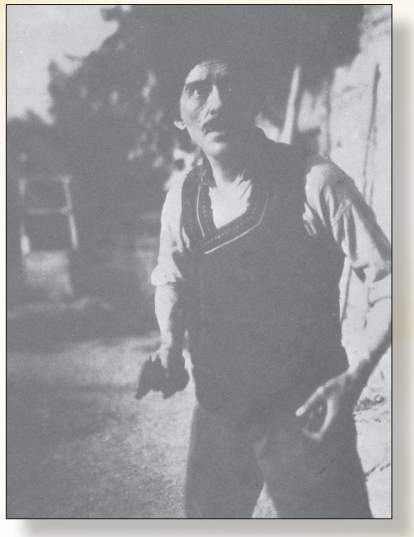
черно-бял

2 октомври 1933 в кино „Модерен театър” (София)

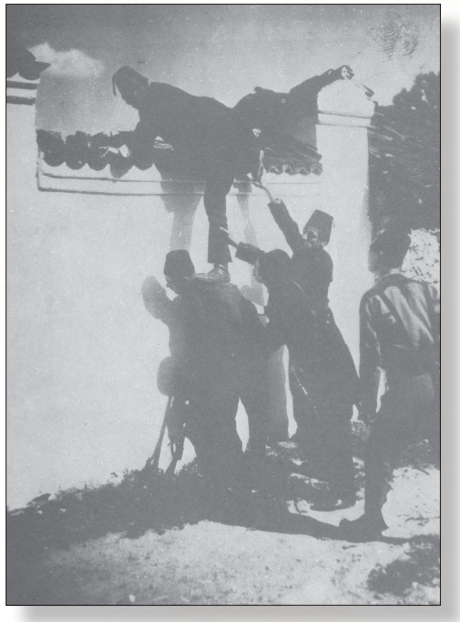
Това е първият български звуков филм. Работното му заглавие е „**Левски**”.

Портрет на **Минко Балкански**, оператор на филма „**Бунтът на робите**”

Сцени от филма „**Бунтът на робите**”

През сезона 1931–1932 театралната трупа на В. Гендов играе из страната пиесата „**Гяури**” със „сюжет из живота на робството ни под турците. Участвуват, но само с имената си Васил Левски, Христо Ботев...” (Кърджилов 1987: 155).

За да осигури снимките на филма „**Бунтът на робите**”, Васил Гендов ипотекира единствената си собственост – апартамент в София, а когато получените за него 150 000 лева се стопяват, той продава и наследствените бижута на жена си, за да може филмът да бъде завършен (Гендов 2016: 295).

Бюджетът на филма е бил **450 000 лева** (Кърджилов 1987: 155).

Звукозаписът на филма е извършен в салона на малко кино във Виена. Васил Гендов озвучава ролите на Васил Левски, Киряк ефенди и поп Никола, Жана Гендова – на Христина и на Лалка. Останалите са озвучени от двама български студенти. Музиката е записана от грамофонни плочи и съдържа песните: „**О, майко моя**”, „**Мила родино**”, „**Шуми Марица**” (Кърджилов 1987: 155).

Въпреки, че е звуков филм, „**Бунтът на робите**” съдържа **59 надписа**. Александър Янакиев отбелязва, че наличието на надписи предполага хибриден характер. „В него се преплитат обяснителни и поучителни надписи с изговорени реплики и такива, които са представени с междукадрови надписи” (Янакиев 2003: 103).

Цензурната комисия, определяща категориите на филмите, охарактеризира „**Бунтът на робите**” като „културно-просветен” филм, което му дава възможност да бъде прожектиран във всички кина, включително за деца и учащи. Така авторите биват освободени и от заплащането на акциз и други данъци и такси. Но... малко преди Коледа семейство Гендови получава известие от Министерството на външните работи и изповеданията, че поради „желанието да се установят приятелски и добросъседски отношения с Турция и с околните държави” ще препоръчат на Министерството на вътрешните работи и народното здраве да забрани филма.

На 28 декември 1933 филмът „Бунтът на робите” е забранен (ЦДА, ф. 177, оп. 2, а. е. 569, л. с. 37-38).

Впечатляващ е фактът, че от „Българан е галант” (1914) до 1944 година в България са направени около **60 игрални филма**, десет от които остават незавършени или не се появяват на екран. От „реализираните” 50 филма, **11 са на Васил Гендов** (по материали от изложбата „Васил Гендов. Живот между театъра и киното”, 2021).

Публикация и реклама за филма „**Бунтът на робите**” (Театър и кино 1933, I, 3)

ФИЛМЪ И КРИТИКА

БУНТЪТЪ НА РОБИТЪ

Новото чудо въ кинематографическите техники

Стереокинематографъ

Кирякъ ефенди (М. Левиевъ) подслушва едно събрание

Валентино

МОДЕРЕНЪ ТЕАТЪРЪ

ОТЪ ДНЕСЪ, 2 ОКТОМВРИЙ Т. Г.

ПРЕМИЕРА

Бунтътъ на робитѣ

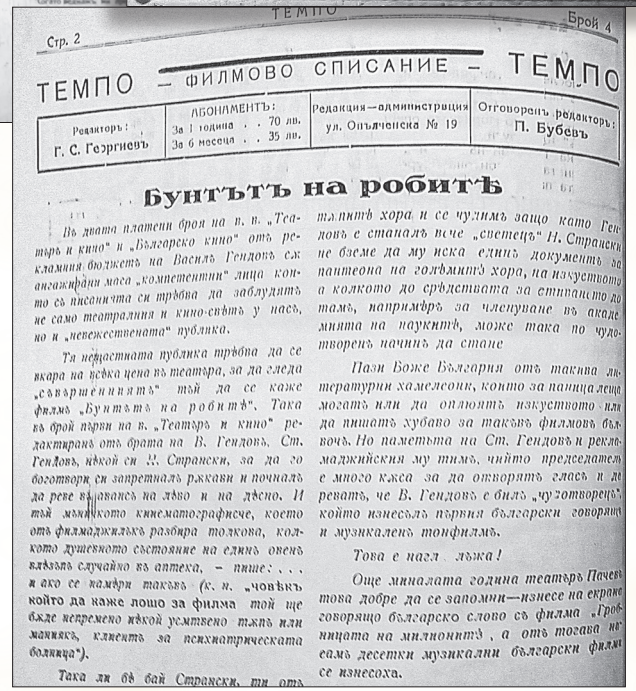
ПЪРВИЯТЪ БЪЛГАРСКИ ГОВОРЯЩЪ И МУЗИКАЛЕНЪ ФИЛМЪ НА В. ГЕНДОВЪ

Режисьоръ: ВАСИЛЪ ГЕНДОВЪ

Операторъ: ИВАНЪ БАЛКАНСКИ

Дикторъ системи: ТОБИСЪ-КЛАВЕРЪ-ФИЛЬМЪ, ВИЕНА.

Критична публикация за филма „**Бунтът на робите**” (Темпо 1933, I, 4: 2)

ТЕМПО Брой 4

Стр. 2

ТЕМПО — ФИЛМОВО СПИСАНИЕ — ТЕМПО

Редакторъ: Г. С. Георгиевъ | АБОНАМЕНТЪ: За 1 година . . 70 лв. За 6 месеца . . 35 лв. | Редакция—администрация ул. Опълченска № 19 | Отговоренъ редакторъ: П. Бубевъ

Бунтътъ на робитѣ

Въ двата платени броя на н. в. „Театръ и кино” и „Българско кино” отъ рекламния бюджетъ на Василъ Гендовъ сж ангажирани маса „компетентни” лица които съ писанията си трѣбва да заблудятъ не само театралния и кино-свѣтъ у насъ, но и „невежествената” публика.

Тя нещастната публика трѣбва да се вкара на всѣка цена въ театъра, за да следи „съвършеннята” тъй да се каже филмъ „Бунтътъ на робитѣ”. Така въ брой първи на в. „Театръ и кино” редактиранъ отъ брата на В. Гендовъ, Ст. Гендовъ, нѣкой си Д. Странски, за да го боготвори си запретналъ ржкави и почналъ да реве въ вдъхванъ на лѣво и на дѣсно. И тъй момчето кинематографиче, което отъ филмаджилъкъ разбира толкова, колкото душевното състояние на единъ овенъ влѣзълъ случайно въ аптека, — пише: . . . и ако се намѣри таквозъ (к. н. „човѣкъ” който да каже лошо за филма той ще бѫде непременно нѣкой умственo тѫпъ или маниякъ, клеветъ за психиатрическата болница”).

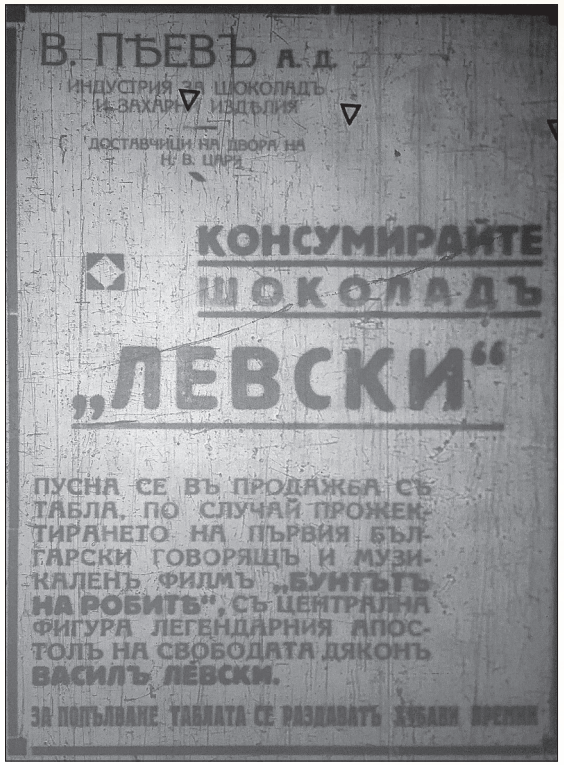
Така ли бѣ бай Странски, тя отъ талантъ хора и се чудимъ защо като Гендовъ е станалъ вече „светецъ” Д. Странски не вземе да му иска единъ документъ за пантеона на голѣмитѣ хора, на изкуството а колкото до средствата за етиянство по тамъ, напримѣръ за членуване въ академията на наукитѣ, може така по чудотворенъ начинъ да стане

Пази Боже България отъ такива литературни хамелеонъ, които за пинца леща могатъ или да оплюятъ изкуството или да пишатъ хубаво за таквозъ филмовъ бѣлвочъ. Но паметьта на Ст. Гендовъ и рекламаджийския му тимъ, чийто председатель е много кжсо за да отворятъ гласъ и да реватъ, че В. Гендовъ е билъ „чудотворецъ” който изнесолъ първия български говорящъ и музикаленъ тонфилмъ.

Това е наглъ лъжа!

Още миналата година театъръ Пачевъ това добре да се запомни—изнесе на екрана говорящо българско слово съ филма „Гробницата на милионитѣ”, а отъ тогава не едно десетки музикални български филми се изнесоха.

Управата на фабриката за шоколадови бонбони „Пеев" предлага на режисьора-продуцент Васил Гендов срещу възнаграждение от 20 000 лева да разреши изработването на пакетчета с шоколади със снимки от „Бунтът на робите". За съжаление, материалният успех останал само за фабриканта Пеев (Гендова 2016: 116).

Реклама на шоколадова фабрика „Пеев" (Българско кино 1933, I, 1: 4)

Статия за филма „**Момичето на природата**" (Темпо 1933, I, 3: 3)

»МОМИЧЕТО НА ПРИРОДАТА«

Първиятъ български битовъ 100% говорящъ и музикаленъ тонфилмъ. Снетъ отъ френската филмова кжща „Минерва" филмъ въ Парижъ

Режисьорътъ Иоханъ Розенблатъ операторътъ Христо Константиновъ и Невѣна Дочева

Мнозина отъ нашитѣ читатели може би ще останатъ изненадани отъ тази приятна новина, и ще се запитатъ какъ е възможно това.

Ний можемъ съ най-голѣма положителность да увѣримъ нашитѣ читатели въ това.

Много естествено, че филма не е финансиранъ нито отъ български благодетель — нито пъкъ отъ безбройнитѣ безотчетни министерски фондове.

Научили първи за снемането на този пръвъ бълг. говорящъ филмъ, веднага влѣзохме въ връзка съ главниятъ организаторъ и режисьоръ за да можемъ чрезъ нашето списание да изнесемъ нѣщо положително по изработката на филма.

Ето какви сведения събрахме: инициативата за изработването на този филмъ е на нашия

За първия български звуков филм, заснет в чужбина:

Върху корицата на брой №3 (23 юни 1933) на илюстрованото филмово списание „Темпо" е публикуван кадър от филма „Момичето на природата", представен като „100% говорящъ и музикаленъ бълг. тонъ филмъ" (Темпо 1933, 3: 3). Подробна статия за филма е разгърната на три страници с пет визуализации. Материалът е подписан от „Г.Ив." Филмът е заснет от френската филмова къща „Минерва" в Париж. Режисьор е **Йохан Розенблат**, оператор **Христо Константинов**, а в главната роля – **Невена Дочева**. Инициативата е на „нашият сънародник" Йохан Розенблат, с когото има подробно интервю за идеята да се заснеме „културен" филм с тематично българско съдържание, който да се реализира във Франция (Темпо 1933, 3: 4-5).

И през 1933 в София не се отварят нови киносалони. Поради новите технически предизвикателства продължава затварянето на старите кинотеатри. В периода угасват екраните на кината: „**Тодор Минков**", **Ученическото кино** на ул. „Г. С. Раковски", „**Скобелев**", „**Драма**", „**Ренесанс**" и др. (Александров 1983: 92; Александров 1984: 140).

Трансформацията на театър „Одеон"

Изправено пред фалит, кино „**Одеон**" прекратява кинематографската си дейност и се трансформира в оперетен театър в края на септември 1933 (Мир 1933, XXXIX, 9960: 2). Според някои изследователи този процес започва още в края на 1932 (Александров 1984: 140).

Свободен театър „**Одеон**" (Мир №№ 9960, 9964)

— *Откриването* на новооснованията Свободенъ театъръ „Одеонъ" ще стане на 28 т. м. съ комедията „Чаша вода", отъ Егостенъ Скрибъ.

— *Своб. театъръ „Одеонъ"*: довечера открива сезонътъ си съ класическата комедия „Чаша вода".

Кинотеатър „**Одеон**" през 1933 (Мир №№ 9751, 9771, 9835, 9776)

Реклама за гастрола на знаменития тенор Хозе Мохика в театър „**Одеон**" на 5 декември 1932 (Мир № 9720)

Популярните столични кинотеатри през 1933 (Мир 1933)

През 1933 в столицата се появяват пет нови издания за кино, които просъществуват само в рамките на година. Дори наименованията на някои от тях акцентират върху новия път на седмото изкуство - звуковото кино и тонфилмите, които естествено слагат край на „**ерата на нямото кино**”.

Корици на сп. „**Темпо**” (1933, I, 1; 2; 3)

Темпо: Илюстровано филмово списание (1933)

Новото издание си поставя „отговорната задача да задоволи просветната амбиция на всеки младеж, искренно дирещ форум, където да приложи своите дарби, ценни духовни заложби или богата култура. А толкова много деликатни и сложни проблеми ежедневно дирят своето разрешение.” (Темпо 1933, 1: 2). Адресатът за кореспонденция с редакцията е Ив. Д. Фичев и вероятно това е първият опит за киноиздание на главния редактор на бъдещите списания „**Екран**” [1936] и „**Кинопреглед**” [1936-1939]. Отговорните редактори се сменят на ротационен принцип: Д. Решавски, Г. Вукански, П. Бубев и Г. С. Георгиев. Последният е и бъдещият редактор на първите четири броя на по-късното „**Илюстровано кино**” [1937-1939] (Спасов 2017: 29). Някои от броевете на списанието съдържат и купони за билети за кино с намалени цени за театър „Капитол” (Темпо 1933, I, 3: 8).

Звук (1933)

Софийски вестник за филмово и театрално изкуство, от който излизат два броя – на 15 ноември и на 5 декември 1933, решени в монохромен син цвят. На първа страница са поставени заглавка и снимка – кадър от нов филм. Очевидно е, че посредством наименованието на изданието неговите създатели ознаменуват навлизането на говора в киното. Това личи и от съдържанието, което акцентира върху всеки филм, охарактеризиран като „тонфилм”. Снимките и илюстрациите преобладават над текста (Спасов 2017: 30).

Тонфилмова заря: Седмичен вестник за тонфилмовото изкуство и кино-пропаганда (1933)

Прокламираната в първия брой на изданието амбициозна цел на редакцията е да „доставя на своите читатели рядко художествено четиво в текст и картини – за което се говори по целия филмов свят…Тон-филмова Заря засега има кореспонденти от Париж, Берлин, Будапеща, Прага, Дания, Холивуд, Испания и др.” Посочено е още, че вестникът има и „специален отдел за кино-информация, тъй като разполага с адресите на всичките кино-звезди, кино-режисьори и други кино-сътрудници” (Тонфилмова заря 1933, I, 1: 1).

Титулна страница на пилотния брой на в. „**Тонфилмова заря**” (1933, I, 1)

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Театър и кино: Седмичник за театрално и филмово изкуство (1933)
Първите броеве на изданието с редактор Ст. Гендов (брат на В. Гендов) включват обширни материали, снимки и реклами за първия български говорящ и музикален филм „**Бунтът на робите**” и неговата премиера по столичните екрани (Театър и кино 1933, I, 3: 2).

Българско кино: Илюстрован вестник за българско филмово изкуство (1933)
Триумфът на българското филмово изкуство чрез „**Бунтът на робите**” и епохалното дело на Васил Гендов, както и тяхното детайлно отразяване с интервюта, снимки и реклами, са тема и на този кратко просъществувал вестник.

„Българско филмово производство”
Създаден е съюз на филмовите производители със съдействието на артисти, писатели и художници. Негов председател е Васил Гендов, с помощник Александър Вазов, секретар – Васил Бакърджиев и съветници – Минко Балкански, Велко Стоев, Борис Грежов и Стефан Петров. В изработената от съюза (обединяващ кинорежисьори, артисти, оператори и производители) програма, изпратена до министъра на просветата, е изтъкната нуждата от запазване общите морални и материални интереси на филмовото производство в България (Темпо 1933, 2: 7).

Титулна страница на в. „**Българско кино**” (1933, I, 1)

БЪЛГАРСКО КИНО

ТРИУМФЪ НА БЪЛГАРСКОТО ФИЛМОВО ИЗКУСТВО

„БУНТЪТ НА РОБИТЪ“, ПЪРВИЯТ ГОВОРЯЩ И МУЗИКАЛЕНЪ ФИЛМЪ НА В. ГЕНДОВЪ

СВЪТЛИНА, ПОВЕЧЕ СВЪТЛИНА!

Титулна страница на „**Театър и кино**” (1933, I, 3)

ТЕАТЪРЪ и КИНО

СТОЛИЧНИТЪ ТЕАТРИ

Основанъ е въ България съюзъ на българскитѣ филмови производители съ съдѣйствието на артисти, писатели, художници и театрали подъ надсловъ, съюзъ на „Българско филмово производство“.

За управителния съветъ на съюза сж били избрани:

Председатель: Василъ Гендовъ
п. Председатель: Александъръ Вазовъ
Секр.-касиеръ: Н. Бакърджиевъ

Членове съветници: Минко Балкански и Велко Стоевъ.

Контроленъ съветъ: Борисъ Грежовъ, Стефанъ Петровъ.

Съюза е изработилъ изложение, което е било поднесено отъ делегация на чело съ Василъ Гендовъ и В. Н Бакърджиевъ на г-на М-ра на просвѣтата на когото е било изтъкнато нуждата за запазване общитѣ морални и материални интереси на филмовото производство у насъ. Тъй като той обединява въ себе си кинорежисьоритѣ артиститѣ и оператори (снимачи) производители. Г-нъ Министъра е изслушалъ делегацията и обещалъ въ най-скоро време да направи всичко по удовлетворяването на тѣхнитѣ искания.

На 1 юни 1933 сп. „**Темпо**” известява, че група кинодейци са основали в София **Съюз на българските филмови производители** (Съюз на българското филмово производство). На 23 юли 1934 организацията бива преименувана на **Съюз на филмовите деятели в България** (Слово 1934, 3624: 4).

Забележителната роля на Васил Гендов в историята на българското кино:

Васил Гендов е първият български **киноартист**.

Той е първият български **кинорежисьор**. Както е известно, създаването на първия български игрален филм „Българан е галант" (1914) е „най-голямата „мистерия" в историята на българското художествено кино". Въпреки това съществуват достатъчно доказателства, които позволяват да се твърди, че именно Васил Гендов е първият български кинорежисьор (Кърджилов 2017).

Той е директор, мениджър, режисьор и актьор на собствена **театрална трупа**, която е и **най-дълго просъществувалата пътуваща трупа** – цели 10 години (от 1920 до 1938).

С постановката на филма „**Бай Ганьо**" (1922), Гендов осъществява първата у нас **екранизация** по белетристично произведение. Вярно е, че година преди това бива завършена кинодрамата „**Лиляна**" (1921) – адаптация на едноименната поема на Константин Сагаев, но поради недостатъчно изяснени и до днес причини тя не е прожектирана в България.

Васил Гендов реализира първия български **звуков филм** „**Бунтът на робите**" през 1933.

Той е в основата на създаването на **Държавния филмов архив**. След 1944 и в България се поставя началото на **Държавен музей на киното (днес БНФ)**, отново свързано с името на Васил Гендов.

Васил Гендов е и създателят на **Съюза на филмовите дейци**. През 1934 е основан Съюзът на филмовите деятели в България, в който се включват голяма част от пионерите на българското кино. За председател е избран Васил Гендов, който остава почетен председател на СБФД и след 1944.

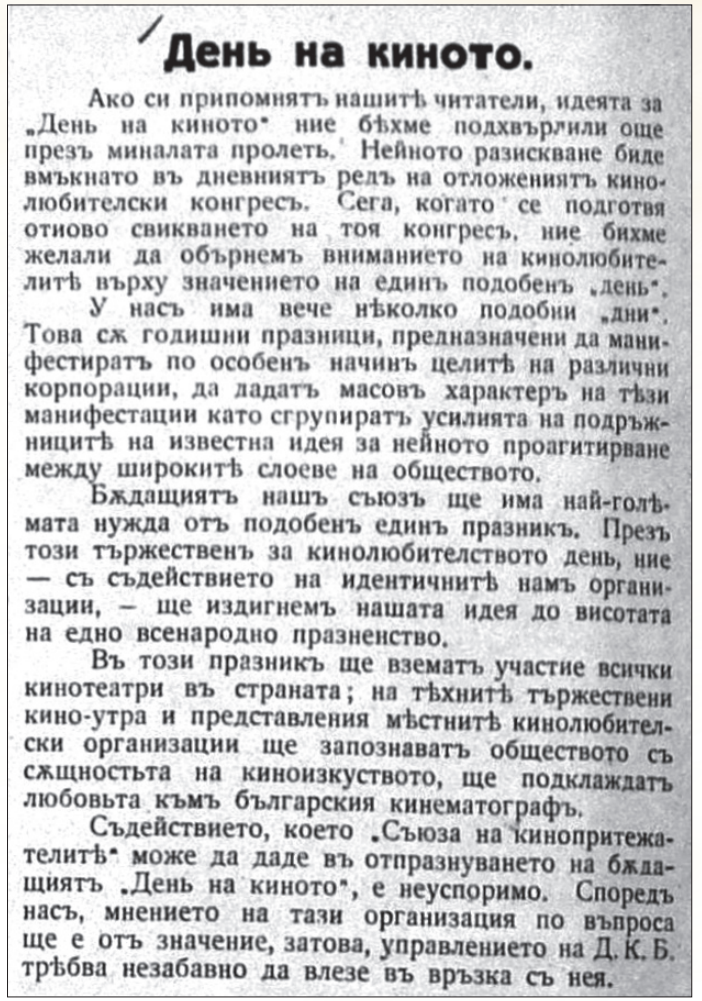
През 1975 е поставено началото на годишните награди на СБФД „Васил Гендов". В течение на годините промени търпят както регламентът така и форматът на връчването наградите. През 2022 е възстановена традицията за ежегодното присъждане на професионални филмови награди като **Национален фестивал на българското кино – Награди на СБФД „Васил Гендов"**, който ще се провежда всяка година през месец май в София.

През 1993 е поставено началото и на **Международния филмов фестивал „Любовта е лудост"**, кръстен на едноименната Гендова комедия, който е един от най-значимите и дълголетни кинофоруми у нас, провеждан ежегодно във Варна.

От 2005 по инициатива на **ИА Национален филмов център** на **13 януари** (съществуват спорове за точната дата) – датата на първата публична прожекция на **дебютния филм на Васил Гендов „Българан е галант"**, българската филмова общност чества своя професионален празник, обявен и от Министерски съвет за официален **Ден на българското кино**.

ДЕН НА БЪЛГАРСКОТО КИНО

Идеята за тържественото отбелязване (честването) на „**Ден на киното**” се ражда още през 20-те години на миналия век по страниците на родния периодичен печат, занимаващ се със седмото изкуство. Оттам научаваме, че обсъжданията за един такъв празник, който да бъде подкрепен от „**Съюза на кинопритежателите**” и да представлява един „тържествен за кинолюбителството ден …., в който ще вземат участие всички кинотеатри в страната”, на чиито „тържествени кино-утра и представления местните кинолюбителски организации ще запознават обществото със същността на киноизкуството и ще подклаждат любов към българския кинематограф”, са били част от дневния ред на кинолюбителските конгреси през 1925–1926 (Нашето кино 1925, 44: 11).

День на киното.

Ако си припомнятъ нашитѣ читатели, идеята за „День на киното“ ние бѣхме подхвърлили още презъ миналата пролетъ. Нейното разискване биде вмъкнато въ дневниятъ редъ на отложениятъ кинолюбителски конгресъ. Сега, когато се подготвя отиово свикването на тоя конгресъ, ние бихме желали да обърнемъ вниманието на кинолюбителитѣ върху значението на единъ подобенъ „день“.

У насъ има вече нѣколко подобни „дни“. Това сж годишни празници, предназначени да манифестиратъ по особенъ начинъ целитѣ на различни корпорации, да дадатъ масовъ характеръ на тѣзи манифестации като сгрупиратъ усилията на подръжницитѣ на известна идея за нейното проагитирване между широкитѣ слоеве на обществото.

Бждащиятъ нашъ съюзъ ще има най-голѣмата нужда отъ подобенъ единъ празникъ. Презъ този тържественъ за кинолюбителството день, ние — съ съдействието на идентичнитѣ намъ организации, — ще издигнемъ нашата идея до висотата на едно всенародно празненство.

Въ този празникъ ще вематъ участие всички кинотеатри въ страната; на тѣхнитѣ тържествени кино-утра и представления мѣстнитѣ кинолюбителски организации ще запознаватъ обществото съ сжщността на киноизкуството, ще подклаждатъ любовьта къмъ българския кинематографъ.

Съдействието, което „Съюза на кинопритежателитѣ“ може да даде въ отпразнуването на бждащиятъ „День на киното“, е неуспоримо. Споредъ насъ, мнението на тази организация по въпроса ще е отъ значение, затова, управлението на Д. К. Б. трѣбва незабавно да влезе въ връзка съ нея.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

ОСНОВНИ ЗНАЦИ:

- ФИЛМОВА ПРОЖЕКЦИЯ
- ПОДВИЖНО КИНО
- КИНОСАЛОН
- СПЕЦИАЛИЗИРАНО ИЗДАНИЕ
- ЛЮБИТЕЛСКИ, ТВОРЧЕСКИ И ПРОФЕСИОНАЛЕН СЪЮЗ ИЛИ ДРУЖЕСТВО
- НОРМАТИВНА УРЕДБА
- ЛЮБОПИТНО ОТ БЪЛГАРИЯ
- ЛЮБОПИТНО ОТ СВЕТА
- ПОЯСНЕНИЕ

ЗНАЦИ ЗА ФИЛМИ и ФИЛМОВИ ЕКИПИ:

- ФИЛМ
- КРАТЪК СИНОПСИС
- ПРОДУЦЕНТ
- РЕЖИСЬОР
- СЦЕНАРИСТ
- ОПЕРАТОР
- АКТЬОРИ И РОЛИ
- МУЗИКА/ЗВУКОЗАПИС
- ХУДОЖНИК
- СЦЕНОГРАФИЯ, КОСТЮМИ, РЕКВИЗИТ
- ТЕХНИЧЕСКИ СЪТРУДНИК
- МОНТАЖ
- НАДПИСИ
- ФОТОГРАФ
- ТЕХНИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ
- МЕСТА ЗА СНИМКИ
- ПРЕМИЕРА
- ЛЮБОПИТНИ ФАКТИ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ:

БЗНС - Български земеделски народен съюз

БНБ - Българска Народна Банка

БНФ - Българска Национална Филмотека

ВНС – Велико народно събрание

ВСВ – Втора Световна война

ДУК - Държавен ученически кинематограф

МНП - Министерството на народното просвещение

СБФД – Съюз на българските филмови дейци

СУ – Софийски университет

ПСВ – Първа Световна война

ЦДА – Централен държавен архив

УС – Управителен съвет

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

БИБЛИОГРАФИЯ

Справочно-библиографският апарат на някои по-обширни статии и научни публикации, макар използвани и дори цитирани в книгата, не беше поставен в основния текст, поради стремежа да не се натоварва изложението. Въпреки това авторите решиха да включат тези данни в библиографията, водени от желанието да предоставят на читателите възможност да се запознаят с по-подробна информация, отнасяща се за разгледаните в книгата теми.

Алексиев 2005: И. Алексиев. Морският филм в България до 1923 г. – Годишник на Военноморския музей – Варна, IV – V, 2005. Варна, Зограф, 2005, с. 125.

Александров 1960: Ал. Александров. За историята на българското кино. – Киноизкуство, № 8, 1960, с. 35.

Александров 1961: Ал. Александров. Ученическите кина в миналото. – Киноизкуство, 1961, № 12, с. 56-57.

Александров 1963: Ал. Александров. България през погледа на чуждестранни кинематографисти (1923-1930). – Филмови новини, 1963, № 10, 14.

Александров 1983: Ал. Александров. Кината в София до 9. IX. 1944. – Кино и време, № 21, 1983, с. 62-92.

Александров 1984: Ал. Александров. Кината в София до 9. IX. 1944. – Кино и време, № 22, 1984, с. 135-160.

Александров 1997: Ал. Александров. 100 години кино в България. – Кино, № 1, 1997, с. 56.

Андрейков 1983: Т. Андрейков (редактор). В света на киното. т. 1, София 1983.

Балкански 1974: М. Балкански. С фотоапарат и кинокамера – в служба на живота и борбата (Спомени). – Кино и време, № 8, 1974, с. 113.

Бенбасат 2018: Ал. Бенбасат. Да убиеш Зевзек. Портал за култура, изкуство и общество. 25. 07. 2018; достъпно на:
https://kultura.bg/web/%D0%B4%D0%B0-%D1%83%D0%B1%D0%B8%D0%B5%D1%88-%D0%B7%D0%B5%D0%B2%D0%B7%D0%B5%D0%BA/;
(посетено на 07. 07. 2022).

Бенбасат 2018: Ал. Бенбасат. Райко Алексиев – Живот, смърт, обругаване, възкресяване. – Култура. 21. 05. 2018; достъпно на:
https://kultura.bg/web/%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%BE-%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%B5%D0%B2-%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82-%D1%81%D0%BC%D1%8A%D1%80%D1%82--%D0%BE%D0%B1%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%B0%D0%B2/;
(посетено на 08. 07. 2022).

Борисова 2020: Н. Борисова. Българката, която стана звезда в Германия. – Жената днес. https://www.jenatadnes.com/hora/balgarkata-koyato-stana-zvezda-v-germaniya/ (посетено на 26. 06. 2022)

Вазов 1956: И. Вазов. Събрани съчинения. Том седми, Драски и шарки. София, Български писател, 1956, с. 238.

Василева 2007: С. Василева. Домовете на изкуствата 1920-1944. - © Електронно списание LiterNet, 28. 11. 2007, № 11 (96);
https://liternet.bg/publish19/s_vasileva/domovete.htm; (посетено на 12. 04. 2022).

Вежинов 1926: П. Вежинов. България на филм – за филма „По родните планини и полета" и „България в картини" – Нашето кино, год. III, № 64, 25. 06. 1926, с. 2.

Генадиев 1921: Ив. Х. Генадиев. Сборник Българан. Гутенберг, София, 1921.

Гендов 1949: В. Гендов. Трънливият път на българския филм 1910–1940 (ръкопис). Портфейл БНФ, 1949.

Гендов 2016: В. Гендов. Трънливият път на българския филм. Българска национална филмотека. Фабер, 2016.

Гендов 2021: В. Гендов. Когато артистите се гримираха на свещи. Страници от развитието на провинциалния театър (лични спомени). ФънТези, 2021.

Гендов 1943: С. Гендов. Българският кино-театър и филм. От платнената барака „Гранд-биоскоп" до днешните театрални сгради. Раждането на първия български филм. – Народен театър, г. VII, № 126-127, 29. VII. 1943, с. 1.

Гендова 2016: Ж. Гендова. Това, което се премълчава в историята на българския филм. Българска национална филмотека, Фабер, 2016.

Георгиев 1898: С. Георгиев. Ръководство по фотографията. Според най-новите методи, с 100 иллюстрации". София, Придворна печатница „Бр. Прошекови", 1898.

Гигова 2022: М. Гигова. Адресите на любовта – Ива Ваня. – БНР, радио София. https://bnr.bg/sofia/post/101625835/adresite-na-lubovta-iva-vana (посетено на 26. 06. 2022).

Грозев 1985: Ал. Грозев. Началото. Из историята на българското кино 1895-1956. София, БАН, 1985, с. 182

Грозев 2011: Ал. Грозев. Киното в България. Част I (1897–1956). София, Фабер, 2011, с. 488

Груев 1991: С. Груев. Корона от тръни: Царуването на Борис III 1918-1943. София, 1991, Български писател : сп. Летописи.

Енциклопедия Дарителството. http://daritelite.bg/mariya-vlaykova-2; (посетено на 04. 07. 2022).

Жечева 2022: С. Жечева. Мис Европа 1927. – Трета възраст, 5. 03. 2022; https://tretavazrast.com/2022/03/05/%D0%BC%D0%B8%D1%81-%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0-1927/ (посетено на 25. 06. 2022).

Иванчев 1962: Д. Иванчев (съст.). Български периодичен печат 1844-1944: анотиран библиографски указател. Т. 1 (А–М). София, Наука и изкуство, 1962.

Илиев 2019: К. Илиев. Райко Алексиев. Началото. – Култура, бр. 7 (2960), септември 2019. https://www.kultura.bg/article/283-raiko-aleksiev-nachaloto; (посетено на 08. 07. 2022).

Калинова, Баева и др. 2008: Е. Калинова, И. Баева, В. Кацунов, В. Костов, В. Трайков, П. Митев. История на България по дати. Българската хроника. София, ИК „Труд", 2008, с. 512

Каназирски-Верин 1947: Г. Каназирски-Верин. София преди 50 години. София, Българска книга, 1947. (http://chitanka.info/text/2899/3)

Карасимеонов 1926: П. Карасимеонов. Праздник без празднуващи /за филма „По родните планини и полета" на „Дома на изкуствата и печата" в София/. – Нашето кино, год. III, № 64, с. 1, 25. VI. 1926.

Кино „Влайкова” 2012: https://bnr.bg/hristobotev/post/100083454/kino-vlaikova; публикувано на 02. 05. 2012; (посетено на 15. 07. 2022).
Кино и училище (КиУ). Притурка към списание „Енциклопедия на възпитанието”. София, 1930, 52 с.
Кино-театър Освобождение. - https://zalaosvobojdenie.com/about-us).
Константинов 1926: Х. Константинов. Съюзът на киооператорите в България. – Нашето кино, декември 1926, год. III, № 78-81, с. 26.
Косанович 1995: Д. Косанович. Сто година филма у Србији. – Във: Век филма. Београд, Српска академија наука и уметности, Југословенска кинотека, 1995, с. 156–157.
Косанович 2003: Д. Косанович. Филмот од 1896 до 1945 година како дел од културното наследство на Југославија (Србија и Црна Гора). - В: Развојот и проникнуваньето на балканските национални кинематографии во периодот од 1895 до 1945 година. Скопје, Кинотека на Македонија, 2003, с. 79.
Костов 2000: К. Костов. Илинденското въстание в киното (1903–1933). Пловдив, Веда Словена, 2000, 96 с.
Костов 2006а: К. Костов. Заблудите в историята на българското кино и отражението им в масовото съзнание. Публикувано на 30. 01. 2006. (http://www.newmagnaura.org/b01070702oblastiprojectsSem2KoKo.htm)
Костов 2006б: К. Костов. Балканските войни (1912–13 г.) в световното кино. Пловдив, Веда Словена, 2006, 282 с.
Кърджилов 1981: П. Кърджилов. Рядък кинодокумент. Атентатът в „Света Неделя”. София, № 10, 1981, 38-40.
Кърджилов 1983: П. Кърджилов. Хроникално-документалните филми на Държавния ученически кинематограф. – Кино и време, № 21, 1983, с. 26-61.
Кърджилов 1987: П. Кърджилов. Български игрални филми. Том I. 1915–1948 (анотирана илюстрована филмография). София, Издателство „Д-р Петър Берон”, 1987, с. 248
Кърджилов 2004: П. Кърджилов. Тъжният край на Весела България. – Дневник, 27 декември 2004.
Кърджилов 2005: П. Кърджилов. Христо Константинов – бащата на българското научнопопулярно кино. – Кино, 4, 2005, с. 40-44.
Кърджилов 2006: П. Кърджилов. Загадките на филма „Балканската война”. София, ИК „Титра”, 2006, 328 с.
Кърджилов 2008: П. Кърджилов. „Национална революция” или „сгромолясване”? (За кинохрониките, отразили преврата от 9 юни 1923). – В: Изкуствоведски четения, София, 2008, с. 58-67.
Кърджилов 2009: П. Кърджилов. Протокол от едно заседание. Информация за тринадесет неизвестни досега заглавия на хроникално-документални филми, заснети от Акционерно дружество „Луна” в периода 1919-1923. – В: Култура и културна политика в България 1879–1944. Пазарджик, 2009, с. 138-143.
Кърджилов 2011: П. Кърджилов. Филмът „Балканската война” в историята на българското кино. София, Институт за изследване на изкуствата при БАН, 2011, с. 224
Кърджилов 2013: П. Кърджилов. Междусъюзническата война и кинематографът. Хроникално-документални филми, заснети от чуждестранни оператори по българските фронтове през лятото на 1913 – Военноисторически сборник, г. LXXXVI, № 3, 2013, с. 77–94.
Кърджилов 2015а: П. Кърджилов. Съдбата на хроникално-документалния филм „Атентатът в „Св. Неделя”. – В: Военноисторически сборник. кн. 1, 2015, с. 117-150.
Кърджилов 2015б: П. Кърджилов. Време за война, време за кино. Българската армия и нейните военачалници в хроникално-документалните филми, заснети по фронтовете на Балканите през Първата световна война (1914-1918). – В: Военноисторически сборник, г. LXXXVIII, № 2, 2015, с. 125-160.
Кърджилов 2015в: П. Кърджилов. Кинематографичната дейност в Добруджа по време на Първата световна война (1916–1918). – В: Добруджа – политика, общество, стопанство и култура (XIX–XX в.). Тутракан, Исторически музей – Тутракан, Регионален исторически музей – Добрич, 2015, с. 130–141.
Кърджилов 2016а: П. Кърджилов. Озарения в полите на Витоша. Летопис на ранното кино в София (1896–1915). София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов”, 2016, с. 608
Кърджилов 2016б: П. Кърджилов. Най-ранните кинопрожекции в София (1896–1900). Информацията за тях в периодичния печат – свидетелство за живота на столичния град от края на XIX век. – В: Българска етнология, г. XLII, № 1, 2016, с. 122–141.
Кърджилов 2016в: П. Кърджилов. Междусъюзническата война и българското кино. Хроникалните филми, заснети у нас през лятото на 1913. – Военноисторически сборник, г. LXXXIX, № 1, 2016, с. 141–154.
Кърджилов 2017а: П. Кърджилов. Загадките и времената на „Българан е галант”. Кога, от кого, къде, как и защо е заснет първият български игрален филм? Какво знаем за него? София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов”, 2017, 736 с.
Кърджилов 2017б: П. Кърджилов. Най-ранните отечествени хроникално-документални филми, заснети непосредствено след встъпването на България в Първата световна война. – В: Първата световна война на Балканите и встъпването на България в нея (1914–1915). София, Институт за исторически изследвания – БАН, Военна академия „Г. С. Раковски”, Македонски научен институт, 2017, с. 321-347.
Кърджилов 2018: П. Кърджилов. Кинохроники, заснети в Македония по време на три войни (1912-1918). София, Македонски научен институт, 2018, 184 с.
Кърджилов 2019: П. Кърджилов. Кинематографичната дейност по време на Първата световна война (1915-1918), свързана с Кюстендил. – В: Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 1917 г. ИИИ–БАН, МНИ, РИМ – Кюстендил, 2019, с. 449-473.
Кърджилов 2020а: П. Кърджилов. Критичен поглед: Филмът „Метрополис” продължава да предизвиква спорове. – Въпреки, 1. XII. 2020; достъпно на: https://въпреки.com/post/636287500684591104/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4-%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BC%D1%8A%D1%82-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%8A%D0%BB%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%B4%D0%B0.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Кърджилов 2020б: П. Кърджилов. Критичен поглед: Фриц Ланг е и баща на предстартовото „обратно броене”. – Въпреки, 30. VI. 2020; достъпно на: https://въпреки.com/post/636221130853744640/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4-%D1%84%D1%80%D0%B8%D1%86-%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B3-%D0%B5-%D0%B8-%D0%B1%D0%B0%D1%89%D0%B0-%D0%BD%D0%B0.
Кърджилов 2020в: П. Кърджилов. Първите филми, заснети на Балканите (1896–1900). II част. – Визуални изкуства и музика, № 2, 2020, с. 68-81. Достъпно на: https://fnoi.uni-sofia.bg/magazine/index.php/visual_arts_and_music/article/view/132.
Кърджилов 2020г: П. Кърджилов. Кинемаколорът в България. – В: Мотиви. Модели. Ескизи. Изкуствоведски четения 2019. София, Институт за изследване на изкуствата, 2020, с. 532–548.
Кърджилов 2021а: П. Кърджилов. „Дяволът в София” шета преди 100 години. Петър Кърджилов днес по следите на изгубената филмова лента. – Обаче/Киното и градът/ Виртуален музей. Достъпно на: http://kinoto-gradat.obache.bg/dyavolat-sheta-iz-sofiya-predi-100-godini-petar-kardzhilov-vazstanovyava-istoriyata-na-izgubenata-prez-bombardirovkite-filmova-lenta/.
Кърджилов 2021б: П. Кърджилов. Киноживотът в София преди 100 години (II част). Филмопроизводство. Кинохроники – Кино, септември/2021). Достъпно на: http://spisaniekino.com/archive-kino/spisaniekino-septemvri-2021.html.
Кърджилов 2021в: П. Кърджилов. Киноживотът в София преди 100 години (III част). Филмопроизводство. Игрални филми с трудна съдба. „Лиляна”. „Виновна ли е ?” – Кино, декември/2021. Достъпно на: http://spisaniekino.com/archive-kino/spisaniekino-dekemvri-2021.html.
Кърджилов 2022а: П. Кърджилов. Нови находки в стари вестници. – 5. VI. 2022. Достъпно на: https://bgkino.com/%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8-%d0%bd%d0%b0%d1%85%d0%be%d0%b4%d0%ba%d0%b8-%d0%b2-%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%80%d0%b8-%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b8/.
Кърджилов 2022б: П. Кърджилов. „Богдан Стимов”. Информация за „българския национален филм” в австро-унгарския, германския, британския и българския периодичен печат (1916-1917) – Дзяло, № XXIII, 2022. Достъпно на: https://www.abcdar.com/magazine/XXIII/Dzl_2022_br23_16_Petar_Kurdjilov-Bogdan_Stimov.pdf.
Кърджилов 2022в: П. Кърджилов. Киноживотът у нас преди 100 години (I част) – Кино, юли/2022. Достъпно на: http://spisaniekino.com/archive-kino/spisaniekino-juli-2022.html.
Кърджилов 2022г: П. Кърджилов. Киноживотът у нас преди 100 години (II част) – Кино, август/2022. Достъпно на: http://spisaniekino.com/archive-kino/spisaniekino-avgust-2022.html.
Македонски народен неприкосновен капитал. – В: Енциклопедия „Дарителството”. Достъпно на: http://daritelite.bg/mak%D0%B5donski-narod%D0%B5n-n%D0%B5prikosnov%D0%B5n-kapital-2/.
Милев 2006: Н. Милев. Специална теория на киното. Историческа поетика. София, ИК Колибри, Академично издателство Проф. Марин Дринов, 2006, 496 с.
Николов 2002: Г. Николов. Сватбите на Сакскобургготски. – Сега, 21. IX. 2002. Достъпно на: https://old.segabg.com/article.php?id=60458 (посетено на 05. 07. 2022).
Омарчевски 1923: С. Омарчевски. Към екватора: На световното изложение в Рио де Жанейро, Бразилия, Южна Америка. София, 1923, 169 с.
Пикарски 2021: Р. Пикарски; превод: Мадлен Николова. Бунтовническият реализъм на Златан Дудов / 21. VI. 2021. Достъпно на: https://impressio.dir.bg/portret/buntovnicheskiyat-realizam-na-zlatan-dudov , (посетено на 08. 07. 2022).
Садуль 1958: Ж. Садуль. Всеобщая история кино. Том 1. Москва, Искусство, 1958.
Спасов 2017: Р. Спасов. Периодични печатни издания за кино в България (1913-1944). Хронология и типология. Автореферат на дисертация за присъждане на образователната и научна степен доктор, Институт за изследване на изкуствата. БАН, 2017.
Спасов 2022: Р. Спасов. Спорът между „Нашето кино” и „Кинозвезда” / „Киновестник”. - Книжен спор. с. 5-6. – В: КИНОКУЛТУРА, ИЗКУСТВА И НАЦИОНАЛНИ ОБРАЗИ В БЪЛГАРИЯ (1920-1940). Формиране на обществената значимост на филмовата култура в периода между двете световни войни. Научно-изследователски проект на учени от Институт за изследване на изкуствата при БАН и Българска национална филмотека, подкрепен от Фонд „Научни изследвания” на МОН (Договор № КП-06-Н60/6 от 16.11.2021). Достъпно на: https://bgkino.com/library/%d1%81%d0%bf%d0%be%d1%80%d1%8a%d1%82-%d0%bc%d0%b5%d0%b6%d0%b4%d1%83-%d0%bd%d0%b0%d1%88%d0%b5%d1%82%d0%be-%d0%ba%d0%b8%d0%bd%d0%be-%d0%b8-%d0%ba%d0%b8%d0%bd%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d0%b7%d0%b4/, (посетено на 04. 07. 2022).
Терзиева 2017: М. Терзиева. Връзката между кино и училище в България (1914-1930) през погледа на писатели и педагози теоретици. – В: Език и литература. Научно филологическо издание, София, 2017, № 3-4, 202-209.
Христов 1996: К. Христов. Затрупана София. София, Полипринт, 1996, с. 169.
Янакиев 2000: Ал. Янакиев. Енциклопедия „Българско кино”. София, 2000.
Янакиев 2003: Ал. Янакиев. Синема.bg.,София, 2003.
Янакиев 2004: Ал. Янакиев. Интересни ли сме за света? – В: Проблеми на изкуството, № 2, 2004, 40-43.
Аз знам всичко, год. I, №35, 29. VI. 1914, с. 1-2: 1000 метра над София. Полетите с Румплер.
Аз знам всичко, год. I, № 36, 6. VII. 1914, с. 11: Карикатурна седмица. Нашият спорт.
Балканска трибуна, год. I, № 4, 4. XII. 1906, с. 3: Италиянски трансформист в столицата.
Балканска трибуна, год. I, № 339, 18. XI. 1907, с. 3.
Балканска трибуна, год. I, № 345, 24. XI. 1907, с. 3.
Балканска трибуна, год. I, № 346, 25. XI. 1907, с. 3.
Балканска трибуна, год. I, № 335, 14. XI. 1907, с. 3.
Балканска трибуна, год. I, № 339, 18. XI. 1907, с. 3.
Балканска трибуна, год. I, № 345, 24. XI. 1907.
Балканска трибуна, год. II, № 387, 11. I. 1908, с. 3.
Балканска трибуна, год. II, № 393, 17. I. 1908, с. 3.
Балканска трибуна, год. II, № 447, 14. III. 1908, с. 2.

Балканска трибуна, год. II, № 416, 10. II. 1908, с. 3.
Балканска трибуна, год. II, № 417, 11. II. 1908, с. 3.
Балканска трибуна, год. II, № 418, 12. II. 1908, с. 3.
Балканска трибуна, год. II, № 424, 19. II. 1908, с. 3.
Борба (Пловдив), год. II, № 273, 28. I. 1922, с. 2: Новини от Казанлък.
Българан, октомври 1905, № 75, с. 7: Горките съпрузи.
Българан, год. III, № 81, 15. I. 1906, с. 3: Рисунка от П. Морозов.
Българан, год. V, № 14, 24. I. 1909, с. 5: Пързалка. Рисунка от П. Морозов.
Българан, год. III, № 86, 19. II. 1906, с. 1: Българанчо през карнавала (Карикатура от Ал. Божинов).
Българан, год. III, № 102, 10. IX. 1906, с. 1: Как изглежда Българан, когато му се изчерпат всички броеве от вестника (Карикатура от Ал. Божинов).
България, год. I, № 10, 30. I. 1898, с. 4.
България, год. I, № 11, 3. II. 1898, с. 4.
България, год. I, № 12, 6. II. 1898, с. 4.
България, год. I, № 13, 10. II. 1898, с. 4.
България, год. I, № 14, 13. II. 1898, с. 4.
България, г. VI, № 138, 13. II. 1904, с. 3: Живи картини.
Български търговски вестник, год. V, № 65, 21. III. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. V, № 70, 28. III. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. V, № 71, 29. III. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. V, № 72, 31. III. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. V, № 73, 1. IV. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. V, № 74, 2. IV. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. V, № 75, 3. IV. 1897, с. 4.
Български търговски вестник, год. VI, № 57, 14. III. 1898, с. 2: Еден-театр.
Български търговски вестник, год. VI, № 61, 19. III. 1898, с. 2: Еден-театр.
Български търговски вестник, год. VI, № 63, 21. III. 1898, с. 2: Еден-театр.
Български търговски вестник, год. VI, № 92, 3. V. 1898, с. 4.
Български търговски вестник, год. VI, № 267, 7. XII. 1898, с. 2: Ново дружество.
Български търговски вестник, год. VIII, № 74, 5. IV. 1900, с. 4.
Български търговски вестник, год. VIII, № 75, 6. IV. 1900, с. 6.
Български търговски вестник, год. VII, № 162, 29. VII .1899, с. 2: Драйфус-кинематограф.
Български търговски вестник, год. IX, № 84, 20. IV. 1901, с. 4: Дневни новини [Tagesneuigkeiten]. Кинематограф [Kinematograph].
Български търговски вестник, год. IX, № 93, 2. V. 1901, с. 3: Дневни новини [Tagesneuigkeiten]. Кинематограф [Kinematograph].
Български търговски вестник, год. IX, № 118, 6. VI. 1901, с. 2: Дневни новини. Представление с кинематограф.
Български търговски вестник, год. IX, № 121, 9. VI. 1901, с. 4: Салон цирк Витали.
Български търговски вестник, год. IX, № 128, 17. VI. 1901, с. 7: Салон цирк Витали.
Български търговски вестник, год. IX, № 130, 20. VI. 1901, с. 4: Салон цирк Витали.
Български търговски вестник, год. X, № 250, 15. XI. 1902, с. 4.
Български търговски вестник, год. XVI, № 176, 12. VIII. 1908, с. 2.
Български търговски вестник, год. XVI, № 278, 14. XII. 1908, с. 1.
Български търговски вестник, год. XVI, № 280, 17. XII. 1908, с. 3.
Български търговски вестник, г. XVII, № 143, 7. VII. 1909, с. 2.
Българско кино, год. I, № 1, октомври 1933.
Варненски новини, год. X, № 304, 8. VI. 1925, с. 1: Летен Кино-Палас.
Вѣстник кинематографіи, год. II, № 49, 13. X. 1912, с. 1.
Вѣстник кинематографіи, год. IV, № 21, 1914, с. 4: Кинематографь и война.
Вечерна поща, год. IV, № 811, 20. X. 1903, с. 3: По инспекционната обиколка на военния министр.
Вечерна поща, год. V, № 922, 15. II. 1904, с. 3: Кинематографът на г-н Нобел.
Вечерна поща, год. V, № 930, 23. II. 1904, с. 3: Представление с кинематограф.
Вечерна поща, год. V, № 936, 29. II. 1904, с. 3: Кинематограф Чарлс Райдър Нобл.
Вечерна поща, год. V, № 940, 4. III. 1904, с. 3: Кинематограф Чарлс Райдър Нобл.
Вечерна поща, год. V, № 1076, 24. VII. 1904, с. 3: Англ. асистенти на военната прогулка.
Вечерна поща, год. V, № 1085, 2. VIII. 1904, с. 3: Поездка на столичната полиция.
Вечерна поща, год. V, № 1144, 1. X. 1904, с. 3: Кинематограф в столицата.
Вечерна поща, год. V, № 1158, 15. X. 1904, с. 3: Киномотограф.
Вечерна поща, год. V, № 1163, 20. X. 1904, с. 3: Цирк „България”.
Вечерна поща, год. VI, № 1333, 25. IV. 1905, с. 3: Хроника. Г-н Делонне за жен. бл. д-во.
Вечерна поща, год. VI, № 1334, 26. IV. 1905, с. 3: Хроника. Г-н Делоние за Ж. Бл. Д-во.
Вечерна поща, год. VIII, № 2307, 30. I. 1908, с. 1.
Вечерна поща, год. IX, № 2435 (934), 7. VI. 1908, с. 3: Забавления.
Вечерна поща, год. VIII, № 2455, 3. VII. 1908, с. 3: Направа на Театр-Опера. (Наумова).
Вечерна поща, год. IX, № 2918, 23. X. 1909, с. 2: Новият съвременен биограф.
Вечерна поща, год. IX, № 2901, 6. X. 1909, с. 2 Хроника. Нов театър в столицата (Наумова).
Вечерна поща, год. IX, № 2689, 1. III. 1909, с. 3: Кинематограф-опера (Наумова).
Вечерна поща, год. IX, 4. V. 1909, с. 2: (Наумова).
Вечерна поща, год. IX, 5. VI. 1909, с. 2: (Наумова).
Вечерна поща, год. IX, № 2803, 28. VI. 1909, с. 2: Военното училище на сцената в Аполо Театър (Наумова).
Вечерна поща, год. XI, № 80, 28. I. 1910, с. 3: Даскали – Кинематограф.
Вечерна поща, год. XII, № 3012, 31. I. 1910, с. 4: Театър и забавления (Наумова).
Вечерна поща, год. XI, № 3048, 8. III. 1910, с. 2: Пожар в „Нова Америка” (М. И. Стеров).
Вечерна поща, год. XI [IX], № 3103, 4. V. 1910, с. 2: Градинското увеселение в Военното училище (Наумова).
Вечерна поща, год. XI, № 3216, 29. VIII. 1910, с. 2.
Вечерна поща, год. XI, № 3217, 30. VIII. 1910, с. 2.
Вечерна поща, год. XI, № 3218, 31. VIII. 1910, с. 2.
Воля, год. I, № 184, 18. X. 1911, с. 1: Как ни представляват в чужбина.
Воля, год. II, № 278, 31. XII. 1913, с. 1: Кино Интим.
Воля, год. IV, № 427, 1. VII. 1914, с. 2: И полицията помага.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Време, год. II, № 372, 29. I. 1909, с. 1: България (Писмо от един провинциалист до провинциалния си приятел).
Ден, год. I, № 93, 4. III. 1904, с. 3: Кинематографа Нобел.
Ден, год. I, № 295, 1. X. 1904, с. 3: Кинематограф.
Ден, год. I, № 296, 2. X. 1904, с. 3: Кинематографа на г. Янзек.
Ден, год. II, № 449, 23. III. 1905, с. 3: Лични. Хроника.
Ден, год. II, № 453, 27. III. 1905, с. 3: Лични. Хроника.
Ден, год. II, № 480, 26. IV. 1905, с. 3: Хроника. Фантастически театр с благотворителна цел.
Ден, год. II, № 476, 22. IV. 1905, с. 3: Хроника. Фантастически театър.
Ден, год. IV, № 1048, 4. XII. 1906, с. 3: Хроника. Италиянски трансформист в столицата.
Ден, год. IV, № 1068, 24. XII. 1906, с. 3: Хроника. Представленията на г. Амброзо.
Ден, год. IV, № 1071, 30. XII. 1906, с. 3: Хроника. Представленията на г. Армандо Амбрози.
Ден, г. IV, № 1041, 27. XI. 1906, с. 3: Кинематограф.
Ден, год. III, № 1026, 12. XI. 1906, с. 3: Нов театрален салон в Юч-Бунар.
Ден, год. VI, № 2002, 24. X. 1909, с. 3.
Дневник, год. I, № 140, 30. IX. 1902, с. 3.
Дневник, год. I, № 142, 2. X. 1902, с. 3.
Дневник, год. III, № 612, 14. II. 1904, с. 3: Кинематограми.
Дневник, год. III, № 621, 23. II. 1904, с. 3: Кинематограми.
Дневник, год. III, № 628, 1. III. 1904, с. 3: Кинематографа Нобл.
Дневник, год. III, № 632, 5. III. 1904, с. 1.
Дневник, год. III, № 634, 7. III. 1904, с. 1.
Дневник, год. III, № 635, 8. III. 1904, с. 2.
Дневник, год. III, № 641, 14. III. 1904, с. 2: Г-н Нобл в провинцията.
Дневник, год. III, № 644, 17. III. 1904, с. 2: Из провинцията.
Дневник, год. III, № 655, 30. III. 1904, с. 3: Кинематографически представл.
Дневник, год. III, № 659, 3. IV. 1904, с. 2: Гостуването на Чарлса Нобл в Видин.
Дневник, год. III, № 764, 21. VII. 1904, с. 2: Военна разходка.
Дневник, год. III, № 809, 4. IX. 1904, с. 4.
Дневник, год. III, № 821, 16. IX. 1904, с. 4.
Дневник, год. IV, № 1020, 22. IV. 1905, с. 2: Фантастическо представление.
Дневник, год. IV, № 1022, 25. IV. 1905, с. 2: Представленията на г. Делоне.
Дневник, год. IV, № 1023, 26. IV. 1905, с. 2: Последньо представление на г. Делоне.
Дневник, год. IV, № 1201, 29. X. 1905, с. 2: По вкуса на публиката.
Дневник, год. VI, № 1859, 19. IX. 1907, с. 3: Кинематограф.
Дневник, год. VI, № 1860, 20. IX. 1907, с. 3: Кинематограф в Славянска Беседа.
Дневник, год. IV, № 1863, 23. IX. 1907, с. 3: Представленията с кинематограф.
Дневник, год. VI, № 1865, 25. IX. 1907, с. 3: Кинематограф.
Дневник, год. VI, № 1630, 22. I. 1907, с. 2: Театър „Нова Америка".
Дневник, год. VII, № 2126, 26. VI. 1908, с. 1.
Дневник, год. VII, № 2269, 21. XI. 1908, с. 3: Хроника. Влизането на Царя в столицата.
Дневник, год. VII, № 2282, 4. XII. 1908, с. 3: Военен театър и вечеринка.
Дневник, год. IX, № 2895, 30. VIII. 1910, с. 2.
Дневник, год. IX, № 2896, 31. VIII. 1910, с. 2
Дневник, год. IX, № 2912, 16. IX. 1910, с. 2: Акламации за българската армия.
Дневник, год. IX, № 2962, 6. XI. 1910, с. 3: Театър „Одеон".
Дневник, год. IX, № 2984, 29. XI. 1910, с. 3: Хроника. Положението на Сементовски-Курило.
Дневник, год. XI, № 3379, 20. I. 1912, с. 3: Модерният Театр и тържествата.
Дневник, год. XII, № 4065, 20. XII. 1913, с. 3: Модерен театър.
Дневник, год. XXII, № 7724, 26. VIII. 1925, с. 2: Аферата с филмите на екзекутираните. Кой е изнесъл филмите за пропаганда. Съдебно-полицейската анкета.
Дневник, 01. XII. 2006: Профил: Глория Палас https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_pari/2006/12/01/1639474_profil_gloriia_palas/ ; (посетено на 06. 07. 2022).
Добруджа (Бабадаг), год. I, № 1, 27. VI. 1917, с. 3: Хроника. Кинематограф.
Добруджа (Бабадаг), год. I, № 10, 18. VII. 1917, с. 3. Хроника.
Добруджа (Бабадаг), год. I, № 59, 9. XI. 1917, с. 3: Хроника. Театр-Кинематограф в Бабадаг.
Добруджа (Бабадаг), год. I, № 74, 14. XII. 1917, с. 4: Хроника. Кинематографически представления в Бабадаг.
Държавен вестник, 3. III. 1919, № 343.
Държавен вестник, 29. IV. 1930, № 21.
Женский свят, год. V, № 24, 20. XII. 1897, с. 189: Подпомаганье сиромасите (С. А. Ризова).
Заря, год. III, № 984, 5. III. 1917, с. 2
Зора, год. I, № 176, 6. XII. 1919, с. 2: Хроника: Въ Модерния театръ.
Зора, год. II, № 488, 29. XII. 1920, с. 2: Хроника. Училищен кинематограф.
Зора, год. III, № 833, 5. III. 1922, с. 3: Хроника. Кинооператорите.
Зора, год. III, № 839, 13. III. 1922, с. 3: Театри и събрания.
Зора, год. III, № 873, 26. IV. 1922, с. 1: Кинематографът.
Зора, год. III, № 889, 17. V. 1922, с. 2: Хроника.
Зора, год. IV, № 953, 4. VIII. 1922, с. 2.
Зора, год. IV, № 954, 5. VIII. 1922, с. 2: Хроника. Цанко Бакалов на кинематограф.
Зора, год. IV, № 972, 26. VIII. 1922, с. 2: Хроника. „Бай Ганю".
Зора, год. IV, № 1092, 25. I. 1923, с. 3: Хроника. „Под старото небе".
Зора, год. V, № 1230, 20. VII. 1923, с. 1.
Зора, год. VII., № 1854, 28. VIII. 1925, с. 1: Пропагандата срещу България. Анкета върху филма по обесването на Фридман, Коев и Задгорски.
Зора, год. IX, № 2637 , 20. IV. 1928, с. 1.
Зора, год. X, № 2929 , 7. IV. 1929, с. 2.
Зора, год. X, № 2936 , 15. IV. 1929, с. 2.
Зора, год. XI, № 2998, 1. VII. 1929, с. 4.
Зора, год. XI, № 3065, 20. IX. 1929, с. 2.
Зора, год. XI, № 3066, 21. IX. 1929, с. 2.
Зора, год. XI, № 3068, 23. IX. 1929, с. 3.

Зора, год. XI, № 3201, 7. III. 1930, с. 2.
Зора, год. XI, № 3202, 8. III. 1930, с. 4.
Зора, год. XI, № 3204, 10. III. 1930, с. 4.
Зора, год. XI, № 3205, 12. III. 1930, с. 4.
Зора, год. XI, № 3222, 31. III. 1930, с. 1-2.
Зора, год. XI, № 3225, 4. IV. 1930, с. 2.
Зора, год. XI, № 3226, 5. IV. 1930, с. 1.
Зора, год. XI, № 3227, 6. IV. 1930, с. 3.
Зора, год. XI, № 3228, 7. IV. 1930, с. 2.
Зора, год. XI, № 3234, 16. IV. 1930, с. 2.
Зора, год. XI, № 3236, 18. IV. 1930, с. 2.
Зора, год. XI, № 3245, 1. V. 1930, с. 3.
Зора, год. XI, № 3252, 10. V. 1930, с. 2.
Зора, год. XI, № 3254, 12. V. 1930, с. 4.
Зора, год. XI, № 3270, 2. VI. 1930, с. 3.
Зора, год. XII, № 3379, 10. X. 1930, с.1.
Зора, год. XII, № 3396, 29. X. 1930, с. 6.
Зора, год. XII, № 3403, 6. XI. 1930, с. 4.
Зора, год. XII, № 3431, 8. XII. 1930, с. 4.
Зора, год. XII, № 3463, 22. I. 1931, с. 2.
Зора, год. XII, № 3478, 9. II. 1931, с. 1.
Зора, год. XII, № 3505, 14. III. 1931, с. 2.
Зора, год. XII, № 3507, 16. III. 1931, с. 2.
Зора, год. XII, № 3521, 2. IV. 1931, с.1, 4: Чарли Чаплин гост на София; Чарли Чаплин гост на столицата.
Зора, год. XII, № 3684, 12. X. 1931, с. 3.
Зора, год. XII, № 3685, 14. X. 1931, с. 2.
Зора, год. XII, № 3726, 30. XI. 1931, с. 5.
Зора, год. XII, № 3728, 3. XII. 1931, с. 2.
Зора, год. XII, № 3743, 20. XII. 1931, с. 4.
Зора, год. XII, № 3744, 21. XII. 1931, с. 3.
Иллюстрация Светлина, год. VII, № 5 (V), май 1897, с. 16.
Камбана, год. IX, № 2302, 27. VI. 1915, с. 3.
Камбана, год. X, № 2876, 27. V. 1917, с. 2.
Кинематограф, год. I, № 1, 16. XI. 1929, с. 3: Нашата цел.
Кинематограф, год. I, № 1, 16. XI. 1929, с. 15: Весела страница.
Кинематографически преглед, год. I, №1, октомври 1920, с. 1.
Кинематографически преглед, год. I, №6, декември 1920, с. 6: Лиляна.
Кинематографически преглед, год. I, № 10, 1921, с. 6: Кино вести.
Кинематографически преглед, год. I, № 17, 1921, с. 4: Из нашата област.
Кинематографически преглед, год. I, № 21, 1921, с. 3: Из нашата област.
Кино, год. I, № 1, 20. VI. 1927, с. 1: Кино.
Кино, год. I, № 6, 31. VII. 1927, с. 1-2: Виола Колчагова-Ессен.
Кино, год. I, № 13, 17. IX. 1927, с. 4: Бележник на читателя.
Кино, год. I, № 14, 26. IX. 1927, с. 1-4: Специален брой за „Метрополис".
Кино, год. I, № 15, 08. X. 1927, с. 1: Специален брой за българския филм: „Човекът, който забрави Бога" (съдържание и отзив от Антон Маринович).
Кино, год. I, № 16, 22.10.1927, с. 4: Бележник на читателя.
Кино, год. I, № 22-23, 20. I. 1928, с. 1-4: Ваня Янакиева – Iwa Wanja.
Кино, год. I, № 24, 28. I. 1928, с. 1: Специален брой за „Черния пират".
Кино, год. III, № 53, 15. III. 1930, с. 4: Тонфилмовата треска е вече в България А. И. Маринович).
Кино, год. III, № 53а, 16. III. 1930, с. 3.
Кино, год. III, № 54, 10. IV. 1930.
Кино, год. III, № 55, Великден [20. IV.] 1930, с. 2: Звуков Великден (Вместо честитки и фейлетон).
Кино, год. VII, № 1, 12. II. 1934, с. 1.
Кино, год. VII, № 4, 7. III. 1934, с. 1.
Кино, год. VII, № 5, 14. III. 1934, с. 1: Театър „Капитол" ще доставя филми.
Кино, год. VII, № 5, 14. III. 1934, с. 5: Купоните за намаление на „Кино".
Киновестник, год. I, № 8, 1924, с. 2: Как правихме „Българан е галант" (Васил Х. Гендов).
Киновестник, год. I, № 24, 1924, с. 2: Киновестник и Кино-звезда се сливат.
Киноглас, год. II, №15, 23. III. 1922, с. 1.
Кино-журнал: Орган на кинематографическото изкуство, год. I , № 10, ноември 1913, с. 1.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, № 2, 16. IV. 1922, с. 1.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, № 3, 30. IV. 1922, с. 1.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, № 3, 30. IV. 1922, с. 3: Киновести.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, № 4, 14. V. 1922, с. 1, 6.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, № 5, май 1922, с. 4: Киновести.
Кинозвезда (Пловдив), г. II, № 5, май 1922, с. 6-7: Около операторския съюз.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, № 6, юни 1922, с. 3: Киновести.
Кинозвезда (Пловдив), год. II, бр. 7, юли 1922, с. 3: Киновести.
Кинозвезда (Пловдив), год. IV, № 1, 25. XI. 1924, с. 4: Едно светло дело. – Из нашата област.
Кинозвезда (Пловдив), год. IV, № 1, 25. XI. 1924, с. 4-7: Българите в американското кино.
Кинозвезда (Пловдив), год. IV, № 2, 5. XII. 1924, с. 6, 12: Българите в американското кино от Григорий Клюз.
Кинозвезда (Пловдив), год. IV, № 6, 1. II. 1925, с. 4: „Годно ли е лицето Ви за филм?" – Нашият нов конкурс.
Кинозвезда (Пловдив), год. IV, № 13, 22. III. 1925, с. 3: За киностудията, за „Нашето кино" и за други работи.
Кинозвезда (Пловдив), год. IV, № 14, 29. III. 1925, с. 4: Кино-школа? От К. И. Василев (Киноман).
Киноизкуство, год. I, № 1, 1. III. 1926, с. 1; 2: Нашата задача (Ред Аце).
Киноизкуство, год. I, № 1, 1. III. 1926, с. 14: Борис Михайлов.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Киноизкуство, год. II, № 2, 15. IX.1927, с .3: Да ценим родното.
Киноизкуство, год. II, № 2, 15. IX. 1927, с. 8: Конкурс за най-хубави читатели и читателки на списанието ни.
Киноизкуство, год. II, № 2, 15. IX.1927, с. 8: Български народен филм.
Киноизкуство, год. II, № 3, 1. X.1927, с. 3: Да ценим родното.
Киноизкуство, год. II, № 4, 15. X.1927, с. 4: Йохан Розенблат.
Киноизкуство, год. II, № 5, 15. XI. 1927, с. 6.
Киноизкуство, год. II, № 8, април 1928, с. 2: Приятели на киното.
Киноизкуство, год. II, № 8, април 1928, с. 3: Васил Гендов „Човекът, който забрави Бога".
Киноизкуство, год. II, № 9-10, май 1928, с. 1-5: Ива Ваня.
Киноизкуство, год. II, № 9-10, май 1928, с. 10: Седмична програма на кината в София.
Киноизкуство, год. II, №11, септември 1928, с. 1.
Киноизкуство, год. II, № 11, септември 1928, с. 3-4: Как се създадоха кино-списанията в България.
Киноизкуство, год. II, № 11, септември 1928, с. 4-5: Трябва да напиша нещо (Ива Ваня).
Киноизкуство, год. II, № 11, септември 1928, с. 8.
Киноизкуство, год. II, № 12, октомври 1928, с. 1-4: Ива Ваня – по случай пристигането ѝ в София; Ива Ваня пристигна; Ива Ваня за себе си; Ива Ваня – едно интервю.
Киноизкуство, год. II, №12, октомври 1928, с.5: Пътят на безпътните (Г.И.).
Кинопреглед, год. I, № 4, 1920, с.1.
Кинопреглед, год. I, № 22, 1921.
Кинопреглед, год. I, № 23, април 1921, с. 8: Из нашата област.
Кинопреглед, год. I, № 24, май 1921, с. 1, 4, 6, 8, 11: Фотоси от филма „Дяволът в София".
Кинопреглед, год. II, № 26, 1921, с. 10: Редакцията. † Владимир Петков.
Кинопреглед, год. II, № 28, 1921, с. 3: Министра на народното просвещение г-н Ст. Омарчевски и младата филмова индустрия у нас (А. Давидов).
Кинопреглед, г. II, № 29, 1921, с. 8: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, № 33, 1922, с. 7: Поща.
Кинопреглед, год. II, № 34, 1922, с. 3: Киното у нас.
Кинопреглед, год. II, № 35, 1922, с. 8: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, № 38, 1922, с. 4: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, № 39, 1922, с. 4: Киновести.
Кинопреглед, год. II, № 39, 1922, с. 4: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, № 40, 1922, с. 2: Около операторския съюз.
Кинопреглед, год. II, № 40, 1922, с. 4: Кино-вести.
Кинопреглед, год. II, № 41, 1922, с.3: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, № 42, 1922, с. 2: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, бр. 43, 1922, с. 2-3: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, № 44, 1922, с. 3: Из нашата област.
Кинопреглед, год. II, бр. 44, 1922, с. 3: Из нашата област.
Кинопреглед, год. VIII, № 42, 19. XI. 1927, с. 1.
Кинопреглед, год. I, №1, 5. X. 1929, с.10.
Кинопреглед, год. I, №2, 8. XI. 1929, с.14.
Кинопреглед (Русе), год. IV, № 10, 1930, с. 2: Бележки за филма „Сърдцето на България".
Киносвят, год. I, № 1, 1921, с. 9: Кинематографа у нас. „Лиляна" в Виена.
Киносвят, год. I, № 2, 1921, с. 4: Кинематографа у нас. Една новост.
Киносвят, год. I, № 2, 1921, с. 5: Кинематографа у нас. Д-во „Луна".
Киносвят, год. I, №3, 1921, с. 1: Маня Цачева.
Литературен глас, № 50, 30. XI. 1929, с. 6: Филма „Сърцето на България".
Лъч, №286, 22. XI. 1929: Филмът „Сърцето на България" (Хр. Константинов).
Мир, год. III, № 326, 11. XII. 1896, с. 3: Вътрешен отдел.
Мир, год. III, № 327, 13. XII. 1896, с. 2: Вътрешен отдел.
Мир, год. IV, № 532, 12. V. 1898, с. 2: Дневни новини.
Мир, год. IV, № 510, 17. III. 1898, с. 3: Книжнина и искуство. Еденовия театър в София.
Мир, год. XIII, № 2170, 1. VII. 1907, с. 3: Подпалил се кинематограф.
Мир, год. XIV, № 2431, 1. VI. 1908, с. 3: Дневни новини. В градина „Нова Америка".
Мир, год. XIV, 6.VI.1909.
Мир, год. XVI, № 3086, 11. IX. 1910, с. 3.
Мир, год. XIX, № 4074, 30. XI. 1913, с. 3: Спречкване между български и сръбски студенти в един кинематограф.
Мир, год. XIX, № 4095, 22. XII. 1913, с. 1.
Мир, год. XXII, № 4802, 21. II. 1916, с. 2.
Мир, год. XXII, № 4897, 3. VII. 1916, с. 2.
Мир, год. XXII, № 4898, 4. VII. 1916, с. 2.
Мир, год. XXII, № 4899, 5. VII. 1916, с. 2;
Мир, год. XXII, № 4900, 6.VII.1916, с. 2: Театър Одеон.
Мир, год. XXII, № 4952, 8. IX. 1916, с. 2: Германците за България.
Мир, год. XXII, бр. 5000, 4. XI. 1916, с. 2: Политиката и кинематографа.
Мир, год. XXIV, № 5334, 23. I. 1918, с. 2: Шведска мисия.
Мир, год. XXIV, № 5427, 17. V. 1918, с. 3: „Фонд I-ва армия".
Мир, год. XXV, № 5700, 10. V. 1919, с. 2: За кинематографическите театри.
Мир, год. XXV, № 5713, 28. V. 1919, с. 2: Събрания и сказки: Българския Аероклуб.
Мир, год. XXV, № 5714, 30. V. 1919, с. 2: Хроника: Праздника на авиаторите.
Мир, год. XXV, № 5717, 3. VI. 1919, с. 2: Хроника: Праздненството на Кириль и Методи.
Мир, год. XXVI, № 6116, 7. X. 1920, с. 2: Новини и съобщения: Юбилейни и празднични.
Мир, год. XXVI, № 6173, 18. XII. 1920, с. 2: Новини и съобщения: Акционерно Д-во „Луна".
Мир, год. XXVI, № 6184, 28. XII. 1920, с. 2: Новини и съобщения. Училищни.
Мир, год. XXVII, № 6197, 15. I. 1921, с. 2: Новини и съобщения. Лични.
Мир, год. XXVII, № 6248, 28. III. 1921, с. 2: Новини и съобщения. Откриването на фабриката „Енидже".
Мир, год. XXVII, № 6272, 26. IV. 1921, с. 2: Новини и съобщения. Разни.
Мир, год. XXVII, № 6417, 24. X. 1921, с. 2.
Мир, год. XXVIII, № 6553, 6. IV. 1922, с. 2: Новини и съобщения. Театър и музика. Свободен театър.
Мир, год. XXVIII, № 6713, 21. X. 1922, с. 3: Новини и съобщения. Лични.

Мир, год. XXIX, № 6796, 3. II. 1923, с. 3: Новини и съобщения. Разни. Васил Левски на филм.
Мир, год. XXIX, № 6905, 18. VI. 1922, с. 2: Новини и съобщения. Театър и музика.
Мир, год. XXIX, № 6910, 23. VI. 1923, с. 3: Новини и съобщения. Разни. Сгромолясването на дружбашкото правителство на филм.
Мир, год. XXXII, № 7757, 8. V. 1926, с. 1: Ученически кинематограф.
Мир, год. XXXII, № 7780, 5. VI. 1926, с. 2: Културно-просветни.
Мир, год. XXXII, № 7782, 8. VI. 1926, с. 2: Културно-просветни.
Мир, год. XXXII, № 7784, 11. VI. 1926, с. 2: Театър и музика.
Мир, год. XXXII, № 7785, 12. VI. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7792, 22. VI. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7799, 30. VI. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7874, 28. IX. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7892, 19. X. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7924, 28. XI. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7945, 22. XII. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7926, 30. XI. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7928, 2. XII. 1926, с. 1-2.
Мир, год. XXXII, № 7936, 11. XII. 1926, с. 1-2.
Мир, год. XXXII, № 7937, 12. XII. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7946, 23. XII. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXII, № 7951, 29. XII. 1926, с. 2.
Мир, год. XXXIII, № 8030, 5. IV. 1927, с. 2.
Мир, год. XXXIII, № 8112, 19. VII. 1927, с. 2.
Мир, год. XXXIII, № 8117, 24. VII. 1927, с. 2.
Мир, год. XXXIII, № 8160,13. IX. 1927, с. 2.
Мир, год. XXXIII, № 8165, 20. IX. 1927, с. 1.
Мир, год. XXXIII, № 8168, 22. IX. 1927, с. 1.
Мир, год. XXXIII, № 8251, 31. XII. 1927, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8370, 26. V. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8377, 5. VI. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8379, 7. VI. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8385, 14. VI. 1928, с. 1.
Мир, год. XXXIV, № 8389, 19. VI. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8395, 26. VI. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8403, 05. VII. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8412, 17. VII. 1928, с. 1.
Мир, год. XXXIV, № 8423, 30. VII. 1928, с. 1.
Мир, год. XXXIV, № 8442, 21. VIII. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8444, 23. VIII. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8446, 25. VIII. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8452, 03. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8453, 04. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8460, 12. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8462, 14. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8463, 15. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8464, 17. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8468, 21. IX. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8480, 06. X. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8485, 12. X. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8494, 23. X. 1928, с. 3.
Мир, год. XXXIV, № 8495, 24. X. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8500, 30. X. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8503, 03. XI. 1928, с. 2.
Мир, год. XXXIV, № 8504, 05. XI. 1928, с. 1.
Мир, год. XXXV, № 8638, 17. IV. 1929, с. 2.
Мир, год. XXXV, № 8657, 10.V.1929, с. 3: Филмът на държ. каменовъгл. мини Перник „Сърдцето на България" (В. Христов).
Мир, год. XXXV, № 8668, 25. V. 1929, с.2.
Мир, год. XXXV, № 8669, 27. V. 1929, с.2.
Мир, год. XXXV, № 8695, 28. VI. 1929, с.2.
Мир, год. XXXV, № 8697, 1. VII. 1929, с.2.
Мир, год. XXXV, № 8764, 19. IX. 1929, с.2.
Мир, год. XXXV, № 8765, 20. IX. 1929, с.1-2.
Мир, год. XXXV, № 8766, 21. IX. 1929, с.1.
Мир, год. XXXV, № 8767, 23. IX. 1929, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8899, 5. III. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8900, 6. III. 1930, с. 1.
Мир, год. XXXVI, № 8903, 10. III. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8905, 12. III. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8907, 14. III. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8909, 17. III. 1930, с. 1.
Мир, год. XXXVI, № 8910, 18. III. 1930, с. 1.
Мир, год. XXXVI, № 8911, 19. III. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8921, 31. III. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8925, 4. IV. 1930, с. 1.
Мир, год. XXXVI, № 8926, 5. IV. 1930, с. 1.
Мир, год. XXXVI, № 8935, 17. IV. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8936, 18. IV. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8937, 19. IV. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8948, 3. V. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8952, 9. V. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8953, 10. V. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8956, 14. V. 1930, с. 1.
Мир, год. XXXVI, № 8958, 16. V. 1930, с. 2.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

Мир, год. XXXVI, № 8962, 21. V. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 8970, 1. VI. 1930, с. 1-2.
Мир, год. XXXVI, № 8984, 19. VI. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 9000, 8. VII. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 9129, 11. XII. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 9138, 22. XII. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 9143, 27. XII. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVI, № 9144, 28. XII. 1930, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9167, 30. I. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9191, 27. II. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9197, 7. III. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9200, 11. III. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9203, 14. III. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9207, 19. III. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9226, 11. IV. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9227, 14. IV. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9232, 20. IV. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9303, 17. VII. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9399, 5. XI. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9404, 12. XI. 1931, с. 1.
Мир, год. XXXVII, № 9406, 14. XI. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9407, 16. XI. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9419, 30. XI. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9433, 16. XII. 1931, с. 1.
Мир, год. XXXVII, № 9435, 18. XII. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9436, 19. XII. 1931, с. 2.
Мир, год. XXXVII, № 9437, 21. XII. 1931, с. 3.
Мир, год. XXXVIII, № 9720, 3. XII. 1932, с. 5.
Мир, год. XXXIX, № 9751, 10. I. 1933, с. 3.
Мир, год. XXXIX, № 9771, 4. II. 1933, с. 2.
Мир, год. XXXIX, № 9776, 10. II. 1933, с. 1.
Мир, год. XXXIX, № 9835, 24. IV. 1933, с. 2.
Мир, год. XXXIX, № 9960, 23. IX. 1933, с. 2.
Мир, год. XXXIX, № 9964, 29. IX. 1933, с. 2.
Морско ехо: вестник за култура и обществен живот, год. III, № 206, септември 1928, с. 1: Реклама за филма „Когато любовта говори".
Народни права, г. VI, № 141, 8. XII. 1896, с. 4: Вътрешни новини.
Нашето кино, год. I, № 13, 1924, 4: Госпожица Цветана Цачева (препис) – Александър в София.
Нашето кино, год. II, № 36, 25. II. 1925, с. 7: Коварната принцеса Турандот.
Нашето кино, год. II, № 44, 1925, с. 10: Момина скала.
Нашето кино, год. II, № 44, 1925, с. 11: Ден на киното.
Нашето кино, год. III, № 42, 1926, с. 8-9: Филмът на „Домът на изкуствата и печата" (Коп.).
Нашето кино, год. III, № 65, 25. VI. 1926, с. 6: „Фанамет" в София.
Нашето кино, год. III, №70, септември 1926, с. 5: След смъртта на Валентино (Кореспонденция от Холивуд).
Нашето кино, год. III, № 71, 1. X. 1926.
Нашето кино, год. III, № 74, 28. X. 1926, с. 1: Специален брой. Един международен конкурс за красота.
Нашето кино, год. IV, № 82, 1927, с. 3-4: Конкурс за най-красивата жена или конкурс за филмова звезда?
Нашето кино, год. IV, № 83, 1927, с. 4-5: Деветте избранници на конкурса „Фанамет".
Нашето кино, год. IV, № 84, 1927, с. 5: Резултата от конкурса на „Фанамет".
Нашето кино, год. IV, № 91, 1927, с. 3: Васил Гендов за новия си филм „Човекът, който забрави Бога".
Нашето кино, год. IV, № 94, 1927, с. 6: Човекът, който забрави Бога.
Нашето кино, год. IV, № 95, 1927, с.3.
Нашето кино, год. VII, № 158, 27. XII. 1930, с. 3: Равносметка.
Нашето кино, год. VII, № 158, 27. XII. 1930, с. 11: Списък на кинотеатрите в страната, преустроени за звукова прожекция до 31 декември 1930 г.; Звукови и говорящи филми, представени в София до 31.XII.1930 год.
Независимост, год. V, № 1270, 1. VIII. 1925, с. 1: Ъ. Как се позори България. Един комунистически филм против кабинета на Цанков и против „буржуазията" (Специална кореспонденция на „Независимост"). Париж, Монмантър.
Нов век, год. I, № 53, 30. VI. 1899, с. 3: Хроника.
Нов век, год. I, № 97, 25. X. 1899, с. 3: Хроника.
Нов век, год. VII, № 992, 15. II. 1906, с. 1.
Нов век, год. VII, № 993, 17. II. 1906, с. 1.
Нов дневник, год. II, № 312, 8. IV. 1903, с. 2: Хроника. Кинематограф.
Нова Комедия, год. I, № 27-7, 26. V. 1921, с. 7: Хроника.
Нова Комедия, год. II, № 38, 23. XII. 1921, с. 4: Хроника.
Нова Марица (Пловдив), год. III, № 101, 18. II. 1907, с. 2 Престидижиатор в града ни.
Отзив, год. I, № 50, 8. IV. 1897, с. 3.
Пловдив, № 1102, 31. III. 1901, с. 2.
Пловдив, г. XIX, № 1250, 12. VI. 1904, с. 2: Г-н Нобл и неговий кинематограф.
Пловдив, № 1250, 12. VI. 1904, с. 2: Съединението кинематографирано.
Пловдив, № 1251, 19. VI. 1904, с. 3: Последний Час.
Пловдив, № 1252, 26. VI. 1904, с. 3: Кинематографа в Търговски хотел.
Поход, бр. 70-71, 1941, с. 4: Печорин. Родно филмово изкуство.
Поща, год. I, № 32, 13. IV. 1900, с. 3: Смърдящи Драйфус.
Правда (Пловдив), год. I, № 223, 8. VII. 1923, с. 1: Хроника.
Пряпорец, год. V, № 22, 20. VII. 1902, с. 2: Кинематограф.
Пряпорец, год. XIII, № 2, 3. I. 1910, с. 3.
Пряпорец, год. XIV, № 280, 14. XII. 1911, с. 3: Хроника. Кинематограф в градското казино.
Пряпорец, год. XV, № 109, 19. V. 1912, с. 3: Първо кинемаколорно представление в София.
Пряпорец, год. XV, № 9, 12. I. 1912, с. 3: Столичният общински съвет.

Пряпорец, год. XVIII, № 202, 19. IX. 1916, с. 2.
Пряпорец, год. XVIII, № 203, 20. IX. 1916, с. 2: Модерен театър.
Работнически вестник, год. VI, № 2, 26. IX. 1902, с. 4.
Работнически вестник, год. VI, № 3, 3. X. 1902, с. 4.
Работнически вестник, год. VI, № 4, 10. X. 1902, с. 4.
Работнически литературен фронт (РЛФ), № 5, 1. VIII. 1930, с. 3: Български Киноуниверситет.
Развигор, год. I, № 24, 18. VI. 1921, с. 4: Бележки. Дружество за български кинематограф.
Развигор, год. II, № 77, 5. VIII. 1922, с. 2–3: Кинематографи.
Развигор, год. II, № 81, 1. IX. 1922, с. 4: Кинематографа в Германия.
Развигор, год. II, № 85, 30. IX. 1922, с. 2: Кинематографа у нас.
Реч, год. II, № 300, 8. VI. 1908, с. 3. Хроника. Максим-Биограф.
Реч, год. II, № 319, 26. VI. 1908, с. 1.
Реч, год. II, № 285, 23. V. 1908, с. 3: Хроника. Вчерашното градинско увеселение.
Реч, год. II, № 475, 4. XII. 1908, с. 3: „Софийския Модерен Театър".
Реч, год. III, № 506, 7. I. 1909, с. 3.
Реч, год. III, № 621, 5. V. 1909, с. 3 Кинематографът.
Реч, год. IV, № 921, 8. III. 1910, с. 3: Пожар в Нова Америка.
Реч, год. IV, бр. 1131, 10. X. 1910, с. 3: Хроника. „Борислав" в кинематографа.
Реч, год. IV, бр. 1138, 17. X. 1910, с. 3: Хроника. Царя в кинематограф.
Реч, год. V, № 1445, 7. X. 1911, с. 3: Кинематограф в гр. Казино.
Реч, год. V, № 1503, 15. XII. 1911, с. 3: Кинематограф в казиното.
Реч, год. VI, № 1718, 2. VIII. 1912, с. 2-3: Народът иска война. Грандиозният митинг в столицата.
Русенско ехо (Русе), год. III, бр. 100, 17. X. 1910, с. 3: „Борислав" на кинематографически представления.
Русенско ехо (Русе), год. III, бр. 104, 21. XI. 1910, с. 4: Модерен кинематограф.
Сан-Стефанска България (Пловдив), год. VI, № 33, 1. X. 1904, с. 3: Електрически кинематограф.
Светлина, год. XII, бр. I, януари 1904, с. 16: Откриване на XIII Обикн. Народно Събрание (фотография).
Светлина, год. XVIII, бр. III, март 1910: Борислав на сцената в Народния театър.
Светлина, год. XIX, бр. IX–X, 1911, с. 21: Българските юнаци в Загреб (фотография).
Свободен глас (Варна), год. X, № 28, 2. VIII. 1915, с. 2: Дневни новини. Морски праздник.
Северна поща (Варна), год. II, № 16, 4. VII. 1923, с. 1: Хроника.
Седмица Пате, год. I, 16. I. 1914.
Слово, год. XIII, № 3624, 1934, с. 4.
Смях, год. IV, № 201, 28. VI. 1915, с.1.
Софийска вечерна поща, год. I, № 12, 1. I. 1912, с. 3: Кинематографи.
Софийска вечерна поща, год. I, № 48, 9. II. 1912, с. 5: Забавления.
Софийска вечерна поща, год. I, № 23, 14. I. 1912, с. 5: Хроника. Публиката аплодира.
Софийски новини, год. III, № 44, 21. I. 1909, с. 3: Из Модерния Театър.
Софийски новини, год. IV, № 61, 25. VI. 1909, с. 3: Театър „Аполо".
Софийски новини, год. V, № 51, 16. XI. 1910, с. 3: Кинимотографа „Одеон".
Софийски новини, год. VI, № 689, 26. III. 1911, с. 3: Театър „Одеон".
Софийски новини, год. VI, № 690, 27. III. 1911, с. 3: Ежедневни кинопредставления в театър „Одеон".
Софийски новини, год. VI, № 691, 28. III. 1911, с. 3: Ежедневни кинопредставления в театър „Одеон".
Съвременна илюстрация: Полумесечно списание за литература, изкуство, наука и обществен живот, год. III, №14-15, 1915.
Театрален преглед, год. I, № 13, 17. IX. 1921.
Театрален преглед, год. I, № 14, 24. IX. 1921, с. 13.
Театър и кино, год. I, № 3, 1933, с. 2: Филм и критика. Бунтът на робите.
Темпо, год. I, № 1, 8. IV. 1933, с. 2: Защо излиза „Темпо".
Темпо, год. I, № 2, 1. VI. 1933, с. 3: Може ли да имаме художествен филм?
Темпо, год. I, № 2, 1. VI. 1933, с. 7: Основаването на Съюза на българските филмови производители.
Темпо, год. I, № 3, 23. VI. 1933, с. 3-5: Момичето на природата.
Темпо, год. I, № 3, 23. VI. 1933, 8: Купон за билет с намалени цени.
Темпо, год. I, № 4, юли 1933, с. 2; 4: Бунтът на робите; Кино Култура.
Тонфилмова заря, год. I, № 1, 6. I. 1933, с. 1: Драги читатели.
Утро, год. I, № 91, 4. V. 1911, с. 3: Тържеството в военното училище.
Утро, год. II, № 469, 22. V. 1912, с. 3: Хроника. Ботевото утро.
Утро, год. VI, № 1836, 15. III. 1916, с. 2.
Утро, год. VI, №1837, 16. III. 1916, с. 2: Театър Одеон. Войната за Македония.
Филм, год. I, №1, 1. VIII. 1930, с. 1.
Филм, год. I, №3, 26. VIII. 1930, с. 1.
Филм, год. I, №4, 15. IX. 1930.
Филм, год. I, №7, декември 1930, с. 3-4: Царските тържества на филм. Село Бачково. „Под орловото гнездо" и Балабанов Никола (Г. Иванов).
Филм, год. II, № 12, 1-15. XII. 1943, с. 5: Поглед към света - кино „Култура".
Филм, год. III, № 6, 1944, с. 6.
Филм и критика, год. I, № 1, 10. VIII. 1930, с. 1, 3: Вместо оправдание.
Филм и критика, год. I, № 2, 17. VIII. 1930, с. 4.
Филм и критика, год. I, № 3, 24. VIII. 1930, с. 1, 4: За „Българския киноуниверситет" (Панталей Матеев).
Филм и критика, год. I, № 4, 31. VIII. 1930, с. 2-3.
Филм и критика, год. I, № 6, 14. IX. 1930, с. 2-3.
Филм и критика, год. I, №7, 21.IX.1930, с.1.
Филм и критика, год. I, № 8, 28.IX. 1930, с. 1, 3.
Филм и критика, год. I, № 9, 5.X.1930, с. 1.
Филм, тон и музика, год. I, № 5, 1930, с. 3: Към Вас читатели и читателки (Администрацията).
Филм, тон и музика, год. I, № 5, 1930, с. 10-11.
Филм, тон и музика, год. I, № 6, 1930, с. 1, 3, 7;

Филм, тон и музика, год. I, № 6, 1930, с. 7: Съобщение за първото представителство на италиански разпространители на тон-филми – БОРДЖИО.
Филм, тон и музика, год. I, № 8, 1930, с. 2: Съобщение за театър Одеон.
Филм, тон и музика, год. I, № 8, 1930, с. 4: „Метро Голдуин Майер" открива свое представителство в София.
Филмов преглед, год. I, №1, 5. X. 1929, с.1, 4, 11.
Филмов преглед, год. I, № 2, 8. XI. 1929, с. 7, 11.
Щурец, год. I, №1, 24. XII. 1932.
Юг (Пловдив), год. VII, № 1975, 17. VII. 1925, с. 1.
Юг (Пловдив), год. VII,№ 1976, 18. VII. 1925, с. 1.
ЦДА (Централен държавен архив)
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 7, л. 216г: Писмо на Герчо Марковски до Министъра на Народното Просвещение.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 54.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 83.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 83, л. 119: Списък на кинематографите в София от 8 февруари 1927 г.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 204.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 205, л. 156: Молба от В. Пошев и „Паисий" Филм до Културното отделение при МНП
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 205, л. 166: Писмо от В. Стоев и дружество „Левски" до МНП и отдела „Пропаганда с подвижни кина".
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 265, л. 185: Писмо до Министъра на Народното просвещение за филма „В царството на розите".
ЦДА, ф. 177, оп. 2, а. е. 569, л. 37-38.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е. 1231, л. 50, 63, 65, 65г.
ЦДА, ф. 177К, оп. 2, а. е.1231, л. 63: Заповед за командироването на Хр. Константинов
ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 15, л. 141–141г.
ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 263г.
ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 266г.
ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 276.
ДА София, ф. 1318К, оп. 2, а. е. 16, л. 274г.

Bernardini 2002: A. Bernardini. Cinema muto italiano. I film „dal vero" 1895–1914. La Cineteca del Friuli, 2002, p. 125-150.
Bottomore 2012: St. Bottomore. From Theatre Manager to Globetrotting Cameraman: the Strange Career of Charles Rider Noble (1854-1914). – Film History Vol. 24, № 3, 2012, p. 281-301.
Bousquet 1996: H. Bousquet. Catalogue Pathé des années 1896 à 1914. Vol. I (1896–1906), 1996.
Bousquet 1993: H. Bousquet. Catalogue Pathé des années 1896 à 1914. Vol. II (1907-1909), 1993.
Catalogue des mille premiers films Lumière (http://www.lesgensducinema.com/biographie/LumiereLouis.htm).
Cinéma 1912: Annuaire de la Projection Fixe et Animée. Paris. Charles-Mendel Fils, Éditeur, 1912.
Chardère 1995: B. Chardère. Catalogue 1905 des vues pour cinématographe. In: Les images des Lumière. Liège, Gallimard, 1995 , p. 191-198.
Delmard 1912: A. Delmard. Cinematograph Theatres in Sophia. – The Cinema, July, 1912, p. 8–9
Erdeljanović 2005-2006: Al. Saša Erdeljanović. Producent Svetozar Botorić i njegovi filmovi. – Novi filmograf, № 1 (jesen 2005–zima 2006).
Georges Méliès. Star Films Catalogue (http://filmjournal.net/melies/star-films-catalogue/).
Grgić 2022: A. Grgić. Early Cinema, Modernity and Visual Culture. The Imaginary of the Balkans. Amsterdam. Amsterdam University Press, 2022, 278 p. (http://www.filmsite.org/sexinfilms1.html).
Kardjilov 2020a: P. Kardjilov. The Cinematographic Activities of Charles Rider Noble and John Mackenzie in the Balkans (Volume One). Cambridge Scholars Publishing, 2020, Lady Stephenson Library, Newcastle upon Tyne, NE6 2PA, UK, 424 p.
Kardjilov 2020b: P. Kardjilov. The Cinematographic Activities of Charles Rider Noble and John Mackenzie in the Balkans (Volume Two). Cambridge Scholars Publishing, 2020, Lady Stephenson Library, Newcastle upon Tyne, NE6 2PA, UK, 484 p.
Knežević 1992: S. Knežević. Filmske predstave putujućih prikazivača kao početni oblik kinematografskih delatnosti na teritoriji Jugoslavije (1896–1900) [докторска дисертация – ръкопис]. Beograd, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet dramskih umetnosti, 1992, p. 160, 181.
Kosanović 1985: D. Kosanović. Počeci kinematografije na tlu Jugoslavije 1896–1918. Beograd, Institut za film, Univerzitet umetnosti, 1985, p. 37, 94.
Kosanović 2000: D. Kosanović. Leksikon pionira filma i filmskih stvaralaca na tlu jugoslovenskih zemalja 1896–1945. Beograd, Institut za film, Jugoslovenska kinoteka, Feniks film, 2000, p. 27, 155.
Luke McKernan 2017: George H. Rogers (http://www.charlesurban.com/biographies.html).
Musser 1997: Ch. Musser. Edison Motion Pictures, 1890–1900. An Annotated Filmography. Gemona (Italy), Smithsonian Institution Press, 1997. 720 p.
Ripeanu 2008: B. T. Filmat in Romania. Filmul documentar 1897–1948. Bucuresti, Meronia, 2008, 656 p.
Rittaud-Hutinet 1985a: J. Rittaud-Hutinet. Lexique des opérateurs. – In: Le cinéma des origines: les frères Lumière et leurs opérateurs. Seyssel, Editions du Champ Vallon, 1985, p. 227-239.
Rittaud-Hutinet 1985b: J. Rittaud-Hutinet. Le cinéma des origines: les frères Lumière et leurs opérateurs. Seyssel, Editions du Champ Vallon, 1985, p. 151, 158.
Slijepčević 1982: B. Slijepčević. Kinematografija u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini 1896–1918. Beograd, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Institut za film u Beogradu, 1982, p. 253.
Spehr 2008: P. Spehr. The Man Who Made Movies: W.K.L. Dickson. New Barnet [London], John Libbey Publishing Ltd, 2008, p. 148.

The Charles Urban Trading Co., Ltd. Catalogue 1904: (Forming Supplement № 1 to our General Catalogue Issue of November, 1903), 1904, p. 10-12, 32-35.
The Charles Urban Trading Co., Ltd. Catalogue 1905: February 1905, p. 158-162.
The Charles Urban Trading Co., Ltd. Catalogue 1907-1908: (Kinematographic Film Subjects), 89-91 Wardour St., London, W., Supplements, 1907-1908, p. 15-17.
Uai 2005: P. C. Uai. Pornography. – In: Encyclopedia of Early Cinema (edited by Richard Abel). London–New York, Routledge–Taylor & Francis Group, 2005, p. 525–526. http://shop.neuegalerie.org/products/saturn-viennese-film-eroticism-1906-1910.
Windt 1907: H. de Windt. Through Savage Europe. London, T. Fisher Unwin, Adelphi Terrace, MCMVII (1907), 300 p.
Cine-Journal (Paris), II, No. 59, 4-10. X. 1909, p. 20: Nouveautés cinématographiques.
Cine-Journal (Paris), III, No. 89, 7. V. 1910, p. 12.
Cine-Journal (Paris), III, No. 90, 14. V. 1910, p. 12.
Cine-Journal (Paris), III, No. 91, 21. V. 1910, p. 12; 24: Nouveautés cinématographiques.
Cine-Journal (Paris), III, No. 92, 28. V. 1910, p. 16.
Cine-Journal (Paris), III, No. 93, 4. VI. 1910, p. 14.
Cine-Journal (Paris), III, No. 94, 11. VI. 1910, p. 14.
Cine-Journal (Paris), III, No. 98, 9. VII. 1910, p. 26.
Cine-Journal (Paris), III, No. 99, 16. VII. 1910, p. 26.
Cine-Journal (Paris), III, No. 100, 23. VII. 1910, p. 26.
Cine-Journal (Paris), III, No. 101, 30. VII. 1910, p. 26.
Cine-Journal (Paris), III, No. 102, 6. VIII. 1910, p. 26.
Cine-Journal (Paris), III, No. 103, 13. VIII. 1910, p. 26: Nouveautés cinématographiques.
Cine-Journal (Paris), IV, October 1911: La vie au village en Bulgarie.
Cine-Journal (Paris), V, 7. IV. 1912: Remise au Point.
Cine-Journal (Paris), V, 29. IX. 1912: "Pathé-Journal" dans les Balkans.
Cine-Journal (Paris), V, No. 216, 12. X. 1912, p. 3-4: Le cinématographe dans les Balkans.
Cine-Journal (Paris), V, No. 216, 12. X. 1912, p. 71: „Pathé-Journal" dans les Balkans.
Cine-Journal (Paris), V, No. 217, 19. X. 1912, p. 7: Dans les Balkans.
Der Kinematograph (Düsseldorf), Nr. 100, 25. XI. 1908, c. 68: Aus der Praxis.
Der Kinematograph (Düsseldorf), Nr. 118, 31. III. 1909, c. 118: Aus der Praxis.
Der Kinematograph (Düsseldorf), Nr. 190, 17. VIII. 1910, p. 89: Rosenthal, A[lfred]. Der Kino im Orien.
Der Filmbote (Wien), V, Nr. 30, 29. VII. 1922, p. 15: Neues aus aller Welt.
Éclair Journal: Le plus parfait des Journaux Cinématographiiques. Sommarie du № 16, October 1912, p. 77: Dans les Balkans.
Éclair Journal: Le plus parfait des Journaux Cinématographiiques. Sommarie du № 17, October 1912, p. 33: Sofia (Bulgarie) – Les troupes bulgares.
Gaumont actualités, III, No. 43, October 1912, p.1: La Guerre dans les Balkans en Bulgarie.
Gaumont. Kinematographische Wochenschau, November 1912: An der bulgarisch-rumänischen Grenze. (Neueste Aufnahmen von Rustschuk).
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 35, 1. VII. 1908, p. 4.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 115, 19. V. 1910, p. 7: Wöchentliche Filmsneuheiten.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 182, 3. IX. 1911.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 187, 8. X. 1911, p. 5: Bulgarisches Bauernleben.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 220, 26. V. 1912, p. 30: Die Neuheiten des "Der Tag im Film". Sofia (Bulgarien).
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 239, 6. X. 1912, p. 28.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 240, 13. X. 1912, p. 49: Bulgarisches Militär an der türkischen Grenze.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 246, 24. XI. 1912, p.1: An der bulgarisch-rumänischen Grenze. (Neueste Aufnahmen von Rustschuk).
Kinematographische Rundschau (Wien), № II, 9. I. 1916, p. 408: Sascha Film, Wien.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 424, 23. IV. 1916, p. 24: Bogdan Stimoff. Drama aus Bulgariens großer Zeit.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 426, 7. V. 1916, p. 28: Bogdan Stimoff (aus Bulgariens großer Zeit).
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 427, 14. V. 1916, p. 34: Aus Bulgariens grosser Zeit Bogdan Stimoff.
Kinematographische Rundschau (Wien), Nr. 447, 1. X. 1916, p. 14-16: Die 100ste Sascha-Messter-Woche.
Mozihét. Kino-Woche (Budapest), II, Nr. 46, 5. XI. 1916, p. 26: Bolgár lovasság.
Mozihét. Kino-Woche (Budapest), III, No. 44, 4. XI. 1917, p. 8: Sumi Marica. A Schwarzenberg-cég szenzációs filmje.
Pathe's Weekly, No. 48, 25. XI. 1912: The Balkan War (Sofia, Bulgaria).
Swindon Advertiser (Swindon), No. 2614, 3. XI. 1905, p. 11: „Through Savage Europe". Interesting Lecture in Swindon. By Mr Harry de Windt.
The Bioscope, November 28, 1912, 19. XII. 1912, p. 620: Beware of the Balkan Burlesques! The Special War Edition.
The Bioscope, Vol. XVII, No. 323, 19. XII. 1912, p. 10.
The Bioscope, December 5, 1912, p. 715: With the Bioscope in the Balkans (By an Ex-war correspondent. №4 – The War Films – A Critique.
The Bioscope (Supplement to The Bioscope), Vol. XIII, No. 394, 30. IV. 1914, p. XIII: A Trip Down the Danube.
The Bioscope, Vol. XLIX, No. 790, 1. XII. 1921, p. 23: Foreign News and Notes. Big producing „push" in Bulgaria. Bulgaria.
The Era, Vol. 72, No. 3657, 24. X. 1908, p. 34.
The Illustrated London News, October 24, 1908, p.575: Ferdinand of Bulgaria's First Entry into Sofia as King.
The Illustrated London News, March 6, 1909, p. 342-343: Science and Natural History.
(Supplement to) The Illustrated London News, October 26, 1912, III: Bulgaria's Army: Artillery and Infantry of King Ferdinand.
The Illustrated London News, April 6, 1913, p. 400: Adrianople's Fall: Bulgarian Victor and Turkish Vanquished.
The Illustrated London News, April 12, 1913, p. 467: Adrianople's Fall: Broken Wire; Torn Earth; and a Victor.

ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ

The Illustrated London News, April 19, 1913, p. 508: “Parodies of Military Engineering”: Adrianople “Reputed Fort”.
The Kinematograph and Lantern Weekly, June 25, 1914, p. 71: Filming Royal Bulgaria (Distinctive episode in the life of a kinematographer).
The Music Hall and Theatre Review, 20. XI. 1903, p. 331: From the Kinetoscope To Mr. Charles Urban’s Bioscope.
The Music Hall and Theatre Review, Vol. XXXI, No. 788, 25. III. 1904, p. 1.
The Music Hall and Theatre Review, Vol. XL, No. 1025, 9. X. 1908, p. 230: The Cinematograph. Permanent Pavilion Picture Show.
The Music Hall and Theatre Review, Vol. XL, No. 1027, 23. X. 1908, p. 263: The Cinematograph. New Films of the Week.
The Moving Picture World (New York), 7. VII. 1911, p. 309: Life in a Bulgarian Village.
The Moving Picture World (New York), Vol. 13, No. 3, 20. VII. 1912, p. 288: Independent Release Dates.
The Moving Picture World (New York), Vol. 15, No. 1, 4. I. 1913, p. 79: Licensed Film Stories. Look Balkan War Scenes.
The Moving Picture World (New York), Vol. 15, No. 8, 22. II. 1913, p. 790: Motion Picture Exhibitors’ League. New Kinemacolor War Reels.
The Moving Picture World (New York), Vol. 19, No. 5, 31. I. 1914, p. 522: Bush, W. Stephen. The Camera on the Firing Line.
The Moving Picture World (New York), October 1915: John Mackenzie, Cameraman I: Veteran Photographer, Writer, Globe-Trotter, All-Around Interesting Personality, Returns from Visit to Old Home in Scotland.
The Sphere, September 19, 1903, p. 261: The Crisis in Macedonia.
The Sphere, October 17, 1908: Events of the Week Abroad.
The Sphere, October 24, 1908, p. 65: A New King Entering his Capital. King Ferdinand of Bulgaria at Sofia.
The Sphere (War Number sixty-three), Vol. LXIII, No. 821, October 16, 1915, p. 1.
The Stage (London), XXXI, No. 1523, 26. V. 1910, p. 11: Latest Films. Nordisk Co.
The Western Times (Exeter), 16. XI. 1903: Prince Ferdinand and his Parliament.

Други източници:
Борис Руменов и Мими Балканска в сцена от филма „Веселата България“. Фотоалбум на Борис Руменов (Борю Зевзека); ©Национален литературен музей: http://digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/7866
Дом на изкуствата и печата (ул. „Раковски” 151): http://newsite.cyramax.site/izkustvata-i-pechata/
Каталог на българските пощенски марки в Царство България 1908-1934: https://www.mtc.government.bg/archive/page.php?category=144&id=1871&page=2
Материали от изложбата „Васил Гендов. Живот между театъра и киното“
Плакат на филма „След пожара над Русия”. Източник: https://www.cinefish.bg/Sled-pojara-nad-Rusiya-Sled-pozhara-nad-Rusiya-id37242.html
Плакати от филми с Рудолф Валентино. Източник: https://lantern.mediahist.org/catalog/universal2438univ_0117; https://lantern.mediahist.org/catalog/pho26chic_0506
Портрет на Зорка Йорданова (1925-1935). Колекция Иван Пенков; ©Боян Пенков: http://dspace.cl.bas.bg/xmlui/handle/nls/4536.
Снимки от архивите на НИНКН: Площад „Славейков” с едноименното кино https://nag.sofia.bg/FileBrowser/File?path=esoft.portal%2FNINKN%2FGRAFA%20I%20SLAVEIKOV%2F%D0%9F%D0%BB.%20%D0%A1%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20(2).jpg
Снимки от архивите на НИНКН: кино „УФА” (сградата на Дюлгерското здание през периода на социализма) https://nag.sofia.bg/FileBrowser/File?path=esoft.portal%2FNINKN%2FHRISTO%20BOTEV%2F%D0%B1%D1%83%D0%BB.%20%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%20%D0%91%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%B2%2071.jpg
Снимки от архивите на НИНКН: кино „Македония”
https://nag.sofia.bg/FileBrowser/File?path=esoft.portal%2FNINKN%2FPIROTSKA%2F%D1%83%D0%BB.%20%D0%9F%D0%B8%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B0%203-5-7%20%D0%B1.%20%D0%BA%D0%B8%D0%B8%D0%BD%D0%BE%20%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20(2).jpg
Театър Българска Армия: http://www.tba.art.bg/%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81_1_5)
Филмът „Нашето море”
https://www.europeanfilmgateway.eu/detail/%D0%9D%D0%90%D0%A8%D0%95%D0%A2%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%A0%D0%95/bnfa::ad358f91a3d50ae2811df8c05585219e
Филмът „Шпионката” (YouTube)
https://www.youtube.com/watch?v=O7_1mEcG2Cg
Academy Story, 1927; https://www.oscars.org/academy-story
Academy awards record of screen achievement, Motion picture daily (Jan-Mar 1939); https://lantern.mediahist.org/catalog/motionpicturedai45unse_0425
De Forest Phonofilm, International Projectionist (Jan-Dec 1947)
https://lantern.mediahist.org/catalog/internationalpro22finn_0290
Film Daily Year Book (1934)
- https://lantern.mediahist.org/catalog/filmdailyyearboo00film_4_0361
Hollywood Filmograph (Jun-Aug 1929)
https://lantern.mediahist.org/catalog/hollywoodfilmogr91holl_0468
Moving Picture World (Jul-Aug 1923), Scenes from The Jazz singer; https://lantern.mediahist.org/catalog/movingpicturewor87july_0622
The Film Daily (1934); https://lantern.mediahist.org/catalog/filmdailyvolume66162newy_0636
THE 1ST ACADEMY AWARDS/1929/ Academy of Motion Picture Arts and Sciences - https://www.oscars.org/oscars/ceremonies/1929
The Jazz Singer Talkie Movie Original Review _ TimeBY LILY ROTHMAN, 2014; https://time.com/3457278/the-jazz-singer/
Variety (April 1933); https://lantern.mediahist.org/catalog/variety109-1933-04_0060
Viola Essen in Specter of the Rose, Motion picture daily (Jul-Sep 1946); https://lantern.mediahist.org/catalog/motionpicturedai60unse_0283

Кадри от филма „Lumière L’Arrivée d’un train à La Ciotat” (1896)

Книгата е създадена по проект „Каталог на ранната история на кинематографа в София. Разкази в архиви.”, финансиран по Направление „София – творчески град на киното” към Столична програма „Култура”, (Дог. Рег. № СОА22-ДГ56-372/ 08. 04. 2022 г.).

Петър Кърджилов, Ирина Китова, Зорница Кръстева
ЛЕТОПИС НА НЯМОТО КИНО В СОФИЯ (1896–1933)

Българска
Първо издание, 2022

Формат А4
Печатни коли 8/64/90

Графичен дизайн
Ива Велева

Предпечатна подготовка
Ирина Китова, Руслан Грудев

Издател
Културен Център G8

Печат
АВ Дизайн Груп

ISBN 978-619-92296-0-6 (print)
ISBN 978-619-92296-1-3 (online)

THE THEATRE MODERNE, SOPHIA.

